682

സപ്തമകാഹളം

പീറർ ജൂലിയാൻ

(Malayalam)
SAPTHAMA KAHALAM
(Novel)
Translation of "THE SEVENTH TRUMPET"
By Peter Julian
Translated by
M. A. ITTY KUNJU
First Published January 1963
Copies 2000
Printed at:
The Malayala Manorama Press, Kottayam.
Published by The Manorama Publishing House,
P. B. No. 26; Kottayam; Kerala.
Price: Rs. 3. 50

All rights reserved for the author
Copyright 1960, by Ferenc Kormendi,
New York, U. S. A.

682

സപ്തമകാഹളം

(നോവൽ)

ഗ്രന്ഥകർത്താ:

പീറ്റർ ജൂലിയാൻ

വിവർത്തനം:

എം. എ. ഇട്ടിക്കുഞ്ഞ്

പ്രസാധകന്മാർ

മനോരമ പബ്ലിഷിംഗ് ഹൗസ്

പി. ബി. 26 — കോട്ടയം.

വില രൂ. 3. 50

പ്രസ്താവന

JANAKEEYA SMARAKA GRANTHASALA

പീറർ ജൂലിയാൻ എന്ന തൂലികാനാമത്തിൽ എഴുതിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്ന ഫെറെങ്ക് കോർമേന്ദി എഴുതിയ കുത്തുറ നോവലുകളിലൊന്നായ "THE SEVENTH TRUMPET" ന്റെ മലയാള വിവർത്തനമാണിതു്.

ഒരു നല്ല രാഷ്ട്രീയനോവലിന്നു് ഒരു നല്ല കലാസൃഷ്ടിയും കൂടെയായിരിക്കാൻ കഴിയണമെങ്കിൽ അതു കൈകായ്മും ചെയ്യുന്ന എഴുത്തുകാരൻ നല്ല കലാനൈപുണിയുള്ള ഒരു പ്രതിഭാശാലിയായിരിക്കണം. ഫെറെങ്ക് കോർമേന്ദിയുടെ ഈ നോവലിന്റെ ഗുണം, അതു് ഒരു രാഷ്ട്രീയനോവലായിരിക്കെത്തന്നെ കുറേമറേ ഒരു കലാസൃഷ്ടികൂടെയായിരിക്കുന്നുവെന്നതാണു്.

യന്ത്രാക്രമം കലയുടെയും ശാസ്ത്രത്തിന്റെയും മേഖലകളിൽ അത്യുന്നതപദവി നേടിയിട്ടുള്ള ഒരു ഭാര്യയും ഭർത്താവും കമ്മ്യൂണിസ്റ്റാധിപത്യത്തിൻ കീഴിൽ മനസ്സാക്ഷിയെ മരവിപ്പിച്ചുകൊണ്ടു് കമ്മ്യൂണിസത്തിനു് ദാസ്യവൃത്തിയനുഷ്ഠിക്കയാണു്; ജീവിക്കാനുള്ള മോഹത്താൽ പ്രേരിതരായിട്ടു്. ഒരിക്കലും ആരെപ്പറ്റിയും ശങ്കതീരാത്ത കമ്മ്യൂണിസ്റ്റു് യന്ത്രത്തിനകത്തിട്ടു് ചുറ്റിച്ചുറ്റിച്ചു് അവരുടെ വിശ്വസ്തതയെ ആവർത്തിച്ചാവർത്തിച്ചു പരിശോധനയ്ക്കുവിധേയമാക്കുന്നു. അവരുടെ ചലനങ്ങൾ, എഴുത്തുകുത്തുകൾ, മുഖഭാവം എന്നിവയൊക്കെ നിരന്തരം ശ്രദ്ധിക്കപ്പെടുന്നു. ശ്വാസംമുട്ടിക്കൊണ്ടുള്ള ജീവിതവും നിരന്തരമായ പരീക്ഷണപരമ്പരകളുടെ വേദനയുമെല്ലാം ചേർന്നിട്ടു് ജീവിതം ഒരു തീച്ചൂളയായി മാറുന്നു, അവർക്കു്. എന്താണൊരു രക്ഷാമാർഗ്ഗം?

അത്ഭുതകരമായ വൈഭവത്തോടെ അവിചാരിതമായ ഒരു പരിണാമത്തിലെത്തിച്ചിരിക്കുന്ന ഈ നോവലിലെ ഏറ്റവും അപ്രധാന പാത്രങ്ങൾപോലും അനുവാചകന്റെ ഹൃദയത്തിൽ ഏറെക്കാലം തങ്ങിനിൽക്കും. ഇതിലെ പ്രധാന പാത്രങ്ങൾ എന്നും സ്മരിക്കപ്പെട്ടും.

ഫ്രെഞ്ചു് കോർമേന്ദിയുടെ ഗ്രന്ഥങ്ങൾ എല്ലായൂറോപ്യൻ ഭാഷകളിലും വിവർത്തനം ചെയ്യപ്പെട്ടിട്ടുണ്ടു്. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഏറ്റവും ഉത്തമമായ ഈ കലാസൃഷ്ടി മലയാളത്തിൽ അവതരിപ്പിക്കാനുള്ള അവസരം കിട്ടിയതിൽ ഞങ്ങൾ അഭിമാനിക്കുന്നു.

പ്രസാധകർ.

JAWAHAR SMARAKA GRANTHASALA
Reg. No. 273
KIDARAKKUZHI, VENJANDOR P.O.

1

മാർട്ടിന്റെ കിടക്കയ്ക്കരികിലുണ്ടായിരുന്ന നാഴിക മണിയുടെ അലാറം മുഴങ്ങിക്കൊണ്ടിരുന്നു. അയാൾ എഴുന്നേറ്റിരുന്ന് നാഴികമണിയിലേക്ക് കണ്ണോടിച്ചു. സമയം ഏഴു കഴിഞ്ഞു പത്തു മിനിറ്റായി. ഹൃദയം അപ്പോഴും ശക്തിയായി മിടിക്കുന്നതായി അയാൾക്ക് തോന്നി. ആ സ്വാസ്ഥ്യജനകമായ ഒരു സ്വപ്നത്തിന്റെ സ്മരണകൾ ഒരു നിമിഷം അയാളുടെ മനസ്സിൽ തങ്ങി നിന്നിട്ടന്തർദ്ധാനം ചെയ്തു. മാർട്ടിൻ കോട്ടുവാ വിട്ടുകൊണ്ടെണീറ്റ് തന്റെ ക്ഷീണം തീർക്കുവാൻ കൈകാലുകൾ വലിച്ചു നീട്ടി. അതിനുശേഷം അയാൾ തുറന്നു കിടന്നിരുന്ന ജാലകത്തിനരികിലേക്ക് നടന്ന് വിദൂരതയിലേക്ക് കണ്ണുകൾ പായിച്ചുകൊണ്ടല്പനേരം നിന്നു.

മാർച്ചുമാസാരംഭത്തിലെ മരവിച്ചതും ശൈത്യം നിറഞ്ഞതുമായ ഒരു പ്രഭാതം ആയിരുന്നു അത്. പക്ഷേ, ഉദയസൂര്യന്റെ മഞ്ഞനിറമാർന്നതും പ്രഭാപൂർണ്ണവുമായ രശ്മികളിൽ ആ ഉദ്യാനം മുങ്ങിക്കുളിച്ചിരുന്നു. മരങ്ങൾ ഇലയില്ലാതെയും പുഷ്പത്തടങ്ങൾ നഗ്നങ്ങളായും കാണപ്പെട്ടു. ആ ഗൃഹത്തിനു ചുറ്റും നീണ്ടുനിവർന്നു കിടന്നിരുന്ന പുൽത്തകിടിക്കു മാത്രം വസന്താഗമം പ്രതീക്ഷിക്കുന്ന ലക്ഷണമുണ്ടായിരുന്നു. പ്രഭാതസൂര്യന്റെ ശീതളരശ്മികൾ പുൽത്തകിടികളുടെ ഇളംപച്ചനിറത്തിനു മാറ്റുകൂട്ടി.

മാർട്ടിൻ ജനാലയ്ക്കരികിൽ ചുളുചുളുപ്പുള്ള പ്രഭാതവായു ശ്വസിച്ചുകൊണ്ട് നിശ്ചലനായി നിൽക്കുകയായിരുന്നു. ആ സ്ഥലത്തിനു ചുറ്റും തങ്ങി നിന്നിരുന്ന നിശ്ശബ്ദത അയാൾക്കഭികാമ്യമായി തോന്നി. നെടുവീർപ്പിട്ടുകൊണ്ടയാൾ ജനാലയടച്ച് കുളിമുറിയിലേക്കു നടന്നു.

ഇരുപതു മിനിട്ടു കഴിഞ്ഞപ്പോൾ വിലയേറിയ ഒരു ഫ്ളാനൽ ഷർട്ടും പുതിയ ഫാഷനിലുള്ള കറുത്ത ഷൂസുകളും പോൾക്കാഡോട്ട് ടൈയും ധരിച്ചുകൊണ്ടയാൾ പുറത്തിറങ്ങി. അയാളുടെ നെറ്റിയിലും കവിളുകളിലും ആഴമേറിയ ചുളിവുകൾ വീണിരുന്നു. തലമുടി നരച്ചു തുടങ്ങിയിരുന്നുവെങ്കിലും യൗവ്വനത്തിന്റെ ശക്തിയും പ്രസരിപ്പും അയാളെ കൈവെടിഞ്ഞിരുന്നില്ല. മനഃപ്രയാസത്താൽ വാർദ്ധക്യം ബാധിച്ച ഒരുവനായിട്ടല്ലാതെ അമ്പത്തേഴാമത്തെ ജന്മദിനത്തോടു സമീപിച്ച ഒരുവനായി മാർട്ടിനെ അപരിചിതനായ ഒരുവൻ കരുതുകയില്ലെന്നതു് നിശ്ചയമാണു്.

മാർട്ടിന്റെ മുറിയിൽ നിന്നു ഭാര്യയുടെ മുറിയിലേക്കു നയിക്കുന്ന വാതിൽ അടഞ്ഞു കിടന്നിരുന്നു. അവളിപ്പോഴും ഉറങ്ങുകയാണോ അതോ താഴത്തെ നിലയിൽ എത്തിക്കഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നുവോയെന്നയാൾ സംശയിച്ചു. ഏതായാലും കതകിൽ മുട്ടേണ്ടതില്ലെന്നു തീരുമാനിച്ചുകൊണ്ടു് മാർട്ടിൻ താഴത്തെ നിലയിൽ എത്തി. ഭക്ഷണമുറിയുടെ തുറന്ന വാതിലിലൂടെ ഒഴുകിവന്ന ശുദ്ധമായ കാപ്പിയുടെ സുഖകരമായ ഗന്ധം ഉത്തേജകമായിരുന്നു.

ആ പ്രഭാതത്തിൽ വന്ന കത്തുകൾ തീന്മേശയിൽ കിടന്നിരുന്നു. അവയുടെ മുകളിലിരുന്ന വിവിധവർണ്ണങ്ങളുള്ള അമേരിക്കൻ കത്തു് ജോർജ്ജിൻേറതാണെന്നയാൾ ഊഹിച്ചു. പ്രതിമാസം രണ്ടു കത്തുകൾ വീതം അയയ്ക്കുന്ന പതിവു് ജോർജ്ജിനുണ്ടായിരുന്നു. എന്നാൽ ഈ കത്തു് മാർട്ടിന്റെ കയ്യിലെത്തിച്ചേരുവാൻ ആറാഴ്ചക്കാലം വേണ്ടിവന്നു. ജോർജ്ജിന്റെ നീണ്ട മൗനം മാർട്ടിനെ അസ്വസ്ഥനാക്കുവാൻ തുടങ്ങിയിരുന്നു. എന്നാൽ അതിനെക്കുറിച്ചു് തന്റെ കത്തിൽ പരാതിപ്പെടുകയോ ചോദ്യം ചെയ്യുകയോ ഉണ്ടായില്ല. അതാണു് ബുദ്ധിപൂർവ്വമെന്നയാൾ കരുതി.

ജോർജ്ജിനു സുഖമില്ലാതെ കിടക്കുകയായിരിക്കുമെന്നൊരു തോന്നൽ ആ കത്തെടുക്കുവാൻ മാർട്ടിനെ പ്രേരിപ്പിച്ചു. അതിനായി മുന്നോട്ടാഞ്ഞ മാർട്ടിൻ അടുത്ത

നിമിഷം സ്വയം നിയന്ത്രിച്ചുകൊണ്ട് സ്വപീഠത്തിൽ നിവർന്നിരുന്നു. 'നിയന്ത്രണം! വേദനയോടുകൂടി അയാൾ സ്മരിച്ചു. 'സുരക്ഷിതത്വത്തിനാവശ്യമായ മുൻകരുതൽ!' രാവിലെ ആ കത്തുകൾ എഴുത്തുപെട്ടിയിൽ നിറച്ചുകൊണ്ടുവന്ന ബട്ലർ അയാളുടെ സമീപം നിൽക്കുന്നുണ്ടായിരുന്നു. അയാളുടെ മുഖത്തേക്കൊന്നുളിഞ്ഞുനോക്കാതിരിക്കുവാൻ മാർട്ടിനു കഴിഞ്ഞില്ല.

"സർ" ബട്ലർ ശാന്തസ്വരത്തിൽ ചോദിച്ചു: "ഭക്ഷണം കൊണ്ടുവരട്ടെയോ?"

"ആകട്ടെ ജോസഫ്" മാർട്ടിൻ പ്രതിവചിച്ചു. ബട്ലറായി ജോലി നോക്കുന്ന പോലീസ് ചാരൻ ജോസഫ് ജെറുബിനെ മാർട്ടിൻ അത്യധികം വെറുത്തിരുന്നു. ആ ഗൃഹത്തിൽ കണ്ടതും കേട്ടതുമെല്ലാം പാർട്ടിയുടെ ബ്ലോക്കാഫിസിലേക്ക് റിപ്പോർട്ടു ചെയ്യുവാൻ ജോസഫിനെ സഹായിക്കുന്ന അയാളുടെ ഭാര്യ മാർത്തയേയും മാർട്ടിൻ വെറുത്തിരുന്നു. തന്റെ യഥാർത്ഥ പ്രവൃത്തികളും വിചാരങ്ങളും മറച്ചുവെച്ചുകൊണ്ടുള്ള ജോസഫിന്റെ വിനീതഭാവത്തെയും അടിമഭാവാഭിനയത്തെയും മാർട്ടിൻ ഇഷ്ടപ്പെട്ടിരുന്നില്ല. ഒരേ പാർട്ടിയുടെ അംഗങ്ങളെന്ന നിലയിൽ തന്നെ വിളിക്കേണ്ടതായ "സഖാവു" എന്ന പദത്തിനു പകരം "സർ" "പ്രഥമസർ" എന്നീ പദങ്ങളാൽ വിളിക്കപ്പെടുന്നതും മാർട്ടിനു അനിഷ്ടകരമായിരുന്നു. "ജോസഫ്" എന്ന നാമത്താൽ വിളിക്കപ്പെടുവാനുള്ള ബട്ലറുടെ ഇച്ഛയും മാർട്ടിനു അഹിതകാരണമായിത്തീർന്നിരുന്നു. എന്നാൽ ബട്ലറുടെ ആഗ്രഹം നിരസിക്കുവാൻ മാർട്ടിൻ അശക്തനായിരുന്നു. ഇതുമൂലം തനിക്കു ജോസഫിന്റെ പേരിലുള്ള അപ്രീതി വെളിപ്പെട്ടുപോകുമെന്നയാൾ ഭയന്നു. അന്നത്തെ "കുലീന" വർഗ്ഗമായ തൊഴിലാളി കുടുംബത്തിലല്ല മാർട്ടിന്റെ ജനനമെന്നു ആ യജമാനഭൃത്യ ബന്ധഭാവത്താൽ ജോസഫ് സൂചിപ്പിക്കുകയായിരുന്നു. യഥാർത്ഥത്തിൽ മാർട്ടിൻ പരിഹസിക്കപ്പെടുകയായിരുന്നു. ആഭ്യന്തരവകുപ്പിലെ സുപ്രധാനനായ ഒരുദ്യോഗസ്ഥനല്ലാ

യിരുന്ന ആ ജോലിക്കു ജോസഫിന്റെ പേർ നിർദ്ദേശിച്ചിരുന്നതെങ്കിൽ—താൻ എതായാലും രണ്ടോ മൂന്നോ ചാരന്മാരാൽ പിന്തുടരപ്പെട്ടുമെന്ന വസ്തുത അയാൾ മനസ്സിലാക്കിയിരുന്നതാണും—എത്രയോ കാലം മുമ്പു് അയാൾ ആ ദമ്പതികളെ സ്വഗൃഹത്തിൽനിന്നു് പറഞ്ഞയയ്ക്കുമായിരുന്നു.

ജോസഫ് ആ അമേരിക്കൻ കത്തു് മറ്റു കത്തുകളുടെ മുകളിൽവച്ചതു് തന്നെ സഹായിക്കുവാൻ വേണ്ടിയല്ലെന്നും അതിന്റെ പിന്നിൽ ദുരുദ്ദേശം പതിയിരിപ്പുണ്ടെന്നും മാർട്ടിൻ ഊഹിച്ചു. 'അയാൾക്കെന്റെ മകന്റെ കത്തെടുക്കുവാൻ ഞാൻ മുമ്പോട്ടായുന്നവിധം വർണ്ണിച്ചു റിപ്പോർട്ടു ചെയ്യണം!' മാർട്ടിൻ ചിന്തിച്ചു. വളരെയേറെ ശ്രദ്ധയോടുകൂടി—അളന്നു കുറിച്ചു വേഗതയിൽ—അയാൾ ആ കത്തുകൾ തന്റെറയരികിലേയ്ക്കു് നീക്കിവച്ചു. എന്നാൽ അവ തുറക്കുവാൻ അയാൾ കൂട്ടാക്കിയില്ല. എന്തെന്നാൽ അവയിൽ ജോർജ്ജിന്റെ ഒരു കത്തും ഉൾപ്പെട്ടിരുണ്ടു്. കാഫി ഉണ്ടാക്കുന്നതോടൊപ്പം മാർട്ടിനെ ഒളിഞ്ഞുനോക്കിക്കൊണ്ടിരുന്ന ബട്ലർ തന്റെറ ജോലികൾ രണ്ടും വേഗതയിൽ ചെയ്തുകൊണ്ടിരുന്നു.

"കരോളാ എവിടെ?" തന്റെറ റിസ്റ്റുവാച്ചിലേയ്ക്കു് കണ്ണോടിച്ചുകൊണ്ടു് മാർട്ടിൻ ചോദിച്ചു. മേശക്കടുത്തുള്ള കരോളായുടെ ഇരിപ്പിടം ഒഴിഞ്ഞു കിടന്നിരുന്നു.

"കൊച്ചമ്മ തെറ്റുകാരിയല്ല." ബട്ലർ മറുപടി നൽകി. "അവർ വളരെ താമസിച്ചാണിന്നലെ മടങ്ങിയെത്തിയതു്. പതിവിൽ കൂട്ടുതലായി ഒന്നര മണിക്കൂർ കൂടി ഉറങ്ങിയേക്കുമെന്നു് അവർ പറഞ്ഞിരുന്നു. കൊച്ചമ്മയ്ക്കു് നന്നെ തലവേദന ഉണ്ടായിരുന്നു. മാർത്ത വെള്ളപ്പിനു് ആറരയ്ക്കുതന്നെ ഒരു കപ്പു ചായ അവർക്കുകൊണ്ടുകൊടുത്തു."

കരോളായോടൊപ്പം പ്രഭാതഭക്ഷണം കഴിക്കുവാൻ മാർട്ടിൻ കാത്തിരിക്കുകയായിരുന്നുവെങ്കിലും അതിനെക്കുറിച്ചൊരു സൂചനപോലും നൽകുവാൻ അയാൾ തുനിഞ്ഞില്ല. ബട്ലർ മുറിയിൽനിന്നു് നിഷ്ക്രമിച്ചു.

മാർട്ടിനും കരോളായും പ്രതിദിനം ഒരുമിച്ചുകൂട്ടുന്ന ഏക സമയം പ്രഭാതഭക്ഷണവേളയായിരുന്നു. ഇൻസ്റ്റിട്യൂട്ടിലെ കാര്യപരിപാടികൾ കൂട്ടതൽകൂട്ടതൽ തിരക്കിട്ടതായിത്തീരുകയും, മിക്കവാറും എല്ലാ രാത്രികളിലും കരോളായ്ക്ക് തീയറ്ററിൽ പരിപാടിയുണ്ടെന്നു് വരുകയും ചെയ്തതോടെ ആ സമയത്തൊഴികെ അവർക്കു പരസ്പരം കണ്ടുമുട്ടാൻ തരപ്പെടാതായി.

അതൊരു തലവേദനയിൽ കൂടുതലായ് എന്തെങ്കിലുമായിരിക്കുമെന്നായാൾ സംശയിച്ചു. അങ്ങനെയാണെങ്കിൽത്തന്നെ അയാളതു് കാര്യമായെടുക്കുവാൻ കൂട്ടാക്കിയില്ല. എന്തുകൊണ്ടും അവൾ നന്നെ പരിക്ഷീണയായിരുന്നു. കഴിഞ്ഞ രാവിൽ താൻ ഇൻസ്റ്റിട്യൂട്ടിൽനിന്നു് രാത്രി ഒൻപതു മണിക്കുശേഷം മടങ്ങിയെത്തിയപ്പോഴാണു് കരോളാ വെളിയിൽ പോയിരിക്കയാണെന്ന വിവരം പരിചാരികയായി ചിലപ്പോഴെല്ലാം വന്നിക്കാറുള്ള മാർത്തയിൽ നിന്നറിഞ്ഞതു്. മാർട്ടിൻ സ്മരിച്ചു. മന്ത്രി അവളെ ക്ഷണിക്കുകയും പിന്നീടു് കാറയയ്ക്കുകയും ചെയ്തുവെന്നും മാർത്തയപ്പോൾ പറയുകയുണ്ടായി. പതിവുള്ള ശല്യമാണതു്! മാർട്ടിൻ അസ്വസ്ഥചിത്തനായി. പ്രമുഖരായ വിദേശസന്ദർശകർക്കു് വേണ്ടിയുള്ള സ്വീകരണസൽക്കാരങ്ങൾ ഹംഗറിയിൽ ഒരു പതിവായിത്തീർന്നിട്ടുണ്ടായിരുന്നു. ആ വേളകളിലെല്ലാം കരോളാ താൻ അഭിനയിച്ചിട്ടുള്ള നാടകങ്ങളിൽനിന്നു് ചില ഭാഗങ്ങളഭിനയിച്ചുകാണിക്കുവാനും ഏതെങ്കിലും ചില കാവ്യശകലങ്ങൾ ഉദ്ധരിക്കുവാനും നിർബന്ധിതയാകാറുണ്ടു്. അവിവാഹിതനായ വിദാസ്, കരോളാതന്നെ ആതിഥേയയായി വർത്തിക്കണമെന്നു് നിർബന്ധം പിടിച്ചിരുന്നു. വളരെ ആഴ്ചകൾക്കിടയിൽ തിരക്കിട്ട കലാപരിപാടികളിൽനിന്നു് വിടുതൽ ലഭിക്കുന്ന ഒരു രാവായിരിക്കും അതു്. എന്നിരുന്നാൽത്തന്നെ പ്രഭാവശാലിയായ പ്രചരണവകുപ്പു് മന്ത്രിയുടെ—ജനകീയ സാംസ്കാരികവകുപ്പിന്റെ ചുമതലവഹിക്കുന്നമന്ത്രിയായ വിദാസിന്റെ—ക്ഷണനം നിരസിക്കുവാൻ അവൾ അശക്തയായിരുന്നു.

അതിനാൽ ഒരിക്കൽകൂടി ഏകനായി ഭക്ഷണം കഴിക്കുവാൻ മാർട്ടിൻ നിർബന്ധിതനായി. കഴിഞ്ഞ രാത്രിയിൽ ഏകാന്തമായ തന്റെ ഭക്ഷണത്തിനുശേഷം പാതിരാ കഴിഞ്ഞു മാത്രം അവസാനിക്കാറുള്ള പാർട്ടി ഡിസ്സിക്ട് കൗൺസിലിന്റെ യോഗത്തിൽ സംബന്ധിക്കുവാൻ താൻ പോയ കാര്യം മാർട്ടിൻ അനുസ്മരിച്ചു. ഒരു മണിയായിട്ടും അവൾ തിരിച്ചെത്തിയിരുന്നില്ല. പന്ത്രണ്ടു മണിക്കുശേഷവും നീണ്ടുനിന്ന ശുഷ്കമായ പരിപാടികളായിരിക്കണമതിനുള്ള കാരണമെന്നു് വ്യക്തമായിരുന്നു. തളർന്നു കഴിഞ്ഞിരുന്ന മാർട്ടിൻ ഉടനടി നിദ്രാദേവിയെ അഭയംപ്രാപിക്കുകയാണുണ്ടായതു്. കരോളായുടെ ആഗമനം അയാളെ ഉണർത്തിയില്ല. ഒരു കരിയിലയുടെ ചെറുചലനം കേട്ടാൽപോലും ഉണരാറുള്ള മാർട്ടിൻ അസ്വസ്ഥചിത്തനായിരുന്നിട്ടും ആ ലഘുനിദ്രയിൽ നിന്നുണരാഞ്ഞതു് വിചിത്രംതന്നെയാണു്. പ്രഭാതവേളകളിൽ അയാൾ പരിക്ഷീണനായിത്തീരാറുള്ളതിൽ അത്ഭുതത്തിനവകാശമില്ല. എന്നാൽ എല്ലാ പ്രഭാതവേളകളിലും ബട്ളറുടെ മുമ്പിൽ ഉന്മേഷവും പ്രസരിപ്പും അഭിനയിക്കുവാൻ അയാൾ ശ്രമിച്ചിരുന്നു.... ..മാർട്ടിൻ,തന്റെ അസ്വസ്ഥമായ ചിന്തകർക്കു വിരാമം ഇട്ടുകൊണ്ടു് എഴുത്തുകൾ വായിക്കുവാൻ ആരംഭിച്ചു.

ആ പ്രഭാതത്തിൽ വളരെ കുറച്ചു കത്തുകളേ ഉണ്ടായിരുന്നുള്ളൂ. ഔദ്യോഗിക ക്ഷണക്കത്തുകളടങ്ങിയ രണ്ടു കൂട്ടുകൾ ഒറ്റനോട്ടത്തിൽത്തന്നെ മാർട്ടിൻ തിരിച്ചറിഞ്ഞു. അവയിൽ ആദ്യത്തേക്കത്തു് പാർട്ടിയുടെ കേന്ദ്രക്കമ്മിറ്റിയോഗരതിന്റെയും രണ്ടാമത്തേതു ദേശീയ കലാ-ശാസ്ത്രീയ അക്കാദമിയുടെ ഊർജ്ജതന്ത്ര വിഭാഗത്തിന്റെ പ്രതിമാസ സമ്മേളനത്തിന്റേതും ആയിരുന്നു. പ്ലാങ്കു് എഴുതിയ "താപചലനശക്തിയെക്കുറിച്ചൊരു പ്രബന്ധം" എന്ന ഗ്രന്ഥത്തിന്റെ ഒരു പ്രതി ആവശ്യപ്പെട്ടുകൊണ്ടു് താൻ സക്കാർ ഏജൻസിയിലുള്ള പുസ്തകശാലയിലേക്കയച്ച കത്തിനു് അവരയച്ച മറുപടിക്കത്തും മാർട്ടിൻ വായിച്ചു. "ഇറക്കുമതിക്കുള്ള ലൈസൻസ് ലഭിച്ചിട്ടില്ല" എന്ന

പരമാത്മവസ്തുതയെ മറച്ചുവെച്ചുകൊണ്ട് "പുസ്തകം തൽക്കാലം അച്ചടിയിൽ ഇല്ല" എന്ന പതിവുപല്ലവി തന്നെ ഇതിലും പാടിയിരുന്നു. പാർട്ടിയുടെ അനുശാസനങ്ങളടങ്ങിയ ചില കവറുകളും ഉണ്ടായിരുന്നു. അയാളവ ദൂരേക്കു തള്ളിമാറ്റി. നടന്മാരുടെ യൂണിയന്റെ അദ്ധ്യക്ഷൻ കരോളസ്സയച്ച കത്തും മാർട്ടിൻ കണ്ടു. അവസാനമായി അയാൾ തന്റെ ഓമനമകന്റെ കത്തു് കയ്യിലെടുത്തു. സാധാരണ എയർമെയിൽ കത്തുകളിൽ കവിഞ്ഞ എന്തോ അതിലുണ്ടെന്നു സ്പർശനമാത്രയിൽ അയാളൂഹിച്ചു. ഒരു ഫോട്ടോയോ? അതു് ടോണിമോന്റെ അടുത്തകാലത്തെടുത്ത ഫോട്ടോ ആയിരിക്കുമെന്നു മാർട്ടിൻ കരുതി.

ഒരു വലിയ ടേയുമായി ബട്ലർ തിരിച്ചെത്തി. ഇറച്ചി, മുട്ട, വെണ്ണ, മൊരിച്ച റൊട്ടി, ജാം, രണ്ടു് സിസിലിയൻ ഓറഞ്ചുകൾ—എന്തുകൊണ്ടും ഒരു തികഞ്ഞ പ്രഭാതഭക്ഷണം — എന്നാൽ ഹംഗറിയിലെ അന്നത്തെ ചുറ്റുപാടുകളിൽ ആർഭാടപൂർണ്ണമായ ഒരു ഭക്ഷണം. ആ അമേരിക്കൻ കവർ അത്ര തിരക്കുകൂട്ടാതെയും എന്നാൽ അത്ര സാവധാനത്തിലുമല്ലാതെ അയാൾ തുറന്നു് ഒരു കത്തും അതിനോടൊപ്പം ഉണ്ടായിരുന്ന ഒരു കൂട്ടം പുറത്തേക്കെടുത്തു. പ്രതീക്ഷിച്ചതുപോലെതന്നെ അതൊരു ഫോട്ടോ തന്നെയായിരുന്നു. ഏറ്റവും മോടിയായി വസ്ത്രധാരണം ചെയ്ത സുന്ദരനായ ഒരു കുട്ടി തന്റെ ബൽട്ടിന്റെ ഇരുവശങ്ങളിലും ഓരോ തോക്കും തൂക്കിയിട്ടുകൊണ്ടു നിൽക്കുന്ന ഒരു പടമായിരുന്നു അതു്. ആനന്ദം വഴിഞ്ഞൊഴുകുന്ന ഒരു പുഷ്പഞ്ചിരി ആ അധരങ്ങളിൽ കളിയാടിയിരുന്നു. ബട്ലർ കാപ്പി ഒഴിക്കുമ്പോൾ ആ പടത്തിൽതന്നെ ദൃഷ്ടിയുറപ്പിച്ചിരിക്കുകയായിരുന്നു, മാർട്ടിൻ.

"കൊള്ളാം കുട്ടികൾ എത്ര പെട്ടെന്നാണു് വളരുന്നതു്" തനിക്കും ബട്ലർക്കുമിടയിൽ ഉള്ള ഒരുവനോടു് സംസാരിക്കുന്ന രീതിയിൽ മാർട്ടിൻ തട്ടിവിട്ടു. "ഇന്നലെ തൊട്ടിലിൽ കിടന്ന ഒരു ചെറുക്കനുന്നു! ഇന്നാകട്ടെ ഓടിച്ചാടി നടക്കുന്ന ഒരു കുസൃതിക്കുട്ടൻ!" ബട്ലർക്കു കാണാൻ

കഴിയുന്ന വിധത്തിൽ തന്റെ മേശപ്പുറത്തു് പിഞ്ഞാണത്തിന്നടുത്തായി ആ ഫോട്ടോ മാർട്ടിൻ വെച്ചു.

"ഒരു മിടുക്കൻ കുട്ടി!" പതിവുപോലെ മനഃസാക്ഷിയെ മറച്ചുവെച്ചുകൊണ്ടു് ബട്ലർ അപ്പോഴും തട്ടിമൂളിച്ചു. "സർ, ആ കുട്ടിക്കു് ഇഷ്ടമുള്ളതെല്ലാം സുലഭമായി ലഭിക്കുവാൻ സൗകര്യമുണ്ടു്."

ബട്ലറുടെ വാക്കുകളുടെ ധ്വനി മാർട്ടിൻ മനസ്സിലാക്കി. "ശരിയാണു്. തങ്ങളുടെ കുട്ടികളെ ആഡംബരപൂർണ്ണമായി വളർത്തുവാൻ ചില ഭാഗ്യവാന്മാർക്കേ സൗകര്യം ലഭിക്കൂ." ബട്ലറുടെ വാക്കുകളിൽ അടങ്ങിയിരുന്ന സൂചനയെ അവഗണിക്കുന്ന രീതിയിൽ വളരെ—പണിപ്പെട്ടു് സമചിത്തത പാലിച്ചുകൊണ്ടു്— അലസനായി മാർട്ടിൻ മറുപടി നൽകി. തന്റെ ഓമനപുത്രനെ മാത്രം ബാധിക്കുന്ന കാര്യമാണു് അയാളേതായാലും പറഞ്ഞതു്. താനപമാനിതനായി എന്ന ചിന്ത ഒരു നിമിഷം അയാളെ ആവേശിച്ചു. അയാൾ ലജ്ജയുടെ പരിധിക്കകത്തുള്ള ഒരു വികാരത്തിനു് അടിമപ്പെട്ടിരുന്നു. എന്നാൽ ഒരു നിമിഷംകൊണ്ടു് സ്വയം നിയന്ത്രിക്കുവാനുള്ള യത്നത്തിലയാൾ വിജയിച്ചു. 'നിയന്ത്രണം!' കട്ടത്വ ദോഷത്തോടുകൂടി മാർട്ടിൻ സ്മരിച്ചു.

"എനിക്കു സ്വീകരിക്കുവാൻ കഴിയാത്ത ഒരു കാര്യം ആ കൊച്ചുമാന്യന്റെ രണ്ടു തോക്കുകളോടുകൂടിയ വിചിത്രവേഷമാണു്. കുട്ടികൾക്കു് തോക്കു് ഒരു നല്ല കളിപ്പാട്ടമല്ലെന്നാണു് എന്റെ വിനീതമായ അഭിപ്രായം." ബട്ലർ മേശയോടു ചേർന്നുനിന്നുകൊണ്ടു് പടം സൂക്ഷിച്ചു പരിശോധിക്കുന്നതിൽ വ്യാപൃതനായി.

മാർട്ടിൻ തന്റെ വികാരങ്ങളെ കഷ്ടിച്ചു നിയന്ത്രിച്ചു. "കുട്ടികളുടേതായ ഒരു സ്വപ്നലോകമല്ലേ ജോസഫ്? നാം കൊച്ചുകുട്ടികളായിരുന്നപ്പോൾ കള്ളനും പോലീസുകാരനും കളിച്ചിരുന്നില്ലേ? അവയൊക്കെ ഇത്ര പെട്ടെന്നു് ജോസഫ് മറന്നുപോയോ?" അയാളുടെ മുഖം വീണ്ടും വിവർണ്ണമായി.

"അമേരിക്കയിലെ കളിപ്പാട്ടവ്യവസായത്തിനു പ്രചോദനം നൽകുന്നതു് ഒരുതരം രണാവേശമാണെന്നു പറയുവാൻ ഞാൻ മടിക്കുന്നില്ല. യുദ്ധത്തിലേക്കു് കുട്ടികളെ അനിവാര്യമായി വലിച്ചിഴയ്ക്കുന്ന രീതി സാമ്രാജ്യവാദികളുടെ രക്തത്തിൽ അലിഞ്ഞുചേർന്നിട്ടുള്ള വാസനയാണു്." ബട്ലർ തന്റെ സംസാരം പെട്ടെന്നവസാനിപ്പിച്ചുകൊണ്ടു പറഞ്ഞു. "അങ്ങയുടെ തീറ്റിസാധനങ്ങൾ ആറിപ്പോയേക്കും." അയാൾ അവ ഇരിക്കുന്ന തട്ടം മാർട്ടിന്റെമുമ്പിലേക്കു നീക്കിവച്ചു.

"നന്ദി" മാർട്ടിൻ പ്രതിവചിച്ചു. തൽക്കാലം ബട്ലറുടെ സാന്നിദ്ധ്യം ആവശ്യമില്ലെന്ന ധ്വനി ആ പദത്തിൽ അടങ്ങിയിരുന്നു. അയാൾ തന്റെ ഇടതുകയ്യിൽ കാപ്പിക്കോപ്പ ഉയർത്തിക്കൊണ്ടു് വലതുകയ്യാൽ മേശപ്പുറത്തു് കത്തു് നിവർത്തിവെച്ചു. ബട്ലർ സാവധാനം അവിടെനിന്നു നടന്നു.

അസാധാരണമായ നീണ്ട മൗനത്തിനു ശേഷം ജോർജ്ജ് പിതാവിനയച്ച ആ കത്തിലെ ഉള്ളടക്കം, 1948-ൽ കമ്യൂണിസ്റ്റുകാർ ഹംഗറി പിടിച്ചെടുത്തതിനു ശേഷം അയാൾ തന്നെ അയച്ചിട്ടുള്ള മറ്റു കത്തുകളിൽനിന്നും വ്യത്യസ്തമായിരുന്നില്ല. വ്യക്തിഗതവും വ്യക്തിഗതമല്ലാത്തതുമായ പ്രശ്നങ്ങളുടെ ഒരു വിചിത്ര സങ്കരമായിരുന്നു ആ കത്തു്.

തങ്ങളെല്ലാം—ഏലനും കൊച്ചുടോണിയും താനും—സുഖമായിരിക്കുന്നുവെന്നും തങ്ങളെ സംബന്ധിക്കുന്ന എല്ലാ കാര്യങ്ങളും കുഴപ്പംകൂടാതെ പുരോഗമിക്കുന്നുവെന്നും ജോർജ്ജ് ആ കത്തിലൂടെ വ്യക്തമാക്കിയിരുന്നു. അഞ്ചാം പനിയിൽ നിന്നു കൊച്ചുടോണി പൂർണ്ണമായി മുക്തിനേടിയെന്നും കിൻഗർഗാർട്ടനിലേക്കുള്ള പോക്കു് അവനെ വളരെ രസിപ്പിക്കുന്നുണ്ടെന്നും ജോർജ്ജ് തുടർന്നെഴുതിയിരുന്നു. "പതിവുള്ള സ്ഥലത്തു്" (ആഫീസ്, ഫാക്ടറി, പ്ലാന്റു് എന്നിവയ്ക്കു് ജോർജ്ജ് ഉപയോഗിച്ചിരുന്ന പദമാണു് ഇതു്.) താൻ കഠിനമായി ജോലി ചെയ്യുന്നു

വെന്നും ന്യൂയോർക്കിലെ ഒരു പ്രസിദ്ധീകരണശാലയിൽ ഒരു ഫ്രഞ്ചുനോവൽ പരിഭാഷപ്പെടുത്തുന്ന ജോലി എലനു കിട്ടിയെന്നും അയാൾ ആ കത്തിലൂടെ വ്യക്തമാക്കിയിരുന്നു. കൊച്ചുടോണിയുടെ നാലാമത്തെ ജന്മദിനത്തോടനുബന്ധിച്ച് കുറച്ചാഴ്ചകൾക്കു മുമ്പ് എടുത്ത ഫോട്ടോ ആയിരുന്നു ആ ലക്കോട്ടിലുണ്ടായിരുന്നത്.

കഴിഞ്ഞ ഫെബ്രുവരിയിൽ കൊച്ചുടോണിക്ക് ഭാവുകാശംസകൾ നേർന്നുകൊണ്ടു താനയച്ച കാർഡിന്റെ വിവരം മാർട്ടിൻ ഓർത്തു. ആ കത്തിനെ സംബന്ധിച്ച് ഒരു പരാമർശനവും ജോജ്ജ് തന്റെ കത്തിൽ നടത്താതിരുന്നതു് മാർട്ടിനെ അത്ഭുതപ്പെടുത്തി. ഒരുപക്ഷേ തപാലിൽ ആ കത്തു് നഷ്ടപ്പെട്ടിരിക്കാം. അല്ലെങ്കിൽ ജോർജ്ജ് തനിക്കയച്ച മറുപടിക്കത്തു് ബുഡാപ്പെസ്റ്റിലെ സൂക്ഷ്മപരിശോധകരാൽ തടഞ്ഞുവെക്കപ്പെട്ടിരിക്കാം. തന്റെ നീണ്ട മൗനത്തിനു യാതൊരു വിശദീകരണവും ആ കത്തിൽ നടത്താതിരുന്നതും മാർട്ടിൻ ശ്രദ്ധിച്ചു. ജോർജ്ജ് സാധാരണഗതിയിൽ കത്തുകളയച്ചിട്ടുണ്ടാവുമെന്നും അവ രണ്ടും മാർട്ടിനു നൽകപ്പെട്ടില്ലെന്നുമാണു് ആ വസ്തുത തെളിയിക്കുന്നതു്.

ജോർജ്ജിന്റെ പതിവുള്ള അന്വേഷണങ്ങളും ആ കത്തിൽ അടങ്ങിയിരുന്നു. മാർട്ടിൻ സുഖമായിരിക്കുന്നുവോ? കരോളാക്കും സൗഖ്യം തന്നെയല്ലേ? വീട്ടിലെ കാര്യങ്ങൾ മുറയ്ക്കു നടക്കുന്നില്ലേ? പത്തു വർഷങ്ങളായി ജോജ്ജ് അമേരിക്കൻ പൗരനാണെങ്കിലും ബുഡാപ്പെസ്റ്റിനെപ്പറ്റിയോ ഹംഗറിയെക്കുറിച്ചോ പരാമർശിക്കുമ്പോഴെല്ലാം "അവിടെ വീട്ടിൽ" എന്ന പദമാണു് ഉപയോഗിച്ചിരുന്നതു്. ചിലപ്പോഴെല്ലാം അമേരിക്കയെപ്പറ്റി പരാമർശിക്കുമ്പോഴും ആ പദമയാൾ പ്രയോഗിക്കാറുണ്ടു്. എന്നാൽ അതിനെക്കുറിച്ചു് എന്തെങ്കിലും വിശദീകരണം നൽകാതായിട്ടു വർഷങ്ങൾ പലതായി. അയാൾ തന്റെ കുടുംബകാര്യങ്ങൾ മാത്രമെ പ്രതിപാദിക്കാറുണ്ടായിരുന്നുള്ളു.

തന്റെ വ്യക്തിപരമായ പ്രശ്നങ്ങളെ പത്തുപന്ത്രണ്ടു വരികളിലൊതുക്കിയതിനു ശേഷം അയാൾ എഴുതിയിരുന്നതു കാലാവസ്ഥയെക്കുറിച്ചാണ്. കഠിനശൈത്യത്തിനുശേഷം ആ നഗരത്തിൽ ശക്തിയേറിയ കൊടുങ്കാറ്റ് അനുസൃതമായി അടിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നുവെന്നും ഇപ്പോൾ അതിന്റെ ബീഭത്സത ഒട്ടൊക്കെ ശമിച്ചുവെന്നും വസന്തത്തിന്റെ ചിലമ്പൊലി കേൾക്കാൻ തുടങ്ങിക്കഴിഞ്ഞുവെന്നും അയാളെഴുതിയിരുന്നു. പതിവുള്ള ഉപസംഹാരപല്ലവിയും. "ഞങ്ങളുടെ ചിന്തകളിൽ എല്ലാം സ്ഥാനം പിടിച്ചിരിക്കുന്ന വ്യക്തി അങ്ങാണു്. എന്നെങ്കിലും അങ്ങയെ വീണ്ടും കണ്ടുമുട്ടുവാൻ കഴിയുമെന്നു ഞങ്ങളാശിക്കുന്നു. തികഞ്ഞ ഭാവുകാശംസകളോടെ, ജോജ്ജ്, എലൻ, ടോണി."

അത്രമാത്രം! യാതൊരു പുതുമയുമില്ലാത്ത, അധികം അർത്ഥവ്യാപ്തിയില്ലാത്ത, പ്രശാന്തതയും സൂക്ഷ്മതയും ഒരുക്കവുമുള്ള, ചെറുവാക്യങ്ങൾ. താൻ ആരേ സംബോധന ചെയ്യുന്നുവോ ആ വ്യക്തിയല്ലാതെ മറ്റു പലരും ആ കത്തു വായിക്കുമെന്നു നിശ്ചയമായും അറിയാവുന്ന, അതുപോലെ സൂക്ഷ്മപരിശോധകന്മാർ ഒരു രഹസ്യസന്ദേശമായിട്ടോ ഉപ്തമായ മറുപടിയായിട്ടോ വ്യാഖ്യാനിക്കാവുന്ന തരത്തിലുള്ള യാതൊന്നുമെഴുതുകയില്ലെന്നു ദൃഢപ്രതിജ്ഞനായ, ഒരു വ്യക്തിയുടെ കത്തായിരുന്നു അതു്. താൻ ചെയ്തതുപോലെ തന്റെ രക്ഷയെക്കരുതിയിട്ടാണു് ഈ വിധം ജോർജ്ജ് എഴുതുന്നതെന്നും മാർട്ടിനറിയാം. മാർട്ടിന്റെ കത്തുകളും യാതൊരു വിശദാംശങ്ങളും മനസ്സിലാക്കുവാൻ പര്യാപ്തങ്ങളായിരുന്നില്ല. പരസ്പരബന്ധമില്ലാത്ത, തൊട്ടും തൊടാതെയുമുള്ള, ഈ കത്തിടപാടുകൾ അയയ്ക്കുന്നവനും സ്വീകരിക്കുന്നവനും ഒരുപോലെ വേദനാജനകമായിരുന്നു. മകൻ അമേരിക്കയിൽ ജീവിക്കുന്നതിനാൽ ഇരുമ്പുമറയ്ക്കുള്ളിൽ ഭയപ്പെട്ടു കഴിയുന്ന ഒരു പിതാവിന്റെയും തന്റെ പിതാവു് കമ്മ്യൂണിസ്റ്റധീനതയിലുള്ള ഒരു രാജ്യത്തിൽ കഴിയുന്നതിനാൽ ഭയപ്പെട്ടു കഴിയുന്ന ഒരു പുത്രന്റെയും കത്തിടപാടുകളാ

യിരുന്ന അതു്. തന്റെ പുത്രൻ ശരിയായ പാത തിര ഞ്ഞെടുത്തുവെന്നും ജീവിതം അതർഹിക്കുന്ന ഗൗരവത്തോ ടുകൂടി അവനാസ്വദിക്കുന്നുവെന്നുമുള്ള ഏക സമാധാനമേ മാർട്ടിനുണ്ടായിരുന്നുള്ളൂ. താൻ തെറ്റായ പാതയാണു് തിരഞ്ഞെടുത്തതെന്നു് അയാൾക്കു ബോദ്ധ്യമായിക്കഴി ഞ്ഞിരുന്നു. താനന്നു കാണിച്ചതു് ഒരാനമത്തരമായി രുന്നുവെന്നു് മാർട്ടിൻ അനുസ്മരിച്ചു. പക്ഷേ എന്തു ഫലം? താൻ ആ സത്യം മനസ്സിലാക്കിത്തുടങ്ങിയപ്പോ ഴേയ്ക്കും രക്ഷാമാർഗ്ഗങ്ങളെല്ലാംതന്നെ അടഞ്ഞുപോയിരു ന്നുവെന്നു് വേദനയോടുകൂടി മാർട്ടിൻ ഓർത്തു.

തന്റെ പൗത്രന്റെ ചിത്രത്തിൽ ദൃഷ്ടികളുറപ്പിച്ചു കൊണ്ടു് മാർട്ടിൻ ആ കാപ്പി സാവധാനം കുടിച്ചുതീർത്തു. "ആ ദീർഘവൃത്താകൃതിയിലുള്ള മുഖവും നാസികയും അധരങ്ങളും അവന്റെ മാതാവിൽനിന്നു കിട്ടിയതായി രിക്കണമെന്നു് അയാൾ ഊഹിച്ചു. അവന്റെ നെറ്റി യും കണ്ണുകളും ജോർജ്ജിന്റെ അസൽ പകർപ്പുകളാണു്. അതോ..... ഒരു നിമിഷത്തിനുള്ളിൽ കൊച്ചുടോണിയും താനും തമ്മിലുള്ള വ്യക്തമായ സാദൃശ്യം മാർട്ടിന്റെ മനസ്സിൽ പൊന്തിവന്നു. മാർട്ടിൻ ആ ചിത്രത്തിന്റെ മുഴുവനും പരിശോധിച്ചു. "ടോണി, നാലു വയസ്സു് 1952 ഫെബ്രുവരി 21" എന്നീ പദങ്ങൾ ഒരു കൊച്ചുകുട്ടിയുടെ വലുതും വ്യക്തവുമായ കയ്യക്ഷരത്തിലവിടെ എഴുതപ്പെട്ടി രുന്നു. ആ പൈതൽ ഇത്രവേഗം എഴുതുവാൻ പരിശീലി ച്ചുവോ? ഒരിക്കലുമില്ല. ജോർജ്ജോ എലനോ ആ കൊച്ചു വിരലുകൾ പിടിച്ചെഴുതിച്ചതായിരിക്കണം. ടോണി— ടോണി മാർട്ടിൻ— അതോനി മാർട്ടിൻ!

"സർ, ഒരു കപ്പു കാപ്പിയുംകൂടി എടുക്കട്ടെയോ?" മാർട്ടിൻ ഞെട്ടിത്തിരിഞ്ഞുനോക്കി. ബട്ലർ ശബ്ദമുണ്ടാ ക്കാതെ തന്നിൽ ദൃഷ്ടികൾ പതിപ്പിച്ചുകൊണ്ടു കപ്പിലേയ്ക്കു കാപ്പി പകരുവാൻ തയ്യാറായി നിൽക്കുകയായി രുന്നു. "വേണ്ട. നന്ദി" മാർട്ടിൻ പ്രതിവചിച്ചു. "എനി ക്കിത്ര തന്നെ ധാരാളമായി."

"രാവിലെ വിശപ്പില്ലേ സർ?" ബട്ലർ വിഷാദ സ്വരത്തിൽ ചോദിച്ചു. "ഇന്നു രാത്രി അങ്ങേയ്ക്ക് ഒരു ലഘുഭക്ഷണം മതിയായിരിക്കുമല്ലോ. ശ്രമസുഖവത്തമാനം ഒന്നുംതന്നെ ഇല്ലായിരിക്കുമല്ലോ....."

"എനിക്കസുഖമൊന്നുംതന്നെ തോന്നുന്നില്ല." മാർട്ടിൻ ഇടയ്ക്കു കയറി പറഞ്ഞു. "ഞാനിന്നു വെളിയിൽ ഭക്ഷണം കഴിച്ചുകൊള്ളാം. കാർ തയ്യാറായിട്ടുണ്ടോ?"

"ഉവ്വ്, സാർ. പക്ഷേ പോകുന്നതിനു മുമ്പ് തന്നെ ഒന്നു കാണണമെന്ന് കൊച്ചമ്മ പറഞ്ഞു." അയാൾ മേശ വൃത്തിയാക്കുന്ന കൃത്യത്തിൽ മുഴുകി.

മാർട്ടിൻ ടോണിയുടെ പടവും ജോർജ്ജിന്റെ കത്തും കീശയിലിട്ടിട്ട് കരോളയ്ക്കുള്ള കുട്ട കയ്യിലെടുത്തു കൊണ്ട് അവളുടെ മുറിയിലേയ്ക്കു നടന്നു.

"ഓമനേ, തലവേദന എങ്ങനെയിരിക്കുന്നു? കുറവുണ്ടോ?" കരോളാ എഴുന്നേറ്റ് കിടക്കയുടെ തലയ്ക്കലെ തലയിണയിൽ ചാരിയിരുന്നു. അവൾ പുഞ്ചിരി തൂകി.

"തലവേദന മാറി. ഇപ്പോൾ എനിക്ക് യാതൊരു സുഖവും തോന്നുന്നില്ല." അവൾ തന്റെ സ്വരം, സ്വകായം പറയുന്ന രീതിയിൽ, താഴ്ത്തിപ്പറഞ്ഞു. "തികച്ചും പരീക്ഷീണയായിട്ടാണ് ഞാനിന്നലെ വീട്ടിലെത്തിയതു്. ഇന്നലെ എനിക്ക് ഒട്ടുംതന്നെ ഉറങ്ങാൻ കഴഞ്ഞില്ല."

"അതു് നന്നല്ല. നിനക്കൊരു ഗ്ലൂക്കോസ് തിന്നാമായിരുന്നുവല്ലോ."

"ഞാൻ തിന്നുനോക്കിയതാണ്. അതുകൊണ്ട് യാതൊരു ഗുണവും ഉണ്ടായില്ല. ആ ഗ്ലൂക്കോസാണെനിക്കീ തലവേദന ഉണ്ടാക്കിയതെന്നാണ് തോന്നുന്നതു്." അവൾ ആശ്വാസം തേടുവാനെന്നോണം ഒക്കെക്കാലുകൾ നിവർത്തുകുടഞ്ഞു.

"ഞാൻ താഴെ ഇറങ്ങിവന്ന് അങ്ങയോടൊപ്പം ഭക്ഷണം കഴിക്കുമായിരുന്നു. എനിക്കതിയായ ഖേദമുണ്ട്. കിടക്കയിൽനിന്നെണീക്കുവാൻ വയ്യാഞ്ഞിട്ടാണ്."

നേർത്ത ആവരണത്തിനടിയിലെ അവളുടെ മാദകകളേബരത്തിൽ ദാഹിക്കുന്ന മാർട്ടിന്റെ നേത്രങ്ങൾ

ഒരു പ്രത്യംഗപരിശോധന നടത്തി. പുരുഷഹൃദയങ്ങളുടെ ശ്രദ്ധയെ ഹഠാദാകർഷിക്കുന്ന എന്തോ ഒരു ശക്തി വിശേഷം അവളിലിഴകിച്ചേർന്നിരുന്നു. പ്രഥമ ദർശനത്തിൽതന്നെ അവളിൽ അനുരക്തരാകുന്ന പുരുഷന്മാർ പിന്നീടവളെ കണ്ടുമുട്ടുന്ന ഓരോ അവസരത്തിലും കൂടുതൽ പ്രണയവായ്പ്പോട്ട കൂടിയാണ് കണ്ടുപിരിയാറുള്ളതു്. അവൾ സാധാരണയിലല്പം പൊക്കംകൂടിയവളായിരുന്നുവെങ്കിലും ആ കൃശഗാത്രവും പേലവാംഗങ്ങളും അവളെ മുഗ്ദ്ധസൗന്ദര്യത്തിന്റെ ഒരു പര്യായമാക്കിത്തീർത്തു. വടിവൊത്തു കടഞ്ഞെടുത്ത തോളുകളും തുടകളും അവളുടെ അഴകിന്റെ പ്രത്യക്ഷലക്ഷണങ്ങളായിരുന്നു. കേവലമായ സ്ത്രീസൗന്ദര്യത്തേക്കാൾ വല്യതായ ഒരു അസാധാരണ മാന്ത്രികശക്തി അവളെ വലയം ചെയ്തു നിന്നിരുന്നു. സദാ ആശ്ചര്യം സ്ഫുരിക്കുന്ന സാഗരനീലിമയാർന്ന ആ നേത്രങ്ങൾ കൊണ്ടുള്ള അർദ്ധവീക്ഷണം അവൾ നന്നേ ചെറുപ്പമാണെന്നു ധാരണ കാണികളിലുളവാക്കാൻ പര്യാപ്തമായിരുന്നു. പക്ഷേ പൊരുത്തമില്ലാത്തതും വിഷയാസക്തി സ്ഫുരിക്കുന്നതുമായ അവളുടെ അധരങ്ങൾ മുപ്പതിനോടടുത്ത ഒരു മദ്ധ്യവയസ്ക്കയാണവളെന്നും അനുഭവസമ്പന്നതയും മദാലസതയും അവളുടെ സ്വഭാവവിശേഷങ്ങളാണെന്നും വിളിച്ചറിയിക്കുന്നുണ്ടായിരുന്നു. ചുരുണ്ടു് ഇടതൂർന്നതും പിംഗളനിറമാർന്നതും സ്നിഗ്ദ്ധവുമായ കേശം അവളുടെ സ്കന്ധങ്ങളെ അതിക്രമിച്ചുകിടന്നിരുന്നു. സൂര്യപ്രകാശത്തിൽ ആ അളകങ്ങൾ പാണ്ഡുരപ്രഭ വിതറിക്കൊണ്ടു് വെട്ടിത്തിളങ്ങി. ഭാവാത്മകവും കളങ്കരഹിതവുമായ അവളുടെ ആ സ്നിഗ്ദ്ധ സമ്മോഹനമായ വക്ത്രാരവിന്ദത്തിൽ ധവളിമയും പനിനീർപ്പൂവിന്റെ പാടലാഭയും സമഞ്ജസമായി സമ്മേളിക്കുന്നുണ്ടായിരുന്നു. അവളുടെ ചേഷ്ടകളിലെല്ലാം ലാഘവവും, അടക്കമൊതുക്കവും ദൃശ്യമായിരുന്നു.

കരോളായുടെ മെച്ചം ശാരീരികമായ പ്രത്യേകതകൾ മാത്രമായിരുന്നില്ല. വികാരങ്ങൾക്കു് കീഴടങ്ങുവാനും അതുപോലെതന്നെ അവയെ കർശനമായി നിയന്ത്രിക്കു

വാനും അവൾ സമർത്ഥയായിരുന്നു. ഏതു ഭാവവും ഭാഗവും —അതൊരു വേശ്യയുടേതാകട്ടെ, ചഞ്ചലയായ ഒരു പെൺകൂട്ടിയുടേതാകട്ടെ —തന്മയത്വമായി അഭിനയിച്ച് ഒരു നൊടിക്കുള്ളിൽ പ്രേക്ഷകരെ തൻറേതായ ഒരു മായാപ്രപഞ്ചത്തിൽ ലയിപ്പിക്കുവാൻ അവൾ പ്രാപ്തയായിരുന്നു.

ഏതോ മാന്ത്രികശക്തിക്കു കീഴ്പെട്ടപോലെ അവളുടെ സൗന്ദര്യധാരണി—മാർട്ടിൻറെ നേത്രങ്ങൾ അനന്യസൃതം നകരുകയായിരുന്നു. "കഴിഞ്ഞ രാത്രിയിലെ പരിപാടികൾ എങ്ങനെയിരുന്നു?" അല്പനിമിഷങ്ങൾക്കു ശേഷം മാർട്ടിൻ അവളോടായി ചോദിച്ചു.

"വളരെനന്നായിരുന്നു" എന്നുറക്കെപ്പറഞ്ഞുകൊണ്ട് നേരിയ സ്വരത്തിൽ അവൾ മന്ത്രിച്ചു "അസഹനീയം" എന്നു്. അഗാധവും ശ്രവണമധുരവുമായ സ്വരത്തിൽ അവൾ തുടർന്നു: "അഖിമോഫ് അവിടെ ഉണ്ടായിരുന്നു. പ്രഫസർ ഗോലോദ്കിനും ഭാര്യയും ... പിന്നെ റഷ്യയിൽനിന്നും വന്ന കുറെ ആളുകളും ... എന്തൊരു വലിയ മനുഷ്യരാണവരെല്ലാം." വെറുപ്പും പുച്ഛവും നിഴലിക്കുന്ന അവളുടെ മുഖഭാവം അവരെക്കുറിച്ചവളെന്തു കരുതുന്നുവെന്നു് വ്യക്തമാക്കിയിരുന്നു.

"പരിപാടികൾ അധികസമയം നീണ്ടുനിന്നുവോ?"

"വെളുപ്പിനു നാലുമണിവരെ. അവിടെ പാട്ടുകച്ചേരിയുമുണ്ടായിരുന്നു. ഗോലോദ്കിൻ ദമ്പതികളുമായി റഷ്യൻ ഭാഷയിൽ സംസാരിച്ചു. അവർക്കു മറെറാരു ഭാഷയും അറിഞ്ഞുകൂടാ. എൻറെ റഷ്യൻഭാഷാപരിജ്ഞാനം എത്രകണ്ടു വർദ്ധിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നു, ഞാൻ പറഞ്ഞാൽ അങ്ങേക്കു് വിശ്വാസം വരികയില്ലായിരിക്കാം. ഞാൻ വളരെ സന്തുഷ്ടയായിരുന്നു." അവൾ ഒരു പച്ചച്ചിരി പാസ്സാക്കി. എന്നാൽ അവളുടെ ഭാവങ്ങളെല്ലാം തന്നെ യാന്ത്രികങ്ങളായിരുന്നു. മാർട്ടിൻറെ നാഡികൾ മിടിക്കുന്നുണ്ടോയെന്നയാൾ സംശയിച്ചു. ഭാഗ്യവശാൽ തഴതിട്ട വാതലിൻറെ മറവിലായിരുന്ന അവരെ ആർക്കുംതന്നെ കാണുവാൻ കഴിയുമായിരുന്നില്ല. പക്ഷേ ആ

ധാരണ പൂർണ്ണമായും ശരിയാണോ എന്നും അയാൾ സംശയിച്ചു. "ദൈവമെ! അങ്ങനെ ആയിരിക്കരുതേ" എന്നയാൾ പ്രാർത്ഥിച്ചു. തന്റെ ഭ്രാന്തുപിടിച്ചേക്കുമെന്ന് അയാൾക്കു തോന്നി. "പിന്നീട് ഞാൻ," കരോളാ തന്റെ സംസാരം തുടർന്നു: "പെറോഫിയുടേയും പുഷ്കിന്റേയും മയക്കോവ്സ്കിയുടേയും ചില കവിതാശകലങ്ങൾ ആലപിച്ചു. സിദ്രോവിന്റെ നാടകങ്ങളിലെ താൻജായുടെ ആത്മഗതവും ഞാനുദ്ധരിച്ചു. അതു് അത്ര നന്നായിരുന്നുവെന്നു് തോന്നുന്നില്ല. ഞാനിനിയും പരിശീലനം നേടേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. രണ്ടു്, മൂന്നു്, നാലു് എന്നിക്രമത്തിൽ മണിക്കൂറുകൾ കടന്നുപോയതു് ഞങ്ങൾ അറിഞ്ഞതേയില്ല."

മാർട്ടിൻ കിടക്കയുടെ സമീപത്തേക്കു നീങ്ങി, കരോളായുടെ മാറിടത്തോടൊട്ടിച്ചേർന്നു നിന്നു. പെട്ടെന്നയാളാ ബന്ധം വിടർത്തി നിവർന്നു നിന്നുകൊണ്ടു് ചോദിച്ചു, "നീ വീണ്ടും കുടിച്ചുവോ?"

"എനിക്കാവശ്യമുണ്ടെന്നു തോന്നിയിടത്തോളം മാത്രം" അവൾ കുശുകുശുത്തു.

ആ മറുപടി തികച്ചും ശ്ലേഷാത്മകമായിരുന്നു. റഷ്യാക്കാരുടെയോ അഭിർക്കുവേണ്ടിയുള്ളതോ ആയ സ്വീകരണ സൽക്കാരങ്ങളിൽ എല്ലാംതന്നെ മദ്യം ധാരാളമായി ഉപയോഗിക്കപ്പെട്ടുന്ന ഒരു വിഭവമായിരുന്നെന്നു് മാർട്ടിനറിയാം. കരോളാ മദ്യപാനം കുറേശ്ശെ ശീലിച്ചു തുടങ്ങിയിരുന്നുവെന്നും ക്രമംവിട്ടവൾ കുടിക്കാറുണ്ടെന്നും മാർട്ടിൻ മനസ്സിലാക്കിയിരുന്നു. ചില അവസരങ്ങളിൽ തന്നോടു സമ്മതിച്ചിരുന്നതുപോലെ ആ ഉന്മേഷദ്രാവകം അവൾക്കൊഴിച്ചുകൂടാൻ വയ്യാത്തതായിത്തീർന്നിരുന്നു. അവളുടെ ആ 'ദുരിതനിവാരണി' റഷ്യാക്കാരുടെ ഏറ്റവും പ്രിയംകരവും അപരിത്യാജ്യവുമായ വിഭവമായിരുന്നു.

"മദ്യപാനം നീ നിയന്ത്രിക്കേണ്ടിയിരിക്കുന്നു." മാർട്ടിൻ പിറുപിറുത്തു. "അക്കാര്യം നീ ചിന്തിച്ചുവോ? നിനക്കേതെങ്കിലും കാര്യത്തിൽ അസൗകര്യമുണ്ടായോ?"

അവൾ തല കുലുക്കി. കതകിന്റെ മറവിലാരെങ്കിലുമുണ്ടെങ്കിൽ അവക്കുംകൂടി കേൾക്കാൻ കഴിയുന്നത്ര ശബ്ദമയത്തി അവൾ പ്രതിവചിച്ചു. "സുമുഖനായ വദാസ്! ഗോലോദ്കിൻ ദമ്പതികളും മോശക്കാരല്ല. എന്തിനു്, അവരെല്ലാവരുംതന്നെ സുമുഖരാണു്." ഒരു നിമിഷനേരം മൗനം ദീക്ഷിച്ചതിനു ശേഷം അവൾ തുടർന്നു. "അങ്ങു വരാതിരുന്നതു് മോശമായിപ്പോയി."

"എനിക്കു ക്ഷണനമുണ്ടായിരുന്നില്ല." മാർട്ടിൻ നിഷ്കാരണമായി മറുപടി നല്കി.

"വദാസ് തിരക്കിവന്നപ്പോൾ അങ്ങു വീട്ടിലില്ലാതിരുന്നതു് വളരെ കഷ്ടമായിപ്പോയി. അങ്ങേയ്ക്കു തിരക്കിട്ട ജോലിയായിരിക്കുമെന്നു പറഞ്ഞാണു് അദ്ദേഹം പോയതു്."

"ഞാനെല്ലാം ഗ്രഹിക്കുന്നുണ്ടു്." അയാളുടെ സ്വരത്തിൽ വിഷാദച്ഛായ നിഴലിച്ചിരുന്നു. "ഇതാ നിനക്കൊരു കത്തു്."

"അതെന്റെ ഡ്രസ്സിംഗ്റേബിളിൽ വച്ചേക്കൂ. മറ്റെന്തെങ്കിലുമുണ്ടോ?"

മാർട്ടിൻ ജോർജ്ജിൽനിന്നും കിട്ടിയ സാധനങ്ങൾ കരോളായുടെ കയ്യിൽ കൊടുത്തു. "ജോർജ്ജിൽനിന്നും പതിവുപോലൊരു കത്തും ഒരത്ഭുത വസ്തുവും."

"എത്ര അഴകുള്ള കുട്ടി!" അവൾ തന്റെ അഭിപ്രായം വെളിപ്പെടുത്തി. ആ ചിത്രത്തിൽതന്നെ അവളുടെ ദൃഷ്ടികൾ ഊന്നിനിന്നു. "അവനുമായുള്ള എന്റെ പ്രേമഭാജനത്തിന്റെ സാദൃശ്യം അങ്ങു സൂക്ഷിച്ചുവോ?" അവൾ പൊട്ടിച്ചിരിച്ചു. "എന്റെ പ്രേമഭാജനത്തിന്റെ മറ്റൊരു പതിപ്പു്! പിന്നെ ഞാനെന്തിനീ ഫോട്ടോയിൽ താല്പര്യപ്പെടണം?" അവൾ ആ ഫോട്ടോ തന്റെ മടിയിൽ നിക്ഷേപിച്ചിട്ടു് കത്തു വായിച്ചു. "ഇന്നെന്തൊക്കെയാണു് പരിപാടികൾ. തിരക്കുപിടിച്ചതാണോ?" അവൾ ചോദിച്ചു.

മാർട്ടിൻ ആ കിടക്കയുടെ അരികിൽ അവളോടൊട്ടിച്ചേർന്നിരിക്കുകയായിരുന്നു. മദ്യത്തിന്റെ രൂക്ഷ

ഗന്ധം അപ്പോൾ അയാൾ വകവെച്ചില്ല. അയാളുടെ അധരങ്ങൾ അവളുടെ ത്രസിതവും തീക്ഷ്ണോഷ്മളങ്ങളുമായ മാദകാധരങ്ങളോടമർന്നുചേർന്നു. അയാളുടെ ചപലങ്ങളായ കൈകൾ അവളുടെ മാറിടത്തിലും അരക്കെട്ടിലും അന്വേഷണോത്സുകമായി ചലിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു.

ഒരു നിമിഷത്തിനു ശേഷം അവൾ സ്വയം വിമോചിതയായി. അവൾ എന്തിനേയോ ഭയപ്പെട്ടുന്നതുപോലെ തോന്നി. "മതി മതി. എന്റെ തങ്കക്കുടമല്ലേ! അങ്ങു പോകൂ." അവൾ ദീനമായി അഭ്യർത്ഥിച്ചു.

മാർട്ടിൻ നിവർന്നിരുന്നു. അയാളുടെ മുഖം വിളറിയിരുന്നു. കരോളായുടെ ഭയവിഹ്വലമായ പതിഞ്ഞ സ്വരം അയാളുടെ ചെവിക്കുള്ളിലേക്കിരമ്പിക്കയറി. "ദൈവമേ! നമുക്കു് മറ്റെല്ലാക്കാര്യങ്ങളും ചിട്ടയായി കൊണ്ടുപോകുവാൻ കഴിയുന്നുണ്ടു്. പക്ഷേ നാമിരുവരും ചേർന്നുള്ള ഏകാന്തമായ ഒരു രാത്രി മാത്രം!" അവളുടെ ശബ്ദം നിരാശാനിർഭരമായിരുന്നു.

"ശരി" മാർട്ടിൻ എഴുന്നേറ്റു: "നിനക്കിന്നു നാടകം ഉണ്ടോ?."

"ഉവ്വു്. കരിനിനാ"

"അന്നാ കരിനിനായോ? അപ്പോൾ നിനക്കിന്നു പതിനൊന്നുമണി രാത്രിവരെ ഒഴിവു കിട്ടുകയില്ലല്ലോ? അതു കൂടാതെ മറ്റെന്തെങ്കിലും പരിപാടിയുണ്ടോ?"

"മറ്റൊന്നുമില്ല. നാടകം കഴിഞ്ഞാലുടൻതന്നെ വീട്ടിലേക്കു തിരിച്ചു പോരാമെന്നാണെന്റെ ആശ. അങ്ങേക്കെന്നെ കാറിൽ തിരിച്ചു കൊണ്ടുപോരാൻ കഴിയുമോ?"

"ഒരുപക്ഷേ. ഒൻപതു മണിയോടുകൂടി ഇൻസ്റ്റിട്യൂട്ടിൽ നിന്നു് എനിക്കിറങ്ങുവാൻ കഴിയും. അതിനുശേഷം ഘനവ്യവസായ വകുപ്പിലുള്ള ഒരാളെ കാണാനുണ്ടു്. സമയം ലാഭിക്കുവാൻവേണ്ടി ഞങ്ങൾ ഒരുമിച്ചായിരിക്കും ഭക്ഷണം കഴിക്കുന്നതു്. പത്തരയ്ക്കു്.....അതെ പത്തരയ്ക്കു് നാടകശാലയിൽ നിന്നു നിന്നെ കൂട്ടിക്കൊണ്ടുപോരാൻ കാറുമായെത്താൻ കഴിഞ്ഞേക്കും."

"അണിയറയിൽ എന്നെ കാത്തു നിൽക്കേണ്ടതില്ല. പതിവിൽ കൂടുതൽ സമയം എനിക്കഭിനയിക്കേണ്ടി വന്നേക്കും. വറീദിയുടെ ലോഡ്ജിൽ അങ്ങേക്കൊരു സീറ്റു കിട്ടാതിരിക്കുകയില്ല." അവൾ തന്റെ കൈ അയാളുടെ നേർക്കു നീട്ടി. അയാളതിലൊരു ചുംബനം നൽകി.

"ഓമനേ! പോയ്വരൂ."

"നാഥാ! അങ്ങനെയാകട്ടെ! വൈകിട്ടു കാണാം."

ബഹളർ വാതിലിനടുത്തു് മാർട്ടിന്റെ ഓവർക്കോട്ടും തൊപ്പിയും പിടിച്ചുകൊണ്ടു നിന്നിരുന്നു. അയാൾ മാർട്ടിന്റെ കയ്യുറകൾ അദ്ദേഹത്തെ ഏല്പിച്ചുകൊണ്ടു പറഞ്ഞു. "സ്വാതന്ത്ര്യവും ശാന്തിയും നീണാൾ വാഴട്ടെ! പ്രൊഫസർ, അങ്ങയുടെ ജോലി നിർവ്വിഘ്നം നടക്കട്ടെ!"

മാർട്ടിൻ തലകുലുക്കിക്കൊണ്ടു് ആ ആശംസ സ്വീകരിച്ചു. അയാൾ പുൽത്തകിടിയിൽ കൂടി നടന്നു് ഗേററിനടുത്തെത്തി. അവിടെ അയാളെക്കാത്തു് ഒരു 1950 മോഡൽ ഹഡ്സൺ സെഡാൻ കാർ കിടന്നിരുന്നു.

"സഖാവു് പ്രൊഫസർ! ശാന്തിയും സ്വാതന്ത്ര്യവും നീണാൾ വാഴട്ടെ!" തികച്ചും യാന്ത്രികമായി പട്ടാളമുറയിൽ കാറിന്റെ വാതിൽ തുറന്നു കൊടുത്തുകൊണ്ടു് ഡ്രൈവർ ബെറീസ് ആശംസിച്ചു. പ്രത്യഭിവാദനം ചെയ്തുകൊണ്ടു് മാർട്ടിൻ കാറിന്റെ പിൻസീററിൽ ആസനസ്ഥനായി. ബെറീസ്, മാർട്ടിന്റെകൂടെ ജോലി ചെയ്യുവാൻ തുടങ്ങിയിട്ടു് ഒരു വർഷം കഴിഞ്ഞിരുന്നു. അയാളും ഒരു പോലീസ് ചാരനായിരുന്നു. സർക്കാരിന്റെ ഒരു പ്രത്യേക പരിഗണനയെന്നവണ്ണം മാർട്ടിൻ ദമ്പതികൾക്കു് ലഭിച്ചിരുന്ന കെട്ടിടത്തിന്റെ താഴത്തെ നിലയിലെ മൂന്നു മുറികളിലാണു് ഡ്രൈവറും ഭാര്യയും താമസിച്ചിരുന്നതു്. ബട്ലറിൽ നിന്നു് ഒരു വ്യത്യാസം ഡ്രൈവക്കുണ്ടായിരുന്നു. തന്റെ യജമാനനും താനും സമന്മാരാണെന്നു സൂചിപ്പിക്കുന്ന തരത്തിൽ മാർട്ടിനെ സഖാവെന്നാണു് ഡ്രൈവർ ബെറീസ് സംബോധന ചെയ്തിരുന്നതു്. ബെറീസും മാർട്ടിനും പാർട്ടിയുടെ

ഡിസ്ട്രിക്ട് കൗൺസിലംഗങ്ങളായിരുന്നു. അതിന്റെ യോഗങ്ങളിൽ അവരിരുവരും സംബന്ധിച്ചിരുന്നു.

ബെറീസ് തന്റെ സീറ്റിൽ ഇരുന്നുകൊണ്ട് മാർട്ടിനോട് ചോദിച്ചു. "എവിടേക്കാണു സഖാവു് പ്രൊഫസർ?"

കാറിന്റെ സ്വിച്ച് ബോർഡിലെ സമയം മാർട്ടിൻ നോക്കി. ഏഴ് അമ്പത്തിയഞ്ചു്. മാർച്ചു പന്ത്രണ്ടാം തീയതി ബുധൻ. ഇന്നു പാർട്ടിയുടെ പ്രഭാത സമ്മേളനമോ ബ്ലോക്കു സൂപ്പർവൈസറുടെ ആഫീസിൽ വച്ചു രാവിലെ നടക്കാറുള്ള രാഷ്ട്രീയ ചർച്ചകളോ ഇല്ല. പതിവുള്ള സൊല്ലകളൊഴിഞ്ഞ ഒരു ദിനം.

"ഇൻസ്റ്റിറ്റ്യൂട്ടിലേക്കു്" ആനന്ദം നിറഞ്ഞു കവിയുന്ന ഒരു ഭാവത്തോടെ മാർട്ടിൻ പ്രതിവചിച്ചു.

2

ഉദ്യാനപരിസരങ്ങളെ ചുറ്റിവളഞ്ഞുപോകുന്ന റോഡിൽക്കൂടി ആ കാർ കടന്നുപോയി. പാർട്ടിയുടെ ഔദ്യോഗിക ജിഹ്വയായ 'സ്വതന്ത്രജനത'യുടെ പ്രഭാത പ്പതിപ്പു് അടുത്തുള്ള സീറ്റിൽ കിടന്നിരുന്നു. മുനിസിപ്പൽ പാക്കിനടുത്തു് വെറോഷിലോവ് തെരുവിൽ സ്ഥിതിചെയ്തിരുന്ന ഇൻസ്റ്റിട്യൂട്ടിലേയ്ക്കുള്ള യാത്രയ്ക്കു് പതിവായി അരമണിക്കൂർ സമയം എടുക്കാറുണ്ടു്. പത്രം സൗകര്യപൂർവം വായിച്ചുതീർക്കുവാനുള്ള സമയം ഈ യാത്രയിൽ മാർട്ടിനു ലഭിച്ചിരുന്നു. എല്ലാ പ്രഭാതത്തിലും ആ പത്രം ഡ്രൈവർ കാറിനകത്തു് നിക്ഷേപിക്കാറുണ്ടായിരുന്നു. അന്നത്തെ പത്രത്തിന്റെ ഒന്നാം പേജിലെ എട്ടു കോളത്തിലെ തലക്കെട്ടു് ഇതായിരുന്നു. "വാൾസ്ട്രീറ്റിലെ സമ്രാജ്യദുർമോഹികൾ ലോകാധിപത്യത്തിനു വേണ്ടി സമരം ചെയ്യുന്നു. ജനകീയ ജനാധിപത്യരാജ്യങ്ങളാകട്ടെ, സമാധാനത്തിനു വേണ്ടിയും." 'പതിവുള്ള ബോറുതന്നെ' മാർട്ടിൻ ചിന്തിച്ചുകൊണ്ടു പേജുമറിച്ചു. അമേരിക്കക്കാർ പ്രയോഗിക്കുന്ന വിഷവാതകങ്ങളെക്കുറിച്ചു പ്രതിപാദിക്കുന്ന ഒരു നീണ്ട ലേഖനം മൂന്നാംപേജിന്റെ പ്രത്യേകതയായിരുന്നു. അതിലെ ഒരു ഖണ്ഡികയുടെ തലക്കെട്ടിതായിരുന്നു. "അമേരിക്കൻ യുദ്ധക്കൊതിയന്മാർ യുദ്ധവിരാമസംഭാഷണത്തിനു തുരങ്കം വയ്ക്കുകയും ചൈനയിലെയും വടക്കൻ കൊറിയയിലെയും സമാധാനപ്രിയരായ ജനതയെ കൊന്നൊടുക്കുകയും ചെയ്യുന്നു." ഈ തലക്കെട്ടുകളെല്ലാംതന്നെ മുമ്പു പ്രചരിപ്പിച്ചിട്ടുള്ളവയാണെന്ന വസ്തുത മാർട്ടിൻ ഓർത്തു. മറ്റൊരു തലക്കെട്ടിതായിരുന്നു. "സഖാവു് അഖിമോഫ് ഹംഗേറിയൻ നാട്യവേദി സോഷ്യലിസ്റ്റും റീയലിസത്തിലേയ്ക്കുള്ള പാത

യിൽ നേടിയ പരിഗണനീയമായ പുരോഗതിയെക്കുറിച്ചു സംസാരിക്കുന്നു.'' സുപ്രസിദ്ധ നടനും സംവിധായകനുമായ ആ റഷ്യക്കാരനുമായി നടത്തിയ ഒരു അഭിമുഖസംഭാഷണത്തിന്റെ വിവരങ്ങളായിരുന്നു ആ നീണ്ട ലേഖനത്തിൽ. പകപതയും ധീരതയും സ്ഫുരിക്കുന്ന, പുഞ്ചിരിതൂകുന്ന, അഖിമോഫിന്റെ ചിത്രവും ആ പേജിന്റെ മദ്ധ്യഭാഗത്തായി ചേർത്തിരുന്നു. ആ ചിത്രം കണ്ടാൽ സ്റ്റാലിന്റെ സുപ്രസിദ്ധമായ പുഞ്ചിരിയോർമ്മിച്ചുപോകുമായിരുന്നു. അഖിമോഫ് എത്ര വിജയകരമായി സ്റ്റാലിനെ അനുകരിച്ചിരിക്കുന്നു.

മന്ത്രി വദാസിന്റെ വസതിയിൽവച്ചു നടത്തപ്പെട്ട അനൗപചാരിക സ്വീകരണവേളയിലാണ് ഈ അഭിമുഖസംഭാഷണം നടന്നതെന്നു മുഖവുരയിൽതന്നെ പ്രസ്താവിക്കപ്പെട്ടിരുന്നു. കരോളായെക്കുറിച്ചു് എന്തെങ്കിലും ഇതിൽ കാണാതിരിക്കുകയില്ലെന്ന നിഗമനം ആ കോളങ്ങൾ ശ്രദ്ധിച്ചു വായിക്കുവാൻ മാർട്ടിനെ പ്രേരിപ്പിച്ചു. ഒരു ഖണ്ഡിക ഇതായിരുന്നു:-

''കഴിഞ്ഞ സായാഹ്നത്തിൽ നമ്മുടെ പ്രശസ്തരായ സോവ്യറ്റു് അതിഥികൾ അനുഗ്രഹീതയും നമ്മുടെ ആരാധനാമൂർത്തിയുമായ കരോളാ ലോണ്ടേയുടെ കവിതാകഥനം വളരെ താല്പര്യപൂർവം ആസ്വദിക്കുകയുണ്ടായി. പ്രശസ്തരായ സോവ്യറ്റു് ഹംഗേറിയൻ കവികളുടെ ജനസമ്മതിയാർജ്ജിച്ച കവിതകളെക്കൂടാതെ അടുത്ത മാസം നാഷനൽ തീയറ്ററിൽ അവതരിപ്പിക്കുന്ന സ. സിദ്രോവിന്റെ പുതിയ സോവ്യറ്റു് നാടകത്തിലെ ചില ഈരടികളും തദവസരത്തിൽ സ. കരോളാ ഹൃദ്യമായി ആലപിക്കുകയുണ്ടായി. സ. കരോളായുടെ ഗാനാലാപം മഹത്തായ ഹംഗേറിയൻ നാട്യകലയുടെ മകുടോദാഹരണമാണെന്നും അതു ക്രമേണ പുരോഗതിയുടെ വെള്ളിത്താരയിലൂടെ സോവ്യറ്റു നാടകകലയുടെ നിലവാരത്തിലേയ്ക്കു കുതിച്ചുപാഞ്ഞുകൊണ്ടിരിക്കുകയാണെന്നും അങ്ങനെ അതിന്റെ അന്തിമലക്ഷ്യമായ സോഷ്യലിസ്റ്റും

റീയലിസത്തിലേയ്ക്ക് നീങ്ങിക്കൊണ്ടിരിക്കുകയാണെന്നും അഖിമോഫ് പ്രസ്താവിക്കുകയുണ്ടായി.''

മാർട്ടിൻ തികഞ്ഞ വിമ്മിഷ്ടത്തോടെയാണ് ഈ വാർത്ത സ്വീകരിച്ചത്. ഒരു ഹംഗേറിയൻ നടിയുടെ ജീവിതത്തെ വളർത്തുവാനും നശിപ്പിക്കുവാനും നിഷ്പ്രയാസം കഴിയുന്ന ഒരുവനാണ് അഖിമോഫെന്ന മാർട്ടിനറിയാം. കഴിഞ്ഞ കുറെ വർഷങ്ങളായി അഖിമോഫിൽനിന്ന് കരോളായ്ക്ക് കിട്ടുന്നത് ഈ പൊള്ളയായ സ്തുതികൾ മാത്രമാണ്.

ഏഴ വർഷങ്ങൾക്കുമുമ്പ് സോവ്യററു് സൈന്യങ്ങളോടുകൂടി ബുഡാപ്പെസ്റ്റും കീഴടക്കുവാൻ വന്ന തടിച്ച ശരീരപ്രകൃതിയും ആർക്കുമരോചകമായ സ്വരവുമുള്ള അഖിമോഫ്, അന്നു മുതൽ ഹംഗേറിയൻ നാടകവേദിയുടെ മുടിചൂടാമന്നനായി പരിലസിച്ചിരുന്നു. ശ്രവണമധുരങ്ങളായ റഷ്യൻ നാടോടിഗാനങ്ങളും പുതിയ റഷ്യൻ വിപ്ലവഗാനങ്ങളും നല്ലവണ്ണം പാടുവാൻ പ്രാപ്തനായിരുന്ന അയാൾ. ഒരു സ്ത്രീലമ്പടനും മുഴുക്കുടിയനും ആഹാരപ്രിയനുമായ അഖിമോഫ് വിദ്യാഭ്യാസശൂന്യനായിരുന്നു. 'പ്രവദ' 'ബോൾഷെവിക്ക് മാസിക' 'ഇസ്വെസ്റ്റിയ' എന്നീ സോവ്യററു പ്രസിദ്ധീകരണങ്ങളിലൂടെയുള്ള പ്രചണ്ഡപ്രചരണങ്ങളിലായിരുന്നു അയാളുടെ താത്വികവിജ്ഞാനത്തിന്റെ അടിസ്ഥാനം. ഒരു സംവിധായകനെന്ന നിലയിൽ അയാളൊരു പരാജയമായിരുന്നുവെങ്കിലും നൈസർഗ്ഗികവാസനയാൽ അയാളൊരു നല്ല നടനായിരുന്നു. ബുദ്ധിശക്തിയേക്കാൾ ഉപായമായിരുന്ന അയാളുടെ ആയുധം. കമ്മ്യൂണിസത്തെ അന്ധമായി പിൻതുടരുന്നവനും സ്റ്റാലിന്റെ ഒരാരാധകനുമായിരുന്ന അഖിമോഫ്.

നഗ്നദൃഷ്ടികളുടെ മുമ്പിൽ നവീനസോവ്യററുവിപ്ലവകാരിയുടെ ഒരുത്തമ നിദർശനമായി—ബുദ്ധിജീവിയും യോദ്ധാവും, കലാകാരനും, രാഷ്ട്രീയപ്രവർത്തകനുമായി അയാൾ നിലകൊണ്ടു. എന്നാൽ അയാളുടെ മനുഷ്യത്വത്തിന്റെ പുറംചട്ടയുള്ളിൽ വിജയകരമായി എന്തോ

ഒളിക്കുന്നതായി മാർട്ടിൻ ദമ്പതികൾക്കു തോന്നി. അതു ഭയമാണോ, നിരാശയാണോ? അതോ അനിശ്ചിതത്വത്തിന്റെയും നിസ്സഹായതയുടെയും വിമ്മിഷ്ടമോ? മാർട്ടിൻ ദമ്പതികളെപ്പോലുള്ളവർക്ക് അയാളുടെ സ്വഭാവത്തിലെ അസ്വസ്ഥമായ പ്രത്യേകതയിൽ അത്ഭുതം ജനിച്ചിരുന്നു. അവ്യക്തവും ആകാരാദിതവുമായ നോട്ടവും, മൗനത്തിലേക്കു വഴുതിപ്പോകാറുള്ള തീക്ഷ്ണവും തീവ്രവും കുടിലവുമായ സംസാരരീതിയും, വിഷാദഭാവംപോലും ഗോപനം ചെയ്യുവാനുള്ള കഴിവും—ചുരുക്കത്തിൽ സ്വാധീനശക്തിയും വൈരുദ്ധ്യസ്വഭാവങ്ങളും ഒരുപോലെ ഒത്തിണങ്ങിയ ഒരു വനായിരുന്നു അഖിമോഫ്. പരിഗണനാർഹമായ ഈ ചപലതയെ വിലയിരുത്തുവാൻ കഴിവുള്ളവർപോലും അവിഭാജ്യമായ സത്യസാദൃശ്യങ്ങളുടെ ഈ വിചിത്ര സങ്കലനംകണ്ട് മൗനംദീക്ഷിച്ചു. റഷ്യൻ ഉദ്യോഗസ്ഥലോകത്തിലെ ഈ സുപ്രധാന വ്യക്തിയെ നിരൂപണം ചെയ്യുവാൻ ഒരുവനും ധൈര്യപ്പെട്ടില്ല. ഓരോരുത്തരും സ്വന്തമായ വിലയിരുത്തലുകളിൽ തൃപ്തരായി കഴിഞ്ഞുകൂടി. അങ്ങനെ ചുരുങ്ങിയ കാലംകൊണ്ട് അഖിമോഫ് ബുഡാപ്പെസ്റ്റിലെ വിമർശനാതീതനായ ഒരു വ്യക്തിയായി മാറി.

ബുഡാപ്പെസ്റ്റിലേക്കുള്ള അഖിമോഫിന്റെ നിശ്ശബ്ദാഗമനത്തിനുശേഷം നിരപ്പകിട്ടാൻ പല കിംവദന്തികളും ബുഡാപ്പെസ്റ്റിലെത്തിച്ചേരുകയുണ്ടായി. ഹംഗറിയിലെ ഭീകരരായ രഹസ്യപ്പോലീസിന്റെ (എൻ. കെ. വി. ഡി.) തലവനാണയാളെന്നും പോളിറ്റ്ബ്യൂറോയുമായി അയാൾക്കു നേരിട്ട ബന്ധമുണ്ടെന്നുമായിരുന്നു ഒരു കിംവദന്തി. സ്റ്റാലിന്റെ വിശ്വസ്തനായ ഒരു കിങ്കരനാണയാളെന്നും സോവ്യറ്റുരീതിയിൽ ഹംഗേറിയൻ സംസ്കാരം ഒരു സോഷ്യലിസ്റ്റു സംസ്ക്കാരമായി രൂപാന്തരപ്പെടുത്തുവാനുള്ള മഹത്തായ ജോലി സ്റ്റാലിൻ തന്നെ അയാളെ ഏല്പിച്ചിരിക്കുകയാണെന്നും മറെറാരു കിംവദന്തിയും പരക്കുകയുണ്ടായി. വാസ്തവം എന്തായിരുന്നാലും ഹംഗറിയുടെ സാംസ്കാരികജീവിതത്തിന്റെ ഉദ്ധാരകനെ

ന്നയാൾ ഭാവിച്ചിരുന്നു. ഹംഗറിയുടെ മേലുള്ള റഷ്യൻ സൈനികാധിപത്യം നാമമാത്രമായിത്തീർന്നിട്ടും അഖിമോഫ് സ്വസ്ഥാനത്തിൽ സുരക്ഷിതനായിത്തുടരുന്നു. അയാൾ തന്റെ സൈനികവേഷം നിഷ്പ്രയാസം ദൂരെയെറിഞ്ഞിട്ട് ഒരു നിമിഷത്തിനുള്ളിൽ ഒരു സാധാരണ പൗരനായി മാറി.

കൂടെക്കൂടെ അയാൾ ബുഡാപ്പെസ്റ്റിൽനിന്ന് അപ്രത്യക്ഷനാകാറുണ്ടായിരുന്നു. സ്റ്റാലിനുമായി കാര്യങ്ങൾ ചർച്ച ചെയ്യുവാൻ പോകുകയാണെന്നും ഒരു സോവ്യറ്റ് ചിത്രം സംവിധാനം ചെയ്യാനാണെന്നും ആർട്ട തിയറ്ററിൽ ഒരു പുതിയ കഥാപാത്രത്തിന്റെ ഭാഗം അഭിനയിക്കുന്നതിനാണെന്നും വിവിധതരം കിംവദന്തികൾ ബുഡാപ്പെസ്റ്റിൽ പരന്നിരുന്നു. എന്നാൽ കുറെ മാസത്തെ അസാന്നിദ്ധ്യത്തിനുശേഷം ഹംഗേറിയൻ നാട്യവേദിയിലെ തന്റെ ഏകചത്രാധിപത്യം തുടരുവാൻ അയാളെങ്ങനെയും ബുഡാപ്പെസ്റ്റിൽ തിരിച്ചെത്തിയിരുന്നു. അഖിമോഫിന്റെ നേതൃത്വം അംഗീകരിക്കാത്തതോ അയാൾക്ക് അഹിതമായ പ്രവൃത്തികൾ ചെയ്യുന്നതോ ആയ ഒരു നടനോ നടിയോ നിർമ്മാതാവോ മാനേജരോ സംഭാഷണരചയിതാവോ ബുഡാപ്പെസ്റ്റിൽ ഉണ്ടായിരുന്നില്ല.

നാട്യകലയുമായി ബന്ധപ്പെട്ടവരിൽ അഖിമോഫിന്റെ മാന്ത്രികവലയത്തിനു പുറത്തു ചെറുത്തുനിന്ന ഏക വ്യക്തി കരോളാ മാത്രമായിരുന്നു. അക്കാലത്ത് ഏറ്റവും അധികം ആരാധകവൃന്ദമുള്ള നടിയായിരുന്നു കരോളാ. കേവലം സ്നേഹബന്ധത്തിനതീതമായി യാതൊന്നും അവൾക്കയാളോടില്ലായിരുന്നു. എന്നാൽ അഖിമോഫിനെ സംബന്ധിച്ചിടത്തോളം അതു മാത്രമായിരുന്നില്ല, വിഷയമായിരുന്നതു്. സ്വഭർത്താവിനെ ഈശ്വരതുല്യം ആരാധിച്ചിരുന്ന കരോളായിൽ അയാൾ ഉന്മത്തചിത്തനായിരുന്നു. അവളുടെ നേർക്കുള്ള തന്റെ വികാരവായ്പു് രഹസ്യമായി വയ്ക്കുകയോ എല്ലാ രംഗത്തും അവളെ വളർത്തുവാനുള്ള തന്റെ താല്പര്യത്തിനടിസ്ഥാനമായ ശുദ്ധോദ്ദേശം വെളിപ്പെടുത്താതിരിക്കുകയോ

അയാൾ ചെയ്തില്ല. അയാളെ ഒരു നിശ്ചിതപരിധിക്ക പുറത്തു നിർത്താൻ കഴിയുമെന്ന വിശ്വാസത്തിൽ കരോളാ ഉറച്ചുനിന്നു. സമുദായത്തിന്റെ താഴേക്കിടയിൽനിന്നും ഉയർന്നവനു കരോളാ അദ്ധ്വാനിക്കുന്ന വർഗ്ഗത്തിലുള്ള തന്റെ ഉത്ഭവത്തിൽ അഭിമാനം കൊണ്ടിരുന്നു. തൊഴിലാളിവർഗ്ഗത്തിലുള്ള ജനനം പ്രത്യേക പരിഗണനകൾക്കു് അർഹമാകുന്നു ആ കാലഘട്ടത്തിനു മുമ്പേതന്നെ അവളിലിഞ്ഞു ചേർന്നിട്ടുള്ളതായിരുന്നു അതു്. ഒരിക്കലും വിട്ടുപിരിയാത്ത പ്രൗഢിയും ആത്മവിശ്വാസവും ഉൾക്കൊണ്ടിരുന്ന അവൾ താൻ വൈഷമ്യങ്ങൾക്കെതിരായി സമരം ചെയ്യുകൊണ്ടിരിക്കുകയാണെന്നു് അറിഞ്ഞിരുന്നില്ല. അഖിമോഫ് ഇന്ദ്രപ്രഭാവനും നിഷ്ക്കണ്ടകനുമാണെന്നും അയാൾക്കു തന്റെ പേരിലുള്ള സ്നേഹം ക്രമേണ കാമവെറിയായി മാറുകയാണെന്നുമുള്ള വസ്തുതയും അവൾക്കജ്ഞാതമല്ലായിരുന്നു.പ്രണയിക്കുവാനുള്ള സ്വാതന്ത്ര്യത്തിന്റെ പേരിൽ താൻ ബലിയാടാക്കപ്പെട്ടുവെന്ന സത്യം ഒരു ദിവസം അവൾ ഞെട്ടലോടുകൂടി ഗ്രഹിച്ചു.

മർക്കടമുഷ്ടിക്കാരനായ അഖിമോഫ് പരാജയമെന്തെന്നറിഞ്ഞിരുന്നവനല്ല. സ്തുതിയും ആരാധനയും പരാജയപ്പെടുന്നപക്ഷം അക്രമമൊഴികെ ഏതൊരു മാർഗ്ഗവും സ്വീകരിക്കുവാനയാൾ ദൃഢപ്രതിജ്ഞ ചെയ്തിരുന്നു. എന്തെന്നാൽ അപവാദത്തെ അയാൾ ഭയപ്പെട്ടു. കാറ്റു് തനിക്കനുകൂലമായി വീശുകയാണെന്ന വസ്തുത അയാൾ ശരിക്കും കണ്ടറിഞ്ഞിരുന്നു. വ്യക്തമായ യാതൊരു കാരണവും കൂടാതെതന്നെ ഹംഗേറിയൻ നാടകവേദിയിലെ അത്യുജ്ജ്വലതാരങ്ങൾ ഒന്നൊന്നായി നിഷ്പ്രഭമാകുന്നതു കരോളാ കണ്ടു. അവളതിനെക്കുറിച്ചു ചിന്തിക്കാതെയുമിരുന്നില്ല. താൻ ജനശത്രുവായി മുദ്രയടിക്കപ്പെട്ടതിൽനിന്നും കൂടുള്ള തൊഴിലാളിവർഗ്ഗം തനിക്കു സംരക്ഷണം നൽകുകയില്ലേ? പ്രസിദ്ധിയുടെ കാഞ്ചനസൗധത്തിൽനിന്നും വിസ്മൃതിയുടെയും ദുരിതത്തിന്റെയും പട്ടടക്കുഴിയിലേയ്ക്കുള്ള തന്റെ പതനത്തിൽനിന്നും തന്നെ രക്ഷിക്കുവാൻ തന്റെ ജനസമ്മതിയും നൈസർഗ്ഗിക

വാനനകളം പയ്യാപ്പമാവുകയില്ലേ? അഖിമോഹിന്റെ കണക്കുകൂട്ടൽ തെറ്റിയിരുന്നില്ല. എന്തെന്നാൽ സോവ്യറ്റു മാതൃകയിൽ പുനർനിർമ്മിതമായ ഹംഗറിയിൽ ആദർശം മാത്രമായിരുന്നില്ല പ്രശ്നമെന്ന വസ്തുത ക്രമേണ അവൾക്കു മനസ്സിലായി. അഖിമോഹിന്റെ ശല്യംപിടിച്ച പ്രണയം സ്വീകരിക്കുക മാത്രമാണിതിനുള്ള ഏക പരിഹാരമാർഗ്ഗമെന്ന നിഗമനത്തിലേയ്ക്കു് അവൾ സ്വയം വഴുതിവീണു. ആ പോംവഴിയെക്കുറിച്ചുള്ള ചിന്ത അവൾക്കു് അസഹ്യമായിരുന്നു. എന്നാൽ ഒരു കാര്യം നിഷേധിക്കുവാൻ സാദ്ധ്യമായിരുന്നില്ല. അവളുടെ ഭർത്തൃസ്നേഹം, ഒരു ഭാര്യയെന്ന നിലയിലുള്ള അഭിമാനം, ഒരു സ്ത്രീയെന്ന നിലയിലുള്ള അഭിനിവേശം, ഒരു പ്രശസ്ത നടിയെന്ന നിലയിലുള്ള ആത്മവിശ്വാസം—എന്തിനു് ഒരു മനുഷ്യജീവിയെന്ന നിലയിലുള്ള ആത്മാഭിമാനം പോലും ഭയമെന്ന ഏക വികാരത്തിനു് വഴിമാറിക്കൊടുക്കുകയായിരുന്നു.

ഭയം! സർവത്ര ഭയം! വിവിധരൂപത്തിൽ അഥവാ അരൂപികളായി, അവളുടെ അന്തഃകരണത്തിൽ ഭയം അതിന്റെ മൂർത്തിമത്ഭാവത്തിൽ എത്തിച്ചേരുകയായിരുന്നു. അവൾ ചെയ്യുന്നതിനെക്കുറിച്ചും ചെയ്യാതിരുന്നതിനെക്കുറിച്ചുമുള്ള ഭയം അവളിലാവേശിക്കുകയായിരുന്നു. ഭീകരമായ വിഷം വമിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന ഒരന്തരീക്ഷത്തിൽ അപ്രതിരോധ്യമായ നിലയിൽ ഭീതി അവളുടെ ആത്മാവിനോടൊപ്പം ദേഹത്തേയും കാർന്നുതിന്നുകയായിരുന്നു.

ഈ സമയത്തു് അഖിമോഹ് അക്ഷമനും ചഞ്ചലനും ആയി മാറിക്കൊണ്ടിരിക്കുകയായിരുന്നു. കാത്തിരിക്കുക എന്നു തന്റെ തന്ത്രം കരോളായുടെമുമ്പിൽ ഒരു വിഡ്ഢിത്തമായി പരിണമിച്ചുവോ? ഏകപക്ഷീയമായ അയാളുടെ പ്രേമം പൊട്ടിത്തെറിക്കാറായ ഒരു അഗ്നിപർവതം പോലെ രൂപംപ്രാപിച്ചുവരികയായിരുന്നു. പരാജയം സ്വീകരിക്കുവാനുള്ള തന്റേടമോ മനസ്സോ അയാൾക്കുണ്ടായിരുന്നില്ല. അയാൾ തന്റെ നയപരിപാടി

ഒന്നുടച്ചു വാർക്കുവാൻ തീരുമാനിച്ചു. കൂട്ടതൽ കൂട്ടതൽ മുരടനായി അയാൾ മാറി. വേറൊരു അവസരത്തിൽ ആയിരുന്നെങ്കിൽ കരോളായും അഖിമോഹും തമ്മിൽ നടന്ന നിശ്ശബ്ദസംഘട്ടനം കൂട്ടുകാരെയും സഹപ്രവർത്തകരെയും —നാട്യവേദിയുമായി ബന്ധപ്പെട്ട എല്ലാവരെയും —രസിപ്പിക്കുമായിരുന്നു. പക്ഷേ ഈ മാറിയ പരിതസ്ഥിതികൾ അവരെയെല്ലാം ഉൽക്കണ്ഠാകുലരാക്കി. ഈ പൊള്ളയായ രഹസ്യം ഒരു രാഷ്ട്രീയ കൊടുങ്കാറ്റായി രൂപാന്തരപ്പെട്ടുവാനുള്ള സാദ്ധ്യതയും അവർ അതിൽ തെളിഞ്ഞുകണ്ടു. കിംവദന്തികൾ മാർട്ടിന്റെ കർണ്ണങ്ങളിലും എത്താതിരുന്നില്ല. അഖിമോഹ്, കരോളായുടെ പിന്നാലെ കൂടുന്നതിന്റെ പിന്നിലുള്ള രഹസ്യം മാർട്ടിനെ സംബന്ധിച്ചിടത്തോളം ഒരു പരസ്യമായ സംഗതിയായിരുന്നു. നാട്യവേദിയിലെ സുഹൃത്തുക്കളും മറ്റുദ്യോഗസ്ഥന്മാരും നടത്തുന്ന സൽക്കാരങ്ങളിലെന്നല്ല, മാർട്ടിൻദമ്പതികൾ സ്വഗൃഹത്തിൽ വച്ചു നടത്തുന്ന വലിയ ചടങ്ങുകളിലും അഖിമോഹും കരോളായും കണ്ടുമുട്ടാറുണ്ടായിരുന്നു. ആ ചടങ്ങുകളിൽ അഖിമോഹിനെ ക്ഷണിക്കുവാൻ അവർ നിർബന്ധിതരായിരുന്നു. അഖിമോഹ് ഒരുന്മാദവാനെപ്പോലെ കരോളായെ വട്ടമിട്ടു നിൽക്കുന്നതെന്തിനാണെന്ന് മാർട്ടിനറിയാമായിരുന്നു. ആവിധദൃശ്യങ്ങൾ അയാൾ കണ്ടിരുന്നു. അവയെ ബോധപൂർവം അവഗണിക്കുവാൻ അയാൾ ശ്രമിച്ചു. എന്നാൽ ആറുവർഷം മുമ്പ് അന്നാകരീനിനായിൽ കരോളാ നടിയെന്ന നിലയിലും അഖിമോഹ് ക്ഷണിക്കപ്പെട്ട സംവിധായകനെന്ന നിലയിലും പങ്കെടുത്തിരുന്ന കാലത്തു് ഒന്നിൽക്കൂടുതൽ പ്രാവശ്യം അവരെ ഒരുമിച്ചുകണ്ടപ്പോൾ മാർട്ടിന് ആ വസ്തുത അവഗണിക്കുവാൻ കഴിഞ്ഞില്ല. അതു സൂചിപ്പിക്കുവാൻ അയാൾ നിർബന്ധിതനായി.

"ആ റഷ്യൻ നടൻ ഇടയിടയായി വലിയ കോളിലാണല്ലോ, കരോളാ" മാർട്ടിൻ ആരംഭിച്ചു.

"ഞാൻ എന്തുചെയ്യട്ടെ ടോണി" കരോളാദിനയോടെ പ്രതിവചിച്ചു. "അയാൾ എന്നെ പരിശീലിപ്പിക്കുകയാണെന്നാണ് നാട്യം."

അവർ ശല്യമെന്യേ ഒരുമിച്ചുകൂടിയ മുഹൂർത്തം വിലസായാഹ്നങ്ങളിലൊന്നായിരുന്നു അതു്. ബട്ലറും ഭാര്യയും നേരത്തേതന്നെ മുകളിലത്തെ നിലയിലുള്ള തങ്ങളുടെ മുറികളിലേയ്ക്കു പൊയ്ക്കഴിഞ്ഞിരുന്നു. മാർട്ടിന്റെ സ്വരം പതിഞ്ഞതും നേർത്തതുമായിരുന്നെങ്കിലും സൂചിമുനപോലെ സൂക്ഷ്മമായിരുന്നു.

"ഒരു സംവിധായകനാൽ അഭ്യസിപ്പിക്കപ്പെടുന്നതു് ഒരു മഹാഭാഗ്യം തന്നെ. പക്ഷേ അതുമാത്രമോ?" കരോളാ ചിരിക്കുവാൻ ശ്രമിച്ചു. "അതു മാത്രമല്ലെന്നു് അങ്ങേയ്ക്കറിയാം."

"അങ്ങനെയോ?"

"സ്വന്തമനസ്സിന്റെ ശാസനയ്ക്കു വിധേയമായി ചിലപ്പോൾ ഒരാൾക്കു പ്രവർത്തിക്കുവാൻ സാദ്ധ്യമല്ലെന്നു വന്നേക്കും."

തന്റെ ഭർത്താവിനോടിവിധം ദ്വയാർത്ഥത്തിൽ സംസാരിക്കുവാൻ അവൾ ഇഷ്ടപ്പെട്ടിരുന്നില്ല. പക്ഷേ അതു വേണ്ടിവന്നു.

"അങ്ങേയ്ക്കയാളെ നന്നായറിയാം. എന്താണിവിടെയുള്ള തകരാറെന്നുമറിയാം. ഞാൻ കൂട്ടുതൽ യാഥാർത്ഥ്യവാദിയാണെന്നും അങ്ങേയ്ക്കറിയാം."

"അവ്യക്തത അവസാനിപ്പിച്ചു, കരോളാ. കാര്യങ്ങൾ തുറന്നുപറയൂ."

"ഞാനയാളുടെകൂടെ കിടക്കുന്നമത്രേ. അതിനു സമ്മതിക്കേണ്ടി വരുന്ന രീതിയിലാണു് കാര്യങ്ങളുടെ കിടപ്പു്. ഈ വിധം എത്രനാൾ മുന്നോട്ടുപോകുവാൻ കഴിയുമെന്നു് എനിക്കറിഞ്ഞുകൂടാ."

മാർട്ടിൻ വിളറി. "എന്തിനിവിധം മുമ്പോട്ടുപോകണം?"

"ദൈവമേ! അഖിമോഹിനു് അയാൾക്കിഷ്ടമുള്ള നിമിഷത്തിൽ എന്നെ നശിപ്പിക്കുവാൻ കഴിയും—നമ്മെ

നശിപ്പിക്കുവാൻ. എല്ലാവക്കും അവനവന്റെ വിലയുണ്ട്. ഇതാണയാൾ ആഗ്രഹിക്കുന്ന വിലയെങ്കിൽ–പ്രതിഫലമെങ്കിൽ–ഞാനതയാൾക്കുനൽകും.''

''എല്ലാവനും അവനവന്റെ വിലയുണ്ട്. എല്ലാത്തിനും ഒരു വിലയുണ്ട്. നാമതുനൽകിയേ തീരൂ.'' മാർട്ടിൻ ചിന്തിച്ചു.

''എന്റെ നിലയിലുള്ള ഒരുവനെ അത്ര പെട്ടെന്നു നശിപ്പിക്കുക സാദ്ധ്യമാണോ? നിന്റെ നിലയിലുള്ള ഒരു നടിയേയും.''

''ഹാ! ടോണി'' കരോളാ തേങ്ങി. ''അയാൾ ഒരു റഷ്യാക്കാരനാണ്.''

ആ മുറിയിൽ അല്പസമയം മൗനം വ്യാപിച്ചു. ''അയാൾക്ക് എന്തും ചെയ്യാൻ കഴിയും.'' കരോളാ തുടർന്നു: ''അങ്ങേയ്ക്ക് അസൂയ തോന്നുന്നുണ്ടോ?''

''ഉവ്വ്.''

''അങ്ങനെ അസൂയപ്പെടേണ്ട കാര്യമില്ല. അഖിമോഫ് ആരെയും കാര്യമാക്കുകയില്ല. ഒരു മനുഷ്യജീവി എന്ന നിലയിൽ പോലും.'' അവൾ പൂർവസ്ഥിതി വീണ്ടെടുക്കുവാൻ അല്പസമയം എടുത്തു. ഈവിധ സംഭാഷണം വിഡ്ഢിത്തമാണെന്നവൾക്ക് അറിയാമായിരുന്നു. പക്ഷേ, മറെറാരു രീതിയിൽ സംസാരിക്കുക എളുപ്പമായിരുന്നില്ല.

''ടോണി, നാം കുറെക്കൂടി വസ്തുനിഷ്ഠമായി കാര്യങ്ങളെ സമീപിക്കണം. എന്റെ മുൻ ഭർത്താക്കന്മാരുടെ സ്മരണകളിൽ എന്തിനാണ് അസൂയപ്പെടണം? അവർക്കു മുമ്പ് എന്നോടൊപ്പം വസിച്ചവരെപ്പറ്റിയും? എന്റെ മുറിയുടെ വാതിൽ തല്ലിത്തകർത്തു കടന്നുവന്ന റഷ്യാക്കാരായ ആ മൂന്നു കുടിയൻ പട്ടാളക്കാരെപ്പറ്റി അസൂയപ്പെടുന്നതു.....''

''നിർത്തൂ!!''

കരോളായിൽ പല വർഷങ്ങൾകൊണ്ടു മാത്രം കരിഞ്ഞിരുന്ന ആ മുറിയും മാർട്ടിനെ സംബന്ധിച്ചിടത്തോളം

ഒരു പൊറുക്കാപ്രണമായിരുന്നു. ബുഡ്യാപ്പെസ്റ്റിന്റെ ഉപരോധം അവസാനിച്ചതിനു ശേഷം, ചെമ്പടയുടെ കയ്യിൽ നഗരം അമർന്നുപോയതിന്റെ അടുത്ത ദിവസമാണ് ആ സംഭവം നടന്നത്. ജനങ്ങൾ ആഹ്ലാദിച്ചു തിമിർക്കുകയായിരുന്നു. ആക്രമണകാരികളായിട്ടല്ല, പ്രത്യുത സ്വാതന്ത്ര്യത്തെ വിമോചിപ്പിച്ച ദൈവദൂതന്മാരായിട്ടാണ് ആ റഷ്യാക്കാരെ അവർ കരുതിയത്. ഉപരോധത്തിന്റെ അന്ത്യകാലത്ത് താൻ ഒളിച്ചിരുന്ന നിലവറയിൽനിന്നു കരോളാ വീട്ടിൽ മടങ്ങിയെത്തി. ബോംബുവർഷംമൂലം അതു തകർന്നിരുന്നുവെങ്കിലും ചില ഉപകരണങ്ങൾക്കു മാത്രം യാതൊരു കേടും തട്ടാത്ത മട്ടിൽ വാസയോഗ്യമായി കാണപ്പെട്ടു. അടുക്കളയിലും കലവറയിലുമുള്ള ഭക്ഷണസാധനങ്ങൾ നുറുക്കിയിട്ട്, അർദ്ധപ്പട്ടിണിയിൽ കഴിഞ്ഞിരുന്ന അയൽപക്കക്കാരായ കുട്ടികളെയെല്ലാം സ്വഗൃഹത്തിൽ വിളിച്ചുവരുത്തി അവർക്ക് അവ നൽകിയതിനുശേഷം, അവളും മഹത്തായ ആ ദിനം ആഘോഷിച്ചു.

മാർട്ടിൻ തിരിച്ചുവരുമെന്നുതന്നെയായിരുന്നു അവൾ ആശിച്ചിരുന്നത്. എന്നാൽ ആ ആശയ്ക്കു വിരുദ്ധമായി മൂന്നു റഷ്യൻ പട്ടാളക്കാർ രാത്രിയായതിനുശേഷം അവിടേയ്ക്കു കടന്നുവന്നു. നഗരത്തിൽ ഒരിടത്തും വൈദ്യുതദീപങ്ങൾ ഉണ്ടായിരുന്നില്ല. കരോളായുടെ മുറിയിൽ ക്ഷീണമെഴുകുതിരികൾ ജ്വലിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. വേബ്മെഷിൻ തോക്കുകൾ സഹിതം കോവണിപ്പടിയിൽ നിലയുറപ്പിച്ച റഷ്യൻ സൈനികർ ആ മുറിയിൽ ഇത്രയധികം കൂട്ടികൾ കൂടി നിൽക്കുന്നതുകണ്ട് ഒന്നമ്പരക്കാതിരുന്നില്ല. അവർ തങ്ങളുടെ തോക്കുകൾ കഴുത്തിനു ചുറ്റും തൂക്കിയിട്ടുകൊണ്ട് സംഭീതരും അതേസമയം സന്തുഷ്ടരുമായിരുന്ന ആ പിഞ്ചുകുഞ്ഞുങ്ങൾക്ക് തങ്ങളുടെ കീശകളിൽ നിന്നും ചോക്കലേറുകൾ വിതരണം ചെയ്തു. അവരുമായി അല്പനേരം കളിച്ചിരിക്കുവാനും അവർ മടികാണിച്ചില്ല. പുത്രവാത്സല്യമെന്നത് തങ്ങൾക്കജ്ഞാതമല്ലെന്നും അങ്ങു സോവിയറ്റുയൂണിയനിൽ തങ്ങൾക്കും

കുഞ്ഞുങ്ങളുണ്ടെന്നും അവർ ആ കുട്ടികളെ ആംഗ്യത്താൽ മനസ്സിലാക്കി. അവരുടെ കണ്ണുകളിൽ അശ്രുകണികകൾ തങ്ങി നിൽക്കുന്നതും കരോളാ കണ്ടു. ആംഗ്യങ്ങളും അടയാളങ്ങളും കാട്ടി അവളൊരു മൂകഭാഷയിൽ അവരോടു സംസാരിക്കുവാൻ ശ്രമിച്ചപ്പോൾ അവർ കണ്ടമാനം കൂടിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നു യാഥാർത്ഥ്യം അവളുടെ മസ്തിഷ്കത്തിലൂടെ മിന്നൽപോലെ പാഞ്ഞു. ഇതിനിടയിൽ മൂന്നു സഖാക്കളും കുട്ടികളെ പുറത്താക്കി വാതിൽ അടച്ചു് ഒരു പഴഞ്ചൻ മേശ ചാരി വച്ചതിനുശേഷം കരോളായുടെ നേക്കു തിരിഞ്ഞു. അവൾ അല്പനേരം കാത്തുനിന്നു. എന്നാൽ കാമവെറി ഓളംവെട്ടുന്ന മുഖഭാവത്തോടെ അവരില�ൊരുവൻ അവളെ സമീപിച്ചപ്പോൾ അവൾ പെട്ടെന്നു കാര്യം മനസ്സിലാക്കി അടുത്ത മുറിയിൽ കയറി കതകടച്ചു സാക്ഷയിട്ടു. ആ കതകു് ചവുട്ടിപ്പൊളിക്കുവാൻ അവർക്കൊരു നിമിഷംകൂടി വേണ്ടിവന്നില്ല. ആദ്യം കടന്നുവന്ന സൈനികൻ അവളുടെ തോൾപ്പട്ടക്കു് കടന്നു പിടിച്ചു. ബ്ലൗസ് പിച്ചിച്ചീന്തി. അവൾ പ്രതിരോധിക്കുവാൻ കഴിയുന്നത്ര ശ്രമിച്ചു. എന്നാൽ മാംസദാഹം പ്രചോദനം നൽകിയ അയാളുടെ മൃഗീയശക്തിയുടെ മുമ്പിൽ അവൾക്കു് കീഴടങ്ങേണ്ടി വന്നു. അയാൾ അവളെ നിലത്തേക്കു വീഴിച്ചു. അവൾ ബോധശൂന്യയായി. അവളുടെ അനാഥമായ ആ ശരീരംകൊണ്ടു് മറ്റു രണ്ടുപേരും തങ്ങളുടെ ഭോഗാസക്തി ശമിപ്പിച്ചു. ഒരു പക്ഷേ ആദ്യത്തെ പോരാളിയേക്കാൾ ആ കാത്തുനില്പു് മറ്റു രണ്ടുപേരേയും മൂർഛരാക്കിയിരിക്കണം. ഒരു മടക്കുകസേര, ഒരു വലിയ നിലക്കണ്ണാടി, ഒരു പരവതാനി എന്നിവയുമായി അവർ ആ ഗൃഹം വിട്ടപ്പോൾ കരോളാ കഷ്ടിച്ചു് ശ്വാസോച്ഛ്വാസത്തോടുകൂടി ചലനരഹിതയായി കിടക്കുകയായിരുന്നു.

"അവർ എന്തുകൊണ്ടെന്നെ കൊന്നില്ല?" അവൾ ആ ഇരുട്ടിൽ കിടന്നുകൊണ്ടു സ്വയം പിറുപിറുത്തു. "കൊന്നിരുന്നെങ്കിൽ–!" അവൾ ആശിച്ചു. താൻ മലിനയായിപ്പോയെന്നവൾക്കു തോന്നി. തന്റെ അഭിമാനം

ക്ഷതപ്പെട്ടവല്ലോ എന്നവൾ കേണു. തന്റെ അനുഭവങ്ങൾ അതിഭയങ്കരങ്ങൾതന്നെ! താൻ പട്ടുത്തുയർത്ത ഉന്നതസൗധങ്ങൾ തകർന്നു തരിപ്പണമാകുന്നതു് അവൾ കണ്ടു. അപ്രതിരോധ്യമായ ചെമ്പടയുടെ പ്രഭാവശാലികളായ ധീരഭടന്മാർ! വിമോചകന്മാർ! കൂടിയൻ പന്നികൾ! മദ്യത്തിന്റെയും വിയർപ്പിന്റെയും അഴുക്കുചാലുകൾ! കൊച്ചുകുട്ടികളെ ഓമനിക്കുന്ന കാട്ടുമൃഗങ്ങൾ! പക്ഷേ ബലാൽസംഗം നിഷ്പ്രകാരമായി നിഷ്പ്രഹിക്കുവാൻ കഴിയുന്നവർ! അവൾ എല്ലാം സഹിച്ചുകഴിഞ്ഞവളാണു്—ഭർത്തൃമരണം നാസിപീഡനം, യുദ്ധം, ബോംബുകൾ—ഇവയെല്ലാംതന്നെ. പക്ഷേ ഇതു മാത്രം സഹിക്കുവാൻ കഴിഞ്ഞില്ല. എന്നിട്ടും അവൾ ജീവിക്കുവാൻ തീരുമാനിച്ചു. ആ ഭീകരസംഭവം വിസ്മരിക്കുവാൻ അവൾ തന്നാലാവുംവിധം പരിശ്രമിച്ചു. ആ ഭീകരരാവിൽ നടന്ന സംഭവങ്ങളൊന്നുംതന്നെ—ഒരു വർഷത്തിനു ശേഷം നടന്ന വിവാഹദിനംവരെ മാർട്ടിനോടു പോലും പറഞ്ഞിരുന്നില്ല. കീഴടക്കപ്പെട്ട ഒരു രാജ്യത്തിലെ വളരെയേറെ വനിതകൾക്കു് പതിവായ അനുഭവങ്ങളിൽ ഒന്നു മാത്രമാണു് ഇതെന്നു് അവൾ സമാധാനപ്പെട്ടു. രണാങ്കണത്തിൽ വളരെയധികം ദുരിതങ്ങൾ അനുഭവിച്ച ആ സാധുക്കളുടെ കാര്യവും പരിഗണനീയമല്ലേ? അവരോടു ക്ഷമിക്കേണ്ടതല്ലേ? എന്തെന്നാൽ അവർ എന്താണു ചെയ്യുന്നതെന്നു് അവർക്കറിഞ്ഞുകൂടാ. കുറച്ചു കാലത്തിനുള്ളിൽ ശാരീരികാസ്വസ്ഥതകൾ എല്ലാം തന്നെ വിട്ടുമാറി, അവളുടെ മനസ്സിനെ മഥിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന ദുഃഖത്തിനും ഒട്ടൊരുറുതി വന്നു. എന്നാൽ വളരെ വർഷങ്ങളായിട്ടും ആ സംഭവം അവളുടെ സ്മരണമണ്ഡലത്തിൽനിന്നു ബഹിഷ്ക്കരിക്കപ്പെട്ടിട്ടില്ല.

മാർട്ടിനു യാതൊന്നുംതന്നെ ഇതിനെക്കുറിച്ചറിഞ്ഞുകൂടായിരുന്നു. അയാൾക്കു് തന്റെ ഭാവനാശക്തിയെ ആശ്രയിക്കേണ്ടിവന്നു. അതാകട്ടെ ഒരു ബീഭത്സചിത്രം അയാളുടെ മനസ്സിൽ വരച്ചുകാട്ടി. സംഭവം മുഴുവൻ വിവരിച്ചു പറയുവാൻ അയാൾ കരോളായെ ഒരിക്കലും

നിർബന്ധിച്ചിരുന്നില്ല. അതു് മറക്കേണ്ടതാണെന്ന കാര്യത്തിൽ അയാളും അവളോടു യോജിച്ചു. പക്ഷേ അയാൾക്കാ സംഭവം മറക്കുവാനോ ആ നീചരോടു ക്ഷമിക്കുവാനോ കഴിഞ്ഞില്ല. യഥാർത്ഥത്തിൽ ആ ആഘാതത്തിൽനിന്നു വിമുക്തിനേടുവാൻ അയാൾക്കിതുവരെ കഴിഞ്ഞതില്ല.

എന്നാൽ വർഷങ്ങൾക്കു ശേഷം, അവളുടെ ഒരു വിഷമസന്ധിയിൽ, ആ കൂടിയന്മാരായ റഷ്യൻ പോരാളികളുടെ കാര്യത്തെപ്പറ്റി അനസ്മരിച്ചപ്പോൾ, കരോളാ തന്റെ മാറിൽ കത്തിവെച്ചു എന്നു തോന്നൽ മാർട്ടിനുണ്ടായി.

കരോളാ കസേരയിൽ നിന്നെഴുനേറ്റു മാർട്ടിന്റെ സമീപത്തേക്കു ചെന്നു് തന്റെ കരപല്ലവങ്ങളാൽ അയാളുടെ താടി പിടിച്ചുയർത്തിക്കൊണ്ടു് ആരംഭിച്ചു.

"ടോണീ, ഞാൻ ഖേദിക്കുന്നു. അങ്ങയുടെ ഹൃദയത്തെ ഞാൻ മുറിപ്പെടുത്തിയെന്നെനിക്കറിയാം. പക്ഷേ, എന്റെ മനഃപ്രയാസം പറഞ്ഞറിയിക്കുവാൻ മറ്റൊരു മാർഗ്ഗവുമില്ലായിരുന്നു. ഞാനങ്ങയെ അങ്ങേയറ്റം സ്നേഹിക്കുന്നു—പ്രക്ഷേ ടോണീ, നാം കൊച്ചു കുഞ്ഞുങ്ങളല്ല, കഷ്ടതയുടെ തീനാമ്പുകൾക്കിടയിലാണു് നമ്മുടെ ജീവിതം. എന്നിരുന്നാലും നാം ജീവിക്കുവാൻ ആഗ്രഹിക്കുന്നില്ലേ? നാം ഒന്നിൽ കൂട്ടുതൽ പരീക്ഷണങ്ങളെ അതിജീവിച്ചിട്ടുണ്ടു്. ഇതും നാം അതിജീവിക്കണം, തീർച്ച."

ഭക്ഷണമേശക്കരികിലേക്കു നടന്നുചെന്നു് അല്പാല്പം വിറയ്ക്കുന്ന കരങ്ങളാൽ ഒരു സിഗററ്റു് കൊളുത്തിയതിനു ശേഷം അയാളെ നോക്കിക്കൊണ്ടു് അവൾ തുടർന്നു. "അഖിമോഫ് എന്റെ പിന്നാലെ കൂടിയിട്ടുണ്ടു്. എന്നാൽ ഞാനിതുവരെ അയാൾക്കു പിടികൊടുത്തിട്ടില്ല." അവളുടെ സ്വരം നേർത്തതായിരുന്നു. "സ്നേഹമല്ല, ഗർവ്വാണു് അയാളെ നയിക്കുന്നതു്. എനിക്കയാളെ നന്നായി അറിയാം. കുറച്ചു മിനക്കെടുത്തിയിട്ടു് അയാൾ എന്നെ ഉപേക്ഷിക്കും. എനിക്കന്നത്തെപ്പോലെ അത്ര വിഷമം തോന്നാൻ ഇടയില്ല. ഞാൻ എന്താണു സൂചിപ്പിക്കുന്നതെന്നു് അങ്ങേയ്ക്കു മനസ്സിലാക്കാം. ഞാൻ ഒരു ദുർമ്മാർഗ്ഗിയാണെന്നു് അങ്ങു

പറയുമായിരിക്കാം. തീർച്ചയായുമല്ല. നേരിടേണ്ടവയെ നേരിടുവാൻ ഞാൻ അഭ്യസിക്കുകയാണ്. ഞാൻ അതിനെ പരിപൂർണ്ണമായും മനസ്സിലാക്കിയേ പിന്മാറൂ. നാം രക്ഷപ്പെടണമെന്ന് എനിക്കാഗ്രഹമുണ്ട്. നമുക്കിരുവർക്കും യാതൊരു കുഴപ്പവുമുണ്ടാകുകയില്ല. ഞാൻ അയാളെ വെറുക്കുന്നു. അയാളും 'അവരെ'പ്പോലെതന്നെ ഒരു കാടൻ! ഞാൻ തെരുവിൽ നടന്നപ്പോൾ ആരോ ഒരുവൻ എന്റെ ചെരുപ്പിൽ ചെളി തെറിപ്പിച്ചുവെന്നു ഞാൻ സമാധാനിച്ചുകൊള്ളാം. ടോണീ! ദൈവത്തെ ഓർത്തു് എന്നെ തെറ്റിദ്ധരിക്കരുതേ.''

മാർട്ടിൻ അവളെ താല്പര്യപൂർവ്വം നോക്കിക്കൊണ്ടിരുന്നു. ഉപരോധകാലത്തു് ഗ്രഹസ്ഥരിൽ അജ്ഞാതവാസത്തിനിടയിൽ അയാളെ മാസ്മരശക്തിക്കു വിധേയമാക്കിയ അതേ ശബ്ദം അയാൾ കേട്ടു. ബുഡാപ്പെസ്റ്റിലെ തെരുവീഥികളിൽ ബോംബുകൾ ഉരുതുരാ വീണു പൊട്ടിത്തെറിക്കുമ്പോൾ, അയാളോടൊട്ടിച്ചേർന്നിരുന്നു് അയാൾക്കാത്മധൈര്യം നൽകിയ അതേ ശബ്ദം! നാടകശാലയിൽ വെച്ചയാളുടെ ഹൃദയം അപഹരിച്ച അതേ ശബ്ദം! മാർട്ടിനോടു് മാത്രം എന്തോ സംസാരിക്കുകയാണെന്നു് തോന്നിപ്പോകുന്ന രീതിയിൽ നാടകശാലയിൽവച്ചു് കവിതാശകലം ഉരുവിട്ട അതേ ശബ്ദം! വേദന കാർന്നുതിന്നുന്ന വേളകളിലെല്ലാം ''ഞാനങ്ങയെ സ്നേഹിക്കുന്നു'' എന്നു് കയിലിനോടൊക്കുന്ന നാദത്തിൽ അയാൾക്കുത്തേജനം നൽകിയ അതേ സ്വരവിശേഷം! കരോളാ എന്തു ചെയ്തിരുന്നാലും എന്തുതന്നെ ചെയ്യുവാൻ നിർബന്ധിതയായാലും അവസാനം താനവളോടു് ക്ഷമിക്കേണ്ടിവരുമെന്നു് മാർട്ടിനറിയാമായിരുന്നു. ആ വിവരം കരോളാക്കും അജ്ഞാതമായിരുന്നില്ല.

പക്ഷേ യാതൊന്നും സംഭവിച്ചില്ല. അന്നാ കരീനിനായുടെ ഒരു പുതിയ സോവ്യറ്റു് ആവിഷ്ക്കരണം നാടകരൂപത്തിൽ അരങ്ങേറി. നായികാസ്ഥാനത്തുള്ള കരോളായുടെ അഭിനയം അവളുടെ കലാരംഗത്തെ വമ്പിച്ച വിജയങ്ങളിൽ ഒന്നായിരുന്നു. അതിനുശേഷം

പഴയതുപോലെ അഖിമോഫ് മോസ്കോവിലേയ്ക്ക് തിരിച്ചുപോയി. അയാളുടെ പ്രവർത്തനങ്ങളെക്കുറിച്ച് കൂടക്കൂടെ പത്രങ്ങളിൽ വാർത്തകൾ പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ടിരുന്നു. എങ്കിലും അയാളുടെ അസാന്നിദ്ധ്യത്തിൽ ഒരെഴുത്തുപോലും അഖിമോഫിൽനിന്നു് കരോളായ്ക്ക് ലഭിച്ചില്ല.

ഫെബ്രുവരി ആദ്യവാരത്തിൽ അഖിമോഫ് ഒരു പുതിയ റഷ്യൻ നാടകവുമായി ബുഡാപ്പെസ്റ്റിൽ തിരിച്ചെത്തിയപ്പോൾ കരോളായ്ക്കായിരുന്ന പ്രധാന ഭാഗം നൽകപ്പെട്ടതു്. അയാൾ വളരെ മാന്യമായ രീതിയിൽ അവളോടു പെരുമാറി. തൊട്ടും തൊടാതെയുമുള്ള ആ പെരുമാറ്റം അയാളുടെ ഏകപക്ഷീയമായ പ്രണയാഗ്നി കെട്ടുപോയോ അതോ അതിപ്പോഴും ജ്വലിക്കുന്നുവോ എന്നു് പറയുവാൻ എളുപ്പമല്ലാത്ത രീതിയിലായിരുന്നു. അയാളുടെ ശല്യം എന്നെന്നേയ്ക്കുമായി അവസാനിച്ചുവോ? അതോ ഇതും അയാളുടെ ഒരടവു മാത്രമോ? എങ്ങനെയിരുന്നാലും കഴിഞ്ഞ രാത്രിയിൽ വദാസ് നൽകിയ വിരുന്നു സൽക്കാരത്തിൽവച്ചാണു് കരോളാ അഖിമോഫിനെ ഏറ്റവും അവസാനമായി കണ്ടുമുട്ടിയതു്. അന്നും അഖിമോഫിന്റെ ഹിമാലയൻ പ്രശംസകളുടെ ധോരണിയിൽ കരോളായ്ക്ക് ശ്വാസം മുട്ടി. ലേഖനത്തിലൂടെ കണ്ണോടിച്ച മാർട്ടിൻ അസ്വസ്ഥചിത്തനായി പുളഞ്ഞു.

പുതിയ പഞ്ചവത്സരപദ്ധതിയുടെ മഹത്തായ നേട്ടങ്ങളെക്കുറിച്ചും "കൂടുതൽ ജോലി, കൂടുതൽ ഉല്പാദനം എന്നിവമൂലം സമാധാനത്തിനുവേണ്ടിയുള്ള സമരം ത്വരിതപ്പെട്ടുത്തുന്നതിനു്" മാനേജരന്മാർ, തൊഴിലാളികൾ മുതലായവരുടെ ദൃഢനിശ്ചയത്തെക്കുറിച്ചും പ്രതിപാദിക്കുന്നതായിരുന്ന ആ പത്രത്തിലെ മറ്റു കോളങ്ങൾ മുഴുവനും. കൂടാതെ നിരന്തരമായ ഒരു മുന്നറിയിപ്പും. "ഓരോ യുവാവും യുവതിയും ബാലനും സ്വന്ത രാജ്യത്തെ ശത്രുക്കളുടെ കയ്യിൽനിന്നു രക്ഷിക്കുന്നതിനു തയ്യാറായിരിക്കണം. പ്രതിവിപ്ലവകാരികളായ ജന്മിമുതലാളിത്ത മൂരാച്ചിമാർ നാമാവശേഷമായിക്കൊണ്ടിരിക്കുകയാണു്. എന്നാൽ അവരിനും പൂർണ്ണമായി നശിച്ചു കഴിഞ്ഞിട്ടില്ല.

ട്രോട്സ്കിയുടെ പിണിയാളുകളും ടിറോറായുടെ ചെരുപ്പുനക്കികളും അവരേക്കാൾ കൂട്ടതൽ അമേരിക്കൻ ചാരന്മാരും വാൾസ്ട്രീററിന്റെ ശമ്പളം പററിക്കൊണ്ട് ഒരു പുതിയ ലോകമഹായുദ്ധം ഇളക്കിവിടുവാനും ജനകീയ ജനാധിപത്യരാഷ്ട്രങ്ങളെ നശിപ്പിക്കുവാനും ശ്രമിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുകയാണ്. സാമ്രാജ്യദുർമ്മോഹികളും അവരുടെ ഹംഗേറിയൻ അഞ്ചാംപത്തികളും ജീവിതത്തിന്റെ ഓരോ രംഗത്തും പററിപ്പിടിച്ചു കയറുവാൻ ശ്രമിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു. സാമ്പത്തികരാഷ്ട്രീയ രംഗത്തും കലാശാസ്ത്രരംഗത്തും ഭരണയന്ത്രത്തിലും, എന്തിനു് സുശക്തമായ പാർട്ടിയണികളിലെ ഉന്നതപദവികളിൽപ്പോലും അവർ നിയന്ത്രണം നടത്തുകയാണ്. നിരന്തരവും വിട്ടുവീഴ്ചയില്ലാത്തതുമായ സൂക്ഷ്മതയാണ് അദ്ധ്വാനിക്കുന്ന വർഗ്ഗത്തിന്റെ പ്രഥമവും പ്രധാനവുമായ കർത്തവ്യം." ഉന്മാദം ബാധിച്ച ആ പത്രാധിപരുടെ തൂലിക ഇങ്ങനെ ചലിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു.

ആ പത്രത്തിലെ ലേഖനങ്ങളിൽ ഉൾക്കൊണ്ടിരുന്ന ഓരോ ശൈലിയും മാർട്ടിനു നല്ലപോലെ വശമായിരുന്നു. എന്തെന്നാൽ നൂറോ ആയിരമോ പ്രാവശ്യം ഇതേ കായ്ങ്ങൾ തന്നെ ആവർത്തിക്കപ്പെട്ടിട്ടുള്ളതാണു്. എന്നാൽ വീണ്ടുവിചാരം അതു് വള്ളിപുള്ളി വിടാതെ വായിക്കുവാൻ മാർട്ടിനെ പ്രേരിപ്പിച്ചു. എന്തെന്നാൽ അറിയേണ്ടതോ അറിഞ്ഞിരിക്കേണ്ടതോ ആയ എന്തെങ്കിലും ഒരാശയം അതിൽ കണ്ടെത്തിയേക്കാം. എല്ലാ ശനിയാഴ്ചയും ഇൻസ്റ്റിട്യൂട്ടിലെ പാർട്ടിസെക്രട്ടറി നടത്തുന്ന പരീക്ഷയായ ചർച്ചയിൽ ഇത്തരം വസ്തുതകളുടെ അവഗാഢപഠനം അത്യാവശ്യമാണ്. ഏററവും താഴേക്കിടയിൽ ഉള്ള ഗ്രമസ്ഥൻ മുതൽ ഉയർന്ന പദവിയിലിരിക്കുന്ന പ്രഫസർവരെ ഈ ശല്യംപിടിച്ച പരീക്ഷയിൽനിന്നൊഴിവാക്കപ്പെട്ടിരുന്നില്ല. പാർട്ടിയുടെ മുഖപത്രത്തിൽ പ്രതിവാരം പ്രത്യക്ഷപ്പെടുന്ന ഏററവും ചെറിയ വാർത്തകളും പ്രസ്താവനകളും ഓരോരുത്തരും അറിഞ്ഞിരിക്കുവാൻ ബാദ്ധ്യസ്ഥരായിരുന്നു. അതും

അവർ നൽകേണ്ട പ്രതിഫലത്തിന്റെ ഒരു ഭാഗമായിരുന്നു. പക്ഷേ എന്തിനുവേണ്ടി?

യാതൊരാവശ്യവും ഇല്ലാതെയല്ല താനി "വില" നൽകുന്നതെന്ന് മാർട്ടിനറിയാമായിരുന്നു. ഭരണകൂടത്തെ ഏറ്റവും വിശ്വസ്തതയോടും വിജയകരമായും സേവിക്കുന്ന ശാസ്ത്രപ്രമുഖരിൽ ഒരാളായി മാർട്ടിൻ പരിഗണിക്കപ്പെട്ടിരുന്നു. കമ്മ്യൂണിസ്റ്റാധിപത്യത്തിലുള്ള ഹംഗറിയിൽ സാംസ്കാരിക ജീവിതത്തിന്റെ നെയ്ത്തിരിയായി അയാൾ ഔദ്യോഗികമായി പ്രഖ്യാപിക്കപ്പെട്ടിരുന്നു. സോവ്യറ്റ് യൂണിയന്റെ നേതൃത്വത്തിലും സംരക്ഷണത്തിലും വിരാജിക്കുന്ന ജനകീയ ജനാധിപത്യ റിപ്പബ്ലിക്കുകളിലെല്ലാംതന്നെ മാർട്ടിൻ സംപൂജ്യനായിത്തീർന്നിരുന്നു. ഇൻസ്റ്റിറ്റ്യൂട്ടിന്റെ നാലുപാദ്ധ്യക്ഷന്മാരിൽ ഒരാളായിരുന്ന മാർട്ടിൻ ഊർജ്ജതന്ത്രവിഭാഗത്തിലെ താപതന്ത്രശാസ്ത്രമേധാവി കൂടിയായിരുന്നു. അയാൾ അർഹിക്കുന്ന ബഹുമതികൾ സർക്കാരും മാർട്ടിനു നൽകി. പല സൗജന്യസൗകര്യങ്ങളും അയാൾക്കു ലഭിച്ചിരുന്നു. വാസഗൃഹങ്ങൾക്കു കൊടുംക്ഷാമമുള്ള അവസരത്തിൽപോലും മാർട്ടിൻ ദമ്പതികൾക്ക് സർവസൗകര്യങ്ങളും നിറഞ്ഞ ഒരുകൻ കെട്ടിടം, നൽകപ്പെട്ടിരുന്നു. അമൂല്യങ്ങളായ സാധനസാമഗ്രികൾ, വില കൂടിയ ഒരു റേഡിയോ, ഒരു പിയാനോ ആയിരക്കണക്കിനു വിശിഷ്ട ഗ്രന്ഥങ്ങളടങ്ങിയ ഒരു ഗ്രന്ഥശാല, സേവകർ, ഒരു കാർ, ഒരു ഡ്രൈവർ എന്നിവ മാർട്ടിനു ലഭിച്ചിരുന്നു. വാൾസ്ട്രീറ്റിന്റെ സുവർണ്ണപ്രഭയിൽ മതിമയങ്ങിയവരാരെങ്കിലും അയാളെ ഉപദ്രവിക്കാതിരിക്കുവാനായി സർക്കാർ ചെലവിൽ പോലീസ് ഗാർഡും മാർട്ടിന്റെ ഗൃഹത്തിൽ ഉണ്ടായിരുന്നു. രാജ്യരക്ഷാവകുപ്പിന്റെ കീഴിലുള്ള രാഷ്ട്രീയപ്പോലീസിലെ രണ്ടുപസർപ്പക വിദഗ്ദ്ധന്മാരുടെ സേവനവും ആ ആവശ്യത്തിനായി സർക്കാർ മാർട്ടിനു നൽകി. മുൻപിൻ വശങ്ങൾ ഒരുപോലെ പരിശോധിക്കുവാൻ പര്യാപ്തമാംവിധം അവരിലൊരാൾ റോഡിനെതിർവശത്തും അപരൻ ഉദ്യാനത്തിന്റെ പിൻഭാഗത്തുമായി

താമസം ഉറപ്പിച്ചിരുന്നു. ചുരുക്കത്തിൽ കഠിനക്ഷാമവും ദുരിതങ്ങളും ചുറ്റുപാടും നിലവിലിരിക്കുമ്പോൾ മാർട്ടിൻദമ്പതികൾ മാത്രം ആഡംബരപൂർണ്ണമായ ജീവിതം നയിക്കുവാൻ അനുവദിക്കപ്പെട്ടിരുന്നു. അവക്ക് അതിനേറെതായ മെച്ചങ്ങളും കുറവുകളും ഉണ്ടെന്ന കാര്യവും അയാൾ ഓർക്കാതിരുന്നില്ല. അസന്തുഷ്ടി ജനിപ്പിക്കുന്ന വസ്തുതകളിൽ ഒന്നു ബെറിസിന്റെയും ജോസഫിന്റെയും രഹസ്യറിപ്പോർട്ടുകളാണു്. ബെറിസ് ആ സമയം റിപ്പോർട്ട് ചെയ്യുന്നതു് ഒരുപക്ഷേ ഈ വിധം ആയിരിക്കും. "മാർട്ടിൻ അലക്ഷ്യമായി താളുകൾ മറിക്കുന്നതു കണ്ടു. അയാൾ ശ്രദ്ധാപൂർവം ഒരു ലേഖനം (അതേതാണെന്നു കാണുവാൻ തരപ്പെട്ടില്ല) വായിക്കുന്നതും കണ്ടു." ഒരു മനംപിരട്ടൽ മാർട്ടിനു് അനുഭവപ്പെട്ടു. ഇതേ രീതിയിൽ മുമ്പോട്ടപോയാൽ താൻ ഭ്രാന്തനായിത്തീർന്നേക്കുമെന്നു് അയാൾ ഭയന്നു. "ഞാൻ നിശ്ചയമായും എന്റെ മനഃശക്തി വീണ്ടെടുക്കണം. സംശയദൃഷ്ടിയോടുകൂടി കായ്ങ്ങൾ നോക്കിക്കാണുന്ന രീതി ഞാൻ ഉപേക്ഷിച്ചേതീരൂ." ബെറിസിന്റെ ആകാംക്ഷാഭരിതങ്ങളായ നേത്രങ്ങൾ കാറിന്റെ മുഖക്കണ്ണാടിയിലൂടെ തന്നെ സൂക്ഷിച്ചു് നോക്കുന്നതു് ആ കണ്ണാടിയിലേക്കു് നോക്കിയ മാർട്ടിൻ കണ്ടുപിടിച്ചു.

സ്റ്റാലിൻതെരുവിലെ രാഷ്ട്രീയപ്പോലീസിന്റെ കെട്ടിടങ്ങൾ കടന്നു് അവർ നീറോസ്കയറിനോട്ടു് സമീപിക്കുകയായിരുന്നു. ചുരുക്കം ചില ആളുകളൊഴിച്ചാൽ തെരുവു് പൊതുവെ വിജനമായിരുന്നു. ഡ്രൈവർ വലതു വശത്തേക്കു തിരിയുവാനുള്ള സൂചന നൽകിയിട്ടു് വെറോഷിലോവു് തെരുവിൽ പ്രവേശിച്ചു. അയാൾ വേഗത കുറച്ചില്ല. സിറ്റി ആർട്ടു് ഗാലറിയെ കാർ കടന്നുപോകവെ ആണു് ആ അപകടം സംഭവിച്ചതു്.

തെരുവിന്റെ ഒരു വശത്തായി ഒരു മനുഷ്യൻ നിൽക്കുന്നതു് വണ്ടിയിലിരുന്ന മാർട്ടിൻ വളരെ ദൂരെവച്ചു തന്നെ കണ്ടിരുന്നു. എന്നാൽ അയാളതത്ര കാര്യമാക്കി

യില്ല. ബെറീസ് പിന്നീട് നൽകിയ മൊഴിയനുസരിച്ച് അയാളും ആ മനുഷ്യനെ കണ്ടുവെന്നും ശ്രദ്ധാപൂർവം അയാളെ നോക്കിക്കൊണ്ടിരുന്നുവെന്നും വ്യക്തമാകുന്നുണ്ട്. അയാൾ വിലങ്ങനെ എടുത്തു ചാടിയതാവാനെ വഴിയുള്ളുവെന്നാണ് മാർട്ടിന്റെ തോന്നൽ. ബ്രേക്കുകൾ വീണു; പക്ഷേ അതല്പം താമസിച്ചുപോയി. സമനിരപ്പിലല്ലാത്ത ഒരിടത്തായിരുന്നു കാറിന്റെ നില്പ്. വേദനകൊണ്ടു പുളഞ്ഞ് ബെറീസ് കാറിന്റെ സീറ്റിൽ ചാരിയിരുന്നുപോയി. എന്നാൽ മാർട്ടിൻ സീറ്റിൽ നിന്ന് കാറിന്റെ തറയിലേക്ക് വലിച്ചെറിയപ്പെട്ടു. കൈയും കാലും നിവർന്നുകിടന്നിരുന്ന അയാളെ മുറിവിനേക്കാൾ കൂടുതലായി സംഭ്രമമാണ് ഒരു നിമിഷത്തേക്കു ബോധശൂന്യനാക്കിയതു്.

പെട്ടെന്നെവിടെ നിന്നോ ഒരു പറ്റം പോലീസുകാർ പാഞ്ഞുവന്നു് ആ വണ്ടിയെ വളഞ്ഞു. സുപ്രധാന ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാർ മാത്രം ഉപയോഗിക്കാറുള്ളതരം സർക്കാർ വാഹനമാണെന്നു മനസ്സിലാക്കിയ ഒരു യുവാവായ ഉദ്യോഗസ്ഥൻ ക്ലേശം സ്ഫുരിക്കുന്ന മുഖഭാവത്തോടെ മാർട്ടിനെ ഒന്നു നോക്കി. "സഖാവേ, താങ്കൾക്കെന്തെങ്കിലും ക്ഷതമേറ്റോ?" അയാളന്വേഷിച്ചു.

"ഓ സാരമില്ല." എഴുന്നേറ്റു സീറ്റിലിരിക്കവേ മാർട്ടിൻ പ്രതിവചിച്ചു. തന്റെ കാതിൽ ആയിരം വണ്ടുകൾ ഒരുമിച്ചിരമ്പുന്നതുപോലെ അയാൾക്കുതോന്നി. തന്റെ തല കറങ്ങുന്നതായും. അയാളുടെ ഹൃദയം ശക്തിയായി മിടിക്കുന്നുണ്ടായിരുന്നു. തെരുവിന്റെ വലതുവശത്തു നിന്നിരുന്ന ഒരു മനുഷ്യൻ കുതിച്ചുപായുന്ന കാറിന്റെ മുമ്പിലേക്ക് ബോധപൂർവം ചാടിവീഴുന്ന ചിത്രം മാർട്ടിന്റെ മനോമുകുരത്തിൽ തെളിഞ്ഞുവന്നു. "എന്തു സംഭവിച്ചു?" റോഡിലേക്ക് കൈ ചൂണ്ടിക്കൊണ്ടയാൾ ചോദിച്ചു.

"അല്പം ക്ഷമിക്കൂ." ഉദ്യോഗസ്ഥൻ പറഞ്ഞു. "നിങ്ങൾ കാറിൽനിന്നു പുറത്തേക്കിറങ്ങുമെന്നു് ഞാൻ ആശിക്കുന്നു. എന്റെ പേർ ലഫ്റ്റനന്റു് ബാഖിയെന്നാണു്."

മാർട്ടിൻ സ്വയം പരിചയപ്പെട്ടുത്തിയതിനു ശേഷം വൈമനസ്യത്തോടുകൂടി കാറിൽനിന്നു പുറത്തിറങ്ങി. ഡ്രൈവർ തന്റെ പഴയസ്ഥാനത്തിരുന്നു പിറുപിറുത്തു: "നശിച്ചുപോകട്ടെ: എന്റെ അസ്ഥികൾ തവിട്ടുപൊടിയായേനെ." അതു തെളിയിക്കുവാൻ എന്നോണം ഒന്നോരണ്ടോ ചുമയ്ക്കുവാനും അയാൾ മടിച്ചില്ല.

കാറിന്റെ മുൻവശത്തുള്ള വലതുചക്രം ഒരു നിർഭാഗ്യവാന്റെ അരക്കെട്ടിന്മേൽ വിശ്രമിച്ചിരുന്നു. തലയുടെയും നെഞ്ചിന്റെയും ഇരുണ്ട ആകാരം വണ്ടിക്കടിയിൽ മാർട്ടിനു കാണാൻ കഴിഞ്ഞു. ഒരു നിമിഷത്തേക്കയാൾ കണ്ണടച്ചു. വീണ്ടും കണ്ണുതുറന്നപ്പോൾ വണ്ടിച്ചക്രത്തിൽ പറ്റിപ്പിടിച്ചിരുന്ന രക്തബിന്ദുക്കൾ അയാൾക്കൊരു മനംപിരട്ടലുളവാക്കി. അയാൾ വളരെ വിഷമിച്ചാണു് സ്വയം നിയന്ത്രണം സാധിച്ചതു്. ഒരു ചുമയാൽ ബാറിസ് അയാളോടുള്ള അനുകമ്പ രേഖപ്പെടുത്തിയതിനുശേഷം ഉദ്യോഗസ്ഥനോടു ചോദിച്ചു: "വണ്ടി പുറകോട്ടു് നീക്കട്ടെയോ?"

"പാടില്ല. അല്പം ജീവൻ ബാക്കിയുണ്ടെങ്കിൽ അതുംകൂടി കളയരുതല്ലോ....." ഉദ്യോഗസ്ഥൻ ആ വാചകം പൂർത്തിയാക്കുന്നതിനു മുമ്പുതന്നെ വണ്ടിക്കടിയിൽ കിടന്ന ആൾ അന്ത്യശ്വാസം വലിച്ചു. "കാർ പൊക്കി മാറേണ്ടതായിട്ടാണിരിക്കുന്നതു്." ഡ്രൈവർ കാറിൽ നിന്നിറങ്ങി വണ്ടിക്കു ചുറ്റും നടന്നു. "ഈ മാന്യന്റെ രസത്തിനുവേണ്ടി ഞാനെന്റെ നട്ടെല്ലു് പണയം വെക്കേണ്ടിവന്നു."

"സഖാവെ, അങ്ങനെ പറയാതിരിക്കു." ഉദ്യോഗസ്ഥൻ കർക്കശസ്വരത്തിൽ ഉപദേശിച്ചു. "ജാക്കി ഉപയോഗിച്ചു കാർ ഉയർത്തുവാൻ ശ്രമിക്കു." ഒരു സൈറന്റെ ഓരിയിട്ടുന്ന ശബ്ദം ദൂരെനിന്നു കേട്ടുതുടങ്ങി. ഏതാനും നിമിഷങ്ങൾക്കുള്ളിൽ ഒരാംബുലൻസ് ആ കാറിന്റെ മുമ്പിൽ വന്നു നിന്നു. അതിൽനിന്നു യൂണിഫോറം ധരിച്ച രണ്ടു പുരുഷനേഴ്സുകളും ഒരു ഡോക്ടറും പുറത്തിറങ്ങി, പോലീസ് ഉദ്യോഗസ്ഥനെ അഭിവാദ്യം ചെയ്തു.

മരിച്ചുകിടക്കുന്ന ആ മനുഷ്യന്റെ നിശ്ചേതനമായ ഭുജം കാറിന്റെ മുൻവശത്തെ ചക്രങ്ങൾക്കിടയിൽ കിടക്കുന്നതു് മാർട്ടിൻ കണ്ടു. മുകളിലേക്കു് തിരിഞ്ഞിരിക്കുന്ന കയ്യിൽനിന്നും കുറെ അംഗുലം അകലെയായി കിടന്നിരുന്ന ഒരു കടലാസുതുണ്ടു് ഒരു ലെറ്റർപാഡിന്റെ താളാണെന്നു മാർട്ടിനു തോന്നി. ബെറീസ് കാറുയർത്തി. രണ്ടു പോലീസുകാർ സൂക്ഷ്മതയോടെ വണ്ടിക്കടിയിൽനിന്നാ ശവം എടുത്തുമാറ്റി.

"സഖാക്കളെ, പിരിഞ്ഞുപോകിൻ." അവിടെ കൂടിയിരുന്ന ഒരു ചെറിയ ജനക്കൂട്ടത്തോടു് ലഫ്. ബാഖി ആജ്ഞാപിച്ചു. "ഇവിടെ കാണുവാൻ ഒന്നുംതന്നെയില്ല. പോകുവിൻ." ആളുകൾ ഉടൻതന്നെ പിരിഞ്ഞുപോയി. "സ. മാർട്ടിൻ," ഉദ്യോഗസ്ഥൻ പറഞ്ഞു: "ഞാൻ നന്നെ ഖേദിക്കുന്നു. സംഗതിയുടെ യഥാർത്ഥരൂപം എനിക്കു കിട്ടേണ്ടതുണ്ടു്. അഞ്ചുമിനിറ്റു താമസിക്കുവാൻ നിങ്ങൾക്കു സാധിക്കുമോ?"

"ഉവ്വു്." കടലാസുതുണ്ടിലേക്കു സൂക്ഷിച്ചു നോക്കിക്കൊണ്ടുനിന്ന മാർട്ടിൻ പറഞ്ഞു: 'അതു് പരേതനിൽനിന്നുള്ള അന്ത്യസന്ദേശമായിരിക്കാം' അയാൾ ചിന്തിച്ചു.

പരിശോധനയ്ക്കുശേഷം ഡോക്ടർ ഉദ്യോഗസ്ഥനെ നോക്കി തലകുലുക്കി. "അയാളെ നമുക്കു സ്റ്റേഷനിലേക്കു കൊണ്ടുപോകാം." ബാഖി പറഞ്ഞു.

"സഖാവെ, ഞാൻ ഖേദിക്കുന്നു." ഡോക്ടർ പറഞ്ഞു: "ശവശരീരങ്ങൾ കൈകാര്യംചെയ്യാൻ ഞങ്ങൾക്കനുവാദം ഇല്ല."

"സഖാവേ, അയാളെ സ്റ്റേഷനിലേക്കു കൊണ്ടുപോകൂ." ലഫ്. ബാഖി പറഞ്ഞു: "ഇതൊരാജ്ഞയാണു്."

ഡോക്ടർ തലകുലുക്കി. അയാൾ തന്റെ കൂടെയുള്ള ആളുകളോടാജ്ഞാപിച്ചു. "അയാളെ അകത്തേക്കു കയറ്റൂ."

മരിച്ച ആളിന്റെ കീശകൾ ആ സമയം പോലീസുകാർ പരിശോധിക്കുകയായിരുന്നു. മാർട്ടിൻ വീണ്ടും ആ കടലാസുതുണ്ടിൽ കണ്ണുകളൂന്നിച്ചു. ബെറീസ്, ബാഖി

ക്കഭിമുഖമായി അറൻഷനായി നിന്നു. "സ. ബാഖീ, ഈ മനുഷ്യൻ വണ്ടിയുടെ മുമ്പിൽ ചാടിവീഴുകയായിരുന്നു."

"നിങ്ങളയാളെ ഇടിച്ചു വീഴിക്കുകയായിരുന്നു." ബൊറീസിനോടിവിധം പറഞ്ഞതിനു ശേഷം അയാൾ തിരിഞ്ഞു "സ. പ്രൊഫസറെന്തു പറയുന്നു?"

"എനിക്കൊന്നുംതന്നെ പറയുവാനില്ല." അയാൾ അലക്ഷ്യമായി മറുപടി നൽകിയിട്ട് പെട്ടെന്ന് കുനിഞ്ഞു കടലാസുതുണ്ട് കൈയിലെടുത്തു. അതിൽ എഴുതിയിരുന്നതയാൾ വായിച്ചു. "എനിക്കിതു് ഇനി സഹിക്കുവാൻ വയ്യാ, ഇതൊട്ടും യോജിച്ചതല്ല."

പെട്ടെന്നാ ഉദ്യോഗസ്ഥൻ മാർട്ടിന്റെ അടുത്തെത്തി. "അതെടുക്കുവാൻ നിങ്ങൾക്കവകാശമില്ല. സഖാവെ അതിങ്ങു തന്നേക്കു."

മാർട്ടിൻ അതു മടക്കി തന്റെ കീശയിൽ ഇട്ടു. "അതുകൊണ്ടു് കുഴപ്പമില്ല." അയാൾ പറഞ്ഞു: 'നിങ്ങളതു് സൂക്ഷിക്കുവാൻ പാടില്ല. ഞാൻ..."

മാർട്ടിൻ ഇടയ്ക്കുകയറിപ്പറഞ്ഞു. "ഞാൻ ഇതു് ചുമതലപ്പെട്ടവരെ ഏല്പിച്ചുകൊള്ളാം.'

"ഞാൻ വ്യസനിക്കുന്നു, സ. പ്രൊഫസർ." ഒരു ഭീഷണിയെന്ന നിലയിൽ ഉദ്യോഗസ്ഥൻ പറഞ്ഞു: "രാഷ്ട്രീയപ്പോലീസിന്റെ മുമ്പിൽ ഞാനിതറിയിക്കുവാൻ നിർബന്ധിതനാകും".

"അങ്ങനെ ചെയ്യൂ." മാർട്ടിന്റെ സ്വരം പൗരുഷമായിരുന്നു.

പോലിസുകാരിൽ ഒരാൾ അവിടെയെത്തി. "ഇതാ പരിശോധനയിൽ കിട്ടിയതാണ്." രണ്ടു ചെറിയ രസീതുകളും ഒരു താക്കോലും ഒരു പെൻസിലും. "കൂടാതെ ഇതും." അയാളുടെ കയ്യിലുണ്ടായിരുന്ന പാടലനിറമാർന്ന കടലാസ് ആ നാട്ടിലെ ആളുകൾ ഏറ്റവും ഭയപ്പെട്ടിരുന്ന നാടുകടത്തലുത്തരവായിരുന്നു. ആ പത്രം കിട്ടിയാൽ ഇരുപത്തിനാലു് മണിക്കൂറിനകം ഒരു ചെറിയ സൂട്ട്കേസ് മാത്രം കയ്യിലെടുത്തുകൊണ്ട് ജില്ലാപോലീസ്

സ്റ്റേഷനിൽ ഹാജരാകേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. മാർട്ടിനതു് മനസ്സിലാക്കി.

"ഇയാളാരാണു്?" മാർട്ടിൻ പതുക്കെ സ്വരത്തിൽ ചോദിച്ചു. ലഫ്. ബാഖി ഒരു കടലാസ്സിൽ അലക്ഷ്യമായി നോക്കിക്കൊണ്ടുത്തരം പറഞ്ഞു. "മുമ്പു വാദ്ധ്യാർ ആയിരുന്ന ഒരു മനുഷ്യൻ. ഒരു ജനശത്രു."

"അയാൾ ആത്മഹത്യ ചെയ്കയായിരുന്നു." മാർട്ടിൻ സാവധാനം അഭിപ്രായപ്പെട്ടു. പക്ഷേ പോലീസുദ്യോഗസ്ഥൻ അതിനോടു് വിയോജിച്ചു. "നിങ്ങളുടെ ഡ്രൈവർ അലക്ഷ്യമായി കാറോടിച്ചു." അല്പസമയം കഴിഞ്ഞു് മാർട്ടിൻ ചോദിച്ചു: "ങാഹാ അങ്ങനെയോ?" എന്നു്. അയാൾ പിന്നിലേക്കു നോക്കിയപ്പോൾ ആംബുലൻസിലെ ജോലിക്കാർ ആ ശരീരത്തെ പൊക്കിയെടുത്തു് വണ്ടിക്കുള്ളിൽ നിക്ഷേപിക്കുന്നതാണു് കണ്ടതു്. പരേതന്റെ തലയും ചാരനിറമാന്ന തലമുടിയും അയാൾക്കു കാണുവാൻ കഴിഞ്ഞു. ഒരു വൃദ്ധന്റെ തല! പെട്ടെന്നയാൾ തന്റെ നോട്ടം പിൻവലിച്ചു.

"സ. പ്രഫസർ. ഞാനുറപ്പിച്ചു പറയാം. ഇതൊരാത്മഹത്യയല്ലെന്നതിൽ ഞാൻ സംതൃപ്തനാണു്. നിങ്ങളുടെ ഡ്രൈവർ അയാളെ തള്ളി വീഴിച്ചതാണു്."

"സഖാവെ" സംഭ്രമവും കോപവും നിറഞ്ഞ സ്വരത്തിൽ ബെറീസ് വിളിച്ചുപറഞ്ഞു. "ഞാനാണയിട്ടു പറയാം. അയാൾ വിലങ്ങനെ ചാടിവീണതാണു്."

"ഇതൊരു റോഡപകടം തന്നെ." ലഫ്. ബാഖി വഴങ്ങിയില്ല. "തെറ്റു മുഴുവനും നിങ്ങളുടെ തലയിലല്ലെന്നതിനു തെളിവുണ്ടു്, സഖാവെ. ആ മനുഷ്യനും അത്ര സൂക്ഷിച്ചു കാണുകയില്ല."

ആംബുലൻസ് തിരിഞ്ഞു് സ്റ്റാലിൻ തെരുവിലൂടെ താഴോട്ടു പാഞ്ഞു. തന്റെ ഹൃദയസ്പന്ദനവേഗത വർദ്ധിച്ചതായി മാർട്ടിനു തോന്നി. അയാൾ തന്റെ റിസ്റ്റുവാച്ചിലേക്കു് കണ്ണോടിച്ചു.

"ഞങ്ങൾക്കിനിയും പോകരുതോ, സഖാവെ?" അയാൾ ചോദിച്ചു.

"പോകാം" ലഫ്. ബാഖി പ്രതിവചിച്ചു. "ഞാൻ ഒരിക്കൽകൂടി ആ കടലാസ് നിങ്ങളോട്ടു് ആവശ്യപ്പെട്ടുകയാണു്."

മാർട്ടിൻ ഒരു നിമിഷം ചിന്തിച്ചു നിന്നു. തനിക്കും അയാൾക്കും അതറിയാം. എന്തു വ്യത്യാസം? പോക്കറ്റിൽ നിന്നയാൾ കടലാസ് പുറത്തെടുത്തു "ഇതാ."

കർക്കശഭാവത്തിൽ ലഫ്. ബാഖി അതു വായിച്ചു. "ഞാനിതു് വായിക്കരുതെന്നു് നിങ്ങൾ കരുതുവാൻ കാരണം?"

"ഇതു മറ്റുള്ളവരെ ബാധിക്കുന്ന കാര്യമാണെന്നും നിങ്ങളുമായി ബന്ധമുള്ളതല്ലെന്നും ഞാൻ കരുതി."

"മറ്റുള്ളവരോ?"

"അതെ, നിങ്ങളുടെ മേലുദ്യോഗസ്ഥന്മാർ."

ഉദ്യോഗസ്ഥൻ ഒന്നു പിടഞ്ഞു. "സ. മാർട്ടിൻ, നിങ്ങൾക്കു തെറ്റിപ്പോയി. ആർക്കാണു യോഗ്യതയെന്നു തീരുമാനിക്കേണ്ടതു നിങ്ങളല്ലാ—"

"ശരി" മാർട്ടിൻ അയാളെ തടഞ്ഞുകൊണ്ടു പറഞ്ഞു: "ഇതാ, എടുത്തോളൂ." ആ അന്തരീക്ഷം അയാളെ ശ്വാസം മുട്ടിച്ചു. ഈ വയ്യാവേലി തലയിൽ വലിച്ചുകയറേറണ്ടതില്ലായിരുന്നുവെന്നയാൾക്കു് തോന്നി.

ലഫ്. ബാഖി മാർട്ടിന്റെ സമീപത്തേക്കു നീങ്ങിനിന്നുകൊണ്ടു താഴ്ന്ന സ്വരത്തിൽ പറഞ്ഞു: "ഇത്തരം കായ്ങ്ങൾ ഞങ്ങൾ സ്വീകരിക്കാറില്ല." ആ കടലാസ്സു തുണ്ടു് മാർട്ടിന്റെ കണ്ണുകൾക്കുനേരെ നീട്ടിപ്പിടിച്ചുകൊണ്ടു് അയാൾ തുടർന്നു: "സാധാരണഗതിയിൽ ഞങ്ങൾ ആത്മഹത്യ അംഗീകരിക്കാറില്ല. ഇവിടെ ഒരു പ്രത്യേക പരിഗണനയുടെ ആവശ്യവും ഇല്ല. ഇതൊരു കാപടകടം തന്നെയായിരുന്നു. നിങ്ങളുടെ ഡ്രൈവർക്കു് യാതൊരു അപകടവും സംഭവിക്കുകയില്ല. നിങ്ങളീ സംഭവത്തെക്കുറിച്ചു് ആരോടും പറയാതിരിക്കുകയാണു് നന്നു്."

"ശരി" മാർട്ടിൻ പറഞ്ഞു. "ഇനി ഞങ്ങൾക്കു പോകാമല്ലോ."

"തീർച്ചയായും" എന്നു് മാർട്ടിനോടു പറഞ്ഞതിനു ശേഷം അയാൾ ബെറീസിന്റെ നേരെ തിരിഞ്ഞു. "സഖാവേ, നിങ്ങളുടെ ഡ്രൈവിംഗ് ലൈസൻസ് നഷ്ടപ്പെടാതിരിക്കുവാൻ പ്രത്യേകം കരുതണം. തക്കസമയത്തു് നിങ്ങൾ ഹാജരാകേണ്ടിവരും. എന്നാൽ ചില പ്രത്യേക പരിതഃസ്ഥിതികൾ ഇവിടെയുണ്ടു്. അതുകൊണ്ടു് മടി കൂടാതെ കുറ്റം സമ്മതിച്ചേക്കൂ. വിഷമിക്കുവാനൊന്നും തന്നെയില്ല."

വണ്ടി മുമ്പോട്ടു നീങ്ങിയതോടെ മാർട്ടിന്റെ തലയിൽ വലിയൊരു ഭാരം അനുഭവപ്പെട്ടു. ഞങ്ങൾ ആത്മഹത്യയെ അംഗീകരിക്കുന്നില്ല! കമ്യൂണിസ്റ്റു് സ്വാതന്ത്ര്യത്തിൽ—ഒരു ജനകീയ ജനാധിപത്യ രാഷ്ട്രത്തിൽ—എന്തിനൊരാൾ മരിക്കുവാൻ ആഗ്രഹിക്കണം! കാര്യം ഇത്രേയുള്ളു. മുമ്പു വാഭ്യാരായിരുന്ന—ഇപ്പോൾ "ജനശത്രു" വായിരിക്കുന്ന—അയാളെ നാടുകടത്തുവാൻ അവർ ആഗ്രഹിച്ചു. ജോലി ഒന്നുമില്ലാത്ത ഒരു മനുഷ്യൻ! ഒരുപക്ഷേ അയാളുടെ മുറികൾ ഭരണകൂടത്തിനു് ആവശ്യം വന്നിരിക്കാം. അല്ലെങ്കിൽ അടിമവേലക്കാരെ സൃഷ്ടിക്കുന്ന ഒരു പരിപാടിയുടെ ഭാഗമായിരിക്കാം ഇതും! ആയിരക്കണക്കിനു മനുഷ്യജീവികളെ ഒരുമിച്ചു റിക്രൂട്ടുചെയ്തു് അടിമവേലയ്ക്കയയ്ക്കുക. "എനിക്കിതു് സഹിക്കുവാൻ വയ്യാ. ഇതൊട്ടും യോജിച്ചതല്ല." എന്തു്? കഷ്ടതകളും ദുരിതങ്ങളും നിറഞ്ഞ ജീവിതമോ? അതോ ഭയം നിറഞ്ഞുനിൽക്കുന്ന അന്തരീക്ഷത്തിലെ ജീവിതമോ?

ബെറീസിന്റെ കണ്ണുകൾ മുൻവശത്തെ കണ്ണാടിയിലൂടെ തന്നെ വീക്ഷിക്കുന്നതു മാർട്ടിൻ കണ്ടു. "ആ തെണ്ടി!" അയാൾ രോഷാകുലനായി പറഞ്ഞുകൊണ്ടിരുന്നു. "അയാളെന്നെ കുഴിയിൽ ചാടിക്കുവാൻ ശ്രമിക്കുകയാണു്. അതിനു തക്കവണ്ണം ഞാനയാളോടെന്തു ചെയ്തു?"

"വിഷമിക്കേണ്ടതില്ല." മാർട്ടിൻ ആശ്വസിപ്പിച്ചു.

"അങ്ങനെയാണയാളും പറഞ്ഞതു്. പക്ഷേ എനിക്കൊന്നും അറിഞ്ഞുകൂടാ. ഒരു മനുഷ്യൻ നിങ്ങളുടെ

കാറിന്റെ മുമ്പിൽ ചാടുമ്പോൾ അയാൾ പറയുന്നു, നിങ്ങളയാളെ കൊന്നുവെന്നു്!''

അയാളുടെ പിറുപിറുപ്പു് മാർട്ടിൻ അവഗണിച്ചു. ഒരു റഷ്യൻഗാനവും പാടിക്കൊണ്ടു് യൂണിഫോറം ധരിച്ച ഒരുപറ്റം ബാലന്മാർ തെരുവിലൂടെ മാർച്ചു ചെയ്തു പോയി. ഇല കൊഴിഞ്ഞ വൃക്ഷങ്ങളുടെ പിന്നിലായി ഇൻസ്റ്റിട്യൂട്ടകെട്ടിടം കാണാറായി. സമയം എട്ടു മുപ്പത്തിയഞ്ചു്.

3

സ്റ്റാലിൻ ഹംഗേറിയൻ സെൻടൽ ഇൻസ്റ്റിട്യൂട്ട് (ഊർജ്ജതന്ത്രവിഭാഗം) ഭരണകൂടത്തിന്റെ അഭിമാന സ്തംഭം തന്നെയായിരുന്നു. ഉരുക്കും സ്റ്റടികവുംകൊണ്ട നിർമ്മിച്ച ആ ആറു നിലക്കെട്ടിടത്തിന്റെ പ്രവേശനദ്വാരത്തിൽ സ്ഥാപിച്ചിരുന്ന മാർബിൾ പലകയിൽ താഴെപ്പറയുന്നവിധം രേഖപ്പെടുത്തിയിരുന്നു.

"ഹംഗേറിയൻ ശാസ്ത്രത്തിന്റെ ഈ മഹത്തായ ഭവനം ചരിത്രം കണ്ടിട്ടുള്ളവരിൽ ഏറ്റവും ഉന്നതനായ പടയാളിയും ലോകമസാധാനത്തിന്റെ അക്ഷീണനായ രക്ഷിതാവും ഏറ്റവും വലിയ കാവൽഭടനും സോഷ്യലിസ്റ്റം സംസ്കാരത്തിന്റെ പിതാവും തന്റെ അപ്രതിരോദ്ധ്യമായ ചെമ്പടയാൽ ഹംഗേറിയൻ ജനതയെ ഫാസിസ്റ്റം സ്വേച്ഛാധിപത്യത്തിൽനിന്നും വിമോചിപ്പിച്ചവനുമായ സ.ജെ. വി. സ്റ്റാലിനോട് ഹംഗേറിയൻ ജനതയ്ക്കുള്ള അനന്തമായ കൃതജ്ഞതയുടെ പ്രതീകമാണ്". അദ്ദേഹം വിശാല മനസ്കരായ തന്റെ ജനതയുടെ സഹായത്തോടുകൂടി പുരോഗതിയുടെയും മനുഷ്യസംസ്കാരത്തിന്റെയും സ്മാരകമായി ഇതിനെ സ്ഥാപിക്കുവാൻ സഹായിച്ചു. അങ്ങനെ ഈ ചിഹ്നം മഹത്തായ സോവ്യറ്റ് യൂണിയനും കൃതജ്ഞതയായ ഹംഗറിയും തമ്മിൽ നിലവിലിരിക്കുന്ന നിസ്സീമമായ സൗഹാർദ്ദബന്ധത്തിന്റെ മകുടോദാഹരണമായി പരിലസിക്കുവാൻ മുഖ്യമായ കാരണമായിത്തീർന്നു. ഈ ചിഹ്നം ലോകത്തിന്റെ സ്വാതന്ത്ര്യത്തിനും ലോകസമാധാനത്തിനും വേണ്ടിയുള്ള ഈ രണ്ട ജനതകളുടെ ധീരയത്നങ്ങളുടെ കാഹളമായി ഭവിക്കട്ടെ."

ആയുധധാരികളായ മൂന്നു പോലീസുകാരും യൂണിഫോറം ധരിച്ച ഒരു ശിപായിയും പ്രവേശനദ്വാരത്തിൽ

കാവൽ നിൽക്കുന്നുണ്ടായിരുന്നു. മാർട്ടിൻ കാറിൽനിന്നി റങ്ങി കെട്ടിടത്തിലേയ്ക്കു നടന്നപ്പോൾ അവരെല്ലാവരും അയാളെ അഭിവാദ്യം ചെയ്തു. സെക്യൂരിറ്റി ഡെസ്കി ലിരുന്ന ഉദ്യോഗസ്ഥൻ ഒരു പുഞ്ചിരിയോടുകൂടി മാർട്ടി നെ അഭിവാദ്യം ചെയ്തു. "സ്വാതന്ത്ര്യവും സമാധാനവും നീണാൾ വാഴട്ടെ. സ. മാർട്ടിൻ, താങ്കളുടെ പ്രവൃത്തികൾ നിർവിഘ്നം നടക്കട്ടെ."

മാർട്ടിൻ പുഞ്ചിരിതൂകിക്കൊണ്ട് ആ അഭിവാദ്യം സ്വീകരിച്ചതിനുശേഷം ലിഫ്റ്റിൽ പ്രവേശിച്ചു. പതി വായ അഭിവാദ്യം ലിഫ്റ്റുയർത്തുന്നവനും മൂന്നാം നില യിലെ രാജ്യരക്ഷാവകുപ്പുദ്യോഗസ്ഥനും മാർട്ടിനു നൽകി. മൂന്നാം നിലയിലെ ഹാളിൽ ഗ്രന്ഥശാലയും അദ്ധ്യയന മുറികളും പരീക്ഷണശാലകളും ആഫീസുകളും സജ്ജീക രിച്ചിരുന്നു. എല്ലാവരുടെയും മുഖത്തു് അഭിവാദനങ്ങ ളോടൊപ്പം കാണാറുള്ള പുഞ്ചിരികൾ മാർട്ടിനെ ചിന്തി പ്പിച്ചു! പുഞ്ചിരി മാത്രം! അവർ ഏകാന്തതയിൽ എന്തു ചെയ്യും? ആഫീസിലേയ്ക്കുള്ള വിസ്തൃതമായ ഇടനാഴി യിൽകൂടി നടന്നുകൊണ്ട് മാർട്ടിൻ ചിന്തിച്ചു. അവർ സാധാരണ സന്ദർഭങ്ങളിൽ (തെരുവുകളിൽവച്ചും നാലാൾ കൂടുന്ന സ്ഥലങ്ങളിൽവച്ചും പത്രങ്ങളിൽ പടമെടു ക്കുവാർ വേണ്ടി നിന്നുകൊടുക്കുന്ന അവസരങ്ങളിലും) എങ്ങനെ ഈ മായാത്ത പുഞ്ചിരിപൊഴിക്കുന്നു? സന്തു ഷ്ടയായ ഹംഗറി! പുഞ്ചിരിതൂകുന്ന ഹംഗറി! പക്ഷേ സ്വന്തം വീടിന്റെ ഇടുങ്ങിയ നാലു ഭിത്തിക്കുള്ളിൽ കഴിയുന്ന സമയത്തു് അവരുടെ മുഖഭാവം ഇതിൽനിന്നു് വ്യത്യസ്തമായിരിക്കുകയില്ലേ? കുളിമുറിയിൽ നിലക്കണ്ണാ ടിക്കു മുമ്പിൽ നിന്നുകൊണ്ട് സ്വന്തം മുഖം പരിശോധി ക്കുന്ന ഒരു മാർട്ടിന്റെ ചിത്രം അയാളുടെ മുമ്പിൽ ഉയർന്നു വന്നു. പരുപരുത്ത, ചുളിവു വീണ, കവിൾത്തടങ്ങൾ തടവുന്ന മാർട്ടിൻ! കാഴ്ചശ്യവും ശോകഭാവവും വ്യക്ത മായി നിഴലിക്കുന്ന ഒരു മുഖം! മാർട്ടിൻ ഞെട്ടിപ്പോകുന്നു. ചിരിക്കുവാനുള്ള അയാളുടെ ശ്രമം ദയനീയമായി പരാ ജയപ്പെടുന്നു. അവിടെനിന്നും മാറി ശീതളജലത്തിൽ

അയാൾ മുഖം കഴുകുന്നു. അടുത്ത പല ആഴ്ചകൾക്കുള്ളിൽ തന്റെ മുഖം കണ്ണാടിയിലൊന്നുകൂടി പരിശോധിക്കുവാൻ അയാൾ ധൈര്യപ്പെട്ടിട്ടില്ല.

മാർട്ടിന്റെ ആഫീസുമുറിയുടെ വാതിൽക്കൽ അയാളുടെ പേർ രേഖപ്പെടുത്തുന്ന ബോർഡിനു പകരം "അന്യർക്കു പ്രവേശനം കർശനമായി നിരോധിച്ചിരിക്കുന്നു" എന്നൊരച്ചടിച്ച കാർഡ് മാത്രം പതിച്ചിരുന്നു. മാർട്ടിൻ കതകു തുറന്നു് മുറിക്കുള്ളിലേയ്ക്കു് നടന്നു.

ജനാലയ്ക്കു സമീപത്തായി ഭീമാകാരത്തിലുള്ള ഒരു സ്റ്റഡികമേശയും അതിന്റെ പിന്നിൽ കറങ്ങുന്ന ഒരു കസേരയും അതിനടുത്തായി സന്ദർശകർക്കു് കൈയുള്ള ഒരു കസേരയും കിടക്കുന്നുണ്ടായിരുന്നു. പിൻവരത്തെ ഭിത്തിയോടു ചേർന്നു് ഉരുക്കുപെട്ടികളുടെ ഒരു നിരയിലായി ഫയലുകൾ, കാർബൺ കടലാസുകൾ, പരീക്ഷണസാമഗ്രികൾ എന്നിവ കുന്നുകൂടി കിടക്കുന്നതായിക്കാണപ്പെട്ടു. മേശയ്ക്കു മുകൾഭാഗത്തായി പട്ടാളയൂണിഫോറവും പ്രസിദ്ധമായ പുഞ്ചിരിയും ഉള്ള സ്റ്റാലിന്റെ പൂർണ്ണകായചിത്രം തൂക്കപ്പെട്ടിരുന്നു. വലതുവശത്തുള്ള ഭിത്തിയിൽ നീണ്ട ഉരുക്കു ഷെൽഫുകളാണു സ്ഥാപിക്കപ്പെട്ടിരുന്നതു്. അവ നിറയെ പുസ്തകങ്ങളും മാസികകളുമായിരുന്നു. മേശയ്ക്കുതിരേ, ഏകദേശം മുറിയുടെ നടുവിലായി വേറൊരു ചെറുമേശയും കയ്യുള്ള നാലു കസേരകളും കിടന്നിരുന്നു. ആ കസേരകൾ മാർദ്ദവവും, കട്ടംചുവപ്പുനിറവുമുള്ള തോൽകവറുകളാൽ മോടി പിടിപ്പിച്ചവയായിരുന്നു.

അന്യർക്കു പ്രവേശനാനുമതി നിഷേധിക്കപ്പെട്ടിരുന്ന ആ സ്ഥലം മാർട്ടിന്റെ അധീശത്വത്തിലുള്ള ഒരു നാടായിരുന്നു. പക്ഷേ താൻതന്നെ അവിടെ ഒരു അപരിചിതനല്ലേയെന്നയാൾ സംശയിച്ചു.

മാർട്ടിന്റെ പിതാവിന്റെ നിര്യാണവേളയിൽ സ്വപിതാവിനെപ്പോലെ പരിചയവും കഴിവുമുള്ള മാർട്ടിൻതന്നെ ആ സ്ഥാനം കരസ്ഥമാക്കുമെന്നു് അക്കാദമികേന്ദ്രങ്ങളിൽ ഒരു കിംവദന്തി പരന്നിരുന്നു. അങ്ങനെതന്നെ സംഭവിക്കുകയും ചെയ്തു. ഏകദേശം ഒരു ദശാബ്ദക്കാല

ത്തോളം മാർട്ടിൻ താപോർജ്ജതന്ത്രത്തിൽ പിതാവിന്റെ സഹായിയും അടുത്ത സഹപ്രവർത്തകനും ആയിരുന്നു—അന്തർദ്ദേശീയ പ്രശസ്തിനേടിയ ഒരു ശാസ്ത്രജ്ഞൻ. പിതാവിനെപ്പോലെതന്നെ മാർട്ടിനും കക്ഷിരാഷ്ട്രീയത്തിലുൾപ്പെടാത്ത ഒരു മനുഷ്യസ്നേഹിയും ഉല്പതിഷ്ണുവും യൂറോപ്യൻ സംസ്ക്കാരത്തിലും ക്രിസ്തീയവിശ്വാസാചാരങ്ങളിലും അടിയുറച്ചു വിശ്വസിച്ചിരുന്ന ഇടത്തരക്കാരായ ബുദ്ധിജീവികളുടെ ഒരു പ്രതിനിധിയും ആയിരുന്നു. ഫാസിസത്തോടു സാമ്യമുള്ള ഹിറ്റ്ലറിസത്തോടു കൂടിയാലോചനയ്ക്കു തയ്യാറായ ഭരണകൂടം അയാളെ ഇഷ്ടപ്പെട്ടിരുന്നില്ല. എന്നാൽ മാർട്ടിനെ തൊട്ടുകളിക്കുന്നതു് ബുദ്ധിപൂർവകമല്ലെന്ന വസ്തുതയും അവർ മനസ്സിലാക്കിയിരുന്നു. രാഷ്ട്രത്തിനു് അവണിഗക്കുവാൻ കഴിയാത്ത രീതിയിൽ അയാളുടെ സാർവദേശീയപ്രശസ്തി അത്ര മികച്ചതായിരുന്നു. മാർട്ടിനും അയാളുടെ പ്രഥമപത്നി ബാർബാറായും ആഭിജാത്യവും കുലീനതയും ഉള്ളവർ ആയിരുന്നു. സ്വാതന്ത്ര്യത്തിൽ സുരക്ഷിതമായ മാർട്ടിന്റെ മനഃസാക്ഷിയെ സംബന്ധിച്ചിടത്തോളം ശാസ്ത്രം ഒരു രാഷ്ട്രത്തിന്റെ സ്വകാര്യസ്വത്തല്ല; പ്രത്യുത സാർവദേശീയമോ സാർവദേശീയതയ്ക്കുമതീതമോ ആയ ഒരു യത്നമാണു്. നാസിസത്തെപ്പോലെതന്നെ ബോൾഷെവിസത്തെയും അയാൾ അവിശ്വാസത്തോടും അസംതൃപ്തിയോടും കൂടിയാണു് വീക്ഷിച്ചിരുന്നതു്. എങ്കിലും റഷ്യാക്കാരുടെ ശാസ്ത്രീയമായ നേട്ടങ്ങളെ ആദ്യമായി സഹർഷം സ്വാഗതം ചെയ്ത ഏക ഹംഗേറിയൻ ശാസ്ത്രജ്ഞൻ അയാളായിരുന്നു. അയാളുടെ ശത്രുക്കൾ നിരവധിയായിരുന്നു. അയാളെ ഒരു ലോകപൗരനായും ബോൾഷെവിക് അനുഭാവിയായും അവർ മുദ്രകുത്തി. എന്നാൽ ഏറ്റവും നിഷ്ഠുരമായ ശുദ്ധീകരണസമയത്തുപോലും അയാളെ ഒന്നുംതന്നെ ചെയ്യുവാൻ അവർക്കു കഴിഞ്ഞില്ല. മാർട്ടിൻ പാശ്ചാത്യചേരിയോടൊട്ടി നിൽക്കുന്നുവെന്നു തീവ്രവാദികളായ നേതാക്കന്മാർ പരസ്യാരോപണം നടത്തി. റഷ്യയെക്കുറിച്ചും മാർട്ടിന്റെ സംശയാസ്പദമായ

കമ്യൂണിസ്റ്റ് ചായ്വിനെക്കുറിച്ചും അവർ മൗനം ദീക്ഷിച്ചിരുന്നു. (സോവ്യറ്റു യൂണിയനും നാസി ജർമ്മനിയും അക്കാലത്തു സഖ്യത്തിലായിരുന്നു.) ''യുദ്ധം പൊട്ടിപ്പുറപ്പെട്ടതിനു് ഏതാനും മാസങ്ങൾക്കു മുമ്പു് തന്റെ ഓമനപ്പുത്രനെ അമേരിക്കയിലേക്കയച്ചതു് കേവലം യാദൃച്ഛികസംഭവമാണോ? നേരെ മറിച്ചു് അയാളുടെ രാജ്യദ്രോഹപരമായ നിലപാടിനു് അതൊരു ദൃഷ്ടാന്തമല്ലേ? അയാളുടെ മകൻ ജോർജ്ജു് അമേരിക്കൻസൈന്യത്തിൽ ചേർന്നതിൽ ഭാഗികമായിട്ടെങ്കിലും മാർട്ടിനും ഉത്തരവാദിയല്ലേ?'' അവരുടെ ആരോപണങ്ങൾ ഈ വിധമായിരുന്നു. ഇവ മാർട്ടിനെ തെല്ലും കുലുക്കിയില്ല. തന്റെ ശത്രുക്കളെക്കാൾ താൻ ഉൽകൃഷ്ടനാണെന്നുള്ള ആത്മാഭിമാനം നൽകിയ സുരക്ഷിതത്വബോധം അയാൾക്കുണ്ടായിരുന്നു. താൻ വ്യക്തമായും ആംഗ്ലോഅമേരിക്കൻ പക്ഷത്താണെന്നുള്ള വസ്തുത അയാൾ മറച്ചുവച്ചില്ല. പാശ്ചാത്യശക്തികളുടെ വിജയത്തിലൂടെ മാത്രമേ ഹംഗറിയുടെ ഭാവി ശോഭനമാകുകയുള്ളൂവെന്ന വിശ്വാസവും അയാൾ പുലർത്തിയിരുന്നു.

യുദ്ധത്തിന്റെ അന്ത്യവർഷത്തിൽ ജർമ്മൻകാർ ഹംഗറി കീഴടക്കിയപ്പോൾ ആദ്യമായി ജർമ്മൻ പോലീസ് അറസ്റ്റ് ചെയ്തവരിൽ മാർട്ടിനും ഉൾപ്പെട്ടിരുന്നു. ഒരു മാസം അയാളെ അവർ തടവിലിട്ടുകൊണ്ടു് രാപകലില്ലാതെ വിസ്തരിച്ചു. അമേരിക്കയിലുള്ള പുത്രനുമായി സമ്പർക്കം പുലർത്തുന്ന ചാരനാണയാളെന്നു് ആരോപിച്ചുകൊണ്ടു് പലപ്രാവശ്യം അയാളെ അവർ മർദ്ദിച്ചു. ജർമ്മനിയിലെ കൽത്തുറുങ്കുകളിൽ ഏകാന്തവാസത്തിനു ശിക്ഷിക്കപ്പെട്ട നിർഭാഗ്യവാന്മാരിലൊരാളായിരുന്നിർന്ന മാർട്ടിൻ. വാച്ചേയും ബേർജൻ ബെൽസനും മരണത്തിന്റെ പര്യായങ്ങളായ രണ്ടു തടങ്കൽപാളയങ്ങളാണെന്ന വസ്തുതയും അയാൾക്കറിയാമായിരുന്നു. എന്തെന്നാൽ താനൊരു രാഷ്ട്രീയത്തടവുകാരനാണെന്നും ജൂതന്മാരേക്കാൾ ജർമ്മനിയിൽ വെറുക്കപ്പെട്ടന്ന ഒരു വിഭാഗമാണതെന്ന കാര്യവും അയാൾക്കജ്ഞാതമായിരുന്നില്ല.

അതിൽ നിന്നുള്ള ഏക രക്ഷാമാർഗ്ഗം ഹംഗറിയിൽ താൻ കിടക്കുന്ന തടവുമുറിയിൽ നിന്നും ഒളിച്ചോട്ടക മാത്രമായിരുന്നു. അയാളുൾപ്പെട്ട വിഭാഗം ജർമ്മനിയിലേക്ക് കയറ്റി അയയ്ക്കപ്പെടുന്നതിനു മുമ്പുതന്നെ ആരുടെയോ സഹായത്തോടുകൂടി അയാൾ ആ തടവുമുറിയിൽനിന്നു ഒളിച്ചോടി. ഒരു കൂലിവേലക്കാരന്റെ വേഷം ധരിച്ചു പഴകിയ അടയാളപത്രങ്ങൾ സഹിതം അയാൾ ബുഡാപ്പെസ്റ്റിൽ ചെന്നുപറ്റി. ബാർബറായുടെ ഗൃഹത്തിൽ ഒരു മണിക്കൂർ ചെലവഴിച്ചതിനു ശേഷം അവിടെനിന്നു അയാൾ പെട്ടെന്നു അപ്രത്യക്ഷനായി. തന്റെ ഭാവങ്ങളിലും മറ്റടയാളങ്ങളിലും വേണ്ടത്ര വ്യത്യാസങ്ങൾ വരുത്തിക്കൊണ്ടയാൾ ട്രാൻസിൽവേനിയായിൽ നിന്നുള്ള ഒരു അഭയാർത്ഥിയദ്ധ്യാപകനെന്ന ഭാവേന താടിക്കാരനും മുടന്തനുമായഭിനയിച്ചുകൊണ്ട് ആളുകൾ തിങ്ങിപ്പാർത്ത ഒരു ഹോസ്റ്റലിൽ ചെന്നുപറ്റി. മിക്കവാറും അയാൾ അണ്ടർഗ്രൗണ്ടിലായിരുന്നു. ഭാഗ്യം അയാളെ വേണ്ടത്ര അനുഗ്രഹിച്ചിരുന്നു. ഒളിച്ചോടിപ്പോയ യഹൂദന്മാരേയും രാഷ്ട്രീയത്തടവുകാരെയും അന്വേഷിച്ചു രാഷ്ട്രീയപ്പോലീസും മിലിറ്ററിയും അവിടങ്ങളിൽ ചുറ്റിസഞ്ചരിച്ചിരുന്നു.

സംഗതികൾ ധൃതഗതിയിൽ മുമ്പോട്ട നീങ്ങി. ഹംഗറി യുദ്ധത്തിൽനിന്നൊഴിഞ്ഞുമാറുവാൻ ആഗ്രഹിച്ചു. പക്ഷേ അവിടെയുണ്ടായിരുന്ന സർക്കാരിനു പ്രവർത്തിക്കുവാനവസരം ലഭിക്കുന്നതിനു മുമ്പുതന്നെ അട്ടിമറിപ്രവർത്തനങ്ങൾ മൂലം അതധികാരത്തിൽ നിന്നു നിഷ്ക്കാസിതമായി. അതിനു പകരം നാസികളുടെ ഒരു പാവസർക്കാർ അധികാരത്തിലേറി. അതിന്റെ ഭീകരവാഴ്ച്ചയ്ക്കുതിരുണ്ടായിരുന്നില്ല. റഷ്യൻ സേന ബുഡാപ്പെസ്റ്റിന്റെ പരിസരങ്ങളിൽ എത്തിക്കഴിഞ്ഞിരുന്നു. എന്നാൽ ആ നഗരം പിടിച്ചെടുക്കുന്നതിനോ അങ്ങനെ ജനങ്ങളുടെ ദുരന്തങ്ങൾ അവസാനിപ്പിക്കുന്നതിനോ അവർ യാതൊരു ശ്രമവും ചെയ്തില്ല. ബുഡാപ്പെസ്റ്റിന്റെ ഉപരോധം വളരെ നീണ്ടുനിന്നേക്കുമെന്നും അതു വിനാശകരവും

രക്തരൂഷിതവും ആയിരിക്കുമെന്നും തോന്നത്തക്ക രീതിയിലായിരുന്നു അതിന്റെ ആരംഭം. ആയിരക്കണക്കിനു ബോംബുകൾ രാപകലില്ലാതെ വർഷിക്കപ്പെട്ടു. അതോടൊപ്പം ഷെയ്ൻ പട്ടാളത്തിന്റെ തള്ളിക്കയറ്റവും അനുസ്യൂതം തുടർന്നുപോന്നു. ജീവിതം അരാജകത്വത്തിലേക്കു നീങ്ങി. പക്ഷേ മാർട്ടിനെ സംബന്ധിച്ചിടത്തോളം അരാജകത്വം മരണത്തെക്കാൾ സുരക്ഷിതമായിരുന്നു. അയാളെയോ മറ്റഭയാർത്ഥികളെയോ ശ്രദ്ധിക്കുവാനാരും മിനക്കെട്ടില്ല. മുമ്പാണെങ്കിൽ ആക്രമണത്തിൽപ്പെട്ടയാൾ മരിച്ചുപോവുകയോ ഉന്മത്തനായ ഒരു നാസി സൈനികന്റെ വെടിയേറ്റു താഴെ വീഴുകയോ ചെയ്യുമായിരുന്നു. വ്യക്തമായും ഭാഗ്യം മാർട്ടിന്റെ പക്ഷത്തായിരുന്നു. അയാൾ എല്ലാ പരീക്ഷണങ്ങളും അതിജീവിച്ചു.

അയാൾ വീട്ടിൽ മടങ്ങിയെത്തി. ആ ശോകാന്തനാടകത്തിലെ ആശ്വാസപ്രദമായ രംഗം അതായിരുന്നു. പക്ഷേ അതും നീണ്ടുനിന്നില്ല. ഒരിക്കൽ മാർട്ടിൻ ഭക്ഷണം തേടി വെളിയിൽ പോയിരുന്ന വേളയിൽ ഒരു ഭാരിച്ച ഷെൽ വീട്ടിനു മുകളിൽ വീണു. കത്തിക്കൊണ്ടിരുന്ന വീടിന്റെ അവശിഷ്ടങ്ങളാണ് തിരിച്ചുവന്ന മാർട്ടിനെ സ്വാഗതം ചെയ്തതു്. ബാർബറായുടെ ചതഞ്ഞുടഞ്ഞു് വികൃതമാക്കപ്പെട്ട ശവശരീരം നാലു ദിവസങ്ങൾക്കു ശേഷം കണ്ടെടുക്കപ്പെട്ടു.

തകർന്നതരിപ്പണമായ ആ നഗരത്തിലൂടെയാതൊരുദ്ദേശ്യങ്ങളോ ലക്ഷ്യങ്ങളോ കൂടാതെ മാർട്ടിൻ അലഞ്ഞുതിരിഞ്ഞു നടന്നു. "ബാർബറാ ഇനി വരികയില്ല, ഞാനെന്തിനി ജീവിതവും പേറി നടക്കുന്നു?" അയാൾ ദുഃഖിച്ചു. "ഒരുപക്ഷേ എന്റെ ജീവിതം തുടരേണ്ടതു് ജോർജ്ജിനാവശ്യമായിരിക്കാം. ഇതിനെയെന്നിക്കതി ജീവിക്കുവാൻ കഴിഞ്ഞാൽ ഞാനവനെ വീണ്ടും കണ്ടുമുട്ടിയെന്നും വരാം." അപരിചിതങ്ങളായ ഗൃഹങ്ങളുടെ നിലവറകളിൽ ദിനരാത്രങ്ങൾ അയാൾ കഴിച്ചുകൂട്ടിയിട്ടുണ്ടു്. ഒരു പിടി പയറും തിന്നുകൊണ്ടയാൾ ആഴ്ചകൾ തള്ളിവിട്ടിട്ടുണ്ടു്. ഒരു തുള്ളി വെള്ളം കുടിക്കുന്നതി

നായി തെരുവിലെ കിണറിനരികിലേയ്ക്ക് ഒട്ടനവധി പ്രാവശ്യം ഓടിയിട്ടുണ്ട്. ഒരു മെഴുകുതിരിയുടെ അരണ്ട വെളിച്ചത്തിലോ കൂറാക്കൂറിരുട്ടത്തോ അയാൾ ഏക നായി കഴിച്ചുകൂട്ടിയ സമയം വളരെ നീണ്ടതുതന്നെയാണ്. പതിഞ്ഞസ്വരത്തിൽ സംസാരിക്കുന്ന ഒരു സ്ത്രീ അയാളെ അക്കാലത്തു് ആകർഷിച്ചിരുന്നു. ഉപരോധത്തിന്റെ അന്ത്യഘട്ടത്തിൽ ഒരു വീടിന്റെ താഴത്തെ നിലയിൽവച്ചു് മാർട്ടിൻ കണ്ടുമുട്ടിയ ആ സ്ത്രീയാണ് അയാളുടെ ഇപ്പോഴത്തെ ഭാര്യയായ കരോളാലോണ്ട്.

ഉപരോധവും യുദ്ധവും അവസാനിച്ചു. ഭൂതകാലം അതിന്റെ അവശിഷ്ടങ്ങളെ നിലനിത്തിക്കൊണ്ടു് അപ്രത്യക്ഷമായി. നഗരത്തിന്റെ മിക്കവാറും ഭാഗങ്ങളും തകർന്ന നിലയിൽ കാണപ്പെട്ടു.

ഉപരോധത്തിന്റെ അന്ത്യഘട്ടങ്ങളിൽ കൊല്ലപ്പെട്ട പട്ടാളക്കാരുടെയും സാധാരണ പൗരന്മാരുടെയും ശവശരീരങ്ങൾ വീടുകൾക്കകത്തുനിന്നും മുറ്റങ്ങളിൽനിന്നും കണ്ടെടുത്തു് യഥാവിധി സംസ്കരിച്ചു. താൽക്കാലികമായി ഉണ്ടാക്കിയ ശവകുടീരങ്ങളിൽനിന്നും നാസിഭീകരതയുടെ രക്തസാക്ഷിത്വം വഹിക്കുന്ന ആ ശരീരങ്ങൾ പട്ടണത്തിലെ സെൻട്രൽ സെമിത്തേരിയിലേയ്ക്ക് മാറ്റി സംസ്കരിക്കപ്പെട്ടു. കഠിനമായ ഭക്ഷ്യക്ഷാമം പട്ടണത്തെ അലട്ടി. പഴഞ്ചണി ധരിച്ച ജനങ്ങൾ നാടെങ്ങും ചുറ്റിക്കറങ്ങി. തിങ്ങിനിൽക്കുന്ന ഭയവും അടക്കിവച്ചിരുന്ന ദ്വേഷവും വീർപ്പുമുട്ടിക്കുന്ന ദുഃഖവുമെല്ലാം ഒരേയൊരു വികാരത്തിനു്—വീണ്ടും ജീവിക്കണമെന്ന ആവേശത്തിനു്—വഴിമാറിക്കൊടുത്തു. "ഉണരുക. കഴിഞ്ഞ കാലങ്ങളിലെ ഭീകരതകൾ മറക്കുക. നമ്മുടെ രാജ്യത്തെയും നഗരത്തെയും പുനരുദ്ധരിക്കുക. സമാധാനവും സ്വാതന്ത്ര്യവും ഐശ്വര്യവും വഴിഞ്ഞൊഴുകുന്ന ഒരു നവയുഗം ഇതാ നമ്മെ കാത്തിരിക്കുന്നു." മരണത്തെ അതിജീവിക്കുവാൻ കഴിഞ്ഞവരുടെയെല്ലാം അന്തരാത്മാക്കൾ അവർക്കു നൽകിയ ഉപദേശം ഇതായിരുന്നു. പുനർനിർമ്മാണം അത്ര എളുപ്പമായിരുന്നില്ല. രാജ്യം ചെമ്പടയുടെ തേർവാഴ്ച

യിൻ കീഴിലായിരുന്നു. റഷ്യാക്കാർ നിഷ്ക്കണ്ടകന്മാരായ ജേതാക്കളായി അവരുടെമുമ്പിൽ പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ടു. കൂട്ടക്കൊലകൾ, ബലാൽസംഗങ്ങൾ, കൂട്ടത്തോടെയുള്ള നാടുകടത്തലുകൾ മുതലായവയെപ്പറ്റിയുള്ള കിംവദന്തികൾ നാടെങ്ങും പരന്നു. ഒരു പുതിയ ഭയവും നിരാശയും എങ്ങും അലതല്ലി. ആ ഭയം അടിസ്ഥാനരഹിതമല്ലെന്ന് ഓരോരുത്തർക്കും ബോദ്ധ്യമായിക്കഴിഞ്ഞിരുന്നു. നാസിസത്തെ തുടച്ചു മാറ്റിക്കഴിഞ്ഞിരുന്നുവെങ്കിലും ക്രൂരതയിലും ഭീകരതയിലും അതിനെ അതിശയിക്കുന്ന മറ്റൊരുതരം നാസിസം നാടിനെ ഗ്രസിച്ചുകഴിഞ്ഞിരുന്നു. ഹംഗറിയിലെ ഏറ്റവും വലിയ രാഷ്ട്രീയകക്ഷിയായിരുന്നു രാത്രിയിൽ രൂപം മാറിയിരുന്ന കമ്മ്യൂണിസ്റ്റുകക്ഷിയുടെ പ്രവർത്തകരും സഹയാത്രികരും ഒരു പിടി പ്രതീക്ഷകൾവച്ചു പുലർത്തിയിരുന്ന ആദർശവാദികളും ബുദ്ധിജീവികളും യാഥാർത്ഥ്യങ്ങളെ വളച്ചൊടിച്ചു കാട്ടുവാനും വസ്തുതകളുടെ പേരിൽ തെറ്റിദ്ധാരണകൾ ജനിപ്പിക്കുന്ന പ്രസ്താവനകൾ ചെയ്യുവാനും തുടങ്ങി. "ശാന്തത കളിയാട്ടുന്ന—ലോകസമാധാനം ആഗ്രഹിക്കുന്ന—ലോകജേതാവും ലോകത്തിലെ ഏറ്റവും മികച്ച രാഷ്ട്രവുമായ സോവ്യറ്റു യൂണിയൻ, ഹംഗറിയെപ്പോലെതന്നെ യുദ്ധത്തിന്റെ തിക്തഫലങ്ങൾ അനുഭവിച്ചിട്ടുണ്ട്". നാം റഷ്യാക്കാരെ മനസ്സിലാക്കുവാൻ ശ്രമിക്കേണ്ടതല്ലേ? തങ്ങൾക്ക് നേരിട്ട കഠിനമായ ദുരിതങ്ങളെ അവഗണിച്ചുകൊണ്ട് നമ്മുടെ നാടിനെ വിമോചിപ്പിക്കുവാൻ അവർ ത്യാഗപൂർവ്വം പ്രവർത്തിച്ച വസ്തുത നാം വിസ്മരിക്കരുതു". അവർ നന്ദി അർഹിക്കുന്നില്ലേ? സഹജരെ, ശാന്തമായിരിക്കു." അവർ തത്തമ്മയെപ്പോലെ ആവർത്തിച്ച പറഞ്ഞതിതായിരുന്നു. "നാം അവരോടൊത്തു നിന്നാൽ ഹംഗറി ലോകത്തിലെ മഹത്വവും ഐശ്വര്യവും തികഞ്ഞ ഒരു രാഷ്ട്രമായിത്തീരും....."

ഈ മധുരവാക്യങ്ങൾ അതേപടി വിഴുങ്ങുന്നവരുടെ സംഖ്യ വിരളമല്ലായിരുന്നു. ഇതിൽ കൂട്ടരെന്തെങ്കിലും

അറിയാവുന്നവർ വളരെ ചുരുക്കമായിരുന്നു. അക്കാലത്തു് മാർട്ടിനും ആദ്യത്തെ വർഗ്ഗത്തിലാണുൾപ്പെട്ടിരുന്നതു്.

ആ രാജ്യത്തെ യുദ്ധംമൂലം കീഴടക്കിയവരായിട്ടല്ല, പ്രത്യുത നാടിന്റെ വിമോചകരും മിത്രങ്ങളുമായിട്ടാണു് റഷ്യാക്കാരെ അയാൾ പരിഗണിച്ചതു്. ഒരു മഹച്ച്ചക്തിയായി രൂപം പൂണ്ടുകഴിഞ്ഞിട്ടുള്ള സോവ്യറ്റു യൂണിയൻ ഹംഗറിയെ സ്വാതന്ത്ര്യത്തിലേയ്ക്കും സമാധാനത്തിലൂടെ സുഭിക്ഷതയിലേക്കും നയിക്കുമെന്നയാൾ ദൃഢമായി വിശ്വസിച്ചിരുന്നു. ആ രാജ്യത്തെ ഒരു അടിമത്തടങ്കൽപാളയമായി റഷ്യാക്കാർ മാറ്റുമെന്നയാൾ സ്വപ്നേപി വിചാരിച്ചിരുന്നില്ല. താൻ തന്റെ കടമ നിറവേറ്റുന്നതുപോലെ എല്ലാവരും അവരുടെ കടമകൾ നിറവേറ്റിയാൽ എല്ലാം ശുഭമായിത്തീരുമെന്നും ഹംഗറിയിലെ ജനങ്ങൾക്കു് അവരുടെ രാജ്യം തങ്ങൾക്കായി പുനരുദ്ധരിക്കുവാനുള്ള അവകാശം ലഭിക്കുമെന്നും അതു് മറ്റു യാതൊരു വിദേശശക്തിയും ചൂഷണം ചെയ്യുകയില്ലെന്നും അയാൾ പ്രത്യാശിച്ചിരുന്നു. സോവ്യറ്റു് അധിശത്വത്തിൻകീഴിലായിത്തീരുന്ന ഒരു രാജ്യത്തിനുണ്ടാകാവുന്ന തിക്താനുഭവങ്ങളെ സംബന്ധിച്ച പ്രവചനങ്ങളെ— കമ്മ്യൂണിസ്റ്റുകാരുടെ ഭാഷയിൽ പിന്തിരിപ്പന്മാരുടെയും ഫാസിസ്റ്റു മൂരാച്ചികളുടെയും ചെളിവാരിയെറിയുന്ന ആരോപണങ്ങളെ — വിശ്വസിക്കുവാനയാൾ തയ്യാറായില്ല.

നിരാശാവാദികളായ തന്റെ സ്നേഹിതന്മാരോടു് സംസാരിക്കുമ്പോഴെല്ലാം മാർട്ടിൻ തന്റെ വാദഗതികളിൽ ഉറച്ചു നിന്നിരുന്നു. "യുദ്ധത്തിനു മുമ്പുള്ള ആദ്യത്തെ തെരഞ്ഞെടുപ്പിൽ കമ്മ്യൂണിസ്റ്റേതര കക്ഷികൾ കമ്മ്യൂണിസ്റ്റുകാരെ പരാജയപ്പെടുത്തിയില്ലേ?" അയാൾ ചോദിച്ചിരുന്നു; "ഒരു ന്യൂനപക്ഷകക്ഷിയായിരുന്ന കമ്മ്യൂണിസ്റ്റുപാർട്ടി ഭൂരിപക്ഷഹിതത്തിനു് ദേശീയസ്നേഹത്തോടും ഉത്തരവാദിത്വബോധത്തോടും കൂടി വഴങ്ങിക്കൊടുത്തില്ലേ? നാട്ടിലെ എല്ലാ നല്ല ആളുകളോടും അവർ നാട്ടിൽ ശാന്തിയും സ്ഥിരതയും അഭിവൃദ്ധിയും പുനഃ

സ്ഥാപിക്കുന്നതിൽ അകമഴിഞ്ഞു് സഹകരിച്ചില്ലേ?'' പക്ഷേ പലപ്പോഴും അയാൾ തർക്കിച്ചിരുന്നതായാലോട്ട തന്നെ ആയിരുന്നു. ''ചരിത്രഭിന്നങ്ങളായ വീട്ടുകളെല്ലാം പുതുക്കിപ്പണിയപ്പെടുന്നു! ചുതിയഗൃഹങ്ങൾ നാട്ടിലുയർന്നു വരുന്നു! തകർന്നുപോയ വ്യവസായങ്ങളെല്ലാം പുനരുദ്ധരിക്കപ്പെടുന്നു. അവഗണിക്കപ്പെട്ടിരുന്ന കൃഷിഭൂമികളിൽ കൃഷിചെയ്യപ്പെടുന്നു! നാമൊരിക്കലും അവരെ വെറുക്കുകയോ സംശയിക്കുകയൊ ചെയ്യരുതു്! ഭാരിച്ച വില നാം അവർക്കു് യഥാർത്ഥത്തിൽ നൽകേണ്ടിവരുമായിരിക്കാം. പക്ഷേ നമ്മുടെ പാപങ്ങൾക്കും ക്രൂരതകൾക്കും അതൊരു പ്രായശ്ചിത്തമാണു്.ഇതു് നാസിസത്തിന്റെയും യുദ്ധത്തിന്റെയും അനന്തരഫലങ്ങൾ മാത്രമാണു്. ഇതൊരുദിവസം മാറും. നാമൊരിക്കലും നിരാശപ്പെടരുതു്. ഹംഗറി ഒരിക്കലും കമ്മ്യൂണിസ്റ്റാവുകയില്ല.....'' അയാളുടെ അന്നത്തെ ചിന്താഗതികളായിരുന്ന ഇവ. സത്യത്തെ നോക്കിക്കാണുവാനും യാഥാർത്ഥ്യങ്ങൾ അനുഭവിച്ചു് ബോദ്ധ്യപ്പെടുവാനും മാർട്ടിനു വളരെയേറെ സമയം വേണ്ടിവന്നു.

മാർട്ടിനെക്കുറിച്ചുള്ള മതിപ്പും അയാളുടെ അന്താദേശീയ പ്രശസ്തിയുംമൂലം ഹംഗറിയുടെ പുനരധിവാസത്തെ നയിക്കുന്നതിനും സംവിധാനം ചെയ്യുന്നതിനും തെരഞ്ഞെടുക്കപ്പെട്ടവരിൽ അയാളും ഉൾപ്പെട്ടിരുന്നു. ക്രമേണ അയാളൊരു രാഷ്ട്രീയനേതാവായി ഉയർന്നു. സോവ്യറ്റധികാരികൾ അതിനെ സ്വാഗതംചെയ്തു. ഹംഗേറിയൻ കമ്മ്യൂണിസ്റ്റുകൾ അതിനെ എതിർത്തുമില്ല. ഹംഗറിയുടെ പുനർനിർമ്മാണ പ്രവർത്തനങ്ങളിൽ അവരെ തന്റെ സഹപ്രവർത്തകരായി മാർട്ടിൻ അംഗീകരിച്ചു. തുച്ഛവും അപ്രധാനവുമായ ഒരു ന്യൂനപക്ഷമെന്നതിൽ കവിഞ്ഞയാളവരെ പരിഗണിക്കുവാൻ മുതിർന്നില്ല. അതൊരു സത്യവുമായിരുന്നു. മാർട്ടിന്റെ നിർഭാഗ്യമെന്നു പറയട്ടെ,കമ്മ്യൂണിസ്റ്റ് തത്വശാസ്ത്രവും അതിന്റെ ബോൾഷെവിക് പ്രയോഗരീതികളും 'ന്യൂനപക്ഷം' 'ഭൂരിപക്ഷം' എന്നിവയെ സംബന്ധിച്ച അവരുടെ വ്യാഖ്യാനവും അയാൾ നേരത്തെ മനസ്സിലാക്കിയില്ല.

യുദ്ധം കഴിഞ്ഞയുടനെ മാർട്ടിന്റെ മകനായ ജോർജ്ജ് അമേരിക്കയിൽ നിന്നു ബുഡാപ്പെസ്റ്റിൽ തിരിച്ചെത്തി. മാർട്ടിനെ കാണുകമാത്രമായിരുന്നില്ല അയാളുടെ ഉദ്ദേശം. കഴിയുമെങ്കിൽ അമേരിക്കയിലേക്കു തന്നോടൊപ്പം മാർട്ടിനെയും കൊണ്ടുപോകുവാൻ അയാളുദ്ദേശിച്ചിരുന്നു. ജോർജ്ജിന്റെ മുന്നറിയിപ്പുകളെ മാർട്ടിൻ ചെവിക്കൊണ്ടില്ല. ഹംഗറിയുടെ ഭാവിയെപ്പറ്റി മാർട്ടിനു യാതൊരാശങ്കകളും ഉണ്ടായിരുന്നില്ല. ജോർജ് ഒരു അമേരിക്കൻ പൗരനായിക്കഴിഞ്ഞിരുന്നു. അതു തെറ്റൊന്നുമല്ലെന്നു മാർട്ടിൻ കരുതി. ജോർജ്ജിനെ യുദ്ധാരംഭത്തിൽ രാജ്യത്തിനു വെളിയിലേക്കയച്ചപ്പോൾതന്നെ മാർട്ടിനക്കാര്യം അറിയാമായിരുന്നു. എന്നാൽ മാർട്ടിന്റെ മാതൃരാജ്യം ഹങ്കറിയാണു്. അങ്ങനെതന്നെ ആയിരിക്കുകയും വേണം. അയാൾക്കു് നിശ്ചയിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന സ്ഥലം അതാണു്. ഭാവിയിൽ മാർട്ടിനും ജോർജ്ജും തമ്മിൽ കണ്ടുമുട്ടുവാൻ ഇടയായേക്കാം. ആ സന്ദർശനം ബുഡാപ്പെസ്റ്റിൽവെച്ചോ അമേരിക്കയിൽ വെച്ചോ ആയിരിക്കാം. പക്ഷേ അമേരിക്കയിലേക്കു താമസം മാറുന്ന പ്രശ്നമേയില്ല. ജോർജ്ജ് തന്റെ ആഗ്രഹം സാധിക്കാതെ തിരിച്ചുപോയി. ആറുവർഷം മുമ്പു് തന്റെ പിതാവു് തന്നെ രക്ഷിച്ചതുപോലെ അദ്ദേഹത്തെ തനിക്കും രക്ഷപ്പെടുത്താമെന്നുള്ള അവന്റെ ആഗ്രഹം വിഫലമായി.

കുറച്ചു മാസങ്ങൾക്കുശേഷം മാർട്ടിൻ കരോളായെ വിവാഹം ചെയ്തു. അവരതിനെക്കുറിച്ചു നേരത്തെ ചർച്ച ചെയ്തിട്ടില്ല. "ഞാൻ മറ്റേയാളിനു സ്വന്തമാണു്" എന്ന ബോദ്ധ്യം ഇരുവർക്കുമുണ്ടായിരുന്നു. കരോളായിൽ മാർട്ടിൻ തന്റെ ഭാര്യയെയും മാർട്ടിനിൽ കരോളാ തന്റെ ഭർത്താവിനെയും കണ്ടെത്തി. അതു മാത്രമാണു് യഥാർത്ഥത്തിലുണ്ടായതു്. ഇരുവർക്കുമനുഭവസിദ്ധമായിത്തീർന്ന ദുരിതങ്ങളും വിധിയും (തുല്യദുഃഖിതർ യോജിക്കുക സാധാരണമാണല്ലോ) അവരിരുവരുടെയും വിചാരവികാരങ്ങളെ അവിഭാജ്യമായ ഒരു ശൃംഖലയാൽ ബന്ധിച്ചു. ഒരു പുതിയ ജീവിതം പ്രത്യാശകളുടെ നെയ്ത്തിരിയു

മേന്തി അവരെ മാടിവിളിക്കുന്നതായവക്ക് തോന്നി. ആദ്യത്തെ സഹശയനം തന്നെ ദാനംചെയ്യുവാനും സ്വീകരിക്കുവാനുമുള്ള അവരുടെ ആഗ്രഹങ്ങളുടെ സാക്ഷാത്കരണമായി അവർക്കനുഭവപ്പെട്ടു. നാസികളാൽ വധിക്കപ്പെട്ട തന്റെ ആദ്യഭർത്താവിന്റെ സ്മരണ അവൾ വെച്ചു പുലർത്തിയിരുന്നുവെന്നതു് വാസ്തവമാണു്. പക്ഷേ മാർട്ടിനിൽ അവളൊരു പുതിയ കൂട്ടുകാരനെ കണ്ടെത്തി. പക്ഷേ മാർട്ടിന്റെ പ്രതികരണം ഇതിനു വിപരീതമായിരുന്നു: തന്റെ ആദ്യഭാര്യയുടെ സ്മരണയോടു് താൻ അനീതി കാണിക്കുന്നുവെന്നയാൾ കരുതിയില്ല. നിരവധി പരീക്ഷണങ്ങളെ അതിജീവിച്ച അയാൾ ജീവിക്കുവാൻ ആഗ്രഹിച്ചിരുന്നു. തന്റെ ജീവിതത്തിൽ മുന്നിരിച്ചാറു പകരുവാനവൾക്കു കഴിയുമെന്നു് അയാൾ കരുതി. ആ മുന്തിരിച്ചാറു് മധുരതരമായി ആസ്വദിക്കുവാനയാൾ ദാഹിച്ചു.

യുദ്ധത്തിനുശേഷമുള്ള ഏതാനും സംവത്സരങ്ങളിൽ തന്റെ വിവേചനാശക്തി നശിച്ചുപോകുവാൻ കാരണമെന്താണെന്നയാൾ ചിന്തിച്ചു. ചിന്ത അയാളെ ഒരു നിഗമനത്തിലും എത്തിച്ചില്ല. തന്റെ നാടിന്റെ ശോഭനമായ ഭാവിയിലുള്ള തീക്ഷ്ണമായ ആശയും വിശ്വാസവും ആയിരിക്കുമോ? അതോ തന്റെ വിജയകരമായ പ്രഥമയത്നം നൽകിയ അഹന്തയോ? നാട്യവേദിയിൽ വിജയത്തിന്റെ വെന്നിക്കൊടി പാറിച്ചു് തന്നെപ്പോലെതന്നെ മറെറാരു രംഗത്തു് ഉയർന്നുനിന്ന തന്റെ ദ്വിതീയഭാര്യയിലുള്ള പ്രേമം അതിന്റെ പരമകാഷ്ഠയിൽ നൽകിയ ഉന്മാദമോ? വേറെ ഏതൊരു ദേശത്താണെങ്കിലും കരോളാ ഒരു നടിയെന്ന നിലയിൽ പരാജയപ്പെട്ടുമെന്നും ഒരു വിദേശഭാഷയുമായുള്ള മൽപ്പിടിത്തത്തിൽ നിരാശയുടെയും നിഷ്ക്രിയത്വത്തിന്റെയും നീർച്ചുഴിയിൽ അവൾ മുങ്ങിപ്പോകുമായിരുന്നുവെന്നുള്ള ചിന്ത ജനിപ്പിച്ച ഭയമോ? കുറച്ചുകൂടി ഉയർന്നചിന്തിച്ചാൽ മനുഷ്യൻ മനുഷ്യനെ മനസ്സിലാക്കണമെന്നുള്ള അയാളുടെ ആശയോ? തന്റെ പ്രതിഭയിലുള്ള അയാളുടെ

അതിർകടന്ന ആത്മവിശ്വാസമോ? ഒരു സമാധാന സന്ധിയിൽ ഒപ്പുവച്ചുകൊണ്ട് സോവ്യറ്റു യൂണിയൻ അധിശത്വം കൈവെടിയുമ്പോൾ ആനന്ദത്തിന്റെയും സ്വാതന്ത്ര്യത്തിന്റെയും ഓളങ്ങൾ അലയടിച്ചാർക്കുന്ന ഒരു കൊച്ചു ഹംഗറി ഹംഗറിക്കാർക്കുതന്നെ തിരിച്ചുകിട്ടുമെന്നുള്ള വെളിച്ചം കാണാതുഴലുന്ന ആകാംക്ഷയോ? മാർട്ടിന് ഒരെത്തും പിടിയും കിട്ടിയില്ല. അയാളുടെ തല പുണ്ണായതുതന്നെ മിച്ചം.

ആ അബോധാവസ്ഥയുടെ കാരണം എന്തുതന്നെയായിരുന്നാലും ഒന്നിനു പിന്നാലെ ഒന്നായി കമ്മ്യൂണിസ്റ്റ് ന്യൂനപക്ഷം ഹംഗറിയുടെ രാഷ്ട്രീയാധികാരങ്ങൾ കയ്യടക്കിയെന്ന യഥാർത്ഥവസ്തുത അയാൾ മനസ്സിലാക്കിയില്ല.

ചെമ്പടയുടെ സംരക്ഷണത്തിൽ ആ ന്യൂനപക്ഷം ഹംഗറിയിലെ യഥാർത്ഥഭരണാധികാരിവർഗ്ഗമായിത്തീർന്നതയാൾ അറിഞ്ഞില്ലതന്നെ. സർവകലാശാലയിലും ശാസ്ത്രീയരംഗത്തും തന്റെ സഹപ്രവർത്തകരായിരുന്നവരിൽ പലരും (അവരിൽ ചിലർ കമ്മ്യൂണിസ്റ്റ് വിരോധികളും മാർട്ടിനെക്കാൾ പ്രായം കുറഞ്ഞവരും ആയിരുന്നു) ഭരണകൂടം ഉടച്ചുവാർക്കുന്ന അവസരത്തിൽ ശുദ്ധീകരണത്തിന്റെ മലവെള്ളപ്പാച്ചിലിൽ അപ്രത്യക്ഷരാകുന്ന കാഴ്ചപോലും മാർട്ടിനെ ബോധവാനാക്കിയില്ല. കക്ഷിരഹിതനായ അയാൾ കക്ഷിരാഷ്ട്രീയത്തിലെ അടിയൊഴുക്കുകൾ മനസ്സിലാക്കിയില്ല. മേഖിൽ ഹംഗറിക്കാരുടെ ഹിതമല്ല, ഒരു വിദേശശക്തിയുടെ ഉത്തരവുകളാണ്, രാജ്യത്തെയും വ്യക്തികളുടെ സ്വകാര്യജീവിതങ്ങളെയും നിയന്ത്രിക്കുന്നതെന്ന് മാർട്ടിന മാത്രം വ്യക്തമായില്ല.

കാര്യങ്ങൾ ശരിക്കു മനസ്സിലാക്കിയപ്പോഴേയ്ക്കും കാലം കഴിഞ്ഞുപോയിരുന്നു. ഇതിനിടയിൽ കമ്മ്യൂണിസ്റ്റുകാരുടെ നുഴഞ്ഞുകയറ്റം പൂർത്തിയായിക്കഴിഞ്ഞിരുന്നു. ഒരു വ്യതിയ ഭീകരതയുടെ ഓളങ്ങൾ നാടെങ്ങും അലതല്ലിത്തുടങ്ങിയിരുന്നു. പാർട്ടിയുടെ ഔദ്യോഗിക ദിനപത്രം മാർട്ടിനുനേരെ നിന്ദ ധ്വനിക്കുന്ന ഭത്സനങ്ങൾ അഴിച്ചുവിട്ട

പ്പോൾ ഉറങ്ങിക്കിടന്നിരുന്ന അയാളുടെ വിവേചനാ
ബോധം ഞെട്ടിത്തെറിച്ചു.

ഒരു ചോദ്യം ഉന്നയിച്ചുകൊണ്ട് ആ ലേഖനം
ആരംഭിച്ചു. "നാസിവിരുദ്ധപ്രസ്ഥാനത്തിനു് യുവാക്കളു
ടെ സേവനം അത്യാവശ്യമായിരുന്ന ഒരു ഘട്ടത്തിൽ ഒരു
യഥാർത്ഥജനാധിപത്യവാദിയെന്നു് നടിക്കുന്ന മാർട്ടിൻ
എന്തുകൊണ്ടു തന്റെ മകനെ അമേരിക്കയിലേയ്ക്കയച്ചു?
മാർട്ടിൻ മകനെ പോകാൻ അനുമതിച്ചതോ പ്രേരിപ്പിച്ച
തോ വേണമെങ്കിൽ മറക്കാം. പക്ഷേ യുദ്ധത്തിനുശേഷം
തിരിച്ചു ബുഡാപ്പെസ്റ്റിലെത്തിയ മകനെ ഹംഗറിയിൽ
താമസിക്കുവാൻ എന്തുകൊണ്ടയാൾ നിർബന്ധിച്ചില്ല?"

"കാര്യം മനസ്സിലാക്കുവാൻ വിഷമമില്ല" ആ പത്രം
സ്വയം സമാധാനിച്ചു. "ഒന്നാമതായി ജോർജ്ജ് യുദ്ധ
കാലത്തു് അമേരിക്കൻ വിമാനസേനയിലെ ഒരംഗമായി
രുന്നു. ബുഡാപ്പെസ്റ്റിന്റെയും മറ്റു പട്ടണങ്ങളുടെയും
വ്യാവസായിക സ്ഥാപനങ്ങൾക്കും മറ്റു പ്രധാന കേന്ദ്ര
ങ്ങൾക്കും ഉണ്ടായ സർവ്വനാശത്തിനും കാരണം ആ "കള്ള
ക്കൂട്ടം" ആയിരുന്നു. അവയെല്ലാം ഹംഗേറിയൻ തൊഴിലാ
ളികളുടെ വിയർപ്പു തുള്ളികളും മഹത്തായ സോവ്യറ്റു്
യൂണിയന്റെ നിസ്വാർത്ഥസഹകരണവുംമൂലം പുനസ്സംഘ
ടിപ്പിക്കപ്പെട്ടവരികയാണു്. ഏതായാലും പ്രൊഫസർ
മാർട്ടിൻ മിടുക്കോടും സൂക്ഷ്മബുദ്ധിയോടുംകൂടി പെരുമാ
റിയെന്ന വസ്തുത മകനെ ഹംഗറിയിൽവച്ചു പൊറുപ്പിക്കാ
തിരുന്നതിൽനിന്നും വ്യക്തമാണല്ലോ. അമേരിക്കൻ നശീ
കരണപ്രവർത്തനങ്ങളെ ഏതെങ്കിലും വിധത്തിൽ സഹാ
യിച്ചിട്ടുള്ള മുൻ ഹംഗേറിയൻ പൗരന്മാരെ അറസ്റ്റുചെ
യ്കയോ കുറേ കൂമത്തി വിസ്തരിക്കുകയോ ചെയ്യണമെ
ന്നുള്ള കാര്യം തുറന്ന ചർച്ചയിൽ ഇരിക്കുന്ന അവസര
മാണിതു്. മാർട്ടിൻ തന്റെ പുത്രനെ ഹംഗറിയിൽനിന്നു
പുറത്തയയ്ക്കുവാനുള്ള രണ്ടാമത്തെ കാരണം, മാർട്ടിൻ
തന്നെ അമേരിക്കൻ സാമ്രാജ്യവാദികളുടെ ഒരു ചെരുപ്പു
നക്കിയാണെന്നുള്ളതാണു്. അമേരിക്കൻ സാമ്രാജ്യവാദി
കൾ മഹത്തായ സോവ്യറ്റു യൂണിയന്റെയും അതിന്റെ

മിത്രവും ബന്ധുവുമായ ഹംഗറിയുടെയും പ്രഖ്യാപിത ശത്രുക്കളായ ദ്രോഹികളാണ്".''

''പ്രഫസർ മാർട്ടിനെ ഹംഗറിയുടെ പൊതുരംഗത്തു് ഒരു സജീവാംഗമായി വച്ചുപുലർത്തുന്നതു് ഹംഗേറിയൻ ജനകീയ ജനാധിപത്യത്തോടു ചെയ്യുന്ന കടുംകൈ അല്ലേ? ഈ മനുഷ്യനെ ഒരു ദേശസ്നേഹിയായും ആരാദ്ധ്യപുരുഷനായും സുപ്രധാനനായ ശാസ്ത്രജ്ഞനായും നാം തമ്പേറടിച്ചു് കൊട്ടണമെന്നോ? ഈ രാജ്യദ്രോഹിയെ (അയാളുടെ മകൻ അമേരിക്കൻ സാമ്രാജ്യവാദികളുടെ യുദ്ധസാമഗ്രി നിർമ്മാണത്തെ സജീവമായി സഹായിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന അവസരത്തിൽ) അദ്ധ്വാനിക്കുന്ന വർഗ്ഗത്തിന്റെ സർക്കാർ എത്രനാൾ വച്ചുപൊറുപ്പിക്കുവാനാണു് ഭാവം? സോവ്യറ്റുയൂണിയനെയും അവളുടെ മിത്രരാജ്യങ്ങളെയും ആക്രമിക്കുവാൻ തരംനോക്കിയിരിക്കുന്ന, കുഴപ്പങ്ങൾക്കെല്ലാം സൂത്രധാരന്മാരായ,മറെറാരുലോകമഹായുദ്ധത്തിലൂടെ ഹംഗറിയെ നശിപ്പിക്കുവാൻ കച്ചകെട്ടിയിരിക്കുന്ന, അവരുമായിട്ടാണു് അയാളുടെ മകന്റെ കൂട്ടുകെട്ടു്! മാർട്ടിന്റെ ഈ ഹ്ലേച്ഛകൃത്യം— അഞ്ചാംപത്തിപ്രവർത്തനം—നിർബാധം തുടരുവാൻ നാം അനുവദിക്കുകയോ? നാട്ടിനും നാട്ടാർക്കും ഒരുപോലെ ദ്രോഹം ചെയ്തിട്ടുള്ള ഈ മനുഷ്യനെ സർവ്വകലാശാലയിലെ ഉയർന്ന സ്ഥാനങ്ങൾ, പരീക്ഷണശാലകൾ, രാഷ്ട്രീയസമ്മേളനങ്ങൾ, വ്യാവസായികസ്ഥാപനങ്ങളിലെ ഉന്നതപദവികൾ, അദ്ധ്വാനിക്കുന്ന വർഗ്ഗത്തിന്റെ നേതൃമണ്ഡലങ്ങൾ എന്നിവയിൽ നിന്നെല്ലാം നിഷ്ക്കാസനം ചെയ്യേണ്ട സമയം അതിക്രമിച്ചിരിക്കുന്നു. കാലതാമസം ആപത്തിനു കാരണമായിത്തീരുമെന്നു് നിശ്ചയമാണു്." പത്രം ഇങ്ങനെ ലേഖനം ഉപസംഹരിച്ചു.

ആറോ ഏഴോ വർഷങ്ങൾക്കു മുമ്പു് നാസിപത്രങ്ങളിൽ പ്രത്യക്ഷപ്പെടാറുള്ള തീക്ഷ്ണവും വിഷം വമിക്കുന്നതുമായ വിമർശനങ്ങളെ, അനുസ്മരിപ്പിക്കുന്ന ഭത്സനക്രമമാണിതു്. അവരുടെയും ആക്രമണലക്ഷ്യം മാർട്ടിനായിരുന്നു. പക്ഷേ സവിശേഷമായ ഒരു വസ്തു,

ഇത്തരം വിമർശനങ്ങൾ അതിന്റെ പ്രത്യാഘാതങ്ങളുടെ മുന്നോടിയായിട്ടാണുണ്ടാകുന്നതെന്നുള്ളതാണ്. ഒരൊറ്റ ആഘാതം! സകല ചരാചരങ്ങളും മാർട്ടിൻദമ്പതികൾക്കെതിരായി തിരിഞ്ഞുകഴിഞ്ഞു. "സ്വതന്ത്രജനത"യിലെ ലേഖനം മന്ത്രിയായ വദാസ്തന്നെ ആവിഷ്ക്കരിച്ചതാണെന്ന് ഒരു പ്രബലശ്രുതി പരന്നിരുന്നു. വദാസിനെപ്പോലെ ഉള്ള ഒരാളിന്റെ ഭത്സനം ഗുരുതരവും സുപ്രധാനവും ഒരുപക്ഷേ മരണകരമാംവിധം ഭീകരവുമായ ഒന്നായിരുന്നു.

ആ ലേഖനപ്രസിദ്ധീകരണത്തിന്റെ അടുത്ത ദിവസംതന്നെ മാർട്ടിന്റെ പത്തു വിദ്യാർത്ഥികളിൽ ഒമ്പതു പേരും അയാളുടെ ക്ലാസ്സുകൾ വർജ്ജിച്ചു. സ്നേഹിതരെല്ലാം അയാളിൽനിന്നൊഴിഞ്ഞുമാറുവാൻ ശ്രമിക്കുന്നതായി അയാൾക്കനുഭവപ്പെട്ടു. കരോളാ പ്രധാന കഥാപാത്രമായി അഭിനയിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന ഒരു നാടകം നാഷനൽ തീയേറ്ററിലെ കലാപരിപാടികളിൽ നിന്നു വിടുത്തിയെറിയപ്പെട്ടു. കരോളായുടെ സഹപ്രവർത്തകരും പെട്ടെന്നൊരു ഒറ്റപ്പെടുത്തൽ പ്രസ്ഥാനം ആരംഭിച്ചു. ഇക്കാലത്തെല്ലാം അഖിമോഫ് റഷ്യയിലായിരുന്നു.

വ്രണിതഹൃദയനായിത്തീർന്ന മാർട്ടിൻ ഒന്നു പയറ്റിനോക്കുവാൻ തന്നെ തീരുമാനിച്ചു. അയാൾക്ക് പൊരുതി നേടുവാൻ ഒരു ലക്ഷ്യം മുമ്പിലുണ്ടായിരുന്നു—തങ്ങളുടെ നിലനില്പ്! പക്ഷേ അയാൾ നിരായുധനാണ്. മാർട്ടിൻ മൂന്നു ദിവസം മിനക്കെട്ടിരുന്നു തയ്യാറാക്കിയ മറുപടി വിശദീകരണമോ മയ്യാദയോ കൂടാതെ തന്നെ ഹൃദയശൂന്യതയോടെ പത്രാധിപർ നിരസിച്ചു. ആ പത്രമാകട്ടെ, കമ്മ്യൂണിസ്റ്റ് അട്ടിമറിക്കലിനു മുമ്പുവരെ ഉല്പതിഷ്ണുക്കളായ ബുദ്ധിജീവികളുടെ സ്വതന്ത്രനാവാണെന്ന് അവകാശം മുഴക്കിയിരുന്നതുമാണ്. സർവകലാശാലയുടെ മേലധികാരി ഒരു കൂടിക്കാഴ്ചക്കുള്ള മാർട്ടിന്റെ അപേക്ഷ സ്വീകരിച്ചില്ല. ഭാരിച്ച ശമ്പളത്തോടുകൂടി മാർട്ടിൻ ഉപദേഷ്ടാവായി സേവനം അനുഷ്ഠിച്ച ഫാക്ടറി

കളുടെ അടയ്ക്കപ്പെട്ട ഗേറുകൾ അയാളെ നോക്കി പല്ലി ളിച്ചു.

കൂടുതൽ തീക്ഷ്ണതയോടെ അയാൾക്കെതിരായുള്ള സംഘടിത ദുഷ്പ്രചരണം വളർന്നുകൊണ്ടിരുന്നു. അയാ ളെ മുമ്പു് പലപ്പോഴും പ്രോത്സാഹിപ്പിച്ചിട്ടുള്ള ഒരു ശാസ്ത്രീയ പ്രസിദ്ധീകരണത്തിൽ ഒരു ദിവസം ഒരു ഊർജ്ജതന്ത്രജ്ഞനെന്ന നിലയിലുള്ള മാർട്ടിന്റെ കഴി വുകളെ ചോദ്യംചെയ്യുന്ന ഒരു ലേഖനം പ്രസിദ്ധം ചെയ്തിരുന്നു. മറ്റുള്ളവരുടെ ആശയങ്ങൾ അപഹരിച്ചു് അവ തന്റേതാണെന്ന ഭാവേന പൊതുജനമദ്ധ്യത്തിൽ അവതരിപ്പിക്കുകയാണു് മാർട്ടിൻ ചെയ്യുന്നതെന്നു വിമർ ശിക്കുവാൻപോലും അതു് മുതിർന്നു. ചെറിയ പാർട്ടി പ്രസിദ്ധീകരണങ്ങൾ അയാളെ ജനശത്രുവെന്നും ജന ദ്രോഹിയെന്നും വിളിച്ചു് നിന്ദിച്ചു. ഉല്പതിഷ്ണുവെന്നു് പേരെടുത്ത ഒരു പത്രംപോലും കടുത്ത ദ്വേഷം സ്ഫുരി ക്കുന്ന ഒരു ലേഖനത്തിലൂടെ മാർട്ടിൻ ഹംഗേറിയൻ ശാ സ്ത്രീയ സാംസ്കാരിക ജീവിതത്തിൽ എന്നുമൊരു ശാപ മായിരുന്നിട്ടേയുള്ളുവെന്നും അച്ഛന്റെ സല്പേരു് അർഹത യെന്യേ അപഹരിച്ച ഒരു വഞ്ചകൻ മാത്രമാണയാ ളെന്നും പുതുതായി രൂപമെടുത്ത ജനകീയ റിപ്പബ്ളി ക്കിനു് ഒരു ഭീഷണിയാണയാളെന്നും തട്ടിമൂളിച്ചിരുന്നു.

ആരംഭത്തിൽതന്നെ തന്റെ സമരം പരാജയപ്പെട്ട തായി മാർട്ടിൻ മനസ്സിലാക്കി. രാജ്യം വിട്ടുപോകുവാ നുള്ള പാസ്പോർട്ടിനായാളപേക്ഷിച്ചു. അതു് കൊടുത്ത ദിവസം തന്നെ രാഷ്ട്രീയപ്പോലീസ് നിരസിച്ചു.

ഇനി എന്തു ചെയ്യണം? ബാങ്കിലെ തന്റെ നിക്ഷേ പത്തിൽ നിന്നു് അവസാനത്തെ പെനിവരെ ചെലവ ഴിച്ചതിനു ശേഷം വിശപ്പിൽ നീറിനീറി മരിക്കുകയോ? പോലീസിന്റെ ഗുദ്ധ്റഷ്ടികൾ തന്നെ സൂക്ഷിക്കു ന്നുണ്ടെന്നു ബോദ്ധ്യമുള്ളപ്പോൾ നാടുവിട്ടോടുവാൻ തീരു മാനിക്കുകയോ? മുറിക്കു വെളിക്കുള്ള മണിയുടെ ശബ്ദം നാലു വശത്തും പരക്കവെ, രഹസ്യപ്പോലീസിന്റെ ഭാരമേറിയ ഷൂസുകളുടെ "കട കട" ധ്വനി ആ ഗൃഹ

ത്തിന്റെ ഹാളിൽ മുഴങ്ങവെ, വാതിൽ ചവിട്ടിപ്പൊളിച്ച് അവർ മുറിക്കുള്ളിലേക്കു പ്രവേശിക്കുന്ന കരാള രാവിനെയും കാത്തവിടെ കഴിഞ്ഞുകൂട്ടുകയോ? അതോ പുതുതായി പണിതീർത്തിട്ടുള്ള പാലത്തിന്റെ മദ്ധ്യത്തിലേക്കു നടന്നുചെന്ന് ഡാന്യൂബ് നദിയുടെ അത്യാഗധതയിലേക്ക് കുതിച്ചു ചാടുകയോ? അപ്പോൾ കരോളായുടെ സ്ഥിതിയോ?

മാർട്ടിനു നേരെയുള്ള ആക്രമണം ആരംഭിച്ചു കഴിഞ്ഞു് രണ്ടു മാസങ്ങൾക്കു ശേഷം (കമ്യൂണിസ്റ്റ് പത്രങ്ങളും മുമ്പ് ബൂർഷ്വാപത്രങ്ങളായിരുന്നവയും ഇപ്പോൾ പിന്താങ്ങികളായി രൂപം മാറിയ പത്രങ്ങളും അയാളെ ജനശത്രുവും അജ്ഞനും വഞ്ചകനും അമേരിക്കൻ ചാരനും പിന്തിരിപ്പൻ മൂരാച്ചിയുമായി ചിത്രീകരിച്ചുകഴിഞ്ഞ വേളയിൽ) മന്ത്രിസഭയിലെ ജനകീയ സാംസ്കാരിക വകുപ്പിലെ ഒരു ദൂതൻ മന്ത്രി വദാസിന്റെ ഒരു ക്ഷണക്കത്തുമായി മാർട്ടിനെ കാണുവാൻ എത്തി. തന്നെ കഴിയുന്നതുംവേഗം വന്നു കാണണമെന്നു് വദാസ് ആ കത്തിൽ ആവശ്യപ്പെട്ടിരുന്നു.

ഹംഗറിയിലെ ഏറ്റവും ശക്തനായ മനുഷ്യൻ വദാസാണെന്നുള്ള വസ്തുത പരസ്യമായ ഒരു രഹസ്യമായിരുന്നു. നിരാശ കാണ്മതിന്നിരുന്ന ഒരു കവി ഒരു സുപ്രഭാതത്തിൽ കമ്യൂണിസ്റ്റായി വേഷം മാറി. അയാളാണ് വദാസ്. ഒരു യുവവിദ്യാർത്ഥിയായിരിക്കുമ്പോൾ തന്നെ അയാൾ റഷ്യയിൽ അഭയം തേടി. 1919-ൽ ബെലാക്കുൺ ഭരണകൂടം തകർന്നു തരിപ്പണമായ കാലഘട്ടത്തിൽ, അദ്ധ്വാനിക്കുന്ന ജനതയുടെ ആഗോളവിപ്ലവത്തിലും അതിന്റെ അന്തിമവിജയത്തിലും തന്റെ വിജയകരമായ തിരിച്ചു വരവിലും അയാൾ അന്ധമായി വിശ്വസിച്ചിരുന്നു. ചെമ്പടയുടെ ശീതളച്ഛായയിൽ, തന്റെ വിലയെയും നിലയെയും കുറിച്ച് തികച്ചും ബോധവാനായി, പ്രതികാരവാഞ്ഛയുടെ മധുരസ്വപ്നങ്ങൾകണ്ടുകൊണ്ടയാൾ തിരിച്ചെത്തി. "മസ്കോവൈറ്റ് ഗ്രൂപ്പ്" എന്ന പേരിൽ അറിയപ്പെട്ടിരുന്ന ഒരു വിഭാഗത്തിലെ സജീ

വാംഗമായിരുന്ന വദാസ്. ഈ വിഭാഗമാണ് ആദ്യം പാർട്ടിയിലും പിന്നീട് ഭരണകൂടത്തിലും അധികാരം പിടിച്ചു പററിയതു്.

പാർട്ടിയിലെ ഏററവും സുപ്രധാനനായ ഒരു തത്വ ശാസ്ത്രജ്ഞനെന്ന നിലയിൽ ഹംഗേറിയൻ കമ്യൂണിസ്റ്റ് പാർട്ടിയുടെ ഓരോ നീക്കവും വദാസിന്റെ ഇംഗിതാനുസരണമായിരുന്നു. ക്രെംലിന്റെ ചരടുവലികൾക്ക് അനുസരിച്ച് പാർട്ടിനയം ആവിഷ്കരിച്ചതും മററാരുമല്ല. അതുല്യപ്രഭാവം അയാൾക്ക് കീർത്തിയും പാർട്ടിയോടുള്ള അന്ധമായ ആത്മാർത്ഥത അയാൾക്ക് ബഹുമതിയും നേടിക്കൊടുത്തു. മുഖം നോക്കാതെയുള്ള അയാളുടെ പെരുമാററം മററുള്ളവർക്ക് ഭീതിയേകി.

അമ്പതാമത്തെ വയസ്സിലേക്കു കാലൂന്നിക്കൊണ്ടിരുന്ന വദാസ് ഹ്രസ്വകായനെങ്കിലും ബലവാനായിരുന്നു. അയാളുടെ പതിഞ്ഞ സ്വരം ശ്രവണസുഖദവും ഹൃദ്യവുമായിരുന്നു. തവിട്ടു നിറമാർന്ന ആ നേത്രദ്വയങ്ങളെ ശക്തികൂടിയ ഒരു കണ്ണട മറച്ചിരുന്നു. വളരെ അയഞ്ഞ അയാളുടെ വസ്ത്രധാരണം മനഃപൂർവമായിരുന്നു. ആ തലമുടി മംഗോളിയൻ മാതൃകയിൽ ക്രാപ്പ് ചെയ്യപ്പെട്ടിരുന്നു. ഒരു വമ്പിച്ച ശുദ്ധീകരണത്തിൽപ്പെട്ട് വദാസ് കിഴക്കൻ സൈബീരിയായിലെ ഒരു തടങ്കൽ പാളയത്തിൽ നീണ്ട അഞ്ചു വർഷങ്ങൾ കഴിച്ചുകൂട്ടിയതായി ഒരു കിംവദന്തി പരന്നിരുന്നു. (അയാൾക്കന്നു മുപ്പതു വയസ്സായിരുന്നു.) ഒരു "കടിച്ചാൽ പൊട്ടാത്ത" പിടികിട്ടാ മനുഷ്യനായി അയാൾ അറിയപ്പെട്ടിരുന്നു. സ്പാർട്ടൻ ജീവിതക്രമം (ലളിതജീവിതം) ഉപദേശിക്കുവാൻ വിരുതനായ വദാസ് ആഡംബരപൂർണ്ണമായ ഒരു ജീവിതരീതി സ്വയം സ്വീകരിച്ചിരുന്നു.

അയാളെ അടുത്തറിഞ്ഞ വ്യക്തികൾ (അവർ ഒരു തുച്ഛസംഖ്യയാണ്.) വമ്പിച്ച പൊതുയോഗങ്ങളിൽ അയാൾ നടത്തുന്ന പ്രസംഗങ്ങൾ അയാൾക്കു വളരെയേറെ ക്ലേശം ഉളവാക്കുന്നുണ്ടായിരിക്കുമെന്നു കരുതിയിരുന്നു. സദസ്യരെ മുഴുവൻ കയ്യിലെടുക്കുന്ന തരം വാഗ്ധാടിയാൽ

അനുഗ്രഹീതനായ അയാൾ താത്വികമായി തന്നോട്ട ചർച്ചയിലേർപ്പെട്ടുന്നവരുടെ സാന്നിദ്ധ്യം വളരെയേറെ വിലമതിച്ചിരുന്നു. വഴങ്ങിക്കൊടുക്കുന്ന മനസ്ഥിതിക്കും ഭാവത്തിനും ഒരുത്തമദൃഷ്ടാന്തമായിരുന്നു വദാസ്. ഉപരിപ്ലവമായ വിശകലനത്തേക്കാൾ അയാൾ വസ്തുനിഷ്ഠമായ വിലയിരുത്തലാണിഷ്ടപ്പെട്ടിരുന്നതു്. തന്മൂലം രാജ്യത്തിന്റെ പുതിയ ഭരണകൂടത്തിന്റെ മൗലികനിയമങ്ങളാവിഷ്കരിച്ചതും രൂപം കൊടുത്തതും അയാളുടെ സഹകരണത്തോടുകൂടിയായിരുന്നു. ഭംഗിയേറിയ ഹംഗേറിയൻ ഗദ്യശൈലിയിൽ കറതീർന്ന റഷ്യൻ ചിന്താഗതിയിലൂടെ വദാസ് എഴുതിയ ലേഖനങ്ങൾ പാർട്ടിയുടെ ഔദ്യോഗികപ്പത്രങ്ങളിൽ കൂടെക്കൂടെ പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ടമായിരുന്നു. രഹസ്യമായി അയാൾ കവിതകൾ രചിക്കാറുണ്ടെന്നും ഒരു ജനശ്രുതിയുണ്ടായിരുന്നു.

പഴയ ഭരണകൂടത്തെ നശിപ്പിച്ചതിലും പുതിയ ഭരണകൂടത്തിന്റെ മേധാവിയെ പുറംതള്ളിയതിലും ക്രെംലിന്റെ സ്വാധീനതയും നയതന്ത്രവിദഗ്ദ്ധനായ വദാസിന്റെ ചരടുപിടുത്തവും ഒരു പങ്കു വഹിച്ചിരുന്നു. പ്രഥമ ചുവപ്പുസർക്കാരിൽ ഏറ്റവും സുപ്രധാനമായ സാംസ്കാരിക വകുപ്പിന്റെ മേധാവിത്വം വദാസിനു ലഭിച്ചതു് സ്റ്റാലിന്റെ നേരിട്ടുള്ള നിർദ്ദേശാനുസരണമാണെന്നു് ഒരു കിംവദന്തി പരന്നിരുന്നു. വദാസിന്റെ കീഴുദ്യോഗസ്ഥന്മാരെല്ലാംതന്നെ—അവരിൽ ബഹുഭൂരിഭാഗവും യുവാക്കളായ മസ്കോവൈറ്റുകളായിരുന്നു—(യുദ്ധത്തിനുമുമ്പും യുദ്ധകാലത്തും കമ്മ്യൂണിസ്റ്റ് പാർട്ടിയുടെ ഭൂഗർഭപ്രവർത്തനങ്ങളിൽ വ്യാപരിച്ചവരുണ്ടവരിൽ) അയാളുടെ കീഴിൽ നേരിട്ട ശിക്ഷണം നേടിയിട്ടുള്ളവരായിരുന്നു. അവരെക്കൂടാതെ തന്നെ പ്രത്യേക പരിശീലനം സിദ്ധിച്ച ചില റഷ്യൻ ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരെയും അയാൾ തന്റെ കീഴിൽ നിയമിക്കുകയുണ്ടായി. അവരിലൊരാളായിരുന്നു അഖിമോഫ്. പ്രത്യേക ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരുടെ ആഫീസുകൾ മന്ത്രിമന്ദിരത്തിന്റെ താഴത്തെ നിലയിലായിരുന്നു.

വദാസിന്റെ ആഫീസിനോട്ട് അനുബന്ധിച്ചുള്ള ഒരു വിശാലമായ ഹാളിലാണ് സുപ്രധാനങ്ങളായ പല കാബിനറ്റു യോഗങ്ങളും നടത്തപ്പെട്ടിരുന്നത്. വെറും ഒരു പാവ മാത്രമായിരുന്ന മന്ത്രിസഭാദ്ധ്യക്ഷനും, പ്രധാനപ്പെട്ട മന്ത്രിമാരും, രാജ്യത്തിന്റെ യഥാർത്ഥ മേധാവിയായ പാർട്ടി സെക്രട്ടറിപോലും, വദാസിന്റെ പ്രീതിയെ ആശ്രയിച്ചു നിലകൊണ്ടു. വദാസിനാകട്ടെ അവരുടെ സൗജന്യം ആവശ്യമില്ലായിരുന്നതാനും. പ്രത്യക്ഷപ്രഭാവത്തിന്റെയും പരോക്ഷമായ ശക്തിയുടെയും ഒരു വിചിത്ര സങ്കലനമായിരുന്ന വദാസ് തന്റെ സഹപ്രവർത്തകരോട് സ്വന്ത ആശയങ്ങൾ ഉറന്നു പ്രഖ്യാപിക്കുകയും അവരിൽനിന്നു താൻ പ്രതീക്ഷിക്കുന്നതെന്താണെന്നു് അവരോട് മന്ത്രിക്കുകയും ചെയ്തിരുന്ന ഒരു രാഷ്ട്രീയ നയജ്ഞനായിരുന്നു.

വദാസിന്റെ ഇംഗിതാനുസരണം മാർട്ടിൻ മന്ത്രിമന്ദിരത്തിലേയ്ക്കു് പാഞ്ഞെത്തി. പരിഭ്രാന്തനും സമചിത്തത കൈവിട്ടുപോയവനുമായ മാർട്ടിനു് വദാസ് തന്നിൽനിന്നു് പ്രതീക്ഷിക്കുന്നതെന്തെന്നു് ചിന്തിക്കുവാൻ സമയം കിട്ടിയിരുന്നില്ല. മാർട്ടിൻ ഉടൻതന്നെ വദാസിന്റെ മുന്നിലേയ്ക്കാനയിക്കപ്പെട്ടു.

ഒരു വലിയ മേശയുടെ പിന്നിൽ വദാസ് പുഞ്ചിരി തൂകിക്കൊണ്ടിരിക്കുകയായിരുന്നു. ശക്തിയേറിയ കണ്ണടയുടെ ചില്ലുകളിലൂടെ ഭയജനകമാംവിധം വലിപ്പമുള്ളതായി കാണപ്പെട്ട തവിട്ടുനിറമാർന്ന ആ കൊച്ചുകണ്ണുകളിൽ സഹാനുഭൂതിയുടേതായ ഒരു നേരിയ ച്ഛായ നിഴലിക്കുന്നുണ്ടായിരുന്നു.

"ഇരിക്കൂ, പ്രൊഫസർ മാർട്ടിൻ." മേശയ്ക്കു തൊട്ടടുത്തുകിടക്കുന്ന കയ്യുള്ള കസേരയെ ചൂണ്ടി ഹൃദ്യമായ സ്വരത്തിൽ വദാസ് പറഞ്ഞു: "നാം അവസാനമായി ഹസ്തദാനം ചെയ്തതിനുശേഷം നാളുകൾ കുറേയായി അല്ലേ?"

മൂന്നോ നാലോ, മാസങ്ങൾക്കുമുമ്പു് മന്ത്രിസഭാദ്ധ്യക്ഷൻ നൽകിയ ഒരു വിരുന്നുസൽക്കാരവേളയിലാണവർ അവസാനമായി കണ്ടുമുട്ടിയതു്. അന്നത്തെ ആതിഥേയൻ

ഇന്നു് ഒളിവിലാണു്. മാർട്ടിൻ പരാധീനതയുടെ പാതാള ഗർത്തത്തിലും. അതെ, വദാസു് പറഞ്ഞതു് ശരിയായിരുന്നു. അതു സംഭവിച്ചിട്ടു് കുറെ നാളുകളായി. മാർട്ടിൻ ശാന്ത ഭാവത്തിൽ—സമ്മതം മൂളുന്ന ഭാവത്തിൽ തലകുലുക്കി. വദാസു് സംസാരം തുടങ്ങുവാൻ അയാൾ കാത്തിരുന്നു.

പക്ഷേ വദാസു് നിശ്ശബ്ദത അവംലബിച്ചു. അവരുടെ ദൃഷ്ടികൾ പരസ്പരം ഇടഞ്ഞു. മാർട്ടിൻ വിയർപ്പിൽ കുളിച്ചു. പെട്ടെന്നു വദാസിന്റെ നേത്രങ്ങളിൽ ഒരു ബീഭത്സഭാവം നിഴലിച്ചു. ആ ഭാവം മാർട്ടിനു പുത്തരിയായിരുന്നു. വിദ്വേഷത്തിന്റെ രശ്മികൾ പ്രസരിപ്പിക്കുന്ന ഒരു ജോഡി സേർച്ചുലൈറ്റുകൾ പോലെ അവ തിളങ്ങി. പക്ഷേ പുഞ്ചിരി ആ മുഖത്തു് അപ്പോഴും കളിയാടിയിരുന്നു.

"കാലം മാറിപ്പോയി." അവസാനം വദാസു് പിറുപിറുത്തു. അയാളുടെ നേത്രങ്ങളിലെ ഒളി മാറിമറഞ്ഞു. ആ പുഞ്ചിരിയും അപ്രത്യക്ഷമായി. ആ ശബ്ദം സാധാരണ നില അവലംബിച്ചു. "നിങ്ങൾക്കു് ഈ ചൊല്ലു് അറിയാമല്ലോ? 'കാലചക്രത്തിന്റെ ഭ്രമണം വളരെ സാവധാനത്തിലാണു്.' നിങ്ങൾ ഇതു കേട്ടിട്ടില്ലേ, പ്രൊഫസർ?" മറുപടിക്കു കാത്തിരിക്കാതെ അയാൾ തുടർന്നു. "നമ്മുടെ ഭാഷയിലാണെങ്കിൽ 'ചരിത്രത്തിന്റെ ഭ്രമണം സാവകാശമാണെങ്കിലും അപ്രതിരോദ്ധ്യമാണു്' എന്നാണു്. ഞാനെന്താണുദ്ദേശിക്കുന്നതെന്നു് നിങ്ങൾക്കു് മനസ്സിലായിക്കാണുമല്ലോ."

ഒരു ചെറിയ മൗനം. "നിങ്ങളുടെ മകനു് സൗഖ്യം തന്നെയോ?" വദാസു് ചോദിച്ചു. "വിശേഷം വല്ലതുമുണ്ടോ?"

"അവനു് സുഖംതന്നെ. ഈയിടെയായിരുന്നു കല്യാണം." മാർട്ടിനതു പറയണമെന്നുദ്ദേശിച്ചിരുന്നില്ല. അതു പറയേണ്ട ആവശ്യമുണ്ടായിരുന്നുവോ? അതെന്തിനു തട്ടിവിട്ടുവെന്നയാൾക്കറിഞ്ഞുകൂടാ.

"പക്ഷേ!" വദാസു് തന്റെ വല വിജയകരമായി വീശി. "എന്റെ ധാരണ ശരിയാണെങ്കിൽ അയാൾ

ഒരു ധാതുഗവേഷകനാണ്. സർക്കാരിനുവേണ്ടിയാണ യാൾ ജോലി ചെയ്യുന്നതു്.''

''അല്ല'' മാർട്ടിൻ പെട്ടെന്നൊരുത്തരം നൽകി. ''ഒരു സ്വകാര്യസ്ഥാപനത്തിലാണ് ജോലി. ആ സ്ഥാപനം സർക്കാരിന്റെ കീഴിലാണെന്നാണെനിക്കു തോന്നുന്നതു്. പക്ഷേ...ങാ, ജോലിയെപ്പറ്റിയുള്ള വിശദീകരണങ്ങൾ അവനൊരിക്കല്യം എന്നെ എഴുത്തുകളിലൂടെ അറിയിക്കാറില്ല.''

വദാസിന്റെ മുഖത്തൊരു പച്ചച്ചിരി തെളിഞ്ഞു. ''ങാഹാ അങ്ങനെയോ? അയാളുടെ ജീവിതം ഒരു വിജയമാണോ? അതിനെപ്പറ്റി അയാൾ എഴുതാറില്ലേ?''

മാർട്ടിൻ വിളറിപ്പോയി''അങ്ങനെയാണെന്നു ഞാൻ കരുതുന്നു.''

''ശരി'' വദാസ് പറഞ്ഞു: ''അപ്പോൾ ഈയിടെയായിരുന്ന കല്യാണവും. വധു അമേരിക്കക്കാരിയാണോ?''

''അതെ.''

''നിശ്ചയമായും,'' അല്പം ചിന്തിച്ചിട്ടെന്നപോലെ വദാസ് പറഞ്ഞു. ''മിശ്രവിവാഹം മുഖേന സാമൂഹ്യ വർഗ്ഗീയ വ്യത്യസ്തതകളെ ദൂരീകരിക്കുന്നതിനെ ഞാൻ അനുകൂലിക്കുന്നു.'' അയാൾ വളരെ ഉദാരഭാവത്തിൽ ആയിരുന്നു സംസാരം. ആ നേത്രങ്ങൾ ഏതാണ്ടു ശോഭകുറഞ്ഞ രീതിയിൽ ശാന്തത അവലംബിച്ചു് മാർട്ടിന്റെ മുഖം പരിശോധിച്ചു.

''എന്റെ ദാമ്പത്യജീവിതം വളരെ ഹ്രസ്വമായിരുന്നു.'' അയാൾ തുടർന്നു ''രണ്ടേ രണ്ടു വർഷം. പ്രസവക്കിടക്കയിൽ വെച്ചു പനി പിടിപെട്ടെന്റെ ഭാര്യ മരിച്ചു. ആ കുഞ്ഞും രക്ഷപെട്ടില്ല.''

''ഞാൻ അത്യധികം വ്യസനിക്കുന്നു.'' കുറേശ്ശെ സംഭ്രാന്തനായി മാർട്ടിൻ മറുപടി നൽകി. ''നിങ്ങൾ വിവാഹിതനാണെന്ന കാര്യം തന്നെ എനിക്കജ്ഞാതമായിരുന്നു.''

''ആ സത്യം വളരെ കുറച്ചു പേർക്കേ അറിയാവൂ. അവൾ ടർക്കിഷ് വംശജയുമായിരുന്നു.''

മാർട്ടിൻ നിശ്ശബ്ദനായി. അയാൾ തന്റെ ദൃഷ്ടികൾ മുറിക്കുള്ളിലേക്കു പായിച്ചു. ഇത്ര ധൃതഗതിയിൽ തന്നെ വിളിച്ചു വരുത്തിയതെന്തിനാണെന്നു് അയാൾക്കറിഞ്ഞുകൂടാ. കാര്യമാത്രപ്രസക്തമായ എന്തോ ഒന്നിന്റെ ആമുഖം മാത്രമാണീ സംസാരമെന്നു് അയാൾ സംശയിച്ചു. വദാസ് വളരെ തിരക്കുപിടിച്ച ഒരാളെന്ന നിലയിലാണറിയപ്പെടുന്നതു്. പക്ഷേ മാർട്ടിന്റെ കാര്യത്തിൽ വളരെ സാവധാനമായിട്ടായിരുന്നു അയാളുടെ നീക്കം.

കുറെ നിമിഷങ്ങൾ ചിന്തയിൽ മുഴുകിയിരുന്നതിനു ശേഷം വദാസ് സംസാരം തുടർന്നു. "പ്രൊഫസർ, നിങ്ങളുടെ സമൂഹം താഴ്ന്ന കിടയിലുള്ളതെന്നു് പരിഗണിക്കുന്ന ഒരു വർഗ്ഗത്തിലെ ഒരു സ്ത്രീയെയാണു് നിങ്ങൾ വിവാഹം ചെയ്തിരിക്കുന്നതു്. മനുഷ്യക്കിടയിലെ വർഗ്ഗീയ വ്യത്യസ്തതകൾ ഇല്ലാതാക്കുന്നതിനു് നിങ്ങൾ ഇത്രയെങ്കിലും സഹായം ചെയ്തവരല്ലോ."

മാർട്ടിനൊന്നു ചൊടിച്ചു: "മിസ്റ്റർ വദാസ്, ഞങ്ങളുടെ വിവാഹലക്ഷ്യം അതായിരുന്നില്ല."

"അതു നിങ്ങളുടെ ഏക സംഭാവനയാണു്."

"എനിക്കാ സൂചന മനസ്സിലായില്ല."

"നിങ്ങളുടെ രാഷ്ട്രീയ സിദ്ധാന്തങ്ങളും പ്രവർത്തനങ്ങളും ഒരു പുതിയ ഹംഗറി കെട്ടിപ്പടുക്കുന്നതിനു് ആവശ്യമായ യോജിപ്പു് ഊട്ടിത്തരുന്നവയല്ലെന്ന കാര്യം തീർച്ചയാണു്."

"ഞാൻ തികച്ചും വസ്തുനിഷ്ഠമായ ഒരു കാഴ്ചപ്പാടാണംഗീകരിച്ചതെന്നാണെന്റെ വിശ്വാസം."

"വഞ്ചനയെ ഉൾക്കൊള്ളിച്ചുകൊണ്ടു് നമുക്കു് സത്യസന്ധതയെ പ്രതിനിധാനം ചെയ്യുവാൻ കഴിയുമോ?"

"അതു നിങ്ങളുടേതിൽനിന്നു വിഭിന്നമാണു് പക്ഷേ....."

"പ്രഫസർ മാർട്ടിൻ" മാർട്ടിനെ തടഞ്ഞുകൊണ്ടു് വദാസ് പരുഷസ്വരത്തിൽ ആരംഭിച്ചു. "കാര്യങ്ങൾ തെറ്റിദ്ധരിക്കാതിരിക്കു. കുറെക്കൂടി വസ്തുനിഷ്ഠമായ ഒരു സമീപനം സ്വീകരിക്കു. ഇതൊരു ചർച്ചാസമ്മേളന

മല്ല. മുതലാളിത്തത്തിന്റെ പിന്തിരിപ്പൻ തത്വശാസ്ത്രങ്ങളുടെ കാലം കഴിഞ്ഞുപോയി. ചരിത്രം അതിനെതിരായി വിധിയെഴുതിക്കഴിഞ്ഞു. നിങ്ങൾ ഒഴുക്കിനെതിരായി നീന്താൻ ശ്രമിക്കുകയാണോ?" ആ മുറിയിൽ ഒരു നിമിഷം ഒരു ശ്മശാനമൂകത നിലനിന്നു. വദാസ് സാധാരണഗതിയിൽ ആവേശമെന്ന്യേ സംസാരം തുടർന്നു. "ഞങ്ങളെയെല്ലാം സ്വപ്നജീവികളായി പരിഗണിച്ചിരുന്ന ഒരു കാലം ഉണ്ടായിരുന്നുവെന്നു നിങ്ങൾക്കറിയാം. പക്ഷേ ഞങ്ങളുടെ സ്വപ്നങ്ങൾ നിർമ്മാണാത്മകമായിരുന്നു. അവ യാഥാർത്ഥ്യങ്ങളായി തീരേണ്ടവയായിരുന്നു. എന്തെന്നാൽ അവ അനിവാര്യമായ ഒരു നവയുഗത്തിന്റെ ആശാമുകുളങ്ങളായിരുന്നു. പക്ഷേ ഇന്നത്തെ സ്വപ്നജീവികളുടെ മധുരക്കിനാക്കളിൽനിന്നു് അവ വ്യത്യസ്തമാണു്. ഇങ്ങിനിവരാതവണ്ണം അസ്തമിച്ചുപോയ ഭൂതകാലസ്വപ്നങ്ങൾ അയവിറക്കുന്നതു് ഒരു പിന്തിരിപ്പൻ പ്രവണതയാണു്."

മാർട്ടിനു മറുപടി പറയാൻ കഴിഞ്ഞില്ല.

വദാസ് ഒരു സിഗററു് കത്തിച്ചു വലിക്കുവാൻ തുടങ്ങി. പുന്നാൽ മാർട്ടിനു് ഒന്നു നൽകുവാനുള്ള ഉദാരത അയാൾ കാണിച്ചില്ല. "നിങ്ങളുടെ ഭാര്യയ്ക്കു സുഖംതന്നെയല്ലേ?"

ആ ചോദ്യം മാർട്ടിൻ ഉദ്ദേശിച്ചതല്ല.

"അതെ, അവളിയിടെയായി വിശ്രമിക്കുകയാണു്."

"കഷ്ടം!" ഹൃദയത്തിന്റെ അടിത്തട്ടിൽ നിലനിൽക്കുന്ന ദുഃഖവും സഹതാപവും വദാസിന്റെ സ്വരത്തിൽ നിഴലിച്ചിരുന്നു. "പ്രൊഫസർ, അതിനുത്തരവാദി നിങ്ങൾ തന്നെയാണു്."

"അവളെ ഞാൻ വിവാഹം കഴിച്ചതോ?" പുച്ഛവും പരിഹാസവും സ്ഫുരിക്കുന്ന സ്വരത്തിൽ അയാൾ ചോദിച്ചു. അയാൾ പുളയുകയായിരുന്നു. വാദപ്രതിവാദത്തിന്റെ നിഷ്ഫലതയും പ്രത്യാക്രമണത്തിന്റെ വിഷമതയും അയാൾക്കറിയാമായിരുന്നു.

"അവൾ ചലനരഹിതയായി കഴിഞ്ഞു കൂട്ടുന്നതി

ള്ള കാരണങ്ങൾ അവളുടെ നിയന്ത്രണങ്ങൾക്കതീതമായ വയാണ്. അതാണ് തകരാറ്. അവൾ ഒരു കഴിവുറ്റ നടിയാണ്.'' വദാസ് ഉത്സാഹപൂർവ്വം പറഞ്ഞു. തന്റെ വാക്കുകളിൽ ഒളിഞ്ഞിരുന്ന ക്രൂരതയുടെ ആഘാതം മാർട്ടിനിൽ ജനിപ്പിക്കുന്ന വേദനാഭാവം വദാസിനെ സന്തുഷ്ടനാക്കി. ''നിങ്ങളുടെ നിശ്ചേഷ്ടഭാവം പരിതാപകരമാണ്. അതും നിങ്ങളുടെ കുറ്റമാണെന്നേ ഞാൻ പറയൂ.''

''എനിക്ക് സ്വയം വിശദീകരിക്കുവാനുള്ള അവസരം നൽകപ്പെട്ടിട്ടില്ല.'' ഒരു ചെറു മൗനത്തിനു ശേഷം മാർട്ടിൻ ഉത്തരം നൽകി.

''നിങ്ങൾ ഞങ്ങൾക്കെതിരാണെന്നുള്ള ആരോപണത്തെക്കുറിച്ചാണോ പറയുന്നത്?''

''അതെ.'' മാർട്ടിന്റെ തൊണ്ടയിടറി. ''എനിക്കെന്റെ മാതൃഭൂമിയോട് കൂറില്ലെന്നും അതിന്റെ ഭാവി കരുപ്പിടിപ്പിക്കുന്നവരോട് ഞാൻ വിശ്വാസവഞ്ചന കാണിക്കുന്നുവെന്നുമുള്ള ആരോപണത്തെയാണ് എനിക്കു ചെറുക്കേണ്ടത്.''

''എനിക്കറിഞ്ഞുകൂടാ.'' വദാസ് അലക്ഷ്യഭാവത്തിൽ ആരംഭിച്ചു. ''നിങ്ങൾ ഒരുപക്ഷേ പ്രശ്നപരിഹാരത്തിനായി തെറ്റായ വശങ്ങളിലേക്കു നിങ്ങിയിരിക്കാം.'' അയാൾ തന്റെ സഹജങ്ങളായ ആംഗ്യങ്ങൾ കാട്ടി.'' ഏകദേശം ഇരുപതു വർഷങ്ങൾക്കു മുമ്പ് ''സെൻട്രൽ സ്റ്റാട്ഫർഫിസിക്'' എന്ന ഗ്രന്ഥത്തിൽ യാക്കോലോവിന്റെ ചില തത്വങ്ങളെ വിശകലനം ചെയ്ത് നിങ്ങളെഴുതിയ ലേഖനം ഞാനീയിടെ വായിച്ചു. നിങ്ങളതോർക്കുന്നുണ്ടോ?''

''ഉവ്വ്. ഞാനതു നന്നായി ഓർക്കുന്നുണ്ട്.''

''പൊതുരംഗത്തു് ആ തത്വങ്ങളെ ആദ്യമായി നിർവ്വഹണം ചെയ്യുവാൻ ധൈര്യമുണ്ടായ ഏക ഹംഗേറിയൻ ശാസ്ത്രജ്ഞൻ നിങ്ങളാണ്. വസ്തുനിഷ്ഠമായി അതിനെ വിലയിരുത്തിയതും നിങ്ങൾതന്നെ. ഇന്നെന്തു തോന്നുന്നു?''

"ഇപ്പോഴുമതു് പ്രസക്തമാണെന്നാണെന്റെ തോന്നൽ."

"നിങ്ങളുടെ ശ്രമം അത്യന്തം ശ്ലാഘനീയമാണെന്നു മാത്രമല്ല, ആ ആസ്വാദനവും വിമർശനവും മിഴിവുറ്റതുമായിരുന്നു. കൂടാതെ ആ തത്വത്തിന്റെ സാമൂഹ്യശാസ്ത്രീയ പ്രാധാന്യം എടുത്തുപറഞ്ഞിരിക്കുന്ന ആ രീതി വളരെയേറെ മനോരഞ്ജകമായിരുന്നു."

"നന്ദി" മാർട്ടിൻ പ്രതിവചിച്ചു.

വദാസ് മാർട്ടിനെ തുറിച്ചു നോക്കി. "ഞാൻ വെറുതെ പറയുകയല്ല. ഞാനാ ലേഖനത്തെക്കുറിച്ചു് ഓർക്കുവാൻ കാരണം അതു് ഞങ്ങളുടെ മുമ്പിൽ അവതരിപ്പിച്ച രാഷ്ട്രീയവശമായിരുന്നു. പക്ഷേ ഞാനതു് വീണ്ടും വായിക്കുവാനുള്ള കാരണവും പറയാം. ഊർജ്ജതന്ത്ര വിഭാഗത്തിനു് ഒരു കേന്ദ്രസ്ഥാപനം ഇവിടെ സ്ഥാപിക്കുന്നതിനുള്ള ആലോചനകളെക്കുറിച്ചു് നിങ്ങളറിഞ്ഞുകാണുമല്ലോ, ഇല്ലേ?"

"ഉവ്വ്." പത്രദ്വാരാ മാർട്ടിൻ ആ വിവരം അറിഞ്ഞിരുന്നു. പക്ഷേ ആറാഴ്ചക്കാലമായി സർവകലാശാലയിൽ ഹാജരാകാതിരുന്ന മാർട്ടിനു് അക്കാര്യത്തെപ്പറ്റി അധികം അറിവുണ്ടായിരുന്നില്ല. അയാളുടെ ക്ലാസ്സുകളിൽ പഠിപ്പിച്ചിരുന്നതു് അയാളുടെ കീഴിലുള്ള മറ്റൊരു പ്രൊഫസറായിരുന്നു. നോട്ടീസ്ബോർഡിൽ ഇപ്രകാരം പരസ്യപ്പെട്ടുത്തിയിരുന്നു. "ആരോഗ്യപരമായ കാരണങ്ങളാൽ മാർട്ടിൻ അവധിയിലാണു്."

"എനിക്കു് ചില കാര്യങ്ങൾ പറയുവാനുണ്ടു്." ഉന്മേഷം വീണ്ടെടുത്തുകൊണ്ടു് വദാസ് തുടർന്നു. "ഇതു് പ്രത്യേക പരിഗണന അർഹിക്കുന്ന ഒരു സംഗതിയാണു്. നമ്മുടെ ലക്ഷ്യമായ ഇൻസ്റ്റിട്യൂട്ട് സ്ഥാപനം സാധിതപ്രായമാകുവാൻ മഹാനായ സ്റ്റാലിൻ ഒരു വലിയ തുകയനുഭാവന ചെയ്തിരിക്കുന്നു. അതിന്റെ ഹെഡ്കാർട്ടേഴ്സ് അടുത്ത മാസം പണി ആരംഭിക്കണം. ഉൽഘാടനം 1949 ജൂണിൽ നടക്കുകയും വേണം. ഇൻസ്റ്റിട്യൂട്ടി

ന്റെ പരമാദ്ധ്യക്ഷൻ യാക്കോലോവായിരിക്കും. അതിനു സ്റ്റാലിന്റെ പ്രത്യേകാനുമതിയും ലഭിച്ചിട്ടുണ്ട്.''

''യാക്കോലോവു്...കഴിവുള്ള ഒരാൾതന്നെ.'' ഇങ്ങനെയാണു് മാർട്ടിൻ പറഞ്ഞതെങ്കിലും അയാളുടെ ഉള്ളിൽ തിളച്ചുപൊന്തിയ അമർഷം ആ സ്വരം വികലമാക്കി. ഒരു ഹംഗേറിയൻ സ്ഥാപനത്തിന്റെ തലവൻ ഒരു റഷ്യാക്കാരൻ! ആ ചിന്ത തന്നെ അയാൾക്കസഹ്യമായിരുന്നു.

''ബാക്കി ജോലികൾക്കു വേണ്ടി നമുക്കാളുകളെ കണ്ടുപിടിക്കേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. ഓരോ വകുപ്പുകൾക്കും അദ്ധ്യക്ഷന്മാരെ തിരഞ്ഞെടുക്കുന്ന കൃത്യമാണിനിയും അവശേഷിക്കുന്നതു്.'' അയാൾ മേശപ്പുറത്തുനിന്നു് നീണ്ടദന്തനിർമ്മിതമായ ഒരു സിഗററ്റു് ഹോൾഡർ കൈയിലെടുത്തു. അയാൾ അതിൽ സിഗററ്റുവച്ചു വലിക്കുവാനുദ്യമിക്കാതെ തന്റെ വിരലുകൾക്കിടയിൽ വെച്ചുകൊണ്ടു് അതു മാർട്ടിനു നേരെ ചൂണ്ടി, ''കമ്യൂണിസ്റ്റുപാർട്ടിയിൽ ചേരേണ്ടതിന്റെ ആവശ്യകത നിങ്ങൾക്കിനിയും ബോദ്ധ്യമായിട്ടില്ലേ?''

മാർട്ടിന്റെ ഹൃദയസ്പന്ദനം ഒരു നിമിഷത്തേക്കു് നിലച്ചതായി തോന്നി. ''ഞാൻ...ഞാനൊരു കമ്യൂണിസ്റ്റല്ല.'' അയാൾ പറഞ്ഞു.

''പക്ഷേ നിങ്ങൾക്കാഗ്രഹമുണ്ടെങ്കിൽ'' വദാസ് പുഞ്ചിരിതൂകിക്കൊണ്ടു മറുപടി നൽകി: ''കമ്യൂണിസ്റ്റായിത്തീരാം. എന്നാൽ ലോകത്തിന്റെ എല്ലാപ്രശ്നങ്ങൾക്കും—നിങ്ങളുടെതന്നെ വ്യക്തിപരമായ പ്രശ്നങ്ങൾക്കും—കമ്യൂണിസം മാത്രമാണു് പരിഹാരമാർഗ്ഗമെന്നു് ബോദ്ധ്യമായതിനുശേഷം നിങ്ങൾ കമ്യൂണിസ്റ്റായാൽ മതി.''

''ഞാൻ...''

ആ സംസാരം എങ്ങനെ മുമ്പോട്ടു നയിക്കണമെന്നയാൾക്കു് അറിഞ്ഞുകൂടാ. ''അതു ശരിയല്ല'' യെന്നു് വിളിച്ചുപറയുവാനയാളുടെ മനഃസാക്ഷി ആഗ്രഹിച്ചു. പക്ഷേ അങ്ങനെ പറയുന്നതു് തികച്ചും ആത്മഹത്യാപരമാണു്.

വദാസിന്റെ സ്വരം കൂടുതൽ പരുഷമായിത്തീർന്നു. "ബോധമുള്ളവരാരും ഞങ്ങളെ എതിർത്തിട്ടില്ല. നിങ്ങൾ ഇപ്പോൾ ഒരു നല്ല കമ്യൂണിസ്റ്റല്ലായിരിക്കാം. പക്ഷേ നിങ്ങൾ ഒരു നല്ല ഹംഗേറിയൻ പൗരനാണ്. ഹംഗറിയുടെ ഭാവി കമ്യൂണിസത്തിലൂടെ മാത്രമാണ്. ലോകത്തിന്റെ ഭാവിയും അങ്ങനെതന്നെ." അല്പനേരത്തെ മൗനത്തിനുശേഷം വദാസ് കൂടുതൽ ഊർജ്ജസ്വലതയോടെ തുടർന്നു: "ഞങ്ങളെക്കുറിച്ചുള്ള നിങ്ങളുടെ ധാരണയും ഞങ്ങൾ തന്ന ആ ചെറുശിക്ഷയും ഒരുപക്ഷേ ഞങ്ങളെ വെറുക്കുവാൻ നിങ്ങളെ പ്രേരിപ്പിക്കുന്നുണ്ടാവും." വദാസിന്റെ തുളച്ചുകയറുന്ന നോട്ടം മാർട്ടിനനുഭവപ്പെട്ടു.

"അല്ല" യെന്നു പറയുന്നതാണ് ശരിയായ മറുപടി. മനഃസാക്ഷിയുടെ കല്പനയും അതിനനുസൃതമാണ്. പക്ഷേ അതു് ആത്മഹത്യാപരമാണ്. "വിദ്വേഷത്തിലല്ല. സഹിഷ്ണുതയിലാണ് ഞാൻ വിശ്വസിക്കുന്നതു്." അയാൾ സൂക്ഷ്മതയോടെ പ്രതിവചിച്ചു.

"നിങ്ങളുടെ തത്വശാസ്ത്രത്തിന്റെ അടിസ്ഥാനപരമായ തകരാറുകളിലോ ബലഹീനതകളിലോ ഒന്നാണതു്." വദാസ് ഉറപ്പിച്ചു പറഞ്ഞു. "ഞങ്ങളുടെ മൗലിക പ്രമാണങ്ങളിലൊന്ന് ഞങ്ങളുടെ വിശ്വാസപ്രമാണങ്ങളോടുള്ള ഭക്തിയും ശത്രുവിന്റെ ലക്ഷ്യത്തോടുള്ള വിദ്വേഷവും പരസ്പരം അവിഭാജ്യമാംവിധം ബന്ധപ്പെട്ട കിടക്കുന്നവെന്നുള്ളതാണ്." ദന്തനിർമ്മിതമായ ആ സിഗററ് ഹോൾഡർ വദാസ് ഒരിക്കൽകൂടി മാർട്ടിനുനേരെ ചൂണ്ടി.

പാമ്പാട്ടിയുടെ മകുടിയിലേയ്ക്കുറ്റുനോക്കുന്ന പാമ്പിനെപ്പോലെ അതിൽ നോക്കിക്കൊണ്ട് മാർട്ടിൻ ഇരുന്നു. അയാൾക്കാ വസ്തു സുപരിചിതമായ ഒന്നായിരുന്നു. കഴിഞ്ഞ പലവർഷങ്ങളിൽ ചെറിയ വിരുന്നുകളിലും ജോലിത്തിരക്കിനിടയിലും വെച്ച് വദാസിനെ മാർട്ടിൻ കണ്ടുമുട്ടിയിട്ടുണ്ട്. അപ്പോഴെല്ലാം ദന്തനിർമ്മിതമായ ആ വസ്തു വദാസിനെ വിട്ടുപിരിഞ്ഞിട്ടില്ല. അതു് മേശപ്പുറത്തു

നിന്നോ കീശയിൽനിന്നോ പുറത്തെടുക്കുന്നതു് വദാസിന്റെ ശീലങ്ങളിൽ ഒന്നായിരുന്നു.

വദാസ് വീണ്ടും പുഞ്ചിരിതൂകി. "ഞങ്ങൾ നിങ്ങളെ ഒരു പാഠം പഠിപ്പിച്ചു. അതിന്റെ അർത്ഥം ഞങ്ങൾ നിങ്ങളെ വെറുക്കുന്നുവെന്നല്ല. നിങ്ങളുടെ പ്രവൃത്തികളെയും നയവ്യതിയാനങ്ങളെയും സമാധാനകാലത്തും നിങ്ങൾ ഒരു സ്ഥിതിയിലെത്തിച്ചേരുന്നതിനു മുമ്പും ഞങ്ങൾ അവഗാഢം ശ്രദ്ധിക്കുന്നുണ്ടായിരുന്നു എന്നാണു്. നിങ്ങളുടെ മകനെ രാജ്യത്തിനു വെളിയിലയച്ചതു് ഞങ്ങൾക്കു് മനസ്സിലാക്കുവാൻ കഴിയും. നാസികൾ രാജ്യത്തെ ആക്രമിച്ച അവസരത്തിൽ നിങ്ങൾ കാട്ടിയ വിപദിധൈര്യം ശ്ലാഘനീയംതന്നെ. പക്ഷേ നിങ്ങൾ ചെയ്ത ഏക അബദ്ധം ... തെറ്റു്..." ആ സിഗററ്റു് ഹോൾഡർ വീണ്ടും ഉയർന്നു "നിങ്ങളവനെ അമേരിക്കയിലേക്കു് അയച്ചതാണു്. അവൻ പോകേണ്ടതു് റഷ്യയിലേക്കായിരുന്നു." മാർട്ടിൻ ഞെട്ടിപ്പോയി. സിഗററ്റുഹോൾഡർ വീണ്ടും മേശപ്പുറത്തേക്കു താണു.

"എല്ലാം എനിക്കറിയാം." ചിന്താനിർഭരമായ സ്വരത്തിൽ വദാസ് തുടർന്നു: "നിങ്ങൾക്കതു് നിശ്ചയമായി മാതൃമെ ചെയ്യുവാൻ കഴിയുവെന്നുമെനിക്കറിയാം. നിങ്ങളോ നിങ്ങളുടെ മകനോ നേരിട്ടു രക്ഷപെടുവാൻ മാത്രം വളർന്നിട്ടില്ല. ഇതാ ശ്രദ്ധിച്ചുകേൾക്കൂ." മാർട്ടിന്റെ മുഖത്തു തറച്ചുനിന്ന ആ ദൃഷ്ടികൾ കൂടുതൽ ദീപ്തിമത്തായി. "ശത്രുവായാലും മിത്രമായാലും നിങ്ങളെ ഒരു സത്യസന്ധനായ മനുഷ്യനായി ഞാൻ കണക്കാക്കുന്നു. നിങ്ങൾ ഞങ്ങളുടെ ശത്രുവായിപ്പോയി. അതിന്റെ ആവശ്യം ഉണ്ടായിരുന്നുവോ? എനിക്കറിഞ്ഞുകൂടാ. നിങ്ങളുടെ ഇഷ്ടംപോലെ. ഞങ്ങൾതന്നെ ജയിച്ചു. തോൽവിയെന്താണെന്നും അതിന്റെ ഫലമെന്താണെന്നും നിങ്ങളെ ഞങ്ങൾ പഠിപ്പിക്കുകയും ചെയ്തു. ഞങ്ങൾ വിചാരിച്ചാൽ നിങ്ങളെ എന്നെന്നേക്കുമായി നശിപ്പിക്കുവാൻ കഴിയും." വദാസ് തന്റെ കസേരയിൽ മുമ്പോട്ടാഞ്ഞിരുന്നു. "നിങ്ങൾ രാജ്യം വിട്ടു പോകുവാനാഗ്രഹിച്ചു, അല്ലേ?"

"എനിക്കും ഭാര്യക്കുംവേണ്ടി പാസ്പോർട്ടിനപേക്ഷി ച്ചിരുന്നു."

"അതു നിരസിക്കപ്പെട്ടു. ഹംഗറിയിൽനിന്നു് മറെറാരു നാട്ടിലേക്കു് കടിയേറിപ്പാക്കുവാൻ നിങ്ങൾക്കിപ്പോഴും ആലോചനയുണ്ടോ?"

ജോർജ്ജിന്റെറ നിരന്തരമായ നിർബന്ധങ്ങളും തന്റെറ അന്ധമായ നിരാകരണങ്ങളും മാർട്ടിന്റെറ സ്മൃതിപഥത്തിൽ ഒരു നിമിഷം തങ്ങിനിന്നു. ഇപ്പോഴെങ്കിലും താൻ നാടുവിട്ടുപോകുവാൻ അനുവദിക്കപ്പെട്ടുമോ? താൻ അതിനു നൽകേണ്ടിവരുന്ന പ്രതിഫലം എന്തായിരിക്കും? "മറെറാരു മാർഗ്ഗവും എനിക്കായി തുറക്കപ്പെട്ടിട്ടില്ലെന്നാണെന്റെ തോന്നൽ."

"അതിനെപ്പററിയുള്ള ചിന്തതന്നെ നിരർത്ഥകമാണു്. പ്രൊഫസർ, ഞാൻ തീർത്തു പറയാം. ആ വഴി ഒരിക്കലും തുറന്നുകിട്ടുമെന്നു് ആശിക്കേണ്ടാ."

മാർട്ടിൻ നിവന്നിരുന്നു. അയാളുടെ സ്വരവും കൂടുതൽ ദൃഢമായി. "അങ്ങനെയെങ്കിൽ അതിനെക്കുറിച്ചു് എന്നോടു സംസാരിച്ചതെന്തിനു്?"

ശാന്തതയും ഉത്തേജനവും വദാസിന്റെറ ശബ്ദത്തിൽ മുഴങ്ങി. "എന്തായാലും കൊള്ളാം. ഈ അടുത്തുവരുന്ന വർഷങ്ങളിൽ നിങ്ങൾ എന്തുചെയ്യുവാൻ പോകുന്നുവെന്നു് നിങ്ങളിൽ നിന്നുതന്നെ അറിയുവാൻ ഞങ്ങളാഗ്രഹിക്കുന്നു."

"അതു് എന്തുമാത്രം എന്നെ ആശ്രയിച്ചിരിക്കുമെന്നു പറയുവാൻ നിവൃത്തിയില്ല." വിരസതയുടെ സ്ഫുരണമെന്നോണം മാർട്ടിൻ പ്രതിവചിച്ചു.

"അപ്പോൾ ആരെ ആശ്രയിച്ചാണു്?"

"എന്റെറ നിയന്ത്രണത്തിനതീതമായ ചില സാഹചര്യങ്ങളെ ആശ്രയിച്ചാണു്....."

വദാസ് മുഷ്ടിചുരുട്ടി മേശമേൽ ഇടിച്ചു. "കാര്യം തുറന്നു പറഞ്ഞാൽ, നിങ്ങൾ മറെറാരു ലോകമഹായുദ്ധവും കാത്തു്, കൊതിച്ചുകൊതിച്ചു്, കഴിഞ്ഞുകൂട്ടുകയാണു്, അല്ലേ? സോവ്യറ്റു യൂണിയനെയും അതിന്റെറ മിത്രരാജ്യ-

ങ്ങളെയും അമേരിക്ക ആറ്റംബോംബിട്ട് നശിപ്പിച്ച് ഹംഗറിയെയും തന്മൂലം നിങ്ങളെയും വിമോചിപ്പിക്കുന്ന ദിനവും സ്വപ്നം കണ്ടുകൊണ്ടിരിക്കുകയാണ് നിങ്ങൾ, അല്ലേ?''

''ശാസ്ത്രജ്ഞന്റെ ലോകം എല്ലായ്പോഴും സമാധാനത്തിന്റെ ലോകമാണ്.'' മാർട്ടിൻ പറഞ്ഞു.

കുറച്ചുനേരത്തേയ്ക്ക് ഇരുവരും മൗനം അവലംബിച്ചു.

''ഇതാ, നോക്കൂ'' വദാസ് താഴ്ന്ന സ്വരത്തിൽ ആരംഭിച്ചു: ''ഒഴിച്ചുനിർത്താൻ പാടില്ലാത്തവരായി ആരുംതന്നെയില്ല. പക്ഷേ ഒരു കാര്യം തീർച്ചതന്നെ. കഴിവുള്ളവരെന്ന് ഞങ്ങൾ ഗണിക്കുന്ന വ്യക്തികളുടെ സഹകരണം വിലമതിക്കുവാൻ ഞങ്ങളൊരിക്കലും മടികാണിച്ചിട്ടില്ല.'' കുറിക്കു കൊള്ളുന്ന പരിഹാസദ്ധ്വനി ആ സ്വരത്തോടിടകലർന്നിരുന്നു. ''നിങ്ങളുടെ സഹായം കൂടാതെ മുമ്പോട്ട പോകുവാൻ ഞങ്ങൾക്ക് എങ്ങനെയെങ്കിലും കഴിഞ്ഞേക്കും. പക്ഷേ നിങ്ങളുടെ സഹായം ലഭിക്കുന്നതു് ഞങ്ങൾക്കും നിങ്ങൾക്കും ഒരുപോലെ പ്രയോജനകരമാണല്ലോ.'' ഒരു ചെറു മൗനത്തിനുശേഷം വദാസ് തുടർന്നു ''സാധാരണഗതിയിൽ പാർട്ടിയിൽ ചേരാനുള്ള ക്ഷണനവുമായി ഞങ്ങൾ ജനങ്ങളെ സമീപിക്കാറില്ല. പുതുതായി അംഗങ്ങളെ ചേർക്കുന്നതിനെക്കാൾ അതിനുള്ള അപേക്ഷകൾ നിരസിക്കുന്നതിലാണ് ഞങ്ങളുടെ ശ്രദ്ധയെന്നും അതാണ് അടിസ്ഥാനപരമായി ഞങ്ങൾ സ്വീകരിച്ചിരിക്കുന്ന നയമെന്നും നിങ്ങൾക്കറിഞ്ഞുകൂടാ. പക്ഷേ നിങ്ങൾ അംഗത്വത്തിനപേക്ഷിച്ചാൽ ശുപാർശ ചെയ്യുവാൻ ഞാൻ ഉണ്ടായിരിക്കും. എന്നെ തെറ്റിദ്ധരിക്കരുതേ. ഇതു് ഒരപേക്ഷയോ അനുശാസനമോ അല്ല. ഇതൊരു സൂചന മാത്രമാണ്.'' പെട്ടെന്നു വദാസ് എഴുന്നേറ്റുനിന്നു. ''ഇതു ചോദ്യോത്തര സമയമല്ല'' അയാൾ പറഞ്ഞു.

''നിങ്ങൾക്ക് ഈ നിർദ്ദേശം മനസ്സിലായില്ലെങ്കിൽ ഞാൻ സൂചിപ്പിച്ച വിധം പ്രവർത്തിക്കുവാൻ നിങ്ങൾ കൂട്ടാക്കുന്നില്ലെങ്കിൽ, എന്തു സംഭവിക്കുമെന്നു് ചിന്തിച്ചു്

തല പുണ്ണാക്കേണ്ടതില്ല. ഞാൻ തുറന്നു പറയാം. എന്തു സംഭവിക്കുമെന്നതിനെപ്പറ്റി എനിക്കൊരു ശുപവുമില്ല. എന്തെങ്കിലും സംഭവിക്കുകയോ സംഭവിക്കാതിരിക്കുകയോ ചെയ്യാം. പക്ഷേ നിരാശയുടെ അഗാധഗർത്തത്തിലേയ്ക്കു ചവിട്ടിത്താഴ്ത്തപ്പെടുവാൻ ആരും ആഗ്രഹിക്കുകയില്ല. ഇതാ നിങ്ങളുടെ അവസരം സമാഗതമായിരിക്കുന്നു. നിങ്ങളുടെ തീരുമാനത്തിൽ ഞങ്ങൾ സമ്മർദ്ദം ചെലുത്തുകയില്ല. അതെല്ലാം നിങ്ങളുടെ മനഃസാക്ഷിയുടെ പ്രശ്നമാണ്. ആലോചിച്ച് ഒരു തീരുമാനത്തിൽ എത്തുന്നതിനും ഒരുപക്ഷേ നിങ്ങളുടെ അഭിപ്രായം അറിയിക്കുന്നതിനും ഒന്നു രണ്ടാഴ്ച സമയം വേണ്ടിവന്നേക്കാം. അതുകൊണ്ട് കുഴപ്പമൊന്നുമില്ല. ഒരു മാസം വേണമെങ്കിൽ അതുമാകാം. യാതൊരു വിരോധവുമില്ല." ആ സിഗരറ്റ്ഹോൾഡർ പെട്ടെന്ന് വദാസിന്റെ കീശയിൽ അപ്രത്യക്ഷമായി. "പ്രൊഫസർ, ഇവിടെവന്ന് എന്നെ കാണുവാൻ ശ്രമിച്ചതിനു് നന്ദി. എന്റെ പ്രത്യേകാന്വേഷണം നിങ്ങളുടെ ഭാര്യയെ അറിയിക്കണം. അടുത്ത മാസം ആദ്യവാരത്തിൽ നിങ്ങളുമായി ബന്ധം പുലർത്തുവാൻ ഞങ്ങൾ ശ്രമിക്കുന്നതായിരിക്കും. തന്മൂലം ഏതാണ്ടൊരുമാസക്കാലത്തോളം സമയം നിങ്ങൾക്ക് കിട്ടുമല്ലോ?"

ആ കൂടിക്കാഴ്ചക്കുശേഷം രണ്ടാഴ്ച കഴിഞ്ഞു് മാർട്ടിൻ വദാസിനെ ചെന്നുകണ്ടു. അയാൾ ഒരു തീരുമാനത്തിൽ എത്തിച്ചേർന്നിരുന്നു. മകനെ രാജ്യത്തിനു വെളിയിലയയ്ക്കുവാൻ തീരുമാനിച്ചതിനുശേഷം ഇത്രയേറെ മനോവേദന അനുഭവപ്പെട്ട മറ്റൊരവസരം മാർട്ടിനുണ്ടായിട്ടില്ല. അത്ര വിഷമംപിടിച്ച ദിനങ്ങളായിരുന്നു അവ. ഒരിക്കൽകൂടി ആവശ്യംസൃഷ്ടിച്ച അപ്രതിരോധ്യമായ സമ്മർദ്ദം അയാളെ കീഴടക്കി. ആ സന്ദർശനം വളരെ ഹ്രസ്വമായിരുന്നു. ജോലിത്തിരക്കിനിടയിൽ നീണ്ട ഒരു കൂടിക്കാഴ്ചയ്ക്ക് വദാസു് തയ്യാറായില്ല. അതിന്റെ ആവശ്യവും തൽക്കാലം ഉണ്ടായിരുന്നില്ല. മാർട്ടിന്റെ സമ്മതപ്രകടനം വദാസിനെ സന്തുഷ്ടനാക്കി.

അംഗത്വത്തിനുവേണ്ടിയുള്ള മാർട്ടിന്റെ അപേക്ഷ ക്കത്തു് പിറ്റേദിവസം വദാസ് നേരിട്ട് പാർട്ടിയുടെ കേന്ദ്രകമ്മറ്റിക്കു സമർപ്പിച്ചു. അതു് ഐകകണ്ഠ്യേന അംഗീകരിക്കപ്പെടുകയും ചെയ്തു. അതിനടുത്ത ദിവസം പുറപ്പെട്ട "സ്വതന്ത്രജനത"യിൽ മാർട്ടിനെ കണക്കില്ലാതെ പ്രശംസിച്ചുകൊണ്ടു് ഒരു ആശംസാലേഖനം പ്രസിദ്ധീകരിക്കപ്പെട്ടു. മാർട്ടിന്റെ ശാസ്ത്രീയരംഗത്തെ നേട്ടങ്ങളെയും അയാളുടെ രാജ്യസ്നേഹത്തെയും യുദ്ധത്തിൽ ഛിന്നഭിന്നമായ ആ നാടിനെ പുനർജ്ജീവിപ്പിക്കുവാനുള്ള മഹത്തായ യത്നത്തിനു് അയാൾ നൽകിയ സംഭാവനകളെയും അതിൽ വാനോളം പുകഴ്ത്തിയിരുന്നു. പാർട്ടിയിൽ അയാൾ ചേർന്ന വിവരം ആ ലേഖനത്തിൽ പരാമർശിച്ചതേയില്ല. അതിന്റെ പേരിൽ എന്തെങ്കിലും കൊട്ടിഘോഷിക്കേണ്ട ആവശ്യമില്ലെന്നു് കമ്മിറ്റി കരുതിയിരിക്കാം.

ഒരാഴ്ച കഴിഞ്ഞപ്പോൾ മഹത്തായ ആ ശാസ്ത്രീയ സ്ഥാപനത്തിന്റെ ഉത്ഘാടനവിവരം സർക്കാർ ഔപചാരികമായി പ്രഖ്യാപിച്ചു. ഔദ്യോഗികനിയമനങ്ങളുടെ ഒരു പട്ടികയും അതോടൊപ്പം പ്രസിദ്ധീകൃതമായി. കഴിവും മിഴിവുമുറ്റ ശാസ്ത്രജ്ഞന്മാരുടെ പങ്ക്തിയിൽ മാർട്ടിന്റെ നാമം മുന്നുപ്രാവശ്യം പ്രത്യക്ഷമായി. ഏറ്റവും ഉയർന്ന ഉപാദ്ധ്യക്ഷനായി നിയമിതനായ മാർട്ടിനു് ഒരു വർഷത്തിൽ മിക്കവാറും മാസങ്ങളും മോസ്കോവിൽ കഴിച്ചുകൂട്ടുന്ന പ്രൊഫസർ യാക്കോലോവിന്റെ അഭാവത്തിൽ പരമാദ്ധ്യക്ഷന്റെ ചുമതലയും നിർവഹിക്കേണ്ടിയിരുന്നു. താപോർജ്ജതന്ത്ര വിഭാഗത്തിന്റെ തലവനായും മാർട്ടിൻ നിയമിതനായി. ഈ ത്രിമുഖ നിയമനങ്ങളെപ്പറ്റിയുള്ള ഔദ്യോഗിക വിശദീകരണത്തിൽ പറഞ്ഞിരുന്നതു് "ഈ മൂന്നു പദവികളും വഹിക്കുവാൻ പ്രാപ്തനായി തെർമ്മോഫിസിക്സിൽ ലോകപ്രശസ്തി നേടിയ അന്യോനി മാർട്ടിനല്ലാതെ മറ്റാരുംതന്നെ ഇല്ലെ"ന്നായിരുന്നു.

ഈ സംഭവം നടക്കുന്നതു് സുപ്രസിദ്ധമായ 1948

കഴിഞ്ഞധികകാലം കഴിയുന്നതിനു മുമ്പായിരുന്നു. കമ്യൂണിസ്റ്റുകാർ രാജ്യാധികാരം പിടിച്ചെടുത്തു് ആറുമാസം പോലും ആയിട്ടില്ലാത്ത ഒരു ഘട്ടമായിരുന്നു അതു്. പാർട്ടിപ്രവർത്തകർ മാർട്ടിന്റെ മേൽ ചെളി വാരിയെറിഞ്ഞതിനു ശേഷം ഏതാണ്ടു് നാല മാസമായിട്ടുണ്ടാവണം. ഏതായാലും ഒരു കുറഞ്ഞ കാലയളവു മാത്രം. പക്ഷേ വ്യക്തിയെ സൃഷ്ടിക്കുവാനും നശിപ്പിക്കുവാനും പാർട്ടിയുടെ ഉരുക്കുഹസ്തങ്ങൾ പ്രാപ്തമാണെന്ന വസ്തുത മാർട്ടിനു മനസ്സിലാക്കുവാൻ കുറേക്കാലം വേണ്ടിവന്നു.

"ഞാൻ തന്നെ ഇവിടെ ഒരപരിചിതനല്ലേ?" കോട്ടും കൊപ്പിയും സ്റ്റാൻഡിൽ തൂക്കിയിട്ടതിനുശേഷം കസേരയിൽ ചാരിയിരുന്നുകൊണ്ടു് മാർട്ടിൻ ആത്മഗതം ചെയ്തു. "ഈ മേശയുടെ മുമ്പിൽ ഇരിക്കുവാൻ എനിക്കർഹതയുണ്ടോ? ഞാൻ ശരിയായ സ്ഥാനത്തു തന്നെയാണോ എത്തിച്ചേർന്നിരിക്കുന്നതു്?" ഉപബോധ മനസ്സിൽനിന്നുയർന്നുവരാറുള്ള ഈവിധ ചോദ്യങ്ങൾ ദുർബ്ബലാവസരങ്ങളിലെല്ലാം അയാൾ പരിഗണിക്കാറുണ്ടായിരുന്നില്ല. അങ്ങനെയാണെങ്കിൽതന്നെ അയാളുടനടി അവയെ അടിച്ചമർത്തുകയാണു പതിവു്. അയാൾ അന്നത്തെ തന്റെ കായ്യപരിപാടി നോക്കി. തിരക്കുനിറഞ്ഞ ഒരു ദിനം. ഒൻപതിനു കീഴുദ്യോഗസ്ഥന്മാരുടെ സമ്മേളനം. ഒൻപതരയ്ക്കു് യാക്കോലോവുമായി സന്ദർശനം. പത്തു മണിക്കു് "ജനകീയസ്വരം" എന്ന പത്രത്തിന്റെ പ്രതിനിധിയുമായി ഒരു അഭിമുഖസംഭാഷണം. പത്തരയ്ക്കു്... മാർട്ടിൻ ആകലണ്ടർ ദൂരേയ്ക്കു് തള്ളിമാറ്റി. തന്റെ ജോലി ചെയ്തുതീർക്കുവാൻ അയാൾക്കു സമയം കിട്ടുകയില്ലെന്നു നിശ്ചയമാണു്. എട്ടായ്പോഴും പൊതുയോഗങ്ങളും അഭിമുഖസംഭാഷണങ്ങളും തത്സംബന്ധമായ ചോദ്യോത്തരങ്ങളും തന്നെ. മൂന്നു മണിമുതൽ അഞ്ചു മണിവരെയുള്ള ക്ലാസ്സ് വേഗം തള്ളിനീക്കുവാൻ തനിക്കു കഴിഞ്ഞാൽ (അയാൾ അദ്ധ്യാപകവൃത്തി ഇഷ്ടപ്പെട്ടിരുന്നില്ല.) കഴിഞ്ഞയാഴ്ചയിൽ താൻ നിശ്ചിവച്ച പരീക്ഷണങ്ങൾ ചെയ്തുതീർക്കുവാൻ കഴിഞ്ഞേക്കും. പക്ഷേ അതു സാധിക്കുന്ന കാര്യം

പ്രയാസത്തിലാണ്. പരീക്ഷണങ്ങൾ തുടരുവാനോ തന്റെ അസിസ്റ്റന്റുമായി ജോലി സംബന്ധിച്ചു സംസാരിക്കുവാനോ ചിന്തയിൽ വ്യാപരിക്കുവാനോ കഷ്ടിച്ച് അരമണിക്കൂർ കിട്ടിയാൽ മഹാഭാഗ്യമായി. അയാൾക്ക് നിർമ്മാണപ്രവർത്തനങ്ങൾക്ക് ഒട്ടുംതന്നെ സമയം ലഭിച്ചിരുന്നില്ല.

ചുവരിൽ ഉറപ്പിച്ചിരുന്ന നാഴികമണിയിലേയ്ക്കയാൾ കണ്ണോടിച്ചു. ഒൻപതടിക്കുവാൻ പത്തു മിനിറ്റുണ്ട്. മാർട്ടിൻ കീശയിൽനിന്നു ജോജ്ജിന്റെ കത്തും കൊച്ചു ടോണിയുടെ ചിത്രവും പുറത്തെടുത്തു. ഇപ്പോൾ എന്തെങ്കിലും ചെയ്യുവാൻ കഴിഞ്ഞാൽ അത്രയുമായി. അല്ലെങ്കിൽ ഈയാഴ്ചയിൽ ഒരു മിനിറ്റുപോലും കിട്ടുകയില്ല. അയാൾ ധൃതഗതിയിൽ തന്റെ സെക്രട്ടറിയെ വിളിച്ചു.

പെട്ടെന്നു വലതുവശത്തെ ചുവരിലെ വാതിൽതുറന്ന് ഒരു യുവതി മുറിക്കുള്ളിലെത്തി. യുവത്വമോ, പ്രായാധിക്യമോ ആകർഷണീയതയോ അഭംഗിയോ കണ്ടെത്തുവാൻ സാധിക്കാത്ത ഒരു സ്ത്രീ. മത്സ്യനേത്രങ്ങളെ അനുസ്മരിപ്പിക്കുന്ന അവളുടെ ദൃഷ്ടിചലനങ്ങൾ മരവിച്ച മട്ടിലായിരുന്നു. അവളെ അഭിമുഖീകരിക്കുന്ന വ്യക്തികളുടെ മുഖത്തു ദൃഷ്ടിയുറപ്പിക്കാത്ത പ്രകൃതവും അവൾക്കുണ്ടായിരുന്നു. അവളുടെ ചെമ്പിച്ച തലമുടി ഭംഗിയായി ക്രോപ്പ് ചെയ്യപ്പെട്ടിരുന്നു. ലളിതവും ശുഭ്രവുമായ ബ്ലൗസും നീലപ്പാവാടയും ഇരുണ്ട ചാരനിറമാർന്ന സ്റ്റോക്കിംഗ്സും കറുത്ത ഷൂസുകളും അവൾ ധരിച്ചിരുന്നു.

"പ്രൊഫസർ മാർട്ടിൻ, ശാന്തിയും സ്വാതന്ത്ര്യവും നിലനിൽക്കട്ടെ. നിങ്ങളുടെ ജോലി അനസ്യൂതം നിർവഹിക്കുവാൻ എന്റെ ആശംസകൾ." പതിഞ്ഞ സ്വരത്തിൽ യാന്ത്രികമായി അവൾ ഉരുവിട്ടു. ചുരുക്കെഴുത്തിൽ കുറിച്ചെടുക്കുവാനുള്ള ഒരു ബുക്കും പെൻസിലും അവളുടെ കയ്യിൽ ഉണ്ടായിരുന്നു.

"ഗുഡ് മോർണിംഗ്, ഓൾഗാ." മാർട്ടിൻ പറഞ്ഞു. "ഒരു എയർമെയിൽ ഷീറ്റും കവറും എനിക്കു കിട്ടിയാൽ കൊള്ളാം."

"ഔദ്യോഗികമായ ആവശ്യത്തിലേക്കാണോ?" അവൾ ചോദിച്ചു. വിവിധതരത്തിലുള്ള സാധനങ്ങൾ ഇൻസ്റ്റിറ്റ്യൂട്ടിൽ സുലഭമായി ലഭിച്ചിരുന്നു. അവയുടെ തലക്കെട്ടുകൾ റഷ്യൻ ഹംഗേറിയൻ ഭാഷകളിലായിരുന്നു അച്ചടിപ്പിക്കപ്പെട്ടിരുന്നതു്.

"അല്ല. സ്വന്തമായ ഉപയോഗത്തിനാണു്. എന്റെ മകനൊരു കത്തെഴുതാമെന്നു കരുതിയാണു്." ഒരു നിമിഷം ശങ്കിച്ചതിനു ശേഷം മാർട്ടിൻ കൊച്ചുടോണിയുടെ ഫോട്ടോ മേശപ്പുറത്തുനിന്നെടുത്തു. "എന്റെ പൗത്രനെ കാണണമോ?"

"അനുവാദമുണ്ടെങ്കിൽ" വിമുഖതയോടെ, ഒരു കൃത്രിമപ്പുഞ്ചിരി തൂകിക്കൊണ്ടവൾ മറുപടി നൽകി.

ഇത്ര ഉദാരമായ ക്ഷണനം തൽക്കാലം ആവശ്യമായിരുന്നുവോ? അയാൾ സ്വയം കുണ്ഠിതനായി. തന്നെ തന്റെ കീഴുദ്യോഗസ്ഥന്മാരിൽ നിന്നു് അകറ്റി നിർത്തിയിരുന്ന അദൃശ്യഭിത്തികളുമായി തനിക്കെന്തുകൊണ്ടു് പൊരുത്തപ്പെട്ടു് പോകുവാൻ കഴിയുന്നില്ല? ആഫീസിലെ പ്രഥമ ജോലിദിനത്തിൽത്തന്നെ തന്റെ സെക്രട്ടറിയും കീഴുദ്യോഗസ്ഥന്മാരും തന്നോടടുത്തു പെരുമാറുവാൻ വിമുഖരാണെന്ന വസ്തുത മാർട്ടിൻ ഗ്രഹിച്ചിരുന്നു. തങ്ങളുടെ മേലുദ്യോഗസ്ഥനുമായി വ്യക്തിപരമായ സൗഹൃദബന്ധം ഉടലെടുക്കുന്ന സ്ഥിതിവിശേഷത്തെ അവർ ഭയപ്പെട്ടിരിക്കണം. അനാവശ്യവും അനിഷ്ടകരവുമായ ഏതു ബന്ധവും ഉണ്ടാകുന്നതവരിൽ ഉൽക്കണ്ഠ ജനിപ്പിച്ചിരുന്നു. അതു തടയുവാൻ അവർ പരമാവധി ശ്രമങ്ങളും നടത്തിയിരുന്നു. തൊട്ടും തൊടാതെയുമുള്ള ഈ പെരുമാറ്റം മാറ്റിക്കിട്ടുവാൻ മാർട്ടിൻ കഴിവതു പയറ്റി നോക്കിയെങ്കിലും ആ ശ്രമം പരാജയപ്പെട്ടു.

തന്റെ ചേഷ്ടകൾ ഒരു മുൻകരുതൽ നടപടിയാണെന്നു് മാർട്ടിനു സമ്മതിക്കേണ്ടിവന്നു. മേശപ്പുറത്തു കിടന്ന ഫോട്ടോ ഓൾഗാ കണ്ടിരുന്നു. അതു് എത്രതന്നെയായിരുന്നാലും, മാർട്ടിൻ അതു് മറച്ചുവെക്കുവാൻ ശ്രമിക്കുന്നുവെന്ന വസ്തുത അറിഞ്ഞിട്ടും, അറിയാത്തതുപോലെ

യുള്ള അവളുടെ നാട്യം ഒരാവശ്യത്തിന്റെ പേരിൽ ആയിരുന്നു.

"നന്നായിരിക്കുന്നു" അവൾ അഭിപ്രായപ്പെട്ടു. "പക്ഷേ ആ വസ്ത്രധാരണരീതി അല്പം ബീഭത്സമാണല്ലോ? എയർ മെയിൽ ഷിറ്റു് ഞാനിപ്പോൾത്തന്നെ കൊണ്ടുവരാം." ഇതു ഹൃദയശൂന്യയായ ഒരു സ്ത്രീയുമായി കഴിച്ചുകൂട്ടുന്ന കായ്യം എളുപ്പമോ സന്തോഷജനകമോ ആയിരുന്നില്ല. തന്നെ സൂക്ഷിക്കുകയും തന്റെ ഓരോ പ്രവൃത്തിയും പരിശോധിച്ചു് റിപ്പോർട്ടു് ചെയ്യുകയും ചെയ്യുന്ന ഒരുവളുടെ നേരേ കണ്ണടച്ചു് മുമ്പോട്ടു് പോവുക ദുഷ്കരമായിരുന്നു. പക്ഷേ എത്രയോ കണ്ണുകൾ അയാളെ വേട്ടയാടുന്നു! വീട്ടിലും ആഫീസിലും കാറിലും അയാൾ വേട്ടയാടപ്പെടുന്നു! അയാളുടെ ടെലഫോൺസംഭാഷണങ്ങൾ ചോർത്തിയെടുക്കപ്പെടുന്നു. അയാൾക്കുള്ളതും അയാൾ അയയ്ക്കുന്നതുമായ കത്തുകൾ വായിക്കപ്പെടുകയും അവയുടെ പകർപ്പുകൾ എടുക്കപ്പെടുകയും ചെയ്യുന്നു. ഇവയൊന്നുംതന്നെ കാണുന്നില്ലെന്നു നടിക്കുവാൻ അയാൾ ബാദ്ധ്യസ്ഥനാണു്. സംസാരത്തിലും പ്രവൃത്തിയിലും സംശയം ജനിപ്പിച്ചുകൂടാ. അയാൾ നൽകേണ്ടിയിരുന്ന ഭാരിച്ച പ്രതിഫലത്തിന്റെ ഒരു ഭാഗമായിരുന്നു അതും.....

മാർട്ടിൻ കസേരയിൽ ചാരിയിരുന്നു് അന്നത്തെ കാറപകടത്തെപ്പറ്റി ഓർത്തു. പൂർണ്ണമായ സുബോധത്തോടുകൂടി ഭവിഷ്യത്തുകൾ തികച്ചും മനസ്സിലാക്കിക്കൊണ്ടുതന്നെയാണു് ആ മനുഷ്യൻ അങ്ങനെ ചാടിവീണതു്. അയാൾ ആത്മഹത്യ ചെയ്യുകയായിരുന്നു. രക്തദാഹിയായ ആ നരച്ച തല അയാളുടെ കൺമുമ്പിൽ ഒരു നിമിഷം പ്രത്യക്ഷമായി. പാവം! ആ മനുഷ്യൻ വേണ്ടത്ര അനുഭവിച്ചുകാണും! താനെന്താണു് ചെയ്യുന്നതെന്നയാൾക്കറിയാമായിരുന്നു. നാട്ടുകടത്തപ്പെടുവാൻ അയാൾ ഇഷ്ടപ്പെട്ടില്ല. പക്ഷേ ആത്മഹത്യയല്ലാതെ മറ്റൊരു പോംവഴിയുമില്ല. പക്ഷേ അധികാരികൾ ആത്മഹത്യയെ അംഗീകരിക്കാറില്ല. അങ്ങനെ ഒരുണ്ടാകുകയില്ലത്രേ! ജനകീയജനാധിപത്യത്തിൻ കീഴിൽ

കഴിയുന്നവർ സമചിത്തത കൈവെടിയുമെന്നോ? സദാ സന്തുഷ്ടരായി കഴിയുന്നവർ എന്തിനാത്മഹത്യ ചെയ്യണം? പക്ഷേ താനെന്തിനീവിധം ചിന്തിച്ചു തല പുണ്ണാക്കുന്നു? ആ സംഭവം മറക്കുവാനയാൾ പരിശ്രമിച്ചു. ഒരുന്മേഷരാഹിത്യം അയാൾക്കു് അനുഭവപ്പെട്ടു.

ജോർജ്ജിനു കത്തെഴുതുന്ന വേളയിൽ ഈ വിഷാദഭാവം കൈവെടിയണം. ഇപ്പോൾതന്നെ കത്തെഴുതണം. അതിനു മുമ്പു് ഈ ഭാവം കൈവെടിഞ്ഞേ തീരൂ. അയാൾ ജോർജ്ജിന്റെകത്തു് വീണ്ടും വായിച്ചുനോക്കി. പിന്നീട്ടു് ആ ഫോട്ടോയിൽ വാത്സല്യപൂർവ്വം ഒന്നു കടാക്ഷിച്ചു. കഷ്ടം! ജോർജ്ജിനു സ്വന്തം ഫോട്ടോ ഒന്നയച്ചുതന്നാലെന്താ? ജോർജ്ജിന്റെ ഒരേയൊരു ഫോട്ടോ മാത്രമെ മാർട്ടിന്റെ കൈവശം ഉണ്ടായിരുന്നുള്ളു. തന്റെ സ്വന്തം ഇഷ്ടത്തിനു വിപരീതമായി അമേരിക്കയിലേക്കു പോകേണ്ടിവന്ന പുസ്തകപ്പുഴുവും നാണംകുണുങ്ങിയുമായ ഒരു ബാലനായിരുന്ന ജോർജ്ജു് അന്നു്.....

മാർട്ടിൻ ഹിറ്റ്ലറെയും നാസിസത്തെയും വെറുക്കുകയും നിന്ദിക്കുകയും ചെയ്തിരുന്നു. അവർ ലോകത്തെ യുദ്ധത്തിലേക്കു വലിച്ചിഴയ്ക്കുമെന്നൊരു ധാരണ വർഷങ്ങളായി അയാൾ വെച്ചുപുലർത്തിയിരുന്നു. ഒരു പുതിയ അഗ്നിപ്രളയത്തിന്റെ ഫലമായി ഹംഗറി ഹിറ്റ്ലറുടെ ചേരിയിൽ നിന്നു യുദ്ധം ചെയ്യേണ്ടിവരുമെന്നയാൾ കരുതി. തന്റെ മകനെ അതിൽനിന്നു രക്ഷിക്കുവാൻ അയാൾ ആഗ്രഹിച്ചു. ജോർജ്ജിനെ ഹംഗറിയിൽ നിന്നു പുറത്തേയ്ക്കു് അയയ്ക്കുവാൻ അയാൾ നിശ്ചയിച്ചു. രണ്ടു വർഷത്തിലധികമായി മാർട്ടിൻ തന്റെ സർവവിധ സ്വാധീനതകളും ഉപയോഗിച്ചു് എം. ഐ. റ്റി. യിൽ ഒരു ദീർഘകാല വേതനം ജോർജ്ജിനു നേടിക്കൊടുക്കുവാൻ വേണ്ടി പരിശ്രമിച്ചു. അവൻ ഹൈസ്കൂളിൽനിന്നു പുറത്തുവന്നു് അധികകാലം കഴിയുന്നതിനു മുമ്പു് അതു ലഭിക്കുകയുംചെയ്തു.

തന്റെ ഏകപുത്രനുമായുള്ള വേർപാടു് മാർട്ടിനു ദുസ്സഹമായിരുന്നുവെങ്കിലും ഏക പരിഹാരമാർഗ്ഗം

അതാണെന്നയാൾക്കറിയാമായിരുന്നു. എന്നാൽ ജോർജ്ജ് അതൊരത്യാഹിതമായിട്ടാണ് പരിഗണിച്ചതു്. അന്താദേശീയ പ്രശസ്തിനേടിയ ഒരു പിതാവിന്റെ തണലിൽ വളർന്നുവന്ന ജോർജ്ജ് തന്റെ വികാരവിചാരങ്ങളിൽ പിതാവിനെ പൂർണ്ണമായും ആശ്രയിച്ചിരുന്നു. സന്തുഷ്ടി പൂർണ്ണമായ ശൈശവവും ക്ലേശരഹിതമായ താരുണ്യവും നയിച്ച തന്റെ പിതൃഗേഹത്തെയും അവിടത്തെ ശാന്ത പരിസരങ്ങളെയും മാതാപിതാക്കളെയും കാമുകിയായ ഈവിനെയുംവേർ പിരിഞ്ഞു പോകുന്ന കായ്യം അയാൾക്കു് അനല്പമായ വേദനയുളവാക്കി. എന്നാൽ തന്റെ പിതാവു് ശക്തിയായി നിർബന്ധിച്ചപ്പോൾ പരാജിതവികാരത്താൽ വ്യാകുലനായി ജോർജ്ജ് 1939—ലെ ഗ്രീഷ്മകാലാരംഭത്തിൽ അമേരിക്കയിലേക്കു പുറപ്പെട്ടു. പാരീസ് എക്സ്പ്രസ് സ്റ്റേഷൻ വിട്ട വേളയിൽ ആ അമ്മയും മകനും തമ്മിൽ നടന്ന ആലിംഗനം അവരുടെ അന്തിമാലിംഗനമായിരുന്നുവെന്നു് അവർ ഇരുവരും അറിഞ്ഞില്ല. മൂന്നു ദിവസത്തിനുള്ളിൽ ചെർബൗർഗ്ഗിലെത്തിയ അയാൾ ന്യൂയോർക്കിലേക്കു യാത്ര തിരിച്ചു.

വ്യസനവും നഷ്ടചിന്തയും തനിക്കു തോന്നുന്നുവെന്നു് ജോർജ്ജ് തന്റെ മാതാപിതാക്കൾക്കയച്ച ആദ്യത്തെ കത്തിൽതന്നെ വ്യക്തമാക്കിയിരുന്നു. ആ വലിയ നഗരത്തിലെ എല്ലാംതന്നെ വീണ്ടുവിചാരമില്ലായ്മയും ബീഭത്സതയും 'എട്ടുപിടി'രീതിയും നിറഞ്ഞതായി അയാൾക്കു തോന്നി. തന്നെ പരിചയപ്പെട്ടതിനെക്കൊണ്ടു് കത്തുകൾ ആർക്കെല്ലാം എഴുതിയോ, അവരെല്ലാംതന്നെ നഗരത്തിൽ ഇല്ലാതിരിക്കുകയോ, ഒരു നാഴികയിൽക്കൂടുതൽ ജോർജ്ജിനോടൊപ്പം ചെലവഴിക്കുവാൻ വയ്യാതവണ്ണം തിരക്കിലോ ആയിരുന്നു. ഈ വിവരം അറിഞ്ഞ മാർട്ടിൻ കോപാകുലനായി ന്യൂയോർക്കിലെ വാസം അവസാനിപ്പിക്കുവാനും ബോസ്റ്റണിലേക്കു് യാത്ര തിരിക്കുവാനും മകനോടാജ്ഞാപിച്ചു.

മാർട്ടിന്റെ ഒരു പഴയ സ്നേഹിതനും ആരാധകനുമായിരുന്ന പ്രൊഫസർ ഗോൾഡൻ ബ്രൂഫിന്റെ ഗൃഹത്തിൽ

ഒരതിഥിയായി താമസിക്കുവാനിടവന്നിട്ടും അയാളുടെ കഷ്ടതകൾ തീർന്നില്ല. ആ സ്ഥലത്തുള്ള യുവാക്കൾ തന്നെ അവഗണിച്ചിരിക്കുകയാണെന്നുള്ള തോന്നൽ അയാൾക്കു സഹ്യമായിത്തോന്നി. വൈജ്ഞാനിക സാംസ്കാരികതലങ്ങളിൽ അവർ തന്നെക്കാൾ പിന്നോക്കമാണെന്നയാൾ സ്വയം സമാധാനിച്ചു. പക്ഷേ തന്റെ "താൻ പോരിമാ" ഭാവമാണ് തന്റെ ഏകാന്തതയ്ക്കു കാരണമായ മറയെ സൃഷ്ടിച്ചിരിക്കുന്നതെന്ന വസ്തുത അയാൾ വിമുഖതയോടെയെങ്കിലും മനസ്സിലാക്കി. തന്റെ അസന്തുഷ്ടിയുടെ കാരണം താൻ തന്നെ. പക്ഷേ നിരാശയോ ശ്വാസംമുട്ടലോ അനുഭവിക്കേണ്ട കാര്യമില്ല. പതിനെട്ട വയസ്സുകാരന്റെയിടയിൽ ഒരു വൃദ്ധനെന്ന തോന്നൽ തനിക്കുണ്ടാകേണ്ട കാര്യമില്ല.

ആ യുവാക്കൾ അംബരചുംബികളായ മന്ദിരങ്ങളിൽ തല്പരരെങ്കിലും ഫ്ളോറൻസിലെ പോണ്ടിവിച്ചിയോയുടെ ആരാധകരും ആയിരുന്നു. ബേസ്ബോൾകളിയും സിനിമായും അവരെ മത്തരാക്കിയിരുന്നു. നൃത്തം ചെയ്യുന്നതിനും വലിയ "ഗമ"യിൽ ടൈ കെട്ടുന്നതിനും അവർ ഇഷ്ടപ്പെട്ടു. വികാരത്തിനു കീഴ്പെടാത്ത അവസരങ്ങളിൽ മൂർഖരായിരുന്ന അവർ ധനമാണ് ജീവിതത്തിലെ സുപ്രധാനഘടകമെന്നു വിശ്വസിച്ചു. അവരുടെ ദൃഷ്ടിയിൽ സൗന്ദര്യബോധം അപ്രധാനമായ ഒന്നായിരുന്നു. തങ്ങളുടെ ഗ്രാമഫോണുകളിൽ ബാഷിന്റെ സംഗീതം അവർ ശ്രവിച്ചിരുന്നു. വെർലൈന്റെ പദ്യങ്ങളും അവർക്കു സുപരിചിതങ്ങളായിരുന്നു. ഫ്രഞ്ചു് ഉല്ലേഖന പ്രസ്ഥാനക്കാരുടെ ആരാധകരായ ആ യുവാക്കൾ ഇൗഡിപ്പസ് റെക്സിന്റെ ഏറ്റവും നവീനമായ നാടകാവിഷ്കരണം നടത്താനും മടിച്ചില്ല. ജീവിതാസ്വാദനത്തിനുള്ള ഒടുങ്ങാത്ത തൃഷ്ണയും മരണത്തെ താത്വികമാനദണ്ഡത്തിൽ ദർശിക്കുവാനുള്ള കഴിവും അവരുടെ പ്രത്യേകതകളായിരുന്നു. വിജയത്തെക്കുറിച്ചുള്ള അവരുടെ അപരിമിതമായ ബഹുമാനവും അപകടങ്ങളെയും സാഹസികസംരംഭങ്ങളെയും നേരിടുന്നതിനുള്ള അവരുടെ സഹജ

വാസനയും പരിഗണനീയം തന്നെയായിരുന്നു. വസ്തുതകളെ നോക്കിക്കാണുവാനും അവയെ നന്മയ്ക്കുതകുംവിധം മാറ്റിയെടുക്കുവാനും ഉള്ള ദൃഢനിശ്ചയവും അവർക്കുണ്ടായിരുന്നു. കരുത്തും യുവത്വവും അവരിൽ നിറഞ്ഞുനിന്നു.

ജോർജ്ജിന്റെ കത്തുകൾ മാർട്ടിനു് അയാളെക്കുറിച്ചുണ്ടായിരുന്ന ജിജ്ഞാസയെ ശാന്തമാക്കി. ഗോൾഡൻ ബ്രൂഹിന്റെ വസതിയിൽ താൻ അമേരിക്കക്കാരുമായി കൂടുതൽ സ്വതന്ത്രമായി പെരുമാറുന്നു എന്നു് ജോർജ്ജു് പിതാവിനെഴുതിയിരുന്നു. താൻ അനിവാര്യമായി പരാജയപ്പെട്ടുമെന്ന ബോധം തന്നെ അലട്ടുന്നില്ലെന്നും താൻ ഉന്മേഷത്തോടുകൂടി വർത്തിക്കുന്നുവെന്നും ജീവിതം വിജയിപ്പിക്കുവാനുള്ള മാർഗ്ഗങ്ങൾ തനിക്കറിയാമെന്നും അയാൾ വ്യക്തമാക്കിയിരുന്നു. ഇതു് മാർട്ടിനെ ആശ്വസിപ്പിച്ചു. മുൻകാലങ്ങളിലെ പിതൃപുത്രസംഭാഷണങ്ങളിൽ "ഈവു്" എന്ന പെൺകുട്ടിക്കു് ഉണ്ടായിരുന്ന സ്ഥാനം "എലൻ" എന്ന പെൺകുട്ടിക്കായിരിക്കുന്നു ഇപ്പോഴെന്നും മാർട്ടിൻ മനസ്സിലാക്കി.

യൂറോപ്യൻ യുദ്ധം പൊട്ടിപ്പുറപ്പെട്ടതോടെ കാര്യങ്ങൾ കൂടുതൽ വ്യക്തമായിത്തീർന്നു. ആ യുദ്ധത്തിന്റെ ജ്വാലകൾ യൂറോപ്പിലെ ക്രിസ്തീയസംസ്കാരത്തെ നശിപ്പിച്ചുകളയുമെന്നു തോന്നി. ആ യുദ്ധത്തെക്കുറിച്ചു് ജോർജ്ജു് തന്റെ സുഹൃത്തുക്കളുമായി സംസാരിച്ചു. പരസ്പരസഹായത്തിന്റെ പ്രശ്നം ചൂണ്ടിക്കാണിച്ചുകൊണ്ടയാൾ ഇതു യൂറോപ്പിന്റെ മാത്രം പ്രശ്നമല്ലെന്നും തങ്ങളുടേതും കൂടിയായ പ്രശ്നമാണെന്നും വ്യക്തമാക്കി. നാസിസത്തിനു് ദേശീയ അതിർത്തികളില്ലെന്നും മഹാസമുദ്രങ്ങൾ സ്റ്റാലിനിൽനിന്നെന്നപോലെ ഹിറ്റ്ലറിൽനിന്നും തുച്ഛപരിമാണത്തിലുള്ള സുരക്ഷിതത്വമേ അമേരിക്കയ്ക്കു നൽകുകയുള്ളുവെന്നും അയാൾ വാദിച്ചു. അയാളെ ഒരു ശല്യമായി പരിഗണിച്ച ചിലരും അവിടെ ഉണ്ടായിരുന്നു. സോവ്യറ്റുയൂണിയന്റെ അനുഭാവികളായ യുവകമ്യൂണിസ്റ്റുകൾ അയാളെ ഒരു യുദ്ധക്കൊ

തിയനായി മുദ്രയടിച്ചു. പക്ഷേ അയാളെ പൂർണ്ണമായി മനസ്സിലാക്കിയതു് എലൻ മാത്രമാണു്.

അമേരിക്ക യുദ്ധത്തിൽ പ്രവേശിച്ചപ്പോൾ യുദ്ധ സേവനത്തിനു സ്വയം സമർപ്പിച്ച പ്രഥമ വിദേശീയരിലൊരാളായിരുന്ന ജോർജ്ജ്. വ്യോമസേനാവിഭാഗത്തിലാണു് അയാളെ തിരഞ്ഞെടുത്തു പരിശീലിപ്പിച്ചതു്. അതിനെത്തുടർന്നയാൾ ഇംഗ്ലണ്ടിലേക്കു് അയയ്ക്കപ്പെട്ടു. എലന്റെ ഒരു ഫോട്ടോയും അയാളുടെ കൈവശം ഉണ്ടായിരുന്നു. ബി—29ന്റെ വൈമാനികനെന്ന നിലയിൽ ഫ്രാൻസിന്റെ മുകളിലൂടെ പതിനാറുപ്രാവശ്യവും ജർമ്മനിയുടെ മുകളിലൂടെ പതിനൊന്നു് പ്രാവശ്യവും അയാൾ പറന്നു. യൂറോപ്പിലെ വിജയദിനം കഴിഞ്ഞൊരുമാസത്തിനുശേഷം അയാൾ അമേരിക്കയിൽ എത്തി. ഏറെത്താമസിയാതെ അയാൾ സൈന്യത്തിൽ നിന്നു വിരിഞ്ഞു് തന്റെ പഠനം തുടർന്നു. കുറെ ആഴ്ചകൾക്കുശേഷം എലന്റെ ഒരു ഫോട്ടോയുമായി അയാളൊരു പ്രത്യേകാനുമതി വാങ്ങി ഹംഗറിയിലെത്തി.

തന്റെ മാതാവു് മരിച്ചുപോയെന്ന കാര്യം പിതാവിൽനിന്നുള്ള കത്തുകളിൽ നിന്നയാൾ ഗ്രഹിച്ചിരുന്നു. തന്റെ മാതൃരാജ്യത്തിലെ ജീവിതരീതിതന്നെ വ്യത്യാസപ്പെട്ടുപോയെന്നും അയാൾ മനസ്സിലാക്കിയിരുന്നു. ബുഡാപ്പെസ്റ്റിന്റെ ഭീകരനാശം കാണുവാൻ അയാൾ മനസാതയ്യാറായിക്കഴിഞ്ഞിരുന്നു.

എന്നാൽ അയാളുടെ സങ്കല്പത്തേക്കാൾ ഭീകരമായ ഒരു ദൃശ്യമായിരുന്നു അയാൾ കണ്ടതു്. ബോംബേറുമൂലം നശിപ്പിക്കപ്പെട്ടിരുന്ന പഴയ വീടിന്റെ മുറ്റത്തുനിന്നു കുടുംബവക ഒരു നാലുകെട്ടിലേക്കു് മാറ്റി സ്ഥാപിച്ചിരുന്ന സ്വമാതാവിന്റെ ശവകുടീരം മാത്രമായിരുന്നു ജോർജ്ജിനു ശാന്തിനൽകുവാൻ പര്യാപ്തമായിരുന്ന ഏക കേന്ദ്രം. തന്റെ ബാല്യകാലഗേഹം പുനരുദ്ധരിക്കുവാൻ കഴിയാത്തവിധം അപ്രത്യക്ഷമായിക്കഴിഞ്ഞു. പ്രത്യേകം പണികഴിക്കപ്പെട്ട ചില മുറികളിലായിരുന്ന മാർട്ടിൻ വസിച്ചിരുന്നതു്. ജോർജ്ജിന്റെ പഴയ സ്നേഹിതന്മാരിൽ

മിക്കയാളുകളും യുദ്ധത്തിൽ കൊല്ലപ്പെട്ടുകയോ നാസികളുടെ നാട്ടുകടത്തലിനോ വധശിക്ഷകൾക്കോ ഇരയാക്കുകയോ ചെയ്തതായി അയാൾ മനസ്സിലാക്കി. അവരിൽ ഒരു വിഭാഗം ആളുകളെ റഷ്യാക്കാർ പിടിച്ചുകൂടി. സോവ്യറ്റു യൂണിയനിലെ ഒരജ്ഞാതസ്ഥലത്തേക്ക് (നിർബന്ധിത തടങ്കൽപാളയത്തിലേയ്ക്ക്) തടവുകാരായി അയച്ചവിവരവും അയാൾ അറിഞ്ഞു. ഈവും അപ്രത്യക്ഷയായിക്കഴിഞ്ഞിരുന്നു. അവളുമായി വൈകാരികബന്ധങ്ങൾ തൽക്കാലം നിലവിലില്ലെങ്കിലും അവളുടെ ദുരന്തകഥ മറെറാരു സ്നേഹിതൻ പറഞ്ഞറിഞ്ഞപ്പോൾ അയാൾ ഞെട്ടിപ്പോയി. ബുഡാപ്പെസ്റ്റ്, ചുവപ്പുസേനയുടെ അധീനതയിൽ വന്നു കഴിഞ്ഞധികദിവസങ്ങൾ കഴിയുന്നതിനു മുമ്പാണ് ആ സംഭവം നടന്നതു്. ഈവു് മറു സൗകര്യങ്ങൾ ലഭിക്കായ്കയാൽ ഇടിഞ്ഞുപൊളിഞ്ഞ സ്വഗൃഹത്തിൽ കുടുംബസമേതം താമസിക്കുകയായിരുന്നു. ഒരു ദിവസം കുറെ റഷ്യൻപട്ടാളക്കാർ ആ ഗൃഹത്തിൽ എത്തി പുരുഷന്മാരോടു് പുറത്തുപോകുവാൻ ആജ്ഞാപിച്ചു. ഈവിന്റെ പിതൃസഹോദരന്മാർ ആ ആജ്ഞ അനുസരിക്കുവാൻ വിസമ്മതിച്ചു. തങ്ങൾ അധിപരാഷ്ട്രത്തിന്റെ വീരസന്താനങ്ങളാണെന്നുള്ള മദത്താൽ അന്ധരായിരുന്ന ആ ഭടന്മാർ പുരുഷന്മാരെ നിഷ്കരുണം വെടിവച്ചു വീഴ്ത്തിയതിനു ശേഷം ആ ഗൃഹത്തിലെ സ്ത്രീകളെ തങ്ങളുടെ മാംസദാഹം ശമിപ്പിക്കുവാൻ ഉപയോഗിച്ചു. അവസാനം അവരെയും അവർ വെടിവച്ചു കൊന്നു.

ബുഡാപ്പെസ്റ്റ് ജോർജ്ജിനൊരപരിചിത നഗരം പോലെ തോന്നി. അഥവാ താൻ അതിനൊരപരിചിതനായിത്തീർന്നതാണോ?

തന്റെ മകനിൽ വന്ന മാറ്റം കണ്ടു മാർട്ടിൻ പകച്ചു നിന്നുപോയി. ആറു വർഷങ്ങൾക്കു മുമ്പു്, ഒരു പിഞ്ചുബാലൻ മാത്രമായിരുന്ന അവൻ കണ്ണുനീരോടുകൂടി യാത്രപറഞ്ഞ രംഗം അയാൾ ഓർത്തു. പക്ഷേ ഇന്നു് അവൻ സ്വന്തമായ അഭിപ്രായങ്ങളുള്ള, ഇരുപത്തിയഞ്ചു

നോടടുത്തു് പ്രായമുള്ള, ഒരു പുരുഷനാണു്. അമേരിക്കൻ പൈലറ്റോഫീസറുടെ യൂണിഫോറം ധരിച്ച ബലമുള്ള ഒരു യുവാവാണവൻ. ശാരീരികമായ കഷ്ടതകൾ അനുഭവിച്ചതിന്റെ രേഖകൾ സ്വപിതാവിന്റെ മുഖത്തു മുദ്രിതമായിരുന്നുവെങ്കിലും അദ്ദേഹം മാനസികമായി ഉൗർജ്ജസ്വലനായി കാണപ്പെട്ടതു് അവനെ സന്തുഷ്ടനാക്കി. പക്ഷേ, തന്റെ മാതാവു് മരിച്ചു് ഒരു വർഷം കഴിയുന്നതിനു മുമ്പു് തന്റെ പിതാവു് പുനർവിവാഹം ചെയ്യുവാൻ പോകുന്നുവെന്ന കാര്യം അവനിൽ തെല്ലൊരു ഞെട്ടലുണ്ടാക്കി.

മാർട്ടിന്റെ താൽക്കാലിക വസതിയിൽ ഓവർക്കോട്ടും ധരിച്ചു് മരംകോച്ചുന്ന തണുപ്പിൽ അവർ ഇരിക്കുകയായിരുന്നു. ശിശിരകാലത്തിന്റെ ശൈത്യത്തിൽ നിന്നു് വാതായനങ്ങളുടെ പൊള്ളയായ ഫ്രേമുകൾ അവരെ ഒട്ടൊക്കെ രക്ഷിച്ചിരുന്നു. വിറകു് ദുർല്ലഭമായിരുന്ന അക്കാലത്തു് മരവും കൽക്കരിയും നേടുവാൻ കഴിയാത്തവർ സ്വന്തം മരപ്പുരുപ്പടികൾ, പുസ്തകങ്ങൾ മുതലായവയാണു് തങ്ങളുടെ ഗൃഹങ്ങളെ ശൈത്യത്തിൽ നിന്നു രക്ഷിച്ചതു്. സോവ്യറ്റു സേനകൾ അധിവസിച്ചിരുന്ന ആശുപത്രികൾ, ആഫീസുകൾ, മറ്റു കെട്ടിടങ്ങൾ മുതലായവയ്ക്കു് കണ്ണാടിജാലകങ്ങൾ ലഭ്യമായിരുന്നുള്ളു. കരോളാ ഒരു മണിക്കൂറിനു മുമ്പവിടെയെത്തിയതു് ജോർജ്ജിനെ കാണാനായിരുന്നു. ഉപരോധകാലത്തു് തുച്ഛമായ നാശങ്ങൾക്കിരയായ നാഷനൽ തീയേറ്ററിൽ യുദ്ധംമൂലം കൂട്ടംബന്ധുക്കൾ വിട്ടു നഷ്ടപ്പെട്ട മറ്റു നടിനടന്മാരോടൊപ്പമാണു് അവൾ താമസിച്ചിരുന്നതു്.

പുനർവിവാഹക്കാര്യം ജോർജ്ജിനോടു് പറഞ്ഞിരുന്നില്ല. പക്ഷേ തനിക്കു കാപ്പി തിളപ്പിച്ചു തരുവാനും താൻ വാങ്ങിയ തുണികൊണ്ടു് തനിക്കൊരു തലയിണയുറ തയ്ക്കുവാനും മാത്രമല്ല കരോളാ വന്നതെന്നു് ജോർജ്ജിനു തോന്നി. അവളുടെ സാന്നിദ്ധ്യസമയം ആ വിഷയം പുറത്തെടുക്കാതെ അവളവിടെനിന്നു നിർഗ്ഗമിക്കുന്നതുവരെ മാർട്ടിൻ കാത്തിരുന്നു. "അവളെ നാടകവേദിയിൽ

വെച്ച് നീ കണ്ടിട്ടില്ലേ?'' അയാൾ സംസാരം ആരംഭിച്ചു. ''യുദ്ധത്തിനു മുമ്പ് നാടകരംഗങ്ങളിൽ പല വേഷത്തിൽ നീയവളെ കണ്ടിട്ടുണ്ടാവും.''

''ഞാനവരെ ഓർക്കുന്നുണ്ട്.'' ജോർജ്ജ് അല്പം പതുങ്ങലോടെ പ്രതിവചിച്ചു. ''അവർ കഴിവുള്ള ഒരു നടിയാണെന്നാണെന്റെ തോന്നൽ.''

''ജോർജ്ജ്, ഇപ്പോൾ നിനക്കവളോടുള്ള മനോഭാവം എന്താണ്?''

''അവർ വളരെ സുന്ദരി തന്നെ. അവരുമായിട്ടുണ്ടായിട്ടുള്ള ബന്ധമെന്താണെന്നെനിക്കറിഞ്ഞുകൂടാ.'' താൻ നയരഹിതമായിട്ടാണോ സംസാരിക്കുന്നതെന്നയാൾ സംശയിച്ചു.

വിശദീകരണാർത്ഥം ലഭിച്ച സുന്ദർഭം ശരിക്കും ഉപയോഗപ്പെടുത്തിക്കൊണ്ട് മാർട്ടിൻ പറഞ്ഞു: ''ഉപരോധകാലത്താണ് ഞങ്ങൾ കണ്ടുമുട്ടിയതു്. അതു് നിന്റെ അമ്മയുടെ മരണത്തിനു ശേഷമാണ്. നിരാശനും പരിക്ഷിണനുമായ ഞാൻ ആ കാലഘട്ടത്തെ അതിജീവിക്കുവാൻ കഴിയുമെന്നാശിച്ചിരുന്നില്ല.''

എല്ലാം ഗ്രഹിച്ച ഭാവത്തിൽ സഹതാപപൂർണ്ണനായി ജോർജ്ജ് തലകുലുക്കി. എലനു് ഇതുപോലെ പൊടുന്നനെ മരണം സംഭവിച്ചാൽ താനാണെങ്കിൽ അതിനെ അതിജീവിക്കുമോ?

''അവളാണെന്റെ ജീവിതത്തെ രക്ഷിച്ചതു്.'' മാർട്ടിൻ തുടർന്നു. ''ആ അനുഭവങ്ങളുമായി ബന്ധമില്ലാത്ത ഒരാളെ ആ കാര്യങ്ങൾ പറഞ്ഞു മനസ്സിലാക്കുക സാദ്ധ്യമല്ല. പക്ഷേ ഞാൻ ദുരന്താനുഭവങ്ങളെ അതിജീവിച്ചതു് പൂർണ്ണമായും അവൾ മൂലമായിരുന്നു.''

അതൊരനുഭവസാക്ഷ്യംതന്നെ ആയിരുന്നു. ശ്വാസം അടക്കിപ്പിടിച്ചുകൊണ്ട് ജോർജ്ജ് എല്ലാം ശ്രദ്ധിച്ചു കേട്ടു. തന്റെ ചെറുപ്പകാലത്തു് ഈവിനോടുള്ള തന്റെ പ്രണയവൃത്താന്തം അച്ഛനോടു പറഞ്ഞ കഥ അവൻ ഓർത്തു. എലനെക്കുറിച്ചു് മാർട്ടിനോടു് പറയുവാൻ അവസരം ലഭിച്ചില്ലല്ലോയെന്നയാൾ കുണ്ഠിതപ്പെട്ടിരുന്നു.

എന്നാൽ ഇന്നു് ആ ചരിത്രം ആവർത്തിക്കുകയാണു്. ഇപ്പോഴത്തെ കഥാനായകൻ മാർട്ടിനാണെന്നു മാത്രം.

"അതു് യുദ്ധകാലത്തു് നടന്ന ഒരു വിചിത്രകഥ മാത്രമല്ല. മകനെ, നീ താമസിയാതെ അമേരിക്കയിലേക്കു മടങ്ങും. കരോളായില്ലെങ്കിൽ എന്റെ അവസ്ഥ ഭയങ്കരംതന്നെ ആയിരിക്കും."

"അച്ഛാ, അച്ഛനവരെ വിവാഹം കഴിക്കുവാനാഗ്രഹിക്കുന്നുവോ?"

"ഉവ്വു്."

"പക്ഷേ....." ജോർജ്ജു് നിശ്ശബ്ദനായി.

"ശരി." മാർട്ടിൻ നിർബന്ധിച്ചു. "നിനക്കു് അതിനെക്കുറിച്ചുള്ള അഭിപ്രായം തുറന്നു പറയൂ."

"അച്ഛാ, ഏകാന്തതയിൽ നിന്നു രക്ഷപ്പെടുവാൻ മാത്രമല്ല അങ്ങു് വിവാഹം കഴിക്കുന്നതെന്നു് ഞാൻ വിശ്വസിക്കുന്നു."

"അതും ശരിയാണു്. ഏകാന്തത ദുർഭരമായ ഒരു വ്യാധിതന്നെ. പക്ഷേ എന്റെ വിവാഹകാരണം അതു മാത്രമല്ല. അതൊരു കാരണം മാത്രം. ഞങ്ങൾ പരസ്പരം പ്രേമിക്കുന്നു."

തന്റെ പിതാവിൽ നിന്നുതന്നെ ഈ വാക്കുകൾ പുറത്തുവന്നതിൽ ജോർജ്ജു് അത്യന്തം സന്തുഷ്ടനായി. എന്നാൽ തെല്ലൊരു ഭയവും അയാൾക്കുണ്ടാകാതിരുന്നില്ല.

"ഞാൻ..... ഞാനങ്ങയുടെ ആനന്ദത്തിൽ പങ്കുചേരുന്നു." ജോർജ്ജു് പറഞ്ഞു. പക്ഷേ തന്റെ ഹൃദയത്തെ സ്പർശിച്ച മറെറാരു കാര്യം വെളിപ്പെട്ടുത്താതിരിക്കുവാൻ അയാൾക്കു കഴിഞ്ഞില്ല. "അവർ വളരെ സുന്ദരിയാണു്. ഒരു കൊച്ചു പെണ്ണിനെപ്പോലെ."

മാർട്ടിൻ അത്മഗർഭമായി പുഞ്ചിരിതൂകി. "അതെ. അവൾ എന്നെക്കാൾ ഇരുപതു വയസ്സിളപ്പമാണു്—നിയതിനെക്കുറിച്ചാണു പറയുന്നതെങ്കിൽ. ആദ്യകാലത്തു് ഞാനും അതിനെക്കുറിച്ചു് ചിന്തിക്കാതിരുന്നില്ല. പക്ഷേ അതു് അധികകാലം നീണ്ടുനിന്നില്ല. നീ അവളുടെ ചരിത്രം അറിഞ്ഞിരുന്നുവെങ്കിൽ, ഒരു പ്രായംചെന്ന

മനുഷ്യനെ മാത്രമേ അവൾക്കു് സ്നേഹിക്കുവാൻ കഴിയുകയുള്ളുവെന്നു് മനസ്സിലാക്കുമായിരുന്നു. പക്ഷേ നിന്നെ സംബന്ധിച്ചിടത്തോളം നിന്റെ സമപ്രായക്കാരി ആയിരിക്കണം വധു.''

ആ വാചകങ്ങളിൽ അടങ്ങിയിരുന്ന സൂചന ജോർജ്ജു് ഗ്രഹിച്ചു. ഈവും എലനും തന്നെക്കാൾ പ്രായംകുറഞ്ഞവരല്ലെന്ന കാരണത്താൽ തങ്ങളുടെ വൈകാരികബന്ധങ്ങളെ മാർട്ടിൻ എതിർത്തിരുന്നില്ലെന്നു കാര്യംഅയാളോർത്തു.

''നിങ്ങൾ പരസ്പരം പ്രേമിക്കുന്നു. അതാണു് പ്രധാനകാര്യം.'' അയാൾ പറഞ്ഞു. ''ഞാൻ നിങ്ങൾക്കു ഭാവുകാശംസകൾ നേരുന്നു.''

മാർട്ടിൻ അല്പനിമിഷം നിശ്ശബ്ദനായി. ''മകനേ, നീ ഒരു കാര്യം മനസ്സിലാക്കണം. അയാൾ സാവധാനം തുടർന്നു ''ഞാൻ നിന്നെ വേദനിപ്പിക്കുവാൻ പറയുകയല്ല. നിന്റെ അമ്മയെ നീ ഓർക്കുന്നുണ്ടായിരിക്കുമല്ലോ. കരോളാ ഒരിക്കലും അവൾക്കു പകരം വന്നവൾ അല്ല. ഒരു ജീവിതത്തിൽ ഒരു മനുഷ്യനു സ്നേഹിക്കുവാൻ കഴിയുന്നതിന്റെ പരമാവധി സ്നേഹം എനിക്കു ബാർബാറായോടുണ്ടായിരുന്നു. അവൾ ഇപ്പോളില്ല. പക്ഷേ അവളുടെ രൂപം എന്റെ മനസ്സിൽ നിന്നൊരിക്കലും മാഞ്ഞുപോകുകയില്ല.ഇങ്ങോട്ടു നോക്കൂ.'' അയാളുടെ സംസാരം ധൃതഗതിയിലായി. ''ഞാൻ ഒരു വൈകാരികജീവിയെന്ന നിലയിലല്ല, സംസാരിക്കുന്നതു്. നിനക്കതു നേരിട്ടനുഭവിക്കാനിടയാകാതിരിക്കട്ടെ എന്നു ഞാൻ പ്രാർത്ഥിക്കുന്നു. ഇപ്പോൾ നിനക്കതു സുഗ്രാഹ്യമല്ല. പക്ഷേ നീ അതൊരു ദിവസം മനസ്സിലാക്കും. ഒരു പ്രായംചെന്ന മനുഷ്യൻ ഒരേസമയം തന്നെ ഒരു സ്ത്രീയുടെ സ്മരണകൾ സജീവമായി വെച്ചുപുലർത്തുകയും മറെറാരു സ്ത്രീയെ ആത്മാർത്ഥമായി പ്രേമിക്കുകയും ചെയ്യുന്നതെങ്ങനെയെന്നു ഭാവിയിൽ നീ മനസ്സിലാക്കും... ...''

''അച്ഛാ,'' ജോർജ്ജു് വിളിച്ചു. അയാളുടെ മുഖം വിളറിയിരുന്നു. ''എനിക്കങ്ങയെ മനസ്സിലാക്കാൻ കഴി

യുന്നുണ്ട്. എനിക്കതിനു വിഷമം ഉണ്ടായിരുന്നില്ല. അതു ഭാവിയിലും ഉണ്ടാവുകയില്ല. അങ്ങയുടെ ദാമ്പത്യ ജീവിതം അത്യന്തം ആനന്ദകരമായിരിക്കുമെന്നെനിക്കറിയാം."

സന്തോഷപൂർവം മാർട്ടിൻ ജോർജ്ജിന്റെ തോളിൽ തട്ടി. "കൊള്ളാം. മകനെ, നീയും അവളും തമ്മിൽ മൈത്രീഭാവം പുലർത്തുമെന്നു ഞാൻ വിശ്വസിക്കുന്നു."

ആശ്വാസത്തിന്റെയും സംതൃപ്തിയുടെയും ഭാവം മാർട്ടിനിൽ ജോർജ്ജ് ദർശിച്ചു. താനൊന്നാണു ചെയ്യുന്നതെന്നു തികച്ചും ബോധവാനായ ഒരുവനാണു തന്റെ പിതാവെന്നയാൾക്കറിയാം. പക്ഷേ കരോളായോടൊപ്പം അമേരിക്കയിലേക്കു വരേണ്ടതിന്റെ ആവശ്യകതയും അദ്ദേഹത്തിനു ബോദ്ധ്യപ്പെട്ടിരുന്നുവെങ്കിൽ! പക്ഷേ മാർട്ടിനു് അതൊരിക്കലും സമ്മതമായിരുന്നില്ല. എന്നെന്നേക്കുമായി രാജ്യം വിട്ടുപോകുന്ന കാര്യം അയാൾക്കസഹ്യമായിത്തോന്നി. ഇത്തവണയും മാർട്ടിന്റെ വാദം തന്നെ വിജയിച്ചു. ആറു വർഷങ്ങൾക്കു മുമ്പു് ദൃഢനിശ്ചയത്തോടുകൂടി ജോർജ്ജിനെ അപകടമേഖല കടത്തിവിട്ട മാർട്ടിൻ ആറു വർഷങ്ങൾക്കുശേഷം അതേ ദൃഢനിശ്ചയത്തോടുകൂടി കൂടുതൽ അപകടപൂർണ്ണമായ അതേ മേഖലയിൽ തന്നെ താമസിക്കുവാൻ ഉറച്ചു. ഇത്തവണയും മാർട്ടിനെ സ്വാധീനിക്കുവാൻ ജോർജ്ജിനു കഴിഞ്ഞില്ല.

അല്പകാല വാസത്തിനുശേഷം ജോർജ്ജ് ബുഡാപ്പെസ്റ്റിൽ നിന്നു് അമേരിക്കയിലേക്കു മടങ്ങി. മാർട്ടിൻ ഹംഗറിയിൽ തന്നെ കഴിഞ്ഞുകൂടി. പക്ഷേ ജോർജ്ജ് നിരാശനായില്ല. മാർട്ടിൻ കരോളായോടൊപ്പം അമേരിക്കയിലേക്കു പോരണമെന്നു മുന്നറിയിപ്പുകളുടെയും അഭ്യർത്ഥനകളുടെയും രൂപത്തിൽ അയാൾ നിർബന്ധിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. കമ്യൂണിസ്റ്റുകാർ അധികാരം പിടിച്ചെടുത്തതോടെ ജോർജ്ജിന്റെ കത്തുകളും അവസാനിച്ചു. ഇനി

യാതൊരു പോംവഴികളും ഇല്ലെന്നിരുവരും മനസ്സിലാക്കിയിരുന്നു

* * * *

കുറച്ചു കടലാസുകളുമായി ഓൾഗാ തിരിച്ചെത്തി. "രണ്ടു ഷീറ്റുകൾ പോരെ?"

"ഓൾഗാ, അതുതന്നെ ധാരാളമാണു്. നിങ്ങൾക്കു നന്ദി."

അയാൾ ഘടികാരത്തിലേക്കു കണ്ണോടിച്ചു. ഒൻപതടിക്കുവാൻ പത്തു മിനിറ്റുണ്ടു്. ഒരെഴുത്തെഴുതുവാൻ ആവശ്യമായതിൽ അധികം സമയമുണ്ടു്. അയാൾ പേനാ ചലിപ്പിക്കുവാൻ ആരംഭിച്ചു:

"എന്റെ പ്രിയപ്പെട്ട മകനെ,

നിന്റെ നീണ്ട മൗനം എന്നെ ആശങ്കാകുലനാക്കി. പക്ഷേ കൊച്ചുടോണിയുടെ ഫോട്ടോ വേണ്ടത്ര ആശ്വാസം നൽകി. നല്ല മിടുക്കനായ ഒരു കുട്ടി. ഫോട്ടോയുടെ പിന്നിലെ അക്ഷരങ്ങൾ അവനെഴുതിയതാണെങ്കിൽ അവനു നന്നായി എഴുതുവാനും അറിയാം.

"കരോളാക്കും എനിക്കും സുഖം തന്നെ. പതിവുപോലെ ഞങ്ങൾ വലിയ തിരക്കിലാണു്. ഞാൻ മിക്കവാറും മുഴുവൻ സമയവും ഇൻസ്റ്റിട്യൂട്ടിലാണു്. എന്റെ ജോലിയിൽ ഞാൻ സംതൃപ്തനാണു്. ഈ സ്ഥാപനം വളർന്നുവരുന്ന നമ്മുടെ ശാസ്ത്രീയരംഗത്തിന്റെ അഭിമാനസ്തംഭമാണു്. എനിക്കും സ്വന്തമായി അല്പം അഭിമാനിക്കുവാൻ വഴിയുണ്ടു്. ഇവിടെയുള്ള പുത്തൻജീവിതം പ്രദാനം ചെയ്യുന്നതുപോലെ വ്യക്തവും മിഴിവുറ്റതും പ്രചോദിതവുമായ ഒരന്തരീക്ഷം തൊഴിൽരംഗത്തു് മുമ്പൊരിക്കലും എനിക്കു ലഭിച്ചിട്ടില്ലെന്നു് വ്യക്തമായി പറയുവാൻ കഴിയും. ജോലി സമയത്തു് യാതൊരു തടസ്സവും എനിക്കനുഭവപ്പെടുന്നില്ല. എനിക്കു് കിട്ടുന്ന പ്രതിഫലം വിജയവും സുരക്ഷിതത്വവുമാണു്.

"കരോളാ ഒരാഴ്ചയിൽ മൂന്നോ നാലോ പ്രാവശ്യം അഭിനയിക്കുവാൻ പോകുന്നുണ്ടു്. 'അന്നാകരീനീനാ'യി

ലെയും 'ചെറിമരത്തോപ്പി'ലെയും— ചെക്കോവിനെ നി ഓർക്കുന്നുണ്ടല്ലോ—പ്രധാനഭാഗങ്ങൾ അവൾക്കു തന്നെ യാണു്. പുതിയൊരു നാടകം അവൾ പഠിച്ചുകൊണ്ടിരി ക്കുകയാണു്.. ...''

മാർട്ടിൻ അല്പം ശങ്കിച്ചു. സിദ്റോവിന്റെ പുതിയ റഷ്യൻ നാടകത്തെ സംബന്ധിച്ചു് പരാമർശിക്കാമോ? അതുടനെതന്നെ അരങ്ങേറുന്നതാണെന്നും അഖിമോഫ് കരോളായെ വീണ്ടും പരിശീലിപ്പിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുകയാ ണെന്നും പത്രങ്ങൾ റിപ്പോർട്ടചെയ്തിരുന്നു. അതുകൊണ്ടു് നാടകത്തെക്കുറിച്ചു് എഴുതാം. അഖിമോഫിന്റെ കാര്യം സൂചിപ്പിക്കാതിരുന്നാൽ മതി.

''...സോവ്യറ്റു നാടകകൃത്തായ സിദ്റോവിന്റെ നാടകം ഒരു കോളിളക്കം സൃഷ്ടിക്കുകതന്നെ ചെയ്യും.

''ഞങ്ങൾ ആരോഗ്യവും ഉന്മേഷവും നിറഞ്ഞവരായി ത്തന്നെ ഇരിക്കുന്നു. പ്രിയപ്പെട്ട ജോർജ്ജു്, നീയും കഠിനാ ദ്ധ്വാനം ചെയ്യുന്നുവെന്നറിഞ്ഞതിൽ ഞാൻ സന്തോഷി ക്കുന്നു. അദ്ധ്വാനം ജീവിതത്തെ മഹത്വത്തിലേക്കുയർത്തു ന്നു.''

മാർട്ടിൻ കത്തെഴുത്തു് വീണ്ടും നിർത്തി. അയാളതു് വായിച്ചു നോക്കി. ഒരപരിചിതനെന്നപോലെ തന്റെ ഏകപുത്രനു് കത്തെഴുതേണ്ടിവന്നതിൽ അയാൾക്കു് തന്നോടുതന്നെ വെറുപ്പും വിദ്വേഷവും തോന്നി. ജനകീയ സാംസ്കാരിക വകുപ്പിന്റെ മന്ത്രിമന്ദിരത്തിൽ നിന്നും പുറത്തിറങ്ങുന്ന പ്രചരണരേഖകളിലെ മനോഹരശൈലി കൾ താൻ പകർത്തിയെഴുതിവെച്ചിരിക്കുന്നു! അയാൾ തുടർന്നു:

''ലോകസമാധാനത്തിനു വേണ്ടിയുള്ള അദ്ധ്വാനി ക്കുന്ന ജനതയുടെ ഉജ്വലമായ ആശയും ആ ലക്ഷ്യം മുൻ നിർത്തിയുള്ള അവരുടെ ധീരയത്നങ്ങളും സാക്ഷാത്കരി ക്കപ്പെടുന്ന ആ സുദിനത്തിൽ നാം വീണ്ടും കണ്ടുമുട്ടുവാൻ ഇടയാകട്ടെ എന്നു ഞാൻ ഹൃദയപൂർവം ആശിക്കുന്നു.''

മാർട്ടിൻ പ്രയാസത്തോടുകൂടി തന്റെ കത്തെഴുത്തു് വീണ്ടും നിർത്തി. ''സ്വതന്ത്രജനത''യിൽ പ്രതിദിനം അച്ച

ടിച്ചു വരാറുള്ളതുപോലെ മധുരതരമായ ശ്രുഷ്കപദങ്ങൾ പകരത്തിവെക്കേണ്ടിവന്നതിൽ അയാൾ ലജ്ജിച്ചു. കഠിനമായ മനഃപ്രയാസത്തിനുശേഷമാണ് അയാൾ വിധേയനായി. "അവരുടെ ധീരയത്നങ്ങൾ" എന്നതിനു പകരം "ഞങ്ങളുടെ ധീരയത്നങ്ങൾ" എന്നെഴുതേണ്ടതല്ലേ? ശക്തരാക്കുകൾ പലതെഴുതിയാലും ആ യത്നങ്ങളിൽ മാർട്ടിനു പങ്കില്ലെന്നവർ വ്യാഖ്യാനിച്ചാൽ അതിനു് അനുകൂലമായ പദം തന്റെ കത്തിൽനിന്നു കിട്ടുവാൻ ഇടയാകുമോ? ശരിയായ ശൈലി "സമാധാനത്തിനു വേണ്ടിയുള്ള ധീരസമരം" എന്നായിരിക്കെ "ധീരയത്നങ്ങൾ" എന്നു താനുപയോഗിച്ചതു് തകരാറുണ്ടാക്കുകയില്ലേ? ആ വാക്യവും അപൂർണ്ണമാണു്. അയാളെഴുതുവാൻ യഥാർത്ഥത്തിൽ ആഗ്രഹിച്ചതു് "ഇവിടെവച്ചോ അവിടെവച്ചോ നമുക്കു് വീണ്ടും കാണാം" എന്നായിരുന്നു. അമേരിക്കയിലേക്കു് പോകുവാൻ താൻ ആഗ്രഹിക്കുന്നുവെന്ന സൂചന അതിലുണ്ടാകുമെന്ന ഭയത്താൽ അയാൾ അതിലെ ചില പദങ്ങൾ വിട്ടുകളഞ്ഞു. ഹംഗറി കമ്യൂണിസ്റ്റുഭരണത്തിൻകീഴിൽ ഇരിക്കുന്നിടത്തോളം കാലം ജോർജ്ജു് ഹംഗറിയിൽ കാലുകുത്തുകയില്ല. ആ വിധത്തിലായാലും ആ വാക്കുകൾ ഒഴിവാക്കിയതിൽ ന്യായമുണ്ടു്. എഴുത്തൊന്നു തിരുത്തി എഴുതിയാലോ? കെട്ടിടത്തിലെ ഘടികാരം ഒൻപതു പ്രാവശ്യം ശബ്ദിച്ചു. മാർട്ടിനൊന്നു ഞെട്ടി. ആ കെട്ടിടത്തിലെ വിവിധ ഘടികാരങ്ങൾ ഒരുമിച്ചു മുഴങ്ങിയതാണതിനു കാരണം. ഛെ! ഇതിലെന്താണിത്ര ചഞ്ചലപ്പെടുവാൻ; അതു ഘടികാരങ്ങളുടെ സ്വഭാവമല്ലേ?

"നിനക്കു് എന്റെയും കരോളായുടെയും സ്നേഹനിർഭരമായ ഭാവുകാശംസകൾ."

"നിന്റെ പിതാവു്."

എഴുത്തു് രണ്ടാമതും വായിച്ചുനോക്കുവാൻ അയാൾ മിനക്കെട്ടില്ല. അതു വേഗം മടക്കി കവറിലാക്കി, മേൽവിലാസവുമെഴുതിയെങ്കിലും അയാൾ അതിൽ സ്റ്റാമ്പൊട്ടിച്ചില്ല. അതിനു പകരം അയാളൊന്നു ചെറുതായി ചുമച്ചു. ഓൾഗാ ഉടൻതന്നെ മുറിയിൽ എത്തി.

"എന്താണ്, സ. മാർട്ടിൻ?"

"കുറെ സ്റ്റാമ്പുകൾ നിങ്ങളുടെ പക്കൽ എടുക്കുവാനുണ്ടോ? നിങ്ങളിതൊന്നു തപാൽപെട്ടിയിൽ ഇട്ടേക്കുമോ?" ഒട്ടിക്കാത്ത കവർ അയാൾ അവളുടെ നേർക്കു നീട്ടി. തനിക്കും അവൾക്കും പരിശോധകർക്കും ഏറ്റവും ഉണ്ണപ്രദമായ രീതി!

"ഞാൻ ചെയ്തേക്കാം." അവൾ അലക്ഷ്യമായി എങ്ങോട്ടോ നോക്കി. "നിങ്ങളുടെ അസിസ്റ്റൻറുകൾ പുറത്തുവന്നു കാത്തു നിൽക്കുന്നുണ്ട്."

"അവരെ അകത്തേക്കു കടത്തി വിടൂ."

യുദ്ധത്തിനു മുമ്പ്, ഒരു കൊച്ചു പെൺകുട്ടി ആയിരിക്കുമ്പോൾത്തന്നെ, ഓൾഗാ കമ്യൂണിസ്റ്റു യുവജനപ്രസ്ഥാനത്തിൽ ചേർന്നതാണ്. ഭ്രഗർഭവിഭാഗത്തിലെ ഒരു സജീവപ്രവർത്തകയായിരുന്ന അവൾ സെല്ലുകളെല്ലാം കണ്ടുപിടിക്കപ്പെട്ടച്ചാടനം ചെയ്യപ്പെട്ടപ്പോൾ തടവിലായി. ശരിയായ തെളിവുകളുടെ അഭാവത്തിൽ ഹ്രസ്വകാല ജയിൽജീവിതത്തിനു ശേഷം വിമുക്തയായി ഒരു നേഴ്സിൻെറ സഹായിയായി യുദ്ധകാലത്തു ജോലി ചെയ്തിരുന്ന അവൾ. അവൾക്കു നാസികളിൽനിന്നും യാതൊരുപദ്രവവും നേരിട്ടില്ല. അക്കാലത്തു സെൽമേധാവിയുടെ നിർദ്ദേശപ്രകാരം ഊർജ്ജിതമായ രാഷ്ട്രീയപ്രവർത്തനങ്ങൾ അവൾ നിർത്തിവച്ചിരുന്നു. യുദ്ധത്തിനുശേഷം "അജി–പ്രോപ" (സമരവും പ്രചരണവും) അസിസ്റ്റൻറു പദവിയിലേക്കു അവൾ ഉയർത്തപ്പെട്ടു. പാർട്ടി അണികളിൽ അസാമാന്യസ്വാധീനവും അവൾക്കുണ്ടായിരുന്നു. ഇൻസ്റ്റിറ്റ്യൂട്ടിൽ മാർട്ടിൻെറ സെക്രട്ടറിയായി നിയമിക്കപ്പെട്ടതു മറെറാരു സുപ്രധാന സംഭവമായിരുന്നു. ഒരു സുപ്രധാന ഉദ്യോഗസ്ഥനെ പാർട്ടിക്കുവേണ്ടി സൂക്ഷ്മനിരീക്ഷണം ചെയ്യുവാനുള്ള അവസരമാണവൾക്കതുമൂലം ലഭിച്ചതു. ബുദ്ധിശക്തിയും അനുഭവപരിചയവും ആത്മനിയന്ത്രണവും സ്വായത്തമാക്കിയിരുന്ന ഓൾഗാ തൊഴിലാളിവർഗ്ഗത്തിനുവേണ്ടി പടപൊരുതുന്ന ഒരുറച്ച കമ്മ്യൂണിസ്റ്റും പടയാളിയും നാമാവശേഷമായ ബൂർഷ്വാ

വഗ്ഗത്തിൽനിന്നു് പാർട്ടിയണികളിലേക്കു് കടന്നുവരുന്ന ഒരവസരവാദിയും തമ്മിലുള്ള വ്യത്യാസം മാർട്ടിന്റെ മുമ്പിൽ വ്യക്തമാക്കുവാനും മടികാണിച്ചില്ല. മാർട്ടിൻ തന്നെ വെറുക്കുന്നുണ്ടെന്നവൾക്കറിയാമായിരുന്നു. ഓൾഗാജ്ജു് മാർട്ടിനോടുള്ള വികാരവും അതിൽനിന്നു് വ്യത്യസ്തമായിരുന്നില്ല.

പക്ഷേ ഒരു സെക്രട്ടറിയെന്ന നിലയിൽ അവളൊരു സമ്പൂർണ്ണവിജയമായിരുന്നു. അയവില്ലാത്ത സമയനിഷ്ഠയും അത്ഭുതാവഹമായ കാര്യപ്രാപ്തിയും അക്ഷീണമായ പ്രവർത്തനോത്സുകതയും കൊണ്ടനുഗ്രഹീതയായ ഓൾഗാ കീഴുദ്യോഗസ്ഥന്മാർക്കു് ദാക്ഷിണ്യലേശമില്ലാത്ത ഒരു സ്വാമിനിയായിരുന്നു. മാർട്ടിന്റെ പ്രതിദിന പരിപാടികൾ സൂക്ഷിക്കുന്നതും കാര്യങ്ങളെല്ലാം തദനുസരണമായി നടക്കുന്നുവോയെന്നു് പരിശോധിക്കുന്നതും അവളുടെ ചുമതലയായിരുന്നു. ചിലപ്പോൾ മാർട്ടിനുവേണ്ടി പരിപാടി തയ്യാറാക്കുന്നതും ഓരോ നിശ്ചിത പരിപാടിയും മാർട്ടിനെ അറിയിച്ചോർമ്മിപ്പിക്കുന്നതും മറ്റാരുമായിരുന്നില്ല.

രണ്ടസിസ്റ്റൻറുകളും മുറിയിൽ പ്രവേശിച്ചു് പ്രഭാതാശംസകൾ ഉരുവിട്ടു. എന്നിട്ടു് മുറിയുടെ മദ്ധ്യത്തിലുണ്ടായിരുന്ന വട്ടമേശപ്പുറത്തു് പതിവുപോലെ മാർട്ടിൻ എന്തെങ്കിലും പറയുന്നതു കേൾക്കുവാൻ കാത്തിരുന്നു.

അതൊരു പതിവു പരിപാടിയായിരുന്നു. അന്നത്തെ കാര്യപരിപാടിയിൽ സാധാരണ കാര്യങ്ങൾ കൂടാതെ തലേദിവസത്തെ പരീക്ഷണഫലങ്ങളുടെ ഒരു വിശകലനവും (പദ്ധതിയനുസരിച്ചു് പ്രതിദിനം ചെയ്യേണ്ട കർത്തവ്യങ്ങൾ അനുഷ്ഠിക്കപ്പെട്ടുന്നുവോ എന്നു്) ആരുടെയെങ്കിലും കാര്യമാത്രപ്രസക്തമായ നിർദ്ദേശങ്ങളെ സംബന്ധിച്ചുള്ള ഒരു ലഘുചർച്ചയും ഉൾപ്പെട്ടിരുന്നു. ആദ്യകാലങ്ങളിൽ ഈ പ്രഭാത സന്ദർശനങ്ങൾ ശാസ്ത്രീയമായ പ്രശ്നങ്ങളെപ്പറ്റിയുള്ള ചർച്ചകളായിരുന്നു. പക്ഷേ ക്രമേണ അതു് നിർജ്ജീവമായ ഒരു ക്രിയാനുഷ്ഠാനം

മാത്രമായിത്തീർന്നു. അവ അപ്രധാനവും രസം കൊല്ലിയുമായിരുന്നതാണും.

"ശരി, കുട്ടികളെ" മാർട്ടിൻതന്നെ സംസാരം ആരംഭിച്ചു. "രാവിലെ എന്തുണ്ട് വിശേഷങ്ങൾ?"

"സ. മാർട്ടിൻ" ഒരാൾ പെട്ടെന്നു മറുപടിപറഞ്ഞു. വലതു കൈയിലെ വിരലുകളാൽ തന്റെ ഒതുങ്ങാത്ത തലമുടി അയാൾ പിന്നിലേക്കു കോതി. പരിഭ്രാന്തി സൂചിപ്പിക്കുന്ന ഒരു ആംഗ്യമായിരുന്നു അതു് എന്നു മാർട്ടിനറിയാം. "എനിക്കൊരു കാര്യം റിപ്പോർട്ടുചെയ്യാനുണ്ട്. സ. മോർവാ എന്നെ ഇന്നലെ ആഫീസിലേക്കു വിളിച്ചു. ഇൻസ്റ്റിട്യൂട്ടിലെ രാഷ്ട്രീയ പ്രവർത്തനങ്ങളെ താങ്കളുടെ വിദ്യാർത്ഥികളിൽ പലരും ലാബറർറിജോലിക്കാരും അവഗണിക്കുന്നതദ്ദേഹത്തിന്റെ മനസ്സിനെ വളരെ അധികം വ്യാകുലപ്പെടുത്തുന്നുവത്രേ. പലരും രാഷ്ട്രീയ യോഗങ്ങളിൽ ഹാജരാകുന്നതേയില്ല. ഭാരിച്ച ജോലിയാണെന്നാണവർ പറയുന്നതു്..."

അക്ഷമ തന്റെ ആംഗ്യത്താൽ വ്യക്തമാക്കിക്കൊണ്ടു് മാർട്ടിൻ ഇടയ്ക്കുകയറിപ്പറഞ്ഞു "ശരി, പീറർ, അതു നല്ല പ്രവണതയല്ല. പക്ഷേ എന്റെ വിദ്യാർത്ഥികളിൽ പലരും ലാബറർറിജോലിക്കാരും ശാസ്ത്രീയരംഗത്തെ പ്രവർത്തനത്താൽ ക്ഷീണിതരുമാണെന്നുള്ളതു് ഒരു സത്യം മാത്രമാണു്." വിദ്യാർത്ഥികളുടെ പ്രധാന ജോലി ശാസ്ത്രാഭ്യസനമാണെന്നു് അയാൾ പറയുവാൻ തുടങ്ങിയതാണു്. പക്ഷേ ആ വാക്കുകൾ അയാൾ വിഴുങ്ങി. "നമുക്കാ കാര്യം സുപ്രധാനമായി പരിഗണിക്കേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. നമ്മുടെ രാഷ്ട്രീയപ്രവർത്തനം ശാസ്ത്രീയപ്രവർത്തനത്തേക്കാൾ അപ്രധാനമല്ല തന്നെ." കുഴപ്പത്തിൽ ചാടാതിരിക്കുവാൻ അയാൾ സ്വന്തം ചിന്താഗതികൾക്കു വിപരീതമായി സംസാരിച്ചു. തന്റെ ചിന്തകളെ വെളിപ്പെടുത്തുന്നതിനേക്കാൾ അധികമായി അവയെ മറയ്ക്കുന്നതിനാണു് അയാൾ വാക്കുകൾ ഉപയോഗപ്പെടുത്തിയതു്.

മാർട്ടിന്റെ മറുപടി പീറർ ഗാർദ്ദോസിനെ സംതൃപ്തനാക്കിയില്ല. അനുഗ്രഹീതനായ ഒരു ഊർജ്ജ

തന്ത്രജ്ഞനായിരുന്ന അയാളുടെ ശ്രദ്ധ കൂട്ടുതലും രാഷ്ട്രീയത്തിലായിരുന്നു. ഒരു കൃഷീവല കുടുംബത്തിൽ ജനിച്ച അയാൾ തന്റെ യൗവ്വനകാലം മുഴുവനും പകൽ വയലിൽ പണിയെടുക്കുകയും രാത്രിയിൽ നൈറ്റ് സ്കൂളിൽ ചേർന്നു സ്വയം വിദ്യാഭ്യാസം നേടുകയും ആയിരുന്നു. കഷ്ടതയോടും വിശപ്പിനോടും സമരം ചെയ്താണ് അയാൾ ജീവിച്ചതു്. ബുഡാപ്പെസ്റ്റിലെ പോളിടെക്നിക്കിൽ പഠിക്കുന്ന കാലത്തുതന്നെ അയാൾ വിപ്ലവപ്രവർത്തനങ്ങൾക്കുവാനായി ഒരു മോട്ടോർ മെക്കാനിക്കായി ജോലിചെയ്തിരുന്നു. എല്ലാ കാര്യങ്ങൾക്കും മാറ്റം വരണമെന്നാഗ്രഹിച്ചിരുന്ന ഗാർദ്ദോസ് പണക്കാരെ വെറുത്തിരുന്നു. നാസികളുടെ പക്ഷത്തുനിന്നു് റഷ്യാക്കാർക്കെതിരായി പൊരുതുവാൻ അയാൾ തുനിഞ്ഞെങ്കിലും റഷ്യാക്കാരുടെ സഹായത്തോടുകൂടി ഹംഗറിയെ "വിമോചിപ്പിക്കുവാനുള്ള" സമരത്തിൽ പങ്കെടുക്കുന്നതിനും അയാൾ മടിച്ചില്ല. ഉജ്വലനായ ഒരു സമരഭടനും പണ്ഡിതനുമായ ഗാർദ്ദോസിന്റെ കമ്മ്യൂണിസത്തോടുള്ള തീവ്രമായപ്രേമം നാസികക്ഷിയിലെ അയാളുടെ ചരിത്രത്തെ ശരിക്കും മറക്കുന്നതിനുതകിയിരുന്നു. മാർട്ടിന്റെ പ്രധാന സഹായിയെന്ന നിലയിൽ തന്റെ മേലധികാരിയുടെ വിജ്ഞാനത്തെ അയാൾ മാനിച്ചു. പക്ഷേ മാർട്ടിന്റെ രാഷ്ട്രീയ വിശ്വസ്തതയെ അയാൾ സംശയിച്ചിരുന്നു.

"അനൗദ്യോഗികമായി സംസാരിക്കുകയായിരുന്നെങ്കിലും തന്റെ അഭിപ്രായത്തെ കാര്യമായി പരിഗണിക്കണമെന്നു് സ. മോർവാ ആവശ്യപ്പെട്ടകയുണ്ടായി." പരുക്കൻ മട്ടിൽ അയാൾ പറഞ്ഞു.

"അതു ശരിയാക്കാം." മാർട്ടിൻ പറഞ്ഞു. രാഷ്ട്രീയ കാര്യങ്ങൾ തന്നോടു നേരിട്ടു പറയാതെ തന്റെ അസിസ്റ്റന്റിനോടു് പറഞ്ഞ സെക്രട്ടറിയുടെ നയക്കുറവിനെക്കുറിച്ചുള്ള ഈർഷ്യ ആ വാക്കുകളിൽ കലർന്നിരുന്നു. പാർട്ടി ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരുടെ വിമ്മിഷ്ടപ്പെടുത്തുന്ന നയമാണു് സഹപ്രവർത്തകർമൂലം സന്ദേശങ്ങളയയ്ക്കുന്നതിന്റെ പിന്നിലുള്ളതെന്നു് അയാൾക്കറിയാമായിരുന്നു.

അതിനോട് ബന്ധപ്പെട്ട വ്യക്തിയെ വിഷമിപ്പിക്കുവാനും ഔദ്യോഗികമായ താക്കീതുകൾ നൽകുവാനുമാണ് ആ സന്ദേശത്താൽ ഉദ്ദേശിക്കപ്പെട്ടിരുന്നത്. അക്കാര്യം മാർട്ടിനു് അസഹ്യമായിരുന്നു. "മറ്റു വല്ലതും ഉണ്ടോ?" അയാൾ ചോദിച്ചു.

പ്രാധാന്യമർഹിക്കുന്ന മറ്റു യാതൊരു കാര്യവും ഉണ്ടായിരുന്നില്ല. രണ്ടാമത്തെ അസിസ്റ്റൻറു് കാര്യപരിപാടിയനുസരിച്ചു് കാര്യങ്ങൾ മുറയ്ക്കു നടക്കുന്നുവെന്നും തലേദിവസത്തെ പരിപാടി മിക്കവാറും നൂറു ശതമാനംതന്നെ പൂർത്തിയാക്കിയെന്നും അറിയിച്ചു.

"മിക്കവാറും?" ശാസ്ത്രീയപ്രവർത്തനങ്ങൾ ആ വിധത്തിൽ യാന്ത്രികമായി നടത്തുന്നതിനെ സംബന്ധിച്ചു് എതിർപ്പുണ്ടായിരുന്ന മാർട്ടിനു് തൻെറ അഭിപ്രായം പ്രകടിപ്പിക്കുവാൻ കഴിഞ്ഞില്ല. "എന്തുകൊണ്ടു് മുഴുവൻ തീർത്തില്ല? നാം നമ്മുടെ യഥാർത്ഥ ജോലിയെക്കുറിച്ചു് വളരെ തുച്ഛമായ തോതിൽ മാത്രമെ ശ്രദ്ധിക്കുന്നുള്ളൂ. പ്രൊജക്ടു് ഡി—112 എങ്ങനെ?" നേരിട്ടു ശ്രദ്ധിക്കാൻ സമയം ലഭിക്കാത്ത ഒരു പരീക്ഷണപരമ്പരയായിരുന്നു, അതു്.

ഗാർദ്ദോസു് ഉദാസീനനായി മാർട്ടിനെ നോക്കി. സലാൻ നിരാശനായും. ശാസ്ത്രത്തോടു് ബന്ധപ്പെട്ട കാര്യങ്ങൾക്കു് രാഷ്ട്രീയമുൾപ്പെടെയുള്ള മറെറല്ലാ കാര്യങ്ങളെക്കാൾ പ്രാധാന്യം നൽകണമെന്ന തൻെറ മേലധികാരിയുടെ അഭിപ്രായങ്ങളോടു് സലാൻ പൂർണ്ണമായും യോജിച്ചിരുന്നു. പക്ഷേ ഇൻസ്റ്റിട്യൂട്ടിലെ സുപ്രധാനരായ ആളുകൾക്കിടയിൽ ഈ ചിന്താഗതിക്കു് തുച്ഛമായ അംഗീകാരമെ ലഭിക്കുകയുള്ളുവെന്നയാൾക്കറിയാമായിരുന്നു. ഒരു ശാസ്ത്രജ്ഞനെന്ന നിലയിൽ അയാളുടെ മനഃസാക്ഷിയും വ്യക്തിപരമായ താല്പര്യങ്ങളും തമ്മിൽ നടന്ന മാനസികസംഘട്ടനങ്ങൾ വളരെയേറെ നിദ്രാരഹിതങ്ങളായ രാവുകൾക്കു് കാരണമായിത്തീർന്നിരുന്നു. "പ്രൊജക്ടു് ഡി—112....." സലാൻ തൻെറ തല വ്യാകുലഭാവത്തിൽ കുലുക്കിക്കൊണ്ടു് ഞരങ്ങി.

"പ്രാഥമിക കടമകൾ പ്രഥമമായിത്തന്നെ, സഖാക്കളേ," തന്റെ "കുട്ടികളെ" എന്ന സംബോധന സംസാരത്തിൽനിന്ന് ഒഴിവാക്കിക്കൊണ്ട് മാർട്ടിൻ പറഞ്ഞു. "ആ പരീക്ഷണങ്ങൾ വീണ്ടും ഒരിക്കൽ ഇന്നതന്നെ നടത്തിനോക്കുവാൻ ഞാൻ ശ്രമിക്കുന്നതാണ്. രാഷ്ട്രീയമായ തങ്ങളുടെ കടമകൾ അവഗണിക്കുന്നവരെ. താക്കീതു ചെയ്യുകൊണ്ട് ഞാൻ സംസാരിച്ചുകൊള്ളാം. ഉച്ചകഴിഞ്ഞുള്ള എന്റെ ക്ലാസിൽ..."

ഇൻസ്റ്റിട്യൂട്ടിലെ വിശാലമായ പഠനമുറിയിൽ പ്രസംഗിച്ചുകൊണ്ടു നിൽക്കുന്ന തന്റെ രൂപം മാർട്ടിന്റെ മുമ്പിൽ ഒരു മിന്നലെന്നവിധം തെളിഞ്ഞുവന്നു. ശാസ്ത്രം സ്വന്തം പശ്ചാത്തലത്തിൽ നിലനിൽക്കുകയില്ലെന്നും അതാണ് ശതാബ്ദങ്ങളിലെയോ സഹസ്രാബ്ദങ്ങളിലെയോ ശാസ്ത്രചരിത്രം തെളിയിക്കുന്നതെന്നും മാർക്സ്, എംഗൽസ്, ലെനിൻ. സ്റ്റാലിൻ എന്നിവർ ചൂണ്ടിക്കാണിച്ചതുപോലെ രാഷ്ട്രീയതത്വശാസ്ത്രത്തിന്റെ ഒരു ഭാഗം മാത്രമാണതെന്നും മാർട്ടിൻ പ്രസംഗിക്കുകയാണ്. അതുകൊണ്ട തങ്ങളുടെ ശാസ്ത്രീയപ്രവർത്തനങ്ങളിൽ തീവ്രമായ താൽപര്യമുള്ളവർ തങ്ങളുടെ രാഷ്ട്രീയ കടമകൾ അവഗണിക്കുന്നതുമൂലം അവർ ശാസ്ത്രത്തോടും ആപേക്ഷികമായി സുപ്രധാന ശാസ്ത്രജ്ഞരായി ഭാവിയിൽ വളരേണ്ട തങ്ങളോടും തന്നെ മഹാപാതകമാണ് ചെയ്യുന്നതെന്നും അയാൾ അവരോട് വാദിക്കുകയാണ്. അതുമൂലം അവരുടെ ആ പ്രവൃത്തികൾ അക്ഷന്തവ്യമായ അപരാധമാണെന്ന് അയാൾ ഉപസംഹരിക്കുകയാണ്. അയാളുടെ ഉൾച്ചെവികളിൽ ആ ശബ്ദം മുഴങ്ങിയപ്പോൾ മാർട്ടിൻ ഞെട്ടിപ്പോയി. താൻ വിശ്വസിക്കുന്ന കാര്യങ്ങൾ പഠിപ്പിക്കാതെ അതിനു പകരം തന്റെ വാക്കുകൾ ഗ്രഹിക്കുവാൻ തുറന്ന നേത്രങ്ങളുമായിരിക്കുന്നവരും വിജ്ഞാനത്തിനുവേണ്ടി ദാഹിക്കുന്നവരും കമ്മ്യൂണിസ്റ്റ് പ്രചരണത്തിനു പൂർണ്ണമായി വശംവദരുമായ എഴുപതു യുവവിദ്യാർത്ഥികൾക്ക് തന്റെ വിശ്വാസത്തിനെതിരായതു താൻ പറഞ്ഞുകൊടുക്കുക!

താൻ എങ്ങനെ അസത്യം പറയുവാൻ പരിശീലിച്ചു?

മാർട്ടിന്റെ നിയമനം ഔദ്യോഗികമായി പ്രഖ്യാപിക്കപ്പെട്ടിട്ടധികദിനങ്ങൾ കഴിയുന്നതിനുമുമ്പായി ദിനപ്പത്രങ്ങളിൽ ആ നാമം ഒരിക്കൽക്കൂടി പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ടു. ഒരു സുപ്രധാന ഗവേഷണജോലി പൂർത്തിയാക്കുന്നതിനായി സാങ്കലാശാലാധികൃതർ മാർട്ടിന് ആറുമാസത്തെ അവധി നൽകിയെന്ന വാർത്ത വായിച്ചപ്പോൾ മാർട്ടിൻ അത്ഭുതംകൊണ്ട് സ്തംഭിതനായി.

തനിക്കു പൂർത്തിയാക്കുവാൻ സുപ്രധാനമോ അപ്രധാനമോ ആയ ഒരു ജോലിയും ഇല്ലെന്നയാൾക്കറിയാമായിരുന്നു. പാർട്ടിയുടെ ഔദ്യോഗികദിനപ്പത്രം തന്നെ കുറെ മാസങ്ങൾക്കു മുമ്പ് ഒരു ലേഖനത്തിലൂടെ ആക്രമിച്ച അന്നേദിവസം മുതൽ താൻ യാതൊന്നും ചെയ്തില്ലെന്നതാണ് സത്യം. അതൊരു തെറ്റാണോ?

അതു മാർട്ടിൻ കരുതിയിരുന്നതിൽ കൂടുതൽസുപ്രധാനമാണെന്നു തെളിയിക്കപ്പെട്ടു. അയാൾ മേലധികാരിയെ സമീപിച്ചു് അതിന്റെ അർത്ഥം എന്താണെന്നാരാഞ്ഞു. മന്ത്രിയോടു ചോദിക്കുവാൻ അയാൾക്കുത്തരം കിട്ടി. അയാളുടൻതന്നെ വദാസിന്റെ സെക്രട്ടറിയെ ഫോണിൽ വിളിച്ചു് കാര്യമെന്താണെന്നന്വേഷിച്ചു. മാർട്ടിനൊരു പകർപ്പു നൽകുവാൻ കഴിയാത്തവിധം തിരക്കിലായിരുന്നു തങ്ങളെന്നും താനതിൽ കഠിനമായി വ്യസനിക്കുന്നുവെന്നും അയാൾ മറുപടി നൽകി. കാലം വൈകിപ്പോയിട്ടില്ലെന്നും അതിനാൽ ഉടൻതന്നെ വദാസിന്റെ ആഫീസിലേക്കു ചെല്ലണമെന്നും അയാളാവശ്യപ്പെട്ടു. വദാസിന്റെ ആഫീസിൽ പത്തുമിനിറ്റിലെത്തത്തക്കവിധം അതു സമീപഭാവിയായി നഗരത്തിലുള്ള ഒരു പഴയ ഗൃഹത്തിലായിരുന്ന മാർട്ടിൻ ദമ്പതികൾ അന്നു താമസിച്ചിരുന്നതു്. വ്രണിതഹൃദയനായി അയാൾ ആഫീസിലെത്തി.

വദാസ് തൽസമയം ഒരു സമ്മേളനത്തിൽ സംബന്ധിക്കുകയാണെന്നും അതിനാൽ അല്പം മുറിയിൽ സംഗതമായ പ്രശ്നത്തെക്കുറിച്ചു് സംസാരിക്കുവാൻ പ്രാപ്തനായ

സ്പെഷ്യൽ എഡ്യൂക്കേഷൻ കമ്മിറ്റി ചെയർമാനെ കാണണമെന്നും. വദനസിന്റെ സെക്രട്ടറി അറിയിച്ചു. ചുവന്ന വെളിയിലേക്ക് തള്ളിനിൽക്കുന്ന കൺപോളകളും വലിയ ചെവികളുമുള്ള തടിച്ചുരുണ്ട് ഹ്രസ്വകായനായ ഒരു മനുഷ്യനായിരുന്നു അയാൾ. എത്രതന്നെ മറച്ചുവച്ചാലും അയാളൊരു മോസ്കോ വാസിയാണെന്നു വിളിച്ചു പറയത്തക്ക രീതിയിലുള്ള ഉച്ചാരണമായിരുന്നു അയാൾക്ക്. ഹംഗേറിയൻ ഭാഷയിൽ തപ്പിത്തടഞ്ഞു സംസാരം തുടങ്ങുന്ന അയാൾ താനറിയാതെ റഷ്യൻഭാഷയിൽ ചെന്നു ചേരുമായിരുന്നു. കമ്യൂണിസ്റ്റുപാർട്ടിയിൽ ചേർന്നതിനു് അയാൾ മാർട്ടിനെ അഭിനന്ദിച്ചു. ദേശസ്നേഹിയായ ഓരോ ഹംഗേറിയൻ പൗരന്റെയും കടമയാണതെന്നായിരുന്നു അയാളുടെ ഭാഷ്യം. പക്ഷേ ഒരു വ്യവസ്ഥ എന്ന നിലയിൽ ആ അംഗത്വം അപകടകരമാണെന്നും അയാൾ പറയാതിരുന്നില്ല. മാർട്ടിൻ ഒരു കമ്യൂണിസ്റ്റല്ലെങ്കിലും വസ്തുതകളെ വിവിധ കാഴ്ചപ്പാടുകളിലൂടെ പരിശോധിച്ചു പഠിക്കുന്ന ഒരു വിശാല മനസ്കനാണെന്നു് അവർ മനസ്സിലാക്കിയിരുന്നു. ഒരിക്കൽ ഫലപ്രദമായി പ്രേരണചെലുത്തിയാൽ കമ്യൂണിസം വിശ്വസനീയവും സാക്ഷാത്ക്കരിക്കപ്പെടേണ്ടതുമായ ഒരു തത്വശാസ്ത്രമായി മാർട്ടിൻ അംഗീകരിക്കുമെന്നും അവർ വിശ്വസിച്ചിരുന്നു. ഇൻസ്റ്റിട്യൂട്ടിൽ ശോഭനമായ ഒരു ജീവിതമാർഗ്ഗത്തിനും പുതുതായി ഉടലെടുത്ത ജനകീയ സമൂഹത്തിൽ മാന്യതയ്ക്കും ഈ വിശ്വാസം ഒരു സുപ്രധാനാവശ്യമായി അവർ ചൂണ്ടിക്കാട്ടി. പാർട്ടിക്കാവശ്യം ആദർശധീരന്മാരെയാണു്. മാർട്ടിനെപ്പോലെയുള്ള ഒരാളിൽ നിന്നവർ പ്രതീക്ഷിക്കുന്നതും അതാണു്. നീണ്ട ഒരു മുഖവുരയ്ക്കു ശേഷം അയാൾ കാര്യം വെളിപ്പെടുത്തി. പാർട്ടിയുടെ ഏറ്റവും ഉയർന്ന വിദ്യാലയത്തിൽ കമ്യൂണിസ്റ്റ് തത്വസംഹിത പഠിക്കുവാൻ സുപ്രീം കൗൺസിൽ മാർട്ടിനെ തിരഞ്ഞെടുത്തിരിക്കുന്നുവത്രേ. പ്രഥമവും പ്രധാനവുമായ ആ വിദ്യാലയത്തിൽ പഠിക്കുവാൻ മാർട്ടിനു കൈവന്ന മഹാഭാഗ്യത്തിൽ മാർട്ടിൻ സന്തുഷ്ട

നാണെന്നു പ്രതീക്ഷിക്കുന്നുവെന്നും ഉയർന്നവരുന്ന കഴിവുള്ള ചുരുക്കം ചില വ്യക്തികൾ മാത്രമേ ഇതിനായി തിരഞ്ഞെടുക്കപ്പെടാറുള്ളുവെന്നും വിദ്യാഭ്യാസക്കമ്മിറ്റി ചെയർമാൻ പറഞ്ഞു. താനതിൽ സന്തോഷിക്കുന്നുവെന്നു മാർട്ടിൻ മറുപടി നൽകി.

ഒരു സായാഹ്നത്തിൽ സെമിൻഡോക്കിലെ കമ്മ്യൂണിസ്റ്റു വിദ്യാലയത്തിലെ രണ്ടുദ്യോഗസ്ഥന്മാർ മാർട്ടിനെ വന്നു കണ്ടു. നാടകീയമാംവിധം പെരുമാറിയ അവർ സെക്യൂരിറ്റി ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരെന്നു സ്വയം പരിചയപ്പെടുത്തി. കർട്ടനുകളാൽ മറയ്ക്കപ്പെട്ടുന്ന ഒരു കാറിലേക്കയാൾ ആനയിക്കപ്പെട്ടു. ആറു മണിക്കൂർ മുമ്പ് ആ വിവരം മാർട്ടിനെ അറിയിച്ചിരുന്നു. ഒരു ചെറിയ സൂട്ട്കേസിൽ മൂന്നു ദിവസത്തെ താമസത്തിനു് ആവശ്യമായ അത്യാവശ്യസാധനങ്ങൾ കരുതിക്കൊണ്ടു് പോകുവാനൊരുങ്ങിക്കൊള്ളുവാൻ മാർട്ടിനെ അവർ ഉപദേശിച്ചിരുന്നു. ഡാന്യൂബ് നദിയെ ലക്ഷ്യമാക്കി കാർ ചീറിപ്പാഞ്ഞു. ആദ്യത്തെ പാലത്തിനടുത്തുവെച്ച് അതു തിരിഞ്ഞു നദിക്കു സമാന്തരമായ റോഡിലൂടെ ഓടിത്തുടങ്ങി. മറെറാരു പാലത്തിലൂടെ അതു് ഡാന്യൂബ് കടന്നു് സഞ്ചാരം തുടർന്നു. താൻ ജോലി ചെയ്യുന്ന സ്ഥാപനത്തിൻെറ ഗുണഗണങ്ങൾ പ്രസംഗിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന ഒരുദ്യോഗസ്ഥൻ പാലം കടന്നയുടനെ കാറിൻെറ കർട്ടൻ വലിച്ചിട്ടു. മാർട്ടിനെ നോക്കിച്ചിരിച്ചുകൊണ്ടയാൾ, തന്റെ സ്ഥാപനത്തിൻെറ സ്ഥാനം പൊതുജനങ്ങളിൽ നിന്നു മറച്ചുവച്ചിരിക്കുകയാണെന്നും അവിടെ പഠിക്കുവാൻ വരുന്നവർക്കും അതു ബാധകമാണെന്നും വിശദീകരിച്ചു.

മാർട്ടിനു ചിരിക്കുവാൻ കഴിഞ്ഞില്ല. താനൊരു വിചിത്രലോകത്തിലാണെന്നയാൾക്കു തോന്നി.

ഇതു നാടകീയമാംവിധം രഹസ്യസംവിധാനം ചെയ്തിരുന്നുവെങ്കിലും കാറിൽനിന്നു പുറത്തുവന്ന മാർട്ടിൻ ആ കെട്ടിടം തിരിച്ചറിഞ്ഞു. ഈയിടെ സർക്കാർ പിരിച്ചുവിട്ട സാൻഫ്രാൻസിസ്കൻ സഭക്കാരുടെ ചരിത്രപ്രസിദ്ധ

മായ ഒരു മഠമായിരുന്നു അതു്. കുട്ടിക്കാലത്തു് തന്റെ പിതാവു് അതിന്റെ വായനശാലയിലേക്കു് തന്നെ കൂട്ടിക്കൊണ്ടുപോയതും പിന്നീടു് താൻതന്നെ ചില വിദേശ സഞ്ചാരികളെ പ്രാചീനഹംഗറിയുടെ ചരിത്രസ്മാരകമെന്ന നിലയിൽ കാണിക്കുവാൻ അവിടേയ്ക്കു കൂട്ടിക്കൊണ്ടുവന്നതും അയാളോർത്തു. ഇപ്പോഴോ? വ്രണിതഹൃദയനായി മാർട്ടിൻ അവിടെ നിൽക്കുകയാണു്. ഇതാണോ പഠിച്ചു കമ്യൂണിസ്റ്റാകുവാനുള്ള പരിശീലനസ്ഥലം?

"സ. മാർട്ടിൻ." പരിഭ്രാന്തചിത്തനായിത്തീർന്നിരുന്ന മാർട്ടിനെ നോക്കി അവിടെ നിന്നിരുന്ന ഒരാൾ പറഞ്ഞു: "നിങ്ങളെ ഞങ്ങൾ പ്രതീക്ഷിച്ചിരിക്കുകയായിരുന്നു. രണ്ടാമത്തെ നിലയിൽ 16—ാം നമ്പർ മുറിയിലാണു് നിങ്ങൾ താമസിക്കേണ്ടതു്. 7. 30 നു് അത്താഴം. ആ വലിയ ഹാളിൽവച്ചു് 8 മണിക്കു് ആദ്യത്തെ ക്ലാസ്സു്. മനസ്സിലായോ? ഇതാ, നിങ്ങളുടെ സൂട്ട്കേസ്. തല്ക്കാലം ഇതുമറിഞ്ഞിരുന്നാൽ മതി. അതാ ആ പിൻവശത്തെ ഗോവണിപ്പടികൾ വഴി നിങ്ങൾക്കു പോകാം."

പഠനം അത്ര കഠിനമായിരുന്നില്ല. "വൈകാരികതീക്ഷ്ണതയ്ക്കുവേണ്ടി തർക്കശാസ്ത്രത്തെയും രാഷ്ട്രീയവിശ്വാസത്തിനുവേണ്ടി ശാസ്ത്രീയജ്ഞാനത്തെയും കമ്യൂണിസ്റ്റ് ആദർശത്തിനുവേണ്ടി വ്യക്തിത്വത്തെയും ബലികഴിക്കുവാൻ നിങ്ങൾ പഠിക്കണം," അതു മാത്രമാണവിടെ പഠിപ്പിച്ചതു്.

"ഹംഗേറിയൻ പൗരനെന്നുള്ള മിഥ്യാഭാവം മാറ്റി സ്വയം നിങ്ങളൊരു സോവ്യറ്റു ജീവിയാകണം. സ്വദേശത്തെ മറക്കുവാനും റഷ്യയെ ആരാധിക്കുവാനും അമേരിക്കയെ വെറുക്കുവാനും നിങ്ങൾക്കു കഴിയണം. 'ദാസ് ക്യാപ്പിറ്റൽ' ആണു് നിങ്ങളുടെ ബൈബിൾ. സാധാരണക്കാരനെ എന്നെന്നേക്കുമായി അജ്ഞതയിൽ സൂക്ഷിക്കുവാൻ പുരോഹിതവർഗ്ഗം കണ്ടുപിടിച്ച ഉപാധിയാണു് മതം, എന്നു നിങ്ങൾ വിശ്വസിക്കണം. ദൈവമെന്നൊന്നില്ലെന്നും മനുഷ്യരാശിയുടെ ഏകരക്ഷകൻ സ്റ്റാലിനാണെന്നും നിങ്ങൾ അംഗീകരിക്കണം."

"ജനങ്ങളുടെ വിമോചകനെന്നു് സ്വയം വിളിക്കുന്ന ഒരു സർവാധിപതിയുടെ സേവനത്തിനായിട്ടാണു് നിങ്ങളുടെ ജനനംതന്നെ. രാഷ്ട്രമാണു് പരമാധികാരി. മാത്രമല്ല മനുഷ്യൻ ശ്വസിക്കുന്നതുപോലും അതിനു വേണ്ടിയായിരിക്കണം. വിദ്വേഷമാണു് സ്നേഹത്തേക്കാൾ മഹത്തായ വികാരം. നിങ്ങളെ നിയന്ത്രിക്കുന്ന പ്രഭാവപൂർണ്ണമായ വികാരം ഭയമായിരിക്കണം."

"അസത്യമാണെന്നു് നിങ്ങൾക്കറിയാവുന്ന കാര്യം മനഃസാക്ഷിയുടെ പീഡനത്തെ അതിജീവിച്ചു് സത്യമായി നിങ്ങൾ അംഗീകരിക്കണം. ആത്മവഞ്ചന ഒരു പ്രശ്നമേയല്ല. ഒരു നല്ല നാളെയ്ക്കുവേണ്ടി ഭൂതകാലത്തെ മറന്നു് വർത്തമാനകാലഭീകരതകളിലൂടെ ജീവിക്കുവാൻ നിങ്ങൾ പഠിക്കണം."

"മാർക്സിസത്തിന്റെ സ്റ്റാലിനിസ്റ്റ് വ്യാഖ്യാനത്തിലൂടെ നിങ്ങൾ ചരിത്രം രണ്ടാമതും പഠിക്കണം. സത്യമാണെന്നു് നിങ്ങൾ കരുതിയിരുന്നതെല്ലാം അബദ്ധാനിക്കുന്ന വർഗ്ഗങ്ങളെ ചൂഷണം ചെയ്യുവാനും ചവുട്ടിത്താഴ്ത്താനും അധികാരിവർഗ്ഗം കണ്ടുപിടിച്ച നുണകളാണെന്നു് വിശ്വസിക്കണം. വാസ്തവത്തിലുള്ള ചരിത്രം നിങ്ങളുടെ വെറുപ്പു നിറഞ്ഞ മനസ്സിൽ തോന്നുന്നവമാത്രമായിരിക്കും. എല്ലാംതന്നെ അസ്ഥിരവും വ്യതിയാനോന്മുഖവുമാണെന്നു് നിങ്ങൾ അറിഞ്ഞിരിക്കണം."

"അമേരിക്കയും അതിന്റെ ഉപഗ്രഹരാജ്യങ്ങളും മറ്റൊരു മഹായുദ്ധത്തിനു് കോപ്പുകൂട്ടിക്കൊണ്ടിരിക്കയാണു്. സമാധാനകാംക്ഷിയായ സോവ്യറ്റുയൂണിയനെയും അതിന്റെ മിത്രങ്ങളെയും അവർ ഒരു ദിവസം ആക്രമിക്കും. റഷ്യയെയും കമ്യൂണിസത്തെയും നശിപ്പിക്കുവാൻ അവരാഗ്രഹിക്കുന്നതാണു് അതിനു കാരണം. എന്നാൽ അമേരിക്ക തോൽക്കുന്നതും സോഷ്യലിസത്തിനു പകരം മുതലാളിത്തം എന്നെന്നേയ്ക്കുമായി നശിക്കുന്നതും കാണാറാകും. ചെമ്പടയുടെ വമ്പിച്ച വിജയങ്ങളും അമേരിക്കയിൽ തന്നെ പൊട്ടിയുയരുന്ന ആഭ്യന്തരകലഹങ്ങൾ വളർന്നു തൊഴിലാളിവർഗ്ഗം അധികാരം പിടിച്ചെടുത്തു്

സാമ്രാജ്യദുർമ്മോഹികളെ പുറത്താക്കുന്നതും മൂലമാണ് ഇതു സംഭവിക്കുവാൻ പോകുന്നതു്. അതുകൊണ്ടു് ലോക സമാധാനത്തിനുവേണ്ടി സമരംചെയ്യുന്ന മനുഷ്യരാശിയുടെ ഭീകരശത്രുവായ അമേരിക്കയെ ആക്രമിച്ചു കീഴടക്കുക. ചരിത്രപരമായ കടമകൾ നിർവ്വഹിക്കുവാനുള്ള റഷ്യൻ പുനരായുധീകരണം സ്വയം പ്രതിരോധം മാത്രമാണ്.''

"നിങ്ങൾ യാതൊന്നിനെ വിശ്വസിക്കുവാൻ പ്രേരിപ്പിക്കപ്പെട്ടുന്നുവോ, അതിനെ തെളിയിക്കുവാൻ കഴിവില്ലെങ്കിൽ തക്കശാസ്ത്രം ഒരു ശാസ്ത്രമേയല്ല. സ്റ്റാലിനെ ആരാധിക്കുവാൻ പ്രേരിപ്പിക്കാത്ത ചേതോവികാരങ്ങളെല്ലാംതന്നെ നിങ്ങളെ തെറ്റിലേയ്ക്കാണ് നയിക്കുന്നതു്.''

ഇവയായിരുന്നു മാർട്ടിനു് ആ വിദ്യാലയത്തിൽ ലഭിച്ച പാഠങ്ങളിലുൾപ്പെട്ട ഉപദേശങ്ങൾ. സ്റ്റാലിനിസമായിരുന്നു അതിന്റെ രത്നച്ചുരുക്കം. ആറു മാസത്തിനുശേഷം സെമിൻഡോക്കു് മാർട്ടിനെ ഒരു മായംചേരാത്ത കമ്യൂണിസ്റ്റായി പുറത്തുവിട്ടു.

ആ ആറു മാസക്കാലത്തിനിടയിൽ സെമ്മിനാരിക്കു പുറത്തു് ആരുമായും മാർട്ടിൻ സമ്പർക്കം പുലർത്തിയിരുന്നില്ല. കരോളായെ ഒന്നരണ്ടു പ്രാവശ്യം കണ്ടുമുട്ടി. ഒരു പ്രാവശ്യം തീയറ്ററിന്റെ അണിയറയിൽവച്ചും മറ്റൊന്നു് അതിനുശേഷം കുറെക്കാലം കഴിഞ്ഞു് പരിസരത്തിലുള്ള ഒരു ഹോട്ടലിൽവച്ചും ആയിരുന്നു. പാർട്ടിയുടെ ഉന്നതതലത്തിലുള്ള ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരും അവരുടെ കുട്ടം ബാംഗങ്ങളും ആയിരുന്ന ആ ഹോട്ടലിന്റെ രക്ഷാധികാരം വഹിച്ചിരുന്നതു്. ആ സന്ദർശനം ഏതാണ്ടു് ഒരു മണിക്കൂർ നീണ്ടുനിന്നു. ആനന്ദദായകമായ ആ ഒരു മണിക്കൂറിനുശേഷം മഠത്തിലേയ്ക്കു തിരിച്ചുപോരുമ്പോൾ (മാർട്ടിനെ സംബന്ധിച്ചിടത്തോളം അതിപ്പോഴും മഠം തന്നെയായിരുന്നു.) അയാൾ ഒരു കാര്യം മനസ്സിലാക്കി. താൻ ഒരു മിണ്ടാപ്രാണിയായിട്ടാണു് ആ സന്ദർശനസമയത്തു് വർത്തിച്ചതു്. സംസാരം മുഴുവൻ നടത്തിയതു് കരോളായായിരുന്നു. അയാളെന്തെങ്കിലും പറയുകയോ

കരോളാ അയാളെ സംസാരിക്കുവാൻ നിർബന്ധിക്കുകയോ ചെയ്തില്ല.

അതു സ്വാഭാവികം മാത്രമല്ലേ? കരോളാ തന്നെ പാർട്ടിയിലെ ഒരംഗമാണു്. പാർട്ടിയുടെ അന്തർഗേഹത്തിൽ അവൾക്കൊരു സ്ഥാനം നിഷേധിക്കപ്പെട്ടിരുന്നുവെങ്കിലും അവൾ പാർട്ടിയുടെ ഒരു നല്ല പ്രദർശനവസ്തുവായി പരിഗണിക്കപ്പെട്ടിരുന്നു. തന്റെ ഭർത്താവു കടന്നുപോകുന്ന പരീക്ഷണരംഗത്തെക്കുറിച്ചു് അവൾ നന്നായി മനസ്സിലാക്കിയിരുന്നു. പക്ഷേ അതവളൊരു സംഭാഷണവിഷയമാക്കിയില്ല. അതു് വിദ്വേഷിത്തവും അപകടവുമാണെന്നവൾ മനസ്സിലാക്കിയിരുന്നു. മാർട്ടിനെ സംബന്ധിച്ചാണെങ്കിൽ, മൗനം മഹത്തായ ഒരു നയമാണെന്നു് ആറു മാസത്തെ പരിശീലനം അയാളെ പഠിപ്പിച്ചിരുന്നു.

നയം മാത്രമാണു് അവിടെയുള്ള യുക്തിപൂർണ്ണമായ ഏകവസ്തു. തന്റെ അനുഭവങ്ങളുടെ സാരാംശത്തെക്കുറിച്ചു് പ്രതിപാദിക്കുവാൻ സാദ്ധ്യമല്ലാത്ത പരിതഃസ്ഥിതിയിൽ ആ സത്ത രൂപീകൃതമാകുന്ന രീതികളെക്കുറിച്ചു് പ്രതിപാദിക്കുന്നതിൽ എന്താണർത്ഥം? താൻ കണ്ട കാര്യങ്ങളെ ഭീകരമെന്നതിനെക്കാൾ അബദ്ധജഡിലമെന്നു് വിളിക്കുകയാണു് നന്നെന്നു്, അയാൾക്കു പല പ്പോഴും തോന്നി. അതിരാവിലെ തന്റെ അറയിൽ ഉണർന്നു് കുളി, വസ്ത്രധാരണം എന്നിവയ്ക്കുശേഷം പത്തു മിനിറ്റിനുള്ളിൽ ഭക്ഷണത്തിനായി അയാളെത്തേണ്ടിയിരുന്നു. അഞ്ചരയ്ക്കു് ഭക്ഷണം. അതിനുശേഷം അവരുടെ ജോലി ആരംഭിക്കുകയായി. പല പ്രായത്തിൽ ഉള്ളവരും, എല്ലായ്പോഴും പുഞ്ചിരിക്കുന്നവരും, ആയ സ്ത്രീപുരുഷന്മാരോടൊപ്പം രാവിലെയുള്ള കായികാഭ്യാസങ്ങൾ അയാൾ നടത്തേണ്ടിയിരുന്നു. ഓരോ ദിവസവും രാവിലെ (മഴയോ വെയിലോ ഉണ്ടെങ്കിൽപോലും) സെമിൻഡോക്കിനെറ പരിധിക്കകത്തുകൂടി അവർ മാർച്ചുചെയ്യണം. മലകളും താഴ്വരകളും വൃക്ഷങ്ങളും ശീതളച്ഛായകളും നിറഞ്ഞ ആ ഗ്രാമപ്രദേശത്തുകൂടി റഷ്യൻ ഗാനങ്ങളും പാടി മാർച്ചുചെയ്ത രംഗം അയാളൊരുകാലത്തും മറന്നില്ല. റഷ്യനും

ഉക്രേനിയനും കിർഗിസും ജോർജ്ജിയനുമായ നാടൻ പാട്ടുകൾ അവരെ പഠിപ്പിച്ചിരുന്നു. പിതൃരാജ്യത്തിന്റെ സംഗീതം പഠിക്കാതെ തരമുണ്ടോ? മാർട്ടിൻ സുഖകരമായ ശബ്ദവും പാട്ടുപാട്ടുന്നതിനു് അതിയായ പ്രിയവുമുള്ള ഒരുവനായിരുന്നു. ഷൂബേർട്ട്, ബ്രാംസ്, സ്ട്രോസ് എന്നിവരുടെ സംഗീതത്തിൽ നല്ല ജ്ഞാനം നേടിയ മാർട്ടിൻ ഹംഗേറിയൻ നാടൻപാട്ടുകളിൽ പൂർണ്ണമായ ആനന്ദം കണ്ടെത്തിയിരുന്നു.

റഷ്യൻ വ്യാകരണപഠനാത്മം മാർട്ടിൻ മണിക്കൂറുകൾ ചെലവഴിച്ചിരുന്നു. ലോകത്തിൽ ഏറ്റവും വിലയും മഹത്വവുമുള്ള ഏകഭാഷ റഷ്യനാണെന്നു് അയാളെ പഠിപ്പിച്ചിരുന്നു. ലോകത്തിലെ ഏറ്റവും ഭാഗ്യവാനായ മനുഷ്യൻ റഷ്യാക്കാരനാണെന്നും ഏറ്റവും നല്ല വസ്തുക്കൾ റഷ്യാക്കാരാൽ കണ്ടുപിടിക്കപ്പെട്ടവയാണെന്നും മാർട്ടിൻ പഠിച്ചിരുന്നു. ക്ലാസിലെ അംഗങ്ങൾക്കിടയിൽ മാർട്ടിൻ പദങ്ങളിലൂടെയും വാക്യങ്ങളിലൂടെയും പ്രചരണം നടത്തി. തന്റെ അറയിൽ കഴിച്ചുകൂട്ടുന്ന സമയം മാത്രമായിരുന്നു മാർട്ടിനു് അല്പം ഏകാന്തത ലഭിച്ചിരുന്നതു്. ഭംഗിയായി വസ്ത്രം ധരിച്ച, വിനയവും പുഞ്ചിരിയും സ്ഫുരിക്കുന്ന മുഖഭാവം പ്രദർശിപ്പിച്ച, ഒരു സഖാവു് തന്നെ വട്ടമിട്ടുനടക്കുന്നുണ്ടെന്നുള്ള വിവരം മാർട്ടിനറിയാമായിരുന്നു. മാർട്ടിന്റെ ഉപദേശകനായി വർത്തിച്ച ആ മനുഷ്യൻ ഒരേസമയത്തുതന്നെ അയാളുടെ അംഗരക്ഷകനായും ജയിൽവാർഡനായും ചാരവൃത്തിയനുഷ്ഠിക്കുന്ന പോലീസേജൻറായും പ്രവൃത്തിയെടുത്തിരുന്നു.

താനൊരിക്കലും ഏകനായിരിക്കുവാൻ അവർ സമ്മതിക്കുകയില്ലെന്ന കാര്യം അയാൾ മനസ്സിലാക്കി. സദാ ഒരാൾ തന്നെ ചുറ്റിപ്പറ്റി നിൽക്കുന്നുണ്ടാവും. അയാളെ അനുഗമിക്കുകയും അയാളുടെ സംഭാഷണങ്ങൾ ഒളിച്ചിരുന്നു് ശ്രദ്ധിക്കുകയും അയാളുടെ വിചാരഗതികൾ മനസ്സിലാക്കുവാൻ ശ്രമിക്കുകയും ചെയ്യുവാൻ സദാ ഒരാളെങ്കിലും നിയുക്തനായിരിക്കും. ദൃശ്യവും അദൃശ്യവുമായ പല നേത്രങ്ങളുടെയും ഒരു ഇരയാണു താനെന്നു് അയാൾക്കു്

തോന്നി. അതു സത്യം തന്നെയാണോ? ശിക്ഷിക്കപ്പെട്ടുമെന്നുള്ള ഭയമല്ലേ തന്നെ ഇത്തരം ഭീകരസങ്കല്പങ്ങളിലേക്കു നയിക്കുന്നതു്? ഒരുപക്ഷേ വിദ്യാർത്ഥികളുടെ ഇടയിൽ കമ്മ്യൂണിസ്റ്റുകാരെയും അസ്വസ്ഥജീവികളെയും സൃഷ്ടിക്കുക സെമിൻഡോക്കിന്റെ ലക്ഷ്യമായിരിക്കുമോ? സമൂഹത്തിൽ അടിമകളെ സൃഷ്ടിച്ചധീശത്വം പുലർത്തുന്ന ഏറ്റവും ശക്തനായ കമ്മ്യൂണിസ്റ്റുകാരനും മറ്റൊരടിമമാത്രമാണെന്ന കാര്യം അയാളെ അത്ഭുതപ്പെടുത്തി. മുഴുഭ്രാന്തന്മാരുമായി ഇടപഴകുവാൻ അരക്കിറുക്കനു് വിഷമമില്ല. സമ്മർദ്ദങ്ങളെ അതിജീവിക്കുവാനും വിവേകം കൈവെടിയാതിരിക്കുവാനും മാർട്ടിൻ തീരുമാനിച്ചു.

സെമിൻഡോക്കിനു വെളിയിൽ മാർട്ടിനു സമ്പർക്കം പുലർത്തുവാൻ സാധിക്കുമായിരുന്ന ഏകവ്യക്തി ജോജ്ജായിരുന്നു. ജോജ്ജിനു കത്തയക്കുവാൻ മാർട്ടിൻ പ്രേരിപ്പിക്കപ്പെട്ടു. കൂടെക്കൂടെ ജോർജ്ജിന്റെ മറുപടികളും വന്നുകൊണ്ടിരുന്നു. പക്ഷേ ജോജ്ജിന്റെ കത്തുകളെല്ലാം തന്നെ ഹ്രസ്വവും ശൂന്യവുമായിത്തീർന്നു. അച്ഛൻ ഇരുമ്പുമറയ്ക്കുള്ളിലെവിടെയോ ആണെന്നതിൽ കൂട്ടുതലായി മാർട്ടിന്റെ താമസസ്ഥലത്തെക്കുറിച്ചു് ജോർജ്ജിനൊരു രൂപവും ഉണ്ടായിരുന്നില്ല. ആ അറിവുകൊണ്ടയാൾ തൃപ്തനായി.

ഏതാനും ആഴ്ചകൾക്കുശേഷം മാർട്ടിൻ വീട്ടിൽ മടങ്ങിയെത്തി. ഉദ്യാനപരിസരത്തിലുള്ള ഒരുക്കൻ കെട്ടിടത്തിലേക്കു താമസം മാറുവാൻ സക്കാർ മാർട്ടിൻ ദമ്പതികളോടാജ്ഞാപിച്ചു. ഒരു കാറും ഡ്രൈവറും അവർക്കു ലഭിച്ചു. പട്ടണത്തിലെ ആഡംബരവസ്തുക്കൾ നിറഞ്ഞ കടകളിൽ "ഷോപ്പിംഗ്" നടത്തുവാൻ അവർ അനുവദിക്കപ്പെട്ടു. ഉന്നതരായ സക്കാരുദ്യോഗസ്ഥന്മാർ, കലാ–വൈജ്ഞാനിക രംഗങ്ങളിലെ പ്രമുഖവ്യക്തികൾ, എല്ലാ രംഗങ്ങളിലും പ്രമാണികളായി വർത്തിച്ചിരുന്ന റഷ്യൻ സ്പെഷ്യലിസ്റ്റുകൾ എന്നിവർക്കു് മാത്രമാണീ ആനുകൂല്യങ്ങൾ ലഭിക്കുക. മാർട്ടിന്റെ ത്രിമുഖപദവികൾ (സുവ്വ. കലാശാലാ പ്രൊഫസർ, ഇൻസ്റ്റിട്യൂട്ടിന്റെ ഉപാദ്ധ്യക്ഷൻ, വ്യാവസായികോപദേഷ്ടാവു്), അയാളെ ധനിക

നാക്കി. സ്പെഷ്യൽ ഗ്രാന്റുകൾ നൽകിയും മറ്റു പല വിധത്തിലും ഭരണകൂടം അയാളെ കൈയയച്ചു സഹായിച്ചു. മഹോന്നതനായ ജനകീയശാസ്ത്രജ്ഞൻ എന്നുള്ള അസൂയാർഹമായ പദവിക്കും അയാളർഹനായി. അയാൾ സെമിൻഡോക്കിൽ നിന്നു് ബിരുദംനേടി ഏതാനും മാസങ്ങൾക്കുശേഷം ഇൻസ്റ്റിട്യൂട്ടിന്റെ ഉൽഘാടനം നിർവ്വഹിക്കപ്പെട്ടു. യോഗത്തിൽ സക്കാരിന്റെ തലവന്റെയും റഷ്യാക്കാരൻ പ്രസിഡന്റിന്റെയും മദ്ധ്യേ ആയിരുന്ന മാർട്ടിന്റെ സ്ഥാനം. പക്ഷേ താൻ നിലംപതിച്ചതായി മാർട്ടിനറിയാമായിരുന്നു. ജീവിതത്തിലേക്കുള്ള രക്ഷാമാർഗ്ഗം താൻതന്നെ അടച്ചുകളഞ്ഞതായി അയാൾഗ്രഹിച്ചു.

പഴയ മിത്രങ്ങളുമായി ബന്ധം പുലർത്തുവാനുള്ള മാർട്ടിന്റെ ശ്രമങ്ങളെല്ലാംതന്നെ പാഴായി. ചിലർ അയാളെ വ്യക്തമായി അവഗണിച്ചു. ചിലർ സൂക്ഷ്മതയോടെ അയാളിൽ നിന്നകന്നുനിന്നു. പക്ഷേ മാർട്ടിനു കാലം തെളിഞ്ഞതോടെ മറ്റു പല സ്നേഹിതന്മാരുടെയും കഥ കഴിഞ്ഞിരുന്നു. പുതിയ ഒരു മിത്രസമൂഹം മാർട്ടിൻ ദമ്പതികളെ വന്നു പൊതിഞ്ഞു. ആ പഴയ ലോകത്തിനു വേണ്ടി അയാളുടെ അന്തഃകരണം ദാഹിച്ചു.

ഒരു ദിവസം അയാൾ തന്റെ ഗുരുവായിരുന്ന പ്രൊഫസർ ഹോർവത്തിനെ യാദൃച്ഛികമായി കണ്ടുമുട്ടി. മാർട്ടിന്റെ പിതാവിന്റെ ഒരു മിത്രവും മാർട്ടിന്റെ ജീവിതത്തിൽ അസാമാന്യ സ്വാധീനം ചെലുത്തിയ ഒരു ദേഹവുമായിരുന്നു ഹോർവത്ത്. വളരെ നേരത്തെതന്നെ അട്ടത്തുൺപററി പിരിഞ്ഞ അദ്ദേഹം ദേശീയ-ശാസ്ത്രീയ സമിതിയുടെ അദ്ധ്യക്ഷനായിരിക്കുവാനുള്ള സക്കാരിന്റെ ക്ഷണനം നിരസിച്ചുവെന്നൊരു ജനശ്രുതി ഉണ്ടായിരുന്നു. ആരാലും അറിയപ്പെടാതെ, ദാരിദ്ര്യത്തിലാണ്ടു് ആ എൺപതുകാരൻ കഴിച്ചുകൂട്ടി.

ഒന്നോ രണ്ടോ രാത്രി ഉരുളക്കിഴങ്ങു് ഒരു ചെറു സഞ്ചിയിലാക്കി അദ്ദേഹം സാവധാനം നടന്നുകലുന്നതു് മാർട്ടിൻ കണ്ടു. അയാൾ ധൃതിയിൽ ആ വൃദ്ധന്റെ ഒപ്പം ഓടി. ഹോർവത്തിനോടു് നിൽക്കുവാൻ മാർട്ടിൻ അപേക്ഷിച്ചു.

പ്രൊഫസർ ഹോർവത്ത് മാർട്ടിനെ തിരിച്ചറിഞ്ഞു. തണുത്ത ദയനീയമായ ഒരു നോട്ടം. "നിങ്ങൾക്ക് എന്തു വേണം?" നിഷേധാത്മകമായ സ്വരത്തിൽ അദ്ദേഹം ചോദിച്ചു.

മാർട്ടിൻ അല്പം പരിഭ്രമിക്കാതിരുന്നില്ല. "നാം തമ്മിൽ കണ്ടിട്ട് കാലം കുറച്ചായല്ലോ" മാർട്ടിൻ സംസാരം ആരംഭിച്ചു. പക്ഷേ വിറയ്ക്കുന്ന മെലിഞ്ഞ കൈകൊണ്ടുള്ള ഒരാംഗ്യത്താൽ ആ വൃദ്ധൻ മാർട്ടിന്റെ വാചകങ്ങളെ തടഞ്ഞു നിർത്തി.

"നാം തമ്മിൽ എന്തിനു കണ്ടുമുട്ടണം?" നിർജ്ജീവമായിരുന്ന ആ സ്വരം. "വെള്ളവും തീയും തമ്മിൽ കണ്ടുമുട്ടുന്നതിനൊരു ലക്ഷ്യമേയുള്ളൂ. പരസ്പരം നശിപ്പിക്കുക."

മാർട്ടിൻ മൂകനായി അദ്ദേഹത്തെ തുറിച്ചുനോക്കിക്കൊണ്ടു നിന്നുപോയി. ഹോർവത്ത് പരുഷമായി അയാളെ നോക്കി. "പിശാചുമായുള്ള വ്യാപാരത്താൽ നിങ്ങൾക്ക് നഷ്ടപ്പെട്ടുന്നതു് നിങ്ങളുടെ ആത്മാവായിരിക്കും. നിങ്ങളെക്കുറിച്ച് ഞാൻ വ്യസനിക്കുന്നു." അദ്ദേഹം തിരിഞ്ഞു നടന്നു.

"ഇത്ര ക്രൂരമായി എന്നെ വിധിക്കാതിരിക്കൂ: എനിക്കു മറ്റു പോംവഴികൾ ഉണ്ടായിരുന്നില്ല. എന്നിൽ അവർ സമ്മർദ്ദം ചെലുത്തി. ഞാൻ കീഴടങ്ങി. എന്തെന്നാൽ ഞാൻ ജീവിക്കുവാൻ ആഗ്രഹിച്ചു. എങ്കിലും ഞാൻ ഒരു കുമ്മ്യൂണിസ്റ്റല്ല. ഞാൻ വഴങ്ങിക്കൊടുത്തുവെന്നു സമ്മതിക്കാം. പക്ഷേ....." ആ വൃദ്ധന്റെ പിന്നാലെ ഓടി ഇപ്രകാരം വിളിച്ചുപറയുവാൻ മാർട്ടിൻ ആഗ്രഹിച്ചു.

പക്ഷേ എന്തു്? ആ വൃദ്ധന്റെ രൂപം ക്രമേണ ചെറുതായി അപ്രത്യക്ഷമാകുന്നതു് താങ്ങാനാവാത്ത ഹൃദയഭാരത്തോടെ മാർട്ടിൻ നോക്കിനിന്നു. പ്രൊഫസർ പറഞ്ഞതു് ശരിയായിരുന്നു. താൻ പിശാചുമായി ആത്മാവിനെ കച്ചവടം ചെയ്തു കഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു!

ബാർബാറായുടെ മരണശേഷം ആദ്യമായി മാർട്ടിനൊന്നു പൊട്ടിക്കരയണമെന്നു തോന്നി.

അധികൃതർ തന്നെ ഒരിക്കലും വിശ്വസിക്കുകയില്ലെന്നും തന്റെ കൂറു പരിശോധിക്കുവാൻ അവർ പല രീതിയിൽ ശ്രമിക്കുമെന്നും മാർട്ടിനറിയാമായിരുന്നു. അയാൾ എന്തിനും സന്നദ്ധനായി. ഒന്നാമത്തെ പരീക്ഷണം മാർട്ടിൻ ജോലി തുടങ്ങി ഒരു വർഷം കഴിഞ്ഞതിനു ശേഷമാണ് നടന്നതു്. പാരിസിൽവെച്ചു നടക്കുന്ന ഒരു അന്താദേശീയ ഊർജ്ജതന്ത്ര ശാസ്ത്രജ്ഞസമ്മേളനത്തിൽ തന്റെ ഇൻസ്റ്റിട്യൂട്ടിനെ പ്രതിനിധാനംചെയ്തു പോകുവാൻ മാർട്ടിനു് ആഗ്രഹമുണ്ടോ എന്നു് വദാസ് മാർട്ടിനോടു് ചോദിച്ചു. അങ്ങനെ ആഗ്രഹമുണ്ടെങ്കിൽ മാർട്ടിനും കരോളാസ്സും പാസ്പോർട്ടുകൾ നൽകുവാൻ നിർദ്ദേശം നൽകിയിട്ടുണ്ടെന്നും വദാസ് വെളിപ്പെടുത്തി.

ആ ചോദ്യം തികച്ചും അപ്രതീക്ഷിതമായിരുന്നു. പക്ഷേ മാർട്ടിൻ സുബോധം കൈവെടിഞ്ഞില്ല. "അതൊരു പ്രതിനിധീകരണമാണോ? ഞാൻ പോകേണ്ടതുതന്നെയാണോ?"

വദാസ് മാർട്ടിനെ ഒന്നു നോക്കിയിട്ടു് തന്റെ ദൃഷ്ടികൾ മാറ്റി വിദൂരതയിലേക്കു് നോക്കിക്കൊണ്ടിരുന്നു. ആ സിഗററ്റു് ഹോൾഡർ അയാളുടെ വിരല്പകൾക്കിടയിൽ പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ടു. "വിദേശത്തൊക്കെ ഒന്നു് ചുറ്റിക്കറങ്ങണമെന്നാഗ്രഹമില്ലേ?"

"എനിക്കതിഷ്ടമാണു്" മാർട്ടിൻ പറഞ്ഞു. "പക്ഷേ ഒരു കാര്യം ചിന്തിക്കണം ...."

ഇൻസ്റ്റിട്യൂട്ടിനെ പ്രതിനിധാനം ചെയ്യേണ്ടതു് അതിന്റെ അദ്ധ്യക്ഷനായിരിക്കണമെന്നു് അയാൾ നിർദ്ദേശിക്കുമായിരുന്നു. പക്ഷേ അതുടനെതന്നെ വ്യക്തമായിപ്പോകുന്ന തന്ത്രമാണു്. ഒരു ഹംഗേറിയൻ സ്ഥാപനത്തെ ഒരു റഷ്യാക്കാരൻ വിദേശത്തു പ്രതിനിധീകരിക്കുക! മാർട്ടിനുപോലും നീതീകരിക്കുവാൻ കഴിയാത്ത ഒരു കളങ്കമായിരിക്കും അതു്.

ഒരു ദീർഘനിശ്വാസത്തോടുകൂടി മാർട്ടിൻ തുടർന്നു: ".....അതായതു് ഈ യാത്ര എന്റെ പുതിയ പദ്ധതിക്കു് ഒരു തടസ്സമായിത്തീർന്നാലോ? ഒന്നോ രണ്ടോ ആഴ്ച

ക്കാലംപോലും പണി മാറിവയ്ക്കുവാൻ സാദ്ധ്യമായ പരിതഃസ്ഥിതിയിലല്ല ഞാൻ.''

അതു കൂടുതൽ വിശ്വസനീയമായ ഒരു ന്യായമാണെന്നു് മാർട്ടിനു തോന്നി. പക്ഷേ വദാസ് ഒരു തീരുമാനത്തിൽ എത്തിയിട്ടില്ല. കൂടെ വേറൊരു കായ്മയും തട്ടിവിടുവാൻ മാർട്ടിൻ മുതിർന്നു.

''കരോളായുടെ കായ്മമാണെങ്കിൽ എനിക്കു തീർത്തു പറയുവാൻ സാദ്ധ്യമല്ല. അവൾ പാരീസിനുവേണ്ടി ജീവൻ കളയും. അവളിതുവരെ പുറത്തുപോയിട്ടില്ലെന്നു് നിങ്ങൾക്കറിയാം. പക്ഷേ അവളുടെ ജോലിക്കു് ഇപ്പോൾ തടസ്സമുണ്ടാകുന്നതു് അവളും ഇഷ്ടപ്പെടുകയില്ല. 'ചെറി മരത്തോപ്പു്' എന്ന നാടകത്തിനു് ഇന്നു വലിയ പ്രശസ്തിയാണു്. അടുത്ത ആറുമാസത്തേക്കു് യാതൊരു തടസ്സവും കൂടാതെ അതിനോട്ടമുണ്ടാകുമെന്നാണവൾ പറഞ്ഞതു്. പക്ഷേ അതൊരു അവശ്യദൗത്യമാണെന്നുണ്ടെങ്കിൽ ഞാൻ തന്നെ പോവുകയോ എന്നോടൊപ്പം പോരുവാൻ കരോളാസ്സു സൗകര്യമുണ്ടോ എന്നാരായുകയോ ചെയ്യാം.''

''അതോണീ, എല്ലാം നിങ്ങളുടെ ഇഷ്ടത്തിനു വിട്ടിരിക്കുന്നു.'' വദാസ് പറഞ്ഞു. ''നിങ്ങൾക്കു് പോകണമെന്നുണ്ടെങ്കിൽ പോകാം. കരോളായോടൊപ്പമോ തനിച്ചോ.''

അതൊരു പരീക്ഷ മാത്രമാണെന്നു് മാർട്ടിനു മനസ്സിലായി. ''എന്നെ സംബന്ധിച്ചാണെങ്കിൽ എനിക്കു് പോകുവാൻ അശേഷം താല്പര്യമില്ല.'' ശാന്തനായി അയാൾ മറുപടി നൽകി. ''ജോലിത്തിരക്കും മറ്റു കായ്ങ്ങളും...ഇല്ല, ഞാൻ പോകുന്നില്ല.''

അയാൾ പരീക്ഷയെ അതിജീവിച്ചു. അയാൾ അതിൽ വിജയിയായി. ഭാര്യയോടൊപ്പമോ തനിച്ചോ തനിക്കു പാസ്പോർട്ടു് ലഭിക്കുകയും അടിമലോകത്തിനും സ്വതന്ത്രലോകത്തിനും ഇടയ്ക്കുള്ള അതിർത്തി കടക്കുവാൻ താൻ അനുവദിക്കപ്പെടുകയും ചെയ്യുക നടപ്പുള്ള കായ്മമല്ലെന്നയാൾക്കറിയാം. വിമ്മിഷ്ടത്തോടുകൂടിയാണയാൾ കള്ളം പറഞ്ഞതെങ്കിലും അയാൾ തന്റെ കുറുതെളിയിച്ചുകഴിഞ്ഞു. സത്യമെന്നു തോന്നത്തക്കവിധം ഭംഗിയായു

അയാൾ പറഞ്ഞു ഫലിപ്പിച്ചു. അയാൾ വിജയിച്ചു. തുടർന്നു മറ്റു പല പരീക്ഷകളും നടക്കുമെന്നും അതിലും താൻ നിരന്തരമായി ഈ വിധം തുടരേണ്ടിവരുമെന്നും അയാൾ മനസ്സിലാക്കി.

മാർട്ടിന്റെ ജീവിതം ഒരു വിജയമായി കലാശിച്ചു. പുതിയ ബുദ്ധിജീവികളുടെ ഇടയിലൊരാളായി അയാൾ പരിഗണിക്കപ്പെട്ടു. അടുത്ത വർഷം സ്റ്റാലിൻസമ്മാനം ലഭിക്കേണ്ടിയിരുന്ന ശാസ്ത്രജ്ഞന്മാരുടെ കൂട്ടത്തിൽ അയാളും ഉണ്ടായിരുന്നു. മുകളിലേക്കു നയിക്കുന്ന അപകടകരമായ പാതയിൽക്കൂടി അയാൾ സഞ്ചരിക്കുകയായിരുന്നു. ആവളഞ്ഞുപുളഞ്ഞ വഴിയുടെ ഒരു വശം കീഴ്ക്കാംതുക്കായ മലയും മറുവശം അഗാധമായ ഗർത്തവുമായിരുന്നു. ചിന്തിക്കാതെ ഒരു ചുവടും മുമ്പോട്ട് വെക്കുവാൻ പാടില്ല. ഒരു ചെറു ദുർബലതയാൽ മുഴുവൻ തകർന്നുപോകാം. അയാൾക്ക് വലിയ ആശകളൊന്നും ഉണ്ടായിരുന്നില്ല. അവക്കു തന്നെയും തനിക്കുവരെയും ആവശ്യമുണ്ടെന്നയാൾ കരുതി. നന്മതിന്മകളിലുള്ള വിശ്വാസം ഇതിനൊരു പ്രതിബന്ധമായിരുന്നില്ല. അതൊരു യാഥാർത്ഥ്യമായിരുന്നു. പരാജിതനാകാതിരിക്കണമെങ്കിൽ ചെയ്തതിനേക്കുറിച്ചോ ചെയ്യാൻ വിട്ടുപോയതിനേക്കുറിച്ചോ ചിന്തിച്ചു വിഷമിക്കാതിരിക്കേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. തെറ്റാണെങ്കിലും ശരിയാണെങ്കിലും ജീവിക്കണമെന്ന പ്രശ്നം സംശയമുണ്ടാകുമ്പോഴെല്ലാം അയാളെ ആശ്വസിപ്പിച്ചിരുന്നു.

അയാൾ ശൂന്യതയിൽ ജീവിക്കുകയായിരുന്നില്ല. തന്റെ ചുറ്റും നടക്കുന്ന സംഭവങ്ങളെക്കുറിച്ച് അയാൾ അജ്ഞനായിരുന്നില്ല. എന്തിനെയും നേരിടുവാൻ (അതു് എത്ര കഠിനമായിരുന്നാലും) അയാൾ തയ്യാറായി. ഞെരിക്കപ്പെടുവാൻ അനുവദിക്കാതെ തനിക്കു വെല്ലുവിളിക്കുവാൻ സാധിക്കുകയില്ലെന്നു് അയാൾക്കറിയാമായിരുന്നു. ഏതു നിമിഷവും താൻ നശിപ്പിക്കപ്പെട്ടുമെന്നുള്ള യാഥാർത്ഥ്യം അയാളെ തുറിച്ചുനോക്കി. മാർട്ടിൻ ജീവിക്കുവാനാഗ്രഹിച്ച ഒരു വ്യക്തിയായിരുന്നു.

4

സ്റ്റാലിന്റെ ഒരു ചിത്രത്തിന്റെയും അദ്ദേഹത്തിന്റെതന്നെ ഒരുർദ്ധ കായ പ്രതിമയുടെയും സാന്നിദ്ധ്യമാണ് പ്രൊഫസർ യാക്കോലേവിന്റെ വിസ്തൃതമായ മുറിയെ മറ്റാഫീസുമുറികളിൽനിന്ന് മേന്മയുള്ളതാക്കിത്തീർത്തത്. ചിത്രം അയാളുടെ മുൻവശത്തു കിടന്ന വലിയ മേശയുടെ വലതുവശത്തെ ഭിത്തിയിലായിരുന്നു. ഒരു പരുക്കൻ ഓക്കു മരക്കഷണത്തിന്മേലാണ് സ്റ്റാലിന്റെ ഓട്ടപ്രതിമ സ്ഥാപിച്ചിരുന്നത്. രണ്ടു സ്റ്റാലിന്മാരും ഉന്മേഷം സ്ഫുരിക്കുന്ന പുഞ്ചിരിയോടെ പരസ്പരം വീക്ഷിക്കുന്നതായി തോന്നും. അവയെ രണ്ടിനെയും ഒരേസമയം തന്നെ യാക്കോലേവിനു കാണുവാൻ കഴിയും. ഏതു വലിയ സന്ദർശകനെയും യാക്കോലേവ് അശേഷം ശ്രദ്ധിച്ചിരുന്നില്ല. തന്റെ ഇരുവശത്തുമുള്ള സ്റ്റാലിന്മാരെ മാറിമാറി നോക്കിക്കൊണ്ടുള്ള യാക്കോലേവിന്റെ ഇരിപ്പു കണ്ടാൽ അവരിൽനിന്നു പദേശ പ്രചോദനങ്ങൾ അയാളിലേക്കൊഴുകുന്നതായി തോന്നിപ്പോകുമായിരുന്നു.

ഹിമസമാനം ശുഭ്രമായ തലമുടി നിറഞ്ഞ വലിയ തലയും തവിട്ടുനിറമാർന്ന സജീവമായ നേത്രങ്ങളും കുറിയ കൈകാലുകളും ചെറിയ പാദങ്ങളും ആകെക്കൂടി തോന്നിക്കുന്ന സൗകുമാര്യത്തിനു തീരെ അനുരൂപ്യമായിരുന്ന അയാളുടെ ഇടിമുഴക്കംപോലെയുള്ള ശബ്ദം. ചെറുപ്പകാലത്തു് മിഴിവുറ്റ ഒരു ശാസ്ത്രജ്ഞനും പുത്തൻ സോവ്യറ്റു സാംസ്കാരിക ജീവിതത്തിന്റെ പ്രതിനിധിയുമായിരുന്ന അയാൾ തന്റെ ജീവിതത്തിൽ നിരവധി തെറ്റുകൾ ചെയ്തിട്ടുള്ളവനാണ്. പാർട്ടി ലൈനിൽ നിന്നു വ്യതിചലിച്ചതിന്റെ പേരിൽ 'പ്രവ്ദാ'അയാളെ ഭത്സിക്കുകയും പ്രതിവിപ്ലവകാരിയെന്നാക്ഷേപിക്കു

കയും ചെയ്തിട്ടുണ്ട്. ശുദ്ധീകരണത്തിനു വിധേയനായി അയാൾ അക്കാദമിയിൽ വഹിച്ചിരുന്ന പ്രധാന പദവിയിൽ നിന്നു് നിഷ്ക്കാസിതനായി. പക്ഷേ അയാൾ ലിക്വിഡേറ്റു ചെയ്യപ്പെടാനിടയായില്ല. തന്റെ പേരിൽ ആരോപിക്കപ്പെട്ടിരുന്ന എല്ലാ കുറ്റങ്ങളും അയാൾ ഏറ്റു പറഞ്ഞു. യഥാർത്ഥമായ സ്വയം വിമർശനം! അയാൾ ആത്മാർത്ഥമായി പശ്ചാത്തപിച്ചു. തന്റെ തെറ്റായ ധാരണകളെ തിരുത്തുന്നതിനായാൽ മടി കാണിച്ചില്ല. മുമ്പു് താനെതിർത്ത ആശയഗതികളുടെയെല്ലാം ഒരു പ്രചാരകനായി അയാൾ രൂപാന്തരപ്പെട്ടു. മുമ്പു് താനെന്തായിരുന്നുവോ അതിനെയെല്ലാം അയാൾ തള്ളിപ്പറഞ്ഞു. അങ്ങനെ മാപ്പുനേടുവാനുള്ള യത്നത്തിൽ അയാൾ വിജയിച്ചു. പക്ഷേ, ശാസ്ത്രീയ രംഗത്തു് പ്രാധാന്യം അർഹിക്കുന്ന ഒരു വ്യക്തിയായി അയാളുടനടി വളർന്നില്ല. അക്കാദമിയിലെ പഴയ ഉദ്യോഗവും പദവികളും അയാൾക്കു തിരിച്ചുകിട്ടിയെങ്കിലും ബുഡാപ്പെസ്റ്റിൽ പുതുതായി സ്ഥാപിക്കപ്പെട്ട സെൻട്രൽ ഇൻസ്റ്റിറ്റ്യൂട്ടിന്റെ അദ്ധ്യക്ഷനായി അയാൾ നിയമിതനാകുന്നതുവരെ ഈ പരിതഃസ്ഥിതി മാറിയില്ല. യാക്കോലേവിനു മേൽഗതിയാണോ അധോഗതിയാണോ ലഭിച്ചിരിക്കുന്നതെന്ന കാര്യത്തിൽ സോവ്യറ്റു ശാസ്ത്രീയവൃത്തങ്ങൾ അജ്ഞരായിരുന്നു. ഏതായാലും ഒരുപഗ്രഹരാജ്യത്തിന്റെ തലസ്ഥാനത്തു് മഹത്തായ സോവ്യറ്റു് പിതൃരാഷ്ട്രത്തെ പ്രതിനിധാനം ചെയ്യുന്ന കാര്യം മഹത്തായ ഒരു പദവിയായി പരിഗണിക്കപ്പെട്ടു. ഭാരിച്ച ശമ്പളവും പ്രൗഢിയുമുള്ള ഒരുദ്യോഗമായിരുന്നു അതെങ്കിലും തന്റെ ഉദ്യോഗസ്ഥലം ജീവസ്പന്ദനങ്ങളുടെയെല്ലാം കേന്ദ്രമായ മോസ്കോവിൽനിന്നകലത്തിലാണെന്ന വസ്തുത അയാളെ കുണ്ഠിതപ്പെടുത്തി. അയാളുടെ മനസ്സിൽ സംശയങ്ങൾ നിറഞ്ഞുനിന്നു. പക്ഷേ ഉത്തരവു് ഉത്തരവു തന്നെയാണെന്ന ബോധം തന്റെ തൽക്കാലോദ്യോഗം പ്രാധാന്യമർഹിക്കുന്ന ഒരു പ്രമോഷനായി പരിഗണിക്കുവാൻ അയാളെ നിർബന്ധിതനാക്കി.

അനുസൃതമായ ക്ലേശങ്ങൾക്കും പീഡകൾക്കും വിധേയമായ പരിചയം അയാളെ ഒരു നിഗമനത്തിലെത്തിച്ചു. —"ഭയത്തിനുള്ള പ്രതിവിധി ഭയംതന്നെയാണു്."തന്റെ ഇന്നത്തെ നിലയ്ക്കു കാരണക്കാരായവരെപ്പറ്റി അയാൾക്കു ഭയമാണു്. അതുകൊണ്ടു തന്റെ കീഴിലുള്ളവരെ അയാളും എപ്പോഴും ഭയപ്പെടുത്തിക്കൊണ്ടിരുന്നു. ഇൻസ്റ്റിട്യൂട്ടിന്റെ അദ്ധ്യക്ഷനെന്ന നിലയിൽ അയാൾ ചെയ്ത പ്രഥമ പ്രസംഗത്തിനിടയിൽത്തന്നെ തന്നോടു് കളിക്കുന്നതു് സൂക്ഷിച്ചുവേണമെന്നയാൾ താക്കീതു നൽകി. അതിൽ കൂടുതൽ യാതൊരുവിശദീകരണവും അയാൾ നൽകിയില്ല. ശാസ്ത്രത്തേക്കാൾ രാഷ്ട്രീയത്തിനു പ്രാധാന്യം കല്പിച്ചിരുന്ന യാക്കോലേവു് തന്റെ ശാസ്ത്രീയ മേധാവിത്വത്തെക്കാൾ രാഷ്ട്രീയ പദവിയിൽ കൂടുതൽ ശ്രദ്ധ പതിപ്പിച്ചിരുന്നു. തന്റെ സ്ഥാപനത്തിലെ ശാസ്ത്രീയ ഗവേഷണങ്ങളിൽ അയാളുദാസീനനായിരുന്നു. മോസ്കോയുടെ ഉത്തരവുകൾ വിഘ്നമെന്യേ നടപ്പാക്കുന്നതിലും ആ ഇൻസ്റ്റിട്യൂട്ടിലെ രാഷ്ട്രീയപഠനം ശരിയാക്കുന്നതിലും മാത്രമെ അയാൾ ശ്രദ്ധിച്ചിരുന്നുള്ളൂ. ദൃഷ്ടാന്തമായി ഒരു ഗ്രാമസ്ഥൻ ഒരു തെറ്റുകാണിച്ചതായറിഞ്ഞാൽ അച്ചടക്കക്കോടതിയുടെ പ്രതിദിനയോഗത്തിലൊന്നിന്റെ മുമ്പാകെ അയാളെ ഹാജരാക്കുക അയാളുടെ പതിവായിരുന്നു. താൻ ശത്രുവെന്നു പരിഗണിക്കുന്ന ആ മനുഷ്യനു് പരമാവധി ശിക്ഷവാങ്ങിക്കൊടുക്കുന്നതിലും യാക്കോലേവു് ശ്രദ്ധിച്ചിരുന്നു. രാഷ്ട്രീയപ്പോലീസ് അയാളുടെ കയ്യും പരിഗണിക്കുന്നെന്നു് യാക്കോലേവു് ആവശ്യപ്പെടാതിരുന്നാൽ ഭാഗ്യമായി. ചെറിയവൻ എന്നും ചെറിയവൻതന്നെയല്ലോ. അല്പം വല്ലതും സ്ഥാനമുള്ള ഒരുവനെയാണു് കൈയ്യിൽ കിട്ടുന്നതെങ്കിൽ യാക്കോലേവിന്റെ കൊയ്ത്തുകാലം ആരംഭിക്കുകയായി. ഏതായാലും ആരംഭകാലം മുതൽ ഒരു ഭീകരാന്തരീക്ഷം ഇൻസ്റ്റിട്യൂട്ടിൽ വളർത്തിയെടുക്കുന്ന കാര്യത്തിൽ യാക്കോലേവു് പൂർണ്ണവിജയം നേടിയിരുന്നു.

ക്രൂരത സിരകളിലലിഞ്ഞുചേർന്നിട്ടുള്ള ചിലരെ

പ്പോലെ യാക്കോലേവും എല്ലാവരോടും വിനയവും ആത്മാർത്ഥതയും പ്രകടിപ്പിച്ചിരുന്നു. സന്ദർശകർ തന്റെ മുറിയിൽ പ്രവേശിക്കുമ്പോഴും നിർഗ്ഗമിക്കുമ്പോഴും കസേരയിലിരുന്നുകൊണ്ട് ഹസ്തദാനത്തിനായി അയാൾ കൈ മുമ്പോട്ട് നീട്ടിയിരുന്നു. ആ വലിയ മേശയുടെ മുകളിലൂടെ കുനിഞ്ഞു നിന്നിട്ടവേണം ചെറുതായ് വിറയ്ക്കുന്നതെന്നു തോന്നുന്ന കുറിയ കരംകൊണ്ടുള്ള ഹസ്തദാനം സന്ദർശകർ സ്വീകരിക്കുവാൻ. (താൻ വളരെ സന്തുഷ്ടനാണെന്നു് സന്ദർശകരെ തെറ്റിദ്ധരിപ്പിക്കുവാനും തന്നെ അഭിമുഖീകരിക്കുന്ന മനുഷ്യനെ പഠിക്കുവാനും യാക്കോലേവു് ഈ ഹസ്തദാനം ഉപയോഗിച്ചിരുന്നു. ഒരു ഹസ്തദാനത്തിലൂടെ ഒരു മനുഷ്യന്റെ സ്വഭാവം പഠിക്കുവാൻ കഴിയുമെന്നായിരുന്നു യാക്കോലേവിന്റെ പ്രമാണം. കൈപ്പത്തി തണുത്തതോ, ചൂടുള്ളതോ, ഈർപ്പമുള്ളതോ, വരണ്ടതോ, കൈയുടെ പിടിത്തം മുറുകിയിരുന്നുവോ അയഞ്ഞിരുന്നുവോ, പെട്ടെന്നു കൈയ് വലിച്ചുവോ അതോ കൈയ് പ്പത്തി അമർത്തുന്നതിനും ഏറെനേരം പിടിച്ചു കുലുക്കുന്നതിനും സമ്മതിച്ചുവോ? ഇവയെല്ലാം തന്നെ നിശ്ചിതമായ ചില നിഗമനങ്ങളിലെത്തുവാൻ യാക്കോലേവിനെ പ്രാപ്തനാക്കുന്ന സൂചനകളായിരുന്നു. അത്മാർത്ഥമായ ഒരു ഹസ്തദാനത്തെ അഭിമുഖീകരിക്കുവാനും കണ്ണുകളിലേയ്ക്കുറുനോക്കുവാനും മടിക്കുന്നവൻ രഹസ്യങ്ങൾ മറച്ചുവയ്ക്കുന്നവനായിരിക്കണമെന്നു യാക്കോലേവിന്റെ നിഗമനം മാർട്ടിൻ അനുസ്മരിച്ചു. ഒരിക്കൽ യാക്കോലേവിതു് വ്യക്തമാക്കിയിരുന്നു.

ഒൻപതരമണിക്കാണു് മാർട്ടിൻ പ്രസിഡന്റിന്റെ ആഫീസിലെത്തിയതു്. യാക്കോലേവു് നീട്ടിയ കൈ അല്പനേരം പിടിച്ചു കുലുക്കുവാൻ മാർട്ടിൻ മടികാണിച്ചില്ല.

"അന്തോനീ, ഇരിക്കൂ." സൗഹാർദ്ദപൂർണ്ണമായ സ്വരത്തിൽ യാക്കോലേവു് ആരംഭിച്ചു. "ഹെയ് അവിടെയല്ല, ഇവിടെ... എനിക്കഭിമുഖമായി." സന്ദർശകരെ ഉദ്ദേശിച്ചവിടെ മൂന്നു കസേരകൾ ഇട്ടിരുന്നു. മേശ

യുടെ ഇരുവശങ്ങളിലായി ഓരോന്നും വലിയ ഒരെണ്ണം നട്ടക്കും. ആ വലിയ കസേരയാണ് മാർട്ടിനുവേണ്ടി യാക്കോലേവ് ചൂണ്ടിക്കാണിച്ചതു്. "അതുതന്നെ, അന്തോനി, നിങ്ങൾക്ക് സുഖംതന്നെയല്ലേ? നിങ്ങളുടെ സുന്ദരിയായ ഭാര്യയും സുഖമായിരിക്കുന്നുവോ? നിങ്ങൾക്കിന്നു തിരക്കിട്ട പരിപാടികളാണ് അല്ലേ? അതെ, നാമെല്ലാം തിരക്കുള്ള മനുഷ്യരാണ്. നിങ്ങളുടെ വിലയേറിയ സമയത്തിൽ ഏതാനും ചില നിമിഷങ്ങളേ ഞാൻ അപഹരിക്കൂ."

മാർട്ടിൻ ഒന്നു പരുങ്ങാതിരുന്നില്ല. വാതോരാതെ, കാര്യമായ പ്രയോജനമില്ലാതെ, ഒരു നീണ്ട സംസാരത്തിനു് യാക്കോലേവു് മുഖവുരയിടുകയാണ്. നടുവിൽ കിടക്കുന്ന കസേരയിലിരിക്കുവാൻ അയാൾ ഇഷ്ടപ്പെട്ടിരുന്നില്ല. സ്റ്റാലിന്റെ രൂപത്തിനു് പുറംതിരിഞ്ഞിരിക്കരുതെന്നു് സെമിൻഡോക്കിൽ വെച്ചയാളെ പഠിപ്പിച്ചിരുന്നു. അങ്ങനെയൊരു പരിതസ്ഥിതി ഒഴിവാക്കുക അയാളുടെ സ്വഭാവമായിത്തീർന്നിരുന്നു.

യാക്കോലേവിനെ സന്ദർശിക്കുന്ന കാര്യവും മാർട്ടിനു നിഷ്കരുണമായിരുന്നു. യാക്കോലേവിനെ നേരിട്ടു കാണണമെന്നു പത്തു പന്ത്രണ്ടു ദിവസങ്ങൾക്കു് മുമ്പു് മാർട്ടിനു നിർദ്ദേശം കിട്ടി. പക്ഷേ ആ പരിപാടി റദ്ദു ചെയ്യപ്പെട്ടു. മറ്റൊരു തീയതി നിശ്ചയിക്കപ്പെട്ടു. അതും മാറ്റിവെക്കപ്പെട്ടു. സാധാരണ സമ്മേളനങ്ങളിൽവച്ചു് അവരിരുവരും കണ്ടുമുട്ടാറുമുണ്ട്. പക്ഷേ തന്റെ മനസ്സിലിരിക്കുന്ന ആശയം ആ അവസരങ്ങളിലൊന്നും യാക്കോലേവു് വെളിപ്പെടുത്തുകയുണ്ടായില്ല. ഏതോ ഗുരുതരമാലുകൾ തന്നെ ചുറ്റിപ്പറ്റി വളരുന്നുണ്ടെന്നു് മാർട്ടിൻ ഊഹിച്ചു. അതിന്റെ ചർച്ചകൾ മുറയ്ക്കു നടക്കുന്നുണ്ടാവണം. അതു് വീണ്ടും പരിഗണിക്കപ്പെട്ടതിനു ശേഷം മാത്രമെ മാർട്ടിൻ രംഗത്തു് വരേണ്ടതുള്ളൂ.

മാർട്ടിന്റെ തലയുടെ മുകളിലൂടെ സ്റ്റാലിന്റെ വിഗ്രഹത്തിലേക്കു നോക്കിക്കൊണ്ടു് യാക്കോലേവു് അല്പനേരം മൗനമായിരുന്നു. ഒരു യാന്ത്രികമായ അംഗചലന

ത്തോട്ടുകൂടി തന്റെ സ്വർണ്ണ സിഗറെറ്റ് കേസ് മാർട്ടിൻ കീശയിൽനിന്നെടുത്തു് അതിന്റെ ബട്ടണമർത്തി തുറന്നു. (തങ്ങളുടെ വിവാഹത്തിന്റെ അഞ്ചാം വാർഷിക ദിനത്തിൽ കരോളാ മാർട്ടിനു സമ്മാനിച്ചതാണു് അതു്.) പക്ഷേ യാക്കോലേവു് തന്റെ മുറിയിൽ പുകവലി അനുവദിച്ചിരുന്നില്ലെന്ന വസ്തുത അനുസ്മരിച്ച മാർട്ടിൻ മുൻചലനം ആവർത്തിച്ചുകൊണ്ടാ സിഗറെറ്റുകേസ് അമർത്തി അടച്ചു. വെട്ടൊന്നു് മുറി രണ്ടു് എന്ന സ്വഭാവക്കാരനായിരുന്ന യാക്കോലേവു്.

തന്റെ എതിരാളിയുടെ ദുർബ്ബലവശങ്ങളെന്തെന്നു നോക്കിയിരിക്കാതെ നേരിട്ടു കടന്നാക്രമിക്കുകയായിരുന്നു യാക്കോലേവിന്റെ തന്ത്രം. മനുഷ്യന്റെ നിസ്സഹായാവസ്ഥയെ ചൂഷണം ചെയ്യുവാൻ അയാൾ വിരുതനായിരുന്നു. തനിക്കഭിമുഖമായിരിക്കുന്നവരെല്ലാം തന്റെ പ്രതിയോഗികളാണെന്നു് അയാൾ കരുതിയിരുന്നു. മാർട്ടിന്റെ ചാഞ്ചല്യം നേടിക്കൊടുത്ത അവസരം പാഴാക്കാതെ അയാൾ ചാടി വീണു.

"ഉം പുക വലിച്ചോളൂ." മേശപ്പുറത്തു കിടന്ന ഒരു തീപ്പെട്ടി അയാൾ പെൻസിൽകൊണ്ടു് മാർട്ടിനു നേരെ നീക്കിയിട്ടു. ഒരു നിമിഷം മടിച്ചിട്ടു് മാർട്ടിൻ ഒരു സിഗറെറ്റു് കൊളുത്തി. യാക്കോലേവു് ആരംഭിച്ചു. "കാസ്സ്റ്റെയ്ക്കുറിച്ചു് ഓർക്കുമ്പോൾ എനിക്കു് വളരെ വ്യസനമുണ്ടു്. എനിക്കയാളെ ഇഷ്ടമായിരുന്നു. പക്ഷേ അയാളങ്ങനെയായി. എന്തു ചെയ്യാം." ക്രൂരത ഓളമടിച്ച നേത്രങ്ങളാൽ അയാൾ മാർട്ടിനെ നോക്കി.

"കാസ്സ്റ്റെയ്ക്കെന്തുപറ്റി?"

"അതോനീ, നിങ്ങളതറിഞ്ഞില്ല, അല്ലേ?" യാക്കോലേവിന്റെ ക്രൂഷ്കിച്ച പുരികങ്ങൾ മേലോട്ടുയർന്നു. അഗാധമായ രണ്ടു ചുളിവുകൾ അയാളുടെ നെറ്റിത്തടത്തിൽ പ്രത്യക്ഷമായി. "ഉം, നിശ്ചയമായും ഇല്ല. നിങ്ങളതറിയാൻ വഴിയില്ല. 'സ്വതന്ത്രജനതയുടെ ശാസ്ത്രം' എന്ന മാസികയിൽ അയാളുടെ ലേഖനം നിങ്ങൾ വായിച്ചു കാണുമല്ലോ, ഇല്ലേ?"

"വൈദ്യുതീകരണപരിപാടിയെ പരാമർശിക്കുന്നതെന്നല്ലേ? ഞാനതൊന്നു കണ്ടുവെന്നോർക്കുന്നുണ്ട്."

"നിങ്ങളതൊന്നു ശ്രദ്ധിച്ചു വായിച്ചാൽ കാസ്സെക്കൊരു വലിയ അബദ്ധം പിണഞ്ഞിരിക്കുന്നതായി നിങ്ങൾക്ക് കാണാൻ കഴിയും."

"ഞാനതു വായിക്കുവാൻ ശ്രമിക്കാം." അല്പം പതുങ്ങലോടുകൂടിയാണ് മാർട്ടിൻ പറഞ്ഞതു്.

"ശരി. ഞാനതു പറയുവാൻ തുടങ്ങുകയായിരുന്നു. അന്തോനീ, നിങ്ങളതു പഠിക്കണം. എന്നിട്ട് നിങ്ങൾക്കെന്തെങ്കിലും അഭിപ്രായങ്ങളുണ്ടെങ്കിൽ....." പ്രോത്സാഹകമായ ഒരാംഗ്യം അയാൾ കൈകൊണ്ടു കാട്ടി.

മാർട്ടിൻ പരിഭ്രാന്തനായി. "കാസ്സെയെ വിമർശിക്കുവാൻ അർഹത എനിക്കുണ്ടെന്നു തോന്നുന്നില്ല." അയാൾ സ്വയരക്ഷയ്ക്കു വേണ്ടി പറഞ്ഞു.

ഒരു ഘർഘരശബ്ദം യാക്കോലേവിന്റെ അധരങ്ങളിൽ നിന്നു പുറപ്പെട്ടു. "അല്ല, നിശ്ചയമായും കാസ്സേയുടെ വിജ്ഞാനത്തെ സംബന്ധിച്ചിടത്തോളം വിമർശിക്കാനാവില്ല." വ്യാവസായിക വൈദ്യുതീകരണത്തിൽ ഒരു വിദഗ്ദ്ധനായിരുന്നു കാസ്സെ. ആ രംഗത്തു് അയാളെ വെല്ലു വിളിക്കുവാൻ കഴിയുന്ന മറ്റൊരാൾ ഉണ്ടായിരുന്നില്ല. യാക്കോലേവു് മുമ്പോട്ടാഞ്ഞിരുന്നു് താഴ്ന്ന സ്വരത്തിൽ തന്റെ സംസാരം തുടർന്നു. "പക്ഷേ നിങ്ങൾക്കയാളുടെ രാഷ്ട്രീയചിന്തകളെ വിമർശിക്കാം. എന്തെന്നാൽ നിങ്ങളുടെ രാഷ്ട്രീയം നല്ലതാണു്. അയാളുടേതു് ചീഞ്ഞളിഞ്ഞതുമാണു്."

കുറെ നേരത്തേക്കിരുവരും മിണ്ടാതിരുന്നു.

"ഞാനെന്തു ചെയ്യണമെന്നാണു് നിങ്ങൾ പറയുന്നതു്?" മാർട്ടിൻ അടക്കിയ സ്വരത്തിൽ ചോദിച്ചു.

"നാം പരസ്പരം മനസ്സിലാക്കുന്നുവെന്നു കാണുന്നതിൽ ഞാൻ സംതൃപ്തനാണു്." ഇതു പറഞ്ഞതിനു ശേഷം യാക്കോലേവു് മേശപ്പുറത്തുനിന്നു് ഒരു കടലാസ് കൈയിലെടുത്തു. "ശാസ്ത്രമാസികയുടെ അടുത്ത

ലക്കത്തിൽ നിങ്ങളൊരു ലേഖനമെഴുതണം. കാസ്സേ തന്റെ ലേഖനത്തിൽ ചൂണ്ടിക്കാണിച്ച ഗുരുതരമായ രാഷ്ട്രീയ വിഡ്ഢിത്തങ്ങൾ നിങ്ങൾ പൊളിച്ചെഴുതണം. ഞാനിതു് നിങ്ങൾക്കു തരാം.'' അയാൾ ആ തുണ്ടുകടലാസ് മാർട്ടിനു നേരെ നീട്ടി. ''കാരണം.....നിങ്ങളോടായതുകൊണ്ടു് പറയാം. ഇതൊരുയർന്ന കേന്ദ്രത്തിൽനിന്നു വന്നതാണു്. ഇതിന്റെ വിവരങ്ങളറിഞ്ഞാൽ നിങ്ങൾ പരിഭ്രമിച്ചക്കാം. ഞാനതു നിങ്ങളോട്ടപോലും വെളിപ്പെടുത്തുവാൻ പാടില്ല. ഇതാ നിങ്ങളുടെ ലേഖനത്തിനായി മർമ്മപ്രധാനമായ സൂചനകൾ പറഞ്ഞുതരാം. ശ്രദ്ധിക്കു. ഒന്നാമത്തെ കാര്യമിതാണു്. പഞ്ചവത്സര പദ്ധതിയിലെ വൈദ്യുതീകരണപരിപാടിയിലെ പ്രധാനമിനം വ്യാവസായിക വൈദ്യുതീകരണമായിരിക്കണം. ഗ്രാമങ്ങളിലെയും ഗ്രാമീണഡിസ്ട്രിക്ട്കളിലെയും സ്വകാര്യഉപഭോക്താക്കളുടെ താല്പര്യങ്ങൾ പദ്ധതി അംഗീകരിക്കുന്നു. പഴയ ബൂർഷ്വായുഗത്തിൽ ഇവിടെ ഭരിച്ച ഫാസിസ്റ്റുസർക്കാർ അവരെ അവഗണിച്ചുവെന്നതും കുററകരമായ അനാസ്ഥ അവരുടെ നേരെ പ്രകടിപ്പിച്ചുവെന്നതും നാം അംഗീകരിക്കുന്നു. പക്ഷേ നമ്മുടെ സോഷ്യലിസ്റ്റു വ്യവസ്ഥിതിയിൽ സ്വകാര്യാനുഭോക്താക്കളുടെ ആവശ്യങ്ങൾ നിർവഹിക്കുന്നതിനുവേണ്ടി വ്യവസായത്തിന്റെ ആവശ്യങ്ങൾ നിർവഹിക്കപ്പെടേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. ഉല്പാദനശേഷിയും ഉല്പാദനവും വർദ്ധിപ്പിക്കുകയാണു് നമ്മുടെ ലക്ഷ്യം. എന്നാൽ തൽക്കാലത്തെ നമ്മുടെ ലാക്കു് അതു മാത്രമാണു്. കാസ്സെ തന്റെ നിർഭാഗ്യകരമായ ലേഖനത്തിൽ ചൂണ്ടിക്കാട്ടിയതുപോലെ 'ഓരോ ഗ്രാമത്തിനും വിദ്യുച്ഛക്തി—ഏതു് ഓണംകേറാമൂലയിലും—അതിപ്പോൾതന്നെ നടപ്പിലാക്കണം' എന്നെല്ലാം പറയുന്നതു് നിരുത്തരവാദിത്വപൂർണ്ണവും യാഥാർത്ഥ്യവിരുദ്ധവുമായ പുലമ്പൽ തന്നെയാണു്. സർക്കാരിന്റെ ചെലവിൽ പൊതുജനപ്രീതി നേടുവാനുള്ള ഒരു വേലയാണതു്. കാസ്സെ കാണിച്ച ഒന്നാമത്തെവിഡ്ഢിത്തം അതാണു്.''

ഏററവും ചെറിയ വസ്തുതപോലും സൂക്ഷിക്കുവാൻ തക്കവണ്ണം മാർട്ടിന്റെ കർണ്ണ,നേത്രങ്ങൾ പരിശീലിപ്പിക്കപ്പെട്ടിരുന്നു. യാക്കോലേവിനെ സൂക്ഷിച്ചുനോക്കിക്കൊണ്ടിരുന്ന മാർട്ടിന്റെ മനസ്സിൽ ഒരു ആരാച്ചാരുടെ രൂപം തെളിഞ്ഞുവന്നു.

"രണ്ടാമത്തെ കാരണം" ഒരു ചെറു മൗനത്തിനു ശേഷം യാക്കോലേവ് തുടർന്നു. "ഒരു അനിശ്ചിതകാലത്തേയ്ക്ക് മറെറല്ലാ കാര്യങ്ങൾക്കും ഉപരിയായി വ്യവസായത്തിനു സ്ഥാനം നൽകപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. ആ നയത്തിനു വിപരീതമായി പുറപ്പെടുന്ന ഏതു പ്രസ്താവനയേയും അദ്ധ്വാനിക്കുന്ന ജനതയെ വഴിതെററിക്കുവാനുദ്ദേശിച്ചിട്ടുള്ളതാണ്. കാസ്സേ ഈ തെററും ചെയ്യുവാൻ മുതിർന്നു" തന്റെ കൈയിലുള്ള കടലാസുതുണ്ടിലേയ്ക്ക് ഒന്നു കണ്ണോടിച്ചശേഷം അയാൾ തുടർന്നു: "മൂന്നാമതായി, പൊതുതാൽപ്പര്യങ്ങളുടെയും വ്യക്തിതാൽപര്യങ്ങളുടെയും പ്രോത്സാഹനത്തിന്റെ പ്രശ്നമാണ്. ഇവയിലൊന്നിനെ മറെറാന്നിനെതിരായി തിരിച്ചുവിടുന്നതു പൊതുജനങ്ങളിൽ അമർഷം വളർത്തുന്നതിനുവേണ്ടിയാണ്. കാസ്സേയുടെ പദവി അലങ്കരിക്കുന്ന ഒരുവ്യക്തി സർക്കാരിന്റെ പ്രഖ്യാപിതനയത്തിനു വിപരീതമായി വാദാനങ്ങൾ നൽകിയാൽ അതു് ഒരിക്കലും നിറവേറപ്പെടുവാൻ സാദ്ധ്യതയില്ലാത്തതിനാൽ തങ്ങൾ വഞ്ചിക്കപ്പെട്ടുവെന്നൊരു ധാരണ ജനങ്ങൾക്കുണ്ടാവും. അതു ഭരണകൂടത്തിനെതിരായുള്ള പരോക്ഷമായ സമരപ്രഖ്യാപനമാണ്. കാസ്സേയുടെ ഈ തെററാണ് അവസാനമായി വിമർശിക്കപ്പെടേണ്ട വസ്തുത."

"ശരി" മാർട്ടിൻ പ്രതിവചിച്ചു. ആ പ്രഭാതത്തിൽ നടന്ന കാര്യകടം പെട്ടെന്നയാളുടെ മനസ്സിൽ തെളിഞ്ഞുവന്നു. അയാൾ ഒരു ആഷ്ട്രേയിൽ തന്റെ സിഗററു് കുത്തിക്കെടുത്തി. യാക്കോലേവു് വെറുപ്പോടെ അതിനെ പെൻസിൽ കൊണ്ടു് മേശയുടെ ഒരു മൂലയിലേയ്ക്കു് തള്ളിമാററി.

"കാസ്സേയുടെ കാര്യത്തിൽ എനിക്കും വ്യസനമുണ്ടു്" അയാൾ വീണ്ടും ആരംഭിച്ചു. "പക്ഷേ അതങ്ങനെ ആയി

രിക്കണമല്ലോ. അക്ഷന്തവ്യങ്ങളായ ഈ മൂന്നു തെറ്റുകൾ നിങ്ങൾ വ്യക്തമായി ചൂണ്ടിക്കാണിക്കണം. പക്ഷേ ലേഖനത്തിലുപയോഗിക്കുന്ന ഭാഷ മൃദുലതരമായിരിക്കണം. ലേഖനത്തിന്റെ അന്ത്യത്തിൽ കാസ്സ്യൂടെ അഭിപ്രായം മാർക്സിസത്തിനു വിരുദ്ധമാണെന്നും ബൂർഷ്വാ ആശയഗതികളുടെ ഒരു തികഞ്ഞ ദൃഷ്ടാന്തമാണെന്നും നിങ്ങൾ എടുത്തുപറയണം. അതു് സർക്കാരിനു നേരെയുള്ള ഒരൊളിപ്പോരാണെന്നും സൂചിപ്പിക്കണം. അത്രമാത്രം.''

കാസ്സെ ഏതാണ്ടു് ലികഡിഡേഷനോടു് സമീപിക്കുകയാണെന്നു് മാർട്ടിനു തോന്നി. അയാൾ മാർട്ടിന്റെ ഒരു സ്നേഹിതനായിരുന്നു. അന്ധനായ ഒരു കമ്മ്യൂണിസ്റ്റായിരുന്ന കാസ്സേയെ ഒരു ശാസ്ത്രജ്ഞനെന്ന നിലയിൽ മാർട്ടിൻ ബഹുമാനിച്ചു.

''അയാളുടെ ലേഖനം മറ്റാരെങ്കിലും പരിശോധിച്ചു് അംഗീകരിച്ചതാവാൻ സാദ്ധ്യതയുണ്ടു്.'' അയാൾ പറഞ്ഞു.

യാക്കോലേവു് തന്റെ വിറയ്ക്കുന്ന വിരൽ മുന്നറിയിപ്പിനെയോ എതിർപ്പിനെയോ സൂചിപ്പിക്കുന്ന രീതിയിൽ ഉയർത്തി. ''അന്തോനീ, നമുക്കതിനെ സംബന്ധിച്ച ചർച്ച അവസാനിപ്പിക്കാം. നമുക്കാ വിഷയം വിടാം.''

''ദിമിത്രീ'' മാർട്ടിൻ പെട്ടെന്നു വിളിച്ചു. അയാൾ സാധാരണയായി യാക്കോലേവിനെ അയാളുടെ പേരിന്റെ ആദ്യഭാഗമുപയോഗിച്ചു് വിളിക്കാറുണ്ടായിരുന്നില്ല. ''ഞാനിപ്പോൾ വലിയ ജോലിത്തിരക്കിലാണെന്നു് നിങ്ങൾക്കറിയാമായിരിക്കും... ..'' അയാൾക്കു് തന്റെ സംസാരം തുടരുവാൻ കഴിഞ്ഞില്ല.

''നിങ്ങളെന്താണത്ഥമാക്കുന്നതു്?'' യാക്കോലേവു് അൽഭുതഭാവത്തിൽ ചോദിച്ചു. ''നിങ്ങൾ ലേഖനം എഴുതുവാൻ തയ്യാറില്ലേ? അതോ നിങ്ങൾ കാസ്സേയുടെ വീക്ഷണഗതികളുമായി യോജിക്കുന്നുവോ? എന്താണിതിന്റെ അർത്ഥം?''

''നിങ്ങൾ പറയുന്ന രീതിയിലൊരു ലേഖനമെഴുതു

വാൻ നാളുകൾ കുറെ പിടിച്ചേക്കും.'' മാർട്ടിൻ നിസ്സഹായനായി പ്രതിവചിച്ചു. അയാൾ നന്നെ സംഭ്രാന്തനായിരുന്നു. താൻ തെറ്റു ചെയ്യുകയാണു്! തന്റെ കൂട്ടുകാരന്റെ കഴുത്തിലെ കുരുക്കു് മുറുക്കുവാൻ താൻ കാണിക്കുന്ന വിമുഖത തന്റെ കഴുത്തിലെ കുരുക്കിനുള്ള ക്ഷണനപത്രവുമാണു്.

''ഒരു മണിക്കൂർ.'' യാക്കോലേവു് വിട്ടുവീഴ്ചക്കു് തയ്യാറായി. ''ആകട്ടെ രണ്ടുമണിക്കൂർ. നിങ്ങൾക്കതു ചെയ്യുവാൻ കഴിയുന്നില്ലെങ്കിൽ അക്കായ്മും ഞങ്ങളെ വളരെയധികം നിരാശരാക്കും.''

കാസ്സെ മാർട്ടിനെക്കാൾ ഒന്നോ രണ്ടോ വയസ്സു് ചെറുപ്പമാണു്. കോളജിൽനിന്നു ബിരുദംനേടി രണ്ടുപേരുമൊരുമിച്ചു് പുറത്തിറങ്ങിയ കാലം മുതൽ അവർ സഹപ്രവർത്തകരായിരുന്നു. യുദ്ധാവസാനത്തിൽ കാസ്സെ കമ്മ്യൂണിസ്റ്റുപാർട്ടിയിൽ ചേർന്നു. പക്ഷേ മാർട്ടിനൊരു കമ്മ്യൂണിസ്റ്റുവിരുദ്ധ ചിന്താഗതിക്കാരനായിരുന്നതു് അവർ തമ്മിലുള്ള ബന്ധത്തെ സ്പർശിച്ചില്ല. ഔദ്യോഗികമായ പൊരുത്തക്കേടുകളും സാഹിത്യാദികലകളിൽ ഇരുവർക്കുമുണ്ടായിരുന്ന അഭിരുചിയും അവരുടെ ബന്ധത്തെ ദൃഢമാക്കി. രാഷ്ട്രീയ വീക്ഷണഗതികൾ അവരുടെ ബന്ധത്തെ തെല്ലുമുലച്ചില്ല. മാർട്ടിൻ പാർട്ടിയിൽ ചേർന്നതിന്റെ പിന്നിലുള്ള ആത്മാർത്ഥതയെ കാസ്സെ വിലമതിച്ചില്ല. അതെങ്ങനെ സംഭവിച്ചുവെന്നതയാൾക്കജ്ഞാതമായിരുന്നു. മാർട്ടിനു മറ്റു പോംവഴികളില്ലാതിരുന്നിട്ടായിരിക്കുമെന്നു് അയാൾ കരുതി. ഏതായാലും മാർട്ടിന്റെ വിവേകത്തെ സംബന്ധിച്ചയാൾക്കുണ്ടായിരുന്ന മതിപ്പു് അല്പംകൂടി വളർന്നുവെന്നു പറയാം. ഇൻസ്റ്റിട്യൂട്ടിലെ ഭരണത്തെ സംബന്ധിച്ചിടത്തോളം കാസ്സേ, മാർട്ടിനെക്കാൾ അപ്രധാനനായ ഒരു വ്യക്തിയായിരുന്നു. പക്ഷേ, അയാളും തെർമ്മോഫിസിക്സിൽ മാർട്ടിനുള്ള സ്ഥാനംപോലെ മറെറാരു രംഗത്തു് അദ്വിതീയനായ ഒരു വിദഗ്ദ്ധനും മറെറാരു ശാസ്ത്രവിഭാഗത്തിന്റെ തലവനും ആയിരുന്നു. കാസ്സേക്കും പത്നിയായ ഗിൽഡാക്കും, മാർട്ടിനും

കരോളായ്ക്കും പരസ്പരം പലതിലും ഐകരൂപ്യം കണ്ടെത്തുവാൻ കഴിഞ്ഞു. ചിത്രമെഴുത്തിൽ വിഖ്യാതയായ ഗിൽഡാ കമ്മ്യൂണിസത്തിലേക്ക് "മാഗ്ദ്ധം കൂടിയ" തഴക്കം ചെന്ന ഒരു വിശ്വാസിയായിരുന്നു. ഒരു പഴയ പ്രഭു കുടുംബത്തിൽ ജനിച്ച ഗിൽഡാ പുതിയ ബുദ്ധിജീവികളുടെ ഇടയിൽ മികച്ച ഒരു സ്ഥാനം നേടിയെടുത്തു.

തന്റെ ചിന്തകളിൽ ലയിച്ചുകൊണ്ട് മാർട്ടിൻ ആ കസേരയിൽ നിശ്ചലനായി കുറെ നേരം ഇരുന്നുപോയി. ഈ വൃത്തികെട്ട ജോലി തന്നെ ഏല്പിച്ചതു് മനുഷ്യത്വഹീനവും ക്രൂരവുമായി അയാൾ കരുതി. വാടകയ്ക്കെടുത്ത ആരാച്ചാരുടെ ജോലി അയാൾ തന്റെ ആയുസ്സിലാദ്യമായി ചെയ്യുകയാണു്. തന്റെ "ഇരയെ" ഇൻസ്റ്റിട്യൂട്ടിൽ വെച്ചോ കമ്പനിയിൽ വെച്ചോ അയാൾ മിക്കവാറും കണ്ടുമുട്ടാറുണ്ടായിരുന്നു. പതിവുപോലെ ആ കണ്ണുകളിലേക്കയാൾക്കു നോക്കേണ്ടി വരും. പക്ഷേ അയാളുടെ നശീകരണക്രിയയ്ക്കുള്ള ഒരുപകരണമായി താൻ തന്നെ തീർന്നുവല്ലോ എന്ന മനഃസാക്ഷിയുടെ കുത്തു് ഭാവിയിൽ തനിക്കുണ്ടാവും. അവസാനം കാസ്സേയുടെ മൂക്കിനു താഴെ വെച്ചു് ആ ലേഖനം പൊട്ടിത്തെറിക്കുന്നാൽവരെ ആ ദുരന്തനാടകത്തിൽ തനിക്കു നിർവഹിക്കുവാനുള്ള ഭാഗത്തെ സംബന്ധിച്ചു മൗനം ദീക്ഷിച്ചുകൊണ്ടു് അയാളോടിടപെടേണ്ടി വരും. കാസ്സേയെ വിഴുങ്ങുവാൻ പോകുന്ന അപകടത്തെക്കുറിച്ചു മുന്നറിയിപ്പു നൽകുവാൻ കഴിവില്ലാതെ, അതു മറച്ചു വെക്കുവാനായി സൂക്ഷ്മത പരിപാലിച്ചുകൊണ്ടയാൾ നിങ്ങേണ്ടി വരും.

വാസ്തവത്തിൽ കാസ്സേ നിരപരാധിയാണെന്നുള്ള വസ്തുത മാർട്ടിനു നന്നായറിയാമെങ്കിലും അയാൾ നിഷ്ഠുരതയുടെ കൂപ്പായം അണിഞ്ഞുകൊണ്ടു് നിർദ്ദേശിക്കപ്പെട്ട കർമ്മം ചെയ്തു തീർക്കും. കാസ്സേയുടെ ലേഖനത്തിലൂടെ പുറത്തു വന്നതു് സർക്കാരിന്റെ ഔദ്യോഗിക നയം മാത്രമാണു്. എന്തെല്ലാമാണു് ലേഖനത്തിലെഴുതേണ്ടതെന്നു് സർക്കാർ നിർദ്ദേശിക്കുക പതിവാണു്. എന്നാൽ ഇതെങ്ങനെ സംഭവിച്ചു? അവർപോലും അറിയാതെ

പാർട്ടി ലൈനിൽ ഉണ്ടായ വ്യതിയാനമാണോ അതു്? അതോ കാസ്സ്യെയെ കുരുക്കിൽ വീഴിക്കുവാൻ മാത്രം ചെയ്ത പണിയാണോ ഇതു്? അതിനിത്ര വളഞ്ഞ മാർഗ്ഗവും കൊട്ടിഘോഷിക്കലും ആവശ്യമില്ലല്ലോ. അല്പംകൂടി വേഗതയിൽ മറ്റു മാർഗ്ഗങ്ങളിലൂടെ ഒരാളെ നശിപ്പിക്കാമായിരുന്നുവല്ലോ. തിരഞ്ഞെടുക്കപ്പെട്ട 'ഇര' ഒരു സുപ്രഭാതത്തിൽ അപ്രത്യക്ഷനായാൽ 'കമാ'ന്നു ചോദിക്കുവാൻ ഒരുവനും ധൈര്യപ്പെടുകയില്ല. അതോ ഇനിയേതെങ്കിലും പ്രത്യേക കാരണത്താൽ കാസ്സ്യെയെ വിസ്തരിക്കുവാനും തന്മൂലം പൊതുജനമദ്ധ്യത്തിൽ വഞ്ചകനായും പ്രതിവിപ്ലവകാരിയായും അമേരിക്കൻ ചാരനായും മുദ്രകുത്തി ഇടിച്ചുതാഴ്ത്തുവാനുമുള്ള പാർട്ടിയുടെ ശ്രമമാണോ ഇതു്?

എന്നാൽ ആ ശോകാന്തനാടകത്തിലെ ഖലനെറ ഭാഗം അഭിനയിക്കേണ്ടതു് താനാണു്! ഒരു വെടിക്കു് രണ്ടു പക്ഷികളെ വീഴ്ത്തുവാൻ പാർട്ടി ശ്രമിക്കുകയാണോ? കാസ്സ്യെയെ ശിക്ഷിക്കുവാനും മാർട്ടിന്റെ കുറ്റം പരിശോധിക്കുവാനുമുള്ള ശ്രമമാണിതെന്നു് തീർച്ചയാണു്. പാർട്ടിയോടുള്ള കുറ്റം അന്ധവും ആവേശഭരിതവും നിരുപാധികവും ആയിരിക്കണമെന്നു് സെമിൻഡോക്കിൽ വെച്ചു് മാർട്ടിൻ പഠിച്ചിട്ടുണ്ടു്. ജീവന്മരണസമരത്തിലൂടെയാണു് കുറ്റം പരിശോധിക്കപ്പെടുന്നതു്?

"ശരി അന്തോനീ" യാക്കോലേവു് ചിന്താനിമഗ്നമായ സ്വരത്തിൽ പറഞ്ഞു. "നിങ്ങൾ വളരെ കൂടുതൽ ചിന്തിക്കുന്നതായി തോന്നുന്നു. തുറന്നു പറയട്ടെ, 'ശരി' എന്നൊരു കൊച്ചുത്തരം മാത്രമാണു് നിങ്ങളിൽ നിന്നു ഞാൻ പ്രതീക്ഷിച്ചതു്."

"കാസ്സ്യെ എന്റെ സ്നേഹിതനാണു്." മാർട്ടിൻ പിറുപിറുത്തു.

"പക്ഷേ അയാൾ ഒരു ജനശത്രുവാണു്. അതുകൊണ്ടു് അയാൾ നിങ്ങളുടെയും ശത്രുവാണു്. നിങ്ങളതു് പ്രഖ്യാപിച്ചില്ലെങ്കിൽ... ഓ, അതു പാടില്ല അന്തോനീ." തികച്ചും നാടകീയമായ ഭാവത്തിലാണയാളുരുവിട്ടതു്.

"നിങ്ങൾക്കു് ഒരു ജനശത്രുവുമായി മിത്രഭാവത്തിൽ വർത്തിക്കുക സാദ്ധ്യമല്ല."

മാർട്ടിൻ യാക്കോലേവിന്റെ കണ്ണുകളിലേക്കു് നോക്കാതെ പിറുപിറുത്തു. "ശരി, ഞാൻ അതു ചെയ്യാം."

"നന്നു്" യാക്കോലേവു് പറഞ്ഞു. "ധൃതിയൊന്നുമില്ല. നിങ്ങൾതന്നെ ചിന്തിച്ചു നോക്കു. നിങ്ങൾക്കു് അതിന്റെ കാര്യം നന്നായറിയാം. പാർട്ടിക്കുവേണ്ടി ആധികാരികമായി നിങ്ങൾക്കു് സംസാരിക്കാം. പരിപൂർണ്ണമായ നിഷ്പക്ഷത പുലർത്തിക്കൊണ്ടു് വസ്തുതകൾ മാത്രം എടുത്തു പറയൂ." ആ തുണ്ടുകടലാസു് അയാൾ മാർട്ടിന്റെ മുഖത്തിനടുത്തു കൊണ്ടുവന്നു് ചലിപ്പിച്ചു. "വസ്തുതകൾ മാത്രം." അയാൾ പെട്ടെന്നൊരു ചലനത്തിൽ മേശയുടെ വലിപ്പുതുറന്നു് ഒരു ചെറുപെട്ടിയിൽനിന്നും ഒരു വെളുത്ത ഗുളിക പുറത്തെടുത്തു. "എന്റെ പിതാശയം" ആ സ്വരത്തിൽ ദിനത കലർന്നിരുന്നു. "ഞാൻ വികാരാധീനനാകുമ്പോഴാണു് തകരാറു്. ഇന്നെന്റെ ചങ്ങാതി, ഞാൻ നരകം കാണും." അയാളുടെ നേത്രങ്ങൾ സങ്കോചിക്കുകയും നോട്ടം ആത്മാനുകമ്പയാൽ മൃദുലതരമായിത്തീരുകയും ചെയ്തു.

യാക്കോലേവിന്റെ മുഖത്തേയ്ക്കു് തന്റെ കണ്ണുകൾ പതിയാതിരിക്കുവാൻ മാർട്ടിൻ കഴിയുന്നത്ര ശ്രമിച്ചു. കാസ്സെക്കെന്തു സംഭവിക്കുമെന്നും അയാൾക്കു രക്ഷപ്പെടുവാൻ സാദ്ധ്യതകളുണ്ടോയെന്നും ചോദിക്കുവാൻ അയാളാഗ്രഹിച്ചു. പക്ഷേ നിശ്ശബ്ദനായി അയാൾ എഴുന്നേറ്റു നിന്നു. താൻ ഉത്തരവു നടപ്പിലാക്കുവാൻനിർബ്ബന്ധിതനായതാണെന്നു് കാസ്സെ മനസ്സിലാക്കിയേക്കും. പക്ഷേ കാസ്സെ എന്തു ചിന്തിക്കുന്നുവെന്നതയാൾക്കൊരു പ്രശ്നമല്ല. സ്വന്തം ചിന്തകളാണയാളെ പീഡിപ്പിക്കുന്നതു്. പിത്താശയരോഗത്തിനുള്ള മരുന്നു തിന്നുകൊണ്ടു് തന്റെ മുമ്പിൽ കസേരയിൽ വിരാജിക്കുന്ന ആ കൊച്ചു മനുഷ്യനല്ല താനാണു് ആരാച്ചാരായി മാറേണ്ടതു്. താനാണയാളുടെ കൊലക്കയർ മുറുക്കേണ്ടതു്. കൊല്ലാനാണു് തനിക്കുത്തരവു്. താൻ കൊല്ലുകയും ചെയ്യും. ആഫീസിൽ

നിന്നും പുറത്തുവന്ന മാർട്ടിൻ രോഗിയെന്ന തോന്നത്തക്ക വിധം പരിക്ഷീണനും ചിന്താകുലനുമായി കാണപ്പെട്ട.

ഓൾഗാ രോഷാകുലയായിരുന്നു. ഒരു പത്രപ്രവർത്തകൻ പത്തു മിനിറ്റിലധികമായി അവളുടെ മുറിയിലിരിക്കുന്നു. മാർട്ടിനാകട്ടെ പ്രസിഡന്റിന്റെ മറിയിൽ നിന്നിനിയും തിരിച്ചെത്തീട്ടില്ല. കൂടിക്കാഴ്ചയുടെ സമയം നിശ്ചയിക്കുന്നതു് മാർട്ടിനല്ല, യാക്കോലേവാണെന്നു വസ്തുത ശരിക്കറിയാമായിരുന്നിട്ടും അവളുടെ കോപം മാർട്ടിനോടായിരുന്നു. ഭഗർഭപ്രവർത്തനത്തിനിടയിൽ കൃത്യനിഷ്ഠ അവളുടെ രക്തത്തോടലിഞ്ഞുചേർന്ന ഒരു വാസനയായിത്തീർന്നിരുന്നു. അതുകൊണ്ടു പട്ടാളച്ചിട്ട അവളെല്ലാക്കാര്യങ്ങളിലും എല്ലാവരിൽനിന്നും പ്രതീക്ഷിച്ചതിലെന്താണത്ഭുതം? ഏറ്റവും ചെറിയ കാലതാമസം പോലും അവളെ അലോസരപ്പെടുത്തുകയും വികാരാധീനയാക്കുകയും ചെയ്തിരുന്നു. സങ്കുചിതവും അക്ഷന്തവ്യവുമായ ഒരപരാധമായി അതിനെ പരിഗണിക്കുവാനും അവൾ മടിച്ചില്ല. പണ്ടു പാർട്ടി നിയമവിരുദ്ധമായി പ്രവർത്തിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന ഒരു സംഘടനയായിരുന്ന ആ കാലഘട്ടങ്ങളിലത്യാവശ്യമായിരുന്ന കർശനനിഷ്ഠ അതേ അളവിൽ ഇന്നാവശ്യമില്ലെന്നും അവൾ ഓർക്കാറില്ല. അന്നത്തെ കഥകളുടെ സ്മരണാവേളയിൽ വികാരം കൊണ്ടു് സിരകൾ പൊട്ടിത്തെറിച്ചുപോകുന്ന ഘട്ടത്തിൽ അവളെത്തിയിരുന്നു. പാർട്ടിയുടെ ഒരു സന്ദേശം കൈമാറുവാൻ ഒരു നിശ്ചിതസ്ഥാനത്തു് സ്ത്രീയോ പുരുഷനോ ആയ ഒരു സഖാവിനെയും കാത്തു് അര മണിക്കൂറോ അല്ലെങ്കിൽ മണിക്കൂറുകളോ കാത്തിരിക്കുക! അതും പരിക്ഷീണവും കഠിനവുമായ മാനസികസ്ഥിതിവിശേഷത്തോടെ. പാർട്ടിയുടെ നയതന്ത്രങ്ങൾ വൈവിദ്ധ്യവും വൈരുദ്ധ്യവും നിറഞ്ഞവയായിരുന്നു. ഒരു ഭൂഗർഭപ്രവർത്തകൻ അഥവാ പ്രവർത്തക താനഭിമുഖീകരിക്കുവാനുള്ള സഖാവിനെ ഒരു നിശ്ചിതസ്ഥാനത്തു് കണ്ടുമുട്ടിയില്ലെങ്കിൽ മൂന്നു മിനിറ്റിനകം സ്ഥലം വിട്ടുകൊള്ളുവാൻ ചിലപ്പോൾ പാർട്ടി അനുശാസിക്കാറുണ്ടു്. ചിലപ്പോൾ

പാർട്ടിയുടെ ആജ്ഞ നിണ്ട മൂന്നു മണിക്കൂറുകൾ കാത്തിരിക്കുവാനായിരിക്കും. താൻ കണ്ടുമുട്ടേണ്ട സഖാവു് വന്നെത്താത്ത സന്ദർഭങ്ങളും ചിലപ്പോൾ ഉണ്ടാകാറുണ്ടു്. ഗ്രേറു് ബുൾവാറിലെ തിരക്കുനിറഞ്ഞ ഒരു ഹോട്ടലിൽ തനിക്കു കണ്ടുമുട്ടേണ്ട സ്ത്രീസഖാവിനെ രണ്ടു മണിക്കൂർ കാത്തിരുന്നു് നിരാശയായി സ്ഥലംവിടാൻ ഭാവിച്ചപ്പോൾ അവിടെ വന്നെത്തിയ രണ്ടു ലളിതവസ്ത്രധാരികളായ പുരുഷന്മാർ തന്നെ അറസ്റ്റു ചെയ്തതും അവളോർത്തു. അനുസൃതപ്രവർത്തനങ്ങൾ നടത്തുന്ന ഘടികാരസൂചികളെപ്പോലെ അവളുടെ വേദനാത്മകമായ സ്മരണകൾ തുടർച്ചയായി ഉയർന്നുപൊന്തി. തനിക്കെതിരെ ഇരിക്കുന്ന പത്രലേഖകൻ കൂടുതൽകൂടുതൽ അക്ഷമനാകുന്നതും അവർ സൂക്ഷിക്കാതിരുന്നില്ല.

അവസാനം മാർട്ടിന്റെ മുറിയിൽനിന്നു് ഒരു മണിയടി ഉയരുന്നതവൾ കേട്ടു. ഉടനെ മുറിയിലേയ്ക്കവൾ കുതിച്ചെത്തി. നിർവികാരമായ മുഖഭാവവുംതന്നെത്താൻ മറന്നനോട്ടവുമായി മാർട്ടിൻ തന്റെ കസേരയിൽ ഇരിക്കുകയായിരുന്നു.

"സ. ബാലോഗ് പത്തുമണി മുതൽ ഇവിടെകാത്തിരിക്കുകയായിരുന്നുവെന്നു് അറിയിക്കേണ്ടിവന്നതിൽ എനിക്കു് ഖേദമുണ്ടു്." അവൾ കുറച്ചുപ്പെട്ടത്തി: "അയാൾ കൃത്യസമയത്തുതന്നെ ഹാജരായി."

മാർട്ടിൻ അത്യന്തം ക്ഷീണിതനായിരുന്നു. "ഞാൻ വ്യസനിക്കുന്നു" അയാൾ നിർവ്വികാരനായി പ്രതിവചിച്ചു, "എനിക്കയാളെ തൽക്കാലം കാണാൻ പറ്റുമെന്നു് തോന്നുന്നില്ല." ഒരപരിചിതനുമായിരുന്നു് സൊള്ളുവാനും പുഞ്ചിരിക്കുവാനും ചോദ്യങ്ങൾക്കുത്തരം നൽകുവാനും പറ്റിയ ഒരവസരമല്ലതെന്നു് അയാൾക്കു തോന്നി. വദാസിന്റെ മന്ത്രിസഭയിലെ പൊതുജന സമ്പർക്കവിഭാഗത്തിലെ ഒരംഗം ആവിഷ്കരിച്ചതും മാർട്ടിന്റെ പേരിൽ പ്രസിദ്ധീകരിക്കപ്പെടേണ്ടതുമായ ഒരഭിമുഖസംഭാഷണത്തിന്റെ ഉള്ളടക്കം വായിച്ചുനോക്കി ഒപ്പിട്ടുന

തിന്നുപോലും ക്ഷമയില്ലാത്ത ഒരു പരിതഃസ്ഥിതിയിലായിരുന്ന അയാൾ. "നാളെ ഏതെങ്കിലും സമയത്തേക്കതു് നീക്കിവെക്കൂ."

"സ. മാർട്ടിൻ, അതു് സാദ്ധ്യമല്ല." അവളുടെ സ്വരം നീരസനിർഭരമായിരുന്നു. "ഇന്നു് ആറുമണിക്കുകം ഈ അഭിമുഖസംഭാഷണത്തിന്റെ ഉള്ളടക്കം പത്രങ്ങൾക്കു കൊടുത്തേ മതിയാവൂവെന്നാണു് ബാലോഗ് അല്പം മുമ്പു പറഞ്ഞതു്." വാതിലിനെ ലക്ഷ്യമാക്കി നടന്നതിനുശേഷം തിരിഞ്ഞുനിന്നു മാർട്ടിനെ പ്രകോപിപ്പിക്കുവാനെന്നോണം ഓൾഗാ പറഞ്ഞു. "സ. ബാലോഗിനോടു് അകത്തുവരാൻ പറയട്ടെ?"

'യന്ത്രം ഒരിക്കലും നിൽക്കുവാൻ പാടില്ല.' കഠിനദ്വേഷത്തോടെ മാർട്ടിൻ ചിന്തിച്ചു: 'നിങ്ങൾ യന്ത്രത്തിന്റെ ഒരു ഭാഗം മാത്രമാണു് നിങ്ങളുടെ ജീവിതം പോലും നിങ്ങളുടെ സ്വന്തമല്ല.' മാർട്ടിന്റെ മൗനം സമ്മതമെന്നു് വ്യാഖ്യാനിച്ച ഓൾഗാ കതകു തുറന്നു.

തടിച്ചു കൊഴുത്ത ഒരു മനുഷ്യൻ ആയിരുന്നു ബാലോഗ്. തന്റെ ഭാരിച്ച ശരീരവും പേറി കാസരോഗിയുടെ ശ്വാസോച്ഛ്വാസത്തോടു കൂടി അയാൾ മുറിയിൽ പ്രവേശിച്ചു. "സ. മാർട്ടിൻ, നിങ്ങളെന്നെ ഓർമ്മിക്കുന്നുണ്ടോ എന്നെനിക്കു നിശ്ചയമില്ല." ഹസ്തദാനത്തിനുശേഷം ബാലോഗ് ആരംഭിച്ചു. മാർട്ടിന്റെ വലതുഭാഗത്തു കിടന്ന കസേരയിൽ കടന്നിരുന്ന അയാൾ കിതയ്ക്കുന്നുണ്ടായിരുന്നു.

"ഞാൻ ഓർമ്മിക്കുന്നുണ്ടെന്നു പറയുവാൻ....." മാർട്ടിൻ ആരംഭിച്ചപ്പോൾ മറേറയാൾ ഇടയ്ക്കുകയറിപ്പറഞ്ഞു: "പ്രൊഫസർ, തീർച്ചയായും നിങ്ങൾ എന്നെ അറിയുവാൻ ഇടയില്ല. ഉപരോധം കഴിഞ്ഞതാണും ആഴ്ചകൾക്കു ശേഷം വിമാനാക്രമണത്തിനിരയായ ഒരു ഗൃഹത്തിന്റെ നിലവറയിൽ വെച്ചാണു് നാം ഒടുവിലായി കണ്ടതു്.. കരോളായും അവിടെ ഉണ്ടായിരുന്നു. നിങ്ങൾ പരസ്പരം പരിചിതരായതും അവിടെവെച്ചാണു്. ഇന്നലെ സംഭവിച്ചതുപോലെ ഞാനാസംഭവങ്ങൾ ഓർക്കു

ന്നുണ്ട്. ഇത്തരം സംഭവങ്ങൾ ഒരിക്കലും വിസ്മൃതിയിൽ ലയിക്കാറില്ല. ഒരു ബൂർഷ്വാപ്പത്രത്തിലെ പ്രതിദിന പങ്ക്തിയിൽ ഞാനെഴുതുവാൻ തുടങ്ങിയ കാലം മുതൽ ഞാനും കരോളായും തമ്മിൽ നല്ല പരിചയത്തിലാണ്.'' 'ബൂർഷ്വാ' എന്ന പദം അയാൾ അതിവപുച്ഛഭാവത്തിലാണുച്ചരിച്ചത്. ''കരോളാ പ്രൊഫസറെ എനിക്കു പരിചയപ്പെടുത്തുകയും ചെയ്തു.''

കരോളായെ കണ്ടുമുട്ടിയ ദിവസം മാർട്ടിൻ ശരിക്കും ഓർക്കുന്നുണ്ടായിരുന്നെങ്കിലും ഈ മനുഷ്യനെ മാർട്ടിനു് ഓർമ്മയുണ്ടായിരുന്നില്ല. പക്ഷേ അതു വേഗത്തിൽ വഴങ്ങിക്കൊടുക്കുന്ന ഒരു മനുഷ്യനല്ല ബാലോഗെന്നുള്ളതു് വ്യക്തമായിരുന്നു. അയാൾ എല്ലാവരോടും' (കൂട്ടുതലായി എഴുത്തുകാരോടും നടന്മാരോടും പത്രപ്രവർത്തകരോടും) ഇടപഴകുന്ന ഒരു വ്യക്തിയായിരുന്നു. പക്ഷേ തന്റെ ഭാര്യയെ പേരുപറഞ്ഞയാൾ വിളിച്ചതു് മാർട്ടിനിഷ്ടപ്പെട്ടില്ല.

''അതൊരു ഭീകരയുഗംതന്നെയായിരുന്നു.'' മാർട്ടിൻ അർദ്ധോക്തികമായി ഉത്തരം നൽകി. 'ചെമ്പടനാസികളെ തകർത്ത കാലഘട്ടത്തെ ഭീകരമെന്നു വിളിക്കാമോ?' മാർട്ടിൻ ആലോചിച്ചു: ''പക്ഷേ അതൊരു മഹത്തായ യുഗമായിരുന്നു. നമ്മുടെ വിമോചനം ഏതാനും ദിനങ്ങൾക്കുള്ളിൽ, ആഴ്ചകൾക്കുള്ളിൽ, സംഭവിക്കുമെന്നു നമുക്കു് ബോദ്ധ്യം ഉണ്ടായിരുന്നു.''

''അതു് വളരെ ശരിയാണു്'' ബാലോഗ് പറഞ്ഞു. ''മഹാനായ സ്റ്റാലിനു നന്ദി.''

സാക്ഷിപത്രം പരസ്പരം കൈമാറുന്നതുപോലെയാണ്ക്രമികമായിരുന്നു ആ പദങ്ങൾ. പത്രങ്ങളുടെ മുഖപ്രസംഗങ്ങളിൽ എപ്പോഴും ഉൾവിട്ടുകൊണ്ടിരുന്ന ചില വാക്യങ്ങളായിരുന്നു അവ.

''നന്നു്.'' മാർട്ടിൻ പറഞ്ഞു. ''നിങ്ങൾക്കു് ചോദ്യങ്ങൾ ചോദിക്കാം.''

''എനിക്കധികം സമയവും ഇല്ല,'' പത്രപ്രവർത്തകൻ മാർട്ടിന്റെ സ്വരത്തിൽ കലർന്നിരുന്ന അക്ഷമ സ്വന്തമാക്കിക്കൊണ്ടു് തുടർന്നു. ''എന്റെ ചോദ്യങ്ങൾക്കു്

ചതുർമുഖങ്ങളുണ്ടെന്നു് നിങ്ങളെ ഞാൻ അനുസ്മരിപ്പിക്കുന്നു. ഒരു എഴുത്തുകാരനായും ഒരു സംഗീതവിദ്വാനായും ഒരു ചിത്രകാരനായും ഒരു ശാസ്ത്രജ്ഞനായും നിങ്ങൾ മറുപടി പറയേണ്ടിവരും. ആ യുഗം ഭീകരമെങ്കിലും മഹത്തായ ഒന്നാണെന്നു് നിങ്ങൾ പറഞ്ഞുവല്ലോ. ഞാനതു് രേഖപ്പെടുത്തുന്നതിൽ നിങ്ങൾക്കു് വിരോധമില്ലല്ലോ.'' തന്റെ കീശയിൽ നിന്നു് ലെറർ പാഡ് പുറത്തെടുത്തു് അയാൾ എന്തെല്ലാമൊ എഴുതി. ''ഞാൻ നിങ്ങളുടെ മുറിയെ സംബന്ധിച്ചു് വിശദമായി പ്രതിപാദിക്കുന്നതാണു്.'' ജിജ്ഞാസനിറഞ്ഞ രീതിയിൽ തന്റെ കണ്ണുകൾ ചുറ്റും പതിപ്പിച്ചിട്ടു് കുറെ കുറിപ്പുകളും അയാൾ എഴുതി. ''ആദ്യത്തെ ചോദ്യം: ജനകീയ ഭരണകൂടം സ്ഥാപിതമായതിനുശേഷം ഹംഗേറിയൻ ശാസ്ത്രീയരംഗത്തു് ഉണ്ടായിട്ടുള്ള അഭൂതപൂർവമായ മുന്നേറ്റത്തിനു് നിങ്ങൾ ചൂണ്ടിക്കാണിക്കുന്ന കാരണമെന്താണു്? ദയവായി മറുപടി നൽകുക.''

മാർട്ടിൻ ബാലോഗിനെ വിസ്മയഭരിതനായി നോക്കി. തനിക്കു മറുപടി പറയുവാൻ നേരത്തേതന്നെ തയ്യാറാക്കിയ കുറിപ്പുകളൊന്നുംതന്നെയില്ലേ? അപ്പോൾ കരുതലോടെ സംസാരിക്കണമല്ലോ. പക്ഷേ അയാൾ കരുതിയതിലും ബുദ്ധിമുട്ടുണ്ടാക്കുന്ന ഒരു ചോദ്യമായിരുന്നു അതു്.

ഒരു ശരിയായ മറുപടിക്കായി മാർട്ടിൻ തലപുകഞ്ഞാലോചിച്ചു. ഹംഗേറിയൻ ശാസ്ത്രജ്ഞന്മാരുടെ മഹത്തായ നേട്ടമാണോ? അതല്ല, ഇവരെവരെ അടിച്ചമർത്തപ്പെട്ടിരുന്ന വർഗ്ഗത്തിൽ നിന്നും ഉല്പന്നമായ കഴിവുകളാണോ? അതും മോശമായ മറുപടിയല്ല; പക്ഷേ അതു പോരാ. സ്വന്തം മനസ്സിൽ എവിടെയോ ഉള്ള ഒരു സ്വനഗ്രാഹിയുടെ ശബ്ദങ്ങൾക്കു് അയാളുടെ അധരങ്ങൾ രൂപം നൽകി. ''നമ്മുടെ പ്രിയപ്പെട്ട നേതാക്കന്മാരുടെ ബുദ്ധിയും വിശിഷ്യ മഹാനായ സ്റ്റാലിന്റെ വിശാലമനസ്കതയും ആണതിനു കാരണം.''

''നിങ്ങൾക്കു് നന്ദി'' കുറിക്കുന്നതിനിടയിൽ

ബാലോഗ് പറഞ്ഞു. "വളരെ രസികനാണാ മറുപടി. ചോദ്യം രണ്ട്: ഹംഗേറിയൻ ശാസ്ത്രത്തിന്റെ മഹത്തായ നേട്ടങ്ങൾക്ക് കാരണമെന്താണെന്നാണ് നിങ്ങളുടെ അഭിപ്രായം?"

മാർട്ടിന്റെ ഉള്ളിലെ സ്വനഗ്രാഹി പ്രവർത്തിച്ചു തുടങ്ങി, ഉത്തരത്തിനു വേണ്ടി. അയാൾക്കധികം വീർപ്പുമുട്ടേണ്ടി വന്നില്ല. "അടിസ്ഥാനപരമായി പറഞ്ഞാൽ" വ്യക്തമായ സ്വരത്തിലയാൾ പ്രതിവചിച്ചു. "നമ്മുടെ ജനകീയ ഭരണകൂടം മഹത്തായ സോവ്യറ്റു യൂണിയന്റെ മാതൃകയെ പിന്തുടർന്നുകൊണ്ട് മർദ്ദിതരായി കഴിഞ്ഞുകൂടിയിരുന്ന തൊഴിലാളി—കർഷക വിഭാഗങ്ങളെ മോചിപ്പിക്കുകയും ചരിത്രം അവർക്ക് നീക്കിവെച്ചിരുന്ന കടമകളെക്കുറിച്ച് അവരെ ബോധവാന്മാരാക്കുകയും ചെയ്തു. നാശോന്മുഖമായി പുഴുക്കുത്തു പിടിച്ച ബൂർഷ്വാപ്രഭുവർഗ്ഗങ്ങളാൽ ശതാബ്ദങ്ങളായി സാമ്പത്തിക-വൈജ്ഞാനിക മണ്ഡലങ്ങളിൽ അടിച്ചമർത്തപ്പെട്ട നിർത്തിയിരുന്ന ഈ വർഗ്ഗങ്ങൾ പുതിയ പണ്ഡിതന്മാരുടെയും ശാസ്ത്രജ്ഞന്മാരുടെയും വറ്റാത്ത ഉറവിടങ്ങളാണ്."

"വളരെ നന്നായിരിക്കുന്നു, സഖാവ് മാർട്ടിൻ" ബാലോഗ് പറഞ്ഞു. "അത്യന്തം രസകരംതന്നെ. നമുക്കടുത്ത ചോദ്യത്തിലേക്ക് കടക്കാം. ഹംഗേറിയൻ ശാസ്ത്രത്തിന്റെ കഴിഞ്ഞ കാലത്തെയും ഇക്കാലത്തെയും പരിഗണിച്ചാൽ സ്വഭാവത്തിൽ കാണുന്ന പ്രധാന വ്യത്യാസം എന്താണെന്നാണ് നിങ്ങളുടെ അഭിപ്രായം?"

ഇതിനുള്ള ഉത്തരം സെമിൻഡോക്കിൽവെച്ച് മാർട്ടിൻ നൂറോ ആയിരമോ പ്രാവശ്യം പഠിച്ചിട്ടുണ്ട്. യാതൊരു വിഷമവുമെന്യേ പറയത്തക്കവിധം അയാളുടെ കാതുകൾ അതു കേട്ട് തഴമ്പിച്ചിരുന്നു. "കഴിഞ്ഞ കാലത്ത് ശാസ്ത്രം അധികാരികളായ മുതലാളിവർഗ്ഗത്തിന്റെയും അതിന്റെ പിണിയാളുകളായ ബുദ്ധിജീവികളുടെയും താല്പര്യങ്ങളെ മാത്രം സേവിച്ചിരുന്നു. തന്മൂലം അന്തർദ്ദേശീയ മുതലാളിത്തത്തെ തൊഴിലാളിവർഗ്ഗ

ത്തിനു് എതിരായുള്ള സമരത്തിൽ സഹായിക്കുവാൻ മാത്രമാണു് അതു് ഉതകിയതു്. ലോകമേധാവിത്വത്തിനു വേണ്ടിയുള്ള സാമ്രാജ്യവാദികളുടെ കൂട്ടുകെട്ടു് നടത്തുന്ന യത്നങ്ങളിൽ പലപ്പോഴും പല യുദ്ധങ്ങളിലും, ശാസ്ത്രം അവരോടൊട്ടിനിന്നു. അവർക്കെതിരായി നിന്ന വർഗ്ഗത്തിനു ശാസ്ത്രം പറയത്തക്ക യാതൊരു സഹായവും ചെയ്തില്ല.''

ഒരു ദീർഘനിശ്വാസം വിട്ടതിനു ശേഷം മാർട്ടിൻ തുടർന്നു. ''ശാസ്ത്രം ബൂർഷ്വാസിയെ എത്ര താഴ്മയായി സേവിച്ചാലും അതു് ശാസ്ത്രത്തോടു് നീതി കാട്ടാറില്ല. പക്ഷേ ഇന്നു് കാലം മാറിക്കഴിഞ്ഞു. മുതലാളിമാരുടെ സ്ഥാനത്തു് ജനങ്ങൾ ഭരിക്കുന്ന ഉൽക്കാലത്തു് അദ്ധ്വാനിക്കുന്ന ജനവർഗ്ഗങ്ങളുടെ ഒരു വിശ്വസ്തസേവകനും സന്തതസഹചാരിയുമെന്ന പരിഗണനയാൽ ശാസ്ത്രത്തിനു് അർഹിക്കുന്ന എല്ലാ പ്രോത്സാഹനങ്ങളും ലഭിക്കുന്നുണ്ടു്.''

മാർട്ടിന്റെ വിജയപൂർവ്വമായ മന്ദഹാസത്തിനു പിന്നിൽ കഠിനമായ ഒരു മാനസികവികാരം ഒളിച്ചിരുന്നു. 'ഇന്നു രാവിലെ ആത്മഹത്യ ചെയ്ത മനുഷ്യനും താൻമൂലം ആത്മഹത്യ ചെയ്യുവാൻ പോകുന്ന കാസ്സ്യെയുമെല്ലാം അദ്ധ്വാനിക്കുന്ന, വേദനതിന്നുന്ന, ജനലക്ഷങ്ങളിൽ ഉൾപ്പെട്ടകയില്ലേ?' അയാൾ ചിന്തിക്കാതിരുന്നില്ല.

ഇതുപോലെ ധാരാളം അഭിമുഖസംഭാഷണങ്ങൾ നടത്തി പരിചയം സിദ്ധിച്ചിരുന്ന ബാലോഗിനു് അന്തഃകരണത്തിൽ നിന്നുത്ഭവമാകുന്നവയും അല്ലാത്തവയും തിരിച്ചറിയുവാൻ കഴിവുണ്ടായിരുന്നു. പക്ഷേ മാർട്ടിൻ പൂർണ്ണവിശ്വാസത്തോടുകൂടിത്തന്നെ സംസാരിക്കുന്നുവെന്നയാൾക്കു് തോന്നി. ''എന്റെ നാലാമത്തെ ചോദ്യം ഇതാണു്: ഹംഗേറിയൻ ശാസ്ത്രം പ്രചോദനം നേടുന്നതെവിടെനിന്നാണു്?''

''സോവ്യറ്റു് ശാസ്ത്രത്തിൽ നിന്നു്.''

''കുറേക്കൂടി വ്യക്തമാക്കാമോ?''

"അതു തന്നെ വ്യക്തമാണ്." മാർട്ടിൻ ഗർവ്വം ധ്വനിക്കുന്ന മട്ടിൽ ഉത്തരം നൽകി. "മാനവസംസ്കാരത്തിന്റെയും വിജ്ഞാനത്തിന്റെയും സത്തയും സാരാംശവുമത്രേ സോവ്യറ്റു് ശാസ്ത്രം."

ബാലോഗിനു മാർട്ടിനോടു് അത്യധികമായ ബഹുമാനം തോന്നി. അയാളുടെ സംസാരവും മുൻകൂട്ടി തയ്യാറാക്കിയതും യാന്ത്രികവുമായിരുന്നു. പക്ഷേ ആരാണു് യാന്ത്രികത്വം കൂടാതെ സംസാരിക്കുന്നതു്? എങ്കിലും യഥാർത്ഥമാണെന്നു് തോന്നിപ്പോകുന്ന തരത്തിൽ തന്നെയായിരുന്നു മാർട്ടിന്റെ സംസാരം.

"പ്രൊഫസർ നിങ്ങളുടെ സംസാരം എത്രയും വിജ്ഞേയമായിരിക്കുന്നു." അയാൾ തട്ടിമൂളിച്ചു. "ഇതാ എന്റെ അഞ്ചാമത്തേതും അവസാനത്തേതുമായ ചോദ്യം: ഹംഗേറിയൻ ശാസ്ത്രത്തിന്റെ ഏറ്റവും പ്രധാന കടമ എന്താണു്?"

"എന്റെ മനസ്സിൽ ഉദിക്കുന്നതു് ഒരു കർത്തവ്യം മാത്രമല്ല, പ്രത്യുത തുല്യപ്രാധാന്യം അർഹിക്കുന്ന കർത്തവ്യങ്ങളുടെ ഒരു ശൃംഖലയാണു്." മാർട്ടിൻ പറഞ്ഞു: "ഒരു ചുമതല സോവ്യറ്റു ശാസ്ത്രത്തിന്റെ നേതൃത്വത്തിൽ, പശ്ചിമരാഷ്ട്രങ്ങളിലെ ശാസ്ത്രത്തിന്റെ, വിശിഷ്യാ അമേരിക്കൻ ശാസ്ത്രത്തിന്റെ, തെറ്റായ പ്രമാണങ്ങളെയും മിഥ്യയായ നേട്ടങ്ങളെയും എതിർത്തു് അവയുടെ പൊള്ളത്തരം വെളിവാക്കുകയും അവയെ തെളിവുകൾ നിരത്തിവെച്ചു നിഷേധിക്കുകയുമാണു്. മറ്റൊരു ചുമതല ഹംഗറിയിലെ അദ്ധ്വാനിക്കുന്ന ജനവിഭാഗങ്ങളുടെ ജീവിതനിലവാരം ഉയർത്തുവാനും ജനകീയ ജനാധിപത്യരാഷ്ട്രങ്ങളെ അത്യന്നതപദവിയിൽ എത്തിക്കുവാനുമുള്ള യത്നങ്ങളിൽ പങ്കുചേരുകയുമാണു്. മറ്റൊരു ചുമതല സമാധാനത്തിനുവേണ്ടി സമാധാനത്തിന്റെ ശത്രുക്കളുമായുള്ള സമരത്തിൽ പോരാടുകയും അന്തിമവിജയം ലഭിക്കുന്നതുവരെ അതു തുടരുകയുമാണു്. നമ്മുടെ ശാസ്ത്രത്തിന്റെ അന്തിമവും പരമവും ഭാരിച്ചതുമായ കർത്തവ്യം, നമ്മുടെ ശക്തി മുഴുവൻ വിനിയോഗിച്ചു് സോഷ്യലിസ്റ്റ് നിർമ്മാണത്തെ

വിജയിപ്പിക്കുകയും പുതിയ സോവ്യറ്റു മനുഷ്യനുവേണ്ടി യുള്ള സ്വർഗ്ഗതുല്യമായ ഒരു കമ്മ്യൂണിസ്റ്റ് ലോകത്തിന്റെ സാക്ഷാത്കരണത്തിനായി യത്നിക്കുകയുമാണു്.''

ബാലോഗിനു് കരഘോഷം മുഴക്കണമെന്നു് തോന്നിപ്പോയി. ''നന്ദി, സ. മാർട്ടിൻ. 'ജനകീയ സംസ്കാര'ത്തിന്റെ വായനക്കാരെ ചൂളകിതരാക്കുവാൻ നിങ്ങളുടെ ഈ പ്രസ്താവന പര്യാപ്തമാകും.'' ഇതുപോലെതന്നെ മറ്റു് അഭിമുഖസംഭാഷണങ്ങളും രസകരമായിരുന്നുവെങ്കിലെന്നു് അയാൾ ആഗ്രഹിച്ചുപോയി.

''ഒരു നിമിഷം'' മാർട്ടിൻ പറഞ്ഞു. ''എന്റെ വാക്കുകൾ ഭാഗികവും അപൂർണ്ണവുമാണെന്നു് എനിക്കറിയാം. പക്ഷേ നമ്മുടെ വൈരുദ്ധ്യാധിഷ്ഠിതമായ ഭൗതികവാദത്തിന്റെ വിശാലമായ സാദ്ധ്യതകൾ പരിഗണിക്കുമ്പോൾ ഇതു് നമ്മുടെ തത്വശാസ്ത്രം മാത്രമല്ല, നമ്മുടെ നിലനില്പിന്റെ തന്നെ മുഴുവൻ.....ക്ഷമിക്കണേ ഒരു നിമിഷം.''

മേശപ്പുറത്തുണ്ടായിരുന്ന ടെലിഫോണുകളിലൊന്നു് ശബ്ദിച്ചു. പാർട്ടി സെക്രട്ടറിയിൽനിന്നുള്ള സന്ദേശമാണെന്നു് പ്രഥമശ്രവണത്തിൽത്തന്നെ മാർട്ടിൻ മനസ്സിലാക്കി. അയാൾ കസേരയിൽനിന്നെഴുന്നേറ്റു് റിസീവർ കൈയിലെടുത്തു.

''അന്തോനി മാർട്ടിനാണു സംസാരിക്കുന്നതു്..... അതെ..... സഖാവു് മോർവായോ? എന്തു്?'' അയാളുടെ മുഖം വിളറി. ''ഇതാ..... നേരെ അങ്ങോട്ടതന്നെ?'' റിസീവർ താഴെ വയ്ക്കാതെതന്നെ മാർട്ടിൻ ബാലോഗിനോടു് പറഞ്ഞു. ''ഞാൻ വ്യസനിക്കുന്നു സഖാവേ. ഒട്ടും താമസിയാതെ ആരോ ഒരാളെ ചെന്നു കാണണമെന്നു് എനിക്കു നിർദ്ദേശം ലഭിച്ചിരിക്കുന്നു.''

''നിങ്ങൾക്കാ വാക്യമൊന്നു് പൂർത്തിയാക്കരുതോ?''

''ഞാൻ ഖേദിക്കുന്നു. എനിക്കുടനെതന്നെ പോകേണ്ടിയിരിക്കുന്നു.''

ബാലോഗു് വൈമനസ്യത്തോടുകൂടി എഴുന്നേറ്റു. അയാൾ നിരാശനായിരുന്നു. മാർട്ടിൻ തന്റെ സെക്ര-

ട്ടറിയുടെ മുറിയിലേയ്ക്കുള്ള വാതിൽ തുറന്നു് ഓൾഗായേ വിളിച്ചു. അയാൾ പറഞ്ഞു: "എനിക്കു് സുപ്രധാനമായ ഒരു സമ്മേളനത്തിൽ സംബന്ധിക്കുവാൻ..... വരെപോകേണ്ടിയിരിക്കുന്നു." മാർട്ടിൻ താഴ്ന്ന സ്വരത്തിൽ സംസാരിച്ചതിനാൽ ബാലോഗിനു് ആ സ്ഥലനാമം കേൾക്കുവാൻ കഴിഞ്ഞില്ല. "എനിക്കായി വരുന്ന ഫോൺകാളൊന്നും ആങ്ങോട്ടയയ്ക്കണ്ട." ബാലോഗിന്റെ സമീപത്തെത്തി മാർട്ടിൻ അയാൾക്കു് ഹസ്തദാനം ചെയ്തു. "അടിമുഖസംഭാഷണത്തിനു നന്ദി."

"ഞാനാണു് നന്ദി പ്രകടിപ്പിക്കേണ്ടതു്" ബാലോഗു് ആ വാചകം പറഞ്ഞുതീർന്നപ്പോഴേയ്ക്കു് മാർട്ടിൻ ആ മുറി വിട്ടു കഴിഞ്ഞിരുന്നു. അയാൾ ഒന്നു പരുങ്ങി. തന്റെ ബുക്കു് കീശയിലാക്കി കനത്ത പാദചലനങ്ങളോടുകൂടി അയാൾ ഓൾഗായുടെ മുറിയിലെത്തി. "നിങ്ങളുടെ മേധാവി—അദ്ദേഹം ഒരു വിചിത്രമനുഷ്യനാണു്." അയാൾ ഓൾഗായോടു പറഞ്ഞു. "അദ്ദേഹത്തിന്റെകൂടെ ജോലി ചെയ്യുന്നതുതന്നെ ഒരു പ്രത്യേക രസമാണു്."

ഓൾഗാ അയാളെ പുച്ഛരസത്തിൽ ഒന്നു നോക്കി. അവളൊന്നുംതന്നെ പറഞ്ഞില്ല.

5

മഹിമ മാർട്ടിനും ഇൻസ്റ്റിട്യൂട്ടിലെ മറ്റു ശാസ്ത്രജ്ഞന്മാർക്കുമായിരുന്നുവെങ്കിലും അധികാരം പാർട്ടി സെക്രട്ടറി മോർവായ്ക്കായിരുന്നു. സ്ഥാപനം മുഴുവൻതന്നെ അയാളുടെ രാഷ്ട്രീയനിയന്ത്രണത്തിലായിരുന്നു. പാർട്ടി ലൈനിനനുയോജ്യമായി ആ സ്ഥാപനം നീങ്ങുവാനുള്ള പ്രധാന ഉത്തരവാദിത്വവും അയാൾക്കുതന്നെയായിരുന്നു. ശാസ്ത്രീയ സ്ഥാപനങ്ങളുടെ ചുമതല വഹിക്കുന്ന പാർട്ടി അസിസ്റ്റന്റ് സെക്രട്ടറിക്കും രാഷ്ട്രീയപ്പോലീസിനും അയാൾ റിപ്പോർട്ടുകൾ പതിവായി അയച്ചിരുന്നു. പക്ഷേ ഹംഗറിയിൽ പ്രവർത്തിക്കുന്ന റഷ്യൻ രഹസ്യപ്പോലീസിന്റെ മേധാവിയുമായി അയാൾക്ക് നേരിട്ട് ബന്ധമുണ്ടായിരുന്നുവെന്നത് രഹസ്യമായിരുന്നില്ല.

സി. ഐ. ഡി. വകുപ്പിലെ ഒരു അപസർപ്പകനായിരുന്ന മോർവാ പോക്കറ്റടിക്കാരിൽനിന്നും കൊച്ചുകള്ളന്മാരിൽനിന്നും സത്യം പുറത്തു ചാടിക്കുന്നതിനു വിരുതനായിരുന്നു. ഭാരോദ്വഹനാഭ്യാസത്തിലെ ചാമ്പ്യനെപ്പോലെ ഭീമാകാരനായിരുന്ന മോർവായുടെ പ്രധാന ലക്ഷ്യം ഒരു രാഷ്ട്രീയ നരഭോജിയെന്ന നിലയിൽ പ്രസിദ്ധനാകണമെന്നുള്ളതായിരുന്നു. കുറ്റാരോപണത്തിന്റെ ചൂളയിൽ തന്റെ ഇരകളെ ഇട്ടുപൊരിക്കുന്നതിലും കുറ്റാന്വേഷണമാകുന്ന പാത്രത്തിൽ അവരെ പുഴുങ്ങുന്നതിലും പൊതുവിചാരണയാകുന്ന കത്തികൾ മുഖേന അവരെ കീറിമുറിക്കുന്നതിലും അവസാനം കുറ്റസമ്മതം, പശ്ചാത്താപം, എന്നീ കർമ്മാദികൾക്കുശേഷം അവരെ വിഴുങ്ങുന്നതിലും അയാൾക്കുണ്ടായിരുന്ന മൂഢിയമായ ആനന്ദം എല്ലാവരെയും ചഞ്ചലചിത്തരാക്കിയിരുന്നു.

തന്റെ ജോലിയെക്കുറിച്ച് മോർവാ തികച്ചും ബോധവാനായിരുന്നു എന്ന വസ്തുത സകലരും തലകുലുക്കി സമ്മതിക്കും. അയാളുടെ നാമം എല്ലാവർക്കും ഒരു പേടിസ്വപ്നമായിരുന്നു. വക്രതയും സൂക്ഷ്മബുദ്ധിയും മർക്കടമുഷ്ടിയും മൂലം കുപ്രസിദ്ധിയാർജ്ജിച്ചിരുന്ന മോർവാ നിഷ്ഠുരനും പ്രതികാരത്തിൽ കർക്കശനും ആയിരുന്നു. ഉദ്ധാലോചനക്കാരെയും പാർട്ടിലൈനിൽനിന്നു വ്യതിചലിക്കുന്നവരെയും പിടിച്ചുകെട്ടുവാൻ വ്യഗ്രത പ്രകടിപ്പിച്ചിരുന്ന അയാൾ ഒരു ചെറു തെറ്റിനെപ്പോലും പർവ്വതീകരിച്ച് വലിയ ഒരു രാഷ്ട്രീയ അപരാധമായി ഉയർത്തിപ്പിടിക്കുവാൻ സമർത്ഥനായിരുന്നു. വിപുലവും കെട്ടുപിണഞ്ഞതുമായ ഒരു സംഘടനയിൽ പ്രവർത്തിക്കുവാൻ എന്തുകൊണ്ടും അനുയോജ്യനായ ഒരു പാർട്ടിസെക്രട്ടറിയായിരുന്നു അയാൾ.

തന്റെ വലിയ കൈപ്പത്തികൾ ചുരുട്ടിപ്പിടിച്ച മട്ടിൽ പതുക്കെ ചലിപ്പിച്ചുകൊണ്ടാണയാൾ ആളുകളെ നേരിട്ടിരുന്നതു്. തന്റെ ഭീമാകാരത്താൽ ആളുകളിൽ അഭിപ്രായം ജനിപ്പിക്കുന്നതിനായി ആളുകളോട് കഴിയുന്നിടത്തോളം അടുത്തുനിന്നേ അയാൾ സംസാരിക്കൂ. ഏറ്റവും ചെറിയ അഭിവാദനങ്ങൾ പോലും ("സുഖമാണോ?" "സമയമെന്തായി?" മുതലായ വാക്യങ്ങൾപോലും) വൈരുദ്ധ്യാധിഷ്ഠിത ഭൗതികവാദവുമായി ബന്ധപ്പെട്ടതായല്ലാതെ അയാൾ പ്രയോഗിക്കാറില്ലായിരുന്നു. അയാൾ പാർട്ടിയുടെ ഭാഷയിൽ മാത്രം സംസാരിച്ച് പരിശീലിച്ചവനായിരുന്നതാണതിനു് കാരണം. പരുപരുത്ത ആ ശബ്ദം നിയന്ത്രിച്ചാണയാൾ പ്രയോഗിച്ചിരുന്നതു്.

പന്നിയുടേതു മാതിരിയുള്ള അയാളുടെ ദൃഷ്ടികൾ ചാരനിറമാർന്നതായിരുന്നു. അയാളുടെ ക്രൂരമായ നോട്ടം ഒരു സ്ഥലത്തുതന്നെ കേന്ദ്രീകരിക്കാതെ വ്യക്തിയിൽനിന്നു വ്യക്തിയിലേയ്ക്കും വസ്തുവിൽനിന്നു വസ്തുവിലേയ്ക്കും മാറിമാറി വ്യാപരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കും.

പാർട്ടി സെക്രട്ടറിയുടെ ആസ്ഥാനം മുകളിലത്തെ നിലയിൽ അനാഡംബരമായി സജ്ജീകരിക്കപ്പെട്ട വാതാ

REGD. NO. 321 GRANTHAKUTAM

യനരഹിതവും വിശാലവുമായ മുറിയിലായിരുന്നു. ആ മുറിയുടെ വൈദ്യുതനിയന്ത്രിതമായ ഉരുക്കുവാതിലും അതിനകത്തെ ഒരു ഡസനോളം ടെലിഫോണുകളും അതിന്റെ ഗൗരവത്തെ സൂചിപ്പിക്കുന്നതായിരുന്നു. തറ മുതൽ ഉത്തരംവരെ ഇണക്കിയിരുന്ന ഉരുക്കുഷെൽഫുകളിൽ രഹസ്യരേഖകളും ശ്രവണോപകരണങ്ങളും റെക്കാർഡിംഗ് യന്ത്രങ്ങളും സൂക്ഷിക്കപ്പെട്ടിരുന്നു. മോർവായ്ക്കും അയാളുടെ രണ്ടു സെക്രട്ടറിമാർക്കും ഒഴികെ മറ്റാർക്കും ആ മുറിയിൽ പ്രവേശനമുണ്ടായിരുന്നില്ല. കമ്പിയില്ലാക്കമ്പി സന്ദേശവിഷയത്തിൽ അവർ മൂന്നുപേരും അനല്പമായ വൈദഗ്ദ്ധ്യമുള്ളവരാണ്. ആ മുറിയുടെ സമീപത്തായി ഗോപ്യമായ ഒരറയുണ്ടെന്നുള്ള വിവരം ഇൻസ്റ്റിട്യൂട്ടിൽ വളരെ ചുരുക്കം പേർക്കേ അറിയാമായിരുന്നുള്ളൂ. അതിന്റെ ചലിക്കുന്ന വാതിൽ ഭിത്തിയിൽ ഇണക്കിച്ചേർത്തിരുന്നതു് തിരിച്ചറിയാൻ കഴിയുമായിരുന്നില്ല.

മുകളിലേക്കുള്ള എലിവേറ്റർയാത്ര അസഹനീയമാംവിധം സാവധാനത്തിലാണെന്നുതോന്നി. പക്ഷേ മാർട്ടിൻ ഏതാനും നിമിഷങ്ങൾക്കുള്ളിൽ, മോർവായുടെ ആഫീസിലെത്തി. മേശയ്ക്കുമുമ്പിൽ അസ്വസ്ഥതയും അക്ഷമയും വഴിഞ്ഞൊഴുകുന്ന മുഖഭാവത്തോടുകൂടി നിൽക്കുന്ന പാർട്ടി സെക്രട്ടറിയെ ആണയാൾ കണ്ടതു്. മുറിയുടെ മദ്ധ്യത്തിൽ കിടക്കുന്ന കൈകളുള്ള കസേരയിൽ അതിസുന്ദരനായ ഒരു യുവാവു് ഇരിക്കുന്നുണ്ടായിരുന്നു. മെലിഞ്ഞു്, നീളം കൂടിയ ശരീരപ്രകൃതിയാണെങ്കിലും അയാളുടെ ശരീരം ഉറപ്പുള്ളതായിരുന്നു. പാണ്ഡുരനിറമാർന്ന ആ തലമുടിയുടെ തിളക്കവും മാർദ്ദവവും പരിഗണനീയംതന്നെ. തവിട്ടനിറമുള്ള ആ നേത്രങ്ങൾ അയാളുടെ സുന്ദരമായ മുഖത്തിനു് ഒരലങ്കാരംതന്നെയായിരുന്നു. അയാൾ മാർട്ടിനെ നോക്കി വശ്യമായൊന്നു പുഞ്ചിരിച്ചു. അയാളുടെ മടിയിലിരുന്ന ഒരു കറുത്ത തുകൽസഞ്ചിയുടെ പുറത്തു് സ്വൈണസുന്ദരങ്ങളായ അയാളുടെ കൈപ്പത്തികൾ വിശ്രമിച്ചിരുന്നു.

ഉപചാരങ്ങളോ പതിവുള്ള അഭിവാദനങ്ങളോ കൂടാതെതന്നെ മോർവാ മാർട്ടിന്റെ നേരെ തിരിഞ്ഞു. അതു് അയാൾ വികാരവിവശനാണെന്ന സത്യം വെളിപ്പെട്ടത്തി. "സ. മാർട്ടിൻ, സ. കേണൽ തോബിയാസിനെ പരിചയപ്പെടൂ. രഷ്ട്രീയപ്പോലീസു വിഭാഗത്തിൽ നിന്നാണദ്ദേഹം വരുന്നതു്."

ആശങ്കയുടെ ഒരല മാർട്ടിന്റെ ഹൃദയത്തിൽ പൊന്തി. അയാളുടെ കരങ്ങൾക്കു് വിയർപ്പുകൊണ്ടു് ഈർപ്പമുണ്ടായി. അയാളുടെ മുഖവും നെറ്റിത്തടവും ചുട്ടുന്നതുപോലെ തോന്നി. മേശയുടെ അട്ടത്തുനിന്നു മാറി മോർവാ തന്റെ കസേരയിൽ ഇരുന്നപ്പോൾ മറ്റൊരു യുവാവും മേശയ്ക്കടുത്തായി ഇരിക്കുന്നതു് മാർട്ടിൻ കണ്ടു. അയാളുടെ കൈയിൽ ഒരു നോട്ടുബുക്കും പെൻസിലും ഉണ്ടായിരുന്നു. അയാൾ മാർട്ടിനെക്കണ്ടു് തല ചരിച്ചു് അഭിവാദ്യം ചെയ്തു. മുറിയുടെ മദ്ധ്യത്തിൽ കിടന്നിരുന്ന കസേരയിൽ മാർട്ടിൻ ഇരിപ്പുറപ്പിച്ചു.

കേണൽ തോബിയാസു് ചെറുതായൊന്നു ചുമച്ചു കണ്ഠശുദ്ധി വരുത്തി. "സഖാവു് പ്രൊഫസർ, ഞാൻ സ്റ്റേറ്റു് സെക്യൂരിറ്റി വകുപ്പിൽനിന്നാണു വരുന്നതു്." അയാൾ അവ്യക്തസ്വരത്തിൽ തുടങ്ങി: "ഞാൻ നിങ്ങളെ ശല്യപ്പെടുത്തുകയല്ലെന്നു് കരുതട്ടെയോ?" അദ്ധ്യാപകന്റെ ചോദ്യത്തിനു് ഉത്തരം നൽകുവാൻ കഴിവില്ലാതെ നിൽക്കുന്ന ഒരു നാണംകുണുങ്ങി വിദ്യാർത്ഥിയുടെ ചിത്രമാണു് ആ ചോദ്യം മാർട്ടിന്റെ മനസ്സിൽ ഉയർത്തിക്കൊണ്ടു വന്നതു്. പക്ഷേ പരിക്ഷയെ ഭയപ്പെടുന്ന ഒരു വിദ്യാർത്ഥിയെപ്പോലെ സംഭ്രാന്തനായതു് മാർട്ടിനും. ഫോണിൽക്കൂടി ധ്വനിച്ച മോർവായുടെ സ്വരത്തിൽ നിന്നും ഏതോ ഒരു പ്രധാന കാര്യത്തിനാണു് തന്നെ ക്ഷണിച്ചതെന്നു് മാർട്ടിൻ ഊഹിച്ചിരുന്നു. പക്ഷേ രാഷ്ട്രീയപ്പോലീസിലെ ഏറ്റവും കിടിലംകൊള്ളിക്കുന്ന ഒരു ഉദ്യോഗസ്ഥന്റെ സാന്നിദ്ധ്യം അയാൾ പ്രതീക്ഷിച്ചിരുന്നില്ല. കാസ്സെയുടെ പ്രശ്നമാണോ? അയാളുടെ ഹൃദയം സങ്കോചിച്ചു. കാസ്സെയെപ്പറ്റി ചോദി

ക്കുവാൻ അവർക്ക് എന്തെങ്കിലും ഉണ്ടായിരിക്കും? തനിക്കു വേണ്ട നിർദ്ദേശങ്ങൾ നൽകുവാൻ അവർ നേരത്തെയെത്തിയതായിരിക്കുമോ? ഏതായാലും സമ്മർദ്ദം വ്യക്തമായും അതിന്റെ രൂപം കാട്ടാൻ തുടങ്ങിയിരിക്കുന്നു! യന്ത്രം ക്ലിപ്തമായി അതിന്റെ പ്രവർത്തനം ആരംഭിക്കുവാൻ തുടങ്ങിയിരിക്കുന്നു!

"സഖാവ് മാർട്ടിൻ," കുറെനേരം കഴിഞ്ഞ് മോർവാ ആരംഭിച്ചു. അയാളുടെ കൈപ്പത്തികൾ മേശമേൽ വിശ്രമിച്ചിരുന്നു. "തികച്ചും അസന്തുഷ്ടിയുളവാക്കുന്ന ഒരു പ്രശ്നവുമായിട്ടാണ് സഖാവ് തോബിയാസിന്റെ വരവ്. ഒരു വിശദീകരണം ഈ പ്രശ്നത്തിനാവശ്യമാണെന്ന് ഞാൻ വ്യക്തമാക്കുകയാണ്. എന്തെന്നാൽ....."

കേണൽ കൈ ഉയർത്തി മോർവായെ തടഞ്ഞു.

"സ. പ്രൊഫസർ," കേണൽ ആരംഭിച്ചു: "ഇന്നു നടന്ന കാറപകടത്തിനു നിങ്ങളും സാക്ഷിയാണല്ലോ." അയാളുടെ ശബ്ദം കൂടുതൽ ദൃഢവും വ്യക്തവും ആയിത്തീർന്നു. അയാൾ മാർട്ടിനെ നോക്കിയതേയില്ല. അയാളുടെ കണ്ണുകൾ മടിയിലിരുന്ന സഞ്ചിയിൽ കേന്ദ്രീകരിച്ചിരുന്നു.

"അപകടമോ?" മാർട്ടിൻ തെല്ലൊന്നാശ്വസിച്ചു. "അതെ" ഒരു നിമിഷത്തെ മൗനത്തിനുശേഷം അയാൾ തുടർന്നു. "ഒരു മനുഷ്യൻ..... ഒരു വൃദ്ധൻ, എന്റെ കാറിന്റെ മുമ്പിൽ വിലങ്ങനെ ചാടി. തൽക്ഷണം അയാൾ കൊല്ലപ്പെട്ടു."

"പക്ഷേ പോലീസ് റിപ്പോർട്ട് വ്യത്യസ്തമാണല്ലോ." തന്റെ പാണികളിൽനിന്നും കണ്ണു പറിക്കാതെ അയാൾ പറഞ്ഞു.

മാർട്ടിൻ വിളറിപ്പോയി. "ശരി....." അയാൾക്കു തുടരുവാൻ കഴിഞ്ഞില്ല.

"അയാളെ നിങ്ങളുടെ കാർ തള്ളിയിട്ടുവെന്നാണ് പോലീസ് റിപ്പോർട്ട്." ലഫ്. ബാഖിയുമായുള്ള തന്റെ സംഭാഷണം മാർട്ടിനോർത്തു. "അതെ. അതുതന്നെയാണ് ഞാൻ അർത്ഥമാക്കിയതു്. എനിക്കു ഖേദമുണ്ട്."

ഒരു ശുദ്ധാലോചനക്കാരന്റെ പുഞ്ചിരിയോടുകൂടി അയാൾ പറഞ്ഞു.

കേണൽ അതത്ര ഗൗനിച്ചതായിത്തോന്നിയില്ല. "ലഫ്റ്റനന്റു് ബാഖിയുടെ റിപ്പോർട്ടനുസരിച്ചു് ഒരു തുണ്ടു കടലാസ്—ഒരു ബുക്കിന്റെ താൾ— നിങ്ങൾ റോഡിൽനിന്നെടുത്തു. അതിൽ കൈകൊണ്ടെഴുതിയ ഒരു സന്ദേശവുമായിരുന്നു."

"അതു ശരിയാണു്." മാർട്ടിൻ പ്രതിവചിച്ചു. അയാൾ വീണ്ടും വിളറി.

കേണലിന്റെ കുറിക്കു കൊള്ളുന്നതും തുളച്ചു കയറുന്നതുമായ ശബ്ദം മാർട്ടിൻ കേട്ടു. "സഖാവു് പ്രൊഫസർ, നിങ്ങളതു വായിച്ചു നോക്കിയോ?"

"തീർച്ചയായും."

"എന്തായിരുന്നു അതു്?"

വ്യക്തവും ദൃഢവുമായ ആ അക്ഷരങ്ങൾ മാർട്ടിന്റെ മനക്കണ്ണിന്റെ മുമ്പിൽ ഉയർന്നുയർന്നു വന്നു. 'എനിക്കിതിനി സഹിക്കുവാൻ സാദ്ധ്യമല്ല. ഇതൊട്ടും യോജിച്ചതല്ല.' "ഏതാണ്ടൊരു യാത്രപറച്ചിൽ സന്ദേശം പോലിരുന്നു." എങ്ങുംതൊടാത്ത രീതിയിലായിരുന്നു അയാളുടെ സ്വരം. "അതിലെ വാചകങ്ങൾ വ്യക്തമായി എനിക്കോർമ്മയില്ല."

"നിങ്ങളാ കടലാസു് മടക്കി കീശയിലിട്ടു, അല്ലേ?"

"ഉവ്വു്." മോർവായുടെ നോട്ടം തന്നിൽ തറച്ചു നിൽക്കുന്നതായി മാർട്ടിനു തോന്നി. അയാൾ ചഞ്ചലചിത്തനായി. "പക്ഷേ പിന്നീടു ഞാനതു് സഖാവു് ബാഖിയെ ഏല്പിച്ചു."

"അതും അയാൾ മൂന്നോ നാലോ തവണ തുടർച്ചയായി ആവശ്യപ്പെട്ടതിനു ശേഷം; അല്ലേ?"

"അതെ." എന്തോ കുറ്റം ചെയ്തതുപോലെ ഒരു തോന്നൽ മാർട്ടിനെ ബാധിച്ചു. ആ തോന്നൽ അയാളെ പീഡിപ്പിച്ചു. "നിങ്ങൾ പറയുന്നതുപോലെ നാല്പ്രാവശ്യം ലഫ്റ്റനന്റു് ബാഖിക്കാവശ്യപ്പെടേണ്ടി വന്നില്ല." സ്വയരക്ഷയ്ക്കുവേണ്ടിയാണു് മാർട്ടിനതു് പറഞ്ഞതു്.

ഉദ്യോഗസ്ഥൻ ആ ന്യായം ശ്രദ്ധിച്ചില്ല. "നിങ്ങൾ എന്തിനതെടുത്തു?"

"പ്രത്യേകിച്ചു കാരണമൊന്നുംതന്നെയില്ല. ഒന്നുമില്ലെന്നു പറയാം. വെറും നൈമിഷിക വികാരത്തിന്റെ പേരിൽ പ്രവർത്തിച്ചുവെന്നു മാത്രം."

മോർവായുടെ നോട്ടം കൂടുതൽ ക്രൂരമായി. ആ ന്യായവും അംഗീകരിക്കുന്നില്ലെന്നു സൂചിപ്പിച്ചയാളൊന്നു മുമച്ചു. കേണലിന്റെ ശബ്ദം നിർവികാരമായി മാർട്ടിന്റെ കർണ്ണങ്ങളിൽ പതിച്ചു. "നിങ്ങളാ കടലാസ് കീശയിലിട്ടതു് വൈകാരികപ്രേരണയാലാണെന്നാണു് പറയുന്നതു്, അല്ലേ?"

"ഉം. അല്ല." മാർട്ടിൻ ഒരു നിമിഷം മൗനം അവലംബിച്ചു. അയാളുടെ ചിന്തകൾ ചൂടുപിടിക്കുകയായിരുന്നു. ഇതിൽ നിന്നെങ്ങനെയാണു് രക്ഷപെടുക? "കീശയിലിട്ടപ്പോഴും ലഫ്റ്റനന്റിനു കൊടുക്കാതിരുന്നപ്പോഴും വ്യക്തമായ ഒരുദ്ദേശ്യം എനിക്കുണ്ടായിരുന്നു."

"അതെന്താണെന്നു് വ്യക്തമാക്കുമോ?"

"ആ സന്ദേശം ചിലരെ സംബന്ധിച്ചിടത്തോളം മാരകമായ ഫലമുളവാക്കുമായിരുന്നു."

"നിങ്ങൾ ചിലരെന്നു സൂചിപ്പിക്കുന്നതു് ആരെ ഉദ്ദേശിച്ചാണു്? അവരെ തിരിച്ചറിയുവാൻ നിങ്ങൾക്കു് കഴിയുമോ? അതിനൊരു വിശദീകരണം നൽകുവാൻ നിങ്ങൾക്കു് കഴിയുമോ?"

"ഇല്ലെന്നാണെന്റെ ഭയം. ഒരു പ്രത്യേക വ്യക്തിയെയല്ല ഞാൻ സൂചിപ്പിക്കുന്നതു്. അതു് ഒരു തോന്നൽ, അതായതു്..."

"ശരി" കേണൽ പറഞ്ഞു. മാർട്ടിൻ വീണ്ടും ചഞ്ചലചിത്തനായി. കൂടുതൽ സഹായകമായ നിലപാടാണയാൾ ഇത്തവണ കാണിക്കുന്നതെന്നു മാർട്ടിനു തോന്നി. "അതായതു് ഉത്തരവാദിത്വമുള്ള ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാർക്കതെത്തിച്ചു കൊടുക്കണമെന്നു് ഒരു തോന്നൽ, അല്ലേ?"

മാർട്ടിൻ തന്റെ വാക്കുകൾ വ്യക്തമായോർക്കുന്നു

ണ്ടായിരുന്നു. "അതെ. ഞാൻ ലഫ്റ്റനന്റു് ബാഖിയോടും അതുതന്നെയാണു് പറഞ്ഞതു്."

"ഉയർന്ന ഉദ്യോഗസ്ഥന്റെ പക്കൽ നിങ്ങളതേല്പിക്കുമായിരുന്നുവെന്നാണു്, പറയുന്നതു്?"

"തീർച്ചയായും കേണൽ."

ആഫീസറുടെ കൈ സഞ്ചിക്കുള്ളിൽ താഴ്ന്നിറങ്ങി ഒരു തുണ്ടു കടലാസ്സുമായി പുറത്തിറങ്ങി. "നിങ്ങളിതു തിരിച്ചറിയുന്നുവോ?"

"ഉവ്വു്. അതു് ആ കടലാസ്സു തന്നെയാണു്."

അവിടെ ഒരു ചെറു മൗനം വ്യാപിച്ചു. കേണൽ അതു ചെറിയ ഒരു വട്ടമേശയിൽ വച്ചു.

"ഇപ്പോൾ കാര്യങ്ങൾ വ്യക്തമായി." അയാൾ പറഞ്ഞു. "പക്ഷേ അതു മോശമായിപ്പോയി. ലെഫ്റ്റനന്റു് ബാഖി അവിടെ ഉണ്ടായിരുന്നവരിൽ ഉയർന്ന ഉദ്യോഗസ്ഥൻ തന്നെയായിരുന്നു."

"എനിക്കു വളരെ ഖേദമുണ്ടു്" മാർട്ടിൻ പറഞ്ഞു. "അതൊരു തെറ്റായിപ്പോയി. പക്ഷേ അതിന്റെ പിന്നിൽ യാതൊരു ദുരുദ്ദേശവുമുണ്ടായിരുന്നില്ല."

"ഞാനാക്കാര്യത്തിൽ നിങ്ങളോടു യോജിക്കുന്നു." അപ്രതീക്ഷിതമായി കേണൽ പറഞ്ഞു. "ഇതുപോലൊരു സന്ദേശം——അതിവേഗം വികാരാധീനരാകുന്നവർക്കു് വളരെയേറെ ദോഷം ചെയ്യും. ആ കാഴ്ചപ്പാടിലൂടെയാണെങ്കിൽ നിങ്ങൾ ശരിയായ രീതിയിലും ദേശസ്നേഹത്തോടുംകൂടിത്തന്നെയാണു് പ്രവർത്തിച്ചതു്."

ആശ്വാസവികാരം വ്യക്തമാക്കുന്ന ഒരു പുഞ്ചിരി മോർവായുടെ മുഖത്തു് വ്യാപിച്ചു. മാർട്ടിനൊന്നുംതന്നെ പറഞ്ഞില്ല. "ലഫ്. ബാഖി അത്തരത്തിലൊരുവനാണെന്നു കരുതുവാൻ നിങ്ങൾക്കെന്തെങ്കിലും ന്യായമുണ്ടോ?"

"നിങ്ങളെന്താണുദ്ദേശിക്കുന്നതു്?"

"സർക്കാരിനും ജനങ്ങൾക്കും എതിരാണെന്നു് നാം വിചാരിക്കുന്ന ഒരു സംഭവത്തിൽ വേഗത്തിലാകൃഷ്ടനാകുന്ന ഒരാൾ?"

"നിശ്ചയമായും അല്ല" മാർട്ടിൻ പറഞ്ഞു. "പെരുമാറ്റത്തെ അടിസ്ഥാനമാക്കി അയാൾ പരിപൂർണ്ണ വിശ്വസ്തനാണെന്നേ പറയുവാൻ കഴിയൂ."

"നിങ്ങൾക്കയാളെ നേരത്തെ പരിചയമുണ്ടോ?"

"ഇല്ല. ഈ സംഭവം മുതലുള്ള പരിചയമേയുള്ളൂ."

"അയാളെ മുമ്പൊരിക്കലും കണ്ടിട്ടില്ലേ?"

"ഒരിക്കലുമില്ല." പക്ഷേ പെട്ടെന്നയാൾക്കു സംശയമായി. "പക്ഷേ ഞാൻ പല പൊതുയോഗങ്ങളിലും സംബന്ധിച്ചിട്ടുണ്ട്. സ. ബാഖി അന്നെപ്പോഴെങ്കിലും ഡ്യൂട്ടിയിലായിരുന്നുവെങ്കിൽ കണ്ടുകാണും. പക്ഷേ ഇന്നു കാലത്തയാളെ തിരിച്ചറിയുവാൻ കഴിഞ്ഞില്ല."

"ജസ്റ്റിൻ വാൻഡോറിനെ നിങ്ങൾക്കറിയാമോ?"

"ജസ്റ്റിൻ വാൻഡോറോ?"

"ആ അപകടത്തിനിരയായ മനുഷ്യൻ. മുമ്പൊരദ്ധ്യാപകനായിരുന്നു. വയസ്സ് അമ്പത്തിഴയ്ഞ്."

മാർട്ടിനൊന്നു ഞെട്ടി. അവർക്കിരുവർക്കും ഒരേ പ്രായമാണ്! "ഇല്ല, ഞാനറിയില്ല."

"നിങ്ങളയാളെ കണ്ടിട്ടില്ലെന്നു തീർച്ചയാണോ?"

"അതായതു്...അതെ. തീർച്ചയാണു്.....തീർച്ചയായും."

"അയാൾക്കു് സ്റ്റീഫനെന്നു പേരായ ഒരു മകനുണ്ടായിരുന്നു. രണ്ടു വർഷം മുമ്പു് നിയമവിരുദ്ധമായി അതിർത്തി കടക്കാൻ ശ്രമിച്ചപ്പോളയാൾ വെടിയേറ്റു മരിച്ചു. അയാൾക്കിരുപത്തിയേഴു വയസ്സുണ്ടായിരുന്നു." മാർട്ടിന്റെ ഫാലതടത്തിൽ സ്വേദകണികകൾ പൊടിച്ചു. ജോർജ്ജിനും അതേ പ്രായംതന്നെ! "നാല്പതു് നാല്പത്തിയൊന്നു കാലഘട്ടത്തിൽ" കേണൽ തുടർന്നു: "സ്റ്റീഫൻ വാൻഡോറിന്റെ നാമം ബുഡാപ്പെസ്റ്റു് പോളിടെക്നിക്കിലെ രജിസ്റ്ററിൽ കാണുന്നുണ്ടു്. അയാൾ നിങ്ങളുടെ ഒരു വിദ്യാർത്ഥിയായിരുന്നുവോ?"

മാർട്ടിന്റെ നട്ടെല്ലിൽക്കൂടി ഒരു തണുത്ത വിറയൽ പാഞ്ഞു പോയതുപോലെ തോന്നി. "ഞാൻ ആ പേരു് ഓർമ്മിക്കുന്നില്ല." അയാൾ സ്വയം നിയന്ത്രിക്കുവാൻ

വളരെയേറെ ശ്രമിക്കേണ്ടി വന്നു. "എനിക്കു് ശതക്കണക്കിനു വിദ്യാർത്ഥികളുണ്ടായിരുന്നു. എല്ലാ പേരുകളും ഓർത്തിരിക്കുക സാദ്ധ്യമല്ല. അയാൾ എന്റെ വിഭാഗത്തിലായിരുന്നുവോ?"

കേണൽ മറുപടി പറഞ്ഞില്ല. ഉപരോധ കാലത്തു് സർവകലാശാലയുടെ രേഖകൾ നഷ്ടപ്പെട്ടിരുന്നു. പോലീസ് റിക്കാർഡുകൾക്കു് സ്റ്റീഫൻ ഏതു വിഭാഗത്തിൽ പഠിച്ചിരുന്നുവെന്നു് തെളിയിക്കുവാനും കഴിഞ്ഞില്ല.

"ഒരു ചോദ്യംകൂടി മാത്രം പ്രൊഫസർ." അല്പനേരത്തെ മൗനത്തിനുശേഷം കേണൽ പറഞ്ഞു. "നിങ്ങൾ പറഞ്ഞുവല്ലോ ചുമതലപ്പെട്ട ഉന്നതാധികാരികളെ ഈ കടലാസ് ഏല്പിക്കണമെന്നു് നിങ്ങൾ ഉദ്ദേശിച്ചിരുന്നുവെന്നു്. രാഷ്ട്രീയപ്പോലീസിന്റെ സെക്യൂരിറ്റി വിഭാഗത്തിലെ ഒരുന്നത ഉദ്യോഗസ്ഥനെയാണോ നിങ്ങളുന്നുദ്ദേശിച്ചിരുന്നതു്?"

"അതെ." മാർട്ടിൻ വിക്കിവിക്കിപ്പറഞ്ഞു.

"ഏതു മാർഗ്ഗമാണു് നിങ്ങൾ അതിനു കണ്ടിരുന്നതു്?"

മാർട്ടിൻ മോർവായെ ചൂണ്ടിക്കാണിച്ചുകൊണ്ടു് പറഞ്ഞു: "പതിവുപോലെ സ. മോർവാ മുഖാന്തിരം."

"നിങ്ങളതെപ്പോൾ ചെയ്യുവാനാണുദ്ദേശിച്ചിരുന്നതു്?"

"രാവിലെ തന്നെ. എനിക്കു് ആദ്യമായി കിട്ടുന്ന സന്ദർഭത്തിൽ തന്നെ. ഒരു റിപ്പോർട്ടു തയ്യാറാക്കുവാൻ എനിക്കഞ്ചു മിനിറ്റു മതിയാകും."

"പറഞ്ഞറിയിക്കുവാനല്ല, എഴുതിയറിയിക്കുവാനാണു് നിങ്ങളുദ്ദേശിച്ചിരുന്നതു്. സാധാരണ രീതിയിലോ ചുരുക്കെഴുത്തിൽ സെക്രട്ടറിയെക്കൊണ്ടോ നിങ്ങളെഴുതുവാൻ ഉദ്ദേശിച്ചിരുന്നതു്?"

"എന്റെ കത്തിടപാടുകൾ സാധാരണയായി സെക്രട്ടറി ടൈപ്പുചെയ്തു് അതിന്റെ കാർബൺ കോപ്പി സൂക്ഷിക്കുകയാണു് ചെയ്യാറുള്ളതു്."

"ലഫ്. ബാഖിക്കു് കൊടുക്കുമ്പോഴുണ്ടാകാവുന്ന വിരു

ഖത സെക്രട്ടറിയോട്ടള്ള അതേ പെരുമാറ്റത്തിൽ നിങ്ങൾക്കില്ല. അല്ലേ?"

"എന്റെ സെക്രട്ടറിയുടെ വിശ്വസ്തത സംശയാതീതമാണ്, കേണൽ."

മോർവാ, അതംഗീകരിക്കുന്ന മട്ടിൽ തല കുലുക്കി. കേണൽ തോബിയാസ് ആ തുണ്ട് കടലാസ് തന്റെ പെട്ടിയിലാക്കിക്കൊണ്ടെഴുനേറ്റു. "ഈ കടലാസ് യാതൊരു കാരണവശാലും സ്വന്തമായി സൂക്ഷിക്കുവാൻ നിങ്ങൾ കരുതിയില്ലെന്നാണ് നിങ്ങളുടെ പ്രഖ്യാപനം. ഏതെങ്കിലും ഒരു ഉദ്ദേശ്യത്തിനു വേണ്ടി, ഉദാഹരണമായി. നിങ്ങളുടെ ഡ്രൈവറുടെ നിരപരാധിത്വം തെളിയിക്കുവാൻപോലും?"

ഡ്രൈവർ ബറിസിനുവേണ്ടി? എന്തൊരു വിരോധാഭാസം! അയാൾക്കതിയായ മുഷിച്ചിൽ തോന്നി. "ഒട്ടും വിഷമിക്കേണ്ടതില്ലെന്നാണ് എന്റെ ഡ്രൈവറോട് പറഞ്ഞത്. പക്ഷേ ഈ സന്ദേശം അധികാരികളിൽനിന്നു മറച്ചുവയ്ക്കണമെന്നൊരു ചിന്ത എനിക്ക് ഒരിക്കലും ഉണ്ടായിരുന്നില്ലെന്നതു നിശ്ചയമാണ്." താൻ പറയുന്നത് കളവാണെന്നയാൾക്കറിയാമായിരുന്നു. സ്വന്തമായി സൂക്ഷിക്കുവാൻ മാത്രമാണോ കടലാസ് കീശയിലിട്ടതെന്ന കാര്യം അയാൾ അനുസ്മരിച്ചു. അതെന്തിനായിരുന്നുവെന്നയാൾക്കറിഞ്ഞുകൂടാ. ഒരുപക്ഷേ ഭരണകൂടത്തിന്റെ തെറ്റിനു മാനുഷികമായ ഒരു തെളിവായി അതിനെ ഉപയോഗിക്കുവാൻ താനാഗ്രഹിച്ചതാവാം. "ഏതായാലും ഞാനതു വിട്ടുകൊടുക്കുകയാണു ചെയ്തത്." പരിക്ഷീണസ്വരത്തിൽ മാർട്ടിൻ പറഞ്ഞു.

"സഖാവു് പ്രൊഫസർ", കേണൽ പറഞ്ഞു. "നിങ്ങളുടെ പ്രസ്താവനകളിലെ സത്യവും, ആത്മാർത്ഥതയും ഞാൻ ചോദ്യം ചെയ്യുന്നില്ല. പക്ഷേ നിങ്ങൾക്കൊരു മുന്നറിയിപ്പു നൽകേണ്ടതെന്റെ ഒരു കടമയാണ്. ഉദ്ദേശം നല്ലതായിരുന്നുവെങ്കിലും അതൊരു വീണ്ടുവിചാരമില്ലാത്ത പ്രവൃത്തിയായിപ്പോയി. ചിലപ്പോൾ സാഹചര്യങ്ങൾ സദുദ്ദേശങ്ങൾക്കു തെറ്റായ വ്യാഖ്യാനങ്ങൾ

നൽകിയെന്നു വരാം.'' ഗംഭീരസ്വരത്തിലുള്ള അയാളുടെ സംസാരം ക്രമേണ സാധാരണഗതിയിലായി. ''നമ്മുടെ പരസ്പരസംഭാഷണ റിപ്പോർട്ടിന്റെ പകർപ്പിൽ നിങ്ങളൊപ്പിട്ടു കൊടുക്കേണ്ടിവരും. സഖാക്കളേ, നിങ്ങളുടെ മഹാമനസ്കതയ്ക്കും ക്ഷമയ്ക്കും നന്ദി.'' വിനയപൂർവം തന്റെ സംസാരം ഉപസംഹരിച്ചിട്ടയാൾ മേശയ്ക്കടുത്തിരിക്കുന്ന യുവാവിനെ ഒരാംഗ്യം കാട്ടി. പിന്നീടു പാർട്ടി സെക്രട്ടറിയാലും സ്റ്റെനോഗ്രാഫറാലും അനുഗതനായി കേണൽ പുറത്തേയ്ക്കു നടന്നു.

മാർട്ടിൻ ഏകനായി സ്വസ്ഥാനത്തിരുന്നു. അയാൾക്കു് തല കറങ്ങുന്നതായിത്തോന്നി. ആ കാര്യം യഥാർത്ഥത്തിൽ തീർന്നുവോ? കൂടുതൽ കുഴപ്പത്തിനു മതിയായ ഒരു കാരണമാണിതു്. ഒരു പ്രശ്നത്തിനുമില്ല ശാശ്വതമായ അവസാനം. തീരുമാനം മാറ്റിവയ്ക്കപ്പെടുകയേയുള്ളു. തന്റെ നെറ്റിത്തടം പിളരുന്നതായി മാർട്ടിനു തോന്നി. അതൊരു മാനസികരോഗത്തിന്റെ സൂചനയാണു്. അക്കാര്യം അവസാനിച്ചുവന്നല്ലേ കേണൽ പറഞ്ഞതു്? ഒരു കീറുകടലാസു് പെറുക്കിയെടുത്തതു് അത്ര വലിയ അപരാധമാണോ? അതിനുവേണ്ടി താൻ അനുഭവിക്കേണ്ടിവന്ന ദുരിതങ്ങൾ! ഭരണകൂടം അംഗീകരിക്കാത്ത കാര്യങ്ങൾ വിവിധങ്ങളാണു്. ആത്മഹത്യ എന്നൊന്നില്ല! അതു നിലവിലുള്ള സർക്കാരിനെതിരായുള്ള കുറ്റകരമായ ഒരു പ്രകടനമാണു്. ജനങ്ങൾക്കെതിരായിട്ടുള്ള ആ കുറ്റം ചെയ്യുന്ന 'പ്രതി' നീതിന്യായനടപടികൾക്കു് വഴങ്ങിക്കൊടുക്കണം! എങ്കിൽ മാത്രമേ പര്യാപ്തമായ ശിക്ഷ അയാൾക്കു കൊടുക്കുവാൻ കഴിയൂ. വൈരുദ്ധ്യാധിഷ്ഠിത ഭൗതികവാദത്തിന്റെ അടിസ്ഥാനത്തിൽ വിശദീകരിക്കുവാൻ സാധിക്കാത്ത പ്രവൃത്തികൾ ചെയ്യുന്നവർ ഒന്നുകിൽ ഭ്രാന്തന്മാരോ, അല്ലെങ്കിൽ കുറ്റവാളികളോ ആണു്!

മോർവാ മുറിയിലെത്തി തന്റെ കസേരയിലേയ്ക്കു വീണു. ''നിങ്ങൾ ഭയപ്പെട്ടുപോയി അല്ലേ?'' അയാൾ ചോദിച്ചു. ''സ്റ്റേറു് സെക്യൂരിറ്റി വകുപ്പിലെ ഒരു

കേണൽ നിങ്ങളെ കാണാനാവശ്യപ്പെട്ടക! അതും കേണൽ തോബിയാസ്—സുപ്രധാന കാര്യങ്ങൾ മാത്രം ചർച്ച ചെയ്യുന്ന ഉയർന്ന ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരിൽ ഒരാൾ. ചെറിയ കാര്യങ്ങളിൽ അയാൾക്കു താല്പര്യമില്ല. അതു നിങ്ങൾ വിസ്മരിക്കരുതു്, സഖാവു് മാർട്ടിൻ.'' സ്വയം പ്രാധാന്യം നടിക്കുന്ന ഒരുവനായിട്ടാണു് തന്നെ മാർട്ടിൻ കരുതുന്നതെന്നും ഒരുപക്ഷേ തന്നെ അയാൾ ഭയപ്പെടുന്നുണ്ടെങ്കിൽതന്നെ ബഹുമാനിക്കുന്നില്ലെന്നും മോർവാ സംശയിച്ചിരുന്നു. ഇൻസ്റ്റിട്യൂട്ടിൽ ഹാജരായ അന്നുമുതൽ മാർട്ടിനെ തേജോവധം ചെയ്യുവാൻ അയാൾ കാത്തിരിക്കുകയായിരുന്നു. തന്റെ ചിരകാലാഭിലാഷം സാധിതപ്രായമാകുവാനുള്ള സുവർണ്ണാവസരം സമാഗതമായിരിക്കുന്നുവെന്നയാൾക്കു തോന്നി.

''നിങ്ങളെന്തെങ്കിലും തെറ്റു ചെയ്തതായി സംശയിക്കുന്നതു് വിഡ്ഢിത്തമായിരിക്കും.'' ഈ വാക്കുകൾ പറയുമ്പോൾ മോർവായുടെ ചിന്താഗതി അതിനെതിരായിരുന്നു.''പക്ഷേ നിങ്ങൾ ചെയ്തതൊരു വിഡ്ഢിത്തംതന്നെയായിരുന്നു. സഖാവു് തോബിയാസിനോടൊപ്പം ഒരു താക്കീതു നൽകുവാൻ ഞാനും ബാദ്ധ്യസ്ഥനാണു്.''

യാതൊന്നും മറുപടി പറയാതെ മാർട്ടിൻ സ്വസ്ഥാനത്തു നിന്നെഴുന്നേറ്റു. മോർവായുടെ മുഖത്തുനോക്കുവാൻപോലും അയാളിഷ്ടപ്പെട്ടിരുന്നില്ല. ''അതെ.'' അയാൾ പറഞ്ഞു. ''ഏറ്റവും ചെറിയ തെറ്റുപോലും വരുത്താതിരിക്കുവാൻ നാം ശ്രദ്ധിക്കേണ്ടതുതന്നെ. ഈ ഗുണപാഠത്തിനു ഞാൻ എന്നും കൃതജ്ഞനായിരിക്കും.'' കുറ്റം സമ്മതിക്കുക! പശ്ചാത്തപിക്കുക! പിൻവലിക്കുക! താൻ തന്നെത്തന്നെ വെറുക്കുന്നതായി മാർട്ടിനു തോന്നി. അയാൾ ജനാലച്ചുരികിലേയ്ക്കു നടന്നു.

തന്റെ പിന്നിലാരെങ്കിലും വന്നു നിൽക്കുന്നതൊട്ടും സഹിക്കാറില്ലാത്ത മോർവാ തന്റെ വീമ്പടിക്കലിനു മാർട്ടിൻ നൽകിയ തിരിച്ചടികൂടി കേട്ടപ്പോൾ കൂടുതൽ ക്ഷുഭിതനായി. പെട്ടെന്നയാൾ കസേരയിൽ തിരിഞ്ഞിരുന്നു. ''അതു ശരിയായ ഒരു നിലപാടാണു്, സഖാവു്

മാർട്ടിൻ.'' 'എന്നാൽ' എന്ന പദം അവിടെ കൂട്ടിച്ചേർക്കുവാനയാളതിയായി ആഗ്രഹിച്ചു. പക്ഷേ അതുപയോഗിക്കുന്നതിനവിടെയുള്ള അപ്രസക്തി ആ ഉദ്യമത്തിൽനിന്നയാളെ പിന്തിരിപ്പിച്ചു. ''ഒരു നല്ല കമ്മ്യൂണിസ്റ്റ് ആവിധത്തിൽതന്നെ പെരുമാറണം.''

കെട്ടിടത്തിന്റെ പ്രവേശനദ്വാരം മാർട്ടിനു് ആ ജനാലയിൽക്കൂടി കാണുവാൻ കഴിഞ്ഞു. ഒരു വലിയ പോലീസു് വാഹനം അവിടെ കിടക്കുന്നുണ്ടായിരുന്നു. മോർവായുടെ സംസാരം കേൾക്കുന്നതിനിടയിൽ, പോലീസു് അതിവേഗത്തിൽ കെട്ടിടത്തിൽ നിന്നു പുറത്തിറങ്ങി കാറിൽ കയറിയതു് മാർട്ടിൻ കണ്ടു. ചുരുക്കെഴുത്തുകാരനും സാധാരണവേഷം ധരിച്ചിരുന്ന രണ്ടു ഭീമകായന്മാരും അയാളെ പിന്തുടർന്നു. 'നല്ല ഒരു പ്രതിനിധിസംഘം!' മാർട്ടിൻ പുച്ഛരസത്തോടുകൂടി ചിന്തിച്ചു. പക്ഷേ താൻ സംഭ്രാണെന്ന കാര്യം അയാൾ വിസ്മരിച്ചില്ല. ആ രണ്ടു ഭീമകായന്മാരും ഇടനാഴിയിൽ കാത്തുനിൽക്കുകയായിരുന്നിരിക്കണമെന്നയാൾ ഊഹിച്ചു. അയാൾക്കു കഠിനമായ തലവേദന തോന്നി.

''നമ്മുടെ കാര്യങ്ങൾ ചിന്തിക്കാം.'' മാർട്ടിൻ ''പുഞ്ചിരി തൂകിക്കൊണ്ടാരംഭിച്ചു. സ. മോർവാ, എന്റെ വിദ്യാർത്ഥികൾ സഹപ്രവർത്തകർ എന്നിവരുടെ പെരുമാറ്റത്തെക്കുറിച്ചു താങ്കൾ എന്റെ അസിസ്റ്റന്റിനു നൽകിയ നിർദ്ദേശം ഞാൻ ഗൗരവമായിത്തന്നെ പരിഗണിക്കുന്നതാണു്.''

സന്ദർശനാരംഭത്തിൽ പറയുവാൻ വിട്ടുപോയ പതിവുമന്ത്രം മോർവാ ചൊല്ലി. ''സഖാവെ, നിങ്ങളുടെ ജോലി നിർവിഘ്നം നടക്കുവാൻ ഇടവരട്ടെ.''

* * * *

മാർട്ടിന്റെ മേശപ്പുറത്തു് ടൈപ്പ് ചെയ്യപ്പെട്ട ഒരു സന്ദേശം കിടന്നിരുന്നു. അതിലിങ്ങനെ രേഖപ്പെടുത്തി

യിരുന്നു. "മിസ്സസ് മാർട്ടിൻ 10.52 നു ഫോണിൽ വിളിച്ചു. അല്പനേരം കഴിഞ്ഞു വീണ്ടും വിളിക്കും."

കരോളാ ആഫീസിലേക്ക് ദുർല്ലഭമായേ ഫോൺ ചെയ്യാറുണ്ടായിരുന്നുള്ളൂ. പ്രാധാന്യമർഹിക്കുന്ന ഏതോ കാര്യം കരോളായ്ക്കറിയിക്കുവാനുണ്ടാകുമെന്നു് മാർട്ടിനു തോന്നി. മാർട്ടിൻ വീട്ടിലേക്കു് ഫോൺ ബന്ധിപ്പിക്കുവാൻ ഓപ്പറേറ്ററോടാവശ്യപ്പെട്ടു.

ഒരു നിമിഷം കഴിഞ്ഞപ്പോൾ ബട്ലറുടെ ശബ്ദം ടെലിഫോണിലൂടെ മാർട്ടിൻ കേട്ടു.

"സമാധാനവും സ്വാതന്ത്ര്യവും! പ്രൊഫസർ മാർട്ടിന്റെ വീട്ടിൽ നിന്നാണു് സംസാരിക്കുന്നതു്."

"ജോസഫ് ; എനിക്കെന്റെ ഭാര്യയോടു് സംസാരിക്കണം."

"ക്ഷമിക്കണേ സർ. കൊച്ചമ്മ അകത്തില്ല. ഒരു മണിക്കൂർ മുമ്പവർ അഭിനേതാക്കളുടെ യൂണിയനാഫീസിലേക്കു പോയി. നിങ്ങൾ അവിടേക്കു വിളിക്കുന്നതാണു് നല്ലതു്. അല്ലെങ്കിൽ താങ്കളുടെ സന്ദേശം ഞാൻ കൊച്ചമ്മയ്ക്കു് എത്തിച്ചു കൊടുക്കാം". ആ സ്വരത്തിൽ അനുസരണഭാവം ധ്വനിച്ചിരുന്നു.

"വേണ്ടാ. നന്ദി." മാർട്ടിൻ ഫോൺ താഴെ വച്ചു. ഫോണിന്റെ ശ്രവണമുഖത്തിൽ വീണ്ടുമൊരു മുഴക്കം കേട്ടു. കരോളാ 'വിളിക്കുന്നവെന്നു് ഓൾഗാ അറിയിച്ചു. കരോളായുടെ "ഹലോ" വിളികൾ ഫോണിൽകൂടി പ്രവഹിക്കുന്നുണ്ടായിരുന്നു. അവയിൽ നിറഞ്ഞുനിന്ന അക്ഷമ മാർട്ടിൻ മനസ്സിലാക്കി.

"എന്താണു്, ഓമനെ, ഞാൻ തന്നെ." മാർട്ടിൻ അല്പം വിഷമഭാവത്തിൽ പറഞ്ഞു.

"ഓ! ടോണിയാണോ? ഹാവൂ! ഇന്നു് അങ്ങയുമായി സമ്പർക്കം പുലർത്തുവാൻ കഴിയുമോയെന്നു് ഞാൻ സംശയിച്ചു. ഇന്നു ലഞ്ചുകഴിക്കുവാൻ ആരും ക്ഷണിച്ചിട്ടില്ലല്ലോ?"

"ഇല്ല." മേശപ്പുറത്തെ കാര്യപരിപാടിയിലേയ്ക്കു്

കണ്ണോടിച്ചുകൊണ്ടു മാർട്ടിൻ പറഞ്ഞു. "ഇന്നാരുംതന്നെയില്ല."

"ഉച്ചയ്ക്കുവിടെയെങ്കിലുംവച്ചു് സന്ധിക്കുവാൻ തരപ്പെട്ടുമോ?" നിർബന്ധിക്കുന്ന തരത്തിലായിരുന്നു അവളുടെ സ്വരം.

"തീർച്ചയായും. ഇന്നു വളരെ തിരക്കിട്ട പരിപാടിയാണെങ്കിലും ഒന്നരമണിയോടുകൂടി നിന്നെ വന്നു കാണുവാൻ എനിക്കു കഴിയും."

"അങ്ങേക്കിത്ര തിരക്കിട്ട പരിപാടിയാണെങ്കിൽ കാൽ മണിക്കൂർ ലാഭിക്കാൻ ഒരു വഴിയുണ്ടു്. ഞാനങ്ങയെ ഇൻസ്റ്റിട്യൂട്ടിൽ വന്നുകാണാം. എന്നിട്ടു് നമുക്കവിടെനിന്നു് അങ്ങു പതിവായി ഉച്ചഭക്ഷണം കഴിക്കുന്ന സ്ഥലത്തേക്കു പോകാം."

കരോളായുടെ ശബ്ദത്തിൽ കലർന്നിരുന്ന വ്യഗ്രത ഗ്രഹിക്കുവാൻ മാർട്ടിനു കഴിഞ്ഞു. ഇതുപോലെ പരിഭ്രാന്തി അവളുടെ സ്വരത്തിൽ ധ്വനിച്ചുകേൾക്കുന്നതു് മാർട്ടിനെ സംബന്ധിച്ചിടത്തോളം വളരെക്കാലത്തിനുശേഷം ആദ്യമാണു്. "എന്തെങ്കിലും വിശേഷിച്ചുണ്ടായോ?"

"വേഗംതന്നെ ഞാൻ അങ്ങയെ വന്നു കാണാം." കരോളാ പറഞ്ഞതിതുമാത്രമാണു്.

"ഇതാ" ടെലിഫോണിലൂടെ ചർച്ച ചെയ്യുവാൻ സാധിക്കാത്ത തരത്തിലവൾക്കെന്തോ രഹസ്യകാര്യം തന്നെ ധരിപ്പിക്കുവാനുണ്ടെന്നു് ഗ്രഹിച്ച മാർട്ടിൻ അതറിയുവാനുള്ള ആകാംക്ഷയിൽ പറഞ്ഞു. "വേണമെങ്കിൽ എന്റെ പരിപാടിയിലല്പം ഭേദഗതിവരുത്താം. പന്ത്രണ്ടരയ്ക്കു് നമുക്കു കണ്ടുമുട്ടാം."

"വളരെ നന്നു്. എന്നാൽ നിത്തട്ടെ." അവൾ ഫോൺ താഴെവച്ചു.

അതെന്തായിരിക്കുമെന്നു് മാർട്ടിൻ ചിന്തിച്ചു. മറ്റെല്ലാ കാര്യങ്ങളും മാറ്റിവച്ചിട്ടു് അവളോടുടൻതന്നെ തന്റെ ആഫീസിലേയ്ക്കു് വരുവാൻ ആവശ്യപ്പെടേണ്ടതായിരുന്നുവെന്നയാൾ വിചാരിച്ചു.

അന്നച്ചയ്ക്ക് മാർട്ടിനെ സന്ദർശിക്കുവാൻ രണ്ടു പേ ക്കുവാദം നൽകപ്പെട്ടിരുന്നു. എല്ലാ ബുധൻ, വെള്ളി ദിവസങ്ങളിൽ മാർട്ടിൻ സന്ദർശകർക്കായി നീക്കിവച്ചി രുന്ന സമയം 12. 30 മുതൽ 1. 30 വരെ ആയിരുന്നു. കാര്യപരിപാടിയിൽ "മാർഗി 12 മണി (മാർഗററു് ബാർട്ഫേ—മാർട്ടിന്റെ ബന്ധത്തിലുള്ള ഒരു സഹോ ദരി) സോംലോ (എം. എച്ചു്. ഐ.) 1 മണിയെന്നെഴ തിയിരുന്നു.

'പാവപ്പെട്ട മാർഗററു് അധികസമയം എടുക്കുക യില്ല. മന്ത്രിസഭയിലെ ഘനവ്യവസായവകുപ്പിൽനിന്നു വരുന്ന സോംലോയ്ക്ക് അല്പം താമസിച്ചു സന്ദർശനം അനുവദിച്ചാലും തകരാറൊന്നുമില്ല. രാത്രിയിൽ നടക്കേ ണ്ട സമ്മേളനപരിപാടിയുമായിട്ടാണയാൾ വരുന്നതു്. കരോളായുടെ കാര്യം സുപ്രധാനംതന്നെ.' വല്ലാത്ത ഒരു മാനസികസംഘർഷം അയാൾക്കനുഭവപ്പെട്ടു, കരോളാ യുടെ വികാരങ്ങൾ ഫോണിലൂടെ അയാളിലേയ്ക്ക് പകർന്ന തായിരിക്കണം.

മാർട്ടിൻ തന്റെ സെക്രട്ടറിയുടെ സമീപത്തേയ്ക്കു നടന്നു. "ഓൾഗാ, ഘനവ്യവസായ വകുപ്പിലെ സഖാവു് സോംലോയെ ഫോണിലൂടെ വിളിച്ചു് വൈകുന്നേരം ആറിന്നും ഏഴിനുമിടക്കൊരു സമയം എന്നെ വന്നു കാണുവാൻ ദയവുചെയ്താവശ്യപ്പെടൂ. പന്ത്രണ്ടരയ്ക്ക് കരോളാ എന്നെ വന്നു വിളിച്ചേക്കും. അവളൊന്നിച്ചെ നിക്കു് പോകേണ്ടിവന്നേയ്ക്കും."

"ശരി, സഖാവു് മാർട്ടിൻ." ഒരു നിർവ്വികാരഭാവത്തിൽ ഓൾഗാ അറിയിച്ചു. അവൾ ഫോൺ കൈയിലെടുത്തു് മന്ത്രിസഭാവകുപ്പിന്റെ നമ്പർ ആരാഞ്ഞു. പ്രതിദിന പരിപാടിയിൽ വ്യത്യാസം വരുത്തുന്നതവൾക്കു വിരോധ മായിരുന്നു. ഏതു കാരണവശാലായാലും നേരനീക്കം വരുത്തുന്നതിനെ അവൾ കഠിനമായി വെറുത്തിരുന്നു. മാർട്ടിൻ തന്റെ ഭാര്യയെ ഇപ്പോൾ കാണുന്നതിനു് ഒഴിച്ചുകൂടാൻ വയ്യാത്ത എന്തെങ്കിലും കാരണമുണ്ടാ യിരിക്കുമോ?

ഓൾഗാ, കരോളായെയും കൊണ്ടിനമായി വെറുത്തിരുന്നു. ഒരു വലിയ പുരുഷാരത്തെ അഭിമുഖീകരിച്ചുനിന്നുകൊണ്ട് ധാരാവാഹിയായൊരു പ്രസംഗത്താൽ താൻ കരോളായെ തവിട്ടുപൊടിയാക്കിക്കളയുന്ന ചിത്രം അവൾ സങ്കല്പിച്ചുനോക്കി.

"ഈ കരോളാ ആരാണു്?" കറതീർന്ന വിപ്ലവകാരിയുടെ ഭാവത്തിൽ ഓൾഗാ ചോദിക്കുകയാണു്. "നിങ്ങളുടെ പ്രിയപ്പെട്ട കരോളാ! ഞാനവളെ സഖാവെന്നു വിളിക്കുകയില്ല. എന്തെന്നാൽ അവളൊരു സഖാവല്ല. എല്ലാം ഒരു പ്രകടനം മാത്രം. കാശിനുകൊള്ളാത്തൊരു നടി. ചീഞ്ഞുനാറിയ ബൂർഷ്വാശതാബ്ദത്തിന്റെ പഴഞ്ചൻ മാതൃക ഇപ്പോഴും വച്ചുപുലർത്തുന്ന ഒരുവൾ. സഖാക്കളേ, അവളുടെ അഭിനയത്തിൽ മാത്രമല്ല, വ്യക്തിപരമായ ജീവിതത്തിലും ഈ പ്രവണത വ്യക്തമായി നിങ്ങൾക്കു് കാണാം. നാട്യവേദിയിൽ ഏതു രീതിയിലവൾ അഭിനയിച്ചാലും ജീവിതരംഗത്തു് മാദ്ധം ലോണ്ടെ ഒരു കുലീനഭാവം പുലർത്തുന്നു.

"സഖാക്കളേ, ഒരു കാര്യം ചോദിക്കുവാൻ ഞാൻ ആഗ്രഹിക്കുന്നു. മഹത്തായ സോവ്യറ്റു ജനത വളർത്തിയെടുത്ത സോഷ്യലിസ്റ്റു റീയലിസം സ്വീകരിക്കുവാൻ കരോളാ എപ്പോഴെങ്കിലും ശ്രമിക്കുകയുണ്ടായിട്ടുണ്ടോ? ഇല്ല. അവളതു ചെയ്തില്ല. എന്തെന്നാൽ അവൾക്കതിനു കഴിവില്ലായിരുന്നു; ചെയ്യുവാനുള്ള മനഃസ്ഥിതിയും.

"അവളുടെ വിജയത്തിൽ എനിക്കസൂയയില്ല. പക്ഷേ അവളുടെ ജനസമ്മതിയിൽ ഞാൻ ക്രുദ്ധയാണു്." ഓൾഗാ തട്ടിവിട്ടുകയാണു്. "അവൾക്കതിനർഹതയില്ല; പൊതുജനങ്ങളുടെ ശുദ്ധമനസ്കതയെ ഞാനവമതിക്കുകയല്ല ജനങ്ങൾ എല്ലായ്പ്പോഴും ശരിയായ പക്ഷത്തുതന്നെ. പക്ഷേ അവർ വിഡ്ഢിത്തങ്ങളിൽനിന്നും ദുഷിച്ച സ്വാധീനവലയങ്ങളിൽനിന്നും വിമുക്തരായിട്ടില്ല. സോഷ്യലിസ്റ്റു റീയലിസത്തിന്റെ പാതയിൽനിന്നും വ്യതിചലിക്കുന്ന ഒരവസരവാദിയെ ബഹുമാനിക്കുവാൻ നിങ്ങളോടാരാണു് പറഞ്ഞതു"? അവൾക്കുണ്ടൊരു ചെറിയ പറ്റം

ആരാധകർ. പക്ഷേ ഞാൻ തുറന്നു പ്രഖ്യാപിക്കുകയാണു്; കരോളാലോണ്ടേ ഒരു ജനശത്രുവാണു്. അതുകൊണ്ടു് എന്റെ പ്രമേയമെന്തെന്നാൽ അവൾക്കിന്നുള്ള എല്ലാ സ്ഥാനങ്ങളിൽനിന്നും—''

ഓൾഗായുടെ ദിവാസ്വപ്നം വല്ലാത്ത രീതിയിലാണവസാനിച്ചതു്. സോംലോയുടെ ശബ്ദം ഫോണിന്റെ മറുവശത്തു് മുഴങ്ങിക്കേട്ട. മാർട്ടിന്റെ പരിപാടിയിൽ സംഭവിച്ച അപ്രതീക്ഷിതമായ മാറ്റം ഓൾഗാ വ്യസനസമേതം അവതരിപ്പിച്ചു. ആ മാറ്റത്തിൽ സോംലോ കൃപിതനാകുമെന്നും പഴയ തീരുമാനത്തിലടിയുറച്ചുനിൽക്കുമെന്നും അവളാശിച്ചു. പക്ഷേ സോംലോയുടെ തീരുമാനം അവളെ നിരാശയാക്കി. ആറുമണിക്കുതന്നെ മാർട്ടിനെ വന്നു കണ്ടുകൊള്ളാമെന്നായാൾ അറിയിച്ചു. കാര്യപരിപാടിയെഴുതുന്ന ബുക്കിലവൾ ആ വിവരം കുറിച്ചു. കരോളായെ കണ്ടുമുട്ടുമ്പോൾ പുഞ്ചിരി തൂകേണ്ടതില്ലെന്നവൾ നിശ്ചയിച്ചു.

* * * *

മാർഗി വരുന്നതിനു മുമ്പുള്ള ചുരുങ്ങിയ സമയംകൊണ്ടു് ഉച്ചയ്ക്കുശേഷം നടക്കേണ്ട തന്റെ പ്രഭാഷണങ്ങളിലേക്കൊന്നു് കണ്ണോടിക്കുവാൻ മാർട്ടിൻ നിശ്ചയിച്ചു. മൂന്നു മണിമുതൽ നാലുമണിവരെയുള്ള പ്രഭാഷണം അറുപതു വിദ്യാർത്ഥികളോളം ഹാജരാകുന്ന ഒരു ക്ലാസ്സിലാണു്. സി—112 പദ്ധതിയെക്കുറിച്ചുള്ള പരീക്ഷണങ്ങളാണു് നാലു മുതൽ അഞ്ചുവരെ. ധാതുവിദ്യ പ്രത്യേക വിഷയമായി പഠിക്കുന്ന പന്ത്രണ്ടോളം വിദ്യാർത്ഥികൾ ഉണ്ടു് ആ ക്ലാസ്സിൽ. പക്ഷേ മാർട്ടിന്റെ ശ്രദ്ധ ഒന്നിലും ഉറയ്ക്കുന്നില്ല.

ജോർജ്ജു് ധാതുവിദ്യ അഭ്യസിച്ചവനാണു്. പക്ഷേ ജോർജ്ജിന്റെ യഥാർത്ഥ ജോലിയെന്തെന്നു് മാർട്ടിനറിഞ്ഞുകൂടാ. അയാളെക്കൊണ്ടു് മകന്നൊരു കത്തയപ്പിക്കുവാൻ വദാസു് മാർട്ടിനെ പരോക്ഷമായി പ്രേരിപ്പിച്ചു

നോക്കി. മാർട്ടിന്റെ ജോലിയെക്കുറിച്ച് വിശദമായി ജോർജ്ജിനെഴുതുകയും അവന്റെ ജോലിയെക്കുറിച്ച് വിശദമായന്വേഷിക്കുകയും ചെയ്യണമെന്നായിരുന്നു വദാസിന്റെ സൂചന. പക്ഷേ മാർട്ടിൻ അതിനു മുതിർന്നില്ല. ജോർജ്ജിന്റെ കത്തുകൾ കൂട്ടതൽക്കൂട്ടതൽ ശ്രുഷ്ക്കങ്ങളായിത്തുടങ്ങി. പ്രത്യക്ഷത്തിൽ ജോർജ്ജിന്റെ ജീവിതം ഒരു വിജയമായിരുന്നു. അയാൾക്കു് ന്യൂയോർക്കിനടുത്തുള്ള ഒരു ഗ്രാമത്തിൽ സ്വന്തമായ ഒരു വീടുണ്ടായിരുന്നു. സ്വന്തം കാറിൽ നാട്ടു ചുറ്റിക്കാണുക ആ കുടുംബാംഗങ്ങളുടെ പ്രധാന വിനോദമായിരുന്നു. സൗഭാഗ്യവും സന്തുഷ്ടിയും ആ കുടുംബത്തിൽ നിറഞ്ഞുനിന്നിരുന്നു.

അല്പം വിമുഖതയോടെ മാർട്ടിൻ ജോജ്ജിന്റെ കത്തു കീശയിൽനിന്നെടുത്തു. അയാൾ വീണ്ടും വീണ്ടും വായിച്ചു നോക്കി. ഇനി അവർ തമ്മിൽ എന്നെങ്കിലും കണ്ടുമുട്ടുമോ?

അയാൾ ഒരു വലിപ്പു തുറന്നൊരു ഫയൽ പുറത്തെടുത്തു തന്റെ പ്രഭാഷണങ്ങളുടെ ഏകദേശരൂപമൊന്നു വായിച്ചു നോക്കി. ഇന്നൊരു അനുപാതഗണിതസൂത്രം ബോർഡിലെഴുതിക്കൊണ്ടു വേണം ആരംഭിക്കുവാൻ... ആ ടൈപ്പുചെയ്ത കടലാസ്സിലെ അക്ഷരങ്ങളും അക്കങ്ങളുമെല്ലാം അവ്യക്തമാകുന്നതുപോലെ തോന്നി. അയാൾ വീണ്ടും കാസ്സിയെപ്പറ്റി ചിന്തിക്കുവാൻ തുടങ്ങി. ആകാശത്തിൽ നിന്നുള്ള ആഘാതമേറ്റതുപോലെ കാസ്സിയ്ക്കു് അനുഭവപ്പെട്ടു. ആ ആഘാതമോ കാസ്സിയുടെ സ്നേഹിതനിൽ നിന്നു്—തന്നിൽനിന്നു്—ആയിരിക്കും. അടുത്തതു് മാർട്ടിന്റെ തവണയാണെന്നു് കാസ്സി അറിയുകയില്ല. പക്ഷേ കായ്യം അറിയുമ്പോൾ അയാൾ തന്നെ തെറ്റിദ്ധരിക്കുകയില്ല. മാർട്ടിൻ ഭരണകൂടത്തിന്റെ ഒരുപകരണം മാത്രമാണെന്നും അയാളുടെ കരങ്ങൾ പരിശുദ്ധമാണെന്നും അനുഭവസമ്പന്നനായ കാസ്സി മനസ്സിലാക്കും. പക്ഷേ കായ്യം നേരെ മറിച്ചായിരുന്നുവെങ്കിൽ—മാർട്ടിൻ നിസ്സഹായനായ ഇരയും കാസ്സി നിഷ്കളങ്കനായ ആരാച്ചാരും ആയിരുന്നുവെങ്കിൽ—മാർട്ടിൻ ആഗ്രഹിച്ചു

പോയി. അങ്ങനെയൊരു സന്ദർഭത്തിൽ കാസ്സെ തന്നെപ്പോലെ പ്രവർത്തിക്കുമോ? ഞെട്ടിക്കുന്ന ആ സങ്കല്പം അയാളുടെ ചിന്തകളെ മറെറാരു പാതയിലൂടെ നയിച്ചു. ഭാഗ്യവശാൽ അക്കാര്യം കാസ്സെ തീരുമാനിച്ചുകൊള്ളും. ഉൽകൃഷ്ടമനോഭാവംതികഞ്ഞ പ്രശാന്തനായ ഒരു തത്വചിന്തകനായിരുന്നു കാസ്സെ. പക്ഷേ തത്വശാസ്ത്രത്തിനും ഒരു പരിധിയില്ലേ? ശരി. താൻ തെറ്റു ചെയ്തിരിക്കാം. അഥവാ ചെയ്തിട്ടില്ലായിരിക്കാം. പക്ഷേ നാടോടുമ്പോൾ നടുവേയോടണം; ഇങ്ങനെയുണ്ടോ തത്വശാസ്ത്രം? കാസ്സെ കമ്മ്യൂണിസത്തിന്റെ അന്ധനായ ഒരനുയായിയാണു്. പക്ഷേ ജീവിക്കുവാനുള്ള അവകാശം നിഷേധിക്കുന്നതിനനുകൂലമാകത്തക്കവിധം തീക്ഷ്ണനായ ഒരു കമ്യൂണിസ്റ്റാണോ അയാൾ? സ്വയരക്ഷയെക്കരുതി അയാളെന്തെങ്കിലും ചെയ്യാതിരിക്കുമോ? അതുമല്ലെങ്കിൽ തന്റെ ശിരസ്സിനു നേരെ കോടാലിയുയർത്തുന്നവനെ അന്വേഷിക്കുവാൻപോലും അയാൾ ശ്രമിക്കാതിരിക്കുമോ?

ആ കടലാസു കഷണം അധികാരികളെ ഏല്പിക്കാതെ സ്വയംസൂക്ഷിച്ചിരുന്നുവെങ്കിൽ? ഭരണകൂടത്തിനെതിരായെന്തോ ലക്ഷ്യം താൻ വച്ചു പുലർത്തുന്നുവെന്ന സംശയത്തിൽ നിന്നു തന്നെ രക്ഷിക്കുവാൻ ഒരു ജീവിക്കും കഴിയുമായിരുന്നില്ല. സ്വയം സംശയിക്കപ്പെട്ടുന്ന ഒരാളെ മറെറാരാൾക്കെതിരായുള്ള ഒരുപകരണമായി ഉപയോഗിക്കുവാൻ ഭരണകൂടം തയ്യാറാകുമോ? ആ സന്ദേശം കൈവിട്ടു കളഞ്ഞതിൽ മാർട്ടിൻ ഒരു നിമിഷം പശ്ചാത്തപിച്ചു.

ആ ചെറുപ്പക്കാരൻ പോലീസു കേണൽ ഒരന്വേഷണപ്രമുഖന്റെ ഭാഗം അരങ്ങേറുകയാണു്! മൃദുശബ്ദവും ലജ്ജാശീലവും സ്നേഹഭാവവും ക്രൂരതയുടെ പരിവേഷമാണോ? മോർവായുടെ മുറിയിൽ വച്ചു നടന്ന ആ രംഗം! അതു് ഒരേ സമയംതന്നെ അശ്രുഭദ്രമായകവും രസപ്രദവുമായി മാർട്ടിൻ കരുതി.

ഒരു ഞെട്ടലോടുകൂടിയാണയാൾ ഘടികാരത്തിലേക്കു നോക്കിയിട്ടു് കണ്ണുകൾ പിൻവലിച്ചതു്. ചിന്തിക്കു-

ണ്ടതു് ചിന്തിക്കാതെ തന്റെ നിയന്ത്രണത്തിനതീതമായ കായ്യങ്ങളെക്കുറിച്ചു ചിന്തിച്ചു് താനെത്രമാത്രം സമയം പാഴാക്കി? പക്ഷേ എന്താണു് ചിന്തിക്കേണ്ടതു്? ഇതിനുള്ള ഉത്തരം അയാളെ വ്യാകുലചിത്തനാക്കി. മാർഗറററിനെക്കുറിച്ചുള്ള ചിന്ത ഒഴിച്ചുനിർത്തുവാൻ അയാൾ ശ്രമിക്കുകയാണോ?

അവരുടെ ഭർത്താവും മകനും മാത്രമായിരുന്ന യുദ്ധത്തെ അതിജീവിച്ച മാർട്ടിന്റെ ബന്ധുകുടുംബാംഗങ്ങൾ. അവരുടെ ജീവിതവഞ്ചി കൂട്ടുതൽ അപകടങ്ങളിലേക്കു് നീങ്ങിയൊഴുകിപ്പോകുന്നതു കണ്ടുകൊണ്ടു നിന്നിരുന്ന മാർട്ടിൻ അവർ യുദ്ധത്തിനുശേഷം അവശേഷിക്കേണ്ടതില്ലായിരുന്നുവെന്നുപോലും കരുതിപ്പോയി.

മാർഗിയുടെ ഭർത്താവായ ആൽബർട്ടു് ബാർട്ഫേ യുദ്ധകാലത്തിനുമുമ്പു് ഒരു പ്രമുഖബാങ്കറായിരുന്നു. ഒരു ധനകാര്യവിദഗ്ദ്ധനായ ബാർട്ഫേയുടെ സേവനം ഒഴിച്ചുകൂടാൻ വയ്യാത്ത ഒന്നായി യുദ്ധാനന്തരഭരണകൂടം കരുതിയതിനാൽ അവരദ്ദേഹത്തെ ഒരു ഉന്നതപദവിയിലവരോധിച്ചു. യാഥാസ്ഥിതികമായ രാഷ്ട്രീയ ചിന്താഗതിയും പാശ്ചാത്യരാഷ്ട്രങ്ങളോടുള്ള മമതയും അദ്ദേഹത്തെ പ്രസിദ്ധനാക്കി. അനന്തരം അധികാരത്തിൽ വന്ന കമ്യൂണിസ്റ്റു് സർക്കാർ അദ്ദേഹത്തെ യാതൊരുതരത്തിലും ഉപദ്രവിച്ചില്ല. അദ്ദേഹം ജോലി രാജിവെക്കാതിരിക്കുന്നതിനു് അവർ ഭീഷണിപോലും പ്രയോഗിച്ചു. യഥാർത്ഥത്തിൽ താൻ വെറുക്കുന്ന ഭരണകൂടത്തിനുവേണ്ടി ബാർട്ഫേ ഒരു തടവുകാരനെപ്പോലെ പണിയെടുത്തു. അവസാനം ഒരു സുപ്രഭാതത്തിൽ യാതൊരു മുന്നറിയിപ്പും കൂടാതെ അവരദ്ദേഹത്തെ ജോലിയിൽ നിന്നും പിരിച്ചുവിട്ടു. കൂടാതെ ഡിപ്പാർട്ടുമെന്റു് സ്റ്റോറിലെ അക്കൌണ്ടൻറായിരുന്ന ബാർട്ഫേയുടെ മകനെയും അവർ പിരിച്ചുവിട്ടു. ആ കുടുംബം കഷ്ടതകളുടെ നടുവിൽ ജീവിക്കുവാൻ നിർബ്ബന്ധിതമായി. വിശാലമായ കെട്ടിടവും അധികപ്പററായ മേശകസേരകളും വിററുകിട്ടിയ പണം മാത്രമായിരുന്ന അവരുടെ ഉപജീവനമാർഗ്ഗം.

തങ്ങളുടെ രണ്ടു മുറികൾമാത്രമുള്ള പുതിയ വസതിക്ക് അത്യാവശ്യം വേണ്ടതൊഴികെയുള്ള എല്ലാ വകകളും അവർ വിറ്റു. അവസാനം തങ്ങളുടെ വസ്ത്രങ്ങളിലേറിയ പങ്കും അവർ വിൽക്കേണ്ടി വന്നു. അതേ സമയം തന്നെ മാർട്ടിന്റെ ഭാഗ്യതാരകം ഉയർന്നുയർന്നു പോകയായിരുന്നു. അയാൾ തുടർച്ചയായി വാഗ്ദാനം ചെയ്ത ധനസഹായം സ്വീകരിക്കുവാൻ ആ ബന്ധുജനങ്ങൾ വിസമ്മതിച്ചു. ഒരു വർഷത്തേക്ക് അവരുടെ യാതൊരു വർത്തമാനവും കേട്ടിരുന്നില്ല.

അങ്ങനെയിരിക്കെ, 1950-ലെ വേനൽക്കാലത്ത് ബാർട്ഫോ കുടുംബം ബുഡാപ്പെസ്റ്റിൽ നിന്നു നാടുകടത്തപ്പെട്ടു. കുറച്ചു മാസങ്ങൾക്കുശേഷം പ്രത്യേകമായ യാതൊരു കാരണവും കൂടാതെ മാർഗരറ്റ് വിമുക്തയായി. അവൾക്കു കിട്ടിയ ആജ്ഞ ബുഡാപ്പെസ്റ്റിലേക്ക് മടങ്ങുവാനായിരുന്നു. ബുഡാപ്പെസ്റ്റിൽ എത്തിയയുടൻതന്നെ തന്റെ ഭർത്താവിനെയും പുത്രനെയും വിട്ടുവിക്കുവാൻ എന്തെങ്കിലും ചെയ്യണമെന്നാവശ്യപ്പെട്ടുകൊണ്ടവൾ മാർട്ടിൻ ദമ്പതിമാരുടെ അടുത്തെത്തി. റഷ്യനതിർത്തിയിലുള്ള അപശപ്തമായൊരു നശിച്ച ഗ്രാമത്തിലുള്ള നിർബ്ബന്ധിത തടങ്കൽപാളയത്തിൽ കഴിഞ്ഞുകൂടുന്ന കാലത്തവൾക്കു പെട്ടെന്നു മുപ്പതു വയസ്സു പ്രായം വർദ്ധിച്ചതുപോലായി. പക്ഷേ തന്റെ അനുഭവങ്ങൾ അധികം വെളിപ്പെടുത്താതിരിക്കുവാൻ അവൾ സ്വസംഭാഷണത്തിൽ ശ്രദ്ധിച്ചിരുന്നു.

അവൾക്കതിനുള്ള സ്വാതന്ത്ര്യം നിഷേധിക്കപ്പെട്ടിരുന്നതാവാം. തന്റെ ഭർത്താവിന്റെയും പുത്രന്റെയും ദുരിതങ്ങളെപ്പറ്റി പരാമർശിക്കാതിരിക്കുവാൻ അവൾക്ക് കഴിഞ്ഞില്ല. വെള്ളമോ വെളിച്ചമോ ചൂടോ കിട്ടാൻ സൗകര്യമില്ലാതെ ഒരു കുടിലിൽ അർദ്ധപട്ടിണിക്കാരായി മരണത്തിലേക്ക് നീങ്ങിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്ന ആ നിർഭാഗ്യവാന്മാരായ പിതാവും പുത്രനും. അവളോടെന്നപോലെ അവരോടും മൃഗീയവും മനുഷ്യോചിതമല്ലാത്തതുമായ രീതിയിലായിരിക്കും അവർ പെരുമാറുക. അവിടെ

കഴിഞ്ഞുകൂടുന്നതു് മനുഷ്യരല്ല; മനുഷ്യരെന്നു പേരുമാത്രമുള്ള ഒരുതരം ജന്തുക്കളാണു്. 'ജനങ്ങളുടെ ശത്രുക്കളെ'ന്നാണവരുടെ യജമാനന്മാർ അവരെ വിളിക്കുക. ഒരു തോട്ടം വെട്ടുന്ന ജോലിയിൽ ഈ മനുഷ്യജന്തുക്കൾ പതിനാലു മുതൽ പതിനെട്ടു മണിക്കൂർവരെ പണിയെടുക്കണം. കഴികെത്തു് ഇടത്തരക്കാരായ ബുദ്ധിജീവികൾക്കുള്ള പ്രത്യേക ജോലിയാണു്. അവരുടെ പേർ 'കഴിമാന്തി'കളെന്നാണു്. മതിയായ ആഹാരമോ ആശ്രയസ്ഥാനമോ കൂടാതെയുള്ള കഠിനാദ്ധ്വാനം താങ്ങാവുന്നതായിരുന്നില്ല. "മരണത്തെക്കുറിച്ചവർ ഭയപ്പെട്ടിരുന്നില്ല." മതഭക്തയായ മാർഗററു് പറഞ്ഞു: "എന്തെന്നാൽ മരണം ദൈവത്തിന്റെ ഒരു സംഭാവനയാണു്." പക്ഷേ ഏററവും താഴ്മയേറിയ ക്രിസ്ത്യാനിയുടെ ആത്മാവിനുപോലും സഹിക്കാനാവാത്ത വിധം അവരുടെ അവസ്ഥ അത്യദയനീയവും മൃഗീയതയിലേക്കുള്ള അവരുടെ ഗമനം അത്യശ്ലീലതരവുമായിരുന്നു. മാർഗററിന്റെ പ്രതിപാദനത്തിൽ അതിശയോക്തി ലേശവും കലർന്നിരുന്നില്ലെന്നു വ്യക്തമായിരുന്നു. നിർബന്ധിത തടങ്കൽപാളയങ്ങളെക്കുറിച്ചു് പല കിംവദന്തികളും പ്രചരിച്ചിരുന്നു. പക്ഷേ മാർട്ടിൻ ദമ്പതികൾ കേട്ടിട്ടുള്ള ആദ്യത്തെ അനുഭവസാക്ഷ്യം മാർഗിയുടേതായിരുന്നു. ഇതുതന്നെ അവരെ ഞെട്ടിത്തെറിപ്പിക്കുവാൻ പര്യാപ്തമായിരുന്നു.

അധികം താമസിയാതെതന്നെ മാർട്ടിൻ വദാസിനെ ചെന്നു കണ്ടു. കരോളായാ കട്ടെ അഭിനേതാക്കളുടെ യൂണിയന്റെ അദ്ധ്യക്ഷനായ വഹീദിയുമായി ബന്ധം പുലർത്തി. ഈ കളി തീക്കളിയാണെന്നും ഇതിൽ നിന്നും വിട്ടുനിൽക്കുകയാണു് ഉത്തമമെന്നും അവർക്കു മുപടികിട്ടി. ഈ പാതയിൽക്കൂടിയുള്ള പുരോഗതിയുടെ അനന്തരഫലങ്ങൾ ഗുരുതരമായിരിക്കുമെന്നും വദാസ് താക്കീതു നൽകി. ഒരു സോഷ്യലിസ്റ്റും വ്യവസ്ഥിതി കരുപ്പിടിപ്പിക്കുമ്പോൾ രക്തബന്ധത്തിനും മൂദ്രലവികാരങ്ങൾക്കും സ്ഥാനമില്ലെന്നും ജനകീയ ശത്രുക്കളുമായുള്ള സമരത്തിൽ ബൂർഷ്വാ വർഗ്ഗത്തിന്റെ ദുഷിച്ച അവശിഷ്ട

ങ്ങളുടെ നാശം ജനകീയ റിപ്പബ്ലിക്കുകളുടെ നിലനില്പിനും കമ്മ്യൂണിസത്തിന്റെ പരമവും സമ്പൂർണ്ണവുമായ വിജയത്തിനും അനിവാര്യമായ ആവശ്യമാണെന്നും അയാൾ പ്രഖ്യാപിച്ചു. കൂടാതെ മാർട്ടിന്റെ ബന്ധുജനങ്ങൾ പണിയെടുക്കുന്ന തോടിന്റെ നിർമ്മാണം, റഷ്യാക്കാരുടെ നേരിട്ടുള്ള മേൽനോട്ടത്തിൽ പട്ടാളമാതൃകയിൽ നടക്കുന്ന ഒന്നാണ്. ചരിത്രത്തിന്റെ—സോഷ്യലിസത്തിന്റെ—വലിയ ചക്രങ്ങൾ തിരിയുന്നിടത്ത് ജനങ്ങളുടെ ഭാവിയാണ് പ്രശ്നം. കുറെ ആളുകളുടെ, തുച്ഛസംരംഭങ്ങളുടെ, എന്തിന് കുറെ ജനലക്ഷങ്ങളുടെതന്നെ കായ്യം അതിനുമുമ്പിൽ നിസ്സാരമാണ്. പിന്തിരിയുന്നതാണ് നല്ലത്. ഇതായിരുന്നു വദാസിന്റെം താക്കീതിന്റെ രീതി.

അടുത്തദിവസം മാർഗരറ്റ് മറുപടി പ്രതീക്ഷിച്ചു വന്നപ്പോൾ മാർട്ടിൻദമ്പതിമാർക്ക് സത്യം തുറന്നുപറയുവാൻ കഴിഞ്ഞില്ല. അവർ അവളോട് പറഞ്ഞു. "ഒരു നേരിയ ആശയ്ക്ക് വഴിയുണ്ട്. എന്നാൽ ഒരുപക്ഷേ....."

"എന്നാൽ," "ഒരുപക്ഷേ" എന്നീ പദങ്ങൾ ആവത്തിച്ചാവർത്തിച്ച് കേട്ട് അവൾ മടുത്തുകഴിഞ്ഞിരുന്നു. തന്റെ ബന്ധുജനങ്ങൾ തന്നിൽനിന്നെന്തോ മറയ്ക്കുവാൻ ആഗ്രഹിക്കുന്നുണ്ടെന്നും അവർ സംഭീതരാണെന്നും അവൾ ഊഹിച്ചിരുന്നു. പിന്നീടവളൊരിക്കലും അവരെ സന്ദർശിച്ചില്ല—കഴിയുന്ന ആഴ്ചയിലൊരിക്കൽ ഫോൺ വഴി സന്ദർശനത്തിനുവേണ്ടി മാർട്ടിനുമായി ബന്ധം പുലർത്തിയ സന്ദർഭം ഒഴികെ. വീട്ടിലേക്കു വരുവാനുള്ള മാർട്ടിന്റെ ക്ഷണം അവൾ നിരസിച്ചുകളഞ്ഞു. പക്ഷേ ആഫീസിൽവന്നു കണ്ടുകൊള്ളാമെന്നവളേറ്റു.

* * *

ഗാംഭീര്യവും സമചിത്തതയും സ്ഫുരിക്കുന്ന ഭാവത്തോടെ അവൾ ആഫീസിൽ വന്നെത്തി. അവരുടെ കഴിഞ്ഞ കൂടിക്കാഴ്ചയ്ക്കുശേഷം അവൾ അധികമൊന്നും

വ്യത്യാസപ്പെട്ടിരുന്നില്ല. ശുചിയായവസ്ത്രധാരണം മാർഗി യുടെ യഥാർത്ഥസ്ഥിതിയെ തികച്ചും മറച്ചിരുന്നു. അവൾ കലശലായ ദാരിദ്ര്യത്തിലാണ്ടു് കിടക്കുകയാണെന്നും അ വൾ ചിലപ്പോൾ കൂലിവേലയെടുക്കാറുണ്ടെന്നും വാടകയ്ക്കു വാങ്ങുന്ന കിടക്കകളിലൊന്നിലാണവളുടെ ശയനമെന്നും ഒരു സൂപ്പുമാത്രമാണവളുടെ പ്രതിദിനാഹാരമെന്നും അവളെ കാണുന്നവരൊന്നുംതന്നെ പറയുമായിരുന്നില്ല. സന്ദർശകർക്കുവേണ്ടി മാർട്ടിന്റെ വലതുഭാഗത്തിട്ടിരുന്ന കസേരയിലൊന്നിലവൾ ആസനസ്ഥയായി. അവളുടെ കണ്ണുകൾ ഒരു നിമിഷം സ്റ്റാലിന്റെ പ്രതിമയിൽ തങ്ങി നിന്നിട്ടു് ക്രമേണ ശിരസ്സിന്റെ സാവധാനചലനത്തി നൊത്തു് താഴത്തേക്കുവന്നു.

മാർട്ടിനൊരു വിഷ്മിഷ്ടം അനുഭവപ്പെട്ടു. ഇക്കാലം മുഴുവൻ മാർഗററുമായി ബന്ധം പുലർത്താതിരുന്നതു് മനുഷ്യത്വഹീനമായ ഒരു പ്രവൃത്തിയായിപ്പോയെന്നു് അയാൾക്കു തോന്നി. അവളെ കണ്ടതിൽ സന്തോഷമുണ്ടെന്നു് അയാളെങ്ങനെ വെളിപ്പെടുത്തും? അതു വിഡ്ഢിത്തം മാത്രമല്ല, തെററിദ്ധാരണാജനകവുമായിരിക്കും.

വേദന നിറഞ്ഞുനിൽക്കുന്ന നിശ്ശബ്ദത ആദ്യം ഭഞ്ജിച്ചതു് മാർഗി തന്നെയാണു്. "ടോണീ, ഞാൻ നിങ്ങളെ ശല്യപ്പെടുത്തുകയാണെന്നു് വരുമോ?" ഭയാനകമായ വാർദ്ധക്യഭാവം ആ ശബ്ദത്തിൽ കലർന്നിരുന്നു. "ഞാൻ നിങ്ങളുടെ വീട്ടിലേയ്ക്കു വരാതിരുന്നതു് എന്റെ സന്ദർശനം നിങ്ങൾക്കു് ഹൃദ്യപ്രദമല്ലെന്നെനിക്കറിയാവുന്നതുകൊണ്ടാണു്. ഞാനിവിടെത്തന്നെയും വരേണ്ടതില്ലായിരുന്നു." 'മരണവും സാംക്രമികരോഗവും വഹിച്ചുകൊണ്ടു് വരുന്ന ഒരു സമുദായഭ്രഷ്ടയാണു് ഞാൻ' എന്നവൾ പറയുന്നതുപോലെയാണു് മാർട്ടിനു തോന്നിയതു്. "പക്ഷേ എന്റെ മനസ്സിനെ നിയന്ത്രിക്കുവാൻ എനിക്കു കഴിഞ്ഞില്ല. എനിക്കു നിങ്ങളോടു് സംസാരിച്ചേ മതിയാവൂ. ബർട്ട മരിച്ചുപോയെന്നറിയിക്കുവാനാണു് ഞാൻ വന്നതു്." ശാന്തവും നിർവികാരവുമായിരുന്നു

അവളുടെ സ്വരം. 'അതാ മഴപെയ്യുന്നു' എന്നു പറയുന്നതു പോലെയുള്ള ലാഘവത്തോടുകൂടിയാണവൾ ഞെട്ടലേല്പിക്കുന്ന ആ വാർത്ത അറിയിച്ചതു്.

"ഭയങ്കരം!" എന്നു പറഞ്ഞു് മാർട്ടിൻ നിർത്തി. കൂടുതലായെന്തെങ്കിലും പറയുവാൻ അയാൾക്കു കഴിഞ്ഞില്ല. മാർഗററിനെ തുറിച്ചു നോക്കിക്കൊണ്ടയാൾ മൗനിയായി.

"എന്നെ സംബന്ധിച്ചാണെങ്കിൽ അതു ഭയങ്കരം തന്നെ. പക്ഷേ അദ്ദേഹത്തിനു് അങ്ങനെയല്ല. അദ്ദേഹത്തിനതിൽക്കൂടുതൽ ആശിക്കുവാൻ സാദ്ധ്യമല്ല." ശാന്തയായി അവൾ പറഞ്ഞു. മാർട്ടിനെന്തെങ്കിലും പറയുന്നതിനു മുമ്പായി ബുദ്ധിമതിയും നയജ്ഞയുമായ മാർഗി തുടർന്നു: "ഹൃദയത്തിനു പഴുപ്പു ബാധിച്ചു് നാലു മാസത്തിനുമുമ്പദ്ദേഹം കിടപ്പിലായതാണു്. ആശുപത്രിയിൽ കൊണ്ടുപോകുവാൻ അവർ കൂട്ടാക്കിയില്ല. ഗ്രൂപ്പ്സൂപ്പർവൈസർ പരിശോധിച്ചു് അഭിപ്രായം രേഖപ്പെടുത്തിയതനുസരിച്ചു് ബർട്ടു് വേല ചെയ്യുകൊണ്ടിരുന്നു. മൂന്നാഴ്ചയ്ക്കു് മുമ്പദ്ദേഹത്തിനു ഫ്ളൂ ബാധിച്ചു. പത്തുദിവസങ്ങൾക്കുശേഷം അദ്ദേഹം മരിച്ചു. ന്യൂമോണിയാ ആയിരിക്കണം മരണകാരണം."

"ഭയങ്കരം!" മാർട്ടിൻ പിറുപിറുത്തു. "എനിക്കു് കഠിനമായ വ്യസനമുണ്ടു്, മാർഗീ. എനിക്കു പറഞ്ഞറിയിക്കുവാൻ കഴിയാത്തവിധത്തിൽ....."

"എനിക്കറിയാം ടോണി" മാർഗാറു് ഇടയ്ക്കുകയറി പറഞ്ഞു. "അദ്ദേഹം ധരിച്ചിരുന്ന സൂട്ടും രണ്ടുജോഡി ഷൂസും അവർ എനിക്കു് അയച്ചുതന്നു. കൂടാതെ അദ്ദേഹത്തിന്റെ വാച്ചും. ആദ്യയുദ്ധകാലം തൊട്ടദ്ദേഹത്തിനൊരു നിക്കൽ വാച്ചുണ്ടായിരുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ വിവാഹമോതിരം അവർ തിരിച്ചയച്ചുതന്നില്ല. അതദ്ദേഹത്തിന്റെ വിരലിൽ കിടക്കട്ടെയെന്നവർ കരുതിക്കാണും. പക്ഷേ ശവസംസ്കാരത്തിന്റെ ചിലവിന്റെ ബില്ലും എനിക്കയച്ചുതരാനവർ മറന്നില്ല."

മാർട്ടിന്റെ ഹൃദയചലനം നിന്നുപോകുമെന്നയാൾ

ഭയപ്പെട്ട. ശ്വാസം മുട്ടലും വേദനയും അയാളുടെ തൊണ്ടയിൽ തങ്ങിനിൽക്കുന്നതായി അയാൾക്കു തോന്നി. "മാർഗറെറ്റ്....." അയാൾ വിളിച്ചു.

"കാര്യമെല്ലാം ശരിയാക്കി." അക്കാര്യത്തിനെന്തെങ്കിലും ധനസഹായം ചെയ്യുവാൻ മാർട്ടിനൊരുമ്പെട്ടന്നതു തടയുവാനുൽക്കണ്ഠയുണ്ടായിരുന്ന മാർഗറെറ്റ് അതിവേഗം തന്റെ സംസാരം ആരംഭിച്ചു. "അദ്ദേഹത്തിന്റെ അവശിഷ്ടസാധനങ്ങളും എന്റെ വിവാഹമോതിരവും വിറ്റു ഞാൻ ബില്ലുകൊടുത്തു തീർത്തു." അവളുടെ സ്വരം ശാന്തമായിരുന്നു. "ബർട്ട വളരെ മതനിഷ്ഠയുള്ളവനായിരുന്നു. അദ്ദേഹത്തിനു് അവസാനനിമിഷത്തിലെ ആശ്വാസമെങ്കിലും അവർ നൽകിക്കാണണമെന്നു് ഞാനാശിക്കുന്നു....." അവൾ പെട്ടെന്നു നിർത്തിയ സംസാരം ഒരു നിമിഷത്തെ മൗനത്തിനുശേഷം തുടർന്നു. "ടോണീ, ഞാനൊരഭ്യർത്ഥനയുമായിട്ടാണു് നിങ്ങളെ സമീപിക്കുന്നതു്. നിങ്ങൾക്കു ചെയ്യുതരാൻ കഴിയുന്നില്ലെങ്കിലും ഞാൻ നിങ്ങളെ തെറ്റിദ്ധരിക്കുകയില്ല. പക്ഷേ പരമാവധി ശ്രമം ചെയ്യണമെന്നു് എനിക്കു തോന്നി. എമറി പത്രവായനക്കെഴുതാറുണ്ടെന്നു് നിങ്ങൾക്കറിയാമല്ലോ. ഒന്നോ രണ്ടു മാസത്തിൽ ഒരിക്കൽ അവനെറയോരോ കത്തെനിക്കു കിട്ടാറുണ്ടു്. അവനെ കിഴക്കോട്ടു്—സോവ്യറ്റു യൂണിയനിലേക്കു്—പറഞ്ഞയയ്ക്കുവാൻ പദ്ധതിയുണ്ടെന്നു് അവൻ എഴുതിയിരിക്കുന്നു." ഭീതിയുടെ ഒരു നിഴൽ മാർട്ടിന്റെ നേത്രങ്ങളിൽ പ്രതിഫലിക്കുന്നതവൾ കാണാതിരുന്നില്ല. പക്ഷേ കാലം കഴിഞ്ഞുപോയി. വിധി പ്രസ്താവിക്കപ്പെട്ടകഴിഞ്ഞു. "കായികശക്തികൾക്കു് മുൻഗണനയുള്ള എന്തെങ്കിലും തൊഴിൽ കിട്ടിയാൽ അവനെ അവർ മോചിപ്പിച്ചേക്കുമെന്നവൻ പറയുന്നു. നിങ്ങൾക്കെന്തെങ്കിലും ചെയ്യാൻ കഴിയുമെങ്കിൽ....." അവൾ വീണ്ടും മൗനിയായി. പക്ഷേ യാചിക്കുന്ന ആ നേത്രങ്ങൾ അയാളോട് സംസാരിച്ചു.

വദാസിന്റെ വാക്കുകൾ മാർട്ടിന്റെ മനസ്സിൽ മാറ്റൊലിക്കൊണ്ടു. "ഏതൊരു കൈകടത്തലും ഔദ്യോ

ഗികകാര്യങ്ങളിൽ തലയിടുന്നതായി വ്യാഖ്യാനിക്കപ്പെട്ടുമെന്നും അതിനു ശ്രമിക്കുന്ന വ്യക്തി ഗുരുതരമായ ഭവിഷ്യത്തുകളെ നേരിടേണ്ടിവരുമെന്നും .....''

മാർട്ടിന്റെ മനസ്സിൽ ഉയർന്നുപൊന്തിയ വൈകാരിക കോലാഹലത്തിൽ ആ വാചകത്തിന്റെ ബാക്കി ഭാഗം ലയിച്ചുതാണു.

—അതെ, സ്വന്തംകടമ നിർവഹിക്കുവാൻ തയ്യാറാകുന്നവർ—മാനുഷികവികാരങ്ങളുടെ ആജ്ഞയെ ധിക്കരിക്കുവാൻ സാധിക്കാത്തവർ—മേല്പറഞ്ഞഗണത്തിൽപെട്ടവരാണു്.

''ഒരു അഗ്നിശമനത്തൊഴിലാളിയായോ ദൂതനായോ എന്തെങ്കിലും ഒരു ജോലി.'' ആ അധരങ്ങൾ വിറയ്ക്കുന്നുണ്ടായിരുന്നു.

മാർട്ടിൻ ഫോണെടുത്തു പാർട്ടിസെക്രട്ടറിയെ വിളിച്ചു. ''സഖാവു് മോർവായോ? മാർട്ടിനാണു് സംസാരിക്കുന്നതു്. തടസ്സമുണ്ടാക്കിയതു ക്ഷമിക്കണം. വളരെ പ്രധാനപ്പെട്ട ഒരു കാര്യത്തിനു് നിങ്ങളുടെ സഹായം പ്രതീക്ഷിക്കുന്നു. തടങ്കൽ പാളയത്തിലെ എന്റെ ഒരു ബന്ധുവിന്റെ കാര്യമാണു്. ഇതാ ഈ ഇൻസ്റ്റിട്യൂട്ടിൽ തന്നെ ഒരു ജോലി ലഭിച്ചാൽ ആ മനുഷ്യൻ രക്ഷപെടും. അതുവിധഗ്ദ്ധരല്ലാത്ത പലരെയും നാം ജോലിക്കെടുത്തിട്ടുണ്ടല്ലോ. അയാൾ അപേക്ഷ അയച്ചാൽ അതു പരിഗണിക്കപ്പെട്ടുമെന്നു കരുതട്ടെയോ?''

''സാദ്ധ്യമല്ല, സഖാവു് മാർട്ടിൻ'' മോർവാ ഉത്തരം പറഞ്ഞു. ''തടവുകാരെ രക്ഷിക്കുകയല്ലല്ലോ നമ്മുടെ ജോലി.''

''അയാളുടെ വിശ്വസ്തതയ്ക്കു് ഞാൻ ഉറപ്പുതരാം'' ഗത്യന്തരമില്ലായ്കയാലാണു് മാർട്ടിനതു പറഞ്ഞതു്.

''സഖാവു് മാർട്ടിൻ'' പരുഷസ്വരത്തിലാണു് മോർവാ പറഞ്ഞതു്. ''എന്റെ ഉപദേശം സ്വീകരിക്കൂ.

ഇതിൽ തൊട്ടുകളിക്കരുതു്. അല്പംകാര്യങ്ങൾ ഞാൻ പറയാം. അവിശ്വസ്തനാണെന്നു് തെളിയിക്കുവാൻ അവസരം ലഭിക്കാത്ത ഒരാൾ വിശ്വസ്തനായിരിക്കണമെന്നില്ല.''

''നിങ്ങൾക്കീ മനുഷ്യനെക്കുറിച്ചു് ഒന്നുംതന്നെയറിഞ്ഞുകൂടാ.'' മാർട്ടിന്റെ ശബ്ദം പരുഷമായിരുന്നു.

''യാതൊരു കാരണവുംകൂടാതെ ഈ മനുഷ്യൻ നാടുകടത്തപ്പെട്ടുവെന്നു് നിങ്ങൾ പറയുന്നുവോ?''

''അതെ. യാതൊരു പ്രത്യേക കാരണവുംകൂടാതെതന്നെയെന്നാണു് ഞാൻ പറയുന്നതു്.''

''സ. മാർട്ടിൻ, ചില തത്വങ്ങളുടെ അടിസ്ഥാനത്തിൽ ഈ വാദം നിഷ്പ്രയോജനമാണെന്നു് നിങ്ങൾക്കെത്രകൊണ്ടു തോന്നിയില്ല? കരുതൽ തടങ്കൽ നിയമം സക്കാരിന്റെ പ്രഖ്യാപിതനയത്തിനനുസൃതമാണെന്നു് നിങ്ങൾ ഗ്രഹിച്ചിട്ടില്ലായിരിക്കാം.'' ആ സ്വരം ഉറഞ്ഞതും അതിൽ ധ്വനിച്ചിരുന്ന ഉൽകൃഷ്ടഭാവം വ്യക്തമായിരുന്നു.

തീർച്ചയായും അതെ. ഈ വാദം നിഷ്ഫലവും തേജോവധം ചെയ്യുവാനുതകുന്നവിധം ജുഗുപ്സാവഹവുമാണു്. മാർട്ടിന്റെ അസ്വസ്ഥത പെട്ടെന്നു ഭയമായി മാറി. വദാസിന്റെ താക്കീതിനെ അവഗണിച്ചു് അയാൾ വളരെയേറെ മുമ്പോട്ടു പോയിക്കഴിഞ്ഞിരുന്നു. കൈകടത്തലിനെതിരായി അയാൾ രണ്ടാമതും താക്കീതു ചെയ്യപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. ഏതു മുന്നറിയിപ്പാണവസാനത്തേതെന്നറിയുവാൻ അയാൾക്കു് യാതൊരുമാർഗ്ഗവും ഇല്ലതന്നെ.

''ശരി'' നിർജ്ജീവസ്വരത്തിൽ അയാൾ പറഞ്ഞു. എന്നാൽ മറുവശത്തുനിന്നു മറുപടി ഉണ്ടായില്ല. നിശ്ശബ്ദതയിഴഞ്ഞു നീങ്ങി. മാർട്ടിനറിയാതെ മോർവാ ഫോൺ താഴെ വച്ചുകഴിഞ്ഞിരുന്നു.

അയാൾ മാർഗരറ്റിനെ നോക്കി. അവളുടെ തിരിച്ചുള്ള നോട്ടം നിരാശാനിർഭരമായ ഒരു മുഖത്തുനിന്നായി

രുന്നു. 'രക്ഷയില്ല' എന്ന ഭാവംസ്ഫുരിക്കുന്നവിധം അയാൾ തലകുലുക്കി.

"ടോണീ, നിങ്ങൾക്കു നന്ദി." മാർഗി പറഞ്ഞു. "എല്ലാവരും ചെയ്യാൻ കൂട്ടാക്കാതിരുന്ന കാര്യം നിങ്ങൾചെയ്തു. നിങ്ങൾക്കതുകൊണ്ടു കുഴപ്പമുണ്ടാകുകയില്ലെന്നു ഞാൻ കരുതുന്നു." അവൾ എണീറ്റിട്ട് യാത്രയ്ക്കൊരുമ്പെട്ടു.

"ഞാൻ വ്യസനിക്കുന്നു" അയാൾ പിറുപിറുത്തു. സ്വരം അല്പംകൂടി ഉയർത്തി അയാൾ വീണ്ടും പറഞ്ഞു. "മാർഗീ, എനിക്കു വ്യസനമുണ്ട്." അകലെയെങ്ങോ നിൽക്കുന്ന ഒരാളോടു പറയുന്നതുപോലെ അയാൾ ഉറക്കെപ്പറഞ്ഞു. "പക്ഷേ നിനക്കുവേണ്ടി വ്യക്തിപരമായി എനിക്കെന്തെങ്കിലും ചെയ്യുവാൻ കഴിഞ്ഞാൽ—ചെയ്യുവാൻ കഴിയുമെന്നാണെന്റെ വിശ്വാസം....."

"ഓ വേണ്ട. വേണ്ട" മാർഗി പറഞ്ഞു. "എനിക്കൊന്നുംതന്നെയാവശ്യമില്ല. ഇതിനുതന്നെ വളരെയേറെ നന്ദിയുണ്ട്."

X X X X

കഠിനമായ നിരാശയും ക്രോധവും മാർട്ടിനെ ആവേശിച്ചു. കോണിപ്പടിച്ചുവട്ടിലെ കൈപ്പത്തികളിൽ തലയമർത്തിപ്പിടിച്ചുകൊണ്ടയാൾ ആ മേശമേൽ കുനിഞ്ഞുകിടന്നു. ചിന്തിക്കാതിരിക്കുക. അതാണേറ്റവും നല്ല ആത്മനിയന്ത്രണം. അതൊരു നിശ്ചയത്തിലേക്കു നമ്മെ നയിക്കുന്നില്ല. പക്ഷേ മനഃപ്രയാസത്തിൽ നിന്നും നമുക്കു രക്ഷനേടാം. മാനുഷികവികാരങ്ങൾക്കും സാമാന്യബുദ്ധിക്കും യാതൊരു സ്ഥാനവുമില്ലാത്ത ഒരു സാമൂഹ്യവ്യവസ്ഥിതി!

ഞാൻ ദൈവത്തെയല്ല സേവിക്കുന്നതു്. മാർട്ടിൻ ആത്മഗതം ചെയ്തു. ഞാൻ സാത്താനെ സേവിക്കുന്നവെങ്കിൽ അതാരുടെ തെറ്റുകൊണ്ടാണു്? അതൊരു തെറ്റാണെന്നെങ്ങനെ പറയാം? ഞാൻ ഞാനല്ലാതായിത്തീ

രുമോ? പക്ഷേ ഞാൻ ഞാനല്ലാതായിത്തീരുകയാണു്. ഞാൻ വേറൊരാളായിക്കഴിഞ്ഞു. എന്റെ സത്ത എന്നേ പൊയ്പോയി.

എന്റെ ദൈവമേ നീ എന്നെ കൈവിട്ടതെന്തു്?

അഥവാ ഞാൻ.....അല്ല — എന്നിൽനിന്നന്യനായ ഏതോ ഒരാൾ അവിടുത്തെ കൈവിട്ടതാണോ?

എനിക്കു് വിശ്വാസസ്ഥിരതയോ ധൈര്യമോ ഇല്ലതന്നെ. മാർട്ടിൻ വിചാരിച്ചു.

ആ ഇരുട്ടറയിൽ നിരാശയിലേക്കു് വഴുതി വീണുതാൻ ഇരിക്കുന്ന കാഴ്ച മാർട്ടിൻ ഒരു നിമിഷം കണ്ടു. കരോളായുടെ ആമന്ത്രണശബ്ദം മാർട്ടിന്റെ കർണ്ണങ്ങളിൽ ധ്വനിച്ചു.

"നാം ജീവിക്കും. നമുക്കു് വിശ്വാസവും സത്യവുമുള്ള കാലത്തോളം നാം ജീവിക്കുകതന്നെ ചെയ്യും." കരോളായുടെ ആ ഗുണങ്ങൾ രണ്ടും ഉണ്ടായിരുന്നു.

6

"നിങ്ങൾ വളരെ ക്ഷീണിച്ചമട്ടിലാണല്ലോ, സഖാവു് മാർട്ടിൻ." ഓൾഗായുടെ സ്വരത്തിൽ കലർന്നിരുന്നതു് സഹതാപമല്ല, പ്രത്യുത ജിജ്ഞാസയാണു്.

"ഒരു പല്ലുവേദന." മാർട്ടിൻ പറഞ്ഞു. "ഞാനൊരാസ്പിരിൻ കഴിക്കാം." അയാളുടെ തലവേദന അനുനിമിഷം വർദ്ധിക്കുകയായിരുന്നു. പക്ഷേ ഹംഗറിയിൽ ഇനിമേലിൽ തലവേദന നിലനിൽക്കുവാൻ പാടില്ല! അതുകൊണ്ടയാളുടെ തലവേദനയും നിലനിന്നില്ല. അഥവാ അതങ്ങനെ നിലനിന്നാൽ വിദ്ധ്വംസകപ്രവൃത്തികളിലേക്കുള്ള പാതയിലെ ആദ്യഘട്ടമായ വ്യസനഭാവം അയാളിലാരോ പിക്കപ്പെട്ടവാൻ അതു കാരണമായേക്കാം.

"മിസ്സസ്", ബാർഫേയുടെ സന്ദർശനത്തെക്കുറിച്ചു് ഒരു കുറിപ്പെഴുതുവാൻ നിങ്ങളാഗ്രഹിക്കുന്നുവോ?" മാർഗററു് ആരാണെന്നും അവളെന്തിനു വന്നുവെന്നും അവളുടെ സന്ദർശനത്തെക്കുറിച്ചു് ഒരു കുറിപ്പെഴുതുവാനുണ്ടാവില്ലെന്നും ഓൾഗായ്ക്കു് നന്നായറിയാമായിരുന്നുവെങ്കിലും അവളതങ്ങനെ ചോദിച്ചുവെന്നേയുള്ളു.

"ഒന്നുമില്ല നന്ദി. അതൊരു വ്യക്തിപരമായ കാര്യം മാത്രമായിരുന്നു. അവൾ വകയിലെന്റെ ഒരു സഹോദരിയാണു്. തന്റെ ഭർത്താവു് മരിച്ചുപോയ വിവരം അറിയിക്കുവാനാണു് അവൾ വന്നതു്."

"ഞാൻ ഖേദിക്കുന്നു." ഒഴുക്കൻ മട്ടിൽ ഓൾഗാ പറഞ്ഞു."

മാർട്ടിൻ വിഷയം മാററി. "ഇന്നു നിങ്ങൾ പ്രാതൽ കഴിക്കുവാൻ പുറത്തു പോകുന്നുവോ? എന്റെ ഭാര്യ താമസിയാതെ ഇവിടെ എത്തും. മൂന്നുമണിവരെ ഞാൻ മടങ്ങിയെത്തുകയില്ല. അഞ്ചുമണിക്കെന്റെ പ്രഭാഷണങ്ങൾ

കഴിയുന്നതുവരെ നിങ്ങളിവിടെ ഉണ്ടായിരിക്കണമെന്നു് എനിക്കു് നിർബന്ധമില്ല.''

''നന്ദി.'' നീരസം സ്വരത്തിൽ ധ്വനിപ്പിച്ചുകൊണ്ടവൾ തുടർന്നു: ''ഞാൻ പ്രാതൽകഴിക്കുവാൻ പുറത്തു പോയാൽ ഒന്നരമണിക്കിവിടെ മടങ്ങിയെത്തും. നിങ്ങളുടെ അഭാവത്തിൽ ഞാനെന്തെങ്കിലും ചെയ്യുതീക്കേണ്ടതുണ്ടോ സ. മാർട്ടിൻ.''

തന്റെ അനുയായിയോടുള്ള പാർട്ടിപ്രമാണിയുടെ സ്വരവും തന്റെ മേധാവിയെക്കാൾ താനുയർന്നവനാണെന്നു കരുതുന്ന സൈനികോദ്യോഗസ്ഥന്റെ ഭാവവും അവളുടെ സ്വരത്തിൽ കലർന്നിരുന്നു.

''ഒരാസ്പിരിൻ ഗുളികയും അല്പം വെള്ളവും.....'' ആ അഭ്യർത്ഥന അവളെ ഈർഷ്യാകുലയാക്കുമെങ്കിലും അവൾക്കതു നിരസിക്കുവാൻ വിഷമമാണെന്നയാൾക്കറിയാമായിരുന്നു.

ഓൾഗാഷ്ക്കു് തിരിച്ചടി നല്ല വശമായിരുന്നു. ''നിങ്ങളൊരു ദന്തവൈദ്യനെ കാണുകയാണുത്തമം. ഞാനതിനു് ഏർപ്പാടു ചെയ്യട്ടെയോ?''

''ശരി. പക്ഷേ അതു പിന്നീട്ടുമതി.'' അയാൾ പ്രതിവചിച്ചു.

''ങാ. അതു ശരി.'' അവൾ മുറിയിൽനിന്നു നിഷ്ക്രമിച്ചു. കുറെ നിമിഷങ്ങൾക്കുശേഷം പ്രഥമശുശ്രൂഷാമുറിയിൽനിന്നുവന്ന ഒരു നേഴ്സ് ഒരു ഗ്ലാസ് വെള്ളവും ഒരു ഗുളികയും അയാൾക്കു നൽകി. വേദന കൂട്ടുന്നുവെങ്കിൽ തന്നെ അറിയിക്കണമെന്നയാളോടഭ്യർത്ഥിച്ചുകൊണ്ടു് അവളും പുറത്തേക്കു നടന്നു.

ഏതാനും നിമിഷങ്ങൾക്കുള്ളിൽ കരോളാ അവിടെ വന്നുചേരുമെന്നതു് മാർട്ടിനെ തെല്ലൊന്നാശ്വസിപ്പിച്ചു. വൈകുന്നേരംവരെ കാത്തിരിക്കാൻ കഴിയാത്തവിധം എന്തോ അവൾക്കു സംഭവിച്ചിരിക്കുന്നു. സാധാരണ ശാന്തമായി സംസാരിക്കാറുള്ള അവളുടെ സ്വരത്തിൽ അക്ഷമയും പരിഭ്രാന്തിയും നിഴലിച്ചിരുന്നു.

ബോംബുവർഷംമൂലം തകർന്ന ഒരു പഴഞ്ചൻ കെട്ടി

Regd. No. KOLAKKUDY JAWAHAR GRANTHASALA

ടത്തിൽ കരോളായും താനും ഇരുട്ടിൽ അട്ടത്തട്ടത്തിരുന്ന ദൃശ്യം മാർട്ടിന്റെ മനസ്സിൽ ഉയർന്നുവന്നു. കെട്ടിടത്തിന്റെ കട്ടിയുള്ള ഭിത്തികളിലും തട്ടിൻപുറത്തും പതിച്ചു പൊട്ടിത്തെറിക്കുന്ന ബോംബുകളുടെ മേഘനാദവുമായിടകലർന്ന് കരോളായുടെ ശാന്തവും മൃദുലവും അഗാധവുമായ സ്വരം മാർട്ടിനന്ന ശ്രവിച്ചു. കരോളാ അനന്യസ്വതന്ത്രമായി തന്റെ സംസാരം തുടർന്നിരുന്നു. ഒരുപക്ഷേ തങ്ങളെ മിഴിച്ചു നോക്കുന്ന മരണദേവതയിൽനിന്നു ശ്രദ്ധ വ്യതിചലിപ്പിക്കുവാൻ അവളാഗ്രഹിച്ചിരിക്കണം. ഹൃദയത്തിന്റെ അഗാധതയിൽ നിന്നുറിവരുന്ന വികാരവായ്പോടുകൂടി അവൾ സ്വന്തം കഥ അയാളെ പറഞ്ഞു മനസ്സിലാക്കി. മരണത്തിനും ജീവിതത്തിനുമിടയ്ക്കുള്ള തലമുടിനാരിന്റെ വീതിയിലുള്ള അതിർത്തിയിലിരുന്നാണ് സംസാരിക്കുന്നതെന്നും തന്റെ സംസാരം ആത്മഗതമാണോ അതോ മറ്റു വല്ലവരോടുമാണോ എന്നും ചിന്തിക്കുവാനവൾ കൂട്ടാക്കിയില്ല. എത്ര ഉദാത്തമായ സമചിത്തത!

* * * *

വിശാലവും തരിശുമായ പ്രദേശമാണ് 'യാർഡ്'. ശീതകാലത്തെ മഞ്ഞും ഉഷ്ണകാലത്തെ കഠിനമായ ചൂടും ഇവിടെ അനുഭവപ്പെടും. പൂഴിപടലവും കൂട്ടികളും കോലാഹലവും ഇതിന്റെ പ്രത്യേകതകളാണ്. ആ നഗരത്തിലെ ഏറ്റവും വൃത്തികെട്ട ഭാഗത്തു് സ്ഥിതി ചെയ്യുന്ന ആ മൂന്നുനിലക്കെട്ടിടത്തിന്റെ പിൻഭാഗത്തായിട്ടാണ് ഈ തരിശുഭൂമിയുടെ സ്ഥാനം. കൂട്ടംകൂടി കഴിയുന്ന, ദുർഗന്ധം വമിക്കുന്ന, മുറിയേക്കാൾ ആ മുറ്റമാണു് ഓരോ കുട്ടിയും ഇഷ്ടപ്പെടുന്നതു്. വസന്തഗ്രീഷ്മാദി ഋതുക്കളിലെല്ലാം അവരവിടെത്തന്നെ. അവരവിടെയിരുന്നുല്ലസിക്കുന്നു. അവരവിടെയിരുന്ന് അപ്പത്തെസംബന്ധിച്ച് ചിന്തിക്കുന്നു. അവിടെയിരുന്നു തന്നെയവർ അപ്പത്തെക്കുറിച്ചുള്ള ചിന്ത വിട്ടകളയുവാൻ ശ്രമിക്കുന്നു. അവിടെത്തന്നെയാണവരുടെ മരണവും— ഗോവണിപ്പടി കേറുവെ മൂന്നാംനിലയിൽനിന്നും താഴെവീണ് കൊച്ചുജോണി മരിച്ചതവിടെവച്ചാണ്. അവി

ടെയാണവരുടെ ജനനവും—കൊച്ചുജൂസി ജനിച്ചതവിടെ വച്ചാണു്. പൂർണ്ണഗർഭിണിയായിരിക്കുമ്പോൾ കുടിയിറക്കപ്പെട്ട അവളുടെ അമ്മ അടുക്കളമുറിയിലെ ഒരു സ്റ്റൂളിലിരുന്നു് രാത്രി മുഴുവൻ കഴിച്ചുകൂട്ടി. ആ പ്രഭാതത്തിൽ പ്രസവവേദന ആരംഭിച്ചപ്പോൾ ആ സ്ത്രീ രണ്ടാം നിലയിൽ താമസിച്ചിരുന്ന മമ്മാലിസ്കാ എന്ന സൂതികർമ്മിണിയുടെ സഹായത്തോടുകൂടി ആ മുറിയിൽവെച്ചു് കൊച്ചുജൂസിയെ പ്രസവിച്ചു. മമ്മാലിസ്കാ പാവപ്പെട്ടവരുടെ സൂതികർമ്മിണിയായിരുന്നു. ഏതോ നല്ല മനുഷ്യർ ഏർപ്പാടുചെയ്ത ആംബുലൻസുകാർ വന്നെടുവാൻ താമസിച്ചുപോയി.

ആ മുറിയും ആ വസതികളിലെ കുട്ടികളുടെ ലോകമായിരുന്നു. അതവരുടെ സ്വർഗ്ഗമായിരുന്നു.

ഒരു കൊച്ചുപെൺകുട്ടി അതിന്റെ ഒരു മൂലയിൽ കൊണ്ടുപിടിച്ചഭിനയിക്കുകയാണു്. ആ അല്പസിക്കുന്ന കുട്ടികളുടെ ശബ്ദത്താൽ മുഖരിതമാണു് ആ അന്തരീക്ഷം. അവളാടുന്നു; പാടുന്നു; അഭിനയിക്കുന്നു. ഭൂതകാലത്തിലെന്നോ വസ്തുക്കളായിരുന്ന കുറെ തുണിക്കഷണങ്ങൾ മാത്രമാണവളുടെ ശരീരത്തെ അലങ്കരിച്ചിരിക്കുന്നതു്. ചിലപ്പോഴെല്ലാം അവൾ ആത്മവിളിക്കയും പൊട്ടിച്ചിരിക്കയും ചെയ്യുന്നുണ്ടു്. അവളഭിനയിക്കുന്ന കഥ ശോകസമ്പൂർണ്ണമെങ്കിൽ അവൾ പൊട്ടിക്കരഞ്ഞുവെന്നും വരാം. ആ കൊച്ചുനടിക്കു് എട്ടോ പത്തോ വയസ്സിൽ കൂടുതൽ പ്രായമില്ല. പാവപ്പെട്ടവരുടെ കുട്ടികൾ പ്രായപൂർത്തിയെത്തുന്നതുവരെ പാവപ്പെട്ടവർ തന്നെ. ആ കൊച്ചുപെൺകുട്ടിയുടെ ശരീരത്തിലും ബുദ്ധിയിലും ഭാവനയിലും പ്രകൃതി ഒരു സ്ത്രീയെ വളർത്തിയെടുക്കുകയാണു്. ഫലിതപ്രധാനവും ശോകമൂകവുമായ രംഗങ്ങൾ നീറുന്ന ദൈനംദിന ജീവിതത്തിൽനിന്നടർത്തിയെടുത്തു് അവൾ പ്രകടിപ്പിക്കുമ്പോൾ നമുക്കു് ആ സത്യം കാണാൻ കഴിയും. അയൽവക്കത്തു ജീവിക്കുന്ന പാവപ്പെട്ടവരുടെ പലവിധ കഷ്ടതകളും കൊച്ചുകൊച്ചു സന്തോഷങ്ങളും തുടർച്ചയായുണ്ടാകുന്ന നിരാശകളും അവളുടെ തന്മയത്വമായി അഭിന

യിച്ചു കാണിക്കുകയാണു്. എന്തെന്നാൽ ആ അനുഭവങ്ങൾ അവളുടെ രക്തത്തോടലിഞ്ഞുചേർന്നവയാണു്.

കുട്ടികൾ ആർപ്പുവിളിയും ഹസ്തഘോഷവും തുടരുകയാണു്. അസഹ്യമാംവിധം ശബ്ദകോലാഹലമാണവിടെ. പെട്ടെന്നൊരു മദ്ധ്യവയസ്ക അവിടെ പ്രത്യക്ഷയാകുന്നു. അവളുടെ ഭർത്താവു് ആശുപത്രിയിലാണു്. നിരന്തരമായ തലവേദന അവളെ ശല്യപ്പെടുത്തി. രണ്ടു കൈകൊണ്ടും തല താങ്ങി ഭിത്തിമേൽ ചാരിനിൽക്കുകയായിരുന്നു അവൾ. ശാന്തരായിരിക്കുവാൻ അവൾ കുട്ടികളോടു് അഭ്യർത്ഥിച്ചു; ന്യായവാദം നടത്തി; ഭീഷണിപ്പെടുത്തിനോക്കി. അവസാനം അവളുടെ വാക്കുകൾ ശാപവചനങ്ങളും അലർച്ചയുമായി മാറി. കഠിന നിരാശയിൽ അവൾ അലറി. "നായിന്റെ മക്കളെ! മിണ്ടാതിരിക്കിൻ. ഞാനെല്ലാത്തിനെയും ശരിപ്പെടുത്തിക്കളയും" പക്ഷേ ആ വാക്കുകളും നിഷ്ഫലമായി. ശബ്ദം കൂടിക്കൂടിവന്നു.

ഒരു കുട്ടിയും അവളെ ശ്രദ്ധിച്ചില്ല. ഒരു കുട്ടിമാത്രം അവളെ നോക്കിയിട്ടു് "അവിടെ കിടന്നു ചത്തോളൂ" എന്നു പറഞ്ഞിട്ടു് നാടകവേദിയിലേക്കു ശ്രദ്ധതിരിച്ചു. മൂലയിൽ ആ കൊച്ചു നടി ശ്രവണസുഖദമായി പാടുകയാണു്. അവൾ എവിടെനിന്നോ കേട്ടുപഠിച്ച ഒരു പ്രേമഗാനം. മറ്റു കുട്ടികൾ അവളുടെ പാട്ടിന്റെ അട്ടത്ത പാദങ്ങൾ ഏറ്റുപാടി.

കോലാഹലം അതിന്റെ പാരമ്യത്തിലെത്തി. ആ സ്ത്രീ തന്റെ വിഫലശ്രമം ഉപേക്ഷിച്ചിട്ടു് തന്റെ ഇരുണ്ട മുറിയിലേക്കു് വലിഞ്ഞു. തന്റെ കിടക്കയിലേക്കു് വീണിട്ടവൾ ഒരു തലയിണ എടുത്തു തന്റെ തലയ്ക്കു മുകളിലായി അമർത്തിവെച്ചു. അവൾക്കാകെക്കൂടിയുള്ള ആഗ്രഹം മരിക്കുവാനാണു്. ആ താന്തോന്നിക്കുട്ടികളും മരിക്കണം. എല്ലാവരും മരിക്കണം. അവൾ പിൻവാങ്ങിയതോടെ വിജയത്തിന്റെ സൂചനയായി ഒരട്ടഹാസം മുഴങ്ങി.

ഈ ശബ്ദം അസഹ്യപ്പെടുത്തിയിട്ടെന്നപോലെ ഏതെങ്കിലും ഒരു മൂലയിൽനിന്നൊരു സ്ത്രീ അവിടേക്കു വന്നു്, തന്റെ കുട്ടിയെ പിടിച്ചുകൊണ്ടുപോയി തല്ലിച്ച

തസ്സുക സാധാരണമാണ്. അന്നു് ആ കുട്ടിയുടെ കഷ്ട കാലംതന്നെ.

കുട്ടികൾ ഓരോരുത്തരായി പരിക്ഷിണരാകും. ആദ്യം ഓരോരുത്തരായും പിന്നീട് കൂട്ടമായും അവർ പരിഞ്ഞു പോകും. അവർക്കു വിശക്കുന്നുണ്ടാവും. അവർക്കെന്തെങ്കിലും കഴിക്കണം. അല്ലെങ്കിൽ തങ്ങളുടെ അമ്മമാരുടെ കാതുകളിൽ "അമ്മേ, എനിക്കു വിശക്കുന്നു" എന്നു മന്ത്രിക്കുകയെങ്കിലും ചെയ്യണം. സൂര്യൻ അസ്തമിക്കുകയാണ്. ഒരു മങ്ങിയ പാടലവർണ്ണത്തോടുകൂടി അമ്പിളിയമ്മാവൻ ആറിനക്കരെ കുന്നുകൾക്കു മുകളിൽ പ്രത്യക്ഷപ്പെടുകയായി. ക്രമേണ മുറ്റം വിജനമാകുന്നു. മുതിർന്നകുട്ടികൾ കുറച്ചുകൂടി കഴിഞ്ഞേ വരികയുള്ളു. ഇരുളിനു കട്ടികൂട്ടുമ്പോൾ, വാതായനങ്ങളിലെ ദീപങ്ങൾ പൊലിഞ്ഞുകഴിയുമ്പോൾ, കുമാരികുമാരന്മാർ അവിടെയെത്തും.

നാടകം അഭിനയിച്ചു ക്ഷീണിക്കാത്തവളായി കൊച്ചുകരോളാ മാത്രമേ ഉണ്ടായിരിക്കുകയുള്ളൂ. അംഗഹീനനായ ഫാക്ടറിത്തൊഴിലാളിയുടെയും താഴത്തെ നിലയിലെ മദ്യപയായ വൃദ്ധയുടെയും യുവാക്കളെ സ്വന്തം കൺചലനത്താൽ വലയിൽ വീഴിക്കുന്ന രണ്ടാം നിലയിലെ യുവതിയുടെയും മറ്റും ഭാഗങ്ങൾ അവൾ തന്മയത്വമായി അഭിനയിച്ചു കാട്ടാറുണ്ട്. മധുരസ്വരത്തിൽ അവളൊരു വിപ്ലവഗാനവും പാടും:—

"ഒട്ടിയ വയറുകളേ, ഉണരുണരൂ.....
പാവപ്പെട്ടവരേ, ഉണരുണരൂ....."

പുതുതായി ജനിച്ച ഒരു ശിശുവിന്റെ വിലാപം അവൾ അഭിനയിച്ചു കേൾപ്പിക്കും. ജന്മമെടുത്ത ശിശുവിന്റെയും അതിനു ജന്മമേകിയ മാതാവിന്റെയും ഭാഗങ്ങൾ അവൾ അഭിനയിക്കും. ഏകാന്തതയുടെയും ദാരിദ്ര്യത്തിന്റെയും അന്ധകാരത്തിന്റെയും സന്താനമായ ആ ശിശു അവൾക്കപരിചിതയല്ല.

സഭയിലാസമയത്തുള്ള ഏക പ്രേക്ഷകൻ ബേക്കറിയിലെ ഒരു പാചകക്കാരനാണ്. ഒരു രസികൻ ബേക്കറിയും ഒരു നല്ല വീടും സുന്ദരിയായ ഒരു ഭാര്യയും തടിച്ചു

കൊഴുത്ത ആറു കുട്ടികളും ബാങ്കിൽ തരക്കേടില്ലാത്ത ഒരു നിക്ഷേപവും ഒരുകാലത്തുണ്ടായിരുന്ന അയാളിന്നു പാപ്പരാണു്. താഴത്തെ നിലയിലെ ഗ്രഹപോലൊരു മുറിയിലാണു് അയാളുടെ വാസം. അയാൾ—വൃദ്ധനായ ഡെഫ് ജാക്കു്—അർദ്ധനഗ്നയായ ആ പെൺകുട്ടിയുടെ അംഗങ്ങളിൽ തന്റെ കണ്ണുകൾ നട്ടുകൊണ്ടു് ആ വാതിലും ചാരിയവിടെ നിൽക്കും.

ഡെഫ്ജാക്കിന്റെ ഉദ്ദേശം എന്താണെന്നവൾക്കറിയാം. ഇന്നതവൾക്കറിവാൻ കഴിവില്ലെങ്കിൽ നാളെയവളതു് മനസ്സിലാക്കും. ഒരു ശിശുവിന്റെ ക്രൂരതയോടെ അവൾ കൂട്ടതൽ ഉജാറായി അഭിനയിച്ചുതുടങ്ങി. വൃദ്ധനോടു കൂട്ടതൽ അടുത്തു നിന്നുകൊണ്ടു് സ്വതന്ത്രങ്ങളായ അംഗചലനങ്ങളോടുകൂടി അവൾ നാട്യം നടത്തി. അവളുടെ സ്വരം ഉയർന്നു. "പാകതയെത്താത്ത മൂപ്പിൽ" അവളൊരു ഹുറിയുടെ പ്രതീതി ജനിപ്പിച്ചു. ഡെഫ്ജാക്കിന്റെ ആവശ്യമെന്താണെന്നു് അവൾക്കറിയാം. അയാളുടെ കുടുംബം, ധനം, വ്യാപാരം മുതലായവയെയും എന്നെന്നേക്കുമായി അയാളുടെ ആരോഗ്യത്തെയും അപഹരിച്ചതു് ആ നോട്ടം തന്നെയാണു്. മുറത്തും തെരുവിലും കാണപ്പെടുന്ന പെൺകുട്ടികളെ തുറിച്ചുനോക്കിക്കൊണ്ടു് അവരുടെ കാതുകളിലെന്തോ മന്ത്രിക്കുന്നതയാളുടെ പതിവാണു്. അതിന്റെ അർത്ഥവും എല്ലാവർക്കും അറിയാം. അടുത്ത നിമിഷം തന്നെ വിളിച്ചു് തന്റെ കാതിലും അയാളതു മന്ത്രിക്കുമെന്നും അവൾക്കറിയാം. തന്റെ മുറിയിലേക്കയാളവളെ വിളിക്കും. പഴങ്ങൾ തരാമെന്നയാൾ പറഞ്ഞേക്കും. അവൾക്കു് പഴങ്ങൾ ജീവനാണു്. പക്ഷേ അവൾക്കവിടെ പോകുവാൻ സാദ്ധ്യമല്ല. എന്തെന്നാൽ .....അയാളുടെ മുറിയിൽ കടന്നാൽ അവളെ വകവരുത്തുമെന്നവളുടെ അച്ഛൻ ഒരിക്കൽ പറഞ്ഞിട്ടുണ്ടു്.

അച്ഛനെന്താണുദ്ദേശിക്കുന്നതെന്നു് അവൾക്കറിയാം. കരോളാ സ്വപിതാവിനെ സ്നേഹിക്കുന്നു. അച്ഛനെന്നു വച്ചാൽ അവൾക്കു ജീവനാണു്. അച്ഛൻ വളരെ ചുരുക്കമായേ വീട്ടിൽ വരാറുള്ളൂ. പട്ടണത്തിനു വെളിയിൽ

കൂലിവേലയാണയാളുടെ ജോലി. അയാൾ ഒന്നോ രണ്ടോ ആഴ്ച ആ വീട്ടിൽ താമസിക്കുന്നതവൾക്കിഷ്ടമാണെങ്കിലും ആ കുടുംബത്തിലെ മറ്റംഗങ്ങൾക്ക് അതിഷ്ടമല്ല. ആ ദിവസങ്ങളിൽ വീട്ടിൽ പട്ടിണിയായതുകൊണ്ടായിരിക്കണം. ഈ അവസരങ്ങളിൽ അയാൾ തന്റെ വീട്ടിൽ ചിന്താവിഷ്ടനായിരിക്കുകയോ പട്ടണത്തിലെ തൊഴിൽ വിതരണ ഏജൻസിയാഫീസിനു മുമ്പിലുള്ള ജനക്കൂട്ടത്തിനിടയിൽ നിൽക്കുകയോ ചെയ്യും. ഭാഗ്യദേവത അനുഗ്രഹിച്ചാൽ അയാൾക്ക് വീട്ടിലേക്ക് മടങ്ങേണ്ടി വരികയില്ല. ജോലി കിട്ടിയാൽ അയാൾ വീട്ടിലേക്കു പണമയയ്ക്കും. അന്നു വീട്ടിൽ ഒരുത്സവം തന്നെയായിരിക്കും. അപ്പവും ഇറച്ചിക്കറിയും ആ ദിവസത്തെ പ്രത്യേക വിഭവങ്ങളാണ്. അയാൾക്ക് ജോലിയൊന്നുമില്ലെങ്കിലും കരോളാസ്സ് സന്തോഷം തന്നെ. അച്ഛനെ കണ്ടുകൊണ്ടിരിക്കാമല്ലോ. തേൻപുരട്ടിയ ഒരുരുണ്ട് റൊട്ടിയും ഒരു കവിൾ മധുരിക്കുന്ന വീഞ്ഞും അവൾക്കു പണ്ടൊരു ദിവസം അച്ഛൻ നൽകിയ കാര്യം അവൾ അനുസ്മരിക്കാറുണ്ട്.

ഒരു സായാഹ്നത്തിൽ ഒരു മനുഷ്യൻവന്ന് അച്ഛൻ മരിച്ചുപോയെന്ന് അവളുടെ അമ്മയെ അറിയിച്ചു. പുതിയൊരു മില്ലിൽ പണിയെടുക്കവെ ഉയരത്തിൽ നിന്നയാൾ താഴെ വീണുവത്രേ. നഗരാതിർത്തിക്കു തൊട്ടടുത്തായിരുന്ന ആ മില്ലിൽ ഇഷ്ടിക ഉയർത്തലായിരുന്നു അയാളുടെ ജോലി. കഴുത്തിനു ഗുരുതരമായ പരുക്കേറ്റതാണ് അയാളുടെ മരണകാരണം. അടുത്തദിവസം ശവക്കോട്ടയിലേക്കു താൻ പോയതും അവൾ മറന്നിട്ടില്ല. അമ്മയും കാത്തിയും അവളോടൊപ്പമുണ്ടായിരുന്നു. പട്ടണത്തിൽ ഒരു വീട്ടിൽ ഷേലയ്ക്കുനിൽക്കുന്ന കാത്തി എത്ര വലുതായിപ്പോയി! ബെന്നും അവരുടെകൂടെ ഉണ്ടായിരുന്നു. കുടുംബത്തിലെ മുതിർന്ന അംഗമായ അയാൾക്ക് ഒരു വെടിക്കോപ്പുനിർമ്മാണശാലയിൽ ജോലിയുണ്ട്.

ആ ശവപ്പെട്ടി നാലുപേർ ചുമന്നു. ആ കുടുംബാംഗങ്ങൾ അവരെ അനുഗമിച്ചു. പാവപ്പെട്ടവരെ അടക്കം ചെയ്യുന്ന സ്ഥലത്തേക്കവർ നടന്നു. ഒരു പുരോഹിതൻ

പ്രാർത്ഥന നടത്തി. മുതലാളിമാരുടെ ധനദാഹത്തിനിര യായ അച്ഛനെക്കുറിച്ചോരാൾ ഒരു നെടുനെടുങ്കൻ പ്രസം ഗം ചെയ്തു. മുഷിഞ്ഞ വസ്ത്രധാരിയായ ആ പ്രാസംഗിക ന്റെ നേർക്ക് സാമാന്യം നന്നായി വസ്ത്രധാരണം ചെയ്ത ഒരാൾ തട്ടിക്കയറി. ശവസംസ്കാരസമയത്തല്ല തീപ്പൊരി പ്രസംഗം നടത്തേണ്ടതെന്നയാൾ വിശദീകരിച്ചു. കരോ ളാസ്സിതൊന്നും മനസ്സിലായില്ല. അച്ഛനെ ഇനിയൊരിക്ക ലും കാണാനൊക്കുകയില്ലല്ലോ എന്ന ചിന്തിച്ചവളുടെ ഹൃദയം വെന്തുനീറി. ശവപ്പെട്ടി കുഴിയിൽ താഴ്ത്തിവെ യ്ക്കപ്പെട്ടു. അവരെല്ലാം വീട്ടിലേക്ക് മടങ്ങി.

കാത്തിയും ബെന്നും കുറച്ചുനേരം വീട്ടിൽ കഴിച്ചുകൂ ട്ടിയിട്ട് അമ്മയെ കുറെ പണവും ഏല്പിച്ചുകൊണ്ട് മടങ്ങി പ്പോയി. കരോളാ മുറിയിലേക്കിറങ്ങിച്ചെന്നു. അവളെ കണ്ട് കുട്ടികൾ ആഞ്ഞുവിളിച്ചും അട്ടഹസിച്ചുംകൊണ്ടവ ളുടെ ചുറ്റും കൂടുന്നു.

കരോളാ നാട്യം തുടങ്ങുന്നു. ഇഷ്ടികചുമക്കുന്ന ഒരു തൊഴിലാളി താഴെ വീണു കഴുത്തൊടിഞ്ഞു് മരിക്കുന്ന ശോകമൂകമായ ഭാഗമാണവൾ അഭിനയിക്കുന്നതു്. കുട്ടി കൾ ആഞ്ഞട്ടഹസിക്കുന്നു. അവർക്കതൊരു തമാശ മാത്രമാ ണു്. കഴുത്തൊടിഞ്ഞുമരിച്ചനിലയിൽ അവൾ കിടക്കുക യാണു്. അച്ഛൻ തന്റെ അഭിനയം കണ്ടിട്ടില്ലല്ലോയെന്നാ ണവളുടെ ചിന്ത. അവളവിടെനിന്നു ശവക്കോട്ടയിലേക്കു നടക്കുകയാണു്. അച്ഛൻ ഇനിയൊരിക്കലും തന്റെ അഭി നയം കാണുവാൻ വരികയുമില്ല എന്നവളോർത്തു. പുരോ ഹിതനെ അനുകരിച്ചു ചില മന്ത്രങ്ങളും അവൾ ചൊല്ലാ തിരുന്നില്ല. കുട്ടികൾക്കിതൊന്നും മനസ്സിലായില്ല. തൊഴി ലാളിചൂഷണവും സോഷ്യലിസ്റ്റുവിപ്ലവവും അവളും പ്രസംഗിക്കുകയാണു്. അവയുടെ അർത്ഥമെന്താണു് എന്ന വൾക്കറിഞ്ഞുകൂടാ. അടുത്തതായി അവൾ ശവപ്പെട്ടി കുഴി യിൽ താഴ്ത്തിവെച്ചു മണ്ണിടുന്നഭാഗം അഭിനയിക്കുന്നു. കുട്ടികൾ ആർപ്പിടുന്നു. കരോളായും ചിരിക്കുന്നു. അവളുടെ കവിൾത്തടങ്ങളിലൂടെ കണ്ണുനീരും ഒഴുകുന്നുണ്ടു്. താൻ ഈ ലോകത്തിലൊറ്റയ്ക്കായിത്തീർന്നു, എന്നു് അവൾക്കു

റിയാം. അതാ ഒരു സ്ത്രീ ഇറങ്ങിവരുന്നുണ്ട്. അവൾ അലറുന്നു. "നായിന്റെ മക്കളെ, മിണ്ടാതിരിക്കിൻ. ശപിക്കപ്പെട്ട ശവങ്ങളെ, ഒന്നു നിൽക്കാൻ." അവളെയാരും ഗൌനിക്കുന്നില്ല.

അങ്ങനെയാണ് കരോളായുടെ ജീവിതമാരംഭിച്ചതു്.

* * *

അന്നു കരോളാ ഒരു സുന്ദരിയായ പതിനാറുകാരി പെൺകുട്ടിയായിരുന്നു. ഗ്രാൻഡ്ബൂൾവാറിലെ ഒരു പാവക്കടയിലായിരുന്നു അന്നവൾക്കു ജോലി. തുച്ഛവേതനം ലഭിക്കുന്ന അപ്രൻറീസായിരുന്നു അവൾ. മിക്കദിവസങ്ങളിലും അവൾ പട്ടിണിയായിരുന്നു. പക്ഷേ കുടുംബഭാരം അവളുടെ ശിരസ്സിലായിരുന്നു. രോഗിണിയായ മാതാവു് തൻറെ അലക്കുപണിയുപേക്ഷിച്ചു്, സ്വസ്ഥയായി കഴിഞ്ഞുകൂടിയിരുന്നു. തൻറെ പണം അമ്മയെ ഏല്പിക്കുമ്പോൾ അവൾ പുളകംകൊള്ളാറുണ്ടായിരുന്നു. തന്നെക്കാൾ പ്രായംകൂടിയ പെൺകുട്ടികളോടവൾ അസൂയപ്പെട്ടു. സന്ധ്യ മയങ്ങുമ്പോൾ അവരെ കാമുകന്മാരോ നന്നായി വസ്ത്രം ധരിച്ച മാന്യന്മാരോ സിനിമാശാലകളിലേക്കോ ഹോട്ടലുകളിലേക്കോ വിളിച്ചുകൊണ്ടുപോവുക പതിവായിരുന്നു. അവരുടെ നല്ലകാലം! ആ പെൺകുട്ടികൾക്കു് വർഷങ്ങൾ പറഞ്ഞാൽ തീരാത്ത കഥകൾ പറയാനുണ്ടാവും.

അവൾക്കും അതുപോലെ പ്രവർത്തിക്കാമായിരുന്നു. അവൾക്കു് സ്നേഹിതന്മാരുണ്ടായിരുന്നില്ല. അവൾ ഒരു പുരുഷനെയും ഇഷ്ടപ്പെട്ടിട്ടില്ല. തെരുവുകളിൽവെച്ചു് ചില പുരുഷന്മാർ അവളോടു് അടുത്തുനോക്കി. ഒരു പുഞ്ചിരി സമ്മാനിച്ചിട്ടവൾ നടന്നുപോകും. മാംസത്തിൻറെ തരിപ്പവളെയും അലട്ടാറുണ്ടു്. ലോകത്തിൽ ഏറ്റവും വലിയ കാര്യം പ്രേമമാണെന്നു് കരുതുന്ന പ്രായമാണല്ലോ അതു്. പക്ഷേ തൻറെ സ്വന്തം സ്വപ്നങ്ങളെയല്ലാതെ മറ്റൊന്നിനെയും പ്രേമിക്കുവാൻ അവൾക്കു കഴിഞ്ഞില്ല.

ഒരു നേരത്തെ ആഹാരത്തിനോ ഒരുടുപ്പിനോ നാടകശാലയിലെ ഒരു സായാഹ്നത്തിനോ വേണ്ടി മാത്രം തന്നെ വിൽക്കുവാൻ അവൾ തയ്യാറായില്ല. ഈ വിധം ക്ഷണിക സുഖങ്ങൾ കഠിനതരമായ നിരാശയുടെ മുന്നോടിയാണെന്ന് അവൾക്കറിയാം. സ്നേഹിതനായിക്കഴിയുന്ന കുമാരൻ ഒരു ദിവസം വന്നില്ലെങ്കിൽ—രാത്രിയിൽ തന്നോടൊപ്പം ആഹ്ളാദിച്ചു മദിച്ച വിവാഹിതനായ മനുഷ്യൻ അടുത്ത പ്രഭാതത്തിൽതന്നെ തിരിച്ചറിയുന്നില്ലെങ്കിൽ—അതുമല്ലെങ്കിൽ തന്റെ പ്രണയഗായകൻ തന്നോടൊപ്പം കഴിച്ചുകൂട്ടിയിട്ട് അതിന്റെ അനന്തരഫലങ്ങളെ ഭയന്ന് തന്നെ ഉപേക്ഷിക്കുകയാണെങ്കിൽ—എല്ലാം മിഥ്യയെന്നവൾ കരുതി.

പക്ഷേ അവളുടെ ചിന്തകളും സ്വപ്നങ്ങളും അവസാനിച്ചില്ല. അതു പുനർജ്ജന്മംകൊണ്ടു ജീവിച്ചു. കരോളാ ഒരു നടിയാകുവാനാഗ്രഹിച്ചു. ക്രമേണ അതൊരു ദാഹമായി മാറി. നാട്യസംബന്ധമായ ഒരു പ്രസിദ്ധീകരണം വിലയ്ക്കു വാങ്ങുന്നതിനവൾ ഒരു ദിവസം പട്ടിണികിടക്കാൻ മടിച്ചിരുന്നില്ല. അതു വാങ്ങി അർദ്ധരാത്രിവരെ ഉറക്കമിളച്ചിരുന്നു വായിക്കും. അടുത്ത ഞായറാഴ്ച നടക്കുന്ന മാറിനി കാണുവാനവൾ ഈ ഞായറാഴ്ചകൂടി പണിയെടുക്കുവാൻ തയ്യാറായി.

ആ വിധമൊരു പുറദീസാ സന്ദർശനത്തിനു ശേഷം വീട്ടിലേക്കു മടങ്ങുന്നതെത്ര രസകരമാണ്! അടുക്കളയിലെ സ്റ്റൗവിനു സമീപമിട്ടിരിക്കുന്ന പായിൽ മധുരസ്വപ്നങ്ങൾ വാർത്തെടുത്ത സ്വപ്നങ്ങളുമായി നീണ്ടുനിവർന്നു കിടക്കുക! ആ അർദ്ധസുഷുപ്തിയിൽ വേദിയിലെ ഓരോ ദൃശ്യവും അയവിറക്കുക! ആ രംഗങ്ങൾ തന്റെ മനസ്സിന്റെ തിരശ്ശീലയിൽ പ്രതിഫലിപ്പിച്ചുകൊണ്ട് അതിലെ നായികയായി സ്വയം സങ്കല്പിക്കുക! ആർഭാടവിളിക്കുന്ന ദരിദ്രബാലന്മാരുടെ മുമ്പിൽ നടിച്ചിരുന്ന ഭ്രതകാലമൊ നാടകശാലയിലെ അനുമോദനം മുഴക്കുന്ന പ്രേക്ഷകരുടെ മുമ്പിലഭിനയിക്കുന്ന സൗവർണ്ണഭാവിയൊ എന്താണവൾ സ്വപ്നത്തിൽ കാണുന്നതു്?

അവളുടെ സ്വപ്നങ്ങൾ നീണ്ടുനീണ്ടു പോയി. നൃത്തം ചെയ്യുകയും പാട്ടുകയും അഭിനയിക്കുകയും ചെയ്യുന്നതാരോളാ! പ്രേക്ഷകരെ ആനന്ദലഹരിയിലാറാടിക്കുന്നതാരോളാ! ആ ദരിദ്രവാസിക്കുട്ടികളെവിടെ? ലക്ഷക്കണക്കിനു് അവൾക്കുണ്ടാകാവുന്ന ആരാധകവൃന്ദമെവിടെ?

തന്റെ ഭാവി അതുതന്നെയെന്നവൾ അടുത്ത പ്രഭാതത്തിൽ ഉറക്കമുണർന്നുടനെ നിശ്ചയിച്ചു. വിയർപ്പും ദുരിതവും നിറഞ്ഞ ആ ചെറ്റ വർക്കുഷോപ്പോ, വിശക്കുന്ന ബാലന്മാരുടെ ആസ്ഥാനമോ, മരണവും രോഗവും സദാ ഭീഷണിപ്പെടുത്തുന്ന ആ ഫ്ളാറ്റിലെ ഇരുട്ടറയിൽ തരുണിയും സുന്ദരിയും ആയി കഴിഞ്ഞുകൂടുന്ന തന്നെ ഈ യൗവനകാലത്തു് അശുദ്ധമാക്കിയിട്ടു് ഒരു ശുഷ്ക്കശൂന്യമായ വാർദ്ധക്യകാലം തനിക്കു സമ്മാനിക്കുവാൻ നടക്കുന്ന യുവാക്കന്മാരും വൃദ്ധന്മാരും നിറഞ്ഞ സമൂഹമോ തന്റെ ഭാവിക്കു് അനുയോജ്യരായവയല്ല. ഒരിക്കലും തന്റെ ജീവിതം താൻ പാഴാക്കിക്കളയരുതു്. സൂക്ഷ്മതയും സ്ഥിരോത്സാഹവും ബുദ്ധിസാമർത്ഥ്യവും, വേണ്ടിവന്നാൽ ക്രൂരതയും തന്റെ വിജയത്തിനനുപേക്ഷണീയങ്ങളായ ഘടകങ്ങളാണെന്നവൾക്കു് അറിയാമായിരുന്നു. തന്നോടതന്നെ ക്രൂരത കാട്ടേണ്ടിവന്നാൽ അതിനുമവൾ തയ്യാറായിരുന്നു.

* * * *

കുറേയാളു ജോലിചെയ്യുന്ന ഷാപ്പിന്റെ ഉടമസ്ഥയുടെ മകനായ പതിനെട്ടുകാരൻ ചാർലി ഒരു ദിവസം ഷാപ്പിൽ വന്നു. തന്റെ അമ്മയ്ക്കൊരു സന്ദേശവും അയാൾ കൊണ്ടുവന്നിരുന്നു. അയാളുടെ ആഗമനം തൊഴിലാളിപ്പെൺകുട്ടികളെ ചില മാനസിക വിഭ്രമങ്ങൾക്കു് ഇരയാക്കുക സാധാരണമാണു്. ചുവന്നു കിളരംകൂടിയ മുൻശുണ്ഠിക്കാരനായ ഒരു യുവാവു്. ഓരോ ഒഴിവുകഴിവുപറഞ്ഞയാൾ ആ ഷാപ്പിലെത്തും. അതു തന്റെ സ്വകാര്യമുറിയാണെന്നാണു് അയാളുടെ ഭാവം. ചാർലിയുടെ ശ്രദ്ധ

യെ ആകർഷിച്ച പെൺകുട്ടി ഭാഗ്യവതി തന്നെയാണ്. അയാളുടെ കാമുകിമാരിൽ ഒരുവളും (അവരൊരു സംഘം തന്നെ ഉണ്ടായിരുന്നു) ചാർലി തന്നെ വിവാഹം കഴിക്കുമെന്നാശിച്ചിരുന്നില്ല. രസികനായ ചാർലിക്കറിയാം പെൺകുട്ടികളോട് പെരുമാറേണ്ടതെങ്ങനെയെന്ന്. അയാളുടെ കീശയിലെപ്പോഴും പണം കാണും. എന്തെങ്കിലും കുഴപ്പമുണ്ടായാൽ അമ്മ അയാളെ സഹായിക്കാനെത്തും. കരോളാസ്സ് നാടകശാലയോടുള്ളത്ര പ്രേമം ആ പെൺകുട്ടികൾക്ക് ചാർലിയോടുണ്ടായിരുന്നു.

അന്നത്തെ സായാഹ്നത്തിൽ ചാർലിയുടെ നേത്രങ്ങൾ കരോളായെ കാൺതിന്നുവാൻ തുടങ്ങി. ഒരു വെല്ലുവിളി സ്വീകരിക്കുന്ന മട്ടിൽ അവളങ്ങോട്ടും നോക്കി. ഇതിനു മുമ്പൊരിക്കലും അവൾ ഈവിധം പ്രവർത്തിച്ചിട്ടില്ല. കരോളാ ഒരു നിമിഷംകൊണ്ട് ചാർലിയിൽ അനുരക്തയായതൊഴിച്ചാൽ മറെറാന്നും സംഭവിച്ചില്ല. കുറെ ദിവസത്തേക്ക് ചാർലി അവിടേക്കു വന്നില്ല. അയാളുടെ അസാന്നിദ്ധ്യം കരോളായുടെ വികാരാഗ്നിയിൽ എണ്ണപകരാനുപകരിച്ചു. അവളയാളെക്കുറിച്ചു ചിന്തിക്കുവാൻ തുടങ്ങി. അയാളോട് സംസാരിക്കുവാൻ അവളുടെ നാവ് തുടിച്ചു. അയാളുടെ കരങ്ങളെയും ഉരുണ്ട സ്കന്ധങ്ങളെയും സ്പർശിക്കുവാനവൾ മോഹിച്ചു. ഒരു "ഇത്" അവളെ കീഴടക്കി. സന്തുഷ്ടിയും സംഭ്രാന്തിയും അവളെ ഒരേസമയം തന്നെ ആവേശിച്ചു. ചാർലിയുടെ മുഖത്തുനോക്കി നിഷേധിക്കുവാനവൾ പ്രാപ്തയല്ലായിരുന്നു. കൗമാരാവസ്ഥയിൽ തന്നെ മാനസികമായി യൗവ്വനം നേടിയ കരോളാ പ്രഥമ പ്രണയം തുച്ഛസന്തുഷ്ടിയുടെയും തീരാദുഃഖത്തിന്റെയും മാതാവാണെന്ന മനസ്സിലാക്കിയിരുന്നു. ചാർലി മറെറാരു യുവതിയെയാണ് സമീപിക്കുന്നതെങ്കിൽ? അഥവാ തന്നോടിപ്പോൾ പ്രണയം ഭാവിക്കുന്ന അയാൾ ഏതാനും മാഴ്ചകൾക്കുശേഷം തന്നെയുപേക്ഷിക്കുവാൻ തുനിഞ്ഞാൽ? ആ വിധം സംഭവിച്ചാൽ എത്ര കടുത്ത നിരാശയിലായിരിക്കും താൻ പതിക്കുക!

ഏതാനും ദിനങ്ങൾക്കുശേഷം ചാർലി വീണ്ടും രംഗ

ത്തു പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ടു. വക്കുഷോപ്പ് അടച്ചുകഴിഞ്ഞു് ഒരു സായാഹ്നത്തിൽ കരോളാ തെരുവിൽ വച്ചയാളെ കണ്ടുമുട്ടി. അവളൊന്നു പുഞ്ചിരിതൂകി. അയാളവിടെ നിന്നു. "അമ്മയുടെ ജോലിക്കാരിലൊരുവളാണു്, അല്ലേ?" അയാൾ മൃദുസ്വരത്തിൽ ചോദിച്ചു.

കരോളാ തോൾ ചലിപ്പിച്ചു. "നിങ്ങളെന്താണു് പറയുന്നതെന്നു് എനിക്കറിഞ്ഞുകൂടാ."

"അറിഞ്ഞുകൂടെങ്കിൽ പറയാം. അന്നൊരു സായാഹ്നത്തിൽ ആ കണ്ണുകളെന്നെ തുളച്ചു മുറിക്കുകയായിരുന്നു."

"ഞാനോക്കുന്നില്ല" അവൾ ആനന്ദംകൊണ്ടു് മതിമയങ്ങുകയായിരുന്നു.

അയാളൊന്നു പൊട്ടിച്ചിരിച്ചു. "നിങ്ങളുടെ പേർ കരോളായെന്നാണു്; അല്ലേ? എനിക്കാപ്പേരു വളരെയിഷ്ടപ്പെട്ടു. നിങ്ങൾ തെരുവിന്റെ മൂലയിൽ നിന്നൊരു വണ്ടികയറാൻ പോവുകയാണോ? അതു് ഏതായാലും വേണ്ടാ. നമുക്കു കുറച്ചു നടക്കാം, എന്താ?"

കരോളായുടെ ഹൃദയം ധൃതഗതിയിൽ മിടിക്കുവാൻ തുടങ്ങി. അവൾ വണ്ടിനോക്കി നിൽക്കാറുള്ള സ്ഥലവും അവളുടെ പേരും അയാൾ കണ്ടുപിടിച്ചിരിക്കുന്നു. അയാൾ അവളെ കാത്തു നിൽക്കുകയായിരുന്നു.

ചാർലി അവളുടെ കരം ഗ്രഹിച്ചു. അവർ തെരുവിലൂടെ നടന്നു. അയാളവളെ ഒരു ഭോജനശാലയിലേക്കു് നയിച്ചു. അവൾ തന്റെ ആയുസ്സിലൊരിക്കലും കടന്നുചിന്തിച്ചിട്ടില്ലാത്ത—കണ്ണാടിപ്പാത്രങ്ങളിൽ പ്രദർശിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നതായി മാത്രം കണ്ടിട്ടുള്ള—പല ഭോജ്യവസ്തുക്കളും അയാളവൾക്കു് വാങ്ങിക്കൊടുത്തു. വീണ്ടും അയാൾ അവളുടെ കരം ഗ്രഹിച്ചു. ഒരു മായാജാലത്താൽ വിവശയായതുപോലെ അവളയാളുടെകൂടെനടന്നു. കുറെ കെട്ടിടങ്ങൾ കടന്നപ്പോളാണവൾ തന്റെ കടയുടമസ്ഥയുടെ വീടു് കണ്ടതു്, അവൾക്കു് പരിഭ്രാന്തിയും സന്തുഷ്ടിയും തോന്നി.

"നാമിവിടെ എത്തി". ചാർലി പറഞ്ഞു "നമുക്കുമുകളിലേക്കു് പോകാം."

"പക്ഷേ...നിങ്ങളുടെ അമ്മ..."

അവളുടെ കൈയിന്മേലുള്ള അയാളുടെ പിടി കൂടുതൽ മുറുകി! "അമ്മ പാരീസിൽ ഫാഷ്യൻഷോ കാണാൻ പോയിരിക്കയാണെന്ന കാര്യം നിനക്കറിഞ്ഞുകൂടെ പെണ്ണേ?" അവർ മുകൾത്തട്ടിലേക്കു നടന്നു. ചാർലി തന്റെ സ്വരം താഴ്ത്തി. "വേലക്കാരിക്ക് ഇന്ന് അവധിയും നൽകി. അവൾക്ക് വലിയ കാര്യമാണ് അവധികിട്ടുന്നത്" അയാൾ പൊട്ടിച്ചിരിച്ചുകൊണ്ട് മുറിയുടെ കതകു തുറന്നു. പക്ഷേ അകത്തേക്കു കടക്കുവാൻ കരോളാ മടിച്ചു.

"അകത്തേക്കുവരൂ. ഭോഷത്തം കാട്ടാതിരിക്കൂ. ഞാനീ വീട്ടിൽ കൊണ്ടുവന്നിട്ടുള്ള ആദ്യത്തെ പെൺകുട്ടിയല്ല നീ".

ഓരോ പെൺകുട്ടിയോടും പെരുമാറേണ്ടതെങ്ങനെയെന്നറിയുവാൻ കഴിയത്തക്കവിധം അയാൾക്കു പ്രായപൂർത്തി വന്നിരുന്നു. പക്ഷേ കരോളാ തന്നെ പ്രേമിക്കുന്ന പെൺകുട്ടിയാണെന്ന സത്യം മനസ്സിലാക്കുന്നതിനു ബാലസഹജമായ കാമത്തിനു മാത്രം വശംവദനായിരുന്ന ചാർലിക്കു കഴിഞ്ഞില്ല. തങ്ങളുടെ സമാഗമം യാദൃച്ഛികമല്ലെന്നും മുൻകൂതലനുസരിച്ച് തയ്യാറാക്കപ്പെട്ടതാണെന്നുമുള്ള വസ്തുത ക്രമേണ അവൾ മനസ്സിലാക്കിയപ്പോൾ, അവളുടെ മനസ്സെത്രമാത്രം ത്രസിച്ചുവെന്നയാൾ മനസ്സിലാക്കിയില്ല. അയാൾക്കാവശ്യം തന്റെ മാംസത്തിന്റെ ഇക്കിളിമാറുക മാത്രമായിരുന്നു. അതോടെ ഈ ബന്ധം അവസാനിപ്പിക്കുന്നതിലും അയാൾക്ക് വിസമ്മതമില്ലായിരുന്നു.

അതിമനോഹരങ്ങളും വിലപിടിച്ചതുമായ പല ഉപകരണങ്ങളും അവളാ മുറിയിൽ കണ്ടു. അവൾ മുറിയിൽ കടന്നയുടൻതന്നെ അയാൾ തിരിഞ്ഞവളെ ആലിംഗനം ചെയ്തു. കൂടാതെ അവളുടെ അധരങ്ങളിൽ അമർത്തി ചുംബിക്കയും ചെയ്തു. അയാളുടെ കരങ്ങൾ തന്റെ ചെറുതും ഉറച്ചതുമായ സ്തനങ്ങളെ തഴുകുന്നതായും തന്റെ നിതംബത്തെ മർദ്ദിക്കുന്നതായും തന്റെ പാവാട അഴി

ക്കുന്നതായും ബ്ളൗസൂരി തന്നെ അനാവൃതയാക്കുന്നതായും അവൾക്കുതോന്നി. കട്ടിലിലേക്കവൾ വീഴ്ത്തപ്പെടുന്നതായും അവളുടെ മുട്ടുകളെ അയാൾ തന്റെ മുട്ടുകളാൽ അമർത്തുവാൻ ശ്രമിക്കുന്നതായും താൻ കീഴടങ്ങുന്നതായും അവൾക്കനുഭവപ്പെട്ടു. പിന്നീട് ഭയാനകമായ എന്തോ സംഭവിച്ചു...

എന്താണവിടെ നടന്നതെന്നവൾക്ക് അറിഞ്ഞുകൂടായിരുന്നു. പിന്നീടും അതു കണ്ടുപിടിക്കുവാൻ അവൾക്കു കഴിഞ്ഞില്ല. പക്ഷേ അവളുടെ ഉള്ളിലെന്തോ ഒരു മുറവിളി ഉണ്ടായി. അല്ല, അയാളിൽനിന്നെന്തോ ഒന്നവളിലേക്കു പകർന്നു. ഒരു അനിർവ്വചനീയമായ ശക്തി അവളുടെ കരങ്ങളെ ഉരുക്കിനുസമാനമാക്കിത്തീർത്തു. അവളയാളെ തള്ളിമാറ്റാൻ പ്രാപ്തയായി. അയാൾ ഒഴിഞ്ഞുമാറിയിട്ടും വീണ്ടുമവളെ പുണരുവാൻ മുതിർന്നു. പ്രമത്തമായ ആക്രമണ വികാരത്തോടുകൂടി അവൾ മുഷ്ടി ചുരുട്ടി അയാളുടെ മുഖത്തിടിച്ചു. തന്റെ ജീവൻ രക്ഷിക്കുവാനുള്ള ഉദ്യമമായിരുന്നു അതു്.

അയാളുടെ പിടിയയഞ്ഞു. ഒരു കഠിനയത്നത്താൽ അവൾ സ്വതന്ത്രയായി. ആ കിടക്കയിൽനിന്നവൾ നിലത്തേക്കുരുണ്ടുവീണു. ഉടൻ ചാടിയെണീറ്റു് മുറിക്കുപുറത്തേക്കു് കുതിച്ചുപാഞ്ഞ അവളൊരു സാക്ഷാൽകണ്ടുപിടിച്ചുമാറി അടുത്ത മുറിയിലെത്തി. വിറയ്ക്കുന്ന കരങ്ങളോടെ അവളാ മുറി അടച്ചു. ഒരു സ്വിച്ചു് കണ്ടെത്തുവാൻ അവൾ ഭിത്തിയിൽ തപ്പി. ലൈറ്റു വീണപ്പോൾ അതൊരു വലിയ നിലക്കണ്ണാടി സ്ഥാപിച്ചിട്ടുള്ള കുളിമുറിയാണെന്നവൾക്കു മനസ്സിലായി.

അവൾക്കു് തന്റെ നേത്രങ്ങളെ വിശ്വസിക്കുവാൻ കഴിഞ്ഞില്ല. വിറയ്ക്കുന്ന അധരങ്ങളും വിളറിയ മുഖവും അഴിഞ്ഞുലഞ്ഞ കേശവും ഭയത്തോടുകൂടി തന്റെ പ്രതിരൂപത്തെ നോക്കുന്ന കലങ്ങിയ നേത്രങ്ങളും! അവളുടെ വിലകൂറഞ്ഞ വെള്ളബ്ലൗസ് തോളിൽ തുങ്ങിക്കിടന്നിരുന്നു. ഏങ്ങലടിച്ചുകൊണ്ടു് അവൾ നിലത്തേയ്ക്കു ചാഞ്ഞു.

കതകിലൊരു തട്ടും മുട്ടും കേട്ടു, "പുറത്തുവരൂ പട്ടീ ച്ചീ" ചാർലി അലറി. കരോളാക്കു് സംസാരിക്കുവാൻ കഴിഞ്ഞില്ല. "കതകു തുറക്കൂ. അല്ലെങ്കിൽ ഞാനിതു ചവിട്ടിപ്പൊളിക്കും" ചാർലി ഭീഷണിപ്പെടുത്തി. "പുറത്തുവരൂ. ഇല്ലെങ്കിൽ നിന്റെ ശരീരത്തിനു കേടുവരുത്തുമേ; പറഞ്ഞേക്കാം."

"ഇ...ൽ...ല" കരോളാ പറഞ്ഞു അവൾ കരച്ചിൽ നിർത്തി. അവളുടെ ശരീരം ഭയത്താൽ വിറയ്ക്കുന്നുണ്ടായിരുന്നു.

"ഒരു മിനിറ്റു ഞാൻ അനുവദിച്ചിരിക്കുന്നു."

"ഇല്ല....." കരോളാപുലമ്പി "നിങ്ങളെന്നെ കൊല്ലും"

ഒരു നിമിഷം അവിടെ നിശ്ശബ്ദത വ്യാപിച്ചു. "വിഷമിക്കേണ്ടാ" ചാർലിയുടെ സ്വരം കതകിന്റെ അപ്പുറത്തുനിന്നു കേട്ടു. "ഞാൻ നിനക്കുവേണ്ടി തുങ്ങിച്ചാകാനൊന്നും പോകുന്നില്ല. പുറത്തു വരൂ...— ഇനിയൊരിക്കലും നിന്നെയെനിക്കാവശ്യമില്ല."

"അയാൾക്കെന്നെ വേണ്ട," കരോളാ അർദ്ധവിശ്വാസത്തോടും കൂറെ വിഷമതയോടുംകൂടി ആത്മഗതം ചെയ്തു. അവൾ സൂക്ഷ്മതയോടുകൂടി താക്കോൽ തിരിച്ചു. പക്ഷേ കതകനങ്ങിയില്ല. വീണ്ടും താക്കോൽ തിരിച്ചു് കതകു തുറന്നു. വാരത്തിന്റെ ഭിത്തിയിൽ ചാരി കരോളായുടെ നീലപ്പാവാട ഇടതുകൈയിലും കൈലേസു് വലതുകൈയിലും പിടിച്ചുകൊണ്ടു് ചാർലി നിന്നിരുന്നു. കൈലേസിൽ രക്തം പറ്റിയിരുന്നു. കരോളായുടെ മുഷ്ടി പതിച്ച ഭാഗത്തു് രക്തനിറം വ്യക്തമായിക്കാണാമായിരുന്നു.

അവൾ വീണ്ടും കരയുവാൻ തുടങ്ങി. താൻ തകർന്നുപോയതായവൾക്കു തോന്നി.

"കൊച്ചു മണ്ടീ" ചാർലി ശാന്തസ്വരത്തിൽ പറഞ്ഞു. "നിന്നെ ഞാനടിക്കേണ്ടതാണു്. നിനക്കെന്നോടൊപ്പം ശയിക്കുവാനാഗ്രഹമില്ലെന്നു നീ എന്തുകൊണ്ടെന്നോടു പറഞ്ഞില്ല? പൂച്ചക്കുഞ്ഞിനെപ്പോലെനീയെന്റെ

മുഖമെല്ലാം മാന്തിക്കീറിയിട്ടില്ലേ?'' ആ വാക്കുകളിൽ ശകാരത്തേക്കാൾ ബാലസഹജമായ പരാതിയാണ് കലർന്നിരുന്നത്.

കരോളാ ഏങ്ങലടിച്ചു. താനയാളെ ഇഷ്ടപ്പെട്ടെന്നു വെന്നും താനയാളിൽ അനുരാഗപരവശയാണെന്നും അയാൾക്കു നന്മ വരുവാൻ മാത്രമേ തനിക്കാഗ്രഹമുള്ളുവെന്നും പറയുവാനവളാഗ്രഹിച്ചു. തനിക്കെന്താണ് സംഭവിച്ചതെന്നു തനിക്കറിഞ്ഞുകൂടെന്ന കാര്യം വിശദീകരിക്കുവാനവളാഗ്രഹിച്ചു. ഇപ്പോൾ തന്നെ കൈകളിലെടുത്തു മൃദുവായും പ്രേമപൂർവ്വമായും കട്ടിലിലേയ്ക്കു കൊണ്ടുപോകുവാൻ അയാളോടപേക്ഷിക്കുവാൻ അവൾ ആഗ്രഹിച്ചു. തന്നെ പ്രേമിക്കുകയോ തനിക്കൊരു കുട്ടിയെ തരുകയോ തന്നെ കൊല്ലുകയോ—തന്നെയെന്തു ചെയ്യുവാനയാൾ ആഗ്രഹിക്കുന്നുവോ അതൊക്കെ ചെയ്യുവാൻ അവൾക്കു സമ്മതമാണ്. പക്ഷേ ഒരക്ഷരവും അവളുടെ നാവിൽനിന്നുതിർന്നുവീണില്ല.

''താമസിച്ചു വരുന്ന കണ്ണീർകണങ്ങൾ മരുഭൂമിയിലെ മഴത്തുള്ളികളാണ്.'' ചാർലിയുടെ ഹൈസ്കൂൾ തത്വശാസ്ത്രം പൊട്ടിപ്പുറപ്പെട്ടു. ''ഇതാ'' അയാൾ അവളുടെ കാൽക്കലേയ്ക്ക് ആ പാവാട വലിച്ചെറിഞ്ഞു ''ഇതു ധരിച്ചുകൊണ്ടു പുറത്തു കടന്നേയ്ക്കൂ.''

നിസ്സഹായയും അവമാനിതയുമായ കരോളാ മൂർച്ഛാഭാവത്തിൽ ഏങ്ങലടിച്ചു. ചാർലി സ്വപ്നം കാണുന്ന രീതിയിൽ അവളെനോക്കി. ''ഇതിനു മുമ്പൊരിക്കലും ഒരു പുരുഷനുമായി ബന്ധമുണ്ടായിട്ടില്ലേ?'' അയാൾ ചോദിച്ചു.

അവൾ തല കുനിച്ച് മൗനം അവലംബിച്ചതേയുള്ളൂ. പരിശുദ്ധിയുടേതായ അഭിമാനവും അനുഭവങ്ങൾക്കു വേണ്ടിയുള്ള ജ്വലിക്കുന്ന മോഹവും അവളുടെ ഹൃദയത്തെ കുത്തിത്തുളച്ചു. കുറ്റം ചെയ്ത കുട്ടിയുടെ പശ്ചാത്താപവും കണ്ണീർകണങ്ങളും അവളുടെ കണ്ണുകളിൽ മങ്ങലുളവാക്കി.

''നീ കന്യകയാണ്, അല്ലേ?'' ചാർലി തുടർന്നു.

''വിഡ്ഢിപ്പെണ്ണേ, നിനക്കതു തുടങ്ങുവാനുള്ള സമയമല്ലായിരുന്നുവോ, ഇതു്? നീ ആരെയാണു് കാത്തിരിക്കുന്നതു്? യക്ഷികഥകളിലെ രാജകുമാരനെയോ?'' അയാൾക്കു് പെട്ടെന്നു മുഷിവു തോന്നി. ''നിനക്കുവേണ്ടി പാഴാക്കുവാൻ എനിക്കു സമയമില്ല. വസ്ത്രം ധരിച്ചുകൊണ്ടു പോകൂ.'' അയാളുടെ വാക്കുകളിൽ പകയോ നിന്ദയോ സ്ഫുരിച്ചിരുന്നില്ല.

കരോളായ്ക്കു് നിന്നിടത്തുനിന്നനങ്ങുവാൻ കഴിഞ്ഞില്ല. അവളുടെ ചിന്താക്കുഴപ്പം മാറിയിരുന്നു. താനുത്തരവാദിയല്ലാത്ത ഒരു ഭീകരസംഭവം നടന്നുവെന്നവൾ മനസ്സിലാക്കി. അവളതു് ആഗ്രഹിച്ചിരുന്നില്ലെന്നു തന്നെയല്ല അവളുടെ ആഗ്രഹം അതിനു വിപരീതവുമായിരുന്നു. മുമ്പനുഭവപ്പെട്ടിട്ടില്ലാത്ത ഒരു കട്ടത്ത ഭയമാണയാളുടെ ഇംഗിതാനുസരണം പ്രവർത്തിക്കുന്നതിൽനിന്നവളെ തടഞ്ഞതെന്നു് അവൾക്കവ്യക്തമായൊരു ബോധം ഉണ്ടായി. സ്വയം നീതീകരിക്കുന്നതിനു് അവൾക്കു കാരണങ്ങളുണ്ടു്. അവളയാളെ പ്രണയിച്ചു. പക്ഷേ അവൾക്കനുയോജ്യനായ പുരുഷനല്ല അയാൾ. കരുണയും ആർദ്രതയുമില്ലാത്ത, ഗർവും ഉഗ്രതയും ചപലതയുമുള്ള, അയാളുടെകൂടെയുള്ള ജീവിതം അവൾക്കു് എങ്ങനെ ആനന്ദമേകും? അവളീ സായാഹ്നം ഇതിൽനിന്നു് വ്യത്യസ്തമായ രീതിയിലാണു് സങ്കല്പിച്ചിരുന്നതു്. അതേ, പക്ഷേ ആ സംഭവം കഴിഞ്ഞ നിമിഷംമുതൽ അവളയാളെ വെറുത്തു. അയാളവളിലുദാസീനനാണെന്ന പരമാർത്ഥം തെല്ലുണ്ടതോട്ടകൂടിയാണെങ്കിലും അവൾ മനസ്സിലാക്കി.

പെട്ടെന്നവൾ ശാന്തയായി. അവളുടെ ശരീരം നിശ്ചലമായി. അവളുടെ കരങ്ങളുടെ വിറയൽ അവസാനിച്ചു. നിരാശാപൂർണ്ണയെങ്കിലും ചകിതയാകാത്ത കരോളാ സാവധാനം വസ്ത്രം ധരിച്ചു പുറത്തേയ്ക്കു നടന്നു. പരാജയബോധം നേത്രങ്ങളിൽ പ്രതിഫലിപ്പിച്ചുകൊണ്ടു് വാതിൽക്കൽ നിന്നിരുന്ന ആ യുവാവിനെ തിരിഞ്ഞൊന്നു നോക്കുവാൻപോലും അവൾ കൂട്ടാക്കിയില്ല.

താഴെ തെരുവിലെത്തിയ കരോളാ ടാം നിൽ

ക്കുന്ന സ്ഥലത്തേയ്ക്കു നടന്നു. അവളുടെ മുട്ടുകൾ പൊട്ടിപ്പോകുന്നതുപോലെ തോന്നി. പക്ഷേ ഉള്ളിൽനിന്നുണ്ടായ ഒരു പ്രചോദനം അവളെ ശക്തിപൂർണ്ണയും ആശാഭരിതയും സുഭഗയുമാക്കിത്തീർത്തു. തെരുവിൽവച്ചാരോ അവളെ അത്ഥവത്തായി ഒന്നു നോക്കി. അവൾ തന്റെ തലമുടി കോതി, വസ്ത്രം പിടിച്ചൊതുക്കി. തെരുവിലെ തിരക്കുപിടിച്ച സമയം കഴിഞ്ഞിരുന്നു. അവൾ കയറിയ വണ്ടിയിൽ അധികം യാത്രക്കാരുണ്ടായിരുന്നില്ല. ട്രാം പാളങ്ങളുടെ മുറവിളിയും എൻജിന്റെ ആരവവും ഡ്രൈവറുടെ മണിയടിയും അവൾ കേട്ടു.

വണ്ടിയിൽ പതിപ്പിച്ചിരുന്ന കണ്ണാടിയിൽ അവൾ തന്റെ മുഖം കണ്ടു. ജനങ്ങളും കാറുകളും പ്രകാശം തിളങ്ങുന്ന തെരുവീഥിയും ഒരു പ്രത്യേക രീതിയിൽ നീങ്ങിപ്പോവുകയാണ്. പരിസരബോധം അവളെ വിട്ടകന്നു. അവിശ്വസനീയമാംവിധം മനോഹരമായ ഒരു ദൃശ്യം അവളുടെ മനസ്സിലുയർന്നു. പ്രകാശധോരണിയിൽ മുങ്ങിക്കുളിക്കുന്ന, അത്ഭുതാവഹമാംവിധം അലംകൃതമായ ഒരു വിശാലമായ മുറിയും അതിലുള്ള ഒരു വലിയ വേദിയും. അതിൽ ഹൃദയശൂന്യയായ ഒരു സ്ത്രീയുടെഭാഗംതാൻ അസാധാരണ സാമർത്ഥ്യത്തോടുകൂടി അഭിനയിക്കുകയാണ്. കാമവും നിരാശയും വിജയഭാവവും തന്നിൽ മാറിമാറി പ്രതിഫലിക്കുകയാണ്. കാമുകനെ ആട്ടിപ്പുറത്താക്കുന്ന രംഗം താനതിന്റെ പരമകാഷ്ഠയിൽ വ്യക്തമാക്കുകയാണ്. കാണികളിൽനിന്നുതിർന്ന കരഘോഷങ്ങളുടെ മദ്ധ്യത്തിൽ തിരശ്ശീല താണു വീഴുന്നു. വണ്ടിച്ചക്രങ്ങളുടെയും റെയിൽപ്പാളങ്ങളുടെയും സംയുക്താരവം അവളുടെ സ്വപ്നങ്ങൾക്ക് അകമ്പടി സേവിച്ചു.

കരോളാ പതിവിൽനിന്നു രണ്ടു മണിക്കൂർ താമസിച്ചാണന്നു വീട്ടിലെത്തിയതു്. അടുക്കളയിലെ മേശയ്ക്കരികിൽ തല കൈമുട്ടുകളാൽ താങ്ങിക്കൊണ്ടവളുടെ അമ്മ ഇരിക്കുന്നുണ്ടായിരുന്നു. അവരുടെ നേത്രങ്ങൾ കരോളായെ പരിശോധിച്ചു.

"നീയും വഷളായി" എന്നു പറഞ്ഞിട്ടവർ തന്റെ പഴയ രീതി അവലംബിച്ചിരുന്നു.

* * * *

ചാർലി സംഭവത്തിനുശേഷം ഒരു വർഷം കഴിഞ്ഞു. ഒരു രാത്രിയിൽ അവൾ വീട്ടിൽ മടങ്ങിയെത്തിയില്ല.

കുറെ ദിവസങ്ങൾക്കു മുമ്പവളൊരു പരസ്യം കണ്ടു. സുന്ദരികളും ഭംഗിയായി വസ്ത്രധാരണം ചെയ്യുവരുമായ ഒരു കൂട്ടം പെൺകുട്ടികൾ ആഡംബരപൂർവ്വം അലങ്കരിച്ചിരിക്കുന്ന ഒരിരുനില വാതിലിനരികിൽ ആകർഷകമാം വിധം പുഞ്ചിരി തൂകിക്കൊണ്ടു നിൽക്കുന്നു. അതിന്റെ തലക്കെട്ടിതായിരുന്നു. "സഹനടികളുടെ സ്ഥാനത്തേയ്ക്കുള്ള ഇരുനൂറ് അപേക്ഷകർ, ന്യൂഗ്ലോബസ് പിക്ചേഴ്സിന്റെ 'മധുരപുഞ്ചിരി' എന്ന പടത്തിൽ അഭിനയിക്കുവാൻ. വിജയികളെ നിങ്ങൾക്കു തിരിച്ചറിയുവാൻ കഴിയുമോ?"

പല ദിവസങ്ങൾ തുടർച്ചയായി അവളാ പടം പരിശോധിച്ചു. അവരിൽ ഒരുവളുടെയും ചിരി കരോളാസ്സിന് ഇഷ്ടപ്പെട്ടില്ല. മത്സരം കഴിഞ്ഞു് നടികളെ തിരഞ്ഞെടുത്തു കഴിഞ്ഞ പ്രഭാതത്തിൽ അവൾ ഭംഗിയായി വസ്ത്രം ധരിച്ചുകൊണ്ടു് പുറത്തേയ്ക്കു പോയി. അവൾ പോയതു് ഗ്ലോബസ് വില്ലയിലേയ്ക്കാണു്. പട്ടണത്തിൽ നിന്നേതാണ്ടു് ഒരു നാഴികയകലെയായിരുന്നു ആ സ്ഥലം.

ഗ്ലോബസ്വില്ലയുടെ പ്രധാന വാതിൽക്കൽ കാവൽ നിൽക്കുന്ന യൂണിഫോറം ധരിച്ച മനുഷ്യനെ അവളൊന്നു നോക്കി പുഞ്ചിരി തൂകി. പാസ്സ് കൂടാതെതന്നെ അകത്തു പ്രവേശിക്കുവാൻ അയാളവളെ അനുവദിച്ചു. ആ വലിയ പുരയിടത്തിലും അതിൽ നിൽക്കുന്ന സ്റ്റുഡിയോ മുറികളിലുമായി അവളൊരു മണിക്കൂർ അലഞ്ഞു തിരിഞ്ഞു. അവസാനം ഒരുകൂട്ടമാളുകൾ ഉച്ചസ്വരത്തിലെന്തിനേയോ പറ്റി ചർച്ചചെയ്യുന്ന ഒരു സ്ഥലത്തവളെത്തി. അവരെ കണ്ടുകൊണ്ടവൾ പുഞ്ചിരി

തുകി. അവരിൽ ഒരു യുവാവ് അവൾക്കെന്തു വേണമെന്നു പരുഷസ്വരത്തിൽ അന്വേഷിച്ചു. സഹനടികളെയെടുക്കുന്ന കാര്യം പത്രങ്ങളിൽ നിന്നറിഞ്ഞ വിവരം അവൾ പറഞ്ഞു. അതെല്ലാം കഴിഞ്ഞുവെന്നും ഇനിയും സഹനടികളെ തങ്ങൾക്കാവശ്യമില്ലെന്നും തീരെ ക്ഷമകെട്ട മട്ടിലയാൾ വിളിച്ചു പറഞ്ഞു. അതവൾക്കൊരു കനത്ത പ്രഹരമായിരുന്നു. പക്ഷേ നന്ദി പ്രകാശിപ്പിച്ചു കൊണ്ടൊന്നു പുഞ്ചിരി തൂകുക മാത്രമാണവൾ ചെയ്തതു്.

അപ്പോളയാൾ ഉദാസീനനായി തിരിഞ്ഞു നടന്നു. പക്ഷേ ഉടനേതന്നെ കുറേക്കൂടി പ്രായം തോന്നിക്കുന്ന ഒരു മനുഷ്യൻ അവളുടെയടുത്തെത്തി. എന്തോ ലക്ഷ്യം വച്ചുകൊണ്ടുള്ള അയാളുടെ തുറിച്ചുനോട്ടം കണ്ടവളൊന്നു ഞെട്ടി. തന്റെ അച്ഛൻ തന്നെയാണു് തന്നെ നോക്കുന്നതെന്നൊരു നിമിഷം അവൾക്കു തോന്നി. അവളുടെ മനസ്സു് ചഞ്ചലമായി. ആ മനുഷ്യൻ തികച്ചും വ്യത്യസ്തനായിരുന്നുവെങ്കിലും തന്റെ അച്ഛനെ അനുസ്മരിപ്പിക്കുന്ന എന്തോ ഒന്നയാളിൽ കണ്ടെത്തി. കരോളാ അയാളെ സൂക്ഷിച്ചു നോക്കി. തന്റെ അച്ഛനെക്കാൾ ചെറുപ്പമാണു് അയാൾക്കു്. അച്ഛന്റെ തവിട്ടു നിറമാർന്ന കണ്ണുകൾക്കു പകരം ചാരനിറം കലർന്ന നീലക്കണ്ണുകളാണയാൾക്കുള്ളതു്. തന്റെ അച്ഛന്റെ വലിയ മീശ അയാൾക്കില്ല. തലമുടി നരച്ചു തുടങ്ങിയിരുന്നു. മെച്ചപ്പെട്ട സൂട്ടും ബ്രൗൺഷൂസുകളും ധരിച്ച ആ മനുഷ്യന്റെ അധരങ്ങളിൽ ഒരു മന്ദസ്മിതം കളിയാടിയിരുന്നു. കരോളായുടെ പിതാവിനു പുഞ്ചിരി തൂകുന്ന സ്വഭാവമുണ്ടായിരുന്നില്ല. എന്നിരുന്നാലും.....

ഒരു നിമിഷത്തെ മൗനത്തിനുശേഷം അവൾ നേരത്തെ വരാതിരുന്നതു് കഷ്ടമായിപ്പോയെന്നയാൾ പറഞ്ഞു. അവളും അതു സമ്മതിച്ചു. അടുത്ത തവണ സഹനടികളെ എടുക്കുന്ന അവസരത്തിൽ പരിഗണിക്കാമെന്ന അയാളുടെ വാഗ്ദാനം അവൾ അംഗീകരിച്ചു. പക്ഷേ അവളുടെ കണ്ണുകളിൽ തങ്ങി നിന്നിരുന്ന കണ്ണീർക്കണങ്ങൾ അയാൾ കണ്ടു. അവിടെയുള്ള ആളുകൾക്കു്

കരയുന്ന പെൺകുട്ടികളെ ഇഷ്ടമില്ലെന്നും അതിനാൽ അവൾ കരയരുതെന്നും അയാളുപദേശിച്ചു. അവളൊന്നു മന്ദഹസിച്ചു: "ചലച്ചിത്രവേദിയിൽവച്ചും ചിലനടികൾ കരയാറുണ്ടല്ലോ" എന്നവൾ പറഞ്ഞതു കേട്ടയാളൊന്നു ചിരിച്ചു. ആ മനുഷ്യൻ തന്നെ ഇഷ്ടപ്പെടുന്നുണ്ടെന്നു ചിന്തിച്ചു് അവൾ രോമാഞ്ചമണിഞ്ഞു. തന്റെ കൂടെ വരുവാൻ അയാൾ ആവശ്യപ്പെട്ടപ്പോൾ പൂർണ്ണസമ്മതമെന്നവൾ വ്യക്തമാക്കി. ഒരു വലിയ തെരുവീഥിയിൽക്കൂടി അവർ നടന്നപ്പോൾ അവളിങ്ങനെ പ്രാർത്ഥിച്ചു. "ദൈവമേ! ഈ മനുഷ്യൻ ഒരു ഗുമസ്തനോ ശിപായിയോ ആയിരിക്കരുതേ. എന്റെ ഭാഗ്യത്തിനു് ഇദ്ദേഹം ചുമതലപ്പെട്ട ഒരു വലിയ ഉദ്യോഗസ്ഥനായിരിക്കണെ." ദൈവമെന്നൊരാളുണ്ടെങ്കിൽ അദ്ദേഹം തന്റെ പ്രാർത്ഥന ശരിക്കു കേൾക്കുമെന്നതിലവൾക്കു് സംശയമുണ്ടായിരുന്നില്ല.

അവൾക്കെത്ര വയസ്സുണ്ടെന്നു് അയാൾ ചോദിച്ചു. "പതിനേഴോ? ഒരു പെൺകുട്ടിയുടെ ഏറ്റവും നല്ല പ്രായം. അങ്ങനെയല്ലേ?" നാടകകലയുള്ള അക്കാഡമിയിലെ ഒരു വിദ്യാർത്ഥിനിയാണോ അവളെന്നയാൾ അന്വേഷിച്ചു. "അല്ലേ? കഷ്ടമായിപ്പോയി. സഹനടികളായിരിക്കുവാൻ അവർക്കാണു മുൻഗണന. പക്ഷേ സാരമില്ല. അങ്ങനെയെങ്കിൽ നിങ്ങളുടെ ജോലി? പാവവില്പനശാലയിലോ? പക്ഷേ വിനയം വളരെ കൂടുതലാണു്." അയാൾ ചിരിച്ചുകൊണ്ടു നടത്തിയ സംഭാഷണത്തിന്റെ രീതിയിതായിരുന്നു. എന്തിനാണവൾ ഗ്ലോബസ്സു് വില്ലേയിലേക്കു വന്നതു്? ഒരു നടിയെന്ന നിലയ്ക്കവൾക്കുള്ള പ്രതീക്ഷകൾ എന്തെല്ലാമാണു്? സിനിമായെക്കാൾ നാടകത്തിനവൾ മുൻഗണന നൽകുന്നതെന്തുകൊണ്ടാണു്? അക്കാഡമിയിലൂടെയോ നാടകശാലയിലൂടെയോ അവൾ തന്റെ ഭാഗ്യം പരീക്ഷിച്ചു നോക്കാഞ്ഞതെന്തുകൊണ്ടു്? അവൾക്കൊരു ഭാഗവും കാണാതെ ചൊല്ലുവാനറിഞ്ഞുകൂടെങ്കിൽ അവളെങ്ങനെയൊരു പരീക്ഷയെ അഭിമുഖീകരിക്കും? പട്ടണത്തിലെവിടെയാണവളുടെ താമസം? അവൾക്കു മാതാപിതാക്കളുണ്ടോ? അവളുടെ

സ്നേഹിതന്മാരാരൊക്കെയാണ്? ഒഴിവു ദിവസങ്ങളിൽ അവളെന്താണ് ചെയ്യുന്നത്? അയാളവളുടെ മുൻപിൽ വച്ച പ്രശ്നങ്ങളിവയായിരുന്നു.

അയാളുടെ ചോദ്യങ്ങൾക്കെല്ലാം കരോളാ ആത്മാർത്ഥമായമറുപടി നൽകി. കുട്ടിക്കാലത്തു് തനിക്കഭിനയിച്ചു പരിചയമുണ്ടെന്ന കാര്യം അവൾ പറയുവാൻ മറന്നുപോയി. പ്രധാനഗേറ്റിനെതിരേയുള്ള ഒരു ചെറുകെട്ടിടത്തിനു സമീപമെത്തിയപ്പോഴേക്കു് ആ മനുഷ്യനു തന്നെപ്പറ്റി തന്നേക്കാൾ കൂടുതലായറിയാമെന്ന ധാരണ അവൾക്കുണ്ടായി. അയാൾ തന്നോടു യാത്രപറഞ്ഞു പിരിഞ്ഞുപോകുമെന്നവൾ കരുതി. അവളതിയായി വ്യസനിച്ചു. തനിക്കു തന്റെ കഴിവുകൾ ബോദ്ധ്യപ്പെടുത്തുവാനവസരം കിട്ടിയില്ലല്ലോ എന്നവളോർത്തു. സ്ഫടികംകൊണ്ടു നിർമ്മിച്ച പലകകൾകൊണ്ടുമേഞ്ഞ സ്റ്റുഡിയോ കെട്ടിടങ്ങളും അവിടെയുയർന്ന കോലാഹലവും ഇടയ്ക്കിടെയവിടെ നിന്നുയരുന്ന ഗാനശകലവുമെല്ലാം അവളുടെ ഹൃദയത്തിൽ മായാത്ത സ്മരണകളുളവാക്കുവാൻ പര്യാപ്തമായിരുന്നു. തനിക്കാരെന്നറിയുവാൻ കഴിയാത്ത ആ പ്രായമുള്ള മനുഷ്യനെ അവളിഷ്ടപ്പെട്ടു.

കരോളാ ഭയപ്പെട്ടതുപോലെ അയാളവളോടു യാത്ര പറഞ്ഞു പിരിഞ്ഞു പോയില്ല. ആ ധവളിമയാർന്ന കെട്ടിടത്തിന്റെ വാതിൽക്കൽ വച്ചയാൾ അവളെ സൂക്ഷിച്ചു നോക്കി. ആ വാതിലിൽ ഇപ്രകാരം എഴുതിയിരുന്നു. "ഭരണനിർവ്വാഹക ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാർ, നിർമ്മാണ വകുപ്പ്."

"അപ്പോൾ നിങ്ങളുടെ പേരെന്താണെന്നാണു് പറഞ്ഞതു്?" അയാൾ ചോദിച്ചു. കരോളാ ഇതുകേട്ട വിളറിപ്പോയി. തന്റെ പേരവൾ പറഞ്ഞുകൊടുത്തു. "കരോളാ, ശരി. ഇതാ നോക്കൂ, കരോളാ. എനിക്കു കുറെ കാര്യങ്ങളൊക്കെ പറയുവാനുണ്ടു്. നിങ്ങൾക്കു് ധിറുതിയില്ലല്ലോ."

അവർ കെട്ടിടത്തിനുള്ളിലേക്കു നടന്നു. വിശാലവും സൂര്യപ്രകാശമുള്ളതുമായ ഒരിടനാഴിയിലൂടെ അവർ ഒരു കതകിനു സമീപമെത്തി. അവിടെ ഒരോട്ടപലകയിന്മേൽ

ഇപ്രകാരം എഴുതിയിരുന്നു. "ആൻഡ്റൂ ലോണ്ടെ, സംവിധായകൻ" അവർ പ്രവേശിച്ച ആ മുറി സ്റ്റുഡിക്കോ, ലോഹം, തുകൽ എന്നിവയാൽ നിർമ്മിതമായ ഉപകരണങ്ങളാൽ നിറഞ്ഞിരുന്നു. അതിലൊന്നിൽ ഉന്മേഷവതിയായ ഒരു യുവതി ഇരുന്നു ടൈപ്പുചെയ്യുന്നുണ്ടായിരുന്നു.

"ഞാനൊരു പരീക്ഷ നടത്തുവാൻ പോകുകയാണു്. കുറെ നേരത്തേക്കു് ഫോൺ വിളികളോ സന്ദർശകരോ ആവശ്യമില്ല." ലോണ്ടെ തന്റെ സെക്രട്ടറിയെ അറിയിച്ചു.

"ശരി" തനി ഹോളിവുഡ് സ്റ്റൈലിൽ പ്രതിവചിച്ചിട്ടവൾ കരോളായെ ഒന്നു നോക്കി.

സെക്രട്ടറിയുടെ മുറിയും ഭാവവും ശബ്ദവും കരോളാക്കിഷ്ടപ്പെട്ടു. സിനിമാ മാസികകളിൽ താൻ വായിച്ചിരുന്ന കഥകൾ യഥാർത്ഥത്തിൽ അവൾ അനുഭവിക്കുകയാണു്. പക്ഷേ സംവിധായകന്റെ മുറിയിലേക്കു കടന്നപ്പോൾ അവളമ്പരന്നുപോയി.

എന്തെല്ലാം അത്ഭുതവസ്തുക്കൾ! ഒരു വലിയ മേശ. അതിന്മേൽ ടെലിഫോണുകളും പടങ്ങളും ചെറിയ പ്രതിമകളും മറ്റു നൂറുകണക്കിനു സാമഗ്രികളും. കട്ടിലിനോളം വലിപ്പമുള്ള സോഫാകൾ; ഭംഗിയായി അലങ്കരിച്ച ഒരു കട്ടിൽ; ഭിത്തിയോടു ചേർന്നു പുസ്തകങ്ങൾ മലപോലെ അടുക്കിവെച്ചിരിക്കുന്നു. അത്രമാത്രം പുസ്തകങ്ങൾ ഒരു വില്പനശാലയിലും അവൾ കണ്ടിട്ടില്ല. കട്ടിയും മൃദുത്വവുമുള്ള ഒരു കംബളം തറയിൽ വിരിച്ചിരിക്കുന്നു. ജനാലക്കർട്ടനുകൾ അത്ഭുതാവഹമാംവിധം മനോഹരമാണു്. ചാർലിയുടെ മുറി ഇതിനോടു് താരതമ്യപ്പെടുത്തുമ്പോൾ എത്ര മോശമാണു്!

ലോണ്ടെ തന്റെ കസേരയിൽ ഇരുന്നിട്ടു് അവളോടു് കസേരയിൽ ഇരിക്കുവാൻ ആവശ്യപ്പെട്ടു. "കരോളാ ഇരിക്കു. പേടിക്കേണ്ടാ. ശരി. മേശപ്പുറത്തുനിന്നൊരു പുസ്തകമെടുക്കു. അതിൽനിന്നല്ല, ആ ചെറിയ വട്ടമേശയിൽനിന്നു്. എന്നിട്ടതിലൊരു ഭാഗം വായിക്കു."

കരോളായുടെ മുഖം ചുവന്നുതുടുത്തു. "എനിക്കു വായി

ക്കുവാനറിയാം'' അവൾ നിഷേധസ്വരത്തിൽ പ്രതിവചിച്ചു.

ലോണ്ടെ പൊട്ടിച്ചിരിച്ചു. ''ശരി. പക്ഷേ എനിക്കൊന്നു കേൾക്കുവാൻവേണ്ടി ഉറക്കെയൊന്നു വായിക്കൂ.''

അവൾ ചെറിയൊരു പ്രണയഗീതം അതിൽനിന്നു വായിച്ചു. അയാൾക്കതിഷ്ടപ്പെട്ടു. തയ്യാറാവാതെ വായിച്ചതിനാൽ ഒന്നോ രണ്ടോ പദങ്ങൾ അവൾക്കു മനസ്സിലായില്ലെങ്കിലും ആ ശബ്ദത്തിനൊരു പ്രത്യേകമായ സംഗീതാത്മകതപമുണ്ടായിരുന്നു.

''ഹും, നിനക്കു വായിക്കേണ്ടതെങ്ങനെയെന്നറിയാം.'' ജിജ്ഞാസാഭരിതയായി അയാളെ നോക്കിയ കരോളായോട് ലോണ്ടെ പറഞ്ഞു. ''കസേരയിൽ നിന്നെണീക്കൂ. ശ്രദ്ധിക്കൂ. ചെറുപ്പകാലത്തു് താൻ പ്രണയിച്ചിരുന്ന പെൺകുട്ടി താമസിച്ചിരുന്ന വീട്ടിനു സമീപത്തുകൂടി ഒരു പുരുഷൻ നടക്കുകയാണു്.....''

''എനിക്കറിയാം'' കരോളാ പറഞ്ഞു.

''അറിഞ്ഞുകൂടാ.'' ലോണ്ടെ പറഞ്ഞു.

''നിങ്ങൾ വായിച്ചതിങ്ങനെയാണു്'' കരോളാ വായിച്ച പദ്യം അയാൾ ആ രീതിയിൽതന്നെയൊന്നു വായിച്ചു. ''താളലയങ്ങൾ ശരിയായ രീതിയിലായിരുന്നുവെങ്കിലും അത്ഥവ്യക്തത കിട്ടുന്നില്ലിവിടെ.'' ചില വാക്കുകൾ ഉദ്ധരിച്ചുകൊണ്ടയാൾ ചില വാക്കുകൾക്കത്ര ശക്തി നൽകേണ്ടതില്ലെന്നും ചില വാക്കുകൾക്കു ശക്തി കൂട്ടതൽ നൽകണമെന്നും പറഞ്ഞു.

കരോളാ പുസ്തകം താഴെ വച്ചിട്ടു മൂന്നു വരി വീതമുള്ള നാലു പാദങ്ങൾ കാണാതെ പറഞ്ഞുനോക്കി. പിന്നീടു് അവളതു് അനായാസം ചൊല്ലിക്കേൾപ്പിച്ചു. ലോണ്ടെ പ്രതീക്ഷിച്ചതിലധികമായി അതു നന്നായിരുന്നു. അവളുടെ ശബ്ദം മധുരതരമായി അവിടെ മുഴങ്ങി.

പക്ഷേ ലോണ്ടെയ്ക്കു മറ്റൊരു കാര്യം പറയുവാനുണ്ടായിരുന്നു. ''നിങ്ങൾക്കു നല്ല ഓർമ്മശക്തിയാണു്. നിങ്ങളാപദ്യം നേരത്തെ പഠിച്ചിട്ടുള്ളതാണോ?''

''അല്ല'' ക്ഷതമേറ്റതുപോലെ അവൾ പറഞ്ഞു.

"അല്പം കൂടി എന്നോടടുത്തു നിൽക്കൂ."

കരോളാ ഒരു ചുവടുകൂടി അയാളോടടുത്തു. എന്താണപ്പോൾ സംഭവിക്കാവുന്നതെന്നവൾക്കറിയാമായിരുന്നുവെങ്കിലും അവളതു കൂട്ടാക്കിയില്ല. ലോണ്ടെ അവളുടെ മുഖത്തേക്ക്—കണ്ണുകളിലേക്ക് സൂക്ഷിച്ചു നോക്കി.

"തിരിഞ്ഞു് ആ ചാരുകസാലയെ ലക്ഷ്യമാക്കി നടക്കൂ. ചഞ്ചലപ്പെടാതിരിക്കൂ. ഞാൻ നിങ്ങളെ സൂക്ഷിക്കുന്നുണ്ടെന്ന കാര്യം ഒരു നിമിഷം വിസ്മരിക്കൂ. അവിടെ ഇരിക്കൂ." അല്പനേരം കഴിഞ്ഞയാൾ തുടർന്നു. "ഏതെങ്കിലും ഒരു കഥാപാത്രത്തിന്റെ ഏതെങ്കിലും ഭാഗം നിങ്ങൾക്കറിയാമെങ്കിൽ....."

"എനിക്കെന്തും പഠിക്കുവാൻ കഴിയും." കരോളാ ഉടനടിപറഞ്ഞു. ലോണ്ടെയുടെ സ്നേഹഭാവത്തിൽ അവൾക്കത്ഭുതം തോന്നി. അവൾ പരിചയപ്പെട്ടിട്ടുള്ള പുരുഷന്മാരുടെ സ്വഭാവം ഇതിനു വിപരീതമാണ്. കടയിൽ വെച്ചും വീട്ടിലേക്കു പോകുന്ന ഇടവഴിയിൽ വെച്ചും തന്റെ നേരെ ചാടി വീഴുന്ന കാമാത്തരെ അവളോർമ്മിച്ചു. "എനിക്കൊരു ചെറുപുസ്തകമോ മറ്റോ കിട്ടിയാൽ..." അവൾ തീരെ അവ്യക്തമായ മട്ടിൽ പറഞ്ഞു. "അല്ലെങ്കിൽ ഒരു മാന്യസ്ത്രീ തൊപ്പി വാങ്ങുന്ന ഭാഗം ഞാനഭിനയിക്കാം."

തന്റെ ധീരതയിൽ അവൾക്കല്പം സംശയം തോന്നാതിരുന്നില്ല. പക്ഷേ ആ രംഗം അനായാസമായി അഭിനയിച്ചു കാണിക്കാമെന്നൊരാത്മവിശ്വാസവും അവൾക്കു തോന്നി. നിഗ്രഹരഹിതങ്ങളായ പല രാവുകളിൽ അവളാ ഭാഗം അഭിനയിച്ചു നോക്കിയിട്ടുണ്ട്. തനിക്കു മറ്റു പല ഭാഗങ്ങളും അഭിനയിക്കുവാൻ കഴിയുമെന്നും മറ്റു പല വ്യക്തികളെയും തനിക്കനുകരിക്കുവാൻ കഴിയുമെന്നും അവൾക്കറിയാമായിരുന്നു. പക്ഷേ ആത്മവിശ്വാസത്തിനു പരിയായി അനുഭവപരിചയം അവൾക്കുണ്ടായിരുന്നില്ല, മുറ്റത്തു കൂട്ടുന്ന കൂട്ടികളുടെ മുമ്പിൽ നാട്യം നടത്തിയ കാലഘട്ടം വളരെ മുമ്പായിരുന്നു.

"ശരി, അതൊന്നു കാണട്ടെ." പൊട്ടിച്ചിരിച്ചുകൊണ്ടു ലോണ്ടെ പറഞ്ഞു.

കരോളാ ഒരു നിമിഷം കണ്ണുകൾ അടച്ചു. ഒരു മാന്യസ്ത്രീ കടയിൽ പ്രവേശിക്കുന്ന രംഗം അവളഭിനയിക്കുവാൻ തുടങ്ങി. മദ്ധ്യവയസ്കയായ ആ സ്ത്രീ നന്നായി വസ്ത്രധാരണം ചെയ്തവളാണ്. മാഡം എൽവീരായുടെ അഭിവാദനം സ്വീകരിച്ചതിനു ശേഷം വില്പനക്കാരിപ്പെൺകുട്ടിയോടു് മധുരസ്വരത്തിൽ ചില പദങ്ങൾ അവരോതുന്നു. ഒരു ലഘുകുശലപ്രശ്നത്തിനുശേഷം തനിക്കാവശ്യമായതൊപ്പിയെക്കുറിച്ചൊരുവിവരണമവർ നൽകുന്നു. അധികം വിലകൂടിയതായിരിക്കരുതെന്നവർക്കഭിപ്രായമുണ്ട്. ആ സ്ത്രീയും മാഡം എൽവീരായും തമ്മിൽ നടത്തുന്ന സംഭാഷണം കരോളാ നന്നായി പറഞ്ഞു ഫലിപ്പിച്ചു. അതിനിടയിൽ കടയിൽ വരുന്ന ആളുകളുടെ വിവിധ ഭാഗങ്ങൾ അവളഭിനയിച്ചുകാട്ടി. ഓരോരുത്തർക്കും അവരുടെതായ വ്യക്തിത്വം അവൾ നൽകി. ആ ഭാഗങ്ങൾ നിസ്സാരമെങ്കിലും രസകരമായിരുന്നു.

ലോണ്ടെ അവളുടെ അഭിനയം അത്യന്തം ശ്രദ്ധയോടെ നിരീക്ഷിച്ചു. അഭിനയം കഴിഞ്ഞപ്പോൾ ഇരുന്നു വിശ്രമിക്കുവാൻ അയാളാവശ്യപ്പെട്ടിട്ടു് ഫോണെടുത്തു് ആരെയോ വിളിച്ചു. "വാൽ.... ആൻഡിയാണു് സംസാരിക്കുന്നതു്..... എനിക്കൊരു കാര്യം പറയുവാനുണ്ടായിരുന്നു..... ഇങ്ങോട്ടൊന്നു വരാമോ?"

കട്ടിലിന്റെ ഒരറ്റത്തായി അവൾ മൗനിയായി ഇരുന്നു. ലോണ്ടെ തന്നെയും തന്റെ അഭിനയത്തെയും ഇഷ്ടപ്പെട്ടുനുണ്ടെന്ന ബോധം അവളെ ആനന്ദതുന്ദിലയാക്കി. പ്രധാനമായ എന്തോ കാര്യം സംഭവിക്കുവാൻ പോകുന്നുവെന്നവൾക്കു തോന്നി.

ഹ്രസ്വകായനായ ഒരു മനുഷ്യൻ ആ മുറിയിൽ പ്രവേശിച്ചു് ലോണ്ടെയെ അഭിവാദനം ചെയ്തു. അയാൾ കരോളായെ ജിജ്ഞാസാപൂർവ്വം വീക്ഷിച്ചു. കുത്തമീശയും തടിച്ച പ്രെയിമുള്ള കണ്ണടയും രത്നവ്യാപാരിയുടെ മട്ടിലുള്ള മോതിരങ്ങളും വിലകൂടിയ വസ്ത്രങ്ങളും ഷൂസു

കളും അയാൾക്കുണ്ടായിരുന്നു. കരോളാ ആദ്യനിമിഷം മുതൽതന്നെ അയാളെ വെറുത്തു.

"കരോളായെന്നാണു് പേരു്" ലോണ്ടെ ആരംഭിച്ചു. "ഇരിക്കൂ, വാൽ. കരോളാ, തൊപ്പി വാങ്ങുന്ന രംഗം ഒന്നുകൂടി അഭിനയിക്കാമോ? ശരിയാകുന്നില്ലെങ്കിൽ മറേറതെങ്കിലും....."

"ശരി" കരോളാ മറുപടി നൽകി. അവളുടെ ഹൃദയം ശക്തിയായി മിടിക്കുന്നുണ്ടായിരുന്നു. "എന്നാലൊരു ദരിദ്രന്റെ ശവസംസ്കാരകർമ്മം ഞാനഭിനയിച്ചുകാണിക്കാം."

ആ രംഗം കരോളാ അഭിനയിച്ചപ്പോൾ വല്ലാത്ത ഒരു പാരവശ്യം ലോണ്ടെയ്ക്കനുഭവപ്പെട്ടു. അയാൾ ജനാലയ്ക്കരികിലല്പനേരം പോയി നിന്നിട്ടു് മേശയ്ക്കു പിന്നിലെത്തി കരോളായിൽ ദൃഷ്ടികളൂന്നിയിരുന്നു. നവാഗതനാകട്ടെ, തീരെ രസിക്കാത്തമട്ടിൽ സോഫായിൽ ചാരിക്കിടന്നു.

ശവസംസ്കാരം കഴിഞ്ഞു് ആ ദരിദ്രകുടുംബം വീട്ടിൽ മടങ്ങിയെത്തിയ ഭാഗംവരെ അഭിനയിച്ചിട്ടു് കരോളാ അവർക്കഭിമുഖമായി അവിടെ നിന്നു.

"ഇതു തീരെ മോശമായിപ്പോയെന്നു തോന്നുന്നു" അവൾ പറഞ്ഞു. അവൾ കിതയ്ക്കുന്നുണ്ടായിരുന്നു. "കുറെക്കൂടി രസകരമായ ഒന്നു ഞാനഭിനയിക്കാം." അനുവാദത്തിനു കാത്തുനിൽക്കാതെ അവൾ "രസികൻ ഉദ്യാനം" എന്നവൾ വിളിക്കാറുള്ള ഒരു രംഗമഭിനയിക്കാൻ തുടങ്ങീ. ഒരു ഞായറാഴ്ച സായാഹ്നത്തിൽ ഒരു കൊച്ചു ബാലനെയും കൂട്ടിക്കൊണ്ടു് ഉദ്യാനത്തിലേയ്ക്കു നടക്കുന്ന ഒരു മാതാവായി നാട്യമാരംഭിച്ച കരോളാ, ഏതെങ്കിലും ഒരു പെൺകുട്ടിയെ കിട്ടണമെന്നാഗ്രഹിച്ചു നടക്കുന്ന ഒരു പട്ടാളക്കാരനായി ഭാവം മാറി. തെണ്ടിയായും ഹൈസ്കൂൾ വിദ്യാർത്ഥിയായും അവൾ നൊടിയിടയിൽമാറിമാറി പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ടു. വൃദ്ധനായ ഡെഫ്ജാക്കായി ഒരു നിമിഷം അഭിനയിക്കുവാൻ മുതിർന്നിട്ടവൾ അവസാനം ഒരു പോലീസുകാരനായി വന്നു കുഴപ്പങ്ങൾക്കെല്ലാം പരി

ഹാരമുണ്ടാക്കുവാൻ ശ്രമിക്കുകയാണ്. അങ്ങനെയവൾ തന്റെ നാട്യം അവസാനിപ്പിച്ചു.

അവൾ ഇരുന്നു. അവൾ പരവശയായിക്കഴിഞ്ഞിരുന്നു. "കൊള്ളാം അല്ലേ?" ലോണ്ടെ ചോദിച്ചു. മറേറ മനുഷ്യൻ ഒരു ചിന്താക്കുഴപ്പത്തിൽ അകപ്പെട്ടതുപോലെ കാണപ്പെട്ടു. "നിങ്ങൾ പറഞ്ഞതു ശരിയാണ്. ആൻഡീ, നിങ്ങൾ ഒരു പുതിയ നടിയെ കണ്ടുപിടിച്ചിരിക്കുന്നു." അയാളുടെ സ്വരത്തിൽ അഭിനന്ദനഭാവം കലർന്നിരുന്നു. കരോളാഫ്ഫയാളോട് ആദ്യമുണ്ടായിരുന്ന വെറുപ്പ് ഇല്ലാതായി. "എന്താണു നിങ്ങളുടെ ഉദ്ദേശം?" വാൽ ചോദിച്ചു.

"വളരെയേറെ ശരിപ്പെടുത്തിയെടുക്കുവാനുണ്ട്. ശാസ്ത്രീയാഭ്യസനം ഇല്ലല്ലോ. എല്ലാം വാസനഗ്രഹണം മാത്രം." കാരോളാഫ്ഫ കേൾക്കുവാൻ വയ്യാത്തത്ര ശബ്ദത്തിൽ ലോണ്ടെ തുടർന്നു. "അവളൊരു വലിയ നടിയായിത്തീരുമെന്നാണ് എനിക്കു തോന്നുന്നതു."

"തരക്കേടില്ല." വാൽ കുറച്ചുകൂടി സ്വരം താഴ്ത്തിപ്പറഞ്ഞു. "പക്ഷേ സൂക്ഷിച്ചോളൂ. പഴയ രണ്ടു കഥകളെയും അതിശയിക്കുന്ന മറെറാരു കിംവദന്തി ഉയർന്നുവന്നാൽ അതോടെ നിങ്ങളുടെകഥതീരും. പക്ഷേ മറെറാരു കാര്യം: ഇക്കാര്യത്തിൽ ഏതായാലും നിങ്ങളുടെ പ്രായം കുറെക്കൂട്ടതലാണ്."

ലോണ്ടെ പുച്ഛരസത്തിൽ അയാളെയൊന്നു നോക്കിയിട്ട് കരോളായോടു പറഞ്ഞു. "നിങ്ങൾ പഠിക്കേണ്ടിവരും."

ജീവിതത്തിലാദ്യമായി ഒരാൾ തന്നോടു പഠിക്കണമെന്നുപദേശിക്കുകയാണ്. "ആകാം." അവൾ സൗമ്യസ്വരത്തിൽ ഉത്തരമേകി.

"പക്ഷേ നിനക്കൊരു ജോലിയുണ്ടല്ലോ. ആ കടയിൽനിന്നു പോരുവാൻ നിന്റെ അമ്മ സമ്മതിക്കുമോ?"

"അതമ്മയുടെ കാര്യമല്ല. ഞാനാണതു തീരുമാനിക്കേണ്ടതു." ലോണ്ടെയും വാല്യും പരസ്പരം നോക്കി പുഞ്ചിരിതൂകി.

"നിനക്ക് പതിനേഴു വയസ്സേയുള്ളൂ. അമ്മയുടെ അനുവാദം കൂടാതെ അക്കാഡമിയിൽ നിനക്കു പ്രവേശനം കിട്ടുകയില്ല."

"ഞാനെന്താണു ചെയ്യുന്നതെന്നു് ചിന്തിച്ചു് അമ്മ വിഷമിക്കാറില്ല; അവർക്കു ഞാൻ പണം നൽകുന്നിടത്തോളം കാലം."

"ഇതാ നോക്കൂ, വാൽ." ലോണ്ടെ പറഞ്ഞു. "അക്കാഡമിയിൽനിന്നു ഞാനവൾക്കൊരു സ്കോളർഷിപ്പു നേടിക്കൊടുക്കാം. അവൾക്കൊരു ഉപജീവനമാർഗ്ഗം ലഭിക്കുന്നതുവരെ അവരിരുവരെയും പണം കൊടുത്തു് സഹായിക്കേണ്ട ചുമതല നിങ്ങൾ ഏറ്റെടുക്കണം. പരമാവധി രണ്ടു വർഷക്കാലത്തേക്കു്. അധികം താമസിയാതെതന്നെ അവൾക്കൊരു കരാർ ലഭിച്ചേക്കും."

"ഞാനവൾക്കു പണം കൊടുക്കണമെന്നോ?" വാൽ അന്തം വിട്ട മട്ടിൽ ചോദിച്ചു. "നിങ്ങളുടെ 'കണ്ടുപിടിത്ത'ത്തിനു ഞാൻ ധനസഹായം ചെയ്യണമെന്നോ?"

"മുടിഞ്ഞു പോകാൻ. നിങ്ങളെ ഉദ്ദേശിച്ചല്ല ഞാനതു പറഞ്ഞതു്; ഗ്ലോബസ് പികച്ചേഴ്സിനെ ഉദ്ദേശിച്ചാണു്. വാസനാസമ്പന്നരായ യുവജനങ്ങളുടെ അഭ്യസനകാലത്തു് അവരെ സഹായിക്കുവാൻ അതിനൊരു ഫണ്ടുണ്ടല്ലോ."

"ഉം."

വാൽ, കമ്പനിയുടെ അദ്ധ്യക്ഷനും ലോണ്ടെ. അതിന്റെ സംവിധായകനുമായിരുന്നു. "ഉം" എന്നു വാൽ പറഞ്ഞാൽ അതിന്റെ അർത്ഥം "അതു ശരി" യെന്നാണെന്നു ലോണ്ടെക്കറിയാം.

"കരോളാ," ലോണ്ടെ പറഞ്ഞു. "ഇപ്പോൾ നേരെ വീട്ടിലേയ്ക്കു പൊയ്ക്കോളൂ. പിന്നീടു്..."

"വേണ്ട. എനിക്കു വീട്ടിൽ പോകണ്ട. അവിടെ നിന്നൊന്നു രക്ഷപ്പെട്ടാൽ മതിയായിരുന്നു. ഞാനിനി യവിടെ പോവുകയില്ല."

"അപ്പോളതാണു കാര്യം." ലോണ്ടെ ആത്മഗതം

ചെയ്യു. "ശരി. പക്ഷേ നിനക്കു തല ചായ്ക്കാനൊരിടം വേണ്ടെ?"

"ഞാൻ ജോലിചെയ്യുന്ന കടയിലെ ഒരു പെൺകുട്ടി യുടെ വീട്ടിൽ കിടന്നുകൊള്ളാം. ഒരു വിശാലമായ മുറിയും. ..."

"ശരി" വാൽ ലോണ്ടെയോടായി പറഞ്ഞു. "നമുക്കെ ന്തു ചെയ്യുവാൻ കഴിയുമെന്നു നോക്കാം. ഇതു നിങ്ങളുടെ വ്യക്തിപരമായ ഉത്തരവാദിത്വത്തിലാണു്. ശ്രമം വിജയി ച്ചില്ലെങ്കിൽ നിങ്ങളുടെ പണമായിരിക്കും പോകുന്നതു്."

"അതു സാരമില്ല." ലോണ്ടെ പ്രതിവചിച്ചു. "ഇവ ളെ കിട്ടാൻ വേണ്ടി നിങ്ങൾ യാചിക്കുന്ന കാലം വരും."

"എന്തു്? എനിക്കു കരോളായുടെ കാര്യത്തിൽ അവ കാശമില്ലെന്നോ?"

അവരിരുവരും പൊട്ടിച്ചിരിച്ചു.. അവൾക്കു കാര്യം മനസ്സിലായില്ല. ലോണ്ടെ കരോളായോടു പറഞ്ഞു:

"ഇതാ, ശ്രദ്ധിച്ചു കേൾക്കു. നീ ഉടനെ വീട്ടിൽ പോയി അമ്മയെ കണ്ടു് ഇന്നു സംഭവിച്ച കാര്യങ്ങളെല്ലാം തന്നെ പറയണം." അയാൾ തന്റെ ലറർ പാഡിലൊരു പേരു കുറിച്ചിട്ടു് ആ താൾ വലിച്ചു കീറിയവൾക്കു നല്കി. "നാളെ പതിനൊന്നു മണിക്കു് അക്കാഡമിയിൽ ചെന്നു് ഈ പേരുകാരനെ കാണണമെന്നു് ആവശ്യപ്പെടണം. ഞാൻ അവിടെക്കാണും." അയാൾ എണീറ്റു് അവൾക്കു് ഹസ്തദാനം ചെയ്തു. ആ പാണികളിൽ ചുംബിക്കുവാന വളാഗ്രഹിച്ചു. സ്വയം നിയന്ത്രിക്കുവാനുള്ള ശ്രമത്തിനി ടയിൽ അവൾ ആ കൈകൾ ശക്തിയായി കുലുക്കി. വാലിനും ഹസ്തദാനം ചെയ്തതിനു ശേഷം അവൾ ആ മുറിയിൽ നിന്നും പുറത്തിറങ്ങി.

അവളെക്കണ്ടു് ലോണ്ടെയുടെ സെക്രട്ടറി പുഞ്ചിരി തൂകി. "എല്ലാം ശരിയായി, അല്ലേ?" സ്വാന്തമേധാവി യുടെ മുറിയുടെ നേരെ കൈചൂണ്ടിക്കൊണ്ടവൾ ചോദി ച്ചു.

"ഉവ്വു്" ആത്മസംതൃപ്തിയോടുകൂടി കരോളായും പുഞ്ചിരി തൂകി.

"ഞാനും അതു വിചാരിക്കാതിരുന്നില്ല. പക്ഷേ സൂക്ഷിക്കണം. വയസ്സൻ, പുതുമുഖങ്ങളിൽ വലിയ കമ്പക്കാരനാണ്. ഇനിവരുന്നതു് സ്വല്പം ഭേദപ്പെട്ടതാണെങ്കിൽ പിന്നെ നീ കെട്ടുകെട്ടിയാൽ മതി."

ആ പെൺകുട്ടിയുടെ സൂചന കരോളാസ്സു് വ്യക്തമായി മനസ്സിലായില്ലെങ്കിലും എന്തോ ദുരർത്ഥമാണവൾ ഉദ്ദേശിച്ചതെന്നവൾക്കുതോന്നി. എന്നാൽ അവൾ കൂട്ടാക്കിയില്ല. അത്ഭുതകരമായ ചിലതെല്ലാം തന്നെ സംബന്ധിച്ചുണ്ടാകുന്നുവെന്ന ഹൃദയസ്പർശിയായ ധാരണ അവളെ പൂർണ്ണമായും കീഴടക്കിയിരുന്നു.

മുറിയിലവർ മാത്രമായപ്പോൾ വാല്യം ലോണ്ടെയും സംഭാഷണം തുടർന്നു. "കമ്പനിയുടെ പണം ഒരു സ്ത്രീക്കു വേണ്ടിയോ ഒരു കഥയ്ക്കുവേണ്ടിയോ ചിലവാക്കുന്നതിനു ഞാനെതിരല്ല. ഈവിധ കായ്ങ്ങളിലെല്ലാം ഒത്തെങ്കിലൊത്തുവെന്നു പറയാം." വാൽ ആരംഭിച്ചു.

ലോണ്ടെ മറുപടി പറഞ്ഞില്ല. ശോകരംഗത്തിൽ, വിനോദരംഗത്തിൽ, ശോകവും വിനോദവും നിറഞ്ഞരംഗത്തിൽ, ഒക്കെ അവൾ അഭിനയിച്ചു വിജയിച്ചു. അവയൊന്നും പറഞ്ഞുകൊടുത്തവയല്ല. അനുഭവങ്ങളിൽ നിന്നാണ്. മറ്റു വ്യക്തികളുടെ ഭാവങ്ങളാവിഷ്കരിക്കുവാൻ അവൾ പ്രാപ്തയാകുമോ?

"ഒരു കന്യകയാണെന്നു് തോന്നുന്നു" വാൽ പറഞ്ഞു.

"അല്ല" ലോണ്ടെ പറഞ്ഞു. "ഒരു വലിയ നടിയാണെന്നു പറയണം."

* * * *

തന്റെ പോക്കെങ്ങോട്ടാണെന്നും ആ വഴി പ്രതിബന്ധങ്ങൾ നിറഞ്ഞതാണെന്നും കരോളാ അറിയുന്നിരുന്നു. ഗ്ലോബസ് പിക്ചേഴ്സിൽനിന്നു് അവൾക്കു ലഭിച്ചിരുന്ന വേതനം കഷ്ടിച്ചു് കാലയാപനം നടത്തുവാൻ മാത്രമേ തികഞ്ഞിരുന്നുള്ളൂ. അക്കാഡമിയിലെ അഭ്യസനം മുറയ്ക്കു നടന്നു. ലളിതമായി സജ്ജീകരിക്കപ്പെട്ട

ഒരു മുറിയും ഏറ്റവും വിലകുറഞ്ഞ വസ്ത്രങ്ങളും മിതമായ ഭക്ഷണവുംകൊണ്ട് സംതൃപ്തിയടഞ്ഞിരുന്ന അവൾ. സഹപാഠികൾ അവളെ "സന്യാസിനി" യെന്നാണ് വിളിച്ചിരുന്നത്. അഭിനയം അവളുടെ മതവും ലോണ്ടെ അവളുടെ ഇഷ്ടദേവനുമായിരുന്നു. അവൾ ദുർല്ലഭമായേ അയാളെ കാണാറുള്ളൂ. അക്കാഡമിയിൽ കൂടെക്കൂടെ നടക്കാറുള്ള കലാപ്രകടനാവസരങ്ങളിൽ ലോണ്ടെ സംബന്ധിക്കാറുണ്ടായിരുന്നു. കരോളാ ചില ചെറിയ ഭാഗങ്ങളിലഭിനയിക്കുന്നതുമയാൾ കണ്ടിരുന്നു. അവർ തമ്മിൽ കണ്ടുമുട്ടുവാൻ ദുർല്ലഭം അവസരങ്ങളെ ഉണ്ടായിരുന്നുള്ളൂ. കരോളായുടെ പരിശീലനം തന്റെ മേൽനോട്ടത്തിൽ ആക്കുവാൻ സമയമായിട്ടില്ലെന്ന് ലോണ്ടെ കരുതി.

കരോളാ, ലോണ്ടെയുടെ വെപ്പാട്ടിയാണെന്ന് ഒരു കിംവദന്തി ഉയർന്നു. അതു വാസ്തവത്തിൽ സംഭവിക്കണമെന്ന് ആഗ്രഹിച്ചിരുന്ന കരോളാ. ഒരിക്കൽ അതങ്ങനെ സംഭവിക്കുമെന്നവൾ പ്രതീക്ഷിച്ചിരുന്നു. തന്റെ ആരാധനാമൂർത്തിയോട് കലശലായ പ്രണയം അവൾക്കുണ്ടായിരുന്നു. അക്കാഡമിയിലെ മറ്റാളുകളിൽനിന്നവളെ അകറ്റിനിറുത്തിയതും ഈ വിചാരമാണ്. തന്റെ ജീവിതത്തിൽ താൻ കണ്ടുമുട്ടിയ എല്ലാവരിൽനിന്നും താനകന്നുപോകുന്നുവെന്ന് അവൾക്കു തോന്നി. തന്നെക്കാൾ മുപ്പതുവയസ്സു കൂട്ടതലുള്ള ലോണ്ടെയെയല്ലാതെ മറ്റാരെയും പ്രേമിക്കുവാൻ അവർക്കു കഴിഞ്ഞില്ല. അവളുടെ ദൈവവും പിതാവും കാമുകനും എല്ലാം അയാളായിരുന്നു.

അക്കാഡമിയിലെ പ്രഥമവർഷപഠനം കഴിഞ്ഞപ്പോൾ ഏറ്റവും നല്ല നടിയായ വിദ്യാർത്ഥിനി, നാടകലോകത്തിൽ ഉദിച്ചുയരുന്ന ഒരു താരം, എന്നീ നിലയിൽ കരോളാ വളർന്നിരുന്നു. രണ്ടാംവർഷത്തിൽ ഗ്ലോബസ് പിക്ചേഴ്സ് അവൾക്കൊരു കാഥാഭാഗം നൽകി. വിമർശകലോകം ഈ പുതുമുഖത്തിന്റെ ഉദയത്തെ മുക്തകണ്ഠം സ്വാഗതം ചെയ്തു. ആ വർഷാവസാനത്തിൽ അവൾ നാഷനൽ തീയറ്ററുമായി ഒരു കരാറിൽ ഒപ്പുവച്ചു. "ജോവാൻ ഓഫ് ആർക്കിന്റെ" ഭാഗമാണവൾക്കു

ലഭിച്ചതു്. ലോണ്ടെയുടെ നേരിട്ടുള്ള ശിക്ഷണത്തിലാണവൾ അഭിനയിച്ചതു്.

വിജയത്തിലേയ്ക്കു് അതിവേഗത്തിലുള്ള മുന്നേറ്റത്തിന്റെ സൂചനയായിരുന്നു അതു്. അതോടൊപ്പം ഒരു പരാജയബോധവും അവളെ അലട്ടി. ഇരുപതു വയസ്സുള്ള ഒരു സുന്ദരി. പുതുതായി പ്രശസ്തിയുടെ കൊട്ടമുടിയിലേയ്ക്കുയർന്നുവന്ന ഒരുജ്ജ്വലതാരം. പരസ്യത്തിന്റെ പെരുമ്പറ അവൾക്കായി മുഴങ്ങി. സുഖസൗകര്യങ്ങൾ നിറഞ്ഞ ഒരു വാസസ്ഥലം, ആഡംബരപൂർണ്ണമായ വിശേഷവസ്ത്രങ്ങൾ, ഒരു കാർ എന്നിവ അവൾക്കു് സ്വന്തമായി. ആരാധകവൃന്ദം ആശംസകളുമായി അവളെ വളഞ്ഞു. സമൂഹത്തിൽ ഉന്നതപദവി വഹിക്കുന്ന മഹിളകളവളുടെ സാമീപ്യം കൊതിച്ചു. അവളുടെ നയനചലനത്തിനു മുമ്പിൽ തങ്ങളുടെ പേരും സ്ഥാനമാനങ്ങളും ധനവും കാഴ്ചവെക്കുവാൻ തയ്യാറായ പുരുഷന്മാർ അനവധിയായിരുന്നു. പക്ഷേ ലോണ്ടെ തന്നിൽനിന്നകന്നു പോയതായി അവൾക്കു തോന്നി. അതവളുടെ രാവുകളെ നിദ്രാരഹിതങ്ങളാക്കി. എന്തുകൊണ്ടയാൾ തന്നിലുള്ള സ്ത്രീയെ ഇഷ്ടപ്പെട്ടന്നില്ല? തന്റെ യൗവ്വനത്തെ അയാൾ ഭയപ്പെട്ടുന്നുവോ? കരോളാ, ലോണ്ടെയെ വിവാഹം കഴിക്കുവാൻ ആഗ്രഹിച്ചുവെന്നു പറഞ്ഞുകൂടാ. പക്ഷേ അവളുദ്ദേഹത്തെ കലശലായിസ്നേഹിച്ചു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ വിശ്വസ്തഭൃത്യയായിരിക്കുവാൻ അവൾക്കാഗ്രഹമുണ്ടായിരുന്നു. പക്ഷേ ലോണ്ടെയ്ക്കവളെ വേണ്ട. കഠിനമായ നിരാശയും വിരസതയും അവളെ കീഴ്പെടുത്തി. താൻ ഏകാകിനിയാണെന്നചിന്ത അവളുടെ മനസ്സിനെ മഥിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു.

ഒരു വ്യക്തമായ തീരുമാനത്തിലെത്തുവാൻ ഏതായാലും കരോളായ്ക്കു കഴിഞ്ഞില്ല. ലോണ്ടെയുടെ ഭൂതകാലജീവിതത്തെക്കുറിച്ചു ചില കിംവദന്തികൾ അവൾ കേട്ടിരുന്നു. അവ അവ്യക്തമായിരുന്നു. അവയടിസ്ഥാനരഹിതമാണെന്നു് അവൾ കരുതി. ഇരുപതു വർഷങ്ങൾക്കു മുമ്പയാൾ വിവാഹിതനായിരുന്നുവെന്നും ആ ഹ്രസ്വകാലദാമ്പത്യം ഒരു വല്ലാത്ത രീതിയിൽ തകർന്നു

പോയെന്നും അവൾ കേട്ടിരുന്നു. നിർഭാഗ്യകരമെന്നോ ശോകപൂർണ്ണമെന്നോ പറയാവുന്ന ചില പ്രണയവ്യവഹാരങ്ങൾ അദ്ദേഹത്തിനുണ്ടായിരുന്നുവെന്നു് അവൾക്കറിയാമായിരുന്നു. ലോണ്ടെയുടെ ഭൂതകാലജീവിതത്തിലേക്കു ചുഴിഞ്ഞിറങ്ങുവാൻ അവളൊരിക്കലും ധൈര്യപ്പെട്ടിരുന്നില്ല.

* * * *

അനുഗൃഹീതനായ ഒരു സംവിധായകനായി പ്രസിദ്ധിയാർജ്ജിക്കുന്നതിനു വളരെക്കാലം മുൻപു്, നാടകശാലയെ സംബന്ധിച്ചെഴുതുന്ന ഒരു പത്രപ്രവർത്തകൻ മാത്രമായിരിക്കുന്ന കാലത്തു്, തന്നെക്കാൾ വളരെ പ്രായം ചെന്ന ഒരു നടിയെ ലോണ്ടെ വിവാഹം കഴിച്ചു. ഒരു യുവനടിയുമായി ലോണ്ടെ ഒന്നരണ്ടു വർഷങ്ങളായി പ്രണയബന്ധത്തിലായിരുന്ന എന്നു വസ്തുത വെളിപ്പെട്ടതോടുകൂടി ആ ദാമ്പത്യബന്ധം തകർന്നു. ആ യുവനടിയെ പ്രസിദ്ധിയുടെ ഉത്തുംഗപദവിയിലേക്കു് ഉയർത്തിയതു് ലോണ്ടെ ആയിരുന്നു. പ്രതികാരവികാരത്താൽ മത്തുപിടിച്ച ആ പ്രഥമഭാര്യ ലോണ്ടെക്കെതിരായി അപവാദവ്യവസായം ആരംഭിച്ചു. ലോണ്ടെയുടെ ശത്രുക്കളിൽ പലരും അവളെ സഹായിച്ചു. ലോണ്ടെക്കതു കാര്യമായി ദോഷം ചെയ്തു. ആ വിവാഹമോചനം ദുഷ്ക്കീർത്തിയും ഏകാന്തതയുമാണു് അദ്ദേഹത്തിനു സംഭാവന ചെയ്തതു്. പല വർഷങ്ങളായുണ്ടാക്കിയ ഓരോ പൈസയും അയാളുടെ പ്രഥമഭാര്യയ്ക്കു നല്കേണ്ടിവന്നു. അവസാനം ലോണ്ടെ സ്നേഹിച്ചിരുന്ന ആ യുവനടിയാകട്ടെ, കിംവദന്തികൾ എല്ലാം കെട്ടടങ്ങിയപ്പോൾ തന്റെ ഒരു ആരാധകനെ വിവാഹം ചെയ്തു. അവളുടെ വേർപാടു് ലോണ്ടെയ്ക്കു കുനിന്മേൽ കുരുവെന്നപോലെ പീഡയേകി.

പക്ഷേ അനുണ്ടായ ദുഷ്ക്കീർത്തിയുടെ സാന്മാർഗ്ഗിക സാമ്പത്തികഫലങ്ങളിൽനിന്നും വിമോചിതനാകുവാൻ ലോണ്ടെ പല വർഷങ്ങൾ പരിശ്രമിക്കേണ്ടിവന്നു. ആ

വിമോചനവും ഒരു സംവിധായകനെന്ന നിലയിൽ അയാൾക്കുണ്ടായ വമ്പിച്ച വിജയവും ഒരേ സമയത്തായിരുന്നു. ഇതിനോടകം ആ വൃദ്ധനടി വീണ്ടും വിവാഹിതയായിക്കഴിഞ്ഞിരുന്നു. പൊതുജനങ്ങൾ ലോണ്ടെയുടെ തെറ്റുകൾ ക്ഷമിക്കുകയും കിംവദന്തികൾ പൂർണ്ണമായി വിസ്മരിക്കുകയുംചെയ്തിരുന്നു. പക്ഷേ മറെറാരു തരുണിയുമായി അയാൾക്കുണ്ടായ ബന്ധം വീണ്ടുമൊരു പ്രതിസന്ധിഘട്ടം ഉയർത്തി.

ലോണ്ടെയുടെ ഹൃദയത്തെ അപഹരിച്ചതു് അദ്ദേഹം തന്നെ കണ്ടുപിടിച്ച ഒരു പുതുമുഖമായിരുന്നു. മുപ്പതിനോടടുത്ത ആ മനുഷ്യൻ തന്റെ ഭൂതകാലം കഷ്ടിച്ചു വിസ്മരിക്കുകയും താൻ പയറ്റി പരാജിതനായ അതേ രംഗത്തിൽ വീണ്ടും പ്രത്യക്ഷപ്പെടുകയും ചെയ്തു. ആ പുതുമുഖവുമായി ഏറെറവും അസന്തുഷ്ടമായ ഒരു ദാമ്പത്യജീവിതം നയിക്കുവാൻ അയാൾ നിർബന്ധിതനായി. ആനന്ദകരമെന്നു പൊതുവെ പരിഗണിക്കപ്പെട്ടിരുന്ന അവരുടെ ബന്ധത്തിൽ ചില കാർമേഘപടലങ്ങൾ ഉരുണ്ടുകയറി. നാടകലോകത്തു് പ്രശസ്തിനേടുവാനുള്ള ഒരു ചവിട്ടുപടിയെന്ന നിലയിലാണവൾ ലോണ്ടെയെ കരുതിയതു്. അവൾ ലോണ്ടെയെ സ്നേഹിച്ചിരുന്നില്ല. ഈ രഹസ്യം ലോണ്ടെയെ കഠിനതരമായി ബാധിച്ചു. അതോടെ അവരെ ബന്ധിച്ചിരുന്ന ദുർബലമായ ചരടും പൊട്ടി. ആ നടി മനോവേദനയാൽ ആത്മഹത്യചെയ്തു. ദുഷ്ടനും ആപൽക്കാരിയുമായ ഒരു മനുഷ്യനായി അയാളെ എല്ലാവരും മുദ്രയടിച്ചു.

ബുഡാപ്പെസ്റ്റും വിടുവാൻ അയാൾ നിർബന്ധിതനായി. ബർലിനിലും ലണ്ടനിലും ഹോളിവുഡ്ഡിലുമായി അയാൾ ചുറ്റിക്കറങ്ങി. വിജയലക്ഷ്മി അയാളെ അനുഗ്രഹിച്ചു. അയാൾ കുറെ പണവും സമ്പാദിച്ചു. പക്ഷേ നിരാശയും മാനസികാസ്വാസ്ഥ്യവും ലോണ്ടെയെ വിട്ടുപിരിഞ്ഞില്ല. തന്റെ സ്വന്തം നഗരത്തോടുള്ള ആകർഷണത്തിൽനിന്നു മുക്തനാകാൻ എത്രയൊക്കെയായിട്ടും അയാൾക്കു കഴിഞ്ഞില്ല.

സാമാന്യം പ്രായംചെന്ന ഒരു മനുഷ്യനായി സ്വന്ത നാട്ടിൽ തിരിച്ചെത്തിയ ലോണ്ടെയ്ക്ക് തന്റെ ജീവിതം പുതുതായി ആരംഭിക്കേണ്ടിവന്നു. കാലം അദ്ദേഹത്തിന്റെ നിർഭാഗ്യകരമായ ഭൂതകാലകഥകളെ വിസ്മൃതിയിൽ ആഴ്ത്തി. പ്രതിഭാശാലിയായ ആ മനുഷ്യന് നഷ്ടപ്പെട്ടുപോയ സ്ഥാനം വീണ്ടെടുക്കുന്നതിന് അധിക കാലം വേണ്ടിവന്നില്ല. അദ്ദേഹം സംവിധാനം ചെയ്ത നാടകങ്ങളും ചലച്ചിത്രങ്ങളും വീണ്ടും പ്രശസ്തിനേടി. മാതൃരാജ്യത്തിന്റെ കലാരംഗത്ത് സ്ഥിരപ്രതിഷ്ഠ നേടത്തക്കവിധം അയാൾ വളർന്നു.

അടങ്ങാത്ത സ്ഥിരോത്സാഹിയായിരുന്ന ലോണ്ടെ തന്റെ വ്യക്തിപരമായ പ്രശ്നങ്ങളിൽ വളരെ കരുതലോടെ പെരുമാറി. രണ്ടു പ്രാവശ്യം കൈ പൊള്ളിയതാണ്. മൂന്നാമതൊരു കൂഴപ്പമുണ്ടാകരുതെന്ന് അയാൾക്കു നിർബന്ധമുണ്ടായിരുന്നു. തന്റെ ഭൂതകാലദുരിതങ്ങളുടെ കാരണക്കാരൻ താൻതന്നെയാണെന്ന് അയാൾ സമാധാനിച്ചു. അതു കൂടുതൽ സൂക്ഷ്മബുദ്ധിയായിരിക്കുവാൻ അയാളെ പ്രേരിപ്പിച്ചു.

സ്റ്റുഡിയോവിൽവച്ച് കരോളായെ കണ്ടുമുട്ടിയപ്പോൾ വാൽ നൽകിയ മുന്നറിയിപ്പ് ലോണ്ടെയെ സാരമായി സ്പർശിച്ചു. അയാളുടെ താക്കീത് ഹീനവും അന്യായവുമായി ലോണ്ടെ പരിഗണിച്ചുവെങ്കിലും വല്ല കുണ്ടാമണ്ടിയിലും ചെന്നു ചാടാതിരിക്കുവാൻ അയാളെ ഉണർവുള്ളവനാക്കിത്തീർക്കാൻ അതുപകരിച്ചു. കരോളായെ ഒരു വലിയ നടിയാക്കിത്തീർക്കണമെന്നും വൈകാരികബന്ധങ്ങൾ യാതൊന്നും അവളുമായി തനിക്കുണ്ടായിരിക്കരുതെന്നും അയാൾ ദൃഢനിശ്ചയം ചെയ്യുവാനുള്ള കാരണവും മറെറാന്നല്ല.

നിരാശയുടെയും ഏകാന്തചിന്തയുടെയും സമ്മർദ്ദത്താൽ അശ്രദ്ധയായിത്തീർന്ന കരോളാ തന്നെ സമീപിച്ച ആദ്യത്തെ കാമുകന് സ്വയം സമർപ്പിച്ചു. പല ഭ്രമരങ്ങളും ആ പുഷ്പത്തെ വട്ടമിട്ടു പറന്നെങ്കിലും അവയെല്ലാം അവഗണിക്കപ്പെട്ടു. അവളുടെവിവാഹദിനം

തന്നെ ആ മനുഷ്യൻ കരോളാ ലോണ്ടെമാരുടെ ജീവി തങ്ങളെ നിയന്ത്രിച്ച ഒരു സുപ്രധാനഘടകമായി മാറി.

തന്നെ ചുറ്റിപ്പറ്റിയ കാമുകരിൽനിന്നും രക്ഷപ്പെ ടുവാനും തന്റെ വൈകാരികദുർബലതകളെ നിയന്ത്രി ക്കുവാനുമാണ് കരോളാ ആ വിവാഹത്തിനു വഴിപ്പെട്ട തു്. അവളുടെ ഭർത്താവു് അവളെ കലശലായി പ്രേമി ച്ചുനടന്ന ഒരു നടനായിരുന്നു. രജിസ്ട്രാഫീസിൽനിന്നും നേരെയവർ നാടകശാലയിലേയ്ക്കാണു പോയതു്. അവി ടെ ലോണ്ടെയുടെ മേൽനോട്ടത്തിൽ ഒരു നാടകം പഠിക്കു കയായിരുന്നു.

നാടകശാലയുടെ പിന്നിലുള്ള ഒരുപശാലയിൽ അവൾ കടന്നുചെന്നപ്പോൾ ലോണ്ടെ വാച്ചിൽ നോക്കി യിട്ടു് അക്ഷമ ദ്യോതിപ്പിക്കുന്നൊരു നോട്ടം കരോളായുടെ നേരെ തൊട്ടുത്തുവിട്ടു.

അവൾ ഹൃദ്യമായൊരു പുഞ്ചിരി തൂകി. "ആൻഡി, ഞാൻ ഖേദിക്കുന്നു. ഞാൻ വളരെ തിരക്കിലായിരുന്നു. പക്ഷേ അതിനി ആവർത്തിക്കുകയില്ല. കുറെക്കാലത്തേ ക്കെങ്കിലും—എന്നു ഞാനാശിക്കുന്നു. എന്റെ വിവാഹം ഇപ്പോൾ കഴിഞ്ഞതേയുള്ളു."

കരോളാ വിവാഹം ചെയ്യുവാൻ തീരുമാനിച്ച വി വരം ആരുംതന്നെ അറിഞ്ഞിരുന്നില്ല. അവൾ തമാശ പറയുകയാണെന്നു് എല്ലാവരും കരുതി. പക്ഷേ സത്യം മനസ്സിലായപ്പോൾ അവളെ അഭിനന്ദനവചനങ്ങള മായി വളയുവാൻ അവർ മടികാണിച്ചില്ല. അന്തരീക്ഷം അല്പം ശാന്തമായപ്പോൾ നാടകപഠനം തുടർന്നു. പക്ഷേ ലോണ്ടെ ചിന്താക്രാന്തനും അശ്രദ്ധനുമായിത്തീർന്നു. ഒരു മണിക്കൂർ കഴിഞ്ഞപ്പോൾ എല്ലാം നിർത്തിവയ്ക്കുവാൻ അദ്ദേഹം ആവശ്യപ്പെട്ടു. തന്നോടൊപ്പം ഭക്ഷണം കഴി ക്കുവാൻ അയാൾ കരോളായോടാവശ്യപ്പെട്ടു. തന്റെ ഭർത്താവുമൊന്നിച്ചു് തനിക്കു ഭക്ഷണം കഴിക്കേണ്ടതുണ്ടെ ന്നവൾ പ്രതിവചിച്ചു. അല്പനേരം സ്തബ്ധനായി നിന്നു പോയി, ലോണ്ടെ. തന്റെ സ്റ്റുഡിയോയിലേയ്ക്കു് വരണ മെന്നും ചില കാര്യങ്ങൾ അവളോടു പറയുവാനുണ്ടെന്നും

ലോണ്ടെ അറിയിച്ചു. കരോളാ അയാളെ അനുഗമിച്ചു.

മുറിയിൽ പ്രവേശിച്ചപ്പോൾ അയാളുടെ മുഖം വിളറിയിരുന്നു. "അയാളെ എന്തിനു വിവാഹം കഴിച്ചു?" സംഭ്രമഭാവത്തിൽ അയാൾ ചോദിച്ചു. "അല്ലെങ്കിൽ നീ എന്തിനിപ്പോൾ വിവാഹം ചെയ്യു?"

തന്റെ ശരീരത്തിന്റെയും വിരല്പകളുടെയും വിറയൽ മാറുവാൻ അവൾ തന്റെ കൈകൾ കോർത്തു പിടിച്ചു മടിയിൽ അമർത്തിവച്ചുകൊണ്ട് ചാരുകസേരയിൽ ചാഞ്ഞിരുന്നു. "എന്നെങ്കിലുമൊരിക്കൽ വിവാഹം കഴിച്ചു ജീവിതമുറപ്പിക്കാൻ ഏതൊരു യുവതിയും ആഗ്രഹിക്കും, ആൻഡീ."

"നിങ്ങൾ അയാളെ പ്രേമിക്കുന്നുവോ?"

"ഇല്ല." കരോളാ തുറന്നുപറഞ്ഞു. "ഞാൻ ആൻഡിയേയാണ് പ്രേമിക്കുന്നതു്. ഞാനതു നുറുപ്രാവശ്യം സൂചിപ്പിച്ചിട്ടുണ്ട്. പക്ഷേ ആൻഡി എന്നെ പ്രേമിക്കുന്നില്ല. അങ്ങേയ്ക്കെന്നെ ആവശ്യമില്ലായിരുന്നു."

ലോണ്ടെ നിശ്ശബ്ദനായി. ഒരു ദീർഘനിദ്രയിൽ നിന്നുണർന്നവനെപ്പോലെ വ്യത്യസ്തമായ ഒരു വെളിച്ചത്തിൽ അയാൾ കാര്യങ്ങൾ കണ്ടു. താൻ സ്വയം നിയന്ത്രിച്ചതു് വിഡ്ഢിത്തവും മനുഷ്യത്വഹീനവുമായ ഒരു പ്രവൃത്തിയായിപ്പോയി എന്നയാൾ മനസ്സിലാക്കി. പുരുഷനെന്ന നിലയിലും കലാകാരനെന്ന നിലയിലും താൻ തന്റെ നിലനില്പിനുതന്നെ തുരങ്കംവച്ചു. താൻ യഥാർത്ഥത്തിൽ പ്രേമിച്ച ഒരു യുവതി കരോളാ മാത്രമാണെന്നു് ലോണ്ടെയ്ക്കു ബോദ്ധ്യമായി. അവൾ തന്റെ വിരലുകൾക്കിടയിലൂടെയാണു് വഴുതിപ്പോയതു്. ഉടൻ പ്രവർത്തിച്ചില്ലെങ്കിൽ ആ രത്നം എന്നെന്നേയ്ക്കുമായി കൈവിട്ടുപോകും.

"ഞാനെത്രനാൾ അങ്ങേയ്ക്കുവേണ്ടി നിഷ്ഫലമായി കാത്തിരിക്കണമെന്നാണു പറയുന്നതു്?" അവളുടെ അധരങ്ങൾ വിറയ്ക്കുന്നുണ്ടായിരുന്നു.

"ഞാൻ നിന്നെ പ്രേമിച്ചിരുന്നുവെന്നു് അറിഞ്ഞുകൂടെ?" ലോണ്ടെ ചോദിച്ചു.

"അങ്ങതൊരിക്കലും വെളിപ്പെട്ടത്തിയില്ല. എന്റെ ഹൃദയം തുറന്നു് ഞാൻ കാട്ടിയപ്പോഴും അങ്ങു് എന്നെ തുറിച്ചുനോക്കുകയാണു ചെയ്തതു്. ഞാനിപ്പോൾ എന്തു ചെയ്യണം?"

"എനിക്കു നിന്നെക്കൂടിയേ കഴിയൂ. ഇപ്പോൾ; അല്ല, എന്നെന്നേക്കുമായി."

"വേണ്ട. അങ്ങെന്റെ മനസ്സു് വേദനിപ്പിക്കുവാൻ വേണ്ടി പറയുകയാണു്. നേരത്തെതന്നെ വേണ്ടതിലധികം എന്നെ വേദനിപ്പിച്ചു കഴിഞ്ഞു അങ്ങേക്കിത്ര വെറുപ്പുണ്ടാക്കുവാൻ ഞാൻ എന്തു തെറ്റു ചെയ്തു?"

"നിന്നെ വിവാഹം കഴിക്കുവാൻ ഞാനാഗ്രഹിക്കുന്നു." ലോണ്ടെ പറഞ്ഞു: "ഞാനതു് ഇപ്പോഴാണു് മനസ്സിലാക്കിയതു്. കാലം ഇനിയും താമസിച്ചു പോയിട്ടില്ല."

"ഹാ, ആൻഡീ, അങ്ങേയ്ക്കെന്താണൊരു വല്ലായ്മ? നമുക്കതിനെപ്പറ്റി പിന്നീടാലോചിക്കാം. ഇപ്പോൾ നമുക്കു ഭക്ഷണം കഴിക്കാം."

"എന്റെ പെരുമാറ്റത്തെച്ചൊല്ലി നിനക്കെന്നോടു വെറുപ്പുണ്ടോ?"

"ഞാനങ്ങയെ പ്രേമിക്കുന്നു."

ലോണ്ടെ അടുത്തെത്തി അവളുടെ കരങ്ങൾ ഗ്രഹിച്ചു. ദൃഢവും ശാന്തവുമായ ഭാവത്തോടെ അവളെ തന്നിലേയ്ക്കടുപ്പിച്ചു് ആലിംഗനം ചെയ്തു, അയാൾ. ആ പേലവാധരങ്ങളിൽ അയാൾ തന്റെ പ്രഥമചുംബനം അർപ്പിച്ചപ്പോൾ അവൾ പ്രേമപൂർവ്വം വഴങ്ങിക്കൊടുത്തു.

പെട്ടെന്നവളാ കൈകൾ പിടിച്ചുയർത്തി അവയിൽ ചുംബിച്ചു. "പാവം. എന്റെ നവവരൻ. ആ സാധു എന്നെ വളരെയേറെ പ്രേമിക്കുന്നവനാണു്."

"അയാളെപ്പറ്റി ദുഃഖിക്കേണ്ട." ലോണ്ടെ പറഞ്ഞു. "നിങ്ങളിരുവരും ഒത്തുള്ള ദാമ്പത്യം ദുഃഖഭൂയിഷ്ഠമാകുമായിരുന്നു."

"പക്ഷേ എന്നെക്കൂടാത്ത ജീവിതം പൊറുക്കാനാവില്ലെന്നു്. അങ്ങേക്കു മനസ്സിലാക്കുവാൻ അയാളുടെ ഇട

പെടൽ വേണ്ടിവന്നു...'' അവൾ പൊട്ടിച്ചിരിച്ചു. അവൾ വളരെക്കാലമായി പൊട്ടിച്ചിരിച്ചിട്ട്.

''ഞാനയാളോടു വിവരം പറയാം.'' ലോണ്ടെ പറഞ്ഞു. പക്ഷേ കരോളാ ആ സംസാരം തടഞ്ഞു.

''വേണ്ട. ഞാൻതന്നെ പറഞ്ഞുകൊള്ളാം.''

അങ്ങനെ കരോളായുടെ പ്രഥമവിവാഹം നടന്ന ദിവസംതന്നെ അതിന്റെ സമാപ്തിയും നടന്നു. വിവാഹമോചനത്തിനു വേണ്ടി അവൾ കൊടുത്ത അപേക്ഷ സ്വീകരിക്കപ്പെട്ടു. ആ അപേക്ഷയെ അവളുടെ ഭർത്താവെതിർത്തില്ല. കോടതിവിധി ലഭിച്ച ദിവസംതന്നെ ലോണ്ടെയും കരോളായും വിവാഹിതരായി.

നീണ്ട ആറു വർഷക്കാലം തന്നെ വ്യസനിപ്പിച്ചതിനെക്കുറിച്ചവൾ ലോണ്ടെയോടു പരാതിപ്പെട്ടില്ല. പഴയ കഥകൾ സൂചിപ്പിച്ചയാളെ വേദനിപ്പിക്കുവാനും അവൾ തുനിഞ്ഞില്ല. അതു് അനാവശ്യമാണെന്നു് അവൾ അറിഞ്ഞിരുന്നു. ഒരു നല്ല ഭാര്യയായിത്തന്നെ അവൾ വർത്തിച്ചു. ലോകത്തിലെ ഏറ്റവും സന്തുഷ്ടയായ സ്ത്രീ താനാണെന്നു് അവൾക്കു തോന്നി.

ഈ സുദിനത്തിന്റെ ആവിർഭാവത്തിനു വേണ്ടി ജീവൻ പോലും ബലി നൽകുവാൻ അവൾ തയ്യാറായിരുന്നു. പക്ഷേ അവരുടെ വിവാഹത്തിന്റെ അന്നു്—രണ്ടാം ലോകമഹായുദ്ധം പൊട്ടിപ്പുറപ്പെട്ട ആ ദിനം—തന്റെ ദാമ്പത്യം അഞ്ചു ചെറിയ വർഷക്കാലം മാത്രമേ നിലനിൽക്കുകയുള്ളുവെന്നവൾ അറിഞ്ഞിരുന്നുവെങ്കിൽ!

* * * *

താൻ തൊഴിലാളിവർഗ്ഗജയാണെന്നുള്ള വസ്തുത കരോളാ അഭിമാനത്തോടുകൂടി അനുസ്മരിച്ചിരുന്നു. കരോളാ ലോണ്ടെ എന്ന നാമം അവൾ സ്വീകരിച്ചു. പൊതുജനങ്ങളതംഗീകരിക്കുകയും ചെയ്തു. ഒരു പുതിയ കഥാപാത്രത്തിന്റെ ഭാഗം അവൾ ഏറ്റെടുക്കുമ്പോഴെല്ലാം കുറുത്ത വസ്ത്രം ധരിച്ച ഒരു വൃദ്ധയായ സ്ത്രീയും ആനന്ദ

തുന്നിലയായ ഒരു യുവതിയും തക്കിടിമുണ്ടനായ ഒരു യുവാവും അതു കാണുവാനായി ഒന്നാം ബോക്സിൽ തന്നെ വന്നിരിക്കാറുണ്ട്. സഹോദരനു് ഫാക്ടറിയിൽ തന്നെയാണു ജോലി. സഹോദരി ഒരു കോഴിവളർത്തൽ കേന്ദ്രം നടത്തുകയാണു്. മാതാവാകട്ടെ പകൽ പഴയ താമസസ്ഥലത്തും രാത്രിയിൽ മകളോടൊപ്പം അവളുടെ കൃഷിസ്ഥലത്തുമായി കഴിഞ്ഞുകൂട്ടുന്നു.

അക്കാദമിയിലെ ജീവിതത്തിനിടയിൽ ചെറുപ്പക്കാരായ ലേഖകന്മാർ, അഭിനേതാക്കൾ എന്നിവരുമായി കരോളാ പരിചയപ്പെട്ടു. ബുദ്ധിജീവികളുടെ ഒരു സ്വതന്ത്രചർച്ചാഗ്രൂപ്പിൽ അവൾ ചേർന്നു. ആ ഗ്രൂപ്പിന്റെ സമൂലപരിവർത്തനാത്മകസ്വഭാവംമൂലം ചില രാഷ്ട്രീയകേന്ദ്രങ്ങൾ അതിനെ കഠിനമായി വിമർശിച്ചിരുന്നു. ഒരു ദരിദ്രന്റെ നാഡിമിടിപ്പുകൾ മറ്റാരേക്കാൾ ഗ്രഹിച്ചിരുന്ന കരോളാ ആവശ്യം, ഭയം, മർദ്ദനം എന്നിവയിൽ നിന്നു് ദരിദ്രർ വിമുക്തമാകുന്ന ഒരു നല്ല നാളെയെ സ്വപ്നംകാണുകയും അതിനു വേണ്ടി പ്രവർത്തിക്കുകയും ചെയ്തു. നാസിസത്തെയും അതിന്റെ വർഗ്ഗോൽകൃഷ്ടപ്രമാണങ്ങളെയും തടങ്കൽപാളയങ്ങളെയും സത്യം, സൗന്ദര്യം, യുക്തി എന്നിവയ്ക്കെതിരായുള്ള അതിന്റെ പൊറിബർഷാ ഉദ്യമങ്ങളെയും അവൾ കഠിനമായി വെറുത്തു. സ്വതന്ത്രചർച്ചാസംഘടനയിൽ ഒരു കമ്യൂണിസ്റ്റുഘടകവും ഉൾപ്പെട്ടിരുന്നു. പക്ഷേ നാസികളുടെ തത്വശാസ്ത്രത്തിൽനിന്നു് അതു് അത്രയൊന്നും വിഭിന്നമല്ലെന്നും വെറുപ്പു് വളർത്തുകയും പട്ടാളശക്തിയിലും ന്യൂനപക്ഷാധികാരത്തിലും അധിഷ്ഠിതമായ ഒരു സർവാധിപത്യത്തെയും സർവ്വാധിപതിയെയും ആരാധിക്കുകയും ചെയ്യുന്നവരാണവരെന്നും അവൾ മനസ്സിലാക്കിയിരുന്നു. അവരും യുദ്ധകുതുകികളാണെന്നും (അവരുടെ ഭാഷയിൽ അതു് ആഭ്യന്തരവിപ്ലവമോ തൊഴിലാളിവർഗ്ഗത്തിനു വേണ്ടിയുള്ള സമരമോ ആണു്.) സത്യത്തെ വളച്ചൊടിക്കുവാനും ന്യായത്തെ കൊഞ്ഞനംകുത്തുവാനും കലയെയും സാഹിത്യത്തെയും മതിലുകൾക്കുള്ളിൽ ബന്ധിച്ചൊതുക്കുവാനും

മനുഷ്യനെ വ്യക്തിയിൽനിന്നും വ്യത്യസ്തമായി ഒരുപകരണമെന്ന നിലയിൽ കണക്കാക്കുവാനും ഇഷ്ടപ്പെട്ടവരാണവരെന്നും കരോളാ മനസ്സിലാക്കി. ഇതിൽനിന്നും വിഭിന്നമായ ഒരു ചിന്താഗതിയാണവൾക്കുണ്ടായിരുന്നത്. മനുഷ്യൻ നന്മ ചെയ്യുവാൻവേണ്ടി സൃഷ്ടിക്കപ്പെട്ടവനാണെന്നും വെറുക്കപ്പെടേണ്ട ഏക വസ്തു വെറുപ്പു മാത്രമാണെന്നും അവൾ വിശ്വസിച്ചിരുന്നു.

ലോണ്ടെ കരോളായെ വിവാഹംചെയ്തതു മുതൽ അവരുടെ ഗൃഹം ബുദ്ധിജീവികളുടെ ഒരു ചർച്ചാകേന്ദ്രമായി മാറി. സാമൂഹ്യപുരോഗതി, സാമ്പത്തികസമത്വം, മാനുഷികമൂല്യങ്ങൾ, വ്യക്തിസ്വാതന്ത്ര്യം എന്നിവയ്ക്കായി കലവറയില്ലാതെ വാദിക്കുകയും അക്രമം, ആക്രമണം, ജാതീയവർഗ്ഗീയചിന്താഗതികൾ എന്നിവയെ ആക്ഷേപിക്കുകയും ചെയ്ത ആ യുവാക്കൾ സോവ്യറ്റു റഷ്യയിലെ പരീക്ഷണം മനുഷ്യജീവിതവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട ഒന്നെന്ന നിലയിൽ സൂക്ഷിച്ചു പഠിക്കേണ്ടതാണെന്നു വിശ്വസിച്ചിരുന്നു. ക്രിസ്തീയസംസ്കാരത്തിന്റെയും പാശ്ചാത്യ ജനാധിപത്യത്തിന്റെയും കാര്യത്തിലും അവർ തല്പരരായിരുന്നു.

യുദ്ധം പുരോഗമിച്ചതോടെ ഈ ബുദ്ധിജീവികളുടെ അവസ്ഥ കൂട്ടതൽ അപകടത്തിലായി. നാസികളുടെ നിയന്ത്രണത്തിലായ പത്രങ്ങൾ അവരെ രാജ്യദ്രോഹികളെന്നും ബോൾഷെവിക്കുകളെന്നും ആക്ഷേപിച്ചപ്പോൾ കമ്യൂണിസ്റ്റുപത്രങ്ങൾ അവരെ പ്രതിവിപ്ലവത്തിന്റെ ഏജൻറന്മാരെന്നു പറഞ്ഞവഹേളിച്ചു.

നാസിപ്രചരണത്തിന്റെ സമ്മർദ്ദത്താൽ ഈ സംഘടനയുടെ യോഗങ്ങൾ വിരളമായിത്തുടങ്ങി. അതിന്റെ പ്രവർത്തനങ്ങൾ ഭൂഗർഭത്തിലേക്കു മാറി. ഒരു കൂട്ടം നാസിയുവാക്കൾ കരോളായ്ക്കെതിരായി ഒരു പ്രകടനം സംഘടിപ്പിച്ചു. ശതക്കണക്കിനു ഭീഷണിക്കത്തുകൾ ലോണ്ടെയ്ക്കു ലഭിച്ചു.

അപ്പോഴാണ് ജർമ്മൻസേന ഹംഗറിയിൽ കടന്നതു്. ബുഡാപ്പെസ്റ്റ് അവരുടെ കൈയിലമർന്ന ഉടൻതന്നെ

ഒരു ഹംഗേറിയൻ നാസിയുടെ നേതൃത്വത്തിൽ ഒരു രഹസ്യപ്പോലീസ് സംഘം ലോണ്ടെയെ അറസ്റ്റ് ചെയ്യുവാൻ വീട്ടിലെത്തി. പട്ടണത്തിന്റെ പതനം തന്റെ ജീവനു ഭീഷണിയായിത്തീരുമെന്നു ലോണ്ടെയ്ക്കറിയാമായിരുന്നു. അർദ്ധരാത്രിനുമയത്താണെങ്കിലും പെട്ടെന്നു കീഴടങ്ങുവാൻ അയാൾ കൂട്ടാക്കിയില്ല. കതകിലെ മണിയുടെ ദുഃശകുനം പരത്തുന്ന ശബ്ദം കേട്ടപ്പോൾ, കരോളായെ ഒരു രഹസ്യവാതിലിലൂടെ പുറത്തേക്കയച്ചിട്ടയാൾ തന്റെ തോക്കും കൈയിൽ പിടിച്ചുകൊണ്ട് വായനയിൽ മുഴുകി തന്റെ മുറിയിലിരുന്നു. ആദ്യത്തെ ഗസ്റ്റപ്പോ കതകു തല്ലിത്തുറന്നു് അകത്തു കടന്നയുടൻ വെടിയേറ്റു വീണു. അടുത്തയാളിനും അതുതന്നെയായിരുന്നു വിധി. പിന്നിടെന്തെങ്കിലും ചെയ്യാനയാൾക്കു കഴിയുന്നതിനു മുമ്പു് എഴു വെടിയുണ്ടകൾ അയാളുടെ ശരീരത്തെ കുത്തിത്തുളച്ചു. ലോണ്ടെ തൽക്ഷണം മൃതിയടഞ്ഞു. പക്ഷേ കരോളാ ഇതിനോടകം രക്ഷപ്പെട്ടിരുന്നു.

* * * *

കരോളാ തന്റെ ഭർത്താവിന്റെ മരണവൃത്താന്തം അറിഞ്ഞു. അവൾ അന്ധകാരത്തിലായി. രാജ്യദ്രോഹത്തിനുള്ള ശിക്ഷയായ മരണം ലോണ്ടെയ്ക്കു ലഭിച്ചുവെന്നാണു് പത്രങ്ങളിൽ പരസ്യം ചെയ്യപ്പെട്ടതു്. അവൾ പിന്നിടൊരിക്കലും തന്റെ വീട്ടിലേക്കു പോയിട്ടില്ല. ഏതാനും മാസങ്ങൾക്കുശേഷം ആ വീട് ബോംബേറിനാൽ നശിപ്പിക്കപ്പെട്ടു.

ലോണ്ടെ സ്വാഭാവികമായ ഒരു മരണത്തിനാണു് ഇരയായിരുന്നതെങ്കിൽ, പിന്നീടു ജീവിച്ചിരിക്കുവാനവൾ ആഗ്രഹിക്കുമായിരുന്നില്ല. പക്ഷേ ലോണ്ടെയുടെ ദുർമ്മരണം അവളുടെ വ്യക്തിപരമായ ക്ലേശജീവിതത്തിന്റെ അന്ത്യത്തെ കുറിക്കുകയായിരുന്നു. കരോളായാൽ വളരെയേറെ വിലമതിക്കപ്പെട്ട ആ ജീവിതത്തിന്റെ അന്ത്യം ഒരു നിതാന്തചിഹ്നംതന്നെ ആയിരുന്നു. കിരാതത്വവും

ക്രൂരതയും ലക്ഷ്മണനെയും സ്ത്രീപുരുഷന്മാരെയും കുട്ടികളെയും വിഴുങ്ങുന്നുണ്ടായിരുന്നു. യുദ്ധമാരും മറ്റും ഭീകരതയ്ക്കിരയായി. ലോണ്ടെയുടെ മരണം കരോളാഫ്രൈതാക്കിനും അതോടൊപ്പം ഒരു സന്ദേശവുമായിരുന്നു; അദ്ദേഹത്തിന്റെ ആത്മാവിനെ ഉൾക്കൊണ്ട ജീവിക്കുവാനും ഭ്രാന്തന്മാരും കൊലയാളികളും മാത്രമടങ്ങുന്ന നീചഭരണത്തിന്റെ നിർദ്ദയതക്ക് ഇരയായവരെ സഹായിക്കുവാനും.

കൃത്രിമപ്പേരുകളിൽ, കൃത്രിമവേഷങ്ങളിൽ, കരോളാക്കുറെക്കാലം ഒരു ഫാക്ടറിയുടെ സമീപം വസിച്ചു. അവൾ ജനിച്ച വീടിനടുത്തായിരുന്ന ആ സ്ഥലം. ദുഃഖിതരെ വാക്കുകൾ കൊണ്ടും പണംകൊണ്ടും ഭക്ഷണസാധനങ്ങൾ കൊടുത്തും വേണ്ടത്ര സഹായിക്കുവാൻ അവൾ ശ്രമിച്ചു. അവൾ ജനിച്ചതു് ഒരു വരണ്ട ഊഷരപ്രദേശത്തായിരുന്നുവെങ്കിൽ ഇന്നാ ജില്ല മുഴുവൻ മരുഭൂമിസമാനമാണു്. അവളിന്നു് സ്വന്തം ആളുകൾക്കു വേണ്ടിയാണു് പ്രവർത്തിക്കുന്നതു്. പട്ടണത്തിനുള്ളിലേക്കു് ധൈര്യമായി കടന്നുചെന്നു് കൂട്ടുകാർക്കു് ഒരു കഷണം അപ്പമോ ഒരു ഐഡൻറിറ്റി കാർഡോ സമ്പാദിച്ചു കൊടുക്കുവാനും യുദ്ധമാരെ കണ്ടുപിടിച്ചു് അവർക്കു് രക്ഷാകേന്ദ്രങ്ങൾ നിർദ്ദേശിക്കുവാനും ഒരു ഭ്രഗർഭകേന്ദ്രത്തിൽ നിന്നു് മറെറാന്നിലേക്കു് സന്ദേശം കൊണ്ടുപോകുവാനും അവൾ മടിച്ചിരുന്നില്ല. ഇന്നവളൊരു ഫാക്ടറി ജോലിക്കാരി ആണെങ്കിൽ നാളെ ഒരു കർഷകവനിതയായോ മറെറന്നാൾ ഒരു റെഡ്ക്രോസു് നേഴ്സായോ ഒരു സർക്കാർ ഉദ്യോഗസ്ഥയായോ ഒരഭയാർത്ഥി സ്ത്രീയായോ അവൾ പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ടിരുന്നു. നൂറു വേഷത്തിൽ കരോളാ ചുററി നടന്നിരുന്നു.

ബ്രഡാപ്പെസ്റ്റിനു ചുറ്റുമുള്ള സൈനികവലയം കൂടുതൽ പ്രബലമായി. ഉപരോധം ആരംഭിച്ചു കഴിഞ്ഞിരുന്നു. രാപകലില്ലാതെ ബോംബുകൾ അലറി. യന്ത്രത്തോക്കുകൾ പട്ടണത്തിനു വെളിയിൽ നിന്നകത്തേക്കു് തീ തുപ്പി. വീടുകൾ തകർന്നു; തീ പിടിച്ചു. സംസ്കൃതി

ക്കപ്പെടാത്ത ശവശരീരങ്ങളാൽ തെരുവുകൾ നിറഞ്ഞു. വിമാനാക്രമണവേളകളിൽ അവൾ അടുത്ത വീടുകളിലെ വിടെയെങ്കിലും രക്ഷനേടിയിരുന്നു.

അവളെ തിരിച്ചറിയുന്ന ആളുകളും ഉണ്ടായിരുന്നു— പഴന്തുണിയും ധരിച്ചു് മുഖത്തു് പൊടിയണിഞ്ഞു് അല ഞ്ഞുതിരിയുമ്പോഴും. പക്ഷേ അവൾ കൂട്ടാക്കിയില്ല. തന്നെ ആരും നാസികൾക്കു് ഒറ്റിക്കൊടുക്കുകയില്ലെന്ന വൾ കരുതിയിരുന്നു. ആക്രമം ആരെയും ശ്രദ്ധിക്കാൻ തരപ്പെടാത്ത കോലാഹലങ്ങളുടെ മദ്ധ്യത്തിൽ താൻ സുര ക്ഷിതയാണെന്നവൾ കരുതി.

ഒരു ദിവസം വൈകിട്ടു് അവൾ അപരിചിതമായ ഒരു ഗൃഹത്തിന്റെ നിലവറയിൽ അഭയം തേടി. ഭിത്തി യോടു് ചേർന്നിരിഞ്ഞിരുന്ന കരോളാ തന്റെ സമീപത്തു് നിശ്ശേഷ്ടനായി ക്ലനിപ്പിടിച്ചിരിക്കുന്ന ഒരു മനുഷ്യനെ കണ്ടു. "എന്തൊരു രൂപം!" മെഴുകുതിരിയുടെ മങ്ങിയ വെളിച്ചത്തിലൂടെ നോക്കിയ കരോളാസ്സു് തോന്നി. അയാൾ ഒരു ജൂതനാണോ? ഒരു അഭയാർത്ഥിയോ സം ഭീതനായ ഒരു നാസിയോ ആണോ അയാൾ? കരോ ളാസ്സു് തന്റെ സമീപത്തിരിക്കുന്നവരുടെ കാര്യത്തിൽ താല്പര്യം കാണിക്കാതിരിക്കുവാൻ കഴിഞ്ഞിരുന്നില്ല. ആ വിപൽക്കാലത്തും ജനങ്ങളെക്കുറിച്ചും അവരുടെ മുഖ ഭാവങ്ങളെക്കുറിച്ചും കരോളാ ബോധമുള്ളവളായിരുന്നു. എത്രതന്നെ മറന്നുവാൻ ശ്രമിച്ചാലും ഒരാളുടെ തനി രൂപവും സ്വഭാവഗുണങ്ങളും ഒരിക്കലല്ലെങ്കിൽ മറെറാ രിക്കൽ പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ടുമെന്നവൾക്കറിയാം. തന്റെ സമീ പത്തിരിക്കുന്ന ആ മനുഷ്യൻ ഗൗനിക്കേണ്ട ആരോ ആ യിരിക്കണമെന്നവൾക്കു തോന്നി.

അയാൾ അനങ്ങിയില്ല. കരോളാ കുറേനേരം അയാ ളെത്തന്നെ നോക്കിക്കൊണ്ടിരുന്നു. അയാളെ തനിക്കറി യാമെന്നും എവിടെവച്ചോ തങ്ങൾ കണ്ടുമുട്ടിയിട്ടുണ്ടെ ന്നും കരോളാസ്സു് ഒരു തോന്നൽ. ആ അറയുടെ മുകളിൽ എവിടെയോ ഉണ്ടായ ഒരു പൊട്ടിത്തെറിക്കലിന്റെ ശബ്ദം അവർ കേട്ടു. അഭയസ്ഥാനത്തു് കൂടിയിരുന്ന

ജനങ്ങളൊന്നു് വിരണ്ടു. വായുവിന്റെ ശക്തിയായ ചലനത്താൽ അറയിലെ മെഴുകുതിരി കെട്ടുപോയി.

"ഭയന്നു പോയോ?" അടുത്തിരുന്ന മനുഷ്യന്റെ കാതുകളിൽ കരോളാ മന്ത്രിച്ചു. മെഴുകുതിരി അണഞ്ഞു പോകുന്നതിനു മുമ്പുള്ള പ്രകാശത്തിൽ അയാൾ നടുങ്ങുന്നതു് അവൾ കണ്ടു. "ഉവ്വു്" അയാൾ കരോളായുടെ കാതുകളിൽ ആമന്ത്രണം ചെയ്തു. "ഒരു കായ്യം ഓർത്തു പോയി" അയാൾ ക്ഷമാപണത്തോടുകൂടി തുടർന്നു. "ഞങ്ങളുടെ വീടാകെ തകർന്നു വീണപ്പോൾ എന്റെ ഭാര്യ അതിൽപ്പെട്ടു മരിച്ചു പോയി. ഒമ്പതു ദിവസങ്ങൾക്കു് മുമ്പാണു്." അനന്തതയിൽ നിന്നു വരുന്ന ശബ്ദംപോലിരുന്നു അയാളുടെ സ്വരം.

"എനിക്കു് ഖേദമുണ്ടു്." അയാളുടെ ശബ്ദം താൻ മുമ്പു കേട്ടിട്ടുണ്ടെന്നുറപ്പുതോന്നിയ കരോളാ പറഞ്ഞു. "നാസി ആക്രമണത്തിന്റെ പ്രഥമരാവിൽത്തന്നെ എന്റെ ഭർത്താവു് ഗസ്റ്റപ്പോകളാൽ വധിക്കപ്പെട്ടു."

അവളെ അയാൾ സൂക്ഷിച്ചു നോക്കി. അവളുടെ സ്വരത്തിനു് ഒരു പ്രത്യേകത ഉണ്ടായിരുന്നു. അതു കേട്ട പരിചയമുണ്ടെന്നു് അയാൾക്കും തോന്നി. ആരോ ഒരു ദാരമതി ഒരു തീപ്പെട്ടിക്കൊള്ളി ഉരച്ചു് മെഴുകുതിരി കത്തിച്ചു. മുഖത്തുള്ള മാംസം ഒട്ടിയ, തുങ്ങിവീഴുന്ന തൊലിയുള്ള ഒരു മനുഷ്യൻ. ഒരിക്കൽ അയാൾ സ്ഥൂലകായനായിരുന്നിരിക്കണം.

"തന്റെ മരണത്തിനു് ഒരു നിമിഷം മുമ്പു് ഗീഥ്രേ പറഞ്ഞു 'കൂടുതൽ വെളിച്ചം തരൂ' എന്നു്," അയാൾ പറഞ്ഞു: "ഞാൻ പറയുന്നു, കുറെ വെളിച്ചമെങ്കിലും തരുവെന്നു്.' മെഴുകുതിരി കെട്ടുപോകാതിരിക്കുവാൻ അയാൾ തന്റെ കൈപ്പത്തി കോട്ടിപ്പിടിച്ചു. അതു വിറയ്ക്കുന്നുണ്ടായിരുന്നു. "ഒരു പിടി പയറെങ്കിലും കിട്ടിയിരുന്നുവെങ്കിൽ! എനിക്കു് ഭയങ്കര വിശപ്പാണു്. ഇരുട്ടിലാണെങ്കിൽ ഞാനൊരു പൊരിച്ച പന്നിയെ സ്വപ്നം കാണുമായിരുന്നു. ഞാൻ ഒരു ധീരയോദ്ധാവാണു്. ഞാൻ ആഹാരവും തേടി തെരുവിലേക്കു പോകാൻ

തുടങ്ങുകയാണു്. ബോംബു വീണാലും ശരി, ഇല്ലെങ്കിലും ശരി. ഒരു പിടി പയറു തിന്നിട്ട ചത്താലും വേണ്ടില്ല. ഞാനൊരു പെരുവയറനായിപ്പോയി. എന്തുചെയ്യാം.''

മൂലയിൽ ഒരു കൂട്ടി നിലവിളിച്ചുട്ടി. ''നിങ്ങളുടെ പേർ?'' കരോളാ അടുത്തിരുന്ന മനുഷ്യനോടു് കുശു കുശുത്തു. ''എനിക്കു് നിങ്ങളെ അറിയാമെന്നു് തോന്നുന്നു. ഞാനാണു് കരോളാ ലോണ്ടെ.'' അവൾ ഏറെ നാളായിട്ടു് ആരോടും തന്റെ പേർ വെളിപ്പെടുത്തിയിട്ടില്ല. അവൾ ആ പേരിന്റെ ഉച്ചാരണസുഖം പൂർണ്ണമായി അനുഭവിച്ചുപോയി.

''അങ്ങനെയോ? ഞാൻ അന്തോനി മാർട്ടിനാണു്. ...പ്രതികാരവ്യൂഹം എന്നെ തിരഞ്ഞു നടക്കുകയാണു്.'' നിഷ്കണ്ടകന്മാരായ നാസി ചെറുപ്പക്കാരുടെ സംഘം സ്വീകരിച്ചിരിക്കുന്ന പേരാണതു്. ജൂതന്മാർ, കമ്മ്യൂണിസ്റ്റുകാർ, അമേരിക്കൻ ചാരന്മാർ, രാജ്യദ്രോഹികൾ എന്നിവരെ അന്വേഷിച്ചു കണ്ടുപിടിച്ചു കൊല്ലുകയാണു് അവരുടെ ചുമതല. നിരായുധരായ പൗരജനങ്ങളെ നിഷ്കരുണം വധിക്കുകയാണു് അവരുടെ വിനോദം. നിരാശരും കോപാന്ധരുമായ യുവാക്കളായിരുന്നു അവരിലധികവും.

''എന്റെയും കഥ അതുതന്നെ'' കരോളാ പറഞ്ഞു.

''ശ്ശ്'' വിറയ്ക്കുന്ന വിരൽ ചുണ്ടിനോടടുപ്പിച്ചുകൊണ്ടു് ആ വിശ്വപ്പുകാരൻ പറഞ്ഞു: ''നിങ്ങൾ പറയുന്നതു് ആരെങ്കിലും കേട്ടാൽ വ്യൂഹക്കാരുടെ അടുത്തെത്തിക്കും. ഒരു ബോംബുപൊട്ടി ചാകുന്നെങ്കിൽ ചാകട്ടെ. പക്ഷേ കഴുത്തിനു പിന്നിൽ വല്ല ഏമാളിയുടെയും വെടിയുണ്ടയേറ്റു ചാകുന്നതു് എനിക്കല്പം വിഷമകരമായ ഒന്നാണു്.''

എങ്ങും നിശ്ശബ്ദത വ്യാപിച്ചു. മാർട്ടിൻ ദമ്പതികൾ ലോണ്ടെമാരെ വിരുന്നുകളിൽവച്ചു് വളരെ ദുർല്ലഭമായെ കണ്ടിരുന്നുള്ളു. പക്ഷേ കരോളായെ നാടകാഭിനയംമൂലം അവർക്കറിയാമായിരുന്നു. തന്റെ അറസ്റ്റിനു് അല്പംമുമ്പു ലോണ്ടെ വധിക്കപ്പെട്ട കാര്യം മാർട്ടിൻ ഓർത്തു.

"നിങ്ങളുടെ ഭാര്യയ്ക്കെന്തു പറ്റി?" അവൾ ചോദിച്ചു.

"ഒരു ഭാരിച്ച ഷെൽ വീടിനു മുകളിൽ വീണു പൊട്ടിത്തെറിച്ചു. വീട്ടും കത്തിയെരിഞ്ഞു."

കുറെനേരത്തേയ്ക്ക് അവിടെ ആരുംതന്നെ മിണ്ടിയില്ല. "കഴിഞ്ഞുകൂട്ടുക വിഷമകരമായ ഒന്നാണ്." അവൾ പിറുപിറുത്തു. "പക്ഷേ നാം കഴിഞ്ഞുകൂടിയേതീരൂ."

അതേ വാക്കുകൾ പല ദിവസങ്ങളായി മാർട്ടിന്റെ ഉള്ളിലെവിടെയോ മുഴങ്ങിയിരുന്നു. അതിജീവിക്കുക വിഷമതരമായ ഒന്നാണ്. പക്ഷേ അതു വളരെ മഹത്തായ ഒന്നാണ്. നാം അതിജീവിച്ചേ മതിയാവൂ. എന്തിനുവേണ്ടി? ജോർജ്ജിനുവേണ്ടിയോ? അതോ വരുന്ന തലമുറയോട്ട് ഇന്നു സംഭവിച്ചതെല്ലാം പറയുവാനോ? അതോ ജീവിക്കുവാൻ വേണ്ടി മാത്രമോ?

"എന്റെ പേർ ബാലോഗെന്നാണ്." ഒരിക്കൽ സ്ഥൂലകായനായിരുന്ന നമ്മുടെ വിശപ്പുകാരൻ പറഞ്ഞു: "ഞാനൊരു പത്രലേഖകനാണ്; അതായതു് ആയിരുന്നു." അയാൾ കരോളായുടെ നേർക്കു തിരിഞ്ഞു. "ഗോർക്കിയുടെ 'ഒരു രാത്രി' എന്ന കഥയിൽ ഇതുപോലൊരു പശ്ചാത്തലം ആൻഡ്രി അവതരിപ്പിച്ചിരുന്നുവെങ്കിൽ....." ആ ഇരുട്ടറയുടെ നേർക്കൊരാംഗ്യം കാട്ടിയിട്ടയാൾ തുടർന്നു, "ഞാനിപ്രകാരം പറയുമായിരുന്നു. 'ഭോഷ്ക്കു്'! എന്റെ പൊന്നെ, അങ്ങനെ ഒന്നില്ല. നിങ്ങൾ വെറുതെ പറ്റു തീകരിച്ചുകാട്ടുകയാണ്.' പക്ഷേ നാം വാസ്തവത്തിൽ ഈ അനുഭവത്തിൽപ്പെട്ടവല്ലോ?"

"അദ്ദേഹത്തെ അവർ വധിച്ചുവെന്നു് അറിഞ്ഞപ്പോൾ" കരോളാ മാർട്ടിനോട്ട് പറഞ്ഞു. "ഞാൻ മരിക്കാൻ തീരുമാനിച്ചതാണ്. അതിജീവിക്കുന്നതൊട്ടും അഭികാമ്യമായി എനിക്കു് തോന്നിയില്ല. എന്നാൽ എന്തോ ഒന്നെനിക്കു സംഭവിച്ചു. എന്താണെന്നെനിക്കറിഞ്ഞുകൂടാ. അതിനുശേഷം ആത്മഹത്യ ചെയ്യുവാനുള്ള ആഗ്രഹം എന്നെ വിട്ടകന്നു. നിങ്ങൾ താമസം വീട്ടിലാണോ?"

"അല്ല, ആക്രമണം ആരംഭിച്ചപ്പോൾ ഇവിടെ അഭയംതേടി."

"നാമെവിടെ പറഞ്ഞിട്ടുണ്ടെന്നതൊരു പ്രശ്നമേ അല്ല."

ആക്രമണം തീർന്നു് നേരം പുലർന്നപ്പോൾ അവർ പിരിഞ്ഞുപോയി. അവർക്കു് താമസിക്കുവാൻ വീടോ അന്വേഷിക്കുവാൻ ബന്ധുവോ ഇല്ല. ഒരു ദിവസം മാർട്ടിൻ ആ അറയിൽത്തന്നെയെത്തി. കുറച്ചുനേരം കഴിഞ്ഞപ്പോൾ കരോളായും അവിടെയെത്തി. രാത്രിയിൽ വീണ്ടും കാണാമെന്നുള്ള വാഗ്ദാനത്തോടുകൂടി അവർ അടുത്ത പ്രഭാതത്തിൽ പിരിഞ്ഞുപോയി.

ക്രമേണ കരോളാ തന്നെപ്പറ്റിയുള്ളതെല്ലാം മാർട്ടിനോടു വെളിപ്പെടുത്തി. അറബിക്കഥകളും ബൊക്കാഷ്യോ കഥകളും രചിക്കപ്പെട്ടതിന്റെ പിന്നിലുള്ള അടങ്ങാത്ത ആവേശം തന്നെപ്പറ്റി പറയുവാൻ അവളെ പ്രേരിപ്പിച്ചു.

"ഇങ്ങനെയാണു് എല്ലാറ്റിന്റെയും ആരംഭം." ഒരു രാത്രി വിശപ്പും ഭയവുംമൂലം അറയിലെ മറ്റുള്ളവരെല്ലാം ഉറങ്ങിക്കഴിഞ്ഞപ്പോൾ കരോളാ മാർട്ടിനോടു് പിറുപിറുത്തു. "ഒരു ദിവസം ഞങ്ങൾ താമസിച്ചിരുന്ന വീടിന്റെ മുൻവശത്തുള്ള വിശാലമായ മുറ്റത്തേയ്ക്കു് ഞാനിറങ്ങിച്ചെന്നു. ഒരു മരുഭൂമിപോലെ നീണ്ടു നിവർന്നതും ഭയങ്കരവുമായ ഒരു പ്രദേശം. മറ്റു കുട്ടികളെപ്പോലെ ഞാനും ഭൂരിഭാഗം സമയവും അവിടെ ചെലവഴിച്ചു. ഞങ്ങളുടെ ഫ്ളാറ്റിലെ മുറികളെപ്പോലെ നികൃഷ്ടമായവ ലോകത്തിലെങ്ങും കാണുകയില്ല. ഞാനാ മുറ്റത്തിൽ കളിക്കുകയാണു്, ഓടിനടന്നും ഒച്ചവെച്ചും. ഒരു പ്രത്യേക ദിവസം—അന്നെനിക്കു് എത്ര പ്രായം വരുമെന്നറിഞ്ഞുകൂടാ— ഉഷ്ണകാലത്തിലെ ഒരു ദിവസം, ഏതോ ഒരു ശക്തി എന്നെ പ്രേരിപ്പിക്കുന്നതുപോലെ എനിക്കു തോന്നി. ഞാനാടാനും പാടാനും ആരംഭിച്ചു. കുട്ടികൾ കൂട്ടംകൂടിനിന്നു് എന്നെ പരിഹസിച്ചു. അതു നിറുത്തുവാൻ അവർ അട്ടഹസിച്ചു. ചില മുതിർന്ന കുട്ടികൾ എന്നെ മർദ്ദിക്കുവാനും ശ്രമിക്കാതി

രുന്നില്ല. പക്ഷേ എനിക്കു നിറുത്തുവാൻ കഴിഞ്ഞില്ല. ഞാനതു ചെയ്തേതീരൂ എന്നെനിക്കു തോന്നി. ഞാൻ ക്ഷീണിതയായി. 'ഉം, നടക്കട്ടെ ഒന്നുകൂടി' എന്നായി കൂട്ടികൾ. ഞാൻ വീണ്ടും ആടി; പാടി. ഞാനെന്തുചെയ്യുകയാണെന്നു് യഥാർത്ഥത്തിൽ എനിക്കു ബോധം ഉണ്ടായിരുന്നില്ല. പക്ഷേ അതു് ചെയ്യാതിരിക്കുവാൻ പറ്റാത്ത വിധം ഏതോ ഒരു ശക്തിയുടെ നിയന്ത്രണത്തിലായിരുന്നു ഞാൻ."

അങ്ങനെ പല രാത്രികൾ അവരവിടെ കഴിഞ്ഞുകൂടി. കരോളാ തന്റെ കഥാകഥനവും തുടർന്നുകൊണ്ടിരുന്നു. പുതിയ കഥാപാത്രങ്ങളും സംഭവങ്ങളും പ്രത്യക്ഷപ്പെടുകയും നിഷ്ക്രമിക്കുകയും ചെയ്തു.

"അങ്ങനെ ഒരു ദിവസം" ഒരു രാവിൽ കരോളാ തുടർന്നു. "സൈറൺ അലറുന്ന ശബ്ദം ഞാൻ കേട്ടു. പക്ഷേ തെരുവിനെതിരേയുള്ള വീട്ടിൽ ഒരു ബോംബു് വീണു കഴിഞ്ഞിരുന്നു. 'എനിക്കു മരിക്കേണ്ടാ' ഞാൻ സ്വയം പറഞ്ഞു:'എനിക്കു ജീവിക്കണം'. എന്റെ മുമ്പിൽ കണ്ട വീട്ടിനുള്ളിലേക്കു് ഞാൻ പാഞ്ഞുകയറി. ഞാനാരാണെന്നു് ആരും എന്നോടു ചോദിച്ചില്ല. ഞാൻ അകത്തുകടന്നു. മെഴുകുതിരിയുടെ വെളിച്ചത്തിൽ ഞാൻ ബാലോഗിനെ തിരിച്ചറിഞ്ഞു. അയാളിൽനിന്നു് അത്രയധികം ദൂരത്തിൽ അല്ലാതെ എനിക്കു മുഖപരിചയമുള്ള ഒരാളെയും കണ്ടു. ബാലോഗിനും ആ മനുഷ്യനും ഇടയ്ക്കു് ഞാൻ ഇരുന്നു. ബാക്കിയെല്ലാം നിങ്ങൾക്കറിയാമല്ലോ."

അവരുടെ തലയ്ക്കുമുകളിൽ കഠിനമായ ഒരു പൊട്ടിത്തെറിയുടെ ശബ്ദം അവർ കേട്ടു. മരണത്തിന്റെ തണുത്ത വായു അവരുടെ മുഖത്തു വീശി. സർവ്വത്ര നിശ്ശബ്ദത!

"അതും തീർന്നു." ഞെട്ടലിൽനിന്നു മുക്തിനേടിയപ്പോൾ കരോളാ പറഞ്ഞു.

മാർട്ടിൻ ഇരുട്ടിൽ തപ്പിത്തടഞ്ഞു് അവളുടെ കരത്തിൽ സ്പർശിച്ചു. അഴുക്കുകൊണ്ടു് വഴവഴപ്പാർന്ന കൈകൾ. കുളിക്കുവാനുള്ള വെള്ളം കിട്ടാതെയാകാൻ

തുടങ്ങിയിട്ടദ്ദേശം രണ്ടാഴ്ചയായി. കടിക്കുന്ന വെള്ളത്തിനു റേഷനായിരുന്നു. ഒരു ദിവസം അര ഗ്ലാസ് വെള്ളം. മാർട്ടിൻ ആ കൈകൾ തന്റെ കൈക്കുള്ളിൽ വെച്ചു കൊണ്ടിരുന്നു. പിന്നീടതു സാവധാനം ഉയർത്തി ചുംബിച്ചു.

* * *

കരോളാ കൃത്യം 12.30 നു ടാക്സിയിൽ മാർട്ടിന്റെ ആഫീസിന്റെ വാതിൽക്കൽ എത്തി. അവിടെനിന്ന സെക്യൂരിറ്റി ആഫീസർ അവളെ അതിവേഗം തിരിച്ചറിഞ്ഞു. മാർട്ടിനെ ഫോണിൽ വിളിച്ചു് അയാൾ കരോളാ കാത്തു നിൽക്കുന്ന വിവരം അറിയിച്ചു.

ഏതാനും നിമിഷങ്ങൾ കഴിഞ്ഞപ്പോൾ മാർട്ടിനും കരോളായും കാൽനടയായി ഒരു ചെറിയ ഹോട്ടലിൽ എത്തി. ഇൻസ്റ്റിട്യൂട്ടിലെ ജോലിക്കാർ അവിടെയാണു ഭക്ഷണം കഴിച്ചിരുന്നതു്.

വലിയ തെരുവിൽ നട്ടുവളർത്തപ്പെട്ടിരുന്ന ഇലപൊഴിയും വൃക്ഷങ്ങളുടെ മീതെ സൂര്യൻ തന്റെ പ്രകാശം വിതറി. മുനിസിപ്പൽ പാർക്കിനുള്ളിലൂടെ ഒന്നര മൈലോളം നീളത്തിൽ നീണ്ടുനിവർന്നു കിടന്നിരുന്ന ഒരു വിശാലമായ റോഡ്. മാർട്ടിനെ സംബന്ധിച്ചിടത്തോളം ആ റോഡിനു വൈകാരികവും പവിത്രവുമായ ഒരു ബന്ധമുണ്ടായിരുന്നു. തന്റെ മാതാപിതാക്കളോടൊപ്പം കുടുംബവക വണ്ടിയിൽ വസന്തകാലത്തെ ഞായറാഴ്ചകളിലെ സായാഹ്നങ്ങളിൽ താൻ ആ തെരുവിലൂടെ അങ്ങോട്ടമിങ്ങോട്ടും ഉല്ലാസയാത്ര ചെയ്തിരുന്ന കാര്യം മാർട്ടിനോർത്തു. തെരുവിന്റെ ഇരുവശത്തുമായി പൂന്തോട്ടങ്ങളോടുകൂടിയ വലിയ ബംഗ്ലാവുകൾ. പല നിറത്തിലുള്ള വാഹനങ്ങൾ. നന്നായി വസ്ത്രധാരണം ചെയ്തു് തെരുവിലൂടെ മന്ദം മന്ദം നടന്നകലുന്ന ജനക്കൂട്ടം. സന്ദർഭാനുസരണം വസ്ത്രം ധരിച്ചു് കുതിരപ്പുറത്തു സഞ്ചരിക്കുന്ന യുവതീയുവാക്കന്മാർ. സ്വയമായി ഓടാൻ കഴിയുന്ന മോട്ടോർ എന്ന ഒരുതരം വാഹന-

ങ്ങൾ, കുതിരകൾ വെരണ്ടു നിൽക്കവെ ചീറിപ്പായുന്നുണ്ടായിരുന്നു. അവയുടെ ഉടമസ്ഥന്മാർ സാംസ്കാരിക സാമ്പത്തികതലങ്ങളിലും സ്വാധീനശക്തിയിലും മുൻപന്തിയിലേക്കു നീങ്ങിക്കൊണ്ടിരുന്ന ഇടത്തരക്കാരാണു്. രണ്ടു് ട്രാൻസിൽവേനിയൻ കുതിരകളെ ഘടിപ്പിച്ച വണ്ടി നീലയൂണിഫോറം ധരിച്ച വണ്ടിക്കാരൻ നിയന്ത്രിക്കുമ്പോൾ അച്ചരനും അമ്മയ്ക്കും നടുവിലായി ഇരുന്നിരുന്ന കൊച്ചുമാർട്ടിൻ ഇവയെല്ലാം തന്റെ പരമ്പരാഗതമായ അവകാശമാണെന്നു്, എന്തിനു്, തന്റെ ലോകം തന്നെയാണെന്നു്, വിശ്വസിക്കുവാൻ നിർബന്ധിതനായി. ആ തെരുവിനു് ഒരു സുന്ദരിയായ ഹംഗേറിയൻ രാജകുമാരിയുടെ പേരാണിട്ടിരുന്നതു്. രണ്ടാം ലോകമഹായുദ്ധത്തിനുശേഷം ഒരു സോവ്യറ്റു മാർഷലിന്റെ സ്മരണയ്ക്കായി മറെറാരു പേർ നൽകപ്പെട്ടു. പക്ഷേ ഇന്നു് ആ തെരുവു മാർട്ടിനിൽ ഉളവാക്കിയ സ്മരണകളിൽ വേദനയുടെ ഛായ കലർന്നിരുന്നു.

ഗേററിലൂടെ അകത്തേക്കു കടന്ന മാർട്ടിൻ തന്റെ ഭാര്യയുടെ കരം ഗ്രഹിച്ചിരുന്നു. അതൊരു ബൂർഷ്വാരീതിയായതിനാൽ ഒഴിവാക്കപ്പെടേണ്ടതാണെന്നയാൾക്കറിയാമായിരുന്നു. പക്ഷേ തൽക്കാലം അയാളതു കൂട്ടാക്കിയില്ല. കരോളായുടെ ശാരീരിക സമ്പർക്കം മാർട്ടിൻ ഇഷ്ടപ്പെട്ടിരുന്നു. അവളുടെ ശരീരത്തിൽ സ്പർശിച്ചപ്പോൾ ആ ശരീരസാന്നിദ്ധ്യം തനിക്കേറെവും അത്യാവശ്യമായി വേണ്ടതു് അപ്പോഴാണെന്നു് മാർട്ടിനു തോന്നി.

പ്രധാന വാതിലിനു സമീപം നിന്നിരുന്ന കാവൽക്കാർക്കു കേൾക്കുവാൻ വയ്യാത്തത്ര ദൂരത്തിൽ എത്തിയപ്പോൾ മാർട്ടിൻ ചോദിച്ചു: "എന്താണു കാര്യം, ഓമനേ?"

കരോളായുടെ നേത്രങ്ങൾ ഭയപൂർണ്ണങ്ങളായിരുന്നു. "ടോണീ, അങ്ങിനു വല്ലാതെയിരിക്കുന്നുവല്ലോ. അങ്ങേയ്ക്കെന്തു പറ്റി?"

"ഒന്നും പറയണ്ട." അക്ഷമ ആ സ്വരത്തിൽ കലർന്നിരുന്നു. "എന്നോടു് നിനക്കു പറയാനുള്ളതെന്താണു്?"

തെരുവിൽക്കൂടി തന്നെ കടന്നുപോയ രണ്ടു പുരുഷന്മാരെ നോക്കി അവൾ പുഞ്ചിരി തൂകി. അവർ ദൂരെയായെന്നുറപ്പു വരുത്തിയതിനു ശേഷം മന്ത്രിക്കുന്ന സ്വരത്തിൽ അവൾ പറഞ്ഞു. "അവരെന്നെ മോസ്കോവിലേക്കു് അയയ്ക്കുവാൻ ആഗ്രഹിക്കുന്നു."

"എന്തു്?"

"അങ്ങു രാവിലെ എന്റെ കൈയിൽതന്ന കത്തു് വറീദിയുടേതായിരുന്നു. സുപ്രധാനവും അടിയന്തിരവുമായ ഒരു കാര്യത്തിനു വേണ്ടി അയാളെ ഉടനടി കാണണമെന്നു് ആ കത്തിലൂടെ ആവശ്യപ്പെട്ടിരുന്നു. ഞാൻ അയാളുടെ ആഫീസിൽ ചെന്നു. ഞാൻ വിചാരിച്ചതു പതിവുപോലെ സമാധാനറാലിയുടെ കാര്യം വല്ലതുമായിരിക്കുമെന്നാണു്. അവിടെ എത്തിയ ഉടനെ അവിടെയുള്ളവരെല്ലാംതന്നെ അനുമോദനാശംസകൾ എന്റെ നേരെ ചൊരിയുവാൻ തുടങ്ങി. എന്താണു കാര്യമെന്നു് എനിക്കു പിടികിട്ടിയില്ല. വറീദി അവസാനം കാര്യം തുറന്നു പറഞ്ഞു. മോസ്കോയിൽവച്ചു് അടുത്ത മാസം നടക്കുന്ന സമാധാന കൺവെൻഷനിൽ ഹംഗേറിയൻ നാട്യവേദിയെ പ്രതിനിധാനം ചെയ്യുവാൻ ഞാൻ തിരഞ്ഞെടുക്കപ്പെട്ടവത്രേ. കലാകാരന്മാരുടെയും കലാകാരികളുടെയും ഒരു സംഘം അവിടേയ്ക്കു പോകുന്നുവത്രേ."

ശാന്തത തന്റെ സ്വരത്തിൽ ധ്വനിപ്പിക്കുവാൻ മാർട്ടിനൊരു ശ്രമം നടത്തി. "കൊള്ളാം. കരോളാ, അതിനെക്കുറിച്ചു വിഷമിക്കാതിരിക്കൂ. നീ മോസ്കോയ്ക്കു പോകേണ്ടി വരികയില്ല." പക്ഷേ അയാളുടെ സ്വരം വികാരസംഘർഷത്താൽ പരുക്കനായിരുന്നു.

"ഹാ, ടോണീ." ചില ആളുകൾ അവരെ കടന്നുപോകുന്നതിനാൽ അവളൊരു നിമിഷം മൗനമവലംബിച്ചു. "എനിക്കതു നിരസിക്കുവാൻ സാദ്ധ്യമല്ലെന്നു് അങ്ങേയ്ക്കറിയാം."

"കൊള്ളാം." ഒരു ദീർഘനിശ്വാസം വിട്ടുകൊണ്ടയാൾ ഉത്തരം പറഞ്ഞു: "ഞാൻ ഭവതിക്കുവേണ്ടി നിരസിക്കും."

"അങ്ങേക്കതു സാധിക്കുകയില്ല, ടോണീ. ഞാൻ പോകേണ്ടി വരുമെന്നുങ്ങേയ്ക്കു് അറിയാം."

"ഈ യാത്രയുടെ അർത്ഥമെന്താണെന്നറിയാമോ?" ഒരു നിമിഷത്തെ മൗനത്തിനു ശേഷം മാർട്ടിൻ ചോദിച്ചു. "മോസ്കോവിൽ വച്ചൊരു മധുവിധു! അഖിലോഹി നവിടെവച്ചൊരു ശുഭാന്തനാടകം നിർമ്മിക്കുവാനാണു്. പകർപ്പവകാശച്ചെലവും ആവശ്യമില്ലല്ലോ."

"അരുതേ" വേദനയോടെ കരോളാ പറഞ്ഞു. "കഴിവില്ലെന്നു പറയാൻ ഞാനാഗ്രഹിച്ചതാണു്. എന്റെയും അങ്ങയുടെയും രക്ഷയെക്കരുതി. പക്ഷേ അതു സാദ്ധ്യമല്ലെന്നു വേഗംതന്നെ എനിക്കു ബോദ്ധ്യപ്പെട്ടു. ഞാനാത്മഹത്യ ചെയ്യണമെന്നു് അങ്ങാഗ്രഹിക്കുന്നുവോ?"

അവളോടുള്ള സഹതാപത്താൽ മാർട്ടിന്റെ ഹൃദയം നിറഞ്ഞു കവിഞ്ഞു. മനുഷ്യന്റെ അന്തസ്സിന്റെയും അഭിമാനത്തിന്റെയും പ്രശ്നമല്ല, ഇതു്. ഒരു സ്ത്രീയുടെ മാനവും ഇവിടെ പ്രശ്നമല്ല. തനിക്കുവേണ്ടി പ്രവർത്തിക്കുന്ന സർക്കാർ യന്ത്രം കൈവശമുള്ള ഒരേഷ്യാക്കാരൻ പ്രഭുവിന്റെ വിഷയലമ്പടത്തത്തിന്റെ പ്രശ്നം മാത്രമാണിതു്.

"നീ നിരസിക്കാതിരുന്നതാണു് നന്നായതു്." അയാൾ സമാധാനം പറഞ്ഞു: "പക്ഷേ നമുക്കെന്തെങ്കിലും ചെയ്യുവാൻ കഴിഞ്ഞേക്കും..." ഒരു നിമിഷം അയാൾ സംസാരം നിർത്തി. പിന്നീടയാൾ കുപിതനായി "തന്റെ ഹിതം സാധിക്കുവാൻ അയാൾ കണ്ടുപിടിച്ച മാർഗ്ഗം ലജ്ജാകരമായിപ്പോയി. അറപ്പുണ്ടാക്കുംവിധം!"

തന്റെ കൈക്കുള്ളിലിരുന്ന മാർട്ടിന്റെ കരം നിർജ്ജീവമാകുന്നതുപോലെ തോന്നി, കരോളായ്ക്കു്.

"അയാളുടെ ഉപായം കൊള്ളാം." മാർട്ടിൻ തുടർന്നു. "അയാളുടെ യജമാനന്മാരുടെ സൂത്രങ്ങൾ പോലെതന്നെ. അവരൊരുങ്ങുമ്പോൾ സമാധാനവും നിശ്ശബ്ദതയും നിലനിൽക്കുന്നു. പൊടുന്നനവെയൊരു ആക്രമണവും വിജയവും. അവർ ആ മാർഗ്ഗത്തെ എന്തു പേരിനാൽ വിളിച്ചാലും—ഒരു നടിയുടെ ഭാഗ്യമെന്നോ ഒരു നാടിന്റെ

സ്വാതന്ത്ര്യമെന്നോ—ഉപായം അതു തന്നെ. ഫലവും അതു തന്നെ.''

''നിൽക്കണേ.'' അവൾ മന്ത്രിച്ചു; ''ആളുകൾ നാം പറയുന്നതു് കേൾക്കും.''

മാർട്ടിൻ സ്വരം താഴ്ത്തി. ''അയാളുടെ നിർബന്ധബുദ്ധി കണ്ടില്ലേ? അഗ്നിപർവ്വതം അപ്രതീക്ഷിതമായി പൊട്ടിയൊഴുകുകയാണു്. പരിഷ്കൃതമായ സകല ഭാവങ്ങൾക്കും മറവില്ലാത്തിനും പിന്നിൽ കിരാതമായ കാമത്തിന്റെ ജ്വാലകൾ വമിക്കുകയാണു്.'' അയാൾ തന്റെ കൈകൾ പെട്ടെന്നു പിൻവലിച്ചു. ''അടിസ്ഥാനപരമായി നിന്റെ സഖാവു് അഖിമോഫ് ആ ആ മൂന്നു കൂടിയന്മാരായ റഷ്യൻ പട്ടാളക്കാരിൽനിന്നു് വ്യത്യസ്തനല്ലതന്നെ.''

''ടോണീ!!!''

അവളുടെ വിളിയിൽ പ്രകടമായ ദുസ്സഹവേദന അയാളുടെ കോപത്തെ ഞെരിച്ചമർത്തി. ''ഞാൻ ഖേദിക്കുന്നു.'' അയാൾ നിർത്തി.

''വർഷങ്ങൾക്കു മുമ്പൊരു ദിവസം, അഖിമോഫ് ആ കൂടിയൻ പട്ടാളക്കാരിൽനിന്നു് വ്യത്യസ്തനല്ലെന്നു് ഞാൻ പറഞ്ഞതങ്ങോർക്കുന്നുണ്ടോ? അവരെക്കുറിച്ചു് എന്നപോലെ അയാളെക്കുറിച്ചും അസൂയപ്പെടുന്നതിലർത്ഥമില്ലെന്നു് അന്നു ഞാൻ പറഞ്ഞു. ടോണീ, അങ്ങനെ പറയരുതായിരുന്നു. ആ സ്മരണ എന്നെ എത്രയധികം വേദനിപ്പിക്കുമെന്നു് അങ്ങോർത്തിച്ചില്ലല്ലോ. ആ വേദന ഇന്നും എന്നെ വിട്ടുമാറിയിട്ടില്ല.''

''പക്ഷേ മോസ്ക്കോയിക്കു് പോകേണ്ടിവരുമെന്നു് നീ പറയുന്നതോ?''

''അന്നു ഞാൻ പറഞ്ഞതുതന്നെ ഇന്നും പറയുന്നു. ഞാൻ ജീവിക്കുവാൻ ആഗ്രഹിക്കുന്നു. അതിനു് എന്തു വില നൽകുവാനും ഞാൻ തയ്യാറായേക്കും, നമ്മുടെ രണ്ടുപേരുടെയും രക്ഷയ്ക്കായി.''

മാർട്ടിൻ നിശ്ശബ്ദനായി. അവൾ പറഞ്ഞതു് സത്യമാണു്. സ്വന്തം ജീവിതത്തിനുവേണ്ടി എല്ലാംതന്നെ വിലയ്ക്കു നൽകുവാൻ താൻ തയ്യാറായിട്ടില്ലേ? കരോളായുടെ

മോസ്ക്കോ യാത്ര അസഹ്യമായ ഒന്നാണ്. അവൾ മന:പൂർവ്വം ഒരു ബലിമൃഗമാക്കപ്പെട്ടകയാണ്. അവൾ ധീരതയോടെ പെരുമാറി. അവൾക്കേതു കായ്വും വളരെ വേഗത്തിൽ നിവ്വഹിക്കുവാൻ കഴിയും. വളരെ നേരത്തെതന്നെ അഖിമോഫിന്റെ ഹിതത്തിനു വഴങ്ങാമായിരുന്നിട്ടും അവൾ അതു ചെയ്തില്ല.

അതു നടന്നുവെന്നു് മാർട്ടിനോടു പിന്നെ പറഞ്ഞാൽ മതിയായിരുന്നു. പട്ടാളക്കാരുടെ സംഭവത്തിലെന്നപോലെ തന്നെ ഇതിനും അവൾക്കു മാപ്പുകൊടുക്കുമായിരുന്നു. ഒരു കളങ്കമാകാമെങ്കിൽ പിന്നെ(അതു് വല്യതോ ചെറുതോ ആകട്ടെ) ഒന്നുകൂടെയാകുന്നതിലെന്താണു തകരാറു്? ഇതു കൂടാതെ കഴിക്കാമെന്നും മാനവുംകൊണ്ടു് രക്ഷപെടാമെന്നും അവൾ കരുതിയിരുന്നു. പക്ഷേ അതു സാദ്ധ്യമല്ലെന്നിപ്പോൾ തീർച്ചയായി. ജീവിക്കണം എന്നതാണു് ഏറ്റവും വലിയ പ്രശ്നം. അവളുടെ ദയനീയമായ സ്ഥിതി ഇതിലും ദയനീയമായിത്തീരാം. തന്നെക്കാൾ ദയനീയമാകാം. അതുകൊണ്ടു് എന്തു പരിത:സ്ഥിതിയിലും താനവളോടു് ക്രൂരത കാട്ടുകയില്ലെന്നു് അയാൾ ഉറച്ചു.

"ഇതുയും ഉറപ്പിച്ചു പറഞ്ഞേക്കാം," താഴ്ന്നതെങ്കിലും ദൃഢസ്വരത്തിൽ അയാൾ പറഞ്ഞു. "എന്തു സംഭവിച്ചാലും നമ്മെ ഇരുവരെയും അകറ്റുവാൻ അതു പര്യാപ്തമല്ല."

"ഞാനങ്ങയെ പ്രേമിക്കുന്നു." ഭയന്ന ഒരു പൈതലിന്റെ ദുർബലസ്വരത്തിൽ കരോളാ പറഞ്ഞു.

* * * *

പച്ചക്കാർഡിന്റെ ഒരവകാശം മാർട്ടിൻദമ്പതികൾക്കു് ലഭിച്ചിരുന്നു. ഇൻസ്റ്റിട്യൂട്ട്, നാഷനൽ തീയറ്റർ മുതലായ വലിയ സ്ഥാപനങ്ങളിലേയ്ക്കുള്ള ഭക്ഷണം പാകം ചെയ്യുന്ന ഹോട്ടലുകളിൽനിന്നു് ഏറ്റവും ഉയർന്ന തരം ഭക്ഷണം ഇതുമൂലം അവർക്കു ലഭിച്ചിരുന്നു. കഴിഞ്ഞുപോയ ഒരു വർഷത്തിൽ സർക്കാരിന്റെ ചില

നയംമാറ്റങ്ങളുടെ ഫലമായുണ്ടായതെന്നു പറയപ്പെടുന്ന ഒരു ഭക്ഷ്യദൗർല്ലഭ്യം നാടിനെ ഗ്രസിച്ചപ്പോൾ ഇൻസ്റ്റിട്യൂട്ടിലെ മറ്റു പ്രൊഫസറന്മാരോടൊപ്പം പച്ചക്കാർഡ വകാശങ്ങൾ നിരസിക്കുവാൻ മാർട്ടിൻ നിശ്ചയിച്ചു. കുറെ ദിവസങ്ങൾക്കുശേഷം പാർട്ടി സെക്രട്ടറി മോർവായുടെ ഒരു നിർദ്ദേശം അവർക്കു ലഭിച്ചു. തങ്ങൾക്കനുവദിക്കപ്പെട്ട അവകാശങ്ങൾ മുഴുവൻ ഉപയോഗിക്കണമെന്നും സുഹൃത്ബന്ധത്തിന്റെ പേരിലാണെങ്കിലും അതിനെതിരായിട്ടുള്ള പ്രവർത്തനങ്ങൾ മനുഷ്യനും മനുഷ്യനും തമ്മിലുള്ള ബന്ധവും വേതനം തമ്മിലുള്ള വ്യത്യസ്തതയും സൂചിപ്പിക്കുന്ന, സർക്കാരിനെതിരായുള്ള, ഒരു നീക്കമായി പരിഗണിക്കപ്പെടുമെന്നും വിജ്ഞാപനത്തിൽ വ്യക്തമാക്കിയിരുന്നു. ''ഇന്നത്തെ പരിതഃസ്ഥിതിയിൽ'' വിജ്ഞാപനം വ്യക്തമാക്കി. ''നിങ്ങളുടെ ശ്ലാഘ്യമായ ഈ പ്രവൃത്തി ജനങ്ങളാൽ തെറ്റിദ്ധരിക്കപ്പെടുകയും നമ്മുടെ ശത്രുക്കളാൽ ദുർവ്യാഖ്യാനിക്കപ്പെടുകയും ചെയ്യാവുന്ന ഒന്നാണ്. അതു് ഇക്കാലത്തെ പ്രതിലോമശക്തികളുടെ അപകടകരമായ മുദ്രാവാക്യമായ സമതാവാദത്തിലേയ്ക്കുള്ള ഒരു പ്രവണതയായി പരിഗണിക്കപ്പെടുമെന്നുള്ളതിനാൽ നയവ്യതിയാനമെന്ന കുറ്റം ഈ രീതിയിൽ പ്രവർത്തിക്കുന്നവരുടെ മേൽ ആരോപിക്കപ്പെടുമെന്നും ഇതിനാൽ അറിയിക്കുന്നു.''

ഇത്തരമൊരു നിർദ്ദേശം അവഗണിക്കപ്പെടുമായിരുന്നില്ല. ബഹുഭൂരിപക്ഷം ജനങ്ങളും വില കുറഞ്ഞ സസ്യാഹാരംകൊണ്ടു് തൃപ്തിപ്പെട്ടപ്പോൾ, ആട്ടിറച്ചികൊണ്ടു് ഉദരം നിറയ്ക്കുവാൻ മാർട്ടിൻ നിർബന്ധിതനായി. ഒന്നും രണ്ടുംമുറികളെങ്കിലുംലഭിക്കുവാൻ സാധാരണക്കാർ ദാഹിച്ചപ്പോൾ ഒരു വലിയ കെട്ടിടം മാർട്ടിന്റെ ആവശ്യത്തിനായി സർക്കാർ നൽകിയിരുന്നു. ഭൂരിപക്ഷം ജനങ്ങളും വാടകക്കാരുകളിലും ബസ്സുകളിലും യാത്ര ചെയ്തപ്പോൾ, ലക്ഷക്കണക്കിനാളുകൾ ബസ്സ് ചാർജ്ജിനു പണമില്ലാതെ വിഷമിച്ചപ്പോൾ, മാർട്ടിനു് ഒരു 'ചലിക്കുന്ന കൊട്ടാര'വും ഡ്രൈവറും സർക്കാരിൽനിന്നു ലഭിച്ചു.

റൊട്ടിയും ധാന്യങ്ങളും റേഷനായി വിതരണം ചെയ്യപ്പെട്ടപ്പോൾ, ഉരുളക്കിഴങ്ങുപോലും ഒരു സുഖഭോഗവസ്തുവായി പരിഗണിക്കപ്പെട്ടപ്പോൾ, ആഹാരസുഖത്തിന്റെ സർവ്വവിധഭാവങ്ങളിലും മാർട്ടിനെ സംതൃപ്തനാക്കുവാൻ സർക്കാർ ശ്രമിച്ചിരുന്നു. ജീവിതനിലവാരത്തിൽ ഒരു പിടി ആളുകൾ വളരെ ഉയർന്ന സ്ഥിതിയിലും മറ്റുള്ളവർ താഴ്ന്ന സ്ഥിതിയിലും കഴിഞ്ഞുകൂട്ടുക! പ്രാധാന്യമുള്ളവ കൈവിടാതിരിക്കുകയും എന്തെങ്കിലുമൊരു ചെറിയ അവകാശം കൈവിടുകയും ചെയ്യുന്നതിലെന്തിരിക്കുന്നു! സകലതും കൈവെടിയുകയും സംഭവിക്കുന്നതെന്താണെന്നു നോക്കിപ്പാർത്തിരിക്കുകയും ചെയ്യുക! അല്ലെങ്കിൽ എല്ലാം സൂക്ഷിച്ചുകൊണ്ടു മൗനംപാലിക്കുക! ഇതു മാർട്ടിനു പുതിയ ഒരു പാഠം തന്നെയായിരുന്നു.

ഹോട്ടലിൽ അവർ പ്രവേശിച്ചപ്പോൾ എല്ലാവരുടെയും കണ്ണുകൾ അവരിൽ പതിഞ്ഞു. പ്രശസ്തനായ ജനകീയശാസ്ത്രജ്ഞനും അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഭാര്യയായ സുപ്രസിദ്ധ നടിയും. ഭിത്തിക്കടുത്തുള്ള ഒരു മേശയ്ക്കരികിലായി അവർ ഇരുന്നു. പരിചാരിക പച്ചക്കാർഡനുസരിച്ചുള്ള വിഭവങ്ങൾ കൊണ്ടുവന്നു.

അയാൾ ആഹാരം കഴിക്കുവാനാരംഭിച്ചു. "അപ്പോൾ മോസ്കോയ്ക്കു പോകണം." അയാൾ ഉച്ചത്തിൽ ചോദിച്ചു. "എന്നാണു ഭവതി പോകുന്നതു?"

"അടുത്ത മാസം ആദ്യവാരത്തിൽ."

"വിമാനത്തിലാണോ?"

"അങ്ങനെ ആയിരിക്കുമെന്നു് ഉദ്ദേഹിക്കുന്നു. അതൊരുത്തരയാത്രയായിരിക്കുമെന്നാണു് അവർ പറഞ്ഞതു്."

തങ്ങളുടെ അടുത്തിരിക്കുന്നവരെ സംബന്ധിച്ചു തികച്ചും ബോധമുള്ളവരായിരുന്ന ആ ദമ്പതികൾ തദ്ദേശസ്മരണം അഭിനയിക്കുകയാണു്. പൂപ്പുഞ്ചിരികൾ! ആഹ്ലാദസ്വരങ്ങൾ! പ്രധാന വ്യക്തികൾ പ്രധാന സംഭവങ്ങളുടെ മദ്ധ്യത്തിലാണു്. പത്രത്തിൽ പൊതുജനങ്ങൾ ആ വാർത്തയെക്കുറിച്ചു വായിക്കുമ്പോൾ പരസ്പരം പറയും: "ങ, ഇന്നാളവർ ഇതിനെക്കുറിച്ചു പറയുന്നതു ഞാൻ

കേട്ടതാണ്. അവർ ഇക്കാര്യത്തിൽ സന്തുഷ്ടരാണ്.''

കരോളാ താഴ്ന്ന സ്വരത്തിൽ മാർട്ടിനോടു പറഞ്ഞു. ''ടോണീ, ഇന്നെങ്ങനെയാണു പരിപാടികൾ?'' താൻ ഈ വാർത്ത പറയുന്നതിനു മുമ്പേതന്നെ മാർട്ടിന്റെ മുഖം വാടിയിരുന്നുവെന്ന കാര്യം അവളോർത്തു.

''ഒരു വല്ലാത്ത ദിവസം.'' അടുത്ത മേശയിലെ ആളിനുപോലും കേൾക്കാനാവാത്തവിധം ശബ്ദം താഴ്ത്തി മാർട്ടിൻ പറഞ്ഞു, ''ഇൻസ്റ്റിട്യൂട്ടിലേക്കു പോരുന്ന വഴിക്കു ബെറിസ് ഒരുവന്റെ ദേഹത്തു കാർ കയറ്റി.''

''ഭയങ്കരം! പരുക്കെങ്ങനെ? സാരമുള്ളതാണോ?''

''അതെ. അയാൾ മരിച്ചുപോയി.'' പോലീസ് കേണൽ ഇൻസ്റ്റിട്യൂട്ടിൽ വന്നു വിവരം അയാൾ വെളിപ്പെടുത്തിയില്ല. ''അതൊരു തെരുവപകടം തന്നെ.''

അയാളോടെന്തോ ചോദിക്കുവാൻ ആഗ്രഹിക്കുന്നമട്ടിൽ കരോളാ അയാളെ നോക്കി. പക്ഷേ അവൾ ഒന്നുംതന്നെ പറഞ്ഞില്ല. കുറെ നേരം അങ്ങനെ കഴിഞ്ഞു. ''അതാണ് അങ്ങയെ ക്ഷീണിതനാക്കിത്തീർത്തത്. ഞാനതു മനസ്സിലാക്കുന്നു.'' അവളാണാരംഭിച്ചതു്.

മാർട്ടിൻ പറയേണ്ട മറുപടിയിൽനിന്നൊഴിഞ്ഞുമാറി. ''ഒരു പത്രലേഖകനുമായി എനിക്കിന്നൊരഭിമുഖസംഭാഷണം ഉണ്ടായിരുന്നു. ബാലോഗെന്നാണയാളുടെ പേർ. നീ അയാളെ അറിയുമോ?''

''ബാലോഗോ?'' അവൾ തോൾ കുലുക്കി.

''യാക്കോലോവുമായി ഒരു നീണ്ട സംഭാഷണം നടന്നു.'' അതിനെക്കുറിച്ചു വിവരിക്കേണ്ടതില്ലെന്നയാൾ നിശ്ചയിച്ചു. ''പിന്നീട്.....'' ആ രഹസ്യം അവളിൽനിന്നും മറച്ചുവെക്കുന്നതിനയാൾക്കിഷ്ടമില്ലായിരുന്നു. ''.....മാർഗി വന്നിരുന്നു. ആൽബർട്ട് കുറെ ദിവസങ്ങൾക്കു മുമ്പു് മരിച്ചുപോയി.''

അവളുടെ നേത്രങ്ങളിൽ ഒരു ഭീതി തെളിഞ്ഞുവന്നു. ''അവിടെവച്ചോ?''

''അതെ.'' ഒരു നിമിഷം വീണ്ടും മൗനം വ്യാപിച്ചു.

"ഇതു് അത്ഭുതമല്ലേ?" അയാൾ തന്റെ പിഞ്ഞാണത്തിലേക്കു് കുനിഞ്ഞുകൊണ്ടു് പറഞ്ഞു. "മറ്റു മനുഷ്യർക്കു് ഭീകരമായ അനുഭവങ്ങൾ ഉണ്ടാകുന്നു. അവരുടെ കായ്ങ്ങൾ നിഷ്കാരമായ രീതിയിൽ സംസാരിക്കുവാൻ നമുക്കു്....." കരോളായുടെ ദൃഷ്ടിചലനം അയാളെ നിശ്ശബ്ദനാക്കി.

"അല്ല ടോണീ. നാം അവരെക്കാൾ ഭേദമല്ല. ഭീകരാനുഭവങ്ങൾ നമുക്കും സംഭവിക്കുന്നുണ്ടു്."

"നമുക്കവയെക്കുറിച്ചു് സംസാരിക്കാതിരിക്കാം."

"നാം അവയെക്കുറിച്ചാണു് സംസാരിക്കേണ്ടതു്. മൗനം നമ്മെ എവിടെയാണുകൊണ്ടെത്തിക്കുക?"

"നാം പരസ്പരം വേദനിപ്പിക്കുകയെന്നതിൽ കൂട്ടുതലായി ഒന്നുംതന്നെ നേടുന്നില്ല, കരോളാ."

തന്റെ യാത്രയിൽ അന്തർഭവിക്കുന്ന കായ്ങ്ങളെക്കുറിച്ചു് ഗാഢമായി ചിന്തിക്കുവാൻ അവൾ ആഗ്രഹിക്കുന്നുവെന്നു മനസ്സിലായപ്പോൾ മാർട്ടിൻ ഒന്നു ഞെട്ടി. അഖിമോഫു് മോസ്കോയിൽ ഉണ്ടായിരിക്കുമെന്ന കായ്യത്തെക്കുറിച്ചു് കരോളാ അധികം ഒന്നും പറഞ്ഞില്ല. അയാൾ അവിടെ കാണുമോ? അതോ തങ്ങൾ ആ വിധം സങ്കല്പിക്കുന്നതു മാത്രമാണോ? അവരുടെ അനുമാനശക്തിയുള്ള വാദഗതികളിലധിഷ്ഠിതമാണു്. അവരുടെ പരിസരങ്ങൾ വസ്തുതകൾ നിറഞ്ഞവയാണു്. ആ നിഗമനങ്ങൾ വിചിത്രമെന്നു് തള്ളിക്കളയാവുന്നതല്ല. ഇതെല്ലാം യാഥാർത്ഥ്യങ്ങൾ തന്നെയോ? പേക്കിനാക്കളുടെ ഈ ലോകത്തിൽ സമ്മർദ്ദത്താൽ ചിത്തഭ്രമം പിടിക്കുവാനേ നിങ്ങൾക്കു് കഴിയൂ. "അഖിമോഫു് ഭവതിയുടെ കൂടെ യാത്ര ചെയ്യുന്നുണ്ടോ?"

"എനിക്കറിഞ്ഞുകൂടാ. ഞാൻ ചോദിക്കുവാൻ തുനിഞ്ഞില്ല."

"അയാൾ കാണുമെന്നു് നീ കരുതുന്നുവോ?"

"അവിടെ കാണുമെന്നാണെന്റെ വിചാരം."

"അപ്പോഴെന്തെങ്കിലും കാരണമുണ്ടായിരിക്കണമല്ലോ നിന്റെ..."

"എന്റെ ടോണീ, എനിക്കൊരു കാര്യവുമില്ല. അഖിമോഫ് അവരോടാജ്ഞാപിച്ചില്ലെങ്കിൽ അവരെന്തിനെന്നെ തിരഞ്ഞെടുത്തു?"

അതാണ് കാര്യമെന്നോർത്തു് അയാൾ വീണ്ടും ഞെട്ടി. പീഡനപരിപാടി. "ഇന്നാട്ടിലെ ഏറ്റവും പ്രശസ്തയായ നടിയാണു് നിയെന്നതു് അതിനു മതിയായ ഒരു കാരണമല്ലേ?" അയാൾ ചോദിച്ചു.

"വറീദിയാണേറ്റവും പ്രശസ്ത നടൻ. ഏറ്റവും കൂടുതൽ ഔദ്യോഗികമായെങ്കിലും. നാഷനൽ തീയറ്റർ മാനേജരും യൂണിയന്റെ അദ്ധ്യക്ഷനും അയാളാണു്; പിന്നെയും പലതും. സംഘത്തിൽ ഉൾപ്പെട്ടവൻ ഏറ്റവും മോഹിക്കുന്നവനാണു് വറീദി. ഞാൻ സ്വയം വഞ്ചിക്കുകയല്ല. എനിക്കു് പകരം തിരഞ്ഞെടുക്കപ്പെട്ടവാൻ അർഹരായ ഒരു ഡസൻ നടീനടന്മാർ വേറെയുണ്ടു്." അവളുടെ സ്വരത്തിൽ ദുഃഖവും വിരസതയും നിഴലിച്ചിരുന്നു. "അഖിമോഫ് മോസ്കോയിൽ ഉണ്ടായിരിക്കും. അയാൾക്കു് വാശാനം ചെയ്യപ്പെട്ട ഒരു വേഷത്തെക്കുറിച്ചയാൾ കഴിഞ്ഞ രാത്രിയിൽ പറഞ്ഞു. അതു സ്വീകരിക്കുന്ന കാര്യം അയാൾ തീരുമാനിച്ചിട്ടില്ലത്രേ. അയാളുടെ സൂചന എനിക്കിപ്പോഴാണു് മനസ്സിലായതു്."

"ഭവതിയുടെ തിരഞ്ഞെടുപ്പിനെക്കുറിച്ചു് അയാൾ ഒന്നുംതന്നെ പറഞ്ഞില്ലേ?"

"ഞാനിക്കാര്യം അറിയുന്നതു് ഇന്നു രാവിലെ മാത്രമാണെന്നങ്ങയോടു പറഞ്ഞില്ലേ?"

"അതു ശരി." മാർട്ടിൻ പിറുപിറുത്തു. "ഞാൻ ഖേദിക്കുന്നു. ഇന്നു രാവിലെ. വറീദിയിൽനിന്നു്. അഖിമോഫ് ഒരു വൃത്തികെട്ട ഭീരുവാണു്. വദാസും അങ്ങനെതന്നെ."

പരിചാരിക മറെറാരു വിഭവവുമായി സമീപിച്ച സമയം അവരിരുവരും ഒന്നുംതന്നെ മിണ്ടിയില്ല.

"വല്ലതും കഴിക്കുവാൻ തുനിയൂ, ടോണീ." കരോളാ അശ്രാവ്യസ്വരത്തിൽ പറഞ്ഞു. "അവർ നമ്മെ നോക്കുന്നു. നമുക്കിരുവർക്കും അതു് വിഷമകരമാണു്."

'വിഷമകരം...' മാർട്ടിൻ വീണ്ടും ചിന്തയിലേക്കു

വഴതിവീണു. വർഷങ്ങൾക്കുമുമ്പ് താൻ അഖിമോഫിനെ പ്പററി അസൂയപ്പെട്ടതുപോയെന്ന് കരോളാ ചോദിച്ചതു് അയാൾ അതുസ്മരിച്ചു. ഇന്നതു് അങ്ങനെയാണോ അല്ലയോ എന്നയാൾക്കറിഞ്ഞുകൂടാ. ജന്മനാ അയാളൊരു അസൂയാലുവല്ല. താൻ അസൂയപ്പെട്ട ഒരു നിമിഷം പോലും അയാൾക്കോർമ്മയില്ല. ശരി. അതു സത്യമല്ല. ആ നിമിഷം അയാൾ ചിന്തിച്ചതു് കരോളായെക്കുറിച്ചല്ല; പ്രത്യുത തന്റെ ആദ്യഭാര്യയെക്കുറിച്ചാണു്. അവരുടെ വിവാഹത്തിന്റെ നാലാം വർഷത്തിലാണു് അതു സംഭവിച്ചതു്. അന്നവൾക്കു് ഇരുപത്തിയാറു വയസ്സായിരുന്നു. സ്റ്റോക്കു്ഹോമിൽവച്ചു നടന്ന അന്തർദ്ദേശീയ ഊർജ്ജതന്ത്ര കൺവെൻഷനിൽവച്ചു് അയാൾ ലോകപ്രശസ്തനായ ലണ്ട്ബർഗ്ഗ് എന്ന തന്നെക്കാൾ ഇരുപതു വയസ്സു കൂട്ടതലുള്ള ഒരു ശാസ്ത്രജ്ഞനുമായി പരിചയപ്പെട്ട. അന്നയാളോടൊപ്പം ബാർബറായും ഉണ്ടായിരുന്നു. ധീരനും സ്വതന്ത്രനും സുന്ദരനുമായിരുന്ന ലണ്ട്ബർഗ്ഗ് ബാർബറായിൽ ഭ്രമിച്ചു. ലോകപ്രശസ്തനായ അയാളുടെ പുകഴ്ത്തലുകൾ ബാർബറായെ സന്തുഷ്ടയാക്കി. സ്വന്തം ഭർത്താവിനെ ഈശ്വരനതുല്യം സ്നേഹിച്ചിരുന്ന അതുല്യസുന്ദരിയായ ബാർബറാ—അവൾക്കൊരു കുട്ടിയുമുണ്ട്—താൻ മറുള്ളവരെ ആകർഷിക്കത്തക്കവിധം സുന്ദരിയാണെന്ന ചിന്തയാൽ സന്തുഷ്ടയും അതേസമയം അസ്വസ്ഥയുമായി.

സ്റ്റോക്ക്ഹോമിൽ നിന്നവർ ബർലിനിലേക്കു പോയി. ലണ്ട്ബർഗ്ഗ് അവിടെ ഒരുദിവസം ചെന്നെത്തി. അവർ നാട്ടിലേയ്ക്കു് മടങ്ങി. ലണ്ട്ബർഗ്ഗ് ബുഡാപ്പെസ്റ്റിലും എത്തി. അവസാനം ഒന്നും സംഭവിച്ചില്ല. ഒരു കുഴപ്പവുമുണ്ടായില്ല. അതു് ബാർബറായുടെ ജീവിതത്തിൽ അപ്രതീക്ഷിനമായി ഉടലെടുത്ത ഒരു തീനാമ്പായിരുന്നു. പക്ഷേ തന്മൂലം ഒരു അഗ്നിബാധ ഉണ്ടായില്ല. അവിശ്വസ്തയാകാത്തവിധം അവൾ സുധീരയും ഭർത്തൃപ്രേമം ഉള്ളവളും ആയിരുന്നു. തങ്ങളുടെ ജീവിതത്തെ നശിപ്പിക്കുന്ന എന്തിനെയും ഒഴിവാക്കത്തക്കവിധം അവൾ

തന്റെ പുത്രനെ സ്നേഹിച്ചിരുന്നു. അതു് ഒരു വിഷമ സന്ധിയായിരുന്നു. പക്ഷേ അതു തരണം ചെയ്യപ്പെട്ടു. അന്നു് താൻ അസൂയാലുവായെന്നയാൾ അനുസ്മരിച്ചു. ആ സംഭവത്തിനുശേഷം ഒരു വർഷം കഴിഞ്ഞപ്പോൾ ലണ്ടൻബർഗ്ഗ് സൃഷ്ടിച്ച വൈകാരികചലനം തങ്ങളെ അകറ്റുകയല്ല നേരെ മറിച്ചു് കൂടുതൽ അടുപ്പിക്കുകയാണു ചെയ്തതെന്നു് അയാൾ മനസ്സിലാക്കി.

പല പുരുഷന്മാരോടൊപ്പം ജീവിച്ച കരോളായുടെ കാര്യം ഇതിൽനിന്നും വ്യത്യസ്തമാണു്. അവളെ അയാൾക്കു നന്നായറിയാം. താനാണവളുടെ യഥാർത്ഥ ഭർത്താവെന്നും താനാണവളുടെ അവസാന പുരുഷനെന്നുമൊരുതോന്നൽ പെട്ടെന്നയാൾക്കു് ഉണ്ടായി. അവളുടെ നേരെ തനിക്കുള്ള വികാരവായ്പിനെക്കുറിച്ചയാൾ ബോധവാനായി. അവളുടെ ലൈംഗികമായ ആവശ്യങ്ങൾ പര്യാപ്തമാംവിധം നിർവഹിക്കുവാൻ താൻ പ്രാപ്തനാണു്. കരോളാ താന്തോന്നിത്തത്തിനു മുതിരുമെന്നു് അയാൾ ഭയപ്പെട്ടില്ല. പക്ഷേ അവളതിനു നിർബന്ധിക്കപ്പെട്ടാൽ? ഭീകരതയുടെ വക്കിഴ്പ്പെടേണ്ടി വന്നാൽ? ഇതൊരു ഭീകരത നിറഞ്ഞ പരിതഃസ്ഥിതിയാണെന്നുള്ളതിനു് സംശയമില്ല. അക്രമത്തിന്റെ ഭീഷണി നിറഞ്ഞതും സർക്കാർനിർദ്ദേശത്തിനു തുല്യവും അപകടകരവും അത്ഥവ്യാപ്തിയുള്ളതുമായ ഒന്നാണി പ്രശ്നം. കരോളാ അതിനെ ചെറുത്തുനിൽക്കാൻ മുതിർന്നാൽ...

അവളുടെ സഹനടരിലൊരുവനും അക്കാലത്തെ പ്രസിദ്ധനായ ഒരു വൃദ്ധനടനുമായ ഒരാൾ സർക്കാരിനെ വിമർശിച്ച കഥ മാർട്ടിനോർത്തു. തനിക്കെതിരായുണ്ടാകുന്ന ഏതു നടപടിക്കും തന്റെ പൊതുജനപ്രീതി മതിയായ ഒരു പ്രതിരോധമാകുമെന്നയാൾ കരുതിയിരുന്നു. ഒരു സുപ്രഭാതത്തിൽ അയാൾ അപ്രത്യക്ഷനായി. അതിനുശേഷം അയാളെ സംബന്ധിച്ചാരുംതന്നെ കേട്ടിട്ടില്ല. പാർട്ടി ലൈനിനോടു യോജിക്കുവാൻ വിസമ്മതിച്ച നാലു യുവനടന്മാരുടെയും രണ്ടു യുവനടിമാരുടെയും പേരിൽ സർക്കാരിനെതിരായി ഗൂഢാലോചന നടത്തിയെന്ന

കുറ്റം ആരോപിച്ച് ദീർഘകാലതടവിനു വിധേയരാക്കി. സോവ്യറ്റു സൈന്യാധിപന്റെ സുഹൃത്തെന്നറിയപ്പെട്ടിരുന്ന ഒരു യുവനർത്തകി വിദേശത്തു് ഒരുല്ലാസസഞ്ചാരത്തിനുവേണ്ടി പാസ്പോർട്ടിനപേക്ഷിച്ചതിനെത്തുടർന്നു് അപ്രത്യക്ഷയായി. പിന്നെ നാട്ടിലാകട്ടെ പുറത്താകട്ടെ കാണപ്പെട്ടിട്ടുമില്ല. സർക്കാർ വ്യവസ്ഥിതിയുമായോ അതിന്റെ ശക്തിയുള്ള പ്രതിനിധികളുമായോ അഭിപ്രായഭിന്നതയുണ്ടായ എല്ലാ കലാകാരന്മാരുടെയും വ്യക്തിപരമായ പര്യവസാനത്തെക്കുറിച്ചു് പല കഥകളും കേട്ടിട്ടുണ്ടു്. പൊതുജനമദ്ധ്യത്തിൽ അവർ നശിപ്പിക്കപ്പെട്ടു. അതു് ഭയാനകംതന്നെ! രഹസ്യാനുഭവങ്ങൾ അതിഭികരവും!!

അഖിമോഹിന്റെ മോഹത്തെ പ്രതിരോധിക്കുവാൻ കരോളാ ശ്രമിക്കണമോ? അയാൾ ചിന്തിച്ചു. വേണ്ട, പതിതയും കളങ്കിതയുമായിട്ടായാലും കരോളാ ജീവനോടെയിരിക്കുന്നതാണു് അഭിമാനത്തിന്റെ പേരിൽ അവൾ മരിക്കുന്നതിനേക്കാൾ നല്ലതു്. താൻ അധ:പതിച്ചു; പിന്നെയും അധ:പതിക്കുകയാണു്. എവിടെയാണൊരു ചുവട്ടറപ്പിക്കുക? താനൊരു യാഥാർത്ഥ്യവാദിയാണെന്നുള്ള ചിന്ത മാർട്ടിനു് ആത്മസംതൃപ്തിയേകി.

"അതെ വിഷമകരംതന്നെ." അയാൾ സാവധാനം പ്രതിവചിച്ചു. "കൂട്ടുതൽ വിഷമകരം ആവുകയാണു്. നാം കൂട്ടുതൽ വിഷമങ്ങളിലേയ്ക്കു നീങ്ങുകയാണു്."

"അങ്ങതിനു സമ്മതിക്കുന്നുവോ? അങ്ങതു് ചെയ്യണമെന്നാണു് എന്റെ അഭിപ്രായം."

തങ്ങളുടെ മേശയ്ക്കു പിന്നിലെത്തിയിരുന്ന ഒരു മനുഷ്യന്റെ അഭിവാദ്യത്തിനു് മാർട്ടിൻ തെളിഞ്ഞ പുഞ്ചിരിയോടുകൂടി പ്രത്യഭിവാദനം നൽകി. അയാളെ മുമ്പെവിടെവെച്ചോ കണ്ടിട്ടുള്ളതായി അയാൾക്കു തോന്നി. പക്ഷേ അയാളാരാണെന്നയാൾക്കു് അറിഞ്ഞുകൂടാ.

"ഇതൊന്നു കഴിഞ്ഞെങ്കിൽ....." മാർട്ടിൻ പറഞ്ഞു.

"ടോണീ, അങ്ങയുടെയുള്ളിൽ ഭയാനകമായ എന്തോ നടക്കുന്നതായിട്ടാണു് എനിക്കു തോന്നുന്നതു്."

"അതേ. ഗ്രാൻഡ്ഗിനോൾ നാടകം കാണുവാനിരിക്കുന്ന ഒരു പ്രേക്ഷകനെപ്പോലെ."

"നിർത്തണേ. ഞാൻ വേണ്ടതിലധികം വേദനിച്ചു കഴിഞ്ഞു."

പരിചാരിക അവരുടെ മേശയ്ക്കരികിലെത്തി പ്രീതി ഉളവാക്കുന്ന സ്വരത്തിൽ പറഞ്ഞു, "സാവു് കരോളാ, നിങ്ങളെ അത്ഭുതപ്പെടുത്തുന്നൊരു വിഭവമിതാ; കാപ്പിക്കു വേണ്ടിയുള്ള ക്രീം." അവർക്കു ലഭിച്ചതു് യഥാർത്ഥത്തിൽ കാപ്പിതന്നെയായിരുന്നു. സാധാരണ ജനങ്ങൾക്കു നൽകിയിരുന്ന കാപ്പിക്കഷായമല്ല—പാലും പഞ്ചസാരയും ഒന്നും ചേർക്കാത്ത കലക്കവെള്ളം."

"നന്ദി."

"നീ പ്രശ്നത്തെ വെളിയിൽനിന്നു് വീക്ഷിക്കേണ്ടിയിരിക്കുന്നു." പരിചാരിക പോയ ഉടനെ മാർട്ടിൻ പറഞ്ഞു. "തങ്ങളാലാവുംവിധം കായ്ങ്ങൾ ചെയ്യുവാൻ പ്രാപ്തരായ രണ്ടു വ്യക്തികൾ..... എന്താണിതു്?"

തന്റെ കണ്ണിൽപൊടിഞ്ഞ കണ്ണീർകണങ്ങൾ കരോളാ തുടച്ചു. "ഞാൻ വിചാരിച്ചിരുന്നതു്" അവൾ പറഞ്ഞു: "അങ്ങേയ്ക്കെന്തെങ്കിലും പറയുവാൻ കാണുമെന്നാണു്. എന്നെപ്പറ്റി അങ്ങേയ്ക്കു്....." അവൾക്കു് തുടരുവാൻ കഴിഞ്ഞില്ല.

എത്ര ദുഃഖകരമാണിതു്. മാർട്ടിൻ ചിന്തിച്ചു. എത്ര ഭീകരം! താൻ സ്വയം നിയന്ത്രിച്ചവനാണു്. തനിക്കു ചില നല്ല ലക്ഷ്യങ്ങളുണ്ടു്. പക്ഷേ അതുകൊണ്ടു പ്രയോജനമില്ല. ചില കായ്ങ്ങൾ ചെയ്യുതീർക്കുവാൻ തങ്ങൾ നിയോഗിതരാണു്. മാനുഷികവും താഴ്മയേറിയതുമായ വിധത്തിൽ പ്രശ്നങ്ങൾ കൈകാര്യം ചെയ്യാതിരുന്നാൽ തങ്ങൾ പരാജയപ്പെട്ടം.

"ഞാൻ ഭവതിയെ പ്രേമിക്കുന്നു." അയാൾ സാവധാനം പറഞ്ഞു.

"എന്റെ തങ്കം!" അവൾ തന്റെ കണ്ണീർക്കണങ്ങളെ വളരെ ശ്രമം നടത്തി നിയന്ത്രിച്ചു. "ഒരുപക്ഷേ എല്ലാം നന്നായി കലാശിച്ചേക്കാം."

"അങ്ങനെ വരാം—കുറെയൊക്കെ."

"കുറെയൊക്കെ—" അവളുടെ സ്വരത്തിൽ ഉന്മേഷം നിറഞ്ഞിരുന്നു. "നമുക്കിന്നു രാത്രിയിൽ നാടകശാലയിൽ വച്ചു് കണ്ടുമുട്ടാം."

"ഞാനങ്ങനെ ആശിക്കുന്നു."

"അങ്ങനെന്നോട്ടു് സത്യംചെയ്യ കായ്മാണു്."

"ഞാൻ അവിടെയെത്തുവാൻ ശ്രമിക്കാം. എനിക്കു മറെറാരാളോടൊപ്പം ഭക്ഷണം കഴിക്കേണ്ടതുണ്ടു്. അതു കൂടാതെ മററു ചില കായ്ങ്ങളുമുണ്ടു്. യാക്കോലോവിനോടു് ഏററിരുന്ന ഒരു ലേഖനം എഴുതിക്കൊടുക്കേണ്ടിയിരിക്കുന്നു."

"ഇന്നു രാത്രി ഒരു മണിക്കൂർ എനിക്കുവേണ്ടി ചെലവഴിക്കുവാൻ കഴിയാത്തവിധം അതത്ര സുപ്രധാനമാണോ? നമുക്കൊരുമിച്ചു് കഴിയുവാൻ ഇനിയധികം സമയമില്ലെന്നു ഞാൻ കരുതുന്നു. വരാൻ ശ്രമിക്കണേ."

"അതെ; കുറെ പ്രധാനപ്പെട്ട കായ്മാണു്. എങ്കിലും സവ്കഴിവും ഉപയോഗിച്ചു ശ്രമിക്കാം."

ഹോട്ടലിന്റെ മാനേജർ മേശയ്ക്കടുത്തെത്തി. "ക്ഷമിക്കണേ, സ. മാർട്ടിൻ" അയാൾ ധൃതഗതിയിൽ പറഞ്ഞു. "നിങ്ങളെ ആരോ ഫോണിൽ വിളിക്കുന്നു." മുറിയുടെ പിന്നിൽ തൂക്കിയിരുന്ന ടെലിഫോൺ ബൂത്തിന്റെ നേരെ അയാൾ കൈ ചൂണ്ടി. മാർട്ടിൻ അങ്ങോട്ടേയ്ക്കു നടന്നു. തന്നെ വിളിക്കുന്നതു് യാക്കോലോവായിരിക്കുമെന്നയാൾ കരുതി.

പക്ഷേ വിളിച്ചതു് ഓൾഗാ ആയിരുന്നു. അവളുടെ ധൃതഗതിയും പരിഭ്രമവും കലർന്ന സ്വരം കേട്ടാൽ അവൾക്കു് ശ്വാസംമുട്ടുന്നുവെന്നു് തോന്നിപ്പോകും. "സ. മാർട്ടിൻ, നിങ്ങളെ ശല്യംചെയ്യേണ്ടിവന്നതിൽ വ്യസനിക്കുന്നു. മന്ത്രി സ. വദാസ് ഒരു മിനിറു മുമ്പെന്നെ വിളിച്ചു് അദ്ദേഹത്തെ കാണുവാൻ നിങ്ങളോടു പറയണമെന്നെന്നോടാവശ്യപ്പെട്ടു. ഞാൻ കരുതി, നിങ്ങൾ പതിവുപോലെ—"

"ശരി ഓൾഗാ," മാർട്ടിൻ ഇടയ്ക്കുകയറി ആരംഭിച്ചു. "നന്ദി, എന്താണ്... .." വദാസിനു് എന്താണു വേണ്ടതു്? അയാൾ ചോദിക്കുവാൻ ആഞ്ഞതാണു്. എന്നാൽ അത്യാവശ്യസന്ദർഭത്തിൽത്തന്നെ തന്റെ സംസാരം നിർത്തുവാൻ അയാൾക്കു കഴിഞ്ഞു. അവൾക്കതിനേക്കുറിച്ചെന്തറിയാം. അവൾ ഒരുപക്ഷേ അറിഞ്ഞിരിക്കണം. "കേൾക്കൂ" അയാൾ പറഞ്ഞു. "മൂന്നു മുതൽ അഞ്ചുവരെ എനിക്കു് ക്ലാസ്സുകൾ ഉണ്ടു്. ഇപ്പോൾ രണ്ടാകാൻ പത്തു മിനിറ്റുണ്ടു്. എനിക്കാ സമയത്തിനുള്ളിൽ എത്തുവാൻ കഴിഞ്ഞില്ലെങ്കിൽ..."

ഈ പ്രാവശ്യം ഓൾഗാ ഇടയ്ക്കുകയറിപ്പറഞ്ഞു. "ഞാനതിനുള്ള ക്രമീകരണങ്ങൾ ചെയ്തുകഴിഞ്ഞു, സ. മാർട്ടിൻ! രണ്ടേമുക്കാലിനു നിങ്ങൾക്കു മടങ്ങിയെത്തുവാൻ കഴിഞ്ഞില്ലെങ്കിൽ, സ. സലാൻ മൂന്നു മുതൽ നാലുവരെ ക്ലാസ്സെടുക്കും. സ. ഗാർദ്ദോസു് ഉയർന്ന ക്ലാസ്സുകളും എടുത്തുകൊള്ളാം."

അതിനു വിപരീതമായ വിധത്തിലാണു് മാർട്ടിനു ദ്ദേശിച്ചിരുന്നതു്. സലാനു് ഗാർദ്ദോസിനെക്കാൾ പ്രോജക്ട്-ഡി 112 നെക്കുറിച്ചു കൂടുതൽ അറിവുണ്ടു്. കൂടാതെ ഗാർദ്ദോസു് വിദ്യാർത്ഥികൾ തങ്ങളുടെ രാഷ്ട്രീയ കടമകൾ അവഗണിക്കുന്നതിനെ അപലപിച്ചും താക്കീതു ചെയ്തും സമയം കളയുന്നവനാണു്. പക്ഷേ അതിപ്പോൾ സാരമില്ലാത്ത കാര്യമാണു്. "ശരി, സ. യാക്കോലോവിനെ ഈ വിവരം അറിയിക്കുമല്ലോ...."

"അക്കാര്യവും ശരിയാക്കി." ഓൾഗാ വീണ്ടും ഇടയ്ക്കുകയറിപ്പറഞ്ഞു. "പുനഃക്രമീകരണത്തിനു് അദ്ദേഹം അനുവദിച്ചു കഴിഞ്ഞു."

എന്തൊരു കാര്യപ്രാപ്തി? കാര്യപ്രാപ്തി! മാർട്ടിൻ ചിന്തിച്ചു. ഓൾഗായുടെ ചത്ത മീൻകണ്ണുകളാലുള്ള നോട്ടത്തിന്റെ ഒരു ചിത്രം അയാളുടെ മനസ്സിൽ തെളിഞ്ഞുനിന്നു. അയാൾ വീണ്ടും അസ്വസ്ഥനായി. "കൊള്ളാം. ഞാൻ കഴിയുന്നിടത്തോളം വേഗം മടങ്ങിയെത്താം."

വദാസിനു് ഇത്ര അടിയന്തിരമായി തന്നെ കാണേണ്ട കാര്യം എന്താണു്? കാസ്സേയുടെ കാര്യം ആയിരിക്കാം. കൊലയിൽ ഒരു പങ്കാളിത്തം അയാളും ആഗ്രഹിക്കുന്നുണ്ടായിരിക്കാം. ഒരു 'രാഷ്ട്രീയ വശം' വിശദീകരിക്കുവാനും ആവാം. യാക്കോലോവു് പറഞ്ഞതെന്താണെന്നു് അറിയുവാനാണെന്നും വരാം.

"സുപ്രധാനമായ കാര്യം വല്ലതുമാണോ?" അപ്രതീക്ഷിതമായ ഫോൺവിളിയുടെ കാര്യത്തിൽ ഉൽക്കണ്ഠാകുലയായിരുന്ന കരോളാ ചോദിച്ചു.

"എന്റെ സെക്രട്ടറിയാണു്." മാർട്ടിൻ പറഞ്ഞു. "മന്ത്രിസഭാമന്ദിരത്തിൽ വച്ചൊരു സമ്മേളനമുണ്ടു്. ഞാനതിൽ സംബന്ധിക്കണമെന്നു് അവർ ആവശ്യപ്പെട്ടിരിക്കുന്നുവത്രേ."

"എന്നെ വണ്ടിയിൽ വിട്ടേക്കാമോ? അതല്ലെങ്കിൽ വേണ്ടാ. ഞാൻ ടാക്സിയിൽ പൊയ്ക്കോള്ളാം. ശരി. ഞാനങ്ങയെ വിളിക്കാം. ഇതിന്റെയെല്ലാം അർത്ഥമെന്താണെന്നു് എപ്പോൾ അങ്ങേയ്ക്കു മനസ്സിലാവും?" അവൾ സംശയത്തോടുകൂടി കൂട്ടിച്ചേർത്തു.

"അതു് താല്പര്യജനകമാണെങ്കിൽ ഞാനങ്ങോട്ടു വിളിക്കാം."

"ടോണീ, അവർ അങ്ങയെയും മോസ്കോക്കയയ്ക്കുവാൻ തീരുമാനിച്ചിരിക്കാം."

അവൾ തന്റെ ഭയത്തെ അതിജീവിച്ചു കഴിഞ്ഞിട്ടില്ലെന്നും അവളപ്പോഴും ഒരു വിഷമാവസ്ഥയിലാണെന്നും അയാൾ മനസ്സിലാക്കി. അവൾ അവമാനത്തിന്റെയും കോപത്തിന്റെയും നടുവിൽ കിടന്നു കഷ്ടപ്പെടുകയാണു്. "എതുവിധേനയും ഞാനിന്നു രാത്രി നിന്നെ കാണാം ഓമനേ."

അയാൾ ചിറ്റിൽ ഒപ്പിട്ടു കൊടുത്തു. അവർ പുറത്തേക്കു നടന്നു. കവലയിൽവച്ചു് കരോളാ ഒരു ടാക്സി പിടിച്ചു. "ഞാൻ പോകട്ടെ. തീർച്ചയായും വരണെ.

എന്തെങ്കിലും ഉണ്ടായാൽ അറിയിക്കണേ.... ...അങ്ങേക്കറിയാമല്ലോ.''

മാർട്ടിൻ ധൃതഗതിയിൽ ഇൻസ്റ്റിട്യൂട്ടിലേക്കു നടന്നു. പ്രധാന വാതിലിനരികിൽ തന്റെ കാർ കിടക്കുന്നതയാൾ കണ്ടു.

''മന്ത്രിസഭാമന്ദിരത്തിലേക്കു്.'' കാറിനു് അരികിലെത്തിയപ്പോൾ മാർട്ടിൻ ഡ്രൈവറോടു പറഞ്ഞു.

ബെറീസ് തന്റെ വണ്ടി തയ്യാറാക്കി നിർത്തിയിരുന്നു. ''ശരി, സ. മാർട്ടിൻ. എനിക്കത്തരവു കിട്ടിയിരുന്നു. നമുക്കു ധൃതഗതിയിൽ അങ്ങെത്തണം.''

എന്തൊരു യന്ത്രം! മാർട്ടിൻ അസ്വസ്ഥതയോടെ ആത്മഗതം ചെയ്തു. അതു കണിശമായും അചഞ്ചലമായും പ്രവർത്തിക്കുന്നു. അതു പ്രയോജനകരമാണു്, പ്രാപ്തിയുള്ളതാണു്, ഭയജനകവുമാണു്.

7

ജനകീയസാംസ്കാരികവകുപ്പുമന്ത്രിയുടെ മന്ദിരം അടുത്തകാലത്ത് പണികഴിപ്പിച്ചതാണ്. മന്ത്രിയുടെ സ്വകാര്യമുറി ഏഴാം നിലയിലായിരുന്നു. സന്ദർശകർക്കുവേണ്ടിയുള്ള ഉപശാലകൾ, സെക്രട്ടറിമാരുടെ മുറികൾ, ഗ്രന്ഥശാലകൾ, പഴയ രേഖകളുടെ സൂക്ഷിപ്പുപുരകൾ എന്നിവയ്ക്കു പിന്നിലായിട്ടായിരുന്നു മന്ത്രിയുടെ സ്വകാര്യമുറി.

മറ്റു കോമിസാറന്മാരെപ്പോലെതന്നെ വദാസും സമയനിഷ്ഠ പാലിക്കുന്നതിൽ ശ്രദ്ധിച്ചിരുന്നില്ല. തന്നെക്കാളുയർന്ന ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരുമായുള്ള കൂടിക്കാഴ്ചകളുടെ കാര്യത്തിൽ കണിശം പാലിച്ചിരുന്നുവെങ്കിലും കീഴിലുള്ള ജോലിക്കാരുടെ കാര്യത്തിൽ അയാൾ തോന്നുംപോലെ സന്ദർശനസമയം മാറ്റിവയ്ക്കാൻ മടിച്ചിരുന്നില്ല. അയാളെ സന്ദർശിക്കുവാനുള്ള അനുവാദത്തിനെ ഒരുവശത്ത് സങ്കീർണ്ണതയും മറുവശത്ത് നിശ്ചിതത്വവും സ്വാധീനിച്ചിരുന്നു. സന്ദർശകന്റെയും ചർച്ചചെയ്യപ്പെടുവാനുള്ള വിഷയത്തിന്റെയും പ്രാധാന്യത്തെ ആശ്രയിച്ചാണ് സന്ദർശനാനുവാദം നിലനിന്നിരുന്നത്. ഒരു കർഷകനെയോ തൊഴിലാളിയെയോ കാത്തിരുത്തി മുഷിപ്പിക്കാറുണ്ടായിരുന്നില്ല. ഒരു റഷ്യാക്കാരനു—അയാൾ എത്ര താഴ്ന്ന ഉദ്യോഗസ്ഥനായാലും—ചർച്ചചെയ്യപ്പെടേണ്ട വിഷയം എത്ര അപ്രധാനമായിരുന്നാലും—സന്ദർശനത്തിനു് വളരെ വേഗം അനുവാദം ലഭിച്ചിരുന്നു. സന്ദർശനാനുവാദവും കാത്തു വെയിറ്റിംഗ് റൂമിലിരിക്കേണ്ടിവരുന്ന സമയം സന്ദർശകന്റെ കാര്യസാദ്ധ്യതയെക്കുറിച്ചു് ഒരു നല്ല സൂചന നൽകിയിരുന്നു. അഞ്ചുമിനിറ്റിനുള്ളിലെങ്കിൽ പൂർണ്ണവിജയം. അരമണിക്കൂറിനുള്ളിലെങ്കിൽ സാദ്ധ്യത; ഒരു മണിക്കൂർ കഴിഞ്ഞാൽ അസാദ്ധ്യത; എന്നീവിധമായിരുന്നു സൂചനകൾ.

ഒരു രാജ്യരക്ഷാവകുപ്പുദ്യോഗസ്ഥനാൽ ആനയിക്കപ്പെട്ട് മാർട്ടിൻ വരാന്തയിൽ എത്തിയപ്പോൾ ഒരു പ്രാദേശിക നിവേദകസംഘത്തിന്റെ ഒരു ഡസനോളം അംഗങ്ങൾ അവിടെ കാത്തിരിക്കുന്നുണ്ടായിരുന്നു. ഒരു നിമിഷത്തിനുള്ളിൽ മന്ത്രിയുടെ പേർസനൽ അസിസ്റ്റന്റിന്റെ സമീപത്തേക്ക് മറ്റൊരുദ്യോഗസ്ഥൻ മാർട്ടിനെ കൂട്ടിക്കൊണ്ടുപോയി. സെക്രട്ടറി മാർട്ടിനെ മന്ത്രിയുടെ മുറിയിലേക്കാനയിച്ചു. നാട്ടിലുറക്കാരായ സഖാക്കൾ ഇത്രമാന്യനായ മഹാപുരുഷനാരാണെന്നറിയാതെ അത്ഭുതപ്പെട്ടു.

ഭാവങ്ങൾ മാറി മാറി അഭിനയിക്കുന്നതിൽ അനുഗൃഹീതവാസനയുള്ളവനായിരുന്നു വദാസ്. സ്നേഹവും ക്രൂരതയും ഈർഷ്യയും രസികത്വവും ഉദാത്തതയും കാക്കശ്യവും ശ്രദ്ധയും അശ്രദ്ധയും പ്രതിഫലിപ്പിക്കുവാനായാൽ പ്രാപ്തനായിരുന്നു. തന്റെ വൈകാരിക ഭാവങ്ങളെ സമർത്ഥമായി നിയന്ത്രിക്കുവാനും അയാൾ പ്രാപ്തനായിരുന്നു.

മാർട്ടിൻ മുറിയിൽ കടന്നയുടനെ വദാസ് തന്റെ കസേരയിൽ നിന്നെണീറ്റു മാർട്ടിനരികിലെത്തി. "അതോണീ, വന്നു കണ്ടതിനു നന്ദി. എന്റെ അടിയന്തിരമായ അഭ്യർത്ഥന നിങ്ങളുടെ പരിപാടികളെ അധികമൊന്നും തകരാറാക്കുകയില്ലെന്നു കരുതുന്നു."

അവർ പരസ്പരം ഹസ്തദാനം ചെയ്തു.

"കരോളാസ്സ് സൗഖ്യം തന്നെയല്ലേ?" ഒരു വലിയ കസേരയുടെ അരികിലായി ഇരുന്നുകൊണ്ട് മാർട്ടിനോട് ഇരിക്കുവാൻ ആംഗ്യം കാണിച്ചിട്ട് അയാൾ പറഞ്ഞു. "അവളിന്നലെ വളരെ കേമമായി അഭിനയിച്ചു. പിശേഷിച്ചു", സിദ്റോവിന്റെ നാടകശകലം അഭിനയിച്ചപ്പോൾ."

പുതിയ സിദ്റോവ് നാടകം. അടുത്ത മാസത്തിൽ ആ പരിപാടിയുടെ ഉൽഘാടനമല്ലേ? കരോളാ മോസ്കോയിലാണെങ്കിൽ ഈ പരിപാടിയെങ്ങനെ തുടരും? ഈ നാടകം മാറ്റി വയ്പ്പിക്കയോ കരോളാസ്സിനു മറ്റൊരു ഭാഗം നൽകുവാൻ തീരുമാനിക്കപ്പെടുകയോ ചെയ്യുമോ?

ഏതായാലും വദാസിന്റെ ഈ മുക്തകണ്ഠമായ പ്രശംസ അവഗണിക്കുവാൻ മാർട്ടിൻ തീരുമാനിച്ചു.

വദാസ് മാർട്ടിന്റെ മനസ്സു മനസ്സിലാക്കുവാനുള്ള ശ്രമത്തിലേർപ്പെട്ടതുപോലെ കാണപ്പെട്ടു. "നിങ്ങൾ അവളിൽ നിന്നു് അവൾ മോസ്കോയ്ക്കു് പോകുന്ന സംഘത്തിൽ ഉൾപ്പെടുന്നുവെന്നു് കേട്ടപ്പോൾ അത്ഭുതപ്പെട്ടിരിക്കും."

"അതു ശരിയാണു്." സ്വാഭാവികത തന്റെ സ്വരത്തിൽ കലർത്തുവാൻ ആവുംവിധം പരിശ്രമിച്ചുകൊണ്ടു മാർട്ടിൻ പ്രതിവചിച്ചു. ഇതാണു് തന്നിൽനിന്നയാൾക്കറിയാനുള്ളതു്. മാർട്ടിൻ ചിന്തിച്ചു. അയാൾ എന്താണു ചെയ്യുന്നതു്? ഇക്കായ്ത്തിൽ തന്റെ പ്രതികരണമെന്താണെന്നു് മനസ്സിലാക്കുവാനുള്ള ശ്രമമാണോ? അതല്ലെങ്കിൽ നേരത്തേതന്നെ അപമാനത്തിനിരയായ തന്നെ കൂടുതൽ അപമാനിക്കുവാൻ ശ്രമിക്കുകയാണോ? അതുമല്ലെങ്കിൽ മറെറാരു വിശ്വാസപരീക്ഷണമായിരിക്കുമോ? "നിങ്ങളെന്തുകൊണ്ടു് ഇതിന്നലെയവളോടു പറഞ്ഞില്ല എന്നെനിക്കറിഞ്ഞുകൂടാ." മാർട്ടിൻ ശാന്തനായി തുടർന്നു. അതൊരു വെല്ലുവിളിയായിരുന്നു. വദാസിനെ പ്രകോപിപ്പിക്കണമെന്നയാൾ കരുതിയില്ല. പക്ഷേ തന്റെ വാക്കുകൾ തിരുത്തുവാൻ മാർട്ടിൻ ആഗ്രഹിച്ചില്ല.

"ഒരു പ്രകാരത്തിൽ നിങ്ങൾ പറയുന്നതു് ശരിതന്നെ." തന്ത്രപൂർണ്ണമായി പുഞ്ചിരിച്ചുകൊണ്ടു് വദാസ് മറുപടി നൽകി. "പക്ഷേ ആ വറീദി എത്ര വലിയ മഠയനും വിഡ്ഢിയുമാണെന്ന കാര്യം നിങ്ങൾ വിസ്മരിക്കരുതു്." വദാസ് തുടർന്നു. "അയാളാണു് കരോളയുടെ യൂണിയൻ നേതാവും തീയററർ മാനേജരും. ഈ വിവരം ഔദ്യോഗികമായി പ്രഖ്യാപിക്കപ്പെടുന്നതുവരെ മൗനമാണുത്തമമെന്നു് ഞാൻ കരുതിയിരുന്നു."

താൻ സന്തുഷ്ടനാണെന്ന സൂചനയെന്നോണം വദാസ് പൊട്ടിച്ചിരിച്ചു. 'നിങ്ങളൊരു നുണയനാണു്" മാർട്ടിൻ ആത്മഗതം ചെയ്തു. വദാസ് തന്നെ വരുത്തിയതു് കരോളായെ സംബന്ധിച്ചു് സംസാരിക്കുവാനാണെന്ന

ചിന്ത അയാളിൽ ശ്രദ്ധമൂലമായി. ഭാവപരിശോധനയെന്നോണം വദാസ് അയാളെ ഉറ്റു നോക്കി. "സംഘത്തിൽ കരോളാ ഉൾപ്പെടണമെന്ന നിർദ്ദേശം വറീദിയുടേതല്ല. അയാൾ സ്വന്തം പേരാണ നിർദ്ദേശിച്ചതു്! കഴുത! കരോളായെ മോസ്ക്കോയ്ക്കയക്കണമെന്ന നിർദ്ദേശം എന്റേതുതന്നെയാണു്."

"നിങ്ങളുടേതാണോ?...അതു ശരി" മാർട്ടിൻ പറഞ്ഞു. അയാൾക്കൊരു വിഭ്രമിഷ്ടം അനുഭവപ്പെട്ടു.

വദാസ് മാർട്ടിന്റെ ചിന്താഗതി മനസ്സിലാക്കി. "അതിനു രണ്ടു കാരണങ്ങളുണ്ടു്. ബഹുമതി അർഹിക്കുന്ന ഒരു നടിയാണവൾ. അവളെക്കാൾ അതർഹിക്കുന്ന മറെറാരു നടിയുമില്ലെന്നു ഞാൻ കരുതി. രണ്ടാമതായി സിദ്റോവിന്റെ നാടകം മാറ്റിവെക്കപ്പെട്ടു. അഖിമോഫിനെക്കൊണ്ടു് തൽജാ എന്ന നാടകം സംവിധാനം ചെയ്യിക്കണമെന്നു് സിദ്റോവിനു് നിർബന്ധമുണ്ടു്. അഖിമോഫ് കുറെ മാസക്കാലം ബുഡാപ്പെസ്റ്റിലുണ്ടായിരിക്കുകയില്ലതാനും. ഭാഗ്യവശാലാണിവയെല്ലാം ഒത്തുവന്നതു്; അല്ലേ?"

മാർട്ടിൻ മറുപടി നൽകിയില്ല. വദാസ് മറെറാരു ഭാവം കൈക്കൊള്ളുന്നതായി പുരികങ്ങളുടെ ചുളിവു സൂചിപ്പിച്ചു. അനിശ്ചിതത്വം നിറഞ്ഞ നിമിഷങ്ങൾ. "അതോണീ, നിങ്ങൾ ഇതിൽ സന്തുഷ്ടനായി കാണപ്പെടുന്നില്ലല്ലോ?" ചെറുശകാരത്തിന്റെ സ്വരം തന്റെ സംസാരത്തിൽ കലർത്തി വദാസ് തുടർന്നു: "നിങ്ങൾക്കു് അവളുടെ സാഹചര്യം നഷ്ടപ്പെടുന്നതോർത്തുള്ള കുണ്ഠിതമാവാം. മോസ്ക്കോ സന്ദർശനത്തിന്റെ ആനന്ദാനുഭവങ്ങൾക്കുടാതെ, തന്റെ കഴിവുകൾ വികസിപ്പിക്കുവാൻ അവൾക്കൊരസാധാരണ അവസരവും ഇതു നൽകുന്നു. മോസ്ക്കോയിൽ വസിക്കുവാൻ അവൾക്കാഗ്രഹമുണ്ടെങ്കിൽ രണ്ടോ മൂന്നോ മാസക്കാലം അവിടെ താമസിക്കുവാൻ അവൾക്കനുവാദം ലഭിച്ചേക്കും. ഹംഗേറിയൻ സോഷ്യലിസ്റ്റും റീയലിസത്തിന്റെ യഥാർത്ഥ സത്ത എന്തെന്നു് ശരിക്കു മനസ്സിലാക്കിയ ഏക നടി കരോളാ

യാണെന്നു് ഞാൻ കരുതുന്നു. എന്നാൽ പുതിയ സോവ്യറ്റുരീതി നാട്യവേദിയിലാവിഷ്ക്കരിക്കേണ്ടതു് അത്യാവശ്യമാണു്. അവ നേരിട്ടു കാണുന്നതു് അവയെക്കുറിച്ചു വായിക്കുന്നതിൽനിന്നും ചർച്ചചെയ്യുന്നതിൽനിന്നും വ്യത്യസ്തമാണു്. അതവൾക്കു കൂടുതൽ നന്മ ചെയ്യും.''

''അപ്രകാരം സംഭവിക്കുമായിരിക്കും.'' മാർട്ടിൻ യാന്ത്രികമായി പറഞ്ഞു, ''എനിക്കറിഞ്ഞുകൂടാ.'' താൻ നൽകേണ്ട വിലയിൽ ഇതും ഉൾപ്പെട്ടതായിരിക്കാം എന്നയാൾ ഉള്ളിൽ കരുതി.

തന്റെ ചാരുകസേരയിൽനിന്നെണീറ്റു് മേശയുടെ സമീപത്തേയ്ക്കു ചെന്നുകൊണ്ടു് വദാസു് ചോദിച്ചു. ''അപ്പോൾ കാസ്സ്യെയുടെ കാര്യം നിങ്ങൾക്കെങ്ങനെ തോന്നുന്നു?''

തന്നെ വിളിച്ചതു് അതിനായിരിക്കുമോ എന്നയാൾ സംശയിച്ചു. ''യാക്കോലോവു് എന്നോടു സംസാരിച്ചു.'' മാർട്ടിൻ സൂക്ഷ്മതയോടെ പറഞ്ഞു. ''എനിക്കു നിർദ്ദേശം കിട്ടിയിട്ടുണ്ടു്.''

''പക്ഷേ നിങ്ങളീപ്രശ്നത്തെക്കുറിച്ചു് ഇതുവരെ ചിന്തിച്ചില്ല, അല്ലേ?''

''നിങ്ങളെന്താണു് പറയുന്നതെന്നെനിക്കു് മനസ്സിലാകുന്നില്ല, അലക്സു്.'' മാർട്ടിൻ തണുത്ത സ്വരത്തിൽ പ്രതിവചിച്ചു. ''എന്നോടു് ഞാൻ ചെയ്യേണ്ടതെന്താണെന്നു് അറിയിച്ചിട്ടുണ്ടു്. ഞാനതു ചെയ്യുകയും ചെയ്യും.''

''ഈ പ്രശ്നം സാങ്കേതികമായി ചിന്തിക്കുവാൻ നിങ്ങൾക്കു് സമയം കിട്ടിയിട്ടില്ലേയെന്നാണു് ഞാൻ ചോദിച്ചതു്.''

''ചിന്തിക്കാൻ..... എനിക്കിന്നു കുറച്ചു സമയം മാത്രമെ കിട്ടിയിട്ടുള്ളു.''

''ഒന്നോ രണ്ടോ കാര്യങ്ങൾ പറഞ്ഞുതരുവാൻ എനിക്കു കഴിഞ്ഞേക്കാം.'' ഉദാരഭാവത്തിൽ വദാസു് പറഞ്ഞു. ''നിങ്ങളുടെ ലേഖനത്തിന്റെ നക്കൽപ്രതി കൊണ്ടുവന്നിട്ടുണ്ടോ?''

"നിങ്ങൾക്കാവശ്യമെങ്കിൽ ഞാനതു കാണിക്കാം." മാർട്ടിൻ യാതൊരു താല്പര്യവുമില്ലാത്തമട്ടിൽ പറഞ്ഞു.

സ്നേഹഭാവത്തിൽ പെരുമാറുവാനുള്ള തന്റെ ശ്രമം മാർട്ടിൻ നിരസിച്ചതിന്റെ സൂചന ഗ്രഹിച്ചുവെങ്കിലും വദാസ് അതു ഭാവിച്ചില്ല. "ഇതാ നോക്കൂ" മേശപ്പുറത്തു മുകളിൽ ഇരുന്ന ഒരു പ്രതിമയെ ചൂണ്ടിക്കൊണ്ട് വദാസ് പറഞ്ഞു. "ഇന്നാണിതു കിട്ടിയതു്."

മാർട്ടിൻ യാന്ത്രികമായി എണീറ്റു് മേശയുടെ സമീപത്തു ചെന്നു നോക്കി. വെള്ളമാർബിൽകൊണ്ടു് ഒരടി നീളത്തിൽ നിർമ്മിച്ചതും കറുത്ത മാർബിൽകൊണ്ടുള്ള പീഠത്തിൽ ഉറപ്പിച്ചതുമായ സ്റ്റാലിന്റെ ഒരു പ്രതിമ അവിടെ നിൽക്കുന്നുണ്ടായിരുന്നു. അതു കണ്ടാൽ ചുവപ്പു സേനാനായകന്റെ വേഷത്തിൽ രാജകീയപ്രൗഢിയോടെ നിൽക്കുന്ന പുതിയ സ്റ്റാലിൻസ്മാരക പ്രതിമയുടെ ഒരു ചെറിയ പ്രതിയാണതെന്നു് വ്യക്തമായിരുന്നു.

"വളരെ നന്നായിരിക്കുന്നു," മാർട്ടിൻ പറഞ്ഞു. ഇൻസ്റ്റിട്യൂട്ടിനു സമീപം സ്ഥാപിക്കപ്പെട്ട ഇരുപത്തിനാലടിപൊക്കമുള്ള ഭീമാകാരമായ സ്റ്റാലിൻപ്രതിമയുടെ അനാവരണകർമ്മത്തിൽ അയാളും പങ്കെടുത്തിരുന്നു. ആ വലിയ കലാശില്പം സ്റ്റാലിന്റെ പ്രഭാവത്തിനൊരു പ്രതീകമായിരുന്നു. പക്ഷേ ചെറിയ പ്രതിരൂപം കൂടുതൽ കാമ്യമായയാൾക്കു തോന്നി. "അതിരമണീയം!" അയാൾ സജീവമായ സ്വരത്തിൽ പറഞ്ഞു. "നന്നായിരിക്കുന്നു." എന്ന വിശേഷണം വേണ്ടത്ര തൃപ്തികരമായ ഒന്നായിരിക്കില്ലെന്ന ചിന്തയാണതിനു കാരണം.

"ഇതൊരു പകർപ്പല്ല." വദാസ് പറഞ്ഞു. "ശില്പി എനിക്കുവേണ്ടി പ്രത്യേകം കൊത്തിയെടുത്തതാണ്. കസേരയിൽ ഇരിക്കൂ അന്തോനീ" ഇതു പറഞ്ഞിട്ട് അയാൾ മേശയിൽനിന്നു് ഒരെഴുത്തെടുത്തു.

അതെന്താണെന്നു് ഒറ്റ നോട്ടത്തിൽത്തന്നെ മാർട്ടിൻ മനസ്സിലാക്കി. അതു താൻ ജോർജ്ജിനു് അന്നു രാവിലെ എഴുതിയതാണു്.

അയാളുടെ നോട്ടം വദാസ് കാണാതിരുന്നില്ല.

അയാൾ തന്റെ കസേരയിൽ ചാഞ്ഞിരുന്നിട്ട് സ്മരണകളയവിറക്കുന്ന ഒരു ഭാവം അവലംബിച്ചു. "ഇപ്പോളീക്കായ്യം ഓർക്കുവാൻ കാരണമെന്താണെന്നെനിക്കു് അറിഞ്ഞുകൂടാ." അയാൾ പ്രസാദമുള്ള സ്വരത്തിൽ തുടർന്നു, "പക്ഷേ ചില കായ്യങ്ങൾ ഞാൻ തുറന്നു സമ്മതിക്കേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. ഞാൻ നിങ്ങളുടെഒരു വലിയ ആരാധകനായിരുന്നു. ഹൈസ്കൂളിൽ വച്ചാണതു് ആരംഭിച്ചതു്. അയാൾ കത്തു് മേശപ്പുറത്തു വച്ചിട്ട് അതിന്റെ മുകളിൽ തന്റെ പാണിതലങ്ങളമത്തിക്കൊണ്ടു് തുടർന്നു. "പിയറിസ്റ്റ് ജിംനേഷ്യത്തിൽ ഞാൻ ഒരു വിദ്യാത്ഥിയായിരുന്ന കാര്യം നിങ്ങളോർക്കുന്നുവോ?"

മാർട്ടിൻ അക്കാര്യം ഓക്കുന്നുണ്ടായിരുന്നില്ല. അയാൾ വെറുതെ തല കുലുക്കി. അയാളുടെ ചിന്തകൾ മറ്റു ചിലതിലായിരുന്നു. വദാസിനെങ്ങനെ ഈ കത്തു കിട്ടി? എന്തിനു വേണ്ടി? ഇക്കാര്യത്തെ സംബന്ധിച്ചയാൾ എന്തുകൊണ്ടു സംസാരിക്കുന്നില്ല? അഥവാ ഈ കഥയും കത്തും തമ്മിൽ എന്തെങ്കിലും ബന്ധമുണ്ടോ?

"നിങ്ങൾ പ്രായം കൂടിയവനും ഞാൻ കുറഞ്ഞവനും ആയിരുന്നു. നിങ്ങൾ പൊക്കമുള്ളവനും ഞാൻ കുറഞ്ഞവനും ആയിരുന്നു. നിങ്ങൾ ബുദ്ധികൂർമ്മതയുള്ള ഒരു വിദ്യാത്ഥിയായിരുന്നു. ഞാൻ ശരാശരി തരത്തിലുള്ളവനും. നിങ്ങൾ ബലവാനായിരുന്നു. ഞാൻ ...അത്രശക്തി കുറഞ്ഞവനല്ല...പക്ഷേ ഒരു കായികാഭ്യാസിയല്ല തന്നെ. നിങ്ങൾ ഒരൊന്നാന്തരം വാൾപയറുകാരനും ഫുട്ബോൾ ടീമിന്റെ ക്യാപ്റ്റനും ആയിരുന്നു. എനിക്കു സ്പോർട്സിൽ താല്പര്യമേ ഉണ്ടായിരുന്നില്ല."

"നിങ്ങളെന്റെ സ്കൂൾജീവിതം സസൂക്ഷ്മം നിരീക്ഷിച്ചിരിക്കണം." വദാസിന്റെ പ്രസംഗത്തിന്റെ അത്ഥമെന്താണെന്നറിയാതെ കുഴങ്ങിയമട്ടിൽ മാർട്ടിൻ അഭിപ്രായപ്പെട്ടു. വദാസിനു തന്റെ സ്കൂൾജീവിതത്തെപ്പറ്റി അസൂയ തോന്നിയിരുന്നെങ്കിൽതന്നെ അതു മറക്കാൻ കാലമായിട്ടില്ലേ? അതേ, ആ അസൂയ ഇപ്പോഴും മനസ്സിൽ വച്ചിട്ടുണ്ടെന്നു വരുമോ? ആ കത്തു്... കത്തിനെ

ക്കുറിച്ചെന്താണ്? താൻ ചകിതനായെന്ന വസ്തുത വ്യക്തമാക്കുവാൻ പാടില്ലെന്നയാൾക്കറിയാമായിരുന്നു. ആ കത്തു തിരിച്ചറിഞ്ഞുവെന്ന ഭാവവും കാട്ടിക്കൂടാ. തീരെ അനാസ്ഥ കാണിച്ചാൽ അതും തെറ്റിദ്ധരിക്കപ്പെട്ടേക്കും.

"നിങ്ങൾക്കൊരു വേശ്യാലയവുമായി ബന്ധമുണ്ടെന്നു് പള്ളിക്കൂടത്തിലൊരു സംസാരമുണ്ടായിരുന്നു. ഞാനാണെങ്കിൽ ഒരു പെൺകുട്ടിയുമായി സംസാരിക്കുന്ന ഘട്ടങ്ങളിലെല്ലാം ഭയംകൊണ്ടു ചൂളിപ്പോകുമായിരുന്നു." തന്റെ പ്രസംഗം മാർട്ടിനിൽ ആവശ്യമായ പ്രതികരണമുളവാക്കുന്നുവെന്ന സംതൃപ്തി വദാസിന്റെ വാക്കുകളിൽ ധ്വനിച്ചിരുന്നു. "ഏറ്റവും കൂടുതൽ എന്റെ സ്മരണമണ്ഡലത്തിൽ തങ്ങിനിൽക്കുന്ന കാര്യം മറ്റൊന്നാണു്." അയാൾ തുടർന്നു. "നിങ്ങളും അതോർക്കുന്നുണ്ടെന്നു ഞാനാശിക്കുന്നു. നിങ്ങൾക്കുന്നു പതിനേഴും എനിക്കു പതിമൂന്നും വയസ്സായിരുന്നു. ക്ലാസ്സു് വിട്ടു് തണുപ്പും നീളവും മണവുമുള്ള ആ ഇടനാഴിയിൽക്കൂടി ഞാൻ പോവുകയായിരുന്നു. ആറാം ഗ്രേഡിലെ ഒരു കുട്ടി ആ വഴി വന്നു. അവന്റെ പേരു് ഹുബേ എന്നാണു്. എനിക്കു പേരുകളും മുഖങ്ങളും ഓർക്കുവാൻ അസാമാന്യമായ ശക്തിയുണ്ടു്. കൂടാതെ നാം ഒരിക്കലും ഒരു പരിതഃസ്ഥിതിയിലും മറക്കാത്ത മുഖങ്ങളും പേരുകളും ഉണ്ടല്ലോ."

മാർട്ടിനു മനംപിരട്ടൽ അനുഭവപ്പെട്ടു. പള്ളിക്കൂടത്തെക്കുറിച്ചല്ല വദാസു് സംസാരിക്കാൻ പോകുന്നതെന്നയാൾക്കറിയാമായിരുന്നു. ജോർജ്ജിനു താനെഴുതിയ കത്താണു്. താനെന്താണു് എഴുതിയതെന്നു് അനുസ്മരിക്കുവാൻ മാർട്ടിൻ ശ്രമിച്ചു. എന്തെങ്കിലും തെറ്റുകൾ അതിലുണ്ടോ? ഒരു വാക്കെങ്കിലും? വദാസിന്റെ ഇഴപ്പിക്കുന്ന തന്ത്രം മാർട്ടിൻ മനസ്സിലാക്കി. താനഭിമുഖീകരിക്കുന്ന മനുഷ്യരെ സംഗതമായ വിഷയത്തിന്റെ ചർച്ചയ്ക്കുമുമ്പു് പലവിധകാര്യങ്ങൾ പറഞ്ഞു ചിന്താക്കുഴപ്പത്തിലാക്കുന്ന വദാസിന്റെ സൂത്രം മാർട്ടിനറിയാമായിരുന്നു. ചിലപ്പോഴെല്ലാംഈ തന്ത്രത്തോടൊപ്പം ചർച്ച ചെയ്യേണ്ട വിഷയത്തെ അവ്യക്തമായി മറ്റു വിഷയങ്ങളോടു് കൂട്ടി

ക്കലത്തി പ്രതിയോഗിയുടെ വിഭ്രിഷ്ടം വർദ്ധിപ്പിക്കുകയും വദാസ് ചെയ്യുമായിരുന്നു.

"അതെ... ഹുബെ" ലേശം ഉദ്വേഗഭാവമവലംബിക്കുന്ന രീതിയിൽ വദാസ് സംസാരിച്ചു. "ആ ദിവസം എന്നോട്ട അയാൾ വഴക്കിനു വരാനുള്ള കാരണമെന്താണെന്നെനിക്കു് ഇന്നും അറിഞ്ഞുകൂടാ. അയാൾ എന്നെക്കാൾ ബലവും പൊക്കവും ഉള്ള വനായിരുന്നു. അതുതന്നെ മതിയായ ഒരു കാരണമാണു്.... പക്ഷേ ... അയാളുമായി മുമ്പു് ഞാൻ വഴക്കുണ്ടാക്കിയിട്ടുള്ളതായി എനിക്കോർമ്മയില്ല. ഞങ്ങൾ തമ്മിൽ പരിചയം പോലുമില്ലായിരുന്നു. എന്നെ അയാൾക്കു കണ്ടിട്ടു പിടിച്ചില്ലെന്നും വരാം. താനാദ്യം കണ്ടുമുട്ടുന്ന കുട്ടിയുമായി വഴക്കുണ്ടാക്കുവാനയാൾ നിശ്ചയിച്ചിറങ്ങിയതായിരിക്കാം. ആ കുട്ടി ഞാനായിപ്പോയതാവാം കാരണം. ഏതായാലും അയാളെന്നെ തടഞ്ഞുനിർത്തിയിട്ടെന്റെ ഇടതുകരണത്തിനൊരടി നല്കി. ഞാൻ വീണുപോയി. ഒരുപ്രകാരത്തിൽ എഴുന്നേറ്റുവന്നയുടനെ ഒരിടി കൂടി! ഞാൻ നിരാശനായി. പക്ഷേ അയാളെന്നെ കൊന്നാലും ആ അടി തിരിച്ചു കൊടുക്കുവാൻ ഞാൻ എന്റെ പരമാവധി കഴിവു പ്രയോഗിക്കണമെന്നു നിശ്ചയിച്ചു. ഞാൻ ചെറുക്കുമെന്നു് അയാൾ പ്രതീക്ഷിച്ചിരുന്നില്ല. അതിനെ നേരിടുവാൻ അയാൾ തയ്യാറായിരുന്നില്ല. ഞാൻ അയാളുടെ മൂക്കുനോക്കി ഒന്നിടിച്ചു. മൂക്കിൽനിന്നു ചോരചാടി. എന്നെ അയാൾ നന്നായിട്ടു് മർദ്ദിക്കുമെന്നു് എനിക്കറിയാമായിരുന്നു. എന്തുമാകട്ടെ ഒരു കൈ നോക്കാൻതന്നെ ഞാനും തയ്യാറായി."

ആ കഥയുടെ വീരരസം കഥാകാരനിലേക്കു പകർന്നു. "അടിപിടി എനിക്കു പുത്തരിയായിരുന്നില്ല. ജീവന്മരണസമരത്തിന്റെ അർത്ഥമെന്താണെന്നു് അന്നാണു് ഞാൻ മനസ്സിലാക്കിയതു്. ഹുബേ തന്റെ മൂക്കിൽനിന്നൊഴുകുന്ന രക്തം തുടച്ചിട്ടെന്നെ ആക്രമിച്ചു. ആ സമയത്താണു് നിങ്ങളവിടെ എത്തിയതു്. നിങ്ങൾ വന്നതു് ഞാൻ കണ്ടതേയില്ല. എന്റെ കോളറിൽ പിടിച്ചെന്നെ മാറ്റിയിട്ടു് ഞങ്ങൾക്കിരുവർക്കുമിടയിൽ നിങ്ങൾ നിന്നു.

'നിർത്തുക' നിങ്ങൾ അലറി. 'രണ്ടും പോകിൻ?' എനിക്കും ഹബേക്കും വഴക്കു തുടരണമെന്നാഗ്രഹമുണ്ടായിരുന്നു. ഞാൻ നിങ്ങളുടെ നേരെ അടുത്തു; ഹബേയും. "അധികം കളിക്കരുതു്" നിങ്ങൾ ഗൗരവസ്വരത്തിൽ ഗർജ്ജിച്ചു. 'ഞാൻ രണ്ടിനേയും പിടിച്ചലക്കിക്കളയും, പറഞ്ഞേക്കാം' ഞങ്ങളിരുവരും കുറെ നേരം നിശ്ചലരായി, പരസ്പരം നോക്കിക്കൊണ്ടു നിന്നു. നിങ്ങളെ അസഭ്യം വർഷിച്ചിട്ടു ഹബേ നടന്നകന്നു. ഞാൻ ഒന്നും ഉരിയാടാതെ അവിടെ നിന്നു. നിങ്ങളെ ഇടിച്ചു താഴെ ഇടണമെന്നു് എനിക്കു് ആഗ്രഹമുണ്ടായിരുന്നു. ഞാനതിനു മുൻപും പല പ്രാവശ്യം വഴക്കടിച്ചിട്ടുണ്ടു്. പക്ഷേ അതൊന്നും നല്ല ഒരു സമരത്തിൽ ഞാൻ പങ്കാളി ആയിട്ടില്ല. നിങ്ങൾമൂലം എനിക്കാ അവസരം നഷ്ടപ്പെട്ടു. നിങ്ങൾ എന്റെ സമരാവേശം നശിപ്പിച്ചു. ഞാനാ സമയം പെറുത്തതു് എന്റെ ശത്രുവായ ഹബേയെയല്ല—നിങ്ങളെ—എന്റെ സ്നേഹിതനെ ആയിരുന്നു. നിങ്ങളെന്റെ മിത്രമല്ല എന്നു ഞാൻ കരുതി. ഞാൻ അവമാനിക്കപ്പെട്ടതായി എനിക്കുതോന്നി. ഒരു സമരത്തിൽ കൂട്ടുതലായെന്തോ എനിക്കു നഷ്ടപ്പെട്ടതായും. എനിക്കെന്റെ ആത്മവിശ്വാസമാണു് നഷ്ടപ്പെട്ടതു്. ഏകാന്തതയും നിരാശയും എന്നെ ശ്വാസംമുട്ടിച്ചു. 'പോട്ടെടാ, കുട്ടീ' നിങ്ങൾ പറഞ്ഞു. 'ഞാൻ തിരിഞ്ഞു് ഇടനാഴിയിലൂടെ നടന്നു. നിങ്ങളവിടെ നിശ്ചലനായി നിന്നിരുന്നു. ഇടനാഴിയുടെ അവസാനഭാഗത്തെത്തിയപ്പോൾ ഞാൻ തിരിഞ്ഞുനോക്കി. നിങ്ങളവിടെ ഉണ്ടായിരുന്നില്ല."

കുറെ നേരത്തെ നിശ്ശബ്ദത നിലനിന്നു.

"ഞാനാ സംഭവം ഓർക്കുന്നില്ല." മാർട്ടിൻ സാവധാനം പറഞ്ഞു. വദാസിന്റെ കൈകളിൽ സിഗററ്റു് ഹോൾഡർ പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ടതു് മാർട്ടിൻ കണ്ടു. അയാളുടെ ഹൃദയചലനം ഒരുനിമിഷം നിന്നുപോയി. സിഗററ്റു് ഹോൾഡർ പുറത്തുവരുമ്പോൾ എന്താണത്ഥമാക്കുന്നതെന്നചിന്ത വൈദ്യുതപ്രവാഹംപോലെ അയാളുടെ മസ്തിഷ്ക്കത്തിലേക്കിരച്ചു കയറി.

"ഈ കത്ത് നിങ്ങൾ തിരിച്ചറിയുന്നുവോ?" തന്റെ സിഗരറ്റുഹോൾഡർ മാർട്ടിന്റെ കത്തിലേക്കു ചൂണ്ടിക്കൊണ്ടു വദാസ് ചോദിച്ചു.

"ഉവ്വ്. അതിലെന്തെങ്കിലും തെറ്റുണ്ടോ?"

"കാര്യം പറയുന്നതിനു പകരം അതുമിതും പറഞ്ഞപ്പോൾ ഞാനൊരു വിഡ്ഢിയാണെന്ന് നിങ്ങൾ കരുതിക്കാണും. നിങ്ങളോടാകട്ടെ ഞാൻ പറഞ്ഞുവെന്നേയുള്ളൂ."

മാർട്ടിനു തന്നിലുള്ള നിയന്ത്രണം ഇല്ലാതായിത്തീരുന്നതായി തോന്നി. "ആ കത്തിനെപ്പറ്റി എന്തെങ്കിലും പറയുവാനുണ്ടോ?"

"ഒന്നും തന്നെയില്ല. ഞങ്ങളുടെ ആശയഗതിയോടു ബന്ധപ്പെട്ട ഒരു വിഷയം നിങ്ങളുമായി ചർച്ചചെയ്യുവാൻ ഞാനുദ്ദേശിച്ചുവെന്നേയുള്ളൂ. അതു പരിഗണിക്കേണ്ട ഒന്നായി ഞാൻ കരുതുന്നു."

രാജ്യത്തിനു വെളിയിലേക്കും വെളിയിൽനിന്നു രാജ്യത്തിനുള്ളിലേക്കും വരുന്ന കത്തുകൾ വിവിധ ആഫീസുകളിലെ പല ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരാൽ വായിക്കപ്പെടുന്നുണ്ടെന്നു മാർട്ടിനറിയാമായിരുന്നു. അവയുടെ മൂലമോ പ്രതിയോ വദാസിനു സമർപ്പിക്കുന്നുണ്ടെന്നും അയാൾ സംശയിച്ചിരുന്നു. രഹസ്യകത്തിടപാടുകളുടെ നിശ്ശുദ്ധത പോലും അവിടെ മാനിക്കപ്പെടുന്നില്ലെന്ന വസ്തുത അയാളിൽ ഞെട്ടലേല്പിച്ചു. അവഗണനയോടും നിന്ദയോടും കൂടി തന്റെ മുമ്പിൽ താനെഴുതിയ കത്തു വദാസ് നിവർത്തിവച്ചു ചർച്ചചെയ്യുക! തന്നെ പിന്തുടരുന്ന തിന്മയുടെ ദുർന്നിമിത്തത്തെക്കാളയച്ചതു ആ സാത്താന്റെ തത്വവും പ്രവർത്തനരീതിയുമാണു്.

"ശരി?" ജിജ്ഞാസയും അമർഷവുംമൂലം ഉൾവിറയാർന്ന മാർട്ടിൻ ശബ്ദിച്ചു.

"കഴിഞ്ഞ ആറാഴ്ചക്കാലമായി നിങ്ങളുടെ മകൻ എന്തുകൊണ്ടു കത്തെഴുതിയില്ലെന്നു നിങ്ങളത്ഭുതപ്പെട്ടുകാണും." വദാസ് ആരംഭിച്ചു: "പക്ഷേ നിങ്ങളുടെ മകൻ പതിവുപോലെ കത്തുകളയച്ചിരുന്നു. കത്തു മൂന്നാഴ്ച മുമ്പാണെത്തിയതു— ഉചിതമായ മാഗ്ഗങ്ങളിൽക്കൂടി.

പക്ഷേ നിർഭാഗ്യവശാൽ എവിടെവച്ചോ —എന്റെ സംശയം ഈ ആഫീസിലെവിടെയോ ആണെന്നാണ്— കാണാതെ പോയി. ഞാനാക്കാര്യത്തിനു ക്ഷമ ചോദിക്കുന്നു. അക്കാര്യത്തിൽ കുറ്റവാളിയായ മനുഷ്യൻ അതിനു തക്കവണ്ണം ശിക്ഷ വാങ്ങുകയും ചെയ്യും. കത്തു തിരിച്ചു കിട്ടിയാലുടൻ നിങ്ങൾക്കതു് എത്തിച്ചു തരുന്നതാണു്. അതിനകത്തു് അത്യധികം പ്രാധാന്യമുള്ള വാർത്തകളൊന്നുംതന്നെയില്ല. വിശേഷങ്ങളന്വേഷിക്കുകയും തങ്ങൾക്കു സുഖമാണെന്നു് അറിയിക്കുകയും ചെയ്യുന്ന ഒരു കത്തു്. അതു വായിക്കാതിരുന്നതുമൂലം നിങ്ങൾക്കു നഷ്ടമൊന്നും വരാനില്ല.'' ആശ്വസിപ്പിക്കുന്ന മട്ടിൽ വദാസ് തുടർന്നു. ''പക്ഷേ ഈ കത്തിൽ.....'' അയാൾ കത്തു മേശപ്പുറത്തുനിന്നെടുത്തു''നിങ്ങൾ എഴുതിയിട്ടുണ്ടു് ...'ലോകസമാധാനത്തിനു വേണ്ടിയുള്ള അദ്ധ്വാനിക്കുന്ന ജനതയുടെ ജ്വലിക്കുന്ന ആശയും ആ ലക്ഷ്യം മുൻനിർത്തിയുള്ള അവരുടെ ധീരയത്നങ്ങളും സാക്ഷാത്ക്കരിക്കപ്പെടുന്ന ആ സുദിനത്തിൽ നാം വീണ്ടും കണ്ടുമുട്ടാനിടയാകട്ടെ എന്നു ഞാൻ ഹൃദയംഗമമായി ആശിക്കുന്നു' എന്നു്. 'ജനത'യെന്ന പദത്തെക്കാൾ 'ജനതകൾ' എന്ന പദമായിരുന്നു ആ സന്ദർഭത്തിനു കൂടുതൽ അനുയോജ്യം. അതാണു് നമ്മുടെ നയത്തിനനുസൃതമായ രീതി. എന്തെന്നാൽ അമേരിക്കൻ ജനതയെ നാം ശത്രുക്കളായി പരിഗണിക്കുന്നില്ല; വാൾസ്ട്രീറ്റിലെ സാമ്രാജ്യവാദികൾക്കെതിരായി ലോകസമാധാനം സ്ഥാപിക്കുവാനുള്ള നമ്മുടെ സമരത്തിൽ പങ്കാളികളായിട്ടാണവരെ നാം പരിഗണിക്കുന്നതു്. അക്കാര്യം അത്ര സുപ്രധാനമായ വസ്തുതയായി പരിഗണിക്കേണ്ടതില്ല. എന്നാൽ...'' വദാസ് സിഗററ്റുഹോൾഡർ മാർട്ടിനു നേരെ ചൂണ്ടി. ''നിങ്ങളുടെ മകനെ കാണുവാനുള്ള ആഗ്രഹം ഈ കത്തിലൂടെ പ്രകടിപ്പിച്ചതു് സ്വാഭാവികം മാത്രമാണു്. അതെങ്ങനെ നടപ്പിലാകുമെന്നാണു് നിങ്ങൾ കരുതുന്നതു്?''

'മറെറാരു പരീക്ഷണം' മാർട്ടിൻ ചിന്തിച്ചു. ''ഇവിടെ അങ്ങനെ ഒരവസരം ഉള്ളതായി ഞാൻ കരുതു

ന്നില്ല.'' മാർട്ടിൻ സൂക്ഷ്മതയോടെ പറഞ്ഞു. ''അമേരിക്കയിലേയ്ക്കൊരു യാത്രയോ...''

''അത്ര ദൂരം പോകുവാൻ നിങ്ങളനുവദിക്കപ്പെട്ടകയില്ല.''

വദാസിന്റെ മുഖഭാവം പഠിക്കുവാൻ മാർട്ടിൻ ശ്രമിച്ചു. അയാളുടെ ഉള്ളിൽ ഒരുൽക്കടാവസ്ഥ വളരുന്നുണ്ടായിരുന്നു. ''അലക്സ്, നിങ്ങളെന്താണുദ്ദേശിക്കുന്നതെന്നെനിക്കറിഞ്ഞുകൂടാ.''

''ബർലിനിൽ പോയാൽ അവിടെവച്ച് കണ്ടുമുട്ടാം. മേയ്മാസത്തിൽ. ഇംഗ്ലണ്ടിലെ ബെയിൻബ്രൈറ്റ് തന്റെ പരീക്ഷണങ്ങളെക്കുറിച്ച് അവിടെവച്ച് പ്രസംഗങ്ങൾ നടത്തുമെന്ന കാര്യം ഓർക്കുന്നുണ്ടോ? അത് നമ്മുടെ പ്രോജക്ട് ഡി—112 നോട്ട ബന്ധപ്പെട്ട വിഷയമാണ്. ആ പ്രഭാഷണങ്ങൾ ശ്രദ്ധിക്കുവാനും അദ്ദേഹവുമായി സംസാരിക്കുവാനും നിങ്ങൾ പോകണം.''

ചിന്തകൾ മാർട്ടിന്റെ മസ്തിഷ്കത്തെ ദ്രുതഗതിയിൽ പ്രവർത്തിപ്പിച്ചു. താൻ പടിഞ്ഞാറൻ ബർലിനിലേക്കു കടന്നുകളകയില്ലെന്നും അവിടെ അഭയംതേടുകയില്ലെന്നും ഇവർക്കു നിശ്ചയമുണ്ടോ? തന്നെ പോലീസ് ചാരന്മാർ വലയം ചെയ്യുന്നുണ്ടാവും. അതിനുവേണ്ടി ആയിരിക്കണം അവർ കരോളായെ മോസ്കോയിലേക്കയയ്ക്കുന്നത്. തനിക്കുവേണ്ടി ഒരു ജാമ്യവസ്തു എന്ന നിലയിൽ അവൾ കഴിഞ്ഞുകൂടണമെന്നായിരിക്കും അവരുടെ നിശ്ചയം. ജോർജ്ജെങ്ങനെ അവിടെ വരും? വദാസിന്റെ മുഖത്തുണ്ടായ ഭാവവ്യത്യാസം മാർട്ടിൻ മനസ്സിലാക്കി. നിർവികാരതയും കാക്ശ്യവും അവിടെ നിറഞ്ഞുനിന്നിരുന്നു.

''മേയ് രണ്ടാം തീയതി പത്തു ദിവസത്തെ താമസത്തിനായി നിങ്ങൾ ബർലിനിൽ എത്തുമെന്ന് ജോർജ്ജിനെഴുതുക. ഒരു നീണ്ട കാലയളവിനുള്ളിൽ പരസ്പരം സന്ദർശിക്കുവാൻ ലഭിക്കുന്ന അവസാന അവസരമായിരിക്കും ഇതെന്നും നിങ്ങളവനെ മനസ്സിലാക്കുക. ഈ അവസരം നഷ്ടപ്പെടാതിരിക്കുവാൻ നിങ്ങളാഗ്രഹിക്കുന്നു

വെന്നും വ്യക്തമാക്കണം. ഡോളറിന്റെ മറ്റുള്ളിൽ ...എവിടെയും...ബർലിനിലും സഞ്ചരിക്കുവാൻ അമേരിക്കൻ സർക്കാർ അനുവാദം നൽകും.''

മാർട്ടിൻ കൂറെ നേരത്തെക്കൊന്നുംതന്നെ ഉരിയാടിയില്ല. അയാളുടെ തലയ്ക്കുള്ളിലെ ഇരമ്പൽ പെട്ടെന്നു നിന്നു. അയാളുടെ മുഖം ചുവന്നു. ''ഒന്നു പറയൂ. എന്താണിതിന്റെയൊക്കെ അർത്ഥം?''

ക്രൂരമായ പുഞ്ചിരി വദാസിന്റെ മുഖത്തു് പ്രകാശിച്ചു. ''സങ്കല്പിക്കുവാനിത്ര വിഷമമോ? പക്ഷേ നിർബന്ധമാണെങ്കിൽ പറയാം. ഹൃദയസ്പർശിയായ ഒരു കൂട്ടം ബന്ധനം സൃഷ്ടിക്കുവാൻ ഉള്ള താല്പര്യമൊന്നുമല്ല ഇതിലുള്ളതു്.''

''അവനിൽനിന്നു് നിങ്ങൾക്കെന്താണു് വേണ്ടതു്?''

''ക്ഷുഭിതനാകാതിരിക്കൂ. അവൻ സ്വന്തനാട്ടിൽ തിരിച്ചെത്തുന്നതിൽ ഒരു തകരാറുമില്ല.''

''നാടെന്നു പറഞ്ഞാൽ...''

''ഹംഗറിയെന്നാണു ഞാൻ പറയുന്നതു്.''

''അവൻ വരികയില്ല... അവനു വരുവാൻ കഴിയുകയില്ല.....'' മാർട്ടിൻ വിക്കിവിക്കിപ്പറഞ്ഞു. ''അവൻ... അവന്റെ പാസ്പോർട്ടു് അതിനു്...''

മാർട്ടിന്റെ ശുദ്ധഗതി കേവലം മുഷിപ്പനായി വദാസിനു തോന്നി. ''സാങ്കേതികമായ ബുദ്ധിമുട്ടുകളൊക്കെ തരണം ചെയ്യപ്പെട്ടുകൊള്ളും. അതെപ്പറ്റി പേടി വേണ്ട.''

''നിങ്ങൾ.... നിങ്ങൾക്കാവശ്യം....'' മാർട്ടിൻ നിർത്തി. പോലീസ് ഏജന്റന്മാർ അവിടെ കാണും. തന്നെ നിരീക്ഷിക്കുവാൻ മാത്രമല്ല, ജോർജ്ജിന്റെ കാര്യം കൈകാര്യം ചെയ്യാനും.

''കേൾക്കൂ.'' താഴ്ന്ന സ്വരത്തിൽ ആണെങ്കിലും ദ്രുതഗതിയിൽ വദാസു് ആരംഭിച്ചു. ''നിങ്ങൾ മകനു് അവൻ ബർലിനിൽ എത്തുവാൻ ആവശ്യപ്പെട്ടുകൊണ്ടു് കത്തെഴുതണം. നിങ്ങളുടെ ആഗ്രഹത്തിനവൻ വഴങ്ങത്തക്ക രീതിയിലായിരിക്കണം നിങ്ങളുടെ ഭാഷാരീതി.

നിങ്ങളൊരുമിച്ചു് ഇന്നാട്ടിലേയ്ക്കു പോരണം. മറ്റു പല കാര്യങ്ങൾ എങ്ങനെയിരുന്നാലും ധാതുവിദ്യ നല്ലവണ്ണം അറിയാവുന്നവരെ ഞങ്ങൾക്കാവശ്യമുണ്ടു്. ഞങ്ങളുടെ ഏറ്റവും സുപ്രധാനരായ ശാസ്ത്രജ്ഞന്മാരിലൊരുവന്റെ പുത്രൻ ശത്രുക്കളുടെ നാട്ടിൽ കഴിഞ്ഞുകൂടരുതെന്നതാണു് സുപ്രധാനമായ ഒരു കാര്യം. നാം ഇക്കാര്യത്തിൽ യോജിക്കുന്നുണ്ടു്; ഇല്ലേ?''

''പക്ഷേ നിങ്ങൾക്കറിയാമല്ലോ.....അവനു് അവിടെ ഒരു കുട്ടിംബമുണ്ടു്.''

''അതൊരു പ്രശ്നമാണോ? ഒരു യുവതിയും കുട്ടിയും. നിങ്ങളുടെ പുത്രൻ നിങ്ങളോടൊപ്പം ഇവിടേയ്ക്കു വരുവാനിഷ്ടപ്പെടുകയും ഇവിടെ താമസിക്കുകയും ചെയ്താൽ അവരെങ്ങനെയും കഴിഞ്ഞുകൂടിക്കൊള്ളും. ഞങ്ങളുടെ നോട്ടത്തിൽ അവനൊരു ഹംഗേറിയൻ പൗരനാണു്. അവൻ തന്റെ മാതൃരാജ്യവുമായുള്ള ബന്ധത്തിൽനിന്നൊരു കാലത്തും വിമുക്തനാകുകയില്ല. അവൻ ഒരു കാലത്തും നാടിനു പുറത്തു വസിക്കുവാൻ പാടില്ല. അയാളുടെ ഭാര്യയ്ക്കും കുട്ടിക്കും ഇവിടെവന്നയാളോടൊപ്പം വസിക്കാം. അവർക്കിവിടെ ശോഭനമായ ഒരു ജീവിതം നയിക്കാം. തന്റെ പുത്രന്മാരെ പ്രീതിപ്പെടുത്തുവാനറിയാവുന്ന ഒരു രാഷ്ട്രത്തിൽ അവളെ ഇഷ്ടപ്പെടുന്ന പുത്രനെന്താണു് ഭയപ്പെടുവാൻ?''

അയാളുടെ സ്വരം പവിത്രഗംഭീരമായിട്ടാണു് മുഴങ്ങിയതെങ്കിലും അതിൽ കൊള്ളിവാക്കുകൾ നിറഞ്ഞിരുന്നു. മാർട്ടിൻ ഭയത്താൽ മരവിച്ചൊന്നും മിണ്ടാതെ അല്പ നേരമിരുന്നുപോയി. അയാൾ ചിന്തിക്കുവാൻ ശ്രമിച്ചു. എന്തു്? ഒരു വിശ്വസ്തതാപരീക്ഷണമോ? പരമമായ ഒരു വിശ്വസ്തതാപരീക്ഷണം? മാനുഷികമായ വികാരവിചാരങ്ങൾക്കു് ഗ്രഹിക്കുവാൻ വിഷമതരമായ ഉന്നതമായ നിലവാരത്തിലുള്ള മൂഗീയതയും കാടത്തവും. അവർ ഭ്രാന്തന്മാരാണു്. അവർ ഈശ്വരന്റെ ശക്തിയും പ്രവൃത്തിയും ഏറ്റെടുത്തിരിക്കുന്നു. ഒരു പുതിയ അബ്രഹാം കിരാതനും ഭ്രാന്തനുമായ ഒരു പുതിയ യഹോവയുടെ

ആജ്ഞാനുസരണം ഒരു പുതിയ ഇസഹാക്കിനെ ബലി കഴിക്കുവാൻ തയ്യാറാകുമോ? അതും എന്തിനുവേണ്ടി? അടിമത്തവും ശിക്ഷയും കഷ്ടതയും നിറഞ്ഞ ഒരു രാഷ്ട്രത്തെയും വർഗ്ഗത്തെയും വളർത്തിയെടുക്കുവാൻ! അഥവാ അവരുടെ കശാപ്പുശാല നിറയ്ക്കുവാൻ.

"നിങ്ങൾക്കല്പം ഞെട്ടലേറ്റതുപോലെ തോന്നുന്നു." അല്പനേരത്തെ മൗനത്തിനുശേഷം വദാസ് അഭിപ്രായപ്പെട്ടു.

മാർട്ടിന്റെ കരങ്ങൾ മേശപ്പുറത്തിരുന്ന കത്തിന്റെ നേരെ ലക്ഷ്യമില്ലാതെ അടുത്തു. "ഇതൊരാജ്ഞയാണോ?" അയാൾ ശ്വാസംമുട്ടിയാണിതു ചോദിച്ചതു്.

"ഒരാജ്ഞ" വദാസ് പൊട്ടിച്ചിരിച്ചു, "ജീരകം തൊലിക്കുന്നരീതിയിൽ സംസാരിക്കാതിരിക്കൂ, അന്തോനീ. ഞങ്ങളുടെ താല്പര്യമാണെന്നു് ഒരു കായ്ത്തെക്കുറിച്ചു് ഞങ്ങൾ ചിന്തിക്കുന്ന നിമിഷം അതൊരാജ്ഞയായിക്കഴിഞ്ഞുവെന്നു് നിങ്ങൾക്കറിയാം. ആജ്ഞ കിട്ടുന്ന നിമിഷം അതനുസരിക്കുന്നതിനാൽ മാത്രം ഞങ്ങൾ തൃപ്തിപ്പെടുകയില്ലെന്നും നിങ്ങൾക്കറിയാം. ശരി. കൃത്യമായി പറഞ്ഞാൽ ഞാൻ പറഞ്ഞതൊരാജ്ഞയല്ല, ഇതൊരു നിർദ്ദേശം മാത്രമാണു്. ഞങ്ങൾ സുപ്രധാനമെന്നു കരുതുന്ന ഒരു കായ്ത്തിന്റെ സാക്ഷാത്കരണത്തിനു് നിങ്ങളുടെ ആത്മാർത്ഥ സഹകരണം ആവശ്യമാണു്. ആ സഹകരണം മഹത്തായ ഒന്നായി പരിഗണിക്കപ്പെടും. പക്ഷേ ഈ ലക്ഷ്യം ശരിയാണെന്നു് വിശ്വസിക്കാതെ—യാന്ത്രികമായി നിങ്ങൾ പ്രവർത്തിക്കുവാൻ തുനിഞ്ഞാൽ—" വദാസിന്റെ കരങ്ങളിൽ സിഗരറ്റുഹോൾഡർ ഉയർന്നു പൊന്തി. "പക്ഷേ നിങ്ങൾക്കു താത്വികോൽബോധനത്തിന്റെ ആവശ്യമില്ല."

"അവനെ വിസ്തരിക്കുവാനും മറ്റും നിങ്ങൾ ഉദ്ദേശിക്കുന്നുവോ?" ഒരു വിസ്താരത്തിന്റെ അർത്ഥമെന്താണെന്നു് ശരിക്കറിയാവുന്ന ഒരുവന്റെ ഭയചകിതമായ സ്വരമായിരുന്നു അതു്.

"ബാലിശമായി സംസാരിക്കാതിരിക്കൂ" വദാസ്

ഉപദേശിച്ചു. "എന്നെപ്പോലെയുള്ള ഒരുവൻ നിങ്ങളോടെത്രമാത്രം ആത്മാർത്ഥമായിട്ടാണീ വിഷയം ചർച്ച ചെയ്യുന്നതെന്നു് നിങ്ങൾക്കറിഞ്ഞുകൂടെ? നിങ്ങളെ ഒരു ഗ്ലളിക തീററുവാൻ ഞാൻ അതു് പഞ്ചസാരയിൽ പൊതിയേണ്ട ആവശ്യമുണ്ടോ? നിങ്ങളുടെ മകനു് അവന്റെ താല്പര്യങ്ങൾ കണ്ടറിയുവാൻ പ്രാപ്തിയില്ലേ? തന്റെ രാജ്യത്തിന്റെ സാമ്പത്തിക രാഷ്ട്രീയ സംവിധാനങ്ങളെ സംബന്ധിച്ചു് ഒരമേരിക്കാക്കാരനു് അതൃപ്തിയുണ്ടാകുന്ന ഒന്നാമത്തെ അവസരമല്ല ഇതു്. മുതലാളിത്ത കവർച്ചക്കാരുടെ പീഡനത്തിൽ നിന്നു വിമുക്തമായ ഒരു സ്ഥലത്തുവെച്ചു് തന്റെ വിചാരഗതികൾ അയാൾ വ്യക്തമാക്കിയെങ്കിൽ അതിലും അത്ഭുതപ്പെട്ടുവാനില്ല."

മാർട്ടിന്റെ മനസ്സിനെ വീണ്ടും വിഭ്രാന്തി ബാധിക്കുവാൻ തുടങ്ങി. സ്വതന്ത്രമായ അഭിപ്രായപ്രകടനം! അവർ പറയുവാൻ നിർബന്ധിക്കുന്നരീതിയിൽ പറയുക! കൃത്രിമവെയ്പുകൾ തുടർച്ചയായി നടത്തുക! മാനസികമായ ചില ശിക്ഷണരീതികൾ! ഒരേയൊരു ആത്മഗതം തുടർച്ചയായി ഉരുവിടുക! എല്ലാം വളരെ ലളിതം തന്നെ! ഗ്രാമഫോൺ റെക്കാർഡ്പോലെ ജോർജ്ജ് സംസാരിക്കുക! മറെറാരു മനുഷ്യന്റെ ആത്മാവു നഷ്ടപ്പെടുന്നു! മറെറാരു യന്ത്രപ്പാവ സൃഷ്ടിക്കപ്പെടുന്നു! മറെറാരു യോഗ്യനായ പുതിയ സോവ്യററു പൗരൻ ജനിക്കുന്നു—ജോർജ്ജ്!

"നിങ്ങളാഗ്രഹം പ്രകടിപ്പിച്ചാൽ തദനുസരണമായി നിങ്ങളുടെ മകൻ പ്രവർത്തിക്കുമോ?" വദാസ് തുറന്നു ചോദിക്കുവാൻ മുതിർന്നു.

"ഞാൻ ചെയ്യാൻ പറയുന്നതുപോലെ അവൻ ചെയ്യും." മടിക്കുടാതെ മാർട്ടിൻ പ്രതിവചിച്ചു. സത്യം പറയുവാൻ നിവൃത്തിയില്ലാത്ത ഒരു പരിതഃസ്ഥിതിയിൽ ആയിരുന്നു അയാൾ.

"ശരി. നാമിരുവരും പരസ്പരം മനസ്സിലാക്കുന്നുവെന്നു് തോന്നുന്നു."

"എനിക്കീകാര്യം ചിന്തിക്കുവാൻ അല്പസമയം തരുമോ?"

സിഗരറുഹോൾഡർ വീണ്ടും വദാസിന്റെ കൈയിലുയർന്നുപൊന്തി. "ങാ" അല്പനേരത്തെ മൗനത്തിനുശേഷം അയാൾ സംസാരിക്കുവാൻ തുടങ്ങി. "ശരി, നിങ്ങൾക്കീകാര്യം ചിന്തിക്കുവാൻ ഞാൻ കുറെ സമയം തരാം." വീണ്ടും ഒരു ചെറു മൗനം. "നിങ്ങൾ പാർട്ടിയിൽ ചേരുന്നതിനെ ഞാൻ സ്വാഗതം ചെയ്തപ്പോൾ ഞാൻ നിങ്ങൾക്ക് ചിന്തിക്കുവാൻ കുറെ സമയം തന്നകാര്യം നിങ്ങളോർക്കുന്നുണ്ടാവും." അയാൾ തന്റെ തല അസംതൃപ്തിയുടെ ഭാവം കൈവരുത്തുവാനെന്നോണം അങ്ങോട്ടമിങ്ങോട്ടം ആട്ടി. "നിങ്ങൾക്കറിയാം അതോനീ" തന്റെ അനുയായികളാൽ അപകടകരമെന്ന് വ്യാഖ്യാനിക്കപ്പെട്ടന്ന ഒരു ഭാവം വദാസിന്റെ മുഖത്ത് കാണാറായി. "ഇത്ര നീണ്ടകാലത്തെ പാർട്ടിപ്രവർത്തനം കുടുംബബന്ധങ്ങളുടെ കാര്യത്തിൽ ബഹിർമ്മുഖമായ ഒരു കാഴ്ചപ്പാട് കൈവരുത്തുവാൻ നിങ്ങളെ പ്രാപ്തനാക്കിയെന്നാണ് ഞാൻ കരുതിയതു്. പക്ഷേ നിങ്ങൾക്ക് ചിന്തിക്കുവാൻ സമയം ആവശ്യമുള്ള ഒരു ഘട്ടത്തിലാണ് നിങ്ങൾ നിൽക്കുന്നതെങ്കിൽ സമയം എടുക്കാം. ഇന്നു രാത്രി ഒൻപതു മണിക്ക് ഈ ആഫീസിൽ ഞാൻ നിങ്ങളെ കാത്തിരിക്കും. അതനുസരിച്ച് ചെയ്യാമോ?"

അഞ്ചര മണിക്കൂർ! മാർട്ടിൻ ഏലക്ട്രിക് ക്ലോക്കിലേക്ക് നോക്കിക്കൊണ്ട് ആലോചിച്ചു. ഒരു നിമിഷം—ഒരു നിമിഷാംശം—മതി ഒരു തീരുമാനമെടുക്കുവാൻ. പക്ഷേ ആ തീരുമാനം പ്രഖ്യാപിക്കുന്നതിനുള്ള ശക്തി സംഭരിക്കുന്നതിനു് അഞ്ചര മണിക്കൂറോ, അഞ്ചു ദിവസമോ, അഞ്ചു വർഷമോ മതിയാവുമോ? "സാദ്ധ്യമല്ല" എന്നു് ഇപ്പോൾതന്നെ പറയുകയല്ലേ ഉത്തമം?

"അതുപോലെ ചെയ്യാം." മാർട്ടിൻ പറഞ്ഞതു് അതാണ്.

"കുടുംബബന്ധങ്ങളുടെ കാര്യത്തിൽ ഞങ്ങളുടെ ബഹിർമ്മുഖമായ കാഴ്ചപ്പാട്....." വദാസിന്റെ വാക്കു

കൾ അവ്യക്തമായി മാർട്ടിന്റെ ചെവികളിൽ പ്രതിധ്വനിച്ചു. "ലളിതമായ ഭാഷയിൽ പറഞ്ഞാൽ നമ്മുടെ പുത്രന്മാരെയും പുത്രിമാരെയും മാതാപിതാക്കളെയും സഹോദരീസഹോദരന്മാരെയും ബലികഴിക്കുവാനോ വിൽക്കുവാനോ തയ്യാറാകുന്ന രീതിയും സമയവും മനസ്സിലാക്കുവാനുള്ള കഴിവു് നിങ്ങൾക്കുണ്ടായിരിക്കണം."

"നിങ്ങൾക്കറിയാം" വദാസ് ചിന്താകുലനായി തുടർന്നു..."ഞാനിതു പറയുന്നതു് നിങ്ങളെ ഏതെങ്കിലും രീതിയിൽ സ്വാധീനിക്കുവാനോ പ്രേരിപ്പിക്കുവാനോ അല്ല; പക്ഷേ നിങ്ങൾ കുടുംബത്തെ കായ്മയായി കരുതുന്ന ഒരുവനായിരിക്കുന്ന കാലത്തോളം മകനും കുടുംബവും അടുത്തുണ്ടായിരിക്കുന്നതല്ലെ നല്ലതു്. കരോളാ കുറെക്കാലത്തേയ്ക്കു് മോസ്ക്കോവിൽ ആയിരിക്കും. അതൊരുപക്ഷേ രണ്ടോ മൂന്നോ മാസക്കാലമായിരിക്കാം. അതൊരുഹം മാത്രമാണു്. സത്യം പറഞ്ഞാൽ അവളുടെ വാസക്കാലം അനിശ്ചിതമായ ഒരു കാലയളവായി പരിഗണിക്കുകയാണു് നന്നു്."

"എന്തിനെ ആശ്രയിച്ചു്?" മാർട്ടിൻ ചോദിച്ചു. "അഖിമോഫിന്റെ ഇഷ്ടാനിഷ്ടങ്ങളെ ആശ്രയിച്ചോ?" ആ നിമിഷം തന്റെ ഭാര്യ തനിക്കുവേണ്ടിയുള്ള ജാമ്യവസ്തു എന്ന നിലയിൽ അല്ലെന്നും മറെറാരു മനുഷ്യന്റെ കൊള്ളപ്പണ്ടമായിട്ടാണു് മോസ്ക്കോവിൽ കഴിയേണ്ടതെന്നും അയാൾ മനസ്സിലാക്കി.

മാർട്ടിന്റെ നിവ്വികാരമായ ശബ്ദത്തിന്റെ തുക്കം മനസ്സിലാക്കുവാൻ വദാസ് ഒരു നിമിഷം ചിന്തിക്കുന്നതായി കാണപ്പെട്ട. അക്കായ്മം പറഞ്ഞു് മാർട്ടിനുമായി മുഷിയേണ്ടതില്ലെന്നയാൾ തീരുമാനിച്ചു. സിഗററു് ഹോൾഡർ മേശപ്പുറത്തേയ്ക്കു് താണു. വദാസ് പുച്ഛസ്വരത്തിൽ ഉപസംഹരിച്ചു. "മറു പരിഗണനകളിൽ നിങ്ങളുന്നതനിലവാരത്തിൽ എത്തിയിട്ടില്ലെങ്കിലും ഇക്കായ്മത്തിൽ നിങ്ങൾ യാഥാർത്ഥ്യബോധത്തോടുകൂടി പ്രവർത്തി

ക്കുന്നതായി തോന്നുന്നു; ഇന്നു രാത്രി ഒൻപതുമണിക്കു് കാണാം അന്തോനീ.''

* * * *

''എന്റെ കാർ വിളിക്കൂ,'' ആ കെട്ടിടത്തിലെ കാവൽക്കാരനോടു് മാർട്ടിൻ ആവശ്യപ്പെട്ടു. ''ദയവായി'' ''സഖാവു്'' എന്നീ പദങ്ങൾ അയാൾ ഉപയോഗിച്ചില്ല. എലിവേറ്റർ ഉപയോഗിക്കാതെ അയാൾ താഴെയിറങ്ങി. അഭിവാദനങ്ങളും പുഞ്ചിരികളും ഒഴിവാക്കുവാനുള്ള അയാളുടെ ആഗ്രഹമാണതിനു കാരണം. കോവണിപ്പടികൾ നടന്നയാൾ താഴെയെത്തി. പൂമുഖത്തെ സെക്യൂരിറ്റി ഉദ്യോഗസ്ഥനെ കഷ്ടിച്ചു പ്രത്യഭിവാദനം ചെയ്യുവാൻ മാർട്ടിൻ നിർബന്ധിതനായി.

കാവൽക്കാരൻ മാർട്ടിനെ തുറിച്ചുനോക്കിയിട്ടെന്തോ പിറുപിറുത്തു. അയാളുടെ തലയ്ക്കു മുകളിലൂടെ വിദൂരതയിലേയ്ക്കു് നോക്കിക്കൊണ്ടു് മാർട്ടിൻ നിന്നു. കാവൽക്കാരൻ രഹസ്യപ്പോലീസിലെ ഒരുദ്യോഗസ്ഥനും വദാസിന്റെ അംഗരക്ഷകരിൽ ഒരുവനുമായിരുന്നു. ''കരുതൽ സംഘം'' എന്ന പേരിൽ അറിയപ്പെട്ടിരുന്ന അവരുടെ ജോലി പ്രതിരോധസംഘമെന്ന പേരിൽ പ്രവർത്തിക്കുന്ന അംഗരക്ഷകരെക്കാൾ താഴ്ന്ന നിലയിൽ ആയിരുന്നില്ല. ഒരു പുരാതന തറവാട്ടിൽ ജനിച്ച അയാൾ നാസിസത്തിന്റെ അനുഭവപാഠത്തിനുശേഷം പാർട്ടിയിലെ സമര അണികളിൽ മാനസികമെന്നതിനേക്കാൾ ശാരീരികസഹായം ചെയ്യുന്ന ഭടനായിത്തീർന്നു. പാർട്ടിയിലെ ബൂർഷ്വാസികളെയും കമ്യൂണിസ്റ്റുവേഷമണിഞ്ഞസാമ്രാജ്യത്വപ്രചാരന്മാരെയും തിരിച്ചറിയുവാൻ മറ്റാരെക്കാൾ തനിക്കറിയാമെന്നയാൾ വിശ്വസിക്കുകയും ആ വിവരം പ്രഖ്യാപിക്കുകയും ചെയ്തിരുന്നു. ഒരു മുൻപൗരപ്രമാണിയെന്ന നിലയിലുള്ള പരിചയം പാഠപുസ്തകങ്ങളെക്കാൾ ഈ വിഷയത്തിൽ തന്നെ ജ്ഞാനിയാക്കിത്തീർത്തുവെന്നാണു് അയാൾ ചൂണ്ടിക്കാട്ടിയിരുന്നതു്. അയാൾ മാർട്ടിനെ

വെറുക്കുകയും മാർട്ടിൻ ഒരു ജനശത്രുവാണെന്നു് പറയുകയും ചെയ്തിരുന്നു. പക്ഷേ മാർട്ടിനെ അഭിവാദ്യം ചെയ്യുവാനും അയാളുടെ കാർ വിളിക്കുവാനും അതിന്റെ വാതിൽ അയാൾക്കുവേണ്ടി തുറന്നുകൊടുക്കുവാനും അയാൾ നിർബന്ധിതനായിരുന്നു. "മി. മാർട്ടിൻ ഈർഷ്യാകുലനും വിഷാദവാനുമായ നിലയിൽ കെട്ടിടത്തിൽനിന്നു പോയി." എന്നു് തന്റെ സന്ദർശനത്തെക്കുറിച്ചു് അവസാനമായി ഒരു റിപ്പോർട്ടണ്ടാകുമെന്നു് നന്നായി അറിഞ്ഞിരുന്നിട്ടും മാർട്ടിൻ കാവൽക്കാരനെ പ്രത്യഭിവാദനം ചെയ്യുവാൻ കൂട്ടാക്കിയില്ല. നരകം, പോയി നശിക്കട്ടെ!

അയാൾ ഒന്നും ഉരിയാടാതെ കാറിന്റെ സീറ്റിൽ ചാരിയിരുന്നു. കാർ ഓടുകയായിരുന്നു. അതിന്റെ എൻജിന്റെ ശബ്ദം വിദൂരതയിൽനിന്നുവരുന്ന ഏകസ്വരമായ ഒരു സംഗീതംപോലെ മാർട്ടിനു തോന്നി. 'യന്ത്രം' മാർട്ടിൻ ചിന്തിച്ചു. തകരാറില്ലാത്ത യന്ത്രം. പൂർണ്ണതയ്ക്കുവേണ്ടിയാണു് തകരാറിനുവേണ്ടിയല്ല അതു്. വിചിത്രവും ഗ്രാഹ്യവുമായ ഉല്പാദനവും സംവിധാനവും. അതിന്റെ പ്രവർത്തനത്തിലെ ഒരു പൽച്ചക്രം മാത്രമാണു് അന്നാനി മാർട്ടിൻ. യന്ത്രം സൃഷ്ടിക്കുകയും പ്രവർത്തിപ്പിക്കുകയും ചെയ്യുന്ന സർവ്വശക്തനും സർവ്വംകഷനുമായ ഗുരുനാഥന്റെ ഇംഗിതാനുസരണം മാർട്ടിൻ അതും ഇതും ചെയ്യുന്നു എന്നു മാത്രം.

ഒരു നിമിഷത്തിൽ അല്ലെങ്കിൽ ഒരു നിമിഷാംശത്തിനിടയിൽ, ഗുരുനാഥനാൽ അസ്തിത്വം നിഷേധിക്കപ്പെട്ട എന്തോ ഒന്നിന്റെ സ്വാധീനതയാൽ മാർട്ടിൻ എന്ന പൽച്ചക്രത്തെ നിർമ്മിച്ച സമ്മിശ്രവസ്തുവിൽ മാറ്റം ഉളവാകുന്നു. പക്ഷേ ആ അപ്രതീക്ഷിത നിമിഷം—നിമിഷാംശം—എത്ര ചെറിയ പൽച്ചക്രത്തിലും യുക്തിക്കു ഗ്രഹിക്കുവാനോ മനസ്സിനു നിയന്ത്രിക്കുവാനോ കഴിയാത്ത എന്തോ ഒന്നു് പ്രവർത്തിക്കുന്നുവെന്നു് വെളിപ്പെടുത്തുന്നു. അതു നിലനിൽക്കുക മാത്രമല്ല പ്രത്യക്ഷപ്പെടുകയും ചെയ്തിരിക്കുന്നു. അതിനെ ആത്മാവെന്നോ മാനുഷികജീവിതത്തിന്റെ പരമമായ സാരമെന്നോ വിളിക്കാം.

അതു തന്നിലുണ്ട്. അതിനു സഹായം ആവശ്യമില്ല. അതു ഹൃദനാഥനിൽനിന്നു് നിയന്ത്രണാധികാരം എടുത്തുകളയുന്നു.

ഒരു നിമിഷം, ഒരു നിമിഷാംശം, എല്ലാം വ്യത്യാസപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്നു!

ജോർജ്ജിനോടു് ബർലിനിൽ വരുവാൻ താനാവശ്യപ്പെട്ടകയില്ലെന്നു് മാർട്ടിനറിയാമായിരുന്നു. അതിന്റെ പേരിൽ താൻ നശിക്കപ്പെട്ടേക്കാം. പക്ഷേ അതുകൊണ്ടു യാതൊരു മാറ്റവും തന്റെ തീരുമാനത്തിലുണ്ടാകുകയില്ല. ജോർജ്ജ് തകരാറുകൂടാതെ ജീവിക്കണം!

പക്ഷേ അയാൾക്കു തന്നെക്കൂടി രക്ഷിക്കുവാൻ സാധിക്കുകയില്ലെ? ജോർജ്ജിനയാൾ കത്തെഴുതുകയും ജോജ്ജയാളെ കാണുവാനായി ബർലിനിൽ വരുകയും ചെയ്താൽ? അവനവരുടെ വലയിൽ വീഴുന്നതിനു മുമ്പായി അവനോടൊപ്പം മാർട്ടിനു രക്ഷപ്പെടുവാൻ ഒരു നിമിഷം ലഭിക്കുകയില്ലേ? അവർ പറയുന്നതനുസരിച്ചു് അയാൾ എഴുതിയാൽത്തന്നെ ബർലിനിൽ വരരുതെന്നു് അവനൊരു സൂചന നൽകുന്നവിധത്തിൽ ഒരു വാക്കു വിട്ടെഴുതുവാൻ അയാൾക്കു സാധിക്കുകയില്ലേ? ഇല്ല. അവർ ആ കത്തു മുഴുവൻ തയ്യാറാക്കി അയാളെക്കൊണ്ടു പകർത്തിയെഴുതിക്കും. അതിനുശേഷം അയാൾക്കു നിഷേധിക്കുവാൻ സാധിക്കാത്ത രീതിയിൽ ഒപ്പും ഇടുവിക്കും. പക്ഷേ ജോജ്ജ് ബർലിനിൽ വന്നാൽത്തന്നെ 'കടന്നുകൊള്ളൂ' എന്നു മുന്നറിയിപ്പു നൽകുവാൻ സഹായിക്കത്തക്ക ഒരു നിമിഷാംശം മാർട്ടിനു കിട്ടുകയില്ലേ? ജോജ്ജയാളുടെ വാക്കു്, കൺചലനം, അതുമല്ലെങ്കിൽ ഒരാംഗ്യം മനസ്സിലാക്കാതിരിക്കുമോ?

ഇല്ല. സമയം ഒരു സുഹൃത്താണു്. അതേസമയം തന്നെ ഒരു ശത്രുവുമാണു്. ഒരു നിമിഷാംശം അവക്കെതിരായി പ്രവർത്തിച്ചേക്കാം. ആ നിമിഷാംശത്തിൽ അവർ ജോർജ്ജിനെ അടിച്ചു വീഴ്ത്തി ബോധരഹിതനാക്കി വായും കൈകാലുകളും ബന്ധിച്ചൊരു വാഹനത്തിൽ ഹംഗറിയിലെത്തിക്കുന്നതിനും കാരണമായേക്കാം.

ജോജ്ജ് പറഞ്ഞേക്കാം: "ഞാൻ സ്വന്ത ഇഷ്ടമനുസരിച്ച് വന്നതാണ്. വാൾസ്ട്രീറ്റിലെ ഒരു അടിമയായിരുന്നു ഞാൻ. പക്ഷേ ഞാനിന്നൊരു സ്വതന്ത്രനായി. ഞാൻ അമേരിക്കയെ വെറുക്കുന്നു. ഞാനിന്നൊരു സ്വതന്ത്രനും സന്തുഷ്ടനുമായ മനുഷ്യനായി. ഈ സ്വാതന്ത്ര്യത്തിൽ ജീവിക്കുവാനും നിങ്ങളെയും നിങ്ങളുടെ നന്മനിറഞ്ഞ ലക്ഷ്യത്തെയും സേവിക്കുവാനും ഞാനാഗ്രഹിക്കുന്നു."

ഇല്ല, മണിക്കൂറുകളും വർഷങ്ങളും ശത്രുക്കളെപ്പോലെ വർത്തിക്കുന്നു. പക്ഷേ ഒരു നിമിഷാംശം മാർട്ടിന്റെ സുഹൃത്താണ്. കത്തെഴുതുവാനുള്ള ആജ്ഞ അയാൾ നിരസിക്കും.

"എങ്ങോട്ടാണ് സ. മാർട്ടിൻ?" അക്ഷമ തന്റെ സ്വരത്തിൽ ധ്വനിപ്പിച്ചുകൊണ്ട് ബെറീസ് ചോദിച്ചു. അയാൾ പല പ്രാവശ്യം മാർട്ടിനെ വിളിച്ചിരുന്നു. പക്ഷേ ചിന്തയിൽ മുഴുകിയിരുന്ന മാർട്ടിനതു കേട്ടഭാവമില്ല.

"ഇൻസ്റ്റിട്യൂട്ടിലേക്കു" ബെറീസിന്റെ അത്ഭുതം നിറഞ്ഞ മുഖം മാർട്ടിൻ കാറിന്റെ കണ്ണാടിയിലൂടെ കണ്ടു. ഇവിടെയും അയാൾ "സഖാവു" "ദയവായി" എന്നീ പദങ്ങൾ വിട്ടുകളഞ്ഞിരിക്കുന്നു.

* * * * *

ഇൻസ്റ്റിട്യൂട്ടിലേക്കോ—എന്തിനു? തനിക്കവിടെ ചെയ്യാനായി ഒന്നുംതന്നെ ഇല്ല. അയാൾക്കു തന്റെ പ്രഭാഷണങ്ങൾ ഉപേക്ഷിക്കേണ്ടതായി വന്നു; അഥവാ ഉപേക്ഷിച്ചില്ലെങ്കിൽത്തന്നെ ആ വിദ്യാർത്ഥികളെ ഇപ്പോൾ കാണുവാനയാൾക്കു താല്പര്യമില്ല. തന്റെ ജോലികളിലെന്തെങ്കിലും ചെയ്യുവാൻ അയാളാഗ്രഹിക്കുന്നില്ല. യാക്കോലോവു തന്നെ ഫോണിലൂടെ വിളിച്ചു കാണും. പാർട്ടി സെക്രട്ടറി മോർവാ തന്നെക്കാണുവാൻ വന്നിരിക്കും. എന്തിനു വേണ്ടി? വദാസിനു തന്നെക്കൊണ്ടുള്ള ആവശ്യമെന്താണെന്നറിയുവാൻ. താനവരോട്

അക്കാര്യം പറഞ്ഞാലും ഇല്ലെങ്കിലും അവരതറിയും. ഒരുപക്ഷേ അവർ നേരത്തെ അറിഞ്ഞിരിക്കും. ഓൾഗാ യെ എന്തായാലും കാണേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. എങ്കിലും കാണാനൊരു മടി.

ഇൻസ്റ്റിറ്റ്യൂട്ടിലേക്കിപ്പോഴോ, എപ്പോഴെങ്കിലുമോ പോകേണ്ട കാര്യമില്ല. അയാളിനിമേൽ താപോർജ്ജതന്ത്രത്തിൽ തല്പരനല്ല. അതു ഗാഢമായും അനന്യശുദ്ധമാംവിധവും താല്പര്യമുണ്ടാകേണ്ട ഒരു ശാസ്ത്രമാണ്. സമീപനത്തിൽ അല്പം എളിമ കാട്ടേണ്ടതായ മാന്യതയുള്ള ഒരു ശാസ്ത്രം. ഒരു ശാസ്ത്രജ്ഞനെന്ന നിലയിലോ മനുഷ്യനെന്ന നിലയിലോ അയാൾക്കിപ്പോൾ എളിമ തോന്നുന്നില്ല. വിപ്ലവമനോഭാവത്തിൽ തിളച്ചു മറിയുകയാണ് അയാൾ.

ആകാശം മേഘാവൃതമായിരുന്നു. ശിശിരകാലത്തിലെ ആ സായാഹ്നത്തിൽ അന്ധകാരം അതിവേഗം നഗരത്തിൽ വ്യാപിക്കുന്നതായിക്കാണപ്പെട്ടു. ഇരുവശത്തും വൃക്ഷങ്ങൾ നിറഞ്ഞുനിന്ന ആ തെരുവിന്റെ മനോഹരദൃശ്യം അന്ധകാരത്തിൽ അലിഞ്ഞലിഞ്ഞു പോവുകയായിരുന്നു. കാർ സ്റ്റാലിൻ അവന്യൂവിൽ എത്തിയപ്പോൾ തെരുവുവിളക്കുകൾ പൊട്ടുന്നതുപോലെ പ്രകാശിച്ചു.

ആലസ്യത്തിന്റെ വികാരം മാർട്ടിനെ അതിവേഗം കീഴടക്കി. ലോകത്തിലുള്ള എല്ലാംതന്നെ തുച്ഛവും മന്ദപ്രകൃതവും അപ്രധാനവുമായി അയാൾക്കു തോന്നി. 'ആ ബുദ്ധിമാനായ വദാസ് എത്രമാത്രം പട്ടവങ്കനാണ്.' അയാളാത്മഗതം ചെയ്തു. സീമകളില്ലെന്നു വിശ്വസിക്കുന്ന മറ്റൊരുവൻ. ഇതാ എന്റെ സുഹൃത്തേ, കയർ. പോയി തൂങ്ങിച്ചാകൂ. അതെ, സഖാവേ, ഞാനതു ചെയ്യാം. നിരാശകരമാംവിധം ഹ്രസ്വദൃഷ്ടികളാണവർ. വദാസും അയാളുടെ യജമാനനും, അയാളുടെയും യജമാനനും!... മാർട്ടിൻ കോട്ടുവായിട്ടു.

അതിനാൽ ഇൻസ്റ്റിറ്റ്യൂട്ടും പ്രവൃത്തിയും സ്വപ്നവും തീർന്നു കഴിഞ്ഞു! പക്ഷേ എവിടേക്കാണു പോകേണ്ടതു്? താനൊരു കാലത്തു സ്നേഹിച്ചിരുന്ന ബുഡാപ്പെസ്റ്റ് നഗരത്തിന്റെ

തെരുവീഥികളിലൂടെ ഒന്നുകൂടി നടക്കുക. ലക്ഷ്യംകൂടാതെ യൊരു അലഞ്ഞുതിരിയൽ! തന്റെ യൗവ്വനകാലത്തെപ്പോലെ–അവസാനമായി! എന്തെല്ലാം എന്നെന്നേക്കുമായി ഇല്ലാതായിയെന്നും എന്തെല്ലാം നിലനിൽക്കുന്നുവെന്നും കണ്ടുകൊണ്ട്! "പറുകയില്ല" എന്നു പറയുന്നതിനും അറസ്റ്റുചെയ്യപ്പെട്ടങ്ങോട്ടോ കൊണ്ടുപോകപ്പെടുന്നതിനും മുമ്പായി!

കരോളാ ഒരുപക്ഷേ വീട്ടിൽ കണ്ടേക്കും!

"ആ മൂലയിൽ നിത്തിയേക്കൂ. വീട്ടിലേക്കു വിളിച്ചു് മിസ്സസ് മാർട്ടിൻ അവിടെയുണ്ടോ എന്നന്വേഷിക്കൂ."

"ദയവായി" "സഖാവു്" "എന്റെ ഭാര്യ" എന്നീ പദങ്ങളയാൾ പ്രയോഗിച്ചില്ല. തന്റെ സേവകനോടു് ആജ്ഞാപിക്കുന്ന യജമാനന്റെ ശബ്ദമായിരുന്നു അതു്!

തെരുവിലെ കവലയ്ക്കരികിൽ കാർ നിത്തി. അത്ഭുത ഭാവത്തിൽ ബെറീസ് തന്നെ നോക്കുന്നതെന്തുകൊണ്ടാണെന്നു് മാർട്ടിനു മനസ്സിലായില്ല.

പക്ഷേ ആജ്ഞാകൊടുത്ത നിമിഷം മാർട്ടിൻ ഒരുകാര്യം മനസ്സിലാക്കി. കരോളായോടൊപ്പം കഴിയാൻ വീട്ടിലേക്കു് പോകുവാൻ അയാളാഗ്രഹിച്ചിരുന്നുവെന്നു്. കാറിൽനിന്നു പുറത്തിറങ്ങി വീട്ടിലേക്കു് ഫോണിൽ വിളിച്ചുനോക്കുവാൻ അയാൾക്കു് ധൈര്യമില്ലായിരുന്നു. താൻ ഒരു പൊതു ടെലിഫോൺബൂത്തു്. ഉപയോഗിച്ചുവെന്നും ആക്കാണു് ഫോൺ ചെയ്തതെന്നയാൾക്കറിഞ്ഞുകൂടെന്നും ബെറീസ് റിപ്പോർട്ടു ചെയ്തേക്കും. 'യന്ത്രം ഇപ്പോഴും പ്രവർത്തിക്കുന്നുണ്ടു്' മാർട്ടിൻ ചിന്തിച്ചു. നിർബന്ധിതമായെങ്കിലും. എന്നാണതിന്റെ പ്രവർത്തനം അവസാനിക്കുക?'

"ശരി, സ. മാർട്ടിൻ, സ. ലോണ്ടെ വീട്ടിലുണ്ടെങ്കിൽ ഞാനെന്താണവരോടു് പറയേണ്ടതു്?"

"കാർ വേണമെങ്കിൽ ഉപയോഗിച്ചുകൊള്ളാൻ പറയൂ. എനിക്കു് വളരെ സമയമുണ്ടു്. എനിക്കൊന്നു നടക്കണമെന്നൊരാഗ്രഹം. എന്തായാലും എന്റെ... മിസ്സസ്

മാർട്ടിനെ തീയററിലാക്കിയിട്ട് നിങ്ങൾ ഇൻസ്റ്റിട്യൂട്ടിലെത്തണം.''

''ഉവ്വ്, സ. മാർട്ടിൻ.'' ഈ അസാധാരണ ക്രമീകരണങ്ങളും സ്വഭാവരീതികളും ബെറീസിനെ ഉണർത്തി. അവിരാമമായ സംശയവും ജാഗ്രൂകതയും സ്വഭാവങ്ങളാക്കിത്തീർത്തിരുന്ന ബെറീസ് ഡ്രൈവറുടെ സീറ്റിൽ നിന്നിറങ്ങി ടെലിഫോൺ ബൂത്തിലേക്കു നടന്നു.

താൻ ക്ഷുഭിതനാകുന്നതായി മാർട്ടിനു തോന്നി. ഇയാളെപ്പോലെയുള്ള ഒരു ചെറുപോലീസ് ഏജൻറിനെപ്പോലും അഭിമുഖീകരിക്കുവാൻ തനിക്ക് പ്രാപ്തിയില്ല. അപ്പോൾ താനെങ്ങനെ ..മറെറാരുവനെ അഭിമുഖീകരിക്കും?

ബെറീസ് ഒരു മിനിററിനുള്ളിൽ തിരിച്ചെത്തി. ''സ. ലോണ്ടേ വീട്ടിലില്ല. അഞ്ചരയ്ക്ക് തീയററിലൊരു മീറിംഗുണ്ടെന്നു പറഞ്ഞവർ നേരത്തെതന്നെ സ്ഥലം വിട്ടതാണ്. നാടകം കഴിയുമ്പോൾ നിങ്ങളെയവർ പ്രതീക്ഷിക്കുമെന്ന് ജെറബ്ബ് പറഞ്ഞു.''

''അതു ശരി.''

കാർ ഓടിത്തുടങ്ങിയപ്പോൾ മാർട്ടിൻ വീണ്ടും ചിന്ത തുടങ്ങി. അവർ തന്നെ അറസ്റ്റ് ചെയ്തേക്കാം. നാടകാനന്തരം അവർ അവളോടൊരുങ്കിലും പറഞ്ഞേക്കാം. അതൊരു പ്രശ്നമേയല്ല. താൻ അപ്രത്യക്ഷനായതിനെക്കുറിച്ചവരെന്തെങ്കിലും അവളോടു പറയും. ചോദ്യങ്ങൾ ചോദിക്കുവാൻ അവൾ ധൈര്യപ്പെട്ടുകയില്ല. നഗരം മുഴുവൻ ഇരുട്ട് വ്യാപിച്ചു കഴിഞ്ഞിരുന്നു. മുകളിൽ തെരുവുവിളക്കുകൾ പ്രകാശിക്കുന്നുണ്ടായിരുന്നു. ശക്തിയുള്ള കാറ്റ് മേഘങ്ങളുടെ മേൽ ശക്തിപ്രയോഗിക്കുന്ന അന്തരീക്ഷം. കാർ വേഗത കൂറച്ചു.

''വളരെ സൂക്ഷിക്കണം.'' രാവിലെ അപകടമുണ്ടായ സ്ഥലത്തെത്തിയപ്പോൾ ബെറീസ് പിറുപിറുത്തു. ''മറെറാരു വിഡ്ഢി ഇവിടെയെങ്ങാനും ചുററി നടക്കുന്നുണ്ടാവും.''

ബെറീസ് പല്ലിളിക്കുന്നതു കാറിൻെറ കണ്ണാടിയിലൂടെ മാർട്ടിനു കാണുവാൻ കഴിഞ്ഞു.

8

ഇൻസ്റ്റിട്യൂട്ടിലെ ജോലി രാപകൽ നിർവിഘ്നം നടന്നുകൊണ്ടിരുന്നു. ലാബറേറ്ററി ജോലിക്കാർ മാറിമാറി പണിയെടുത്തിരുന്നു. പരീക്ഷണവിഭാഗം പ്രവർത്തിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന പിൻഭാഗത്തെ മുറി പ്രഭാതവേളയിലും പ്രകാശിതമായിരുന്നു. പല പ്രഭാഷണങ്ങളും രാഷ്ട്രീയമായ സമ്മേളനങ്ങളും വളരെ രാത്രിയിട്ടായിരുന്നു നടന്നിരുന്നതു്. രാവു മുഴുവൻ നീണ്ടുനിന്ന ഇൻസ്റ്റിട്യൂട്ടിലെ പ്രകാശം, ജനകീയറിപ്പബ്ലിക്കിന്റെ അവിച്ഛിന്നമായ യത്നങ്ങളുടെയും അനുസ്യൂതമായ ജാഗരൂകതയുടെയും പ്രതീകമായിരുന്നു.

വൈകിട്ടു് അഞ്ചു മണി കഴിഞ്ഞാണു് കരുതൽ പ്രവർത്തനങ്ങൾ ഊർജ്ജിതത്തിലാക്കിയിരുന്നതു്. ഒരു സന്ദർശകനും അതിനുശേഷം അകത്തു പ്രവേശിപ്പിക്കപ്പെടാറുണ്ടായിരുന്നില്ല. രാത്രിയില്ലുള്ള പ്രവേശനത്തിനു് ഒരു പ്രത്യേകാനുമതിപത്രം ആവശ്യമാണു്. ആൾ അകത്തു് ചെല്ലുന്നതിനുമുമ്പായി ആ പത്രം മൂന്നോ നാലോ പ്രാവശ്യം പരിശോധിക്കപ്പെട്ടും.

പ്രവേശനദ്വാരത്തിൽ സാധാരണ നിൽക്കുന്ന കാവൽക്കാരൻതന്നെ നിന്നിരുന്നു. അയാളെ നിയന്ത്രിക്കുവാനായിനിന്ന ഉദ്യോഗസ്ഥന്റെ നാമം ഒരു നിമിഷനേരം മാർട്ടിൻ വിസ്മരിച്ചു. പക്ഷേ ആ സ്ഥാപനത്തിലേയ്ക്കു് നിയോഗിക്കപ്പെട്ട ഏറ്റവും അന്ധരായ കമ്യൂണിസ്റ്റുകളിലൊരുവനാണയാളെന്നു് മാർട്ടിനറിയാമായിരുന്നു. വളരെ ചുരുക്കം സന്ദർഭങ്ങളിലെ അയാളെ ഡ്യൂട്ടിയിൽ മാർട്ടിൻ കണ്ടിരുന്നുള്ളു. പക്ഷേ അയാളവിടെ ഉണ്ടായിരുന്നുവെന്ന കാര്യത്തിലയാൾക്കു സംശയമുണ്ടായിരുന്നില്ല. ഏലക്ട്രോണിക്കു് വിഭാഗത്തിൽവച്ചു നടന്ന ഒരു പരമ

രഹസ്യപരീക്ഷണം കാണുവാനായി റഷ്യൻ സന്ദർശകർ ഇൻസ്റ്റിട്യൂട്ടിലെത്തിയ വേളയിലാണയാളെ അവസാനമായി മാർട്ടിൻ കണ്ടതു്. പ്രൊഫഷനൽ കോളജിൽവച്ചു് ഹംഗേറിയൻ ശാസ്ത്രജ്ഞന്മാർ വദാസിനു് ബഹുമതി നൽകിയ അവസരമാണിതിനുമുമ്പുള്ള ഒന്നു്. അവ രണ്ടും സുപ്രധാന സന്ദർഭങ്ങളുമായിരുന്നു.

ഗൗരവവും ബഹുമാനവും നിറഞ്ഞ രീതിയിൽ ആ ഉദ്യോഗസ്ഥൻ മാർട്ടിനെ അഭിവാദ്യം ചെയ്തു. എലിവേറ്ററിൽ പ്രവേശിച്ചപ്പോൾ തന്റെ മുറിയുടെ ഭാഗവും പ്രത്യേകോദ്യോഗസ്ഥന്മാരാൽ കാവൽ ചെയ്യപ്പെട്ടിരുന്നുണ്ടായിരിക്കുമെന്നു് മാർട്ടിനു തോന്നി. ആ നിഗമനം ശരിയായിരുന്നു. തന്റെ ഹാളിൽ ഫുർട്ടോയെന്ന ഭീമകായൻ കാവൽ നിൽക്കുന്നതയാൾ കണ്ടു. യാക്കോലോവിന്റെ അംഗരക്ഷകനെന്ന നിലയിൽ അറിയപ്പെട്ടിരുന്ന ഫുർട്ടോ തന്റെ ഭീമകായകതവും ക്രൗര്യവുംമൂലം 'ഉരുക്കുമുഷ്ടി'യെന്ന പേർ സമ്പാദിച്ചവനാണു്. അയാളും മാർട്ടിനെ അഭിവാദ്യം ചെയ്തു.

'മൻകരുതലുകൾ' അസ്വസ്ഥതയും വിനോദവും നിറഞ്ഞ രസത്തോടുകൂടി മാർട്ടിൻ ആത്മഗതം ചെയ്തു. 'ഞാനിന്നു രാത്രിയിൽ സൂക്ഷ്മതയോടും സഫലതയോടുംകൂടി ശ്രദ്ധിക്കപ്പെടേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. അല്ലാത്തപക്ഷം ബോംബെറിയുവാനോ ഒളിച്ചോടുവാനോ ഞാൻ ശ്രമിച്ചേക്കാം.' ഇടനാഴിയിൽകൂടി അയാൾ തന്റെ ആഫീസിലേയ്ക്കു് സാവധാനം നടന്നു. 'ഒളിച്ചോടുക..... പക്ഷേ എങ്ങനെ? എനിക്കൊരു മണിക്കൂറിൽ കൂടുതൽ ഇവരിൽ നിന്നു് മറഞ്ഞുനിൽക്കുക സാദ്ധ്യമല്ല. എന്റെ ഗൃഹം പരിശോധിക്കപ്പെട്ടും. നഗരത്തിൽനിന്നുള്ള റോഡുകൾ അടയ്ക്കപ്പെട്ടും. സകല വിമാനങ്ങളും തടഞ്ഞുവയ്ക്കപ്പെട്ടും. ഞാൻ തിരിച്ചെത്തുന്നതുവരെ നഗരത്തിനു പുറത്തു് കാവൽ ഏർപ്പെടുത്തും.'

ഒളിച്ചോടുക. പക്ഷേ രക്ഷപ്പെടുവാനായിട്ടല്ല. വേഷം മാറി നഗരം വിടുക. പക്ഷേ മാറുവാനുള്ള വസ്ത്രം എവിടെനിന്നു കിട്ടും? അഥവാ കിട്ടിയാൽത്തന്നെ എന്താണു്?

താനിവിടെനിന്നതിർത്തിയിലേയ്ക്കു നടക്കുമായിരിക്കും. ആദ്യത്തെ പെട്രോൾ സംഘത്തിന്റെ കാവൽക്കാരൻ തടഞ്ഞു നിർത്തപ്പെടുന്നതുവരെയോ താൻ കടന്നു പോകുന്നതു കണ്ട ഏതാനും കർഷകർ ആ വിവരം സർക്കാരിലറിയിക്കുന്നവരെയോ മാത്രമേ തനിക്കു നടക്കുവാൻകഴിയൂ. അതിർത്തിയിലേയ്ക്കോടുവും വേഗം എത്താവുന്നതു് പടിഞ്ഞാറുവശത്താണു്. പക്ഷേ ആ ദൂരംതന്നെ ഇരുനൂറു മൈലാണു്. അതിർത്തിക്കടുത്ത കുറെ നാഴികകൾ "മരണശൃംഖല" എന്ന പേരിലാണറിയപ്പെടുന്നതു്. തടികൾ വെട്ടിയിടപ്പെട്ട സ്ഥലങ്ങൾ! കിടങ്ങുകളുള്ള വയലുകൾ! വൈദ്യുതിപ്രവാഹമുള്ള മുള്ളുവേലികൾ! ശക്തികൂടിയ ദീപങ്ങളുള്ള പരിശോധനാഗോപുരങ്ങൾ! "ജനാധിപത്യത്തിന്റെ പുരുദീസായുടെ" അധിപന്മാക്കു് തങ്ങളുടെ പ്രജകളെ ആ അതിർത്തിക്കിപ്പുറത്തെങ്ങനെ സൂക്ഷിക്കണമെന്നറിയാമായിരുന്നു. ഒളിച്ചോട്ടം! ബാലിശമായ ഒരാഗ്രഹംമാത്രം! ഉപജാപം നടത്തുന്നതിൽ പരാജിതനായ ഒരു കലഹക്കാരനാണെങ്കിൽ യാതൊരു സാദ്ധ്യതയുമില്ല. സമ്മേളനമുറിയിലേയ്ക്കയാൾ നടന്നു. ഒരു കടലാസും വായിച്ചുകൊണ്ടവിടെയൊരു ലാബററി ജോലിക്കാരൻ ഇരുന്നിരുന്നു. മുന്നൂറിൽപരം റാത്തൽ തൂക്കമുള്ള ഒരുരുക്കു ശലാക നിഷ്പ്രയാസം ഉയർത്തുവാൻ കഴിവുള്ള ഒരുവൻ. അയാളും തന്റെ കീഴിൽ ജോലി ചെയ്യുന്നവനാണെന്നു് ഹാസ്യവും വെറുപ്പും കലർന്ന ഭാവത്തിൽ മാർട്ടിൻ ചിന്തിച്ചു.

അയാൾ തന്റെ സെക്രട്ടറിയുടെ മുറിയിലെത്തി. ഓൾഗാ അപ്പോഴും ടൈപ്പുചെയ്തുകൊണ്ടിരിക്കുകയായിരുന്നു. അവൾ മാർട്ടിനെ നോക്കി.

"എന്തുണ്ടു് വിശേഷം?"

"ഒന്നുംതന്നെ ഇല്ല."

"സമ്മേളനമുറിയിൽ ആ മനുഷ്യൻ എന്തു ചെയ്യുകയാണു്?"

"ഡെമോൺസ്ട്രേഷൻ തുടങ്ങുവാൻ കാത്തിരിക്കുകയാണു്."

"ഡെമോൺസ്ട്രേഷനോ?"

"പരിപാടിയനുസരിച്ച്" ഓൾഗാ നിന്ദനിറഞ്ഞ സ്വരത്തിൽ പ്രതിവചിച്ചു. "ആറു മുതൽ എട്ട വരെ അതാണ്."

"അയാളെ വീട്ടിൽ പറഞ്ഞുവിടൂ. ഇന്നു രാത്രിയിനി ഡെമോൺസ്ട്രേഷൻ വേണ്ടാ."

"എനിക്കതിനു കഴിയില്ല, സ. പ്രൊഫസർ. അയാൾ രാത്രിഡ്യൂട്ടിയിലാണ്."

ഇവിടെ നൈറ്റുഡ്യൂട്ടിയിലൊരുവൻ കഴിഞ്ഞുകൂട്ടുന്നതു് അസാധാരണമാണോ? ചിത്തഭ്രമംപിടിക്കുകയാണോ? അഥവാ അതിൽ കൂട്ടതലായി മറ്റെന്തെങ്കിലും! മിഥ്യാസങ്കല്പങ്ങളിൽ മനസ്സുഴലുകയാണു്; പാടില്ല. മാർട്ടിൻ ചിന്തിക്കുകയായിരുന്നു.

"ദയവായി കായ്പരിപാടിയിങ്ങെടുക്കൂ." മാർട്ടിൻ ആവശ്യപ്പെട്ടു.

ടൈപ്പുറൈറ്ററിനടുത്തുനിന്നു് ഓൾഗാ എഴുനേറ്റു കായ്പരിപാടി ഡ്രോയിൽനിന്നെടുത്തു് മാർട്ടിനു നല്കി. "ഇന്നച്ചടക്കു് ഭേദഗതി ചെയ്തതാണു്. മറ്റൊരു ലാബറട്ടറി ജോലിക്കാരനസുഖമായതിനാൽ അതിനു പകരമാണയാൾ ജോലി ചെയ്യുന്നതു്."

"ശരി" മാർട്ടിൻ പറഞ്ഞു. അതെ. കോട്ട ശക്തിമത്തായിത്തീരുകയാണു്.

"സ. മാർട്ടിൻ," നിർബന്ധബുദ്ധിയോടെ ഓൾഗാ ആരംഭിച്ചു. "ബി. വിഭാഗം ഡെമോൺസ്ട്രേഷനു കാത്തിരിക്കുകയാണു്. നിങ്ങൾക്കു തിരക്കുണ്ടെങ്കിൽ പകരം ക്ലാസ്സെടുക്കുവാൻ സ. ഗാർദ്ദോസിനോടാവശ്യപ്പെട്ടുകൂടെ? ഈ ടേമിൽ ബി. വിഭാഗത്തിനു രണ്ടു ഡെമോൺസ്ട്രേഷനുകൾ നഷ്ടപ്പെട്ടുപോയി. പഠിത്തം ശരിയായില്ലെങ്കിൽ അവക്കു്..."

"ശരി" തന്റെ സമയം പാഴാക്കിക്കളയരുതെന്നു കരുതി മാർട്ടിൻ സമ്മതിച്ചു. താനിനി ഡെമോൺസ്ട്രേഷനുകളിലോ കോപ്പാകളിലോ ശ്രദ്ധിക്കേണ്ടതില്ല.

"നിങ്ങളുടെ ഇഷ്ടംപോലെ ചെയ്തോളൂ." ഓൾഗായുടെ മത്സ്യനേത്രങ്ങളിൽ വെറുപ്പ് നിഴലിച്ചു.

"ഞാൻ ഗാർദ്വോസിനോട് പറയാം."

മാർട്ടിൻ തന്റെ മുറിയിലെത്തി. താനേകനാണെന്നയാൾക്ക് തോന്നി. ആ വികാരം മുമ്പയാൾക്കനുഭവപ്പെട്ടിട്ടുള്ളതാണ്. സ്വപിതാവിന്റെ മരണശയ്യയ്ക്കരികിലായി നിന്ന അവസരത്തിൽ അദ്ദേഹം ശ്വാസോച്ഛ്വാസം ചെയ്യുന്നില്ലെന്ന് മാർട്ടിനു മനസ്സിലായ നിമിഷത്തിൽ, തകർന്നതും കത്തിനശിച്ചതുമായ സ്വഗൃഹത്തിലേക്ക് ഉപരോധത്തിനുശേഷം മടങ്ങിയെത്തിയപ്പോൾ, യുദ്ധത്തിനുശേഷം വിമാനത്താവളത്തിൽ വച്ച് ജോർജ്ജ് അമേരിക്കയ്ക്ക് പോകുവാൻ ഒരുങ്ങി അയാളോട് യാത്ര പറഞ്ഞപ്പോൾ, ഒക്കെ ഈ ഏകാന്തതാചിന്ത മാർട്ടിനെ കീഴടക്കിയിരുന്നു. സെമിൻഡോക്കിൽ നിന്നും ബിരുദം സമ്പാദിച്ച് കമ്മ്യൂണിസത്തിന്റെ "മഹത്തായ" കടമകൾ ഏറ്റെടുത്തപ്പോഴും താൻ ഒറ്റപ്പെട്ടുവെന്ന് മാർട്ടിനു തോന്നിയിരുന്നു. കുറെ നേരം മുമ്പ് കരോളാ മോസ്കോയ്ക്ക് പോകുന്നുവെന്നറിയിച്ച വേളയിലുണ്ടായ വികാരവും ഇതുതന്നെയായിരുന്നു.

ഏകൻ; ആരുടേതുമല്ലാത്തവൻ; ഒന്നുമല്ലാത്തവൻ; ഇവിടെ താൻ എന്തിനു തുടരുന്നു? ഒന്നും ചെയ്യാനില്ല; അഥവാ ഉണ്ടോ? ജോർജ്ജ് സ്വന്തം കാര്യം നോക്കിക്കൊള്ളുമെന്ന് മാർട്ടിൻ സമാധാനിച്ചു. ഒരു നിമിഷം—ഒരു നിമിഷാംശമെങ്കിലും—കിട്ടുമെങ്കിൽ അവൻ തിരിച്ചടിച്ചിട്ട് കടന്നുകൊള്ളുമെന്ന മാർട്ടിനു ധൈര്യമുണ്ടായിരുന്നു.

താൻ എന്തു ചെയ്യുവാൻ പോകുന്നു?

മുറിയുടെ മദ്ധ്യത്തിൽ നിശ്ചലനായി അയാളൊരു നിമിഷം നിന്നു. അശ്രദ്ധനായി അയാൾ ഒരു സിഗരറ്റ് കത്തിച്ചു. അതിന്റെ ധൂമപടലങ്ങൾ സ്റ്റാലിന്റെ ചിത്രത്തിനടുത്തെത്തി ഒരു നിമിഷമവിടെ നിന്നിട്ടന്തർദ്ധാനം ചെയ്തു. സ്റ്റാലിൻ തന്നെ നോക്കി പുഞ്ചിരിക്കുന്നതായി അയാൾക്ക് തോന്നി. ഒരു വൃദ്ധനോ പെൺകുട്ടിയോ പൂച്ചെണ്ട് സമർപ്പിക്കുന്ന വേളയിൽ നിൽക്കു

ന്നതായി ന്യൂസ്റീലുകളിൽ കാണാറുള്ള രീതിയിൽ പിതൃസഹജവും സംതൃപ്തവുമായ നോട്ടത്തോടുകൂടിയാണ് സ്റ്റാലിൻ നിന്നിരുന്നത്.

യജമാനൻ! സ്രഷ്ടാവ് നിർദ്ദേശിച്ചവിധം പ്രവർത്തിക്കാത്തതിനാൽ മാർട്ടിനെന്ന പൽചക്രം ഇന്ന രാത്രി യന്ത്രത്തിൽനിന്നു തെറിച്ചു പോകുകയും നശിക്കുകയും ചെയ്യുന്നതു് ആ മഹാനായ പ്രേതവിനെ നിഷേധിച്ചതിനാലാണ്!

'നിങ്ങൾക്കെന്നെ കിട്ടുകയില്ല.' ആ പടത്തിലേക്ക് നോക്കിക്കൊണ്ടയാൾ ആത്മഗതം ചെയ്തു.

അയാൾക്കാശ്വാസം തോന്നി. അയാളുടെ കൂളിമുറിയിൽ ആസ്പിരിൻ ഗുളികകളെന്നു് പുറത്തെഴുതിയിട്ടുള്ള ഒരു കുപ്പി ഉണ്ടായിരുന്നു. അതിലുണ്ടായിരുന്നതു് ആസ്പിരിനല്ലെന്ന വസ്തുത മാർട്ടിൻദമ്പതികൾക്കു മാത്രമറിയാമായിരുന്നു. നാലു വർഷങ്ങൾക്കു മുമ്പു് പ്രശ്നങ്ങളുടെ ഭദ്രമായ, ഒരു പക്ഷേ ഏക, പരിഹാരമാർഗ്ഗമതാണെന്നു മനസ്സിലായപ്പോൾ തന്റെ സ്നേഹിതനായ ഒരു ഡോക്ടറിൽ നിന്നു നേടിയതാണവ. താനിപ്പോൾ വീട്ടിൽ പോയിരുന്നുവെങ്കിൽ.....

പക്ഷേ അതൊരു പരിഹാരമാർഗ്ഗമാണോ? ഒരു നാഴികയ്ക്കുള്ളിലതവർ കണ്ടുപിടിച്ചു തന്നെ രക്ഷിക്കും. പിന്നീടവർതന്നെ ആരാച്ചാരെ ഏല്പിക്കും. സമാധാനപരമായ വേർപാടിനുപോലും സമയമില്ല...

ശരി. അതു സമാധാനപരമോ സുഖകരമോ അല്ലെങ്കിൽത്തന്നെയും ദ്രുതഗതിയിലുള്ളതെങ്കിലുമായിരിക്കും.

താൻ വദാസിനോടു് 'സാദ്ധ്യമല്ല'ന്നു പറയും. ചിലപ്പോൾ താനവിടെവച്ചുതന്നെ അറസ്റ്റുചെയ്യപ്പെട്ടേക്കാം. വദാസിനെ കാണാൻ താൻ പോകാതിരുന്നാൽ ആഫീസിൽവച്ചു പോലീസ്തന്നെപിടിച്ചെടുത്തുകൊണ്ടു പോയേക്കും.

നിരസനത്തിന്റെ അനന്തരഫലമെന്താണെന്നയാൾ വദാസിനോടു ചോദിച്ചില്ല. അനാവശ്യമായി വ്യാഖ്യാനിക്കപ്പെടുമെന്ന ഭയമാണതിനു കാരണം. വദാസ് ഒന്നും

തന്നെ പറയുകയില്ല. തനിക്കറിഞ്ഞുകൂടെന്നായാൾ പറയുമായിരുന്നു. അതു കണ്ടറിയേണ്ട കാര്യമാണെന്നും. പക്ഷേ ഇന്നു് അതു് അസംഗതമാണു്. തനിക്കെന്താണു് പ്രതീക്ഷിക്കാവുന്നതെന്നു മാർട്ടിനറിയാം. ഒരു വിധത്തിലല്ലെങ്കിൽ മറെറാരു വിധത്തിൽ അയാൾ ചിത്രവധം ചെയ്യപ്പെട്ടേം. ജോർജ്ജു് സ്വയം പ്രതിരോധിക്കുവാൻ ശ്രമിക്കുമെന്നും അപ്പോഴയാളെ ഗുണ്ടാകൾ ആക്രമിക്കുമെന്നും സുനിശ്ചിതമായ കാര്യമാണു്. ലോണ്ടെ സ്വയം പ്രതിരോധിക്കുകയും താൻ കൊല്ലപ്പെടുന്നതിനു മുമ്പു് മറുള്ളവരെ വെടിവയ്ക്കുകയുംചെയ്യും. താൻ ഒരു ഭീരുവല്ല. താനും പ്രതിരോധിക്കും. അതു് അതിന്റെ അവസാനവുമായിരിക്കും. രഹസ്യരാഷ്ട്രീയപ്പോലീസിനു സംശയം തോന്നിയാൽ വെടിവെക്കുവാനധികാരമുണ്ടു്.

തനിക്കിപ്പോൾ വേണമെങ്കിൽ രക്ഷപെടാം. ആ കെട്ടിടത്തിന്റെ മേൽക്കൂരയിലേക്കു കയറി താഴോട്ടു ചാടുക. പക്ഷേ അതു പാടില്ല. സമരം ചെയ്യുന്നതിൽ നിന്നു് മാർട്ടിനെ തടയുവാൻ താനപ്രാപ്തനാണെന്നു് വദാസ് മനസ്സിലാക്കണം. ഒരിക്കൽ മാർട്ടിൻ സമരം ചെയ്യുവാൻ തീരുമാനിച്ചാൽ വിജയം തന്റെ ഭാഗത്തല്ലെന്നറിഞ്ഞുകൊണ്ടുതന്നെ, വാസ്തവത്തിൽ താൻ നേരത്തെതന്നെ നഷ്ടപ്പെട്ടുപോയെന്നറിഞ്ഞുകൊണ്ടുതന്നെ, സമരം ചെയ്യുമെന്നു് വദാസ് മനസ്സിലാക്കണം!

മാർട്ടിൻ സ്റ്റാലിന്റെ ചിത്രത്തിലേക്കു കണ്ണോടിച്ചു. 'നിങ്ങൾക്കുമെന്നെ തടയുവാൻ സാദ്ധ്യമല്ല' എന്നു മന്ത്രിച്ചിട്ടയാൾ പുറം തിരിഞ്ഞു നിന്നു.

പക്ഷേ അക്രമത്തെ എതിർക്കുക മാത്രമാണോ സമരം ചെയ്യുവാനുള്ള മാർഗ്ഗം?

താൻ തന്റെ മുറിക്കുള്ളിൽ കോട്ടം തൊപ്പിയുമണിഞ്ഞു നിൽക്കുകയാണെന്ന കാര്യം മാർട്ടിനപ്പോളാണോർത്തതു്. അയാളവ ഊരി കസേരയിലേക്കെറിഞ്ഞിട്ടു് ചാഞ്ഞിരുന്നു. തനിക്കു സ്വയം രക്ഷിക്കുവാൻ ശക്തിയില്ല. പക്ഷേ ജോർജ്ജിനെക്കൂടാതെ മറാരുടെയെങ്കിലും ജീവൻ രക്ഷിക്കുവാൻ തനിക്കു കഴിഞ്ഞേക്കാം.

അയാൾ വീട്ടിലേക്കു ഫോൺ വിളിക്കുവാൻ മുതിർന്നെങ്കിലും അടുത്ത നിമിഷം അതു താഴെ വച്ചിട്ടു മുറിക്കു പുറത്തിറങ്ങി.

* * * *

''ജോൺ വളരെ തിരക്കിലാണോ?'' അയാൾ കാസ്സെയുടെ സെക്രട്ടറിയോടന്വേഷിച്ചു.

ആ യുവാവു് തലയുയർത്തി നോക്കി. ''ഗ്രഡ് ഈവിനിംഗ്, സ. മാർട്ടിൻ. സ.കാസ്സെ ഹോട്ടലിലേക്കു പോയിരിക്കുകയാണു്. അധികം താമസിയാതെ അദ്ദേഹം മടങ്ങിയെത്തും. ഏഴു മണിക്കൊരു ഫ്ലൈസുണ്ടു്. ഞാനദ്ദേഹത്തെ വിളിക്കണമോ?''

''വേണ്ട. അദ്ദേഹത്തെ ശല്യം ചെയ്യേണ്ട. കാസ്സെ ഏറ്റവും അവസാനമായി എഴുതിയ ലേഖനം അടങ്ങുന്ന 'ശാസ്ത്ര'ത്തിന്റെ ഒരു പ്രതി എനിക്കു തരാമോ? നിങ്ങൾക്കതെടുത്തു തരുവാൻ കഴിയും.''

''തീർച്ചയായും.'' അയാളുത്സാഹത്തോടുകൂടി പ്രതി വച്ചിച്ചു. ''ഇതാ, ഇതു ഞങ്ങളുടെ ഫയൽ കോപ്പിയാണു്. പക്ഷേ ഈ ലേഖനം മാത്രം മതിയെങ്കിൽ അതിന്റെ പകർപ്പു പ്രത്യേകം അച്ചടിപ്പിച്ചിട്ടുള്ളതെടുത്തു തരാം. ഈ പ്രതി മാത്രമേ ഇവിടെയുള്ളൂ.''

''ശരി'' മാർട്ടിൻ പറഞ്ഞു.

''ഒന്നാന്തരം ഒരു ലേഖനം.'' സെക്രട്ടറി അഭിപ്രായപ്പെട്ടു.

മാർട്ടിൻ മറുപടി ഒന്നുംതന്നെ പറഞ്ഞില്ല. ഇതു് ഒന്നാന്തരം ലേഖനമെന്നു പറയാൻ വരട്ടെ. അയാൾ ആത്മഗതം ചെയ്തു. ഇതിന്റെ പേരിൽ കാസ്സെയുടെമേൽ വേട്ടപ്പട്ടികളെപ്പോലെ ചാടിവീഴുന്നവരുടെ കൂട്ടത്തിൽ നിങ്ങളും കണ്ടേക്കും! പക്ഷേ ഇവയെല്ലാംതന്നെ അപഹാസ്യതരവും നിസ്സാരവുമായ പ്രശ്നങ്ങളായി അയാൾ പരിഗണിച്ചു. തനിക്കു ഹോട്ടലിൽവച്ചു കാസ്സെയെ കാണാ

മെന്ന കാര്യം മാത്രമേ സുപ്രധാനമായി അയാൾ പരിഗ ണിച്ചുള്ളൂ. അതു ഭാഗ്യമായി.

ലേഖനത്തിന്റെ ഒരു പകർപ്പു വാങ്ങി കീശയിലിട്ട കൊണ്ടയാൾ അവിടെനിന്നു നടന്നു് ഓൾഗായുടെ മുറി യിലെത്തി. ധൃതഗതിയിൽ ടൈപ്പുചെയ്യുകൊണ്ടിരുന്ന ഓൾഗാ അയാളെ നോക്കുവാൻ കൂട്ടാക്കിയില്ല.

"ഗ്രൂപ്പു് ബി. യുടെ കാര്യം എങ്ങനെയായി?" അയാൾ ചോദിച്ചു.

"അക്കായ്മും ശരിയായി." ജോലി നിർത്തിയിട്ടവൾ മൊഴിഞ്ഞു. "സ. ഗാർദ്ദോസു് ഒരു രാഷ്ട്രീയസമ്മേളന ത്തിൽ അദ്ധ്യക്ഷത വഹിക്കുന്നു. ഗ്രൂപ്പു് ബി. അതിൽ പങ്കെടുക്കുന്നു."

"ഡെമോൺസ്ട്രേഷനു പകരമോ?"

"അതെ." അല്പം വിളറിയ മുഖഭാവത്തോടുകൂടി ഓൾഗാ പറഞ്ഞു.

"അവർക്കൊരു ഡെമോൺസ്ട്രേഷൻകൂടി നഷ്ടപ്പെ ടുകയല്ലേ? മൂന്നാമതൊന്നു്. സ. സലാനോടെന്തുകൊണ്ടിതു നടത്തുവാൻ നിങ്ങളാവശ്യപ്പെട്ടില്ല? ഇക്കായ്മുങ്ങൾ നട ത്തുവാൻ അയാളാണു് ഗാർദ്ദോസിനേക്കാൾ വിദ ഗ്ദ്ധൻ."

"ഞാൻ കരുതിയതു്..."

"ശാസ്ത്രം കുറച്ചിട്ടു് രാഷ്ട്രീയം കൂട്ടുന്നതുകൊണ്ടു് യാതൊരു തകരാറുമില്ലെന്നു്, അല്ലേ." അയാൾ അതിവേ ഗത്തിൽ തന്റെ സംസാരം തുടർന്നു. അവളുടെ മുഖഭാവം അയാൾ അവഗണിച്ചു. "ഓൾഗാ, എനിക്കൊരുപകാരം ചെയ്യുവാൻ നിങ്ങൾക്കു കഴിയും. എം. എച്ചു്. ഐ. യിൽ നിന്നു വരുന്ന സ. ഹരുഷ്കായോടും മറ്റേ ആളിനോടും— എന്താണയാളുടെ പേരു്? അതേ—സോംലോയോടുമൊപ്പം ഭക്ഷണം കഴിക്കുവാൻ എനിക്കിന്നു നേരം കിട്ടുകയില്ല. ഇന്നുരാത്രി ഒൻപതുമണിക്കു് ഞാൻ സ. വദാസിനെ കാണേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. വിവരം അവരെ അറിയിക്കുമല്ലോ. പക്ഷേ കായ്മും തുറന്നു പറയേണ്ട."

മന്ത്രിയുമായുള്ള കൂടിക്കാഴ്ച മറ്റെല്ലാ കാര്യങ്ങൾക്കും

ഒരു ഒഴികഴിവാണ്. "ഞാൻ സ. ഹാരുഷ്കാസ്സും സോം ലോവിനും മറ്റൊരു തീയതി നിശ്ചയിക്കട്ടെയോ?" പെൻസിൽ കൈയിലെടുത്തുകൊണ്ടവൾ ചോദിച്ചു.

"ശരി. അതിനെന്താ? നാളെ മുതലുള്ള ഏതു ദിവസം വേണമെങ്കിലും ആകാം. എന്റെ പരിപാടി നോക്കിയിട്ട് തീരുമാനിച്ചോളൂ." ഓൾഗാസ്സ് അസഹ്യമായിരുന്ന ഭാവത്തിൽ—വ്യക്തിഗതവും സജീവവുമായ സ്വരത്തിൽ—മാർട്ടിൻ പറഞ്ഞു. "സത്യം പറഞ്ഞാൽ എനിക്കിന്നു രാത്രി ഭക്ഷണത്തിനുപോലും സമയമില്ല. ഞാൻ ഹോട്ടലിൽപോയി ഒരു കാപ്പി കുടിച്ചിട്ടുവരട്ടെ. എന്നോടൊപ്പം ഹോട്ടലിലേയ്ക്കു വരുന്നുവോ?"

"ഇല്ല, നന്ദി." കൃപിതഭാവത്തിൽ ഓൾഗാ മറുപടി നൽകി. "എനിക്കിന്നു വളരെയേറെ ജോലി തീർക്കുവാനുണ്ട്."

"നിങ്ങൾക്കൊരിക്കലും വിശ്രമമില്ല." മാർട്ടിൻ ആരംഭിച്ചു. "അതൊരു വലിയ തകരാറുതന്നെയാണ്." തന്റെ വാക്കുകളും സ്വരവും അവളിൽ ജനിപ്പിക്കുന്ന പ്രതികരണമെന്താണെന്നു് മാർട്ടിനു് നന്നായറിയാമായിരുന്നു. "ഈ രാത്രിയിൽ രണ്ടു യോഗങ്ങളും രണ്ടു പ്രസംഗങ്ങളും നിങ്ങൾ ശ്രദ്ധിക്കേണ്ടിവരുമെന്നു് ഞാൻ പന്തയം വയ്ക്കാം. നിങ്ങൾക്കൊരു സ്വകാര്യജീവിതമില്ല. വ്യക്തിപരമായ വാസനകളും. ഒരു സുപ്രഭാതത്തിൽ ഒരാളെ നിങ്ങൾ വിവാഹം കഴിക്കേണ്ടിവരുമെന്നും ആ മനുഷ്യൻ നിങ്ങളുടെ ഹൃദയഭാഗം അവകാശപ്പെട്ടുമെന്നും ഓൾഗാ ചിന്തിക്കുന്നില്ലേ? അപ്പോൾ നിങ്ങൾക്കതൃതമുണ്ടാക്കുന്ന രീതിയിൽ....."

"സ. മാർട്ടിൻ, ദയവുചെയ്തു്..." അവൾ അതു പൂർത്തിയാക്കിയില്ലെങ്കിലും വെറുപ്പും എതിർപ്പും അതിൽ കലർന്നിരുന്നു.

മാർട്ടിനൊന്നു പുഞ്ചിരി തൂകി. "അസുഖപ്പെടുത്താൻ പറഞ്ഞതല്ല. പക്ഷേ നാം യാഥാർത്ഥ്യങ്ങളുടെ നേരെ കണ്ണടയ്ക്കരുതു്. എത്രയുംവേഗം നാം അവയെ അഭിമുഖീകരിക്കുന്നുവോ അത്രയും നന്നു്."

"സ. മാർട്ടിൻ, ഇന്നു നിങ്ങളൊരു പ്രത്യേക രീതിയിലാണു് സംസാരിക്കുന്നതു്." ഓൾഗാ ടൈപ്പുറൈറ്ററിലേയ്ക്കു് തിരിഞ്ഞിരുന്നു.

താൻ പറഞ്ഞതല്പം കടന്നുപോയി. മാർട്ടിൻ മനസ്സിൽ കരുതി. എന്തു നരകമുമാകട്ടെ. തന്റെ പ്രത്യേക രീതിയെക്കുറിച്ചവൾ റിപ്പോർട്ടു ചെയ്യുമെന്നതിലയാൾ ഭയപ്പെട്ടില്ല. "എന്നെ കാത്തിരിക്കേണ്ട." അയാൾ ഔദ്യോഗികഭാവത്തിൽ ഉപദേശിച്ചു. "ഞാൻ തിരിച്ചു വരുമ്പോൾ നിങ്ങളിവിടെ ഉണ്ടായിരിക്കണമെന്നില്ല. ഗുഡ് നൈറ്റു്."

ഓൾഗാ ടൈപ്പുറൈറ്ററിനോടായി എന്തോ പിറുപിറുത്തു. മാർട്ടിൻ മുറിയിൽനിന്നു് പുറത്തിറങ്ങി. തന്നോടൊത്തു് കാപ്പി കുടിക്കുവാൻ അവളെ ക്ഷണിച്ചതു് ഒന്നോ രണ്ടോ മണിക്കൂർ നേരത്തേക്കു് തനിക്കനുകൂലസാഹചര്യമായി ഗുണംചെയ്യും എന്ന കരുതിക്കൊണ്ടു് അയാൾ ദ്രുതഗതിയിൽ എലിവേറ്ററിലൂടെ താഴത്തെ നിലയിലേയ്ക്കിറങ്ങി, ഹോട്ടലിലെത്തി.

കാസ്സെ അവിടെ ഒരു വട്ടമേശസ്സദിരികിൽ ഇരിക്കുന്നുണ്ടായിരുന്നു. പച്ചക്കാർഡുകാരായ വ്യക്തികൾക്കു് വേനൽക്കാലത്തു് ഭക്ഷണം നൽകുവാൻ വേണ്ടിയുള്ള വിശാലമായ ഭാഗത്തേയ്ക്കു് തുറന്നുകിടക്കുന്ന ജാലകത്തിനടുത്തായിരുന്ന ആ വട്ടമേശ. അതു മറ്റെവിടെയെങ്കിലും ആയിരുന്നുവെങ്കിൽ എന്നയാളാശിച്ചു. എന്തെന്നാൽ ആ മേശ ഭിത്തിക്കടുത്താണു്. ആ ഭിത്തികൾക്കു് "അദൃശ്യകർണ്ണങ്ങൾ" കണ്ടേക്കും. മുറിയുടെ മദ്ധ്യത്തിലുള്ള മേശയായാൽ രഹസ്യം പറയാൻ പറ്റുന്ന സ്ഥലവുമല്ല. മുൻകരുതലുകൾ തന്റെ രക്ഷയ്ക്കുവേണ്ടിയല്ലെന്നും പ്രത്യുത കാസ്സെയുടെ രക്ഷയ്ക്കുവേണ്ടിയാണെന്നും മാർട്ടിനറിയാമായിരുന്നു.

മാർട്ടിൻ അയാളുടെ തോളിൽ സ്പർശിച്ചു. വായനമുടങ്ങിയതിലുള്ള മുഷിച്ചിൽ സ്ഫുരിക്കുന്ന മട്ടിൽ കാസ്സെ മിഴികളുയർത്തി. പക്ഷേ ആളെ കണ്ടപ്പോൾ മുഖത്തു സന്തോഷം പരന്നു. "വരൂ അന്തോനീ, ഇരിക്കൂ. നിങ്ങളെ കണ്ടതിൽ സന്തോഷമുണ്ടു്."

ഏറ്റവും അടുത്ത മേശയിലിരിക്കുന്നവർക്കുപോലും തങ്ങളുടെ സംഭാഷണം കേൾക്കുവാൻ കഴിയുകയില്ലെന്നതിൽ മാർട്ടിൻ സന്തുഷ്ടനായി. ആ ശാലയിലെ ശബ്ദകോലാഹലംതന്നെ അതിനു സഹായകമാണു്.

"ജോൺ, തകരാറുകൾ പൊങ്ങിവരുന്നുണ്ടു്. നിങ്ങളെ ഞാൻ ഭയപ്പെടുത്തുകയല്ല. പക്ഷേ ഞാൻ നിങ്ങൾക്കൊരു മുന്നറിയിപ്പു നൽകുകയാണു്. നിങ്ങളുടെ വൈദ്യുതീകരണത്തെപ്പറ്റിയുള്ള ലേഖനം കുഴപ്പം വരുത്തിയേക്കും. രാഷ്ട്രീയവീക്ഷണത്തിലൂടെ നിങ്ങളുടെ നയങ്ങളെ വിലയിരുത്തുവാൻ ഒരു ശ്രമം നടക്കുന്നുണ്ടു്. രാഷ്ട്രീയമായ വ്യതിയാനമെന്ന കുറ്റം നിങ്ങളുടെമേൽ ആരോപിക്കപ്പെട്ടേക്കാം."

"ഹാ!" കാസ്സെയുടെ സ്വരം ഗൽഗദനിർഭരമായിരുന്നു. മുഖത്തെ പേശികൾ വലിഞ്ഞു.

"ഇക്കാര്യങ്ങളൊന്നുംതന്നെ നിങ്ങളറിയരുതെന്നാണവരാഗ്രഹിക്കുന്നതു്. പ്രശ്നങ്ങളോടുള്ള നിങ്ങളുടെ സമീപനം യാഥാർത്ഥ്യവിരുദ്ധമാണെന്നും അവ സർക്കാരിന്റെയും പാർട്ടിയുടെയും പ്രഖ്യാപിതനയത്തിൽ നിന്നുള്ള ഒരു ഒഴിഞ്ഞുമാറൽ രീതിയാണെന്നും നിങ്ങൾ അസാദ്ധ്യമായ വാദാനങ്ങളിലൂടെ ജനങ്ങളെ വഴിതെറ്റിക്കുന്നുവെന്നും നിങ്ങളുടെ പേരിൽ ആരോപണമുണ്ടാകും."

"ങാ." ആരക്തമായ മുഖഭാവത്തോടുകൂടി കാസ്സെ വീണ്ടും പറഞ്ഞു. അയാൾ പതുക്കെ പത്രം മടക്കി മേശപ്പുറത്തിട്ടു.

"ഒരു കപ്പു കാപ്പി തരൂ." തന്റെ അടുത്തെത്തിയ പരിചാരികയോടു് മാർട്ടിൻ ആവശ്യപ്പെട്ടു.

"കൊണ്ടുവരാം, സ. പ്രൊഫസർ" അവൾ മറുപടി നൽകി. "കുറെ പഞ്ചസാരയും, എനിക്കറിയാം." ഒരു പുഞ്ചിരി തൂകിയിട്ടു് അവൾ നടന്നകന്നു.

"ലേഖനം അവരെ കാണിച്ചംഗീകാരം കിട്ടിയതാണു്." കാസ്സെ ഉത്തരം നൽകി. അയാൾ മാർട്ടിന്റെ നേത്രങ്ങളെ നേരിടുവാൻ ധൈര്യപ്പെട്ടില്ല.

"എനിക്കുമങ്ങനെ തോന്നി. പക്ഷേ അതു കൊണ്ടു പ്രയോജനമില്ല."

കാസ്സെ മറുപടി പറഞ്ഞില്ല. അയാൾ മാർട്ടിനെ തുറിച്ചു നോക്കി. മുന്നറിവു കൊടുക്കുകയാണോ വേണ്ടതു്? മാർട്ടിൻ സംശയിച്ചു. അനിശ്ചിതാവസ്ഥ നീട്ടിക്കൊണ്ടു പോകുന്നതിനാൽ കാസ്സെയ്ക്കു യാതൊരു പ്രയോജനവും ഉണ്ടാകുവാൻ പോകുന്നില്ല. ഏതായാലും കനത്ത ഒരടി ഉണ്ടാകും. മുന്നറിവു് ഒരുപക്ഷേ ആഘാതത്തിന്റെ വേദന കുറച്ചേക്കും. കാസ്സെയും എന്തെങ്കിലും ചെയ്യാതിരിക്കുകയില്ല. ഒരൊളിച്ചോട്ടം—അതായിരിക്കും കാസ്സെയുടെ പോംവഴി. അയാൾക്കതിനു സമയമുണ്ടു്.

ആത്മനിന്ദയുടെ ഒരു ശക്തിമത്തായ വികാരം മാർട്ടിനെ ബാധിച്ചു. സത്യസന്ധതയുടെയോ സ്നേഹത്തിന്റെയോ പേരിലാണോ താൻ കാസ്സെയെ വിവരങ്ങൾ ധരിപ്പിച്ചതു്? ഒരിക്കലുമല്ല. പ്രതികാരത്തിന്റെ വളർന്നുവരുന്ന മോഹവും നിരാശയിൽ നിന്നുളവായ ദുസ്സഹതയുമാണു് കാരണം. സ്വന്തം നാശത്തെക്കുറിച്ചയാളറിഞ്ഞിരുന്നുവെങ്കിൽ കാസ്സെയെ അയാൾക്കു് അത്യാസന്നമായ അപകടത്തെക്കുറിച്ചറിയിക്കുവാൻ മുതിരുമായിരുന്നുവോ? ആ രഹസ്യം കാത്തുസൂക്ഷിക്കേണ്ടതു് പല പരിതഃസ്ഥിതികളിലും ആവശ്യമായിരുന്നു. അതു നിഷേധിക്കുന്നതിൽ അർത്ഥമില്ല. പറയുന്നതനുസരിച്ചു പ്രവർത്തിക്കുവാൻ അയാൾ നിർബന്ധിതനുമാണു്. കാസ്സെയുടെ പുറത്തയാൾ തന്റെ ആയുധം മടികൂടാതെ കുത്തിയിറക്കുമായിരുന്നു. അതും ശരിയല്ല. എന്തിനും മടികാണിക്കാതിരിക്കുവാൻ അയാൾ നിർബന്ധിതനായിരുന്നു എന്നതാണു സത്യം. അവസാനം അയാളതിൽ വിജയിക്കും. എന്നാൽ വളരെക്കാലത്തേയ്ക്കു്—ഒരു പക്ഷേ എന്നെന്നേയ്ക്കും—മനഃസാക്ഷി അയാളെ പീഡിപ്പിക്കും. എന്തായാലും അയാൾ സുഹൃത്തിനെ കൊലയ്ക്കു കൊടുക്കുമായിരുന്നു. കാസ്സെയുടെ കൃതജ്ഞതയ്ക്കു താൻ അർഹനല്ല.

"ഇതു കൂടാതെ മറ്റു വല്ല കാര്യങ്ങളും പറയുവാനുണ്ടോ?" കാസ്സെ ചോദിച്ചു.

പരിചാരിക കാപ്പി കൊണ്ടുവന്നു മേശപ്പുറത്തുവച്ചു

തിനുശേഷം സ്ഥലം വിട്ട. കുറെ വിദ്യാർത്ഥികൾ ശബ്ദ മുണ്ടാക്കിക്കൊണ്ട മുറിയിൽ എത്തി.

"ചോദ്യങ്ങൾ ചോദിക്കരുതേ" മാർട്ടിൻ പറഞ്ഞു.

കാസ്സെയുടെ നെറ്റിത്തടത്തിൽ ആഴമേറിയ ചുളിവുകൾ മാർട്ടിൻ കണ്ട. "ഈവിധ കാര്യങ്ങൾ സാധാരണ രണ്ടുപേർ മാത്രമേ അറിയാറുള്ള. ആജ്ഞ നൽകുന്നവനും അതു സ്വീകരിക്കുന്നവനും." കാസ്സെ പറഞ്ഞു.

കാസ്സെ പറഞ്ഞതു ശരിയാണെന്നും താനൊരാജ്ഞ ലഭിച്ചവനാണെന്നും താനതനുസരിച്ചു പ്രവർത്തിക്കുകയില്ലെന്നും—ഇതെന്നല്ല ഒരാജ്ഞയും താനിനിമേൽ അനുസരിക്കുകയില്ലെന്നും—കാസ്സെയോട് പറയുവാൻ അപ്രതിരോധ്യമായ ഒരു പ്രേരണ മാർട്ടിനിലുളവായി. പക്ഷേ അതു കാസ്സെയ്ക്കു ഗുണമുണ്ടാക്കുകയില്ലെന്നും ദോഷമുണ്ടാക്കുമെന്നും കരുതി മാർട്ടിൻ മൗനം അവലംബിച്ചു.

"അതത്ര കാര്യമാക്കേണ്ടതില്ല." കാസ്സെ അവ്യക്തമായി സംസാരിച്ചു. "ഏതായാലും ഒരു ദിവസം ഇതു സംഭവിക്കേണ്ടതാണ്." അയാൾ നിർത്തി ചിന്തയിലാണ്ട. മാനസിക വിഷമതയേക്കാൾ ചിന്താക്ഷീണപ്പമാണയാളെ ബാധിച്ചിരിക്കുന്നതെന്നയാളുടെ മുഖഭാവം സൂചിപ്പിച്ചു. പക്ഷേ അയാൾ സ്വയം നിയന്ത്രിക്കുകയാണെന്ന് മാർട്ടിനൂഹിച്ചു. "ഞാനൊരു തെറ്റുചെയ്യുവെങ്കിൽ എനിക്കതു തിരുത്തുവാൻ കഴിയും."

"നിങ്ങളുടെ ലേഖനം പരിശോധിക്കപ്പെട്ടതും അംഗീകരിക്കപ്പെട്ടതുമാണെന്ന് നിങ്ങൾ..." മാർട്ടിനാരംഭിച്ചു.

കാസ്സെ അയാളെ തടഞ്ഞു. "അതിവിടെ പ്രസക്തമല്ലെന്നു നിങ്ങൾക്കറിയാം."

ഇരുവരും കുറെനേരത്തേക്കൊന്നുംതന്നെ മിണ്ടിയില്ല. മാർട്ടിൻ തന്റെ കാപ്പി സാവധാനം കുടിച്ചുതീർത്തു. അക്കാര്യം ശരിയായി. അയാൾ ചിന്തിച്ചു. അയാൾ നിരപരാധിയാണെന്ന പ്രശ്നം ഇവിടെ സംഗതമല്ല. അയാൾക്കു പശ്ചാത്തപിക്കാം. അതവർക്കു മതിയെങ്കിൽ. അവരതു സാധാരണമായ ഒന്നായി പരിഗണിക്കുമെങ്കിൽ. അവർക്കു വധോദ്ദേശ്യം ഉണ്ടെങ്കിൽ അതുകൊണ്ടു യാ

തൊരു പ്രയോജനവുമില്ല. കാസ്സെയിലും അയാളുടെ പ്രശ്നങ്ങളിലും താനിനിമേൽ തല്പരനല്ലെന്നു് മാർട്ടിനു തോന്നി. താൻ കാപ്പ്യൂസ്സു് ഗുണമോ ദോഷമോ ചെയ്തതെന്നു് തിരുമാനിക്കുവാൻ വയ്യാത്ത ഒരു വൈകാരികാവസ്ഥയിലായിരുന്ന അപ്പോൾ മാർട്ടിൻ. തന്റെ പ്രവൃത്തി ഒരു പരമാബദ്ധമായോയെന്ന ചിന്ത മാർട്ടിനെ ബാധിച്ചു. അയാളുടെ ഉള്ളിൽനിന്നു് മരവിച്ച വിദ്വേഷം ഉയർന്നുവന്നു. താനാണു് തെറ്റു ചെയ്തതു്. അതയാൾക്കറിയാം. താൻ മറ്റുള്ളവരുടെ പ്രശ്നങ്ങളിലിടപെട്ടതനാവശ്യമായിപ്പോയി. പക്ഷേ സമയം വൈകിപ്പോയി. തനിക്കിനി പശ്ചാത്തപിക്കുവാൻ സാദ്ധ്യമല്ല.

"ഞാൻ പോകട്ടെ." മാർട്ടിൻ എഴുന്നേറ്റു. ആ രീതിയിലവിടെനിന്നു പിരിയുന്നതു് ശരിയല്ലെന്നയാൾക്കു തോന്നി. താനെന്തെങ്കിലും പറയേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. അതു കാസ്സേയേക്കാൾ തന്റെ രക്ഷയ്ക്കു വേണ്ടിയാണു്. താനയാളെ ഉത്തേജിപ്പിക്കണമോ അതോ ആശ്വസിപ്പിക്കണമോ? "വരാൻ പോകുന്നതെന്തെന്നു നിങ്ങൾ അറിഞ്ഞിരിക്കട്ടെയെന്നു കരുതി, ജോൺ." അയാൾ ക്ഷമചോദിക്കുന്നമട്ടിൽ പറഞ്ഞു. "എന്തു ചെയ്യണമെന്നും നിങ്ങൾക്കറിയാം. ഒരു അവസരമോ മറ്റോ—നിങ്ങൾക്കറിയാമല്ലോ."

ചുറ്റും നോക്കി ഒന്നു പുഞ്ചിരിതൂകിയിട്ടയാളവിടെനിന്നു നടന്നു. ഒരവസരം! യാതൊരവസരങ്ങളുമില്ല! അയാൾ വീണ്ടും ചിന്തിക്കുവാൻ തുടങ്ങി. പുറത്തേക്കു നടക്കുന്നതിനിടയിൽ കണ്ടുമുട്ടുന്ന സകലരുടെയും അഭിവാദനങ്ങൾക്കയാൾ യാന്ത്രികമായി പ്രത്യഭിവാദ്യം ചെയ്തു. വ്യത്യസ്തരൂപത്തിലെങ്കിലും നിർഭാഗ്യം തന്നിലൂടെ കാസ്സേയെ ബാധിച്ചിരിക്കുന്നു. അവരാഗ്രഹിച്ചതു് ഒരു കനത്ത പ്രഹരമാണെങ്കിൽ, മാരകമായ വിഷദ്രവ്യം സ്വയം, സാവധാനം, കുടിച്ചുതീർക്കുവാൻ താൻ കാസ്സേയെ പ്രാപ്തനാക്കിയിരിക്കുന്നു.

തന്റെ നിഷേധത്തിനിത്രമാത്രം അർത്ഥമേയുള്ളുവോ? കീഴടക്കപ്പെട്ടതിനു മുമ്പൊന്നു പൊരുതി നോക്കു

വാനുള്ള അന്ത:സത്തയുടെ ആഹ്വാനത്തിനിതൊരു മറുപടിയാകുമോ?

ഇതാണു മറുപടിയെങ്കിൽ ഇതു വിലകെട്ട മറുപടിയാണു്.

പക്ഷേ അതല്ല; അതാകുവാൻ സാദ്ധ്യമല്ല. തന്റെ മുറിയിൽ തിരിച്ചെത്തിയപ്പോൾ ഒരു വികാരം അയാളെ പൂർണ്ണമായി കീഴടക്കി. അടിയന്തിരവും സുപ്രധാനവുമായ ഒരു കടമ തനിക്കവശേഷിക്കുന്നുണ്ടെന്നും അതു നിർവ്വഹിക്കാത്തപക്ഷം തന്റെ ജീവിതവും മരണവും ദുസ്സഹമാംവിധം വൃഥാവിലാണെന്നും അയാൾ മനസ്സിലാക്കി.

ശക്തിയായി ചലിക്കുന്ന ഒരു ഹൃദയവുമായി അയാൾ തന്റെ മേശസ്സരികിൽ ഇരുന്നു. കരോളായോ? അല്ല. ജോർജ്ജോ? അല്ല. അവർ ഭാവിയുടെയോ ഭൂതത്തിന്റെയോ പാതയിലാണു്. താനവയിൽ രണ്ടിലുമിന്നു തല്പരനല്ല. തന്റെ താല്പര്യം വർത്തമാനകാലത്തിൽ മാത്രമാണു്.

* * * *

അതയാളുടെ വെളിപാടിന്റെ നിമിഷമായിരുന്നു. ജീവിതത്തിന്റെ പിന്നിലുള്ള പരമസത്യം ദിവ്യശക്തിയാൽ നാം മനസ്സിലാക്കുന്ന നിമിഷം! പാതയേതാണെന്നു നാം കണ്ടെത്തുന്ന നിമിഷം! കാര്യവും കാരണവും നമ്മെ സുബോധവാന്മാരാക്കുന്ന നിമിഷം! ആ നിമിഷത്തിൽ അബോധ-സുബോധ മനസ്സുകൾ സംയോജിക്കുകയും നാം പരിഹാരമാർഗ്ഗം കണ്ടെത്തുകയും ചെയ്യുന്നു!

"ഞാൻ മരിക്കുന്നതിനുമുമ്പു് വദാസിനെ കൊല്ലും." മാർട്ടിൻ സ്വയം തീരുമാനമെടുത്തു.

പെട്ടെന്നയാളുടെ ഹൃദയത്തിലെമ്മട്ടളധ്വനി നിലച്ചു. അയാൾ ഭയസംശയങ്ങളിൽ നിന്നു് വിമുക്തനായി. അയാളുടെ മനസ്സു് ശാന്തവും ദൃഢവുമായി. അയാൾ ഒരു കടലാസ് കീറിയെടുത്തു് എഴുതുവാൻ ആരംഭിച്ചു.

'എന്റെ പ്രിയപ്പെട്ട മകനെ,'

'ഇന്നു ഞാൻ നിനക്കെഴുതുന്ന രണ്ടാമത്തെ കത്താണിതു്. ആദ്യമെഴുതിയതു് ഔദ്യോഗികമായി തടയപ്പെട്ടു. ഇതു മിക്കവാറും ഞാനെഴുതുന്ന അവസാനത്തെ കത്തായിരിക്കും. ഇതു് നിനക്കേതെങ്കിലും കാലത്തു്, ഏതെങ്കിലും മാർഗ്ഗത്തിലൂടെ ലഭിക്കുമെന്നാശിക്കുന്നു. ഒരുപക്ഷേ ഇതു നിനക്കു കിട്ടാതിരുന്നേക്കാം. ഇതു നിനക്കു കിട്ടിയില്ലെങ്കിൽ ലോകമറിയുന്നതുപോലെ ഹൃദയസ്തംഭനഫലമായി ഞാനപ്രതീക്ഷിതമായി മരിച്ചുവെന്നു മാത്രം നീ മനസ്സിലാക്കും.

'കൂടാതെ മറെറാരു മനുഷ്യന്റെ നിര്യാണവാർത്തയും നീ പത്രത്തിൽ വായിക്കും. കലശലായ പനിമൂലം മരിച്ചുവെന്നായിരിക്കും റിപ്പോർട്ടുകൾ. ആ മനുഷ്യൻ ജനകീയ സാംസ്കാരിക വകുപ്പിന്റെ മന്ത്രിയായ അലക്സാണ്ടർ വദാസ് ആയിരിക്കും!

'ഈ കത്തു നിനക്കു കിട്ടിയില്ലെങ്കിൽ ഈ മരണങ്ങൾ തമ്മിൽ ഒരു ബന്ധവും നീ കാണുകയില്ല. പക്ഷേ അവ തമ്മിൽ ഒരു ബന്ധമുണ്ടെന്നതാണു് സത്യം. ഇന്നു വളരെ രാച്ചെന്നതിനുശേഷം ഞാൻ ഹൃദയസ്തംഭനംമൂലമല്ല മരിക്കുന്നതെന്നതാണു പരമാർത്ഥം.

'എന്റെ ആയുസ്സിൽ മറെറാരിക്കലും ഉണ്ടാകാത്ത രീതിയിൽ എന്റെ ഹൃദയം ഇന്നു ശക്തമാണു്. ഞാൻ വദാസ് എന്ന മനുഷ്യന്റെ പേരിൽ—ഒരു തത്വസംഹിതയുടെ പേരിൽ—വധിക്കപ്പെടുവാൻ പോകുകയാണു്. സാങ്കേതികമായി, നിര്യാതനായ വദാസിന്റെ അംഗരക്ഷകരെന്നു സ്വയം അവകാശപ്പെടുന്ന, കുറെ ഗുണ്ടാകളായിരിക്കും എന്നെ വധിക്കുന്നതു്. അഥവാ എനിക്കു ഭാഗ്യമുണ്ടെങ്കിൽ ഞാൻ സ്വയം വധിക്കുകയും ചെയ്യും. പക്ഷേ ഞാൻ വധിക്കപ്പെട്ടുമ്പോൾ ഞാൻ വദാസിനെ കൊന്നുകഴിഞ്ഞിരിക്കും. അതൊരു തത്വത്തിന്റെ പേരിലല്ല. എന്തെന്നാൽ എന്നെ സംബന്ധിച്ചിടത്തോളം തത്വങ്ങൾ ഇന്നു് അസംഗതമാണു്. മനുഷ്യജീവികളെ മനുഷ്യത്വത്തിന്റെ സീമയിലൊതുക്കി നിർത്തുന്ന ഒരു ഘടക

ത്തിന്റെ നിർമ്മാണവസ്തുക്കളെന്നതിൽ കവിഞ്ഞു് എന്റെ വിശദീകരണത്തിനതീതമായ ഒരു വികാരത്തിന്റെയോ വൈകാരികസമൂഹത്തിന്റെയോ പേരിലാണു് ഞാൻ വദാസിനെ വധിക്കുന്നതു്.

'ഇതൊക്കെ വെറും ഭ്രാന്തപ്രലപനമെന്നു നിനക്കു തോന്നിയേക്കാം. ഞാൻ വ്യക്തിപരമായി ഭ്രാന്തനല്ലെങ്കിൽതന്നെ ഇവയെല്ലാം ഭ്രാന്തു നിറഞ്ഞവതന്നെയാണു്. എനിക്കു നിശ്ചയമില്ലെങ്കിലും, ഞാൻ വിധിപറയുവാൻ മുതിരുന്നില്ലെങ്കിലും, ഞാൻ ജീവിക്കുന്ന ലോകം മുഴുവൻ മത്തുപിടിച്ചതല്ല എന്നാണെന്റെ പക്ഷം. പക്ഷേ എന്താണു് സംഭവിക്കുന്നതെന്നു് നിന്നെ മനസ്സിലാക്കുവാൻ ആയിരത്തിലൊന്നോ പത്തുലക്ഷത്തിലൊന്നോ ആയി ലഭിക്കുന്ന ഈ അവസരം ഞാനുപയോഗപ്പെടുത്തുവാനുദ്ദേശിക്കുന്നു.

'യാത്ര പറച്ചിലിന്റെ ഈ നാഴികയിൽ എനിക്കു പലപ്പോഴും അപരിചിതമെന്നു തോന്നിയിട്ടുള്ള എന്റെ ആഫീസ് മുറിയിൽ ഞാനിരിക്കുകയാണു്. പക്ഷേ ഇപ്പോളെന്നെയാരും ശല്യപ്പെടുത്തുന്നില്ല. ആവശ്യമെങ്കിൽ ഒരാൾ വലിപ്പത്തിലല്പം കൂടുതൽ അളവിൽ വരച്ചു് എന്റെമുറിയുടെ ഭിത്തിയിൽ തൂക്കിയിരിക്കുന്ന സ്റ്റാലിന്റെ ചിത്രത്തിലേക്കു് നോക്കുവാനും എനിക്കു കഴിയും. ഞാൻ നോക്കിയാൽത്തന്നെ ആ സമയം എന്റെ മനസ്സിൽ വെറുപ്പു്, പക, അസന്തുഷ്ടി എന്നീ വികാരങ്ങൾ ഉണ്ടായിരിക്കുകയില്ല. ഇന്നുരാത്രി സംഭവിക്കുന്നതെല്ലാം ആ മനുഷ്യനു് സംഭവിക്കുന്നതാണെങ്കിൽപോലും, ആ ചിത്രത്തിൽ ആ മനുഷ്യൻ പുഞ്ചിരി തൂകിക്കൊണ്ടു നിൽക്കുന്നതാണു് ഞാൻ കാണുന്നതു്. അയാളെന്തിനു പുഞ്ചിരി തൂകുന്നു? എനിക്കറിഞ്ഞുകൂടെങ്കിലും തന്റെ മുൻമിത്രവും ശത്രുവും പഥ്യനായ ജീവനാശകനുമായ ഹിറ്റ്ലർ ചെയ്തതുപോലെ, അതേ രീതിയിൽ മനുഷ്യന്റെയും ലോകത്തിന്റെയും വിഡ്ഢിത്തത്തെ പരിഹസിക്കുകയാണെന്നാണെന്റെ നിഗമനം.

'ഞാൻ കാട്ടുകയുകയാണു്. ഇതു് അന്തിമമുള്ള സമ

യവുമല്ല. ഞാനൊരു മനുഷ്യനെ രക്തത്തിൽ മുക്കിക്കൊല്ലുമെന്നും അതിനാവശ്യമായ ശക്തിയും കരുത്തും ആ നിമിഷം എന്റെ കരങ്ങൾക്കുണ്ടായിരിക്കുമെന്നും എന്റെ കരങ്ങൾ വിറയ്ക്കുകയില്ലെന്നും ശാന്തനായി, വികാരരഹിതനായിരുന്നു', ഒരു കടലാസിൽ കുത്തിക്കുറിക്കുവാൻ എനിക്കു സാധിക്കുന്നതു് വിചിത്രമായ ഒരു സംഗതി തന്നെ. ഞാനൊരു കൊലയാളിയല്ല; ചതിച്ചുകൊല്ലുന്ന വഞ്ചത്തിൽപ്പെട്ടവനുമല്ല ഞാൻ. ശാരീരികമായ അക്രമത്തെ ഞാൻ വെറുത്തിരുന്നു. സ്വന്തം കരങ്ങളിൽ നിയമം ഏറ്റുകൂന്നതിൽ ഞാനൊരിക്കലും വിശ്വസിച്ചിരുന്നില്ല. ഒരു പരിഷ്കൃതസമുദായത്തിൽ ഒരു മനുഷ്യൻതന്നെ നിയമനിർവാഹകനും ജഡ്ജിയും ആരാച്ചാരും ആകുവാൻ പാടില്ലെന്നും ഞാൻ വിശ്വസിച്ചിരുന്നു, പക്ഷേ ഞാൻ ഇന്നെന്റെ അടിസ്ഥാനപ്രമാണത്തെ ലംഘിക്കുവാൻ ഉദ്യമിക്കുകയാണു്. എന്തെന്നാൽ ഞാൻ ജീവിക്കുന്ന സമുദായം പരിഷ്കൃതമെന്നു് ഞാനിപ്പോൾ കരുതുകയില്ല. ജനങ്ങളുടെ വാഴ്ചയുടെ പേരിൽ ഒരു സർവ്വാധിപതി സായുധരായ ഒരു ന്യൂനപക്ഷത്തിന്റെ സഹായത്താൽ ഭൂരിപക്ഷത്തെ അടിച്ചമർത്തുന്ന ഒരു സമുദായം അത്രേ ഇതു്. ഭീകരത നിറഞ്ഞ ഭരണകൂടത്തിനു കീഴിൽ ജീവിതത്തിനർത്ഥമോ വിലയോ ഇല്ല.

'മറ്റു പലരെയുംപോലെ ഈ ചോദ്യം എന്നോടു ചോദിക്കുവാൻ നിനക്കർഹതയുണ്ടു്. "അവിടെ ഇത്രയേറെ വർഷങ്ങൾ ജീവിച്ചതിനുശേഷം ഇപ്പോൾമാത്രം നിങ്ങളിതു് മനസ്സിലാക്കിയതെന്തുകൊണ്ടാണു്? ഇതുവരെ നിങ്ങൾ ആത്മാർത്ഥമായി സേവിച്ച സംസ്കാരരഹിതമായ സമുദായത്തിന്റെ നേതാക്കന്മാർ, ജീവിതം നിങ്ങൾക്കു് ദുസ്സഹമായി തോന്നത്തക്കവിധം നിങ്ങളെ മുറിവേല്പിച്ചുവോ?"

'ഞാനീ ചോദ്യത്തിനു വ്യക്തമായ മറുപടി നൽകുവാൻ മുതിരുന്നു. എന്തെന്നാൽ നമ്മുടെ ജീവിതത്തിൽ ചില പ്രത്യേക നിമിഷങ്ങളുണ്ടു്—ഈ നിമിഷവും അവയിൽ ഒന്നാണു്—സത്യത്തെ ഇനിമേലിൽ മാറ്റി നിറു

ത്തുവാനും, ഒത്തുതീർപ്പുകളിലോ താൽക്കാലികമായ സംയോജനങ്ങളിലോ ഉൾപ്പെട്ട നിൽക്കുവാനും സാദ്ധ്യമല്ലാത്ത ചില നിമിഷങ്ങൾ!

'ഒരിക്കലുമുണങ്ങാത്ത ചില മുറിവുകൾ അവരെന്നിൽ ഏല്പിച്ചിട്ടുണ്ട്. പക്ഷേ ഇന്ന് ജീവിതം തുടർന്നുപോകണമെന്ന് ഞാനാഗ്രഹിക്കുന്നുവെങ്കിൽ, അതെത്രതുച്ഛമായ സമയത്തേയ്ക്കാണെങ്കിൽപോലും, ബൈബിളിലെ ലാസറിനെപ്പോലെ കുറെ കഷ്ടതകളനുഭവിക്കുവാൻ ഞാൻ തയ്യാറാകേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. എനിക്കതു വയ്യാ. അതിനാൽ ഈ വിധമുള്ള ജീവിതത്തിനുള്ള വില നൽകാൻ വിസമ്മതിക്കുന്നു.

'ഞാൻ നേരത്തെതന്നെ എന്റെ ജീവിതത്തിനുവേണ്ടി നൽകിയ വിലയും തുച്ഛമല്ല. ഞാൻ സാത്താനുമായി ഒന്നു വിലപേശി. ആ കച്ചവടത്തിൽ എന്റെ മാന്യതയും അഭിമാനവും സുബോധവും ഞാൻ നഷ്ടപ്പെട്ടുത്തി. പക്ഷേ ആ കച്ചവടത്തിൽ എന്റെ ആത്മാവു്— അങ്ങനെയൊന്നുണ്ടെങ്കിൽ—ഉണ്ടെന്നു ഞാൻ വിശ്വസിക്കുന്നു— ഉൾപ്പെട്ടിട്ടുണ്ടായിരുന്നില്ല. ഒരിക്കൽക്കൂടി, ഈശ്വരൻ പുനരുദ്ധരിച്ച ആത്മാവുള്ള ഒരു സ്വതന്ത്ര മനുഷ്യനെന്ന രീതിയിൽ ഞാൻ പ്രവർത്തിക്കും.

'ഞാനൊരു വിലപേശലിന്റെയും വ്യാപാരത്തിന്റെയും കഥ പറഞ്ഞുവല്ലോ. എന്റെ വ്യാപാരത്തിലെ പങ്കാളികളെപ്പോലെതന്നെ ഞാനും എനിക്കു സംഭവിച്ച ദുരന്തങ്ങൾക്കുത്തരവാദിയാണു്. അതെന്റെ തെറ്റുതന്നെയാണു്. ഞാനവരെ സേവിച്ചതു് അവർ സമരം ചെയ്യുന്ന ലക്ഷ്യത്തെ ഞാനംഗീകരിച്ചതുകൊണ്ടല്ല. ഞാനവരെ സേവിച്ചതു് അവ എന്റെ സ്വന്തം താല്പര്യങ്ങളാണെന്ന ചിന്തയാലത്രേ. പ്രായോഗികമായി എനിക്കു മറെറാരു മാർഗ്ഗവും ഇല്ലാതിരുന്നുവെന്നതു് സത്യമാണു്. പക്ഷേ ആ സത്യത്തിനും ഒരു മറുവശമുണ്ടു്. മറെറാരു മാർഗ്ഗം സ്വീകരിച്ചാൽ ഫലം നാശമായിരുന്നു. അവമാനംനിറഞ്ഞ ജീവിതത്തിലേയ്ക്കുള്ള പതനത്തേക്കാൾ മാനത്തോടുകൂടിയ മരണം നന്നാണെന്നു് ഞാനിന്നു

മനസ്സിലാക്കുന്നു. അതും നേരത്തെ മനസ്സിലാക്കാതിരുന്നതു് എന്റെ തെറ്റുതന്നെയാണു്.

'ഒരിക്കൽ ചിന്താഗതിയിൽ മാറ്റം വന്നതിനാൽ നശിച്ചുപോയ മുടിയനായ പുത്രനെപ്പോലെ തകരാറുകളെ അതിജീവിക്കാമെന്ന പ്രത്യാശയാൽ താൻ ചെയ്തതും ചെയ്യാത്തതുമായ കുറ്റങ്ങൾ ഏറ്റുപറയുകയും തിരുത്തിപ്പറയുകയും പശ്ചാത്തപിക്കുകയും ചെയ്യുന്നതു് ഇരുമ്പുമറയ്ക്കുള്ളിലുള്ള ഈ ലോകത്തിൽ സർവ്വസാധാരണമാണെന്നു് നിനക്കറിയാമല്ലോ. ഞാനാ മതംമാറ്റക്കാരിലുൾപ്പെട്ടിരുന്നില്ല. ഈ ഏറ്റുപറച്ചിൽ പ്രഭാതത്തിന്റേതല്ല; സായാഹ്നത്തിന്റേതത്രെ. ഞാൻ ചെയ്തതു് ക്ഷമിക്കപ്പെട്ടുവാൻ പോകുന്നില്ല. മാപ്പു നൽകുവാൻ കഴിവുള്ളതുമല്ല. എന്റെ വർഗ്ഗജരായ ലക്ഷക്കണക്കിനാളുകൾ പട്ടിണികിടന്നപ്പോൾ ഞാൻ സുഖഭോഗത്തിൽ ജീവിച്ചു. എന്റെ വർഗ്ഗത്തിലുള്ള ആയിരക്കണക്കിനാളുകളെ പീഡിപ്പിച്ച ശക്തിയെയും അധികാരത്തെയും ഞാനനുകൂലിച്ചു. ഞാൻ ചെയ്ത കുറ്റങ്ങൾ അക്ഷന്തവ്യങ്ങൾ തന്നെ. എന്റെ മസ്തിഷ്ക്കത്തെയും നേട്ടങ്ങളെയും ബഹുമാനിക്കുവാനവർ തയ്യാറായല്ലോ എന്നു ഞാൻ ചിന്തിച്ചു. ഞാനവരെ പ്രീതിപ്പെടുത്തുവാൻ വളരെയേറെ പരിശ്രമിച്ചു. പക്ഷേ ആവശ്യമുള്ളിടത്തോളമില്ലെന്നു മാത്രം. അതുതന്നെ ഒരുവനെ ശിക്ഷിക്കുവാൻ മതിയായ കുറ്റമത്രേ. ഒരു ലക്ഷ്യത്തിനുവേണ്ടി സമരംചെയ്ത രക്തസാക്ഷിയല്ല ഞാൻ. എനിക്കൊരു ലക്ഷ്യം ഉണ്ടായിരുന്നുവെങ്കിൽ ഞാനതിനോടു് വഞ്ചന കാട്ടിക്കഴിഞ്ഞു. എന്റെ തെറ്റിനു തെല്ലൊരു പരിഹാരം ചെയ്യാൻ എനിക്കു കഴിഞ്ഞേക്കും —എന്റെ മരണത്താലല്ല; ഇന്നു രാത്രി ഞാൻ വധിക്കുവാൻ പോകുന്ന മനുഷ്യന്റെ മരണത്താൽ.

'അയാളും ഒരു ലക്ഷ്യത്തിനുവേണ്ടി സമരം ചെയ്ത രക്തസാക്ഷിയല്ല; എന്നിൽ ചില പ്രതികരണങ്ങളുളവാക്കുവാനയാൾക്കു കഴിഞ്ഞുവെങ്കിലും അയാളൊരു സുപ്രധാനനായ മനുഷ്യനല്ലെന്നെനിക്കറിയാം. എന്നെ മുക്കിക്കൊല്ലുവാൻ ശ്രമിച്ചതയാളാണെങ്കിലും എന്നെ നശി

പ്പിക്കുവാൻ ശ്രമിക്കുന്ന ശക്തിയുടെ അപ്രധാനനായ ഒരു പ്രതിനിധി മാത്രമാണയാൾ. അയാൾ സാത്താനല്ല. പ്രത്യുത സാത്താനുവേണ്ടി പണിയെടുക്കുന്ന, സാത്താന്റെ പ്രവർത്തനരീതിയുള്ള, ഒരുവനത്രേ. ഞാൻ അയാളെ വെറുക്കുന്നില്ല. അയാളോടുള്ള വെറുപ്പിന്റെ അതേ പരിമാണത്തിൽത്തന്നെ അയാളോടെനിക്കാദരവുമുണ്ട്. എന്റെ കരങ്ങളാൽ അയാൾ ഒരു ബലിമൃഗമെന്നോണം വധിക്കപ്പെട്ടം. ഇതാണ് നിന്റെ മുമ്പിൽ വിവരിക്കുവാനുള്ള കാര്യമായി ഞാൻ പരിഗണിക്കുന്നത്.

'എന്റെ സ്വാഭാവികമായ പ്രകൃതത്തിനെതിരായി, യാതൊരു പകയുമെന്നെയ്യ, ഞാനിയാളെ വധിക്കുന്നതിന്റെ കാരണം ഞാനീ പ്രവൃത്തിയിലൂടെ തിന്മയുടെ തത്വത്തെ നശിപ്പിക്കുന്നുവെന്നതാണ്. നിരായുധരായ ജനതതി —ഞാൻ മുമ്പു പറഞ്ഞ പ്രതിരോധരഹിതമായ ഭരിപക്ഷം—വിപ്ലവം ഉണ്ടാക്കുവാൻ പ്രാപ്തരല്ല. എന്തെന്നാൽ യന്ത്രത്തോക്കുകൾക്ക് എതിരായി നഗ്നമുഷ്ടികളുമായി സമരംചെയ്യുവാൻ മനുഷ്യർ മടിക്കുക സ്വാഭാവികമാണ്. കൂടാതെ ഭീകരതയുടെ മഹാപ്രഭുക്കൾ ശ്രദ്ധാലോചനകളെ എങ്ങനെ തടയാമെന്നും ചരിത്രപരമായ സന്ദേശത്തിലും അനിവാര്യതയിലും ശക്തിയിലും അധിഷ്ഠിതമായ ഒരു വിപ്ലവപ്രസ്ഥാനമാകുന്നതിനുമുമ്പ് ഏതു പ്രസ്ഥാനത്തെയും എങ്ങനെ നശിപ്പിക്കാമെന്നും അറിയാവുന്നവരാണ്. പക്ഷേ ഒരു ജനതയ്ക്കു കഴിയാത്ത ഒന്നോ രണ്ടോ കാര്യങ്ങൾ ഒരു വ്യക്തിക്കു ചെയ്യുവാൻ കഴിഞ്ഞേക്കും. ഇക്കാലത്ത് അതു ചെയ്യുവാൻപോകുന്ന ഒരു മനുഷ്യനാണ് ഞാൻ. പക്ഷേ ഞാൻ ചെയ്യുവാൻപോകുന്ന കാര്യമെന്താണ്?

'വദാസിന്റെ മരണം ഒരു താക്കീതായിരിക്കും. ജനങ്ങൾ ചിന്തിക്കുമെന്ന ഭയത്താൽ അവരതിന്റെ കാരണം രഹസ്യമായി വെച്ചേക്കും. പക്ഷേ അവർ അതു് അറിയും. അരംഭത്തിനിതു് ധാരാളം മതിയാവും. തങ്ങളും നശിപ്പിക്കപ്പെട്ടമെന്ന് അവർ മനസ്സിലാക്കും. തങ്ങളുടെ ഭരണകൂടം സ്നേഹത്തിലും പ്രത്യാശയിലും അധിഷ്ഠിതമല്ലെന്നും

നേരെമറിച്ച് വെറുപ്പ്, വിദ്വേഷം, ഭീകരത എന്നിവയുടെ മേലാണ് നിർമ്മിച്ചിരിക്കുന്നതെന്നും അവർ മനസ്സിലാക്കും. വദാസ് എനിക്കൊരു മനുഷ്യനല്ല; പ്രത്യൂത പ്രതീകമത്രേ. അയാളുടെ മരണത്തിനും പ്രതീകാത്മകമായ ഒരർത്ഥമുണ്ട്.

'സാമ്പാർഗ്ഗികസിദ്ധാന്തങ്ങളുടെ അടിസ്ഥാനത്തിൽ എന്റെ പ്രവൃത്തി വിലയിരുത്തേണ്ടതില്ല. താമസിച്ചെങ്കിലും എന്നിലുളവായ ഒരു വികാരമാണ് ഈ പ്രവൃത്തിക്ക് പ്രചോദനം എന്നു ഞാൻ പറഞ്ഞുകഴിഞ്ഞു. ആയിരക്കണക്കിനു നിരപരാധികളുടെ വധത്തിനു വദാസിന്റെ മരണം കാരണമാകുന്നുവെങ്കിൽ ഞാൻ തെറ്റുകാരനാണ്. എന്നിരുന്നാലും എന്നെങ്കിലും അവരീഭരണത്തിന്റെ ബലിമൃഗങ്ങളായിത്തീരേണ്ടവരാണ്. അതു സംഭവിക്കാതിരിക്കണമെങ്കിൽ ലോകത്തിന്റെ സ്വതന്ത്രവും സന്തുഷ്ടവും ശക്തികൂടിയതുമായ ഭാഗം അതിന്റെ പ്രവർത്തനം ത്വരിതപ്പെടുത്തണം.

'ജോർജ്ജ്, ഞാൻ ചില വാക്കുകൾകൂടി ഈ കത്തിലുൾപ്പെടുത്താതിരുന്നാൽ ഇതു് അപൂർണ്ണവും അർത്ഥശൂന്യവുമായ ഒന്നാണ്.

'ഞാൻ ജീവിക്കുന്ന ഈ ലോകം ഭ്രാന്തമാണോയെന്ന കാര്യത്തിൽ എനിക്കു നിശ്ചയമില്ലെന്നു ഞാൻ പറഞ്ഞുവല്ലോ. അതു പൂർണ്ണമായും തെറ്റാണ്. ഇതു ഭ്രാന്തുപിടിച്ചതാണ്. ഭ്രാന്തന്മാരുടെ ലോകമാണിതു്. അവരുടെ താക്കികമായ വിശദീകരണവും ഭാവിയെ സംബന്ധിച്ച അവരുടെ ദർശനവും ഭ്രാന്തന്മാർക്കുപോലും ഭ്രാന്തു നിറഞ്ഞതായി തോന്നുന്ന തരത്തിലുള്ളതാണ്. എന്റെയീലോകം ഭ്രാന്തു നിറഞ്ഞതു മാത്രമല്ല; ദുഷ്ടവുമത്രേ. ഇതു തിന്മയുടെ ലോകമത്രേ.

'മൂലമായ തെറ്റിനുള്ള ഈശ്വരന്റെ ശിക്ഷയായിരിക്കാം ഇതു്. പക്ഷേ ഈ ലോകത്തിൽ നിർമ്മാണത്തെക്കാൾ നശീകരണവും സൃഷ്ടിയെക്കാൾ സംഹാരവും സത്യത്തെക്കാൾ (മാനുഷികവും ദൈവികവുമായ ഒരു സത്യം) അസത്യവും മനുഷ്യനെ സന്തുഷ്ടനാക്കുന്നതിനെക്കാൾ

പീഡിപ്പിക്കുന്നതും നന്മയെ സേവിക്കുന്നതിനെക്കാൾ തിന്മയെ സേവിക്കുന്നതും അനായാസകരമാണ്.

'എന്റെ കുട്ടീ, എന്നെ നശിപ്പിച്ച ഈ ദുഷ്ടകീടത്തിന്റെ ഉപദ്രവത്തിൽനിന്ന് വിമുക്തി—താരതമ്യേന—നേടിയവനാണ് നീ. നിന്റെ ഏറ്റവും വലിയ കടമ ഇതിന്റെ ഉപദ്രവത്തിൽനിന്ന് നിന്നെയും മുഴുവൻ ലോകത്തെയും സ്വതന്ത്രമാക്കുകയാണ്. എന്നെ സംബന്ധിച്ചിടത്തോളം സമയം വളരെ വൈകിപ്പോയി. കൊച്ചുടോണിക്കു വേണ്ടിയും ലോകത്തിലെ എല്ലാ കൊച്ചുടോണിമാർക്കു വേണ്ടിയും സമയം അവശേഷിക്കുന്നുണ്ട്. അതനുസരിച്ചു ചെയ്യുവാൻ ഞാനപേക്ഷിക്കുന്നു.

'ഇതൊരു നീണ്ട കത്താണ്. എന്തോ ചില കാര്യങ്ങൾ വിട്ടുപോയതുപോലെ എനിക്കിപ്പോഴും തോന്നുന്നുണ്ട്. ഞാനെത്രമാത്രം ക്രൂരമായി വധിക്കപ്പെട്ടാലും ശാന്തനായി, ആത്മാവിന്റെ ദാഹത്തെ തൃപ്തിപ്പെടുത്തിക്കൊണ്ടാണ് ഞാൻ മരിക്കുന്നതു്. അതിനു കാരണം നിങ്ങളുടെ ജീവിതം സന്തുഷ്ടവും സമ്പൂർണ്ണവുമാണെന്നെനിക്ക് ബോദ്ധ്യമുള്ളതാണ്. എന്റെ പരാജയം നിങ്ങളുടെ വിജയപാതയിൽ നിനക്ക് നന്മവരുത്തട്ടെ.

'എന്റെ കുട്ടീ ഞാൻ നിന്നെ സ്നേഹിക്കുന്നു,
നിന്റെ പിതാവു്.'

അയാൾ ആ കത്തുമടക്കി രാവിലെ തനിക്കു് ജോജ്ജിൽനിന്നു വന്ന കത്തിന്റെ കവറിലാക്കി ഒട്ടിച്ചു. തന്റെ മേൽവിലാസം കവറിന്റെ പുറത്തുനിന്നു് വെട്ടിക്കളഞ്ഞിട്ടാസ്ഥാനത്തു് അയാൾ ജോർജ്ജിന്റെ മേൽവിലാസം എഴുതി. എഴുനേറ്റുനിന്നു് ആ കവർ തന്റെ കീശയിലാക്കിയിട്ടയാളിരുന്നു. ഒരു നിമിഷം തന്റെ കണ്ണുകളടച്ചുകൊണ്ടയാൾ സന്തുഷ്ടിയും ഉന്മേഷവും നിറഞ്ഞ ഒരു വികാരത്തിനു സ്വയം വിധേയനായി.

യൗവ്വനകാലത്തു് ബാർബാറായെ കണ്ടുമുട്ടുകയും അവളോടൊപ്പം ദാമ്പത്യജീവിതം നയിക്കണമെന്നയാൾ നിശ്ചയിക്കുകയും ചെയ്തപ്പോൾ അയാൾക്കുണ്ടായ അതേ വികാരം തന്നെയായിരുന്നു ഇപ്പോഴും. "മാർട്ടിൻസിഡ്ഡാ

ന്തം'' എന്ന പേരിൽ അറിയപ്പെട്ടന്ന, മാർട്ടിനെ ലോകപ്രസിദ്ധനായ ഒരു ഊജ്ജതന്ത്രജ്ഞനാക്കിയ, ശാസ്ത്രീയതത്വം കണ്ടുപിടിച്ച നിമിഷത്തിലും ഇപ്പോഴുള്ളതിനോട്ട് സദൃശമായ ഒരു വികാരം അയാളെ കീഴടക്കിയിരുന്ന. തന്റെ മാംസരക്തങ്ങളുടെ പ്രതിബിംബമായ ജോജ്ജ് തൊട്ടിലിൽ കിടക്കുന്നതാദ്യം കണ്ട നിമിഷവും ഇതേ വികാരം തന്നെ അയാളെ സ്പർശിച്ചിരുന്ന. ഉപരോധം അവസാനിച്ചുവെന്നും താനതിനെ അതിജീവിച്ചുവെന്നും അയാൾക്ക് ബോദ്ധ്യമായപ്പോഴും ഈ വികാരത്തിന്റെ സാമീപ്യം അയാൾക്കനുഭവപ്പെട്ടിരുന്ന. അയാളുടെ ജീവിതത്തിന്റെ സുപ്രധാനങ്ങളായ എല്ലാ മഹത്സന്ദർഭങ്ങളിലും ഈ വികാരം അയാൾക്കുണ്ടായിട്ടുണ്ട്.

ഇപ്പോഴും അതേ വികാരംതന്നെ. താൻ നടത്തുന്ന കൊലയും വരിക്കുന്ന മരണവും വ്യർത്ഥമാകയില്ലെന്നു മാർട്ടിനു തോന്നി.

9

താൻ സ്വന്തകൈകളിലേക്ക് നോക്കിക്കൊണ്ടിരിക്കുവാൻതുടങ്ങിയിട്ട് കുറെനേരമായെന്ന വസ്തുത അൽപം വിഷമതയോടുകൂടി മാർട്ടിൻ മനസ്സിലാക്കി. അവ ബലമുള്ളവതന്നെ. ടെന്നീസ്റാക്കറും വാളും തൂഴയും ഹോക്കിസ്റ്റിക്കും ഉപയോഗിക്കുവാൻ പരിശീലിച്ച ഒരു കായികാഭ്യാസിയുടെ കരങ്ങളാണവ. പക്ഷേ ഒരായുധമെന്നോണം ഉപയോഗിക്കപ്പെടുവാൻ അവ പര്യാപ്തമാകുമോ? മേശപ്പുറത്തു് വിശ്രമിച്ചിരുന്ന അയപുറാ അവസ്ഥയിലും അവ ഉറപ്പുള്ളതും അവയുടെ പേശികൾ കരുത്തുള്ളതുമായി മാർട്ടിനു തോന്നി. വദാസിനെപ്പോലെ അതിബലവാനായ ഒരു മനുഷ്യനെപ്പോലും ശ്വാസംമുട്ടിച്ചു കൊല്ലുവാൻ അവ ബലമുള്ളതാണു്. പക്ഷേ അയാൾ സഹായത്തിനുവേണ്ടി നിലവിളിച്ചേക്കാം. അയാളുടെ അംഗരക്ഷകർ മുറിയിലേക്കു പാഞ്ഞെത്തി മാർട്ടിനെ വെടിവെച്ചോ അടിച്ചോ കൊന്നേക്കാം. അതുകൊണ്ടു തരക്കേടില്ല. പക്ഷേ വദാസ് രക്ഷപ്പെട്ടാലോ?

തനിക്കൊരായുധം വേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. ഒരു തോക്കു കിട്ടുവാൻ യാതൊരു നിർവാഹവുമില്ല. കമ്യൂണിസ്റ്റുകാർ അധികാരം പിടിച്ചെടുത്തപ്പോൾ എല്ലാ പൌരന്മാരെയും നിരായുധരാക്കി. മാർട്ടിൻ വിലകൂടിയതും ഇരട്ടക്കുഴലുള്ളതുമായ വെല്ലിംഗ്ടൺ ഷോട്ഗണ്ണുകളും രണ്ടു വിലയേറിയ ഇംഗ്ലീഷ് പിസ്റ്റളുകളും ഒരു റിവാൾവറും സർക്കാരിൽ ഏല്പിക്കേണ്ടിവന്നു. ബട്ലർ ജോസഫിനും ഡ്രൈവർ ബെറീസിനും ഓരോ തോക്കു കണ്ടേക്കാം. അവർ പോലീസുകാരന്മാരാണല്ലോ. അവരിലൊരുവനെ എന്തെങ്കിലും കാരണംപറഞ്ഞു പുറത്തേക്കയച്ചിട്ട് അവരുടെ മുറികളിൽ തപ്പിയാൽതന്നെ അവ തനിക്കു കിട്ടിയേ

ല്ലെന്നുവരാം. കിട്ടിയാൽതന്നെ അവരതു പെട്ടെന്നുതന്നെ കണ്ടുപിടിച്ചു് കഴപ്പുമുണ്ടാക്കും. അതിവേഗത്തിൽ പാഞ്ഞെത്തുന്ന പോലീസ് തന്നെ കീഴടക്കും.

റിവാൾവറിനേപ്പറ്റി ചിന്തിക്കുന്നതുകൊണ്ടു് യാതൊരു പ്രയോജനവുമില്ല. എന്നാൽ തനിക്കൊരായുധം വേണം—മാർട്ടിൻ വിചാരിച്ചു.

ഓൾഗാ പോയിക്കഴിഞ്ഞിരിക്കണമിപ്പോൾ. മറ്റുള്ളവർ ഇവിടെ ചുറ്റിക്കറങ്ങുന്നുണ്ടാവും. ഏതായാലും തനിക്കവിടെനിന്നുതന്നെ ഒരായുധം കണ്ടെടുത്തേ തീരൂ.....

കതകു് തള്ളിത്തുറക്കപ്പെട്ടു. 'ഉരുക്കുമുഷ്ടി'യെന്ന പേരുള്ള മനുഷ്യൻ വാതിൽക്കൽ നിൽക്കുന്നതു് മാർട്ടിൻ കണ്ടു. അയാൾ പരുങ്ങിയമട്ടിൽ പറഞ്ഞു. "ഓ, ഞാൻ വ്യസനിക്കുന്നു, സ. പ്രഫസർ. നിങ്ങളിവിടെ ഉണ്ടായിരിക്കുമെന്നു് ഞാൻ കരുതിയില്ല."

"അതിനെന്താ, സ. ലഫ്റ്റനന്റു്?" മാർട്ടിൻ ഹാർദ്ദസ്വരത്തിൽ പറഞ്ഞു. താൻ സ്ഥലം വിട്ടിട്ടില്ലെന്നതു് ആ സ്ഥലത്തെ സുരക്ഷിതത്വക്കുപ്പു് ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാക്കറിയാമെന്നതു് തീർച്ചയാണു്. "അകത്തുവരൂ. നിങ്ങൾക്കെന്താണു വേണ്ടതു്?"

"ഒന്നും വേണ്ടാ. ഞാനരമണിക്കൂറായി എന്റെ മേശപ്പുറത്തില്ലായിരുന്നു." അയാൾ ക്ഷമ ചോദിക്കുന്നമട്ടിൽ പറഞ്ഞു. "രാത്രി ജോലിചെയ്യേണ്ടയാൾ ചാർജ്ജെടുത്തു. ഞാൻ സ്ഥലം വിട്ടന്നതിനുമുമ്പൊന്നു് നോക്കിയേക്കാമെന്നു കരുതി വന്നതാണു്."

"അതു ശരി."

"എല്ലാ സ്ഥലത്തും രണ്ടു പ്രാവശ്യം നോക്കുന്നതു് നല്ലതാണല്ലോ." അയാൾ സ്വയം നീതീകരിക്കുവാൻ ശ്രമിച്ചു.

"കരുതൽ അധികമായിപ്പോയെന്നു വരില്ല." മാർട്ടിൻ പറഞ്ഞു. "എല്ലാം ശരിയായിരിക്കുന്നല്ലോ, അല്ലേ?" താൻ കരുതലോടെ പെരുമാറണമെന്നു മാർട്ടിൻ വിചാരിച്ചു. താൻ സംശയങ്ങളൊന്നുംതന്നെ ഉളവാക്കിക്കൂടാ. മാർട്ടിൻ ഫ്ട്ടോയെ നോക്കി പുഞ്ചിരിതൂകി. "എനിക്കു

വീട്ടിലേക്കു പോകണമെന്നുണ്ട്". എന്നാൽ എനിക്കിവിടെ കുറെ ജോലിചെയ്യുതിക്കാനുണ്ട്....." ഒരു ഫയൽ തന്റെയടുത്തേക്കു നീക്കിവെച്ചിട്ടയാൾ തുടർന്നു: "ജോലി പൂർത്തിയാക്കിയെന്ന ഒരു ബോദ്ധ്യം ഒരിക്കലും തോന്നുന്നില്ല."

'ഉരുക്കുമുഷ്ടി' പൊള്ളയായ ഒരു ചിരി പുറപ്പെടുവിച്ചു. "അതാണു് ശാസ്ത്രത്തിന്റെ നില, സ. പ്രൊഫസർ. നിങ്ങളെ ശല്യപ്പെടുത്തിയതിൽ ഖേദിക്കുന്നു. ഞാനിതിലേ കടന്നുപ്പോൾ സെക്രട്ടറിയുടെ മുറിയിൽ ആരെയും കണ്ടില്ല. ഞാൻ വിചാരിച്ചതു്....." അയാളുടെ സ്വരം ബഹുമാനനിർഭരമായിരുന്നു.

"നിങ്ങൾ നിങ്ങളുടെ കടമനിർവഹിക്കയായിരുന്നു."

"ഞാൻ പോകുകയാണെന്നവിവരം അറിയിച്ചുകൊള്ളട്ടെ." ഫ്യൂട്ടോ പറഞ്ഞു. സൈനികരീതിയിൽ അഭിവാദനം നൽകിയിട്ട് അയാൾ പറഞ്ഞു. "സ്വാതന്ത്ര്യവും ശാന്തിയും."

"ഗുഡ് നൈറ്റു്." മാർട്ടിൻ പ്രത്യഭിവാദനം നൽകി.

താൻ ശ്രദ്ധിക്കപ്പെട്ടകയാണു്. ഒറ്റയ്ക്കായപ്പോൾ മാർട്ടിൻ ആത്മഗതം ചെയ്തു. താൻ കൂടുതൽ ശ്രദ്ധാലുവായിരിക്കണം. എങ്കിലും തനിക്കൊരായുധംവേണം.

വളരെനേരത്തെ ഗാഢചിന്തയ്ക്കുശേഷം അയാൾ തന്റെറ മേശയ്ക്കുള്ളിൽ കടലാസുകളടുക്കിവച്ചു് ഡ്രോ അടച്ചു. ഓൾഗായുടെ മുറിയും അതിനടുത്തുള്ള സമ്മേളനഹാളും കടന്നയാൾ തന്റെറ അസിസ്റ്റന്റുകളുടെ മുറിയിലെത്തി. അവരെല്ലാം സ്ഥലം വിട്ടിരുന്നു. അയാൾ ലാബറട്ടറിയുടെ കതകു തുറന്നപ്പോൾ കായബലത്തിൽ സുപ്രസിദ്ധനായ ഒരു ലാബറട്ടറി ജോലിക്കാരൻ കാലും പിണച്ചു കസേരയിലിരിക്കുകയായിരുന്നു. അയാൾ ചാടിയെഴുന്നേറ്റു.

'കരുത്തു മനുഷ്യൻ' മാർട്ടിൻ ചിന്തിച്ചു.

"ഇരുന്നോളൂ. ഞാനൊരു കാര്യം നോക്കുവാൻ വന്നതാണു്."

"എനിക്കു വല്ല സഹായവും ചെയ്യാൻ കഴിയുമോ സ. പ്രൊഫസർ?"

"വേണ്ടാ, നന്ദി. മുമ്പിരുന്നതുപോലിരുന്നു വിശ്രമിക്കൂ."

"ഞാൻ വ്യസനിക്കുന്നു, സ. പ്രഫസർ. ഇവിടെ മറ്റാരുംതന്നെയില്ല. എനിക്കല്പം വിശ്രമിക്കാമല്ലോയെന്നു ഞാൻ ചിന്തിക്കുകയായിരുന്നു. ഇന്നു രാവിലെ മുതൽ ഞാൻ ജോലിചെയ്യുകയാണു്." അയാളുടെ സ്വരത്തിൽ കുറെബോധം സ്ഫുരിച്ചിരുന്നു.

'നിങ്ങളെല്ലാംതന്നെ അടിമകളാണു്.' സ്വയം ഇപ്രകാരം കരുതിയിട്ടയാൾ പറഞ്ഞു. "ഇരുന്നു വിശ്രമിച്ചോളൂ." അയാൾ ലാബറട്ടറിയിലേക്കു നടന്നു് അതിന്റെ ഉപകരണശാലയിലെത്തി. അവിടെനിന്നയാൾക്കു് ഒമ്പതിഞ്ചു നീളമുള്ള ഒരു തമരു കിട്ടി. ഘനം കുറഞ്ഞ ലോഹങ്ങളെ തുളയ്ക്കുവാനുതകുന്നവിധം വിശേഷതരമായ ഒരു മുനയും അതിനുണ്ടായിരുന്നു. ക്രോം സ്റ്റീലിനാൽ നിർമ്മിക്കപ്പെട്ട ആ ആയുധം ഊർജ്ജതന്ത്രവിഭാഗത്തിൽ നിന്നു ലഭിക്കാവുന്ന ഭേദപ്പെട്ട ഒന്നായിരുന്നു. അത്ര നന്നാണെന്നു പറഞ്ഞുകൂടാ. പക്ഷേ കഴിവുള്ള കരങ്ങളിൽ നല്ല ഒരായുധംതന്നെ. കഴിവുള്ള കരങ്ങൾതന്നെ അതുപയോഗിക്കുകയും ചെയ്യും.

അയാളതു് കോട്ടിന്റെ കീശയിലേക്കു തള്ളി. അതിരുന്നസ്ഥാനത്തു് ഒരു അരം എടുത്തു വച്ചു. ആ മുറിയുടെ കതകു ചാരിയിട്ടയാളാ ബഞ്ചിലിരുന്നു് വൈദ്യുത ചൂളയുടെ സ്വയം പ്രവർത്തിക്കുന്ന യന്ത്രത്തിനു ചലനം നൽകി. അവിടെ വച്ചിരുന്ന ബുക്കിൽ ചില വാക്കുകൾ കുറിച്ചതിനുശേഷം അയാൾ പുറത്തേക്കു നടന്നു.

ലാബറട്ടറിയിൽ മാർട്ടിനെത്തിയ ഉടനെ അവിടെ നിന്നിരുന്ന ജോലിക്കാരൻ ചാടിയെഴുന്നേറ്റു. "ഞാൻ നാലാം നമ്പർ ചൂളയിൽ ഒരു കുറിപ്പു വച്ചിട്ടുണ്ടു്." മാർട്ടിൻ ഔദ്യോഗിക ഭാവത്തിൽ പറഞ്ഞു. "നിയന്ത്രണസാ

മഗ്രിയുടെ ഊഷ്മാവു് 1600 ഡിഗ്രിയിൽ നിന്നും 2100 ഡിഗ്രിയിലേക്കുയർത്തി. നിങ്ങളെപ്പോൾ വീട്ടിൽപോകും?''

''പാതിരാത്രിയിൽ സ. പ്രൊഫസർ.''

''നിങ്ങൾക്കു പകരം ചാർജ്ജെടുക്കുന്ന ആളിനോടീ മാറ്റത്തെക്കുറിച്ചു് പറയണം. അതിനുശേഷം വരുന്നയാളിനോടു് അയാളും പറയണം. ഞാൻ പ്രവർത്തനോഷ്മാവു് 500 ഡിഗ്രി വർദ്ധിപ്പിച്ചിട്ടുണ്ടു്. കായ്യും ശരിക്കും വ്യക്തമായോ?''

''ഉവ്വു്, സ. പ്രൊഫസർ.'' അയാൾ ബഹുമാനം സ്ഫുരിക്കുന്ന ഭാവത്തോടെ മാർട്ടിനെ നോക്കി.

'അക്കായ്വും ശരിയായി' മാർട്ടിൻ സ്വയം വിചാരിച്ചു, 'എനിക്കൊരായുധവും കിട്ടി.'

ഇരുളും ശൂന്യതയും നിറഞ്ഞ മുറികളിലൂടെ തന്റെ ആഫീസിലേക്കു നടന്നുപോകുമ്പോൾ അയാളുടെ വിരലുകൾ ആ തമരിനെ കീശയിൽ വച്ചു സ്പർശിച്ചിരുന്നു. പെട്ടെന്നയാൾ നിന്നു. സെമിൻഡോക്കിലെ കായിക പരിശീലനക്ലാസ്സുകളിൽ കഠാരി ഉപയോഗിക്കുന്നതെങ്ങനെയെന്നു് വിദ്യാർത്ഥികളെ പഠിപ്പിച്ചിരുന്നു. ഉയരം കുറഞ്ഞ, കർക്കശഭാവം സ്ഫുരിക്കുന്ന മുഖത്തോടുകൂടിയ ആ പരിശീലകനെ മാർട്ടിനോർത്തു. യുദ്ധത്തിനുമുമ്പു് യൂറോപ്പിലെ വിവിധരാജ്യങ്ങളിൽ കമ്യൂണിസ്റ്റുപാർട്ടിക്കുവേണ്ടി അയാൾ വളരെക്കാലം പണിയെടുത്തിരുന്നു. ഈ തമരിനോടു സാമ്യമുള്ള ഒരു കഠാരിയുമായി അയാൾ ആയുധധാരിയായ ഒരു സെക്യൂരിറ്റി ഏജൻറിനെ നേരിട്ട രംഗം മാർട്ടിന്റെ അന്തർനേത്രങ്ങളുടെ മുമ്പിൽ ഒരു നിമിഷം തങ്ങിനിന്നു. അയാളുടെ ചെവിതുളയ്ക്കുന്ന ശബ്ദവും മാർട്ടിനോർത്തു. ''ഉന്നം നോക്കി—നീട്ടി—കുത്തി—തിരിയു!'' മാർട്ടിന്റെ ഉൾച്ചെവികളിൽ ആ ബീഭത്സ സംഗീതം നീണ്ടുനീണ്ടു പ്രതിധ്വനിക്കുന്നതായിരുന്നു. അയാൾ അന്ധകാരത്തെ നോക്കി പല്ലിളിച്ചു. അവിടെ നിന്നു പ്രയോജനമുള്ള ഒരു കായ്യമെങ്കിലും പഠിക്കാൻ കഴിഞ്ഞു എന്നയാൾ ചിന്തിച്ചു

മുറിയിൽ മടങ്ങിയെത്തിയ മാർട്ടിൻ നാലു വശ

ത്തേക്കും തന്റെ കണ്ണുകൾ പായിച്ചു. ഇവിടെ ഇനി യൊരിക്കലും തനിക്കു് ചെയ്യുവാൻ ജോലിയില്ല. അയാൾ ആത്മഗതംചെയ്തു. ഇന്നത്തെ ജോലി കഴിഞ്ഞു..... ഒരു സുപ്രസിദ്ധ മാർച്ചിംഗ് ഗാനത്തിന്റെ പദങ്ങൾ അയാൾ സ്മരിച്ചു. അതെ. ഒരു നല്ല ദിനത്തിലെ ജോലി. പക്ഷേ അതു് യഥാർത്ഥമായും തീർന്നുവോ?

"ഭക്ഷ്യവിനോദവിശ്രമങ്ങൾ
നമുക്കി ധരണിയിലുണ്ടു്..."

വിനോദം! അതെ. 'ഉന്നം നോക്കി-നീട്ടി-കുത്തി-തിരിയൂ' നന്ദി. മഹാനായ സ. സ്റ്റാലിൻ!

അയാൾ വിറച്ചു. വീട്ടിൽ പോകണമോ? അവിടെ പോകേണ്ട യാതൊരു കാര്യവുമില്ല. ധൃതഗതിയിൽ കോട്ടും ഹാറും ധരിച്ചുകൊണ്ടയാൾ മുറിയിൽ നിന്നു നിഷ്ക്രമിച്ചു. ആ ഗോവണിയുടെ പടികൾ ഓരോന്നായി ഇറങ്ങി അയാൾ പ്രധാന വാതിൽക്കലേക്കു നടന്നു. അയാളുടെ ഗതി പൂമുഖത്തെത്തിയപ്പോൾ മന്ദമായി. ശ്രദ്ധിക്കണം. സംശയത്തിനിടകൊടുക്കരുതു്. അയാൾ കടന്നുപോയപ്പോൾ വരാന്തയിലെ പീഠത്തിലിരുന്ന സൈക്യൂരിറ്റി ഉദ്യോഗസ്ഥൻ എഴുന്നേറ്റു നിന്നു. സമയം ഏഴു മണി കഴിഞ്ഞു് അഞ്ചു മിനിറ്റായി.

പ്രധാന വാതിൽക്കലുള്ള ഒരു ബഞ്ചിലിരുന്ന ബെറീസ് മാർട്ടിൻ വരുന്നതുകണ്ടെഴുന്നേറ്റു് വാതിൽ ഒരു വശത്തേക്കു തുറന്നു. "സ. മാർട്ടിൻ" അയാൾ രഹസ്യഭാവത്തിൽ മൊഴിഞ്ഞു: "ആ കായ്യം ശരിയായി."

മാർട്ടിനൊന്നു ഞെട്ടുങ്ങി. "ഏതു കായ്യം?"

"രാവിലെ ഉണ്ടായ അപകടത്തിന്റെ കായ്യം." ബെറീസ് പറഞ്ഞു. "എനിക്കിപ്പോളൊരു കടലാസ് കിട്ടി. ഒരു പ്രത്യേക ദൂതനാണു് കൊണ്ടുവന്നതു്. യാതൊരു മേൽനടപടികളും എടുക്കുന്നില്ലെന്നതിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ആ കേസ്സു തീർന്നത്രേ. അതെന്റെ കുറ്റമാണെന്നതിൽ പറയുന്നില്ല. കേസ് തീർന്നെന്നു മാത്രം."

കെട്ടിടത്തിനെതിർവശത്തു് കിടന്നിരുന്ന കാറിനടുത്തവരെത്തി.

"നാം ഇപ്പോൾ എങ്ങോട്ടാണു് പോകുന്നതു് സ. മാർട്ടിൻ?" തന്റെ സീറ്റിലിരുന്നുകൊണ്ടു് ബെറീസു് ചോദിച്ചു.

നാടകം തുടങ്ങിക്കാണും. മാർട്ടിൻ ആലോചിച്ചു. പക്ഷേ പ്രഥമാങ്കത്തിന്റെ പ്രധാന ഭാഗങ്ങൾ എനിക്കു് കാണുവാൻ കഴിയും. ഇടയ്ക്കുള്ള വിശ്രമസമയം എട്ടര മണിക്കാണു്. ഒൻപതിനു വദാസിനെ കാണണം.

"നാടകശാലയിലേക്കു്" മാർട്ടിൻ മറുപടി നല്കി. "അവിടെയെത്തിക്കഴിഞ്ഞു് നിങ്ങൾക്കത്താഴം കഴിക്കുവാൻ പോകാം. ഒൻപതരമണിക്കു് പത്തു മിനിറ്റു മുമ്പു് നാട്യവേദിയുടെ അടുത്തെത്തിക്കാത്തിരുന്നാൽ മതി."

തന്റെ സീറ്റിൽ ചാരിക്കിടന്നുകൊണ്ടയാൾ ഒരന്യന്റെതെന്നപോലെ സ്വന്തം ആത്മാവിനെ പരിശോധിച്ചു. ശാന്തത അയാളിൽ പകരത്തക്കവിധം ഒരു സംതൃപ്തഭാവമാണതയാളിൽ ജനിപ്പിച്ചതു്. തനിക്കെന്താണു് വേണ്ടതെന്നും താനതെങ്ങനെ നേടുമെന്നും മാർട്ടിനറിയാമായിരുന്നു. ഈ ലോകത്തിൽ തന്റെ കർത്തവ്യം തുച്ഛമാണെന്നും താനതു് വിജയപൂർവം നിർവഹിക്കുമെന്നും വ്യക്തമായിരുന്നു. താൻ മകനെഴുതിയ കത്തയാൾ അവ്യക്തമായി അനുസ്മരിച്ചു. അതു് അയാളിലുണ്ടാക്കിയ വികാരം വൈരുദ്ധ്യത്തിന്റേതായിരുന്നു. അതെങ്ങനെ ജോർജ്ജിനെത്തിക്കുമെന്നയാൾക്കറിഞ്ഞുകൂടാ. ആ പ്രശ്നം പരിഹരിക്കുവാൻ അയാൾക്കു് കഴിഞ്ഞേക്കാം. ചിലപ്പോൾ അതു് കഴിഞ്ഞില്ലെന്നും വരാം. അയാൾ തന്റെ കണ്ടുപിടിത്തങ്ങളെപ്പറ്റി, പദ്ധതികളെപ്പറ്റി, അവയുടെ പുരോഗതിയെപ്പറ്റി, ചിന്തിച്ചു. ശിഥിലീകരണത്തിന്റേതോ അപൂർണ്ണതയുടേതോ ആയ വികാരങ്ങൾ അയാൾ ഒഴിവാക്കി. എല്ലാ കായ്ങ്ങളും ഭംഗിയായി പര്യവസാനിച്ച മട്ടിൽ കാണപ്പെട്ടു. ഭയവികാരത്തിൽ നിന്നും താൻ പൂർണ്ണവിമുക്തി നേടിയെന്ന വസ്തുത അയാൾ അത്ഭുതവും ചാരിതാർത്ഥ്യവും നിറഞ്ഞ ഭാവത്തോടെ മനസ്സിലാക്കി. താൻ ഇനിയൊ

രിക്കലും ഒന്നിനെയും ഭയപ്പെട്ടകയില്ല. പ്രയാസങ്ങളുണ്ടാകാം; വേദനാപൂർണ്ണമായ മരണം സംഭവിക്കാം; തന്റെ ഉദ്യമം പരാജയപ്പെട്ടുവെന്നും വരാം—പരാജയം പോലും. തന്റെ മനസ്സിന്റെ ചട്ടക്കൂട്ട് സാധാരണമായ മാനസികഭാവങ്ങൾക്കതീതമായി—ഒരു തലമുടിനാരിന്റെ വീതിയിലെങ്കിലും വ്യത്യസ്തമായ രീതിയിൽ—നിൽക്കുന്നുവെന്നയാൾ സംശയിച്ചു. പക്ഷേ അതങ്ങനെയായിരിക്കണം.

അയാൾ ജാലകത്തിന്റെ വെളിയിടമാറി സായാഹ്നത്തിന്റെ ശുദ്ധവും ശീതളവുമായ വായു ശ്വസിച്ചു. തെരുവിലേക്കയാൾ കണ്ണോടിച്ചു. താൻ മുമ്പു പലപ്പോഴും കണ്ടിട്ടുള്ള കാഴ്ചകൾ, തന്റെ ജീവിതത്തിലവസാനമായി കാണുന്ന ഈ അവസരത്തിൽ അവ തന്നിലുളവാക്കുന്ന പ്രതികരണം എത്ര തുച്ഛമാണെന്നു കണ്ട് അയാൾ ആശ്വസിച്ചു.

*　　*　　*　　*

അന്തോനി മാർട്ടിന്റെ ഭാര്യ ഇൻസ്റ്റിട്യൂട്ടിലറിയപ്പെടുന്നതിൽ കൂട്ടുതലായി കരോളാ ലോണ്ടെയുടെ ഭർത്താവു തീയററിൽ അറിയപ്പെട്ടിരുന്നു. വേദിയുടെ അടുത്തെത്തിയ കാറിനരികിലേയ്ക്ക് കാവൽക്കാരൻ പാഞ്ഞെത്തി.

"സ. പ്രൊഫസർ, ശാന്തിയും സ്വാതന്ത്ര്യവും! ഈ താലിയാക്ഷേത്രത്തിൽ നിങ്ങൾ വന്നിട്ട് വളരെക്കാലമായി. ശരിയാണ്, ഇക്കാലമത്രയും ഇതിന്റെ പൂർവകാല പുരസ്കർത്താക്കൾ വളരെ അപൂർവമായേ ഇവിടെ വരാറുള്ളു." അയാൾ ഖേദഭാവത്തിൽ പറഞ്ഞു.

ആ നാടകശാലയിലയാൾ ജോലി നോക്കുവാൻ തുടങ്ങിയിട്ട് വർഷങ്ങൾ നാല്പതായി. ഇക്കാലം മുഴുവൻ അയാളുടെ സ്ഥാനം നാട്യവേദിക്കടുത്തായിരുന്നു. അയാളുടെ മകനും മകളും പാർട്ടിയംഗങ്ങൾ ആയിരുന്നതിനാലാണ് ഭരണകൂടം അയാളെ ഉപദ്രവിക്കാതിരുന്നതു്. അവസാനം ആ വ്യവസ്ഥിതിയുടെ അഭിവാദനപദങ്ങളും

അംഗചലനങ്ങളും നിഷ്പ്രയാസം പ്രയോഗിക്കുവാനായാളും പരിശീലിച്ചു. പക്ഷേ അവ നാടകവേദിയുടെ അന്തരീക്ഷം പരിഗണിക്കുമ്പോൾ പൂർവാപരവിരുദ്ധമാണെന്നയാൾ കരുതിയിരുന്നു. സഹനടീനടന്മാരായി കഴിയുന്ന കാലംമുതൽ അയാൾ അറിഞ്ഞിരുന്ന വ്യക്തികളെ 'സഖാവേ'ന്നു വിളിക്കുവാനയാൾ തയ്യാറായില്ല. അവർ വിറയലോടും വിളർച്ചയോടുംകൂടി വേദിയിൽ പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ട കാലംമുതൽ—അയാളവരെ "പാവങ്ങളെ"ന്നാണു വിളിച്ചിരുന്നതു്—അയാൾക്കവരെ അറിയാമായിരുന്നു. തങ്ങളുടെ വിശ്വസ്തമിത്രമായി അവരയാളെ പരിഗണിച്ചിരുന്ന സന്ദർഭങ്ങളുമുണ്ടു്. അവരെ അയാൾ താലിയാക്ഷേത്രത്തിലെ പുരോഹിതനെന്നോ, പുരോഹിതയെന്നോ വിളിക്കുവാൻ മടിച്ചില്ല. പേരുകളുടെ ആദ്യപദംകൂട്ടി അയാൾ വിളിക്കാതിരുന്ന വ്യക്തികളെ മിസ്റ്റെറെന്നോ മിസ്സെന്നോ മിസ്സസെന്നോ ചേർത്തു വിളിച്ചിരുന്നു. മറ്റുള്ളവരുടെ കായ്ത്തിലാണെങ്കിൽ പിരിച്ചുവിടലിനെയോ ചിത്രവധത്തെയോ നേരിടുവാൻ കാരണമായേക്കാവുന്ന ചില സ്വാതന്ത്ര്യങ്ങൾ പ്രയോഗിക്കുവാൻ അയാൾ മുതിർന്നിരുന്നു. എന്നാൽ ആ ശാലയിലെ ഏറ്റവും തീക്ഷ്ണനായ കമ്യൂണിസ്റ്റിനും അയാളുടെ സ്വാതന്ത്ര്യങ്ങളിഷ്ടമായിരുന്നു. അയാളവിടെ നിലനിന്ന ജീവിതരീതിക്കൊരു വ്യത്യസ്തതയായിരുന്നു. പക്ഷേ നിരുപദ്രവിയായ ഒരു വൃദ്ധവിഡ്ഢിയായി അവരയാളെ പരിഗണിച്ചു.

സംസാരത്തിൽ ധാരാളിയായ ആ വൃദ്ധനും മാർട്ടിനും ഒരു ചെറുമുറിയിൽ എത്തി. "ഉപക്രമരംഗം താങ്കൾ കാണാതിരുന്നതു് കഷ്ടമായിപ്പോയി, പ്രൊഫസർ. എന്തൊരു കരഘോഷമായിരുന്നു! എനിക്കതിവിടെനിന്നു കേൾക്കാമായിരുന്നു. സുവ്വരാഷ്ട്രീയനേതാക്കന്മാരും സംബന്ധിക്കുന്ന ഒരു യോഗം സെൻട്രൽ സ്റ്റോർട്സ് അറീനായിൽ നടക്കുന്നതുപോലെയായിരുന്നു." അയാൾ വളരെ സൂക്ഷ്മതയോടും പതിഞ്ഞ സ്വരത്തിലുമാണതു പറഞ്ഞതു്. ആ വിനോദപ്രയോഗങ്ങളിലൂടെ അയാളുടെ ഉള്ളിലുള്ള വെറുപ്പു് വ്യക്തമായിരുന്നു. "താങ്കൾ സ്വീക

രണമുറിയിലേക്കോ മിസ്സ് ലോണ്ടെയുടെ വസ്ത്രധാരണ മുറിയിലേക്കോ പോകുന്നതു?''

''എനിക്ക് രണ്ടു സ്ഥലത്തും പോകേണ്ടതില്ല.'' മാർട്ടിൻ പറഞ്ഞു. ''എനിക്കു നാടകത്തിന്റെ അല്പഭാഗം കാണണമെന്നുണ്ട്. ഞാൻ മാനേജരുടെ ബോക്സിൽ പോയി ഇരിക്കാം.''

''നന്നു''മാർട്ടിന്റെ അരികിലേക്കു ചാഞ്ഞുനിന്നിട്ട് അയാൾ പറഞ്ഞു. ''വിവരമുള്ള ഒരുവനെങ്കിലും കാണികളുടെ ഇടയിൽ കാണുമല്ലോ.''

രാത്രിയെല്ലുന്തോറും കാണികൾ വർദ്ധിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. നാടകശാല നിറഞ്ഞിരിക്കുവാൻ തക്കവണ്ണം അവിടെയെത്തുവാൻ ആജ്ഞാപിക്കപ്പെട്ട നിർഭാഗ്യവാന്മാരാണവർ. ഏതെങ്കിലും ഫാക്ടറിയിലെയോ മന്ത്രിസഭാമന്ദിരത്തിലെയോ ജോലിക്കാർ നാടകശാലയിലേക്കു മാർച്ചു ചെയ്യുവാൻ ഭരണകൂടം ഓരോ ദിവസവും കല്പിച്ചിരുന്നു. ദുഃഖിതരും ക്ഷീണിതരും മുഷിഞ്ഞവരുമായ ആ ''പ്രേക്ഷകർ'' നാടകം തീരുന്നതുവരെ അവിടെ കഴിഞ്ഞുകൂട്ടുകയായിരുന്നു.

താലിയാക്ഷേത്രത്തിൽ കാലംവരുത്തിയ മാറ്റങ്ങൾ ഇവ മാത്രമായിരുന്നില്ല. യവന സംസ്കാരത്തിന്റെ പ്രതിബിംബങ്ങളേക്കാൾ ആധുനിക ശില്പങ്ങൾക്കായിരുന്നു അവിടെ പ്രാധാന്യം കല്പിക്കപ്പെട്ടിരുന്നതു്. അതിന്റെ പ്രവേശനദ്വാരത്തിന്റെ അന്തരീക്ഷം ഒരു നാടകശാലയുടെതിനേക്കാൾ ഫാക്ടറിയുടെയോ ആഫീസിന്റെയോ പ്രതീതിയാണു് ജനിപ്പിച്ചിരുന്നതു്. കാവൽക്കാരന്റെ മുറിയിൽ ഒരു സെക്യൂരിറ്റി ഉദ്യോഗസ്ഥനാണു് സ്ഥാനം പിടിച്ചിരുന്നതു്. താലിയായുടെയും മറ്റും പ്രതിമകൾ നീക്കം ചെയ്യപ്പെട്ടുകയും തൽസ്ഥാനത്തു് ശോകവും പ്രസന്നതയും ഒരേസമയം ഒരേവ്യക്തിയിൽ പ്രതിഫലിപ്പിക്കപ്പെട്ടുവെന്നു് ലോകപ്രസിദ്ധി നേടിയ സ്റ്റാലിന്റെ പൂർണ്ണകായപ്രതിമ സ്ഥാപിക്കപ്പെട്ടുകയും ചെയ്തിരുന്നു. അതുപോലെതന്നെ ഉല്ലാസത്തിന്റെ അന്തരീക്ഷത്തിനു പകരം സംശയവും ഭയവും നിറഞ്ഞ ഒരന്തരീക്ഷം അവിടെ നിലനിന്നു.

വേദിക്കടിവശത്തുള്ള ഒരു ഭാഗത്തേക്ക് നയിക്കുന്ന ഗോവണിയിലേക്ക് മാർട്ടിൻ തിരിഞ്ഞപ്പോൾ തന്റെ ചെറുമുറിയിൽ നിന്നിറങ്ങിവന്ന സെക്യൂരിറ്റി ഉദ്യോഗസ്ഥൻ അയാളെ തടഞ്ഞു.

"ക്ഷമിക്കണേ, സഖാവേ. സ. വറീദി ചില അതിഥികളോടൊപ്പം കഴിയുകയാണ്. അദ്ദേഹത്തെ ശല്യം ചെയ്യരുതെന്നു പറഞ്ഞിട്ടുണ്ട്." കാവൽക്കാരന്റെ മുഖത്തു പ്രതിഫലിച്ച അമർഷം അയാൾ കണ്ടു.

"നിങ്ങളാഗ്രഹിക്കുന്നുവെങ്കിൽ" ഉദ്യോഗസ്ഥൻ അനുനയസ്വരത്തിൽ തുടർന്നു: "ഏതുവിധമെങ്കിലും നിങ്ങളുടെ കാര്യം സ. വറീദിയെ അറിയിക്കാം. നിങ്ങളുടെ പേരു?"

"പ്രൊഫസർ മാർട്ടിൻ." കാവൽക്കാരൻ കോപം നിറഞ്ഞ സ്വരത്തിൽ മറുപടി നൽകി. "മിസ് ലോണ്ടേയുടെ ഭർത്താവ്."

ആ വാക്കുകൾ ഉദ്യോഗസ്ഥനിൽ യാതൊരു ഭാവവ്യത്യാസവും ഉളവാക്കിയില്ല. അയാൾ തന്റെ മുറിയിലേക്കു മടങ്ങി ഫോൺ കൈയിലെടുത്തു.

മാർട്ടിന്റെ നേരെ തിരിഞ്ഞു വൃദ്ധൻ പിറുപിറുത്തു. "നിങ്ങളുടെ പേരു"! നിങ്ങളുടെ പേരു"! എന്തൊരു കഴുതയാണയാൾ! എന്തൊരപത്ഭവം! കൊലയാളികളേപ്പോലെയാണെല്ലാവരും" മാർട്ടിന് ഒരു നിമിഷം തന്റെ ഹൃദയചലനം നിന്നുപോയതുപോലെ തോന്നി. "മുകളിലേക്കു പോയി അല്പനേരം ഉപശാലയിൽ കാത്തിരിക്കൂ. ഉദ്യോഗസ്ഥൻ പറഞ്ഞു: "സ. വറീദി നിങ്ങളെ കാണാൻ വരും."

അയാൾ പറഞ്ഞതു ശരിയായിരുന്നു. മാർട്ടിൻ മുകൾത്തട്ടിലേക്കു നടന്നു. അയാൾ വേദിയുടെ താഴത്തെ തട്ടിൽ കാലുകുത്തിയ ഉടനെ വറീദി വാരത്തിലൂടെ പാഞ്ഞെത്തി. "അന്തോനീ" സന്തുഷ്ടിയും വിസ്മിഷ്ടവും കലർന്ന സ്വരത്തിൽ വറീദി ആരംഭിച്ചു. "ഗുഡ് നൈറ്റ്. നിങ്ങളിന്നു രാത്രിയിൽ വരുമെന്ന വിവരം എന്തുകൊണ്ടെന്നെ നേരത്തെ അറിയിച്ചില്ല? നിങ്ങളെ എവിടെയിരുത്ത

ണമെന്നെനിക്കറിഞ്ഞുകൂടാ. ഒരു മണിക്കൂർ മുമ്പെങ്കിലും നിങ്ങളെന്നെ വിവരം അറിയിച്ചിരുന്നുവെങ്കിൽ...''

''ഞാനാഫീസു വിട്ടവേളയിലാണീ വിചാരം ഉണ്ടായതുതന്നെ.'' തന്റെ നിരാശാഭാവം പ്രകടമാകാതിരിക്കുവാൻ അയാൾ ആഗ്രഹിച്ചു. ''ഇവിടെ ഒരു ഒഴിവുള്ള സീറ്റു കിട്ടാതിരിക്കയില്ലെന്നു ഞാൻ കരുതി...''

വ്യാകുലതയും താൻപോരിമയും ഒരേസമയം തന്നെ തന്റെ സ്വരത്തിൽ കലർത്തിക്കൊണ്ട് വറീദി പൊട്ടിച്ചിരിച്ചു. ''ശാലയിലെ മുഴുവൻ സീറ്റുകളും കൊടുത്തു കഴിഞ്ഞു. അന്നായുടെ ഭാഗം അഭിനയിക്കുന്ന കരോളായെ ആളുകൾ ആരാധിക്കുന്നു. സർക്കാരിനുള്ള സീറ്റുകൾ ഗോലോദ്കിനും കൂട്ടർക്കും നൽകിക്കഴിഞ്ഞു. സംവിധായകന്റെ സീറ്റുകൾ...ഓ അതാണല്ലോ ഏതോ മല മൂട്ടിൽനിന്നു വന്ന വെളുത്തുള്ളിനാറുന്ന ഒരു പ്രതിനിധി സംഘത്തിനു കൊടുത്തത്. പക്ഷേ ഞാനൊന്നു നോക്കട്ടെ—''

''നിങ്ങളുടെ സ്വന്തം സീറ്റുകളിലും അതിഥികളുണ്ടായിരിക്കണം'' മാർട്ടിൻ പ്രതിവചിച്ചു. ''പ്രഥമ അങ്കം തീരുന്നതുവരെ ഞാൻ പുറകിലെങ്ങാനും നിന്നുകൊള്ളാം. വിശ്രമവേളയിൽ ഞാൻ പോകുകയാണ്.''

''ശരി'' വിമ്മിഷ്ടത്തോടുകൂടി വറീദി സമ്മതിച്ചു. ''എന്റെ വകയായ സീറ്റുകളിൽ ചിലതു് ഒഴിഞ്ഞതാണു്. എനിക്കതിഥികളില്ല.....ഒരാൾമാത്രം''

''ഞാൻ ഒരുപക്ഷേ നിങ്ങളുടെ അതിഥിക്കൊരു ശല്യമായിരിക്കാം.''

''അതിഥി അഖിമോഫാണു്.''

''അഖിമോഫോ?'' മാർട്ടിൻ അറിയാതെതന്നെ അയാളിൽനിന്നൊരു പൊട്ടിച്ചിരി ഉയർന്നു. ''ഞങ്ങൾ സ്നേഹിതന്മാർ തന്നെയല്ലേ?''

വൈരുദ്ധ്യവൈവിദ്ധ്യങ്ങളുടെ മകുടോദാഹരണമായിരുന്നു വറീദി. ഒരു നടനെന്ന നിലയിൽ അയാൾ തികഞ്ഞ പരാജയമായിരുന്നു. ഒരു മനുഷ്യനെന്ന നിലയിൽ അയാൾ അവിശ്വസ്തനും സ്വാർത്ഥതയും അപകട

കരമാംവിധം ഉദ്ധതനുമായിരുന്നു. പക്ഷേ അയാളുടെ തരംതാണ ഹൃദയത്തിൽ പരാജയബോധമുണ്ടായിരുന്നു. പ്രകൃത്യാ അയാളൊരു "ഓന്ത്" ആയിരുന്നു. നൈമിഷിക ഭാവങ്ങൾക്കും താനഭിമുഖീകരിക്കുന്ന മനുഷ്യർക്കുമനുസൃത മായി സ്വന്തം നിറംമാറുന്നതിലയാൾ വിദഗ്ദ്ധനായിരുന്നു.

"അഖിമോഫ് ഒരു പന്നിയാണ്." വറീദി പിറുപിറുത്തു. "അയാളുടെ അഭിനയരീതി ഏഷ്യൻരീതിയിലുള്ളതും അപരിഷ്കൃതവുമാണ്."

വറീദിയുടെ അഭിപ്രായം അംഗീകരിക്കുവാൻ മാർട്ടിൻ തയ്യാറായില്ല. "ഏഷ്യ ഒരു വലിയ ഭൂഖണ്ഡമാണ്. സൈബീരിയാ അതിന്റെ ഒരു ഭാഗവുമാണ്."

"അതോനീ" വറീദി പിറുപിറുത്തു. അയാളുടെ മുഖം വിളറിയിരുന്നു. "എന്നെ തെറ്റിദ്ധരിക്കരുതേ. ഞാനതു നിങ്ങളെ മനസ്സിലാക്കുവാൻ വേണ്ടി സൂചിപ്പിച്ചതാണ്."

ഭയം! മാർട്ടിൻ ചിന്തിച്ചു. ഒരിക്കലതിനെ ജയിക്കാൻ കഴിഞ്ഞാൽ അതിനേറ്റായ വ്യാപകമായരീതികളെല്ലാം എത്രമാത്രം വ്യക്തമാകുന്നു. "വിഷമിക്കാതിരിക്കൂ." അയാൾ പിറുപിറുത്തു. "പക്ഷേ കരുതലോടെയിരിക്കണം."

വറീദിയുടെ മുഖം വീണ്ടും പ്രസന്നമായി. "നിങ്ങൾ തമാശ പറയുകയാണോ? മുമ്പോട്ട് നടക്കാം."

അഖിമോഫ് ബോക്സിന്റെ മുൻവശത്തുള്ള ഒരു കസേരയിൽ ഇരിക്കുന്നുണ്ടായിരുന്നു. കൈമുട്ടുകൾ അഴിവരിയിൽ ഊന്നിയും കരങ്ങൾകൊണ്ടു താടിയെ താങ്ങിയും നാടകവേദിയിൽ സംഭവിക്കുന്ന കാര്യങ്ങളിൽ അപഹൃതചിത്തനായിരുന്നിരുന്ന അയാളുടെ അരികിൽ കിടന്നിരുന്ന കസേരയിൽ മാർട്ടിൻ ചെന്നിരുന്നു.

"ഗുഡ്നൈറ്റ്" മാർട്ടിൻ പിറുപിറുത്തു.

അഖിമോഫ് ഞെട്ടിത്തിരിഞ്ഞു. തനിക്കടുത്തിരിക്കുന്നതാരാണെന്നു തിരിച്ചറിയാൻ അയാൾക്കൊന്നോ രണ്ടോ നിമിഷങ്ങൾ വേണ്ടിവന്നു. യാന്ത്രികമായ പ്രതിരോധചലനത്തോടുകൂടി അയാൾ പകുതിയെണീറ്റിട്ട്

ഇരുന്നു. അയാളുടെ കണ്ണുകൾ ഭയംകൊണ്ടു തുറിച്ചു പോയി. ശബ്ദം പുറത്തു വന്നില്ലെങ്കിലും അയാളുടെ വായ് തുറന്ന നിലയിൽത്തന്നെ ആയിരുന്നു. വളരെ വർഷങ്ങൾക്കുമുമ്പു ലണ്ടനിൽവെച്ചു് മാഡം തുസ്സോദിന്റെ മെഴുകുനിർമ്മാണശാലയിൽ കണ്ട ഒരു പ്രതിമയുടെ സാദൃശ്യം മാർട്ടിൻ അഖിമോഫിൽ ദർശിച്ചു. നികൃഷ്ടനായ ജന്തു! മാർട്ടിൻ ആത്മഗതം ചെയ്തു. ശുദ്ധപേടിത്തൊണ്ടൻ പുഴു! അയാളുടെ മുഖത്തു കാർക്കിച്ചു തുപ്പാൻ തോന്നിയ പ്രേരണ പ്രയാസപ്പെട്ടിട്ടാണു് മാർട്ടിൻ അടക്കിയതു്.

ഒട്ടവിൽ മുരടനക്കി കണ്ഠശുദ്ധി വരുത്തിക്കൊണ്ടു് അഖിമോഫ് പുഞ്ചിരിതൂകുവാൻ ശ്രമിച്ചു. "അന്തോനീ, നിങ്ങളെ കണ്ടതിൽ എനിക്കെത്രമാത്രം സന്തോഷമുണ്ടെന്നോ? എന്റെ സ്നേഹിതാ."

അന്നാകരീനീനാ വ്റോൺസ്കിയെ കാത്തിരിക്കുന്ന രംഗം അഭിനയിക്കുകയായിരുന്നു കരോളാ. തന്റെ വീട്ടിലെ വസ്ത്രധാരണമുറിയിൽ, നിലക്കണ്ണാടിയുടെ മുമ്പിൽ, വിറയ്ക്കുന്ന വിരലുകളാൽ തലമുടി കോതിക്കൊണ്ടു നിൽക്കുന്ന കരോളായുടെ ആകർഷണീയമായ അഭിനയം വ്യക്തമാക്കുന്ന ഒരു ചെറുരംഗമായിരുന്നു അതു്. അർദ്ധമർദ്ദിതമായ മാംസഭാഗത്തിന്റെയും ചാരിത്ര്യത്തിന്റെയും പ്രണയത്തിന്റെയും സംയോജിത വികാരത്തിന്റെ ഒരു ജീവനുള്ള പ്രതീകമായിരുന്നു കരോളാ. മാന്ത്രിക വിദ്യയ്ക്കടിപ്പെട്ടെന്നപോലെ തുറിച്ച കണ്ണുകളോടെ ഇരുന്നുപോയി, കാണികൾ. തന്റെ അതിമനോഹരഗാത്രം അല്പം വലിച്ചുനീട്ടിക്കൊണ്ടുള്ള അവളുടെ നില്പു് നാടകശാലയെ പരിപൂർണ്ണനിശ്ശബ്ദതയിൽ വിലയിപ്പിക്കുവാൻ പര്യാപ്തമായിരുന്നു.

പെട്ടെന്നപ്രതീക്ഷിതമായ എന്തോ ഒന്നു സംഭവിച്ചു. ആ രംഗത്തിന്റെ അന്ത്യഭാഗം കരോളാ അഭിനയിച്ചില്ല. വേദിയുടെ ഉപശാലയിൽ എന്തോ ഒരുപനാടകം നടക്കുന്നുണ്ടെന്നൊരു തോന്നൽ അവൾക്കുണ്ടായി. നിലക്കണ്ണാടിയുടെ അരികിൽ നിന്നവൾ മാറി മാനേജ്മെന്റിന്റെ

വകയായ സീറ്റുകളിലേക്ക് കണ്ണോടിച്ചു. അഴിവരിക്കരികിലായി മൂന്നാളുകൾ ഇരിക്കുന്നതു് അവൾ കണ്ടു—വലതുവശത്തെ ഉപശാലയിൽ. നാടകശാലയിലെയും വേദിയിലെയും വെളിച്ചത്തിന്റെയും നിഴലുകളുടെയും പരിചയം സമ്പാദിച്ചിരുന്ന അവളുടെ കണ്ണുകൾക്കു് തന്റെ ഭർത്താവിനെ തിരിച്ചറിയാൻ കഴിഞ്ഞു.

കഥാപാത്രത്തിന്റെ കർത്തവ്യങ്ങൾക്കു വിപരീതമായി, സംവിധായകന്റെ നിർദ്ദേശങ്ങൾക്കെതിരായി, വ്രോൺസ്കി പ്രവേശിക്കുമെന്നു കരുതപ്പെട്ടിരുന്ന ഇടവാതിലിനടുത്തുനിന്നവൾ നടന്നു് വലതുവശത്തെത്തി. ജാലകത്തിൽക്കൂടി തീവ്രമായ ആശ മുഖത്തു പ്രകടിപ്പിച്ചുകൊണ്ടവൾ ഉപശാലയിലേക്കു തുറിച്ചുനോക്കി. പിന്നീടടുത്ത ജനാലക്കരികിലേക്കു് നടന്നിട്ടു് വീണ്ടും ഉപശാലയിലേക്കു് സൂക്ഷിച്ചുനോക്കി—മാർട്ടിനു നേരെതന്നെ.

"അലക്സീ....." ഊഷ്മളതയും ഭീകരതയും എഴുന്ന ഭാവത്തോടെ, മങ്ങിയ ഒരുത്തേജനം കാണികൾക്കേകിക്കൊണ്ടവൾ പിറുപിറുത്തു. "അലക്സീ വ്രോൺസ്കി....." വാക്കുകളേക്കാളധികം നെടുവീർപ്പായിരുന്നു, അതു്.

അതവളുടെ അഭിനയഭാഗത്തിലുണ്ടായിരുന്നതല്ല. മാർട്ടിനടുത്തിരുന്ന വറീദി ഈ വ്യതിയാനം തിരിച്ചറിഞ്ഞു ചൂളി. കരോളാ തിരിഞ്ഞു് അതിവേഗത്തിൽ ഇടതുവശത്തേക്കു നടന്നു് കതകിനഭിമുഖമായി നിന്നു. കതകു് ഒരു ഞരക്കത്തോടെ തുറക്കപ്പെട്ടു. ഒരു പരിചാരിക രംഗത്തു പ്രവേശിച്ചു് തന്റെ യജമാനത്തിയുടെ അതിഥികളുടെ പേരുകൾ അറിയിച്ചു. അവൾ ആ സമയം പറയേണ്ടതിവിധമായിരുന്നു. "ഞാൻ ആ മാന്യന്മാരെ കാണുവാൻ കാത്തിരിക്കുകയാണു്. അവരെ അകത്തു പ്രവേശിപ്പിക്കൂ; മര്യഷ്ജാ" എന്നാൽ സന്ദർഭത്തിൽ ഒന്നുതലകുലുക്കുകമാത്രമേ അവൾ ചെയ്യുള്ളൂ. പക്ഷേ അസാമാന്യമാംവിധം സമചിത്തതയുള്ള ആ നടി കരോളായുടെ ഈ വിഷമാവസ്ഥ ശരിക്കു മനസ്സിലാക്കി പരിഭ്രമിക്കാതെ "ഉവ്വും കൊച്ചമ്മാ" എന്നുത്തരം നൽകി.

നാടകം തുടർന്നു. കാണികളീവ്യതിയാനം മനസ്സിലാക്കിയില്ല. പക്ഷേ ഗായകസംഘത്തിൻെറ പിന്നിൽ ഇരുന്നിരുന്ന ഒരു സഹസംവിധായകൻ ഈ തെറ്റു മനസ്സിലാക്കി തലയാട്ടി. ഔദ്യോഗിക നാടകഭാഗത്തിൽ നിന്നും വ്യത്യസ്തമായി നടീനടന്മാർ കൂട്ടതലായോ കുറവായോ ചെയ്യുന്ന പ്രസ്താവനകളും അംഗചലനങ്ങളും നിരീക്ഷിച്ചു് ഒരു ബുക്കിൽ ചുവന്ന പെൻസിൽകൊണ്ടു രേഖപ്പെടുത്തുന്നതയാളുടെ കടമയായിരുന്നു. നാടകം തീർന്നതിനുശേഷം തൻെറ നിരീക്ഷണഫലങ്ങൾ വിശദീകരിച്ചു് ഒരു റിപ്പോർട്ടു് നാടകസംവിധായകനും മറെറാന്നു് നാടകശാലയിലെ പാർട്ടിസെക്രട്ടറിക്കും നൽകുവാൻ അയാളോടാജ്ഞാപിക്കപ്പെട്ടിരുന്നു. നാവിൻെറ ഒരു ചെറുപിശകു് ഒരു അഭിനേതാവിനെ കുറവാളിയാക്കുവാനും അനൗദ്യോഗികമായ ഒരു ചെറു വാക്യം ഒരു മാസത്തെ ശമ്പളനഷ്ടത്തിനും ചിലപ്പോൾ തൊഴിൽനഷ്ടത്തിനും കാരണമാക്കുമായിരുന്നു. ഭീകരത ഉളവാക്കുവാൻ പയ്യാപ്പുമായ ആ ബുക്കും പെൻസിലും നാടകശാലയിലെ പാവപ്പെട്ട ജീവികൾക്കയാളിൽ വെറുപ്പുണ്ടാക്കുവാനുതകി. ആ വികാരമാണയാളെ "വേട്ടക്കാരൻ" എന്നു വിളിക്കുവാൻ അവരെ പ്രേരിപ്പിച്ചതു്.

കരോളായുടെ വ്യതിയാനം 'വേട്ടക്കാര'ൻെറ പെൻസിൽ ദ്രുതഗതിയിൽ രേഖപ്പെടുത്തി. എന്നാൽ മറുള്ളവരിലാകുമ്പോൾ അക്ഷന്തവ്യങ്ങളായ പല കുറവുകളും അവളുടെ കായ്മുത്തിൽ ക്ഷന്തവ്യങ്ങളാണെന്നു് അയാൾക്കറിയാമായിരുന്നു. തൻെറ പരിശോധന ഉപരിപരിശോധനയ്ക്കു വിധേയമാണെന്നറിയാമായിരുന്ന അയാൾ തെറ്റിനെ സൂചിപ്പിച്ചു തലയാട്ടുകതന്നെ ചെയ്തു.

ഇക്കഴിഞ്ഞ രണ്ടു വർഷത്തിനുള്ളിൽ മുപ്പതോളം പ്രാവശ്യം അഖിമോഫ് അന്നാകരീനീനാ നാടകം നടത്തുകയും കരോളായെ നായികാസ്ഥാനത്തു് കാണുകയും ചെയ്തിട്ടുണ്ടു്. അവളുടെ ഭാവവ്യത്യാസം തിരിച്ചറിഞ്ഞയാൾ ഭയചകിതനായി. അതു് തനിക്കെതിരായി സ്വഭർത്താവിനവൾ നൽകുന്ന പ്രകടനമാണോ? നിർബന്ധിത

മായി താൻ ചെയ്യേണ്ടിവരുന്ന മോസ്കോയാത്രയെക്കു റിച്ച് അവൾ ഭർത്താവിനു സൂചന നൽകുകയാണോ? അഖിമോഫാണവളെ മോസ്കോയ്ക്കയയ്ക്കുവാനുള്ള നിർദ്ദേശം ഉന്നയിച്ചതു്. അതൊരാജ്ഞ ആയി പരിഗണിക്കപ്പെടണം. തന്റെ പദ്ധതിയുടെ വിജയത്തിനാവശ്യമായ രണ്ടു വ്യക്തികളാണു് വദാസും വറീദിയും. അവരെഴികെ മറ്റാരുംതന്നെ കരോളായുടെ അനിഷ്ടകരമായ മോസ്കോയാത്രയുടെ പിന്നിൽ തന്റെ കൈകളാണു് പ്രവർത്തിക്കുന്നതെന്ന സത്യം മനസ്സിലാക്കുന്നതു് അഖിമോഫിനിഷ്ടമായിരുന്നില്ല. മഹത്തായ സൗഭാഗ്യവും സുരക്ഷിതത്വവും ധാരാളമായുള്ള സോവ്യറ്റു പിതൃരാഷ്ട്രത്തിലേക്കു് എത്തിക്കഴിഞ്ഞാൽ പിന്നെ ആ വിധമായ നിഗ്രഹത്തിനും ബഹളവും അനാവശ്യംതന്നെ. അന്നാട്ടിലെ ഏറ്റവും സുപ്രസിദ്ധയായ നടിയെയും അവളെക്കാൾ സുപ്രസിദ്ധനായ ഭർത്താവിനെയും ചുറ്റിപ്പറ്റിക്കുവാൻ സാദ്ധ്യതയുള്ള ഒരു കെട്ടുകഥ ഒഴിവാക്കുവാൻ അയാളാഗ്രഹിച്ചിരുന്നു. എന്തെന്നാൽ തനിക്കതെല്ലായിടത്തും ദോഷം ചെയ്യുമെന്നു് അയാൾക്കറിയാമായിരുന്നു. പക്ഷേ തനിക്കു വധിക്കാവുന്ന ശാരീരികക്ഷതമാണയാളെ കൂടുതൽ ഭയാകുലനാക്കിയതു്.

കരോളായെ നോക്കിക്കൊണ്ടിരിക്കുമ്പോൾ കൃപ സിദ്ധമായ അൽത്തൂറിൻ കഥ അഖിമോഫോർത്തു. അഖിമോഫിനു് ചെറുരംഗങ്ങൾ മാത്രം നൽകപ്പെട്ടിരുന്ന കാലത്താണാ സംഭവം നടന്നതു്. അന്നു് സോവ്യറ്റു നാടകവേദിയിലെ മുടിചൂടാമന്നനായിരുന്ന അൽത്തൂറിൻ. ഒരു പുതുമുഖമെന്ന നിലയിൽ അൽത്തൂറിൻ അഖിമോഫിനെ ഇഷ്ടപ്പെട്ടിരുന്നു. പക്ഷേ നാട്യവേദിയിൽ അയാളുടെ പ്രതിയോഗിയായി പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ട ബോഗോല്യൂബോവു് എന്ന നടനെ അയാൾ അത്യന്തം വെറുത്തിരുന്നു. താനഭിനയിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന പ്രധാന ഭാഗങ്ങൾ കവർന്നെടുത്തുകൊണ്ടിരുന്ന ആ നടൻ നാടകശാലാധികൃതരാൽ താൻ പുറന്തള്ളപ്പെടുന്നതിനു് കാരണമാകുമെന്നയാൾ ഭയന്നിരുന്നു. അൽത്തൂറിനും ബോഗോല്യൂബോവും

തമ്മിലുള്ള നിശ്ശബ്ദസമരം വർഷങ്ങളോളം നീണ്ടു നിന്നു.

പെട്ടെന്നൊരു സംഭവവികാസമുണ്ടായി. ചെക്കോവിന്റെ ഒരു നാടകം പുനരുദ്ധരിക്കുവാൻ അധികൃതർ തീരുമാനിച്ചപ്പോൾ അൽതുറിന്റെ പേക്കിനാവു് യാഥാർത്ഥ്യമായി മാറി. 'അങ്കിൾ വാഞ്ഛാ' എന്ന നാടകത്തിലെ മുഖ്യഭാഗം കിട്ടിയതയാൾക്കല്ല; പ്രത്യുത അയാളുടെ പ്രതിയോഗിക്കായിരുന്നു. നാടകത്തിനാവശ്യമായ വസ്ത്രധാരണം പരീക്ഷിച്ചു നോക്കുവാൻ നിശ്ചയിച്ചിരുന്ന ഒരു സുപ്രഭാതത്തിൽ അയാൾ സ്റ്റോറിലേക്കു കടന്നു. അയാളെ ആരുംതന്നെ തടഞ്ഞില്ല. നൂറുകണക്കിനു നാടകസാമഗ്രികൾ സൂക്ഷിച്ചിരുന്ന ആ മുറിയിൽ കയറുന്നതിലയാളെ ആരാണു സംശയിക്കുക? അവിടെനിന്നു് അയാൾ ഒരു പഴയ റിവാൾവർ മോഷ്ടിച്ചെടുത്തു. ചെമ്പടയുടെ പേരുപെറ്റ നാളുകളിൽ എക്കാത്തറിൻബർഗ്ഗിൽവെച്ചു് അഡ്മിറൽ കൊൽചാക്കിന്റെ പ്രതിവിപ്ലവസേനകളുമായി ഏറ്റുമുട്ടിയതിന്റെ സ്മാരകമായി അയാൾ സൂക്ഷിച്ചിരുന്ന രണ്ടു തോട്ടാകളിട്ടു് അയാൾ ആ റിവാൾവർ സജ്ജീകരിച്ചു. തോക്കിന്റെ കഴലിൽ തോട്ടാകൾ അല്പം അയഞ്ഞാണു കിടന്നിരുന്നതു്. അയാൾ അവിടെ കാത്തുനിന്നു.

മണിയടി മുഴങ്ങി. ബോഗോല്യൂബോവു് രംഗത്തേക്കു പോകുകയായിരുന്നു. തന്റെ കയ്യെത്തുന്ന ദൂരത്തയാളെത്തിയപ്പോൾ അയാളെ ലക്ഷ്യമാക്കി അൽതുറിൻ വെടിവെച്ചു. ഒന്നാമത്തെ വെടിയുണ്ട ബോഗോല്യൂബോവിന്റെ ജീവൻ അപഹരിച്ചു. രണ്ടാമത്തെ തോട്ടാ റിവാൾവറിന്റെ കഴലിനെ തകർത്തു. ആയിരം കഷണങ്ങളായി റിവാൾവർ പൊട്ടിത്തെറിച്ചു. ഒരു ചെറു കഷണം അൽതുറിന്റെ വലതുനേത്രവും നശിപ്പിച്ചു. വാർത്തകൾ പരിശോധിക്കപ്പെട്ടതിനു ശേഷമാണു് പുറത്തു വന്നതു്. പത്രറിപ്പോർട്ടുകളിൽ ബോഗോല്യൂബോവു് നാടകരംഗത്തുവെച്ചുണ്ടായ ഒരു ആകസ്മികാപകടത്താൽ മരിച്ചുവെന്നു പ്രസ്താവിച്ചിരുന്നു. എന്നാൽ

അൽത്തുറിൻ നാട്യവേദിയിൽനിന്നപ്രത്യക്ഷനായി. പിന്നീടൊരിക്കലും അയാളുടെ നാമം കേട്ടിട്ടില്ല.

അതിന്റെ കാരണം ഒരു നാടകത്തിലെ ഒരു പാത്ര ഭാഗമാണ്. അഖിമോഫ് ചിന്തയിൽ വ്യാപൃതനായി. ഇവിടെ ഇന്നുള്ള പ്രശ്നം ഒരു സ്ത്രീയാണ്. മാർട്ടിന്റെ അപ്രതീക്ഷിതമായ ആഗമനം അയാളുടെ മനസ്സിൽ ഒരു പ്രത്യേക പ്രശ്നത്തെ ഉയർത്തിക്കാട്ടി. അയാളിൽ പ്രയോഗിക്കുവാൻ കഴിയുന്ന എന്തോ ഒരായുധം മാർട്ടിന്റെ കൈവശമുണ്ടെന്ന ചിന്ത അയാളെ ഭയചകിതനാക്കി. മത്തുപിടിച്ച രീതിയിൽ അയാൾ തലയാട്ടി. തന്റെ കസേര പിന്നിലേക്കയാൾ തള്ളിമാറ്റിയിട്ട് എഴുന്നേറ്റ് രണ്ടു ചുവട പിന്നിലേയ്ക്കുവച്ചു. അയാൾ ഭിത്തിയിൽ ചാരിനിന്നു.

"എനിക്കു".....എനിക്കല്പം കുടിക്കാൻ വല്ലതും..... വേണം" അയാൾ പിറുപിറുത്തു. അയാൾ ആ ഇരുട്ടിൽ കതകുപിടിക്കുവേണ്ടി തപ്പിത്തിരഞ്ഞു.

ഉപചാരപൂർവ്വം വറീദി തന്റെ സീറ്റിൽനിന്നും ചാടിയെണീറ്റു. "ഞാൻ കൊണ്ടുവരാമല്ലോ." അയാൾ അറിയിച്ചു. റഷ്യൻ സന്ദർശകർക്കുവേണ്ടി സംഭരിച്ച വളരെയേറെ മദ്യക്കുപ്പികൾ കലവറയിൽ സൂക്ഷിക്കപ്പെട്ടിരുന്നു.

"വേണ്ട, വേണ്ട. ഞാൻതന്നെ എടുത്തുകൊള്ളാം." എന്നുച്ചസ്വരത്തിൽ അശ്രദ്ധമായി പറഞ്ഞുകൊണ്ട് അഖിമോഫ് സ്ഥലം വിട്ടു.

വറീദി മാർട്ടിനെ തനിച്ചാക്കിയിട്ട് അഖിമോഫിനെ പിന്തുടർന്നു.

വിശേഷാൽ സംഭവമൊന്നുംകൂടാതെ ആ രംഗത്തിന്റെ ബാക്കി ഭാഗങ്ങളും തുടർന്നുള്ള രംഗങ്ങളും നടന്നുകൊണ്ടിരുന്നു. 'വേട്ടക്കാർ'ന്റെ തെല്ലൊരാശ്വാസംതോന്നി. അടുത്ത രംഗം കരോളായുടെ നാടകജീവിതത്തിലെ ഒരു വഴിത്തിരിവായി പരിണമിച്ചു. അന്നു അതേ രാത്രിയിൽ തന്റെ ശയനമുറിയിൽ ഉറങ്ങുവാൻ ഒരുങ്ങുന്ന രംഗമായിരുന്നു അത്. പഴയ നോവലിന്റെ നാടകാവിഷ്കാ

രണം ഈ ഭാഗത്തു് വർജ്ജിച്ചിട്ടു് ആ സ്ഥാനത്തു് സോഷ്യലിസ്റ്റും റീയലിസത്തിന്റെ കാഴ്ചപ്പാടിൽ പുനരാവിഷ്ക്കരിക്കപ്പെട്ട— ടോൾസ്റ്റോയ് കൃതിയെ മാർക്സിസ്റ്റും ലെനിനിസ്റ്റും സ്റ്റാലിനിസ്റ്റും രീതിയിൽ തിരുത്തിയെഴുതിയ —നാടകഭാഗം സ്വീകരിക്കപ്പെട്ടു. പുതിയ ആവിഷ്ക്കരണത്തിൽ ബൂർഷ്വാസാഹിത്യകാരന്മാർ മനുഷ്യന്റെ വീഴ്ചയും കെടുത്തുവാനായി ഉപയോഗിക്കുന്ന പ്രാത്ഥനാഭാഗം ഒഴിവാക്കിയിരുന്നു. ഈ നാടകത്തിൽ കന്യകമേരിയുടെ ചിത്രത്തിനു മുമ്പിൽ മുട്ടുകുത്തിയിരിക്കുന്ന കരോളായെ കാണുവാൻ സാദ്ധ്യമായിരുന്നില്ല; പ്രത്യുത തന്റെ നിശാവസ്ത്രവും ധരിച്ചു് കിടക്കയിലിരുന്നു് സ്വന്തം ചിന്തകളെ വാഗ്രൂപത്തിൽ പ്രകാശിപ്പിക്കുന്ന പ്രാത്ഥനാരഹിതയും സോഷ്യലിസ്റ്റും മാതൃകാസമുദായത്തിനനുയോജ്യയുമായ കരോളായെ മാത്രമേ കാണാൻ കഴിയുമായിരുന്നുള്ളൂ.

തന്റെ തോളുകളും തലയും മാത്രം വെളിയിൽ കാട്ടിയിരുന്ന കരോളാ ഒരു വലിയ ചൈനീസ് സ്ക്രീനിന്റെ മറവിൽനിന്നുകൊണ്ടു് തന്റെ വസ്ത്രങ്ങൾ മാറുകയായിരുന്നു. അതിനുശേഷം വെള്ളപ്പുതപ്പുകൊണ്ടുള്ള നിശാവസ്ത്രവും ധരിച്ചവൾ രംഗത്തെത്തി. ഒരു നിമിഷം അവിടെ നിന്നിട്ടു് ഒരു പൊഴിയുന്ന ഇല കണക്കെ കിടക്കയിലേയ്ക്കു ചാഞ്ഞു. ആ രംഗത്തിൽ പവിത്രയായ ഒരു കന്യകയുടെ ചാരിത്ര്യത്തിന്റെയും മനോഭംഗത്തിനിരയായ ഒരു ഭാര്യയുടെ നിരാശയുടെയും ലൈംഗികാസക്തിയാൽ ജ്വലിക്കുന്ന ഒരു സ്ത്രീയുടെ ഊഷ്മളതയുടെയും ഒരു സമ്മിശ്രമനുഷ്യരൂപമായിരുന്നു, കരോളാ. വെള്ളപ്പുള്ളികളുള്ള ഒരു ചെരുപ്പാണവൾ ധരിച്ചിരുന്നതു്. ആ അഭിനയാവസരത്തിൽ പ്രേക്ഷകർ ശ്വാസംവിടുവാൻപോലും മറന്നുപോയി. അവളുടെ ഓരോ ചെറു ചലനവും അവളുടെ മനസ്സിലുയർന്നുവരുന്ന അടങ്ങാത്ത മാംസദാഹത്തിന്റെയും ആഴത്തിൽ സ്ഥിതിചെയ്യുന്ന സാന്മാർഗ്ഗികഭാവത്തിന്റെയും സംഘർഷത്തെ സൂചിപ്പിക്കുന്നവയായിരുന്നു.

മന്ത്രബദ്ധനെന്നോണം മാർട്ടിൻ അവളെ ഉറ്റുനോക്കിക്കൊണ്ടിരുന്നു.

അസാധാരണമായ മറെറാരു സംഭവംകൂടി നടന്നു. അവളുടെ സുപ്രസിദ്ധമായ ശയനാഗാരാത്മഗതം ഒരു നീണ്ട പ്രഭാഷണമായിട്ടത്രേ നാടകത്തിലെഴുതപ്പെട്ടിരുന്നതു്. എന്നാൽ അവൾ അതിൻെറ ആദ്യത്തെ മൂന്നു വാക്യങ്ങൾ മാത്രമേ ഉച്ചരിച്ചുള്ളു. "എനിക്കൊരിക്കലും സാദ്ധ്യമല്ല. എനിക്കൊരിക്കലും അങ്ങയോടു ചേരുവാൻ സാധിക്കുകയില്ല....." "എന്തെന്നാൽ അങ്ങയെ അവകാശപ്പെടുവാൻ ഞാനർഹയല്ല....." തുടർന്നു് അവൾ നിശ്ശബ്ദത അവലംബിച്ചു. വിഭ്രമതയിലേയ്ക്കു്—മാർട്ടിൻെറ കണ്ണുകളിലേയ്ക്കു്—കണ്ണോടിച്ചുകൊണ്ടവളല്പനേരം നിന്നു. അവസാനം ആ ആത്മഗതത്തിൻെറ അന്ത്യവാക്യം താഴ്ന്ന സ്വരത്തിൽ അവൾ ഉച്ചരിച്ചു: "യാത്രാവസരം, പ്രിയതമാ."

മാർട്ടിൻ സ്തബ്ധനായി ഇരുന്നുപോയി. തിരശ്ശീല സാവധാനം താഴ്ന്നു് രംഗത്തെ മറച്ചപ്പോൾ കരഘോഷംകൊണ്ടു നാടകശാല മുഖരിതമായി. ഗായകസംഘത്തിൻെറ പിന്നിലിരുന്നു 'വേട്ടക്കാരൻ' ഹതാശനായി തൻെറ പെൻസിൽ വീണ്ടെടുത്തു. 'ഇങ്ങനെയൊരു കഥ കേട്ടിട്ടതന്നെയില്ല.' അയാൾ ആത്മഗതം ചെയ്തു. 'അവൾ ആരായിരുന്നാലും, അവളുടെ പിന്നിൽ ആരെല്ലാം ഉണ്ടായിരുന്നാലും, ഇതവളെ നശിപ്പിക്കും. അവൾക്കെന്തു പററി? ഏററവും മികച്ചതും സുപ്രധാനവുമായ ഇരുപതു വാക്യങ്ങൾ വിട്ടുകളയുക! നിർദ്ദേശാനുസരണം അന്നയുടെ കർത്തവ്യങ്ങൾ (തല സാവധാനം കുനിക്കുകയും തൻെറ മുൻവശത്തേക്കു് നോക്കുകയും ചെയ്തുകൊണ്ടു സംസാരിക്കുക) മറന്നുകൊണ്ടു് തൻെറ നീണ്ട നയനങ്ങൾ പ്രേക്ഷകരിൽ ഊന്നി നിശ്ശബ്ദയായി നിൽക്കുക! പ്രഥമാങ്കം തീരുന്നതിനുമുമ്പായി രണ്ടു രംഗങ്ങൾകൂടി അഭിനയിക്കേണ്ടതുണ്ടു്. അവൾക്കെന്തുപററി? മാനസികമായ് തകർച്ചയുടെ സൂചനയാണോ? അതായിരിക്കണം തകരാറെന്ന നിഗമനത്തിൽ അയാളെത്തി. ഔദ്യോഗികഗ്രന്ഥത്തിൽ

നിർദ്ദേശിക്കുന്നതിനു വിപരീതമായി കരോളാ എന്തെല്ലാം പ്രവർത്തിച്ചുവെന്നു് അയാൾ വിശദമായ ഒരു കുറിപ്പു തയ്യാറാക്കി. കരോളാ വിട്ടുകളഞ്ഞ ഭാഗങ്ങൾ തന്റെ പെൻസിലിനാൽ അടയാളപ്പെടുത്തുവാനും അയാൾ മറന്നില്ല.

അടുത്ത രംഗത്തിനുള്ള തിരശ്ശീല ഉയരുന്നതിനു മുമ്പായി മാർട്ടിൻ തന്റെ കസേരയിൽനിന്നെഴുന്നേറ്റു. താൻ കണ്ടതു കരോളാ തനിക്കു നൽകിയ യാത്രാവന്ദനമാണെന്നയാൾക്കറിയാമായിരുന്നു. അവളുടെ അഭിനയം ഇനിയുമയാൾ കാണേണ്ടതില്ല. വസ്ത്രധാരണമുറിയിൽ അവളെ കാത്തിരിക്കുകയാണു് അയാളുടെ കർത്തവ്യം. അയാൾക്കവളോടു് സംസാരിക്കണം. തന്റെ യാത്രാവന്ദനം അവൾക്കും നൽകേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. ഫ്ലഡ്‌ലൈറ്റുകൾ തെളിഞ്ഞു. മാർട്ടിൻ ഉപശാലയിൽനിന്നു പുറത്തേക്കു നടന്നു.

* * * *

മാനേജ്മെന്റിന്റെ സ്വീകരണമുറിയിൽ ഒരു സോഫായിൽ തല ഭിത്തിയിൽ ചാരി കാലുകൾ നീട്ടിവച്ചു് അഖിമോഫ് ഇരുന്നിരുന്നു. അയാളുടെ കൈൾ ദൃഢതയില്ലാതെ തൂങ്ങിക്കിടന്നു. ആ കണ്ണുകൾ ചുവന്നിരുന്നു. അടുത്തുണ്ടായിരുന്ന മേശയിൽ ഒരൊഴിഞ്ഞ വോഡ്കാകുപ്പിയും രണ്ടു തംബ്ളറുകളുമുണ്ടായിരുന്നു.

മാർട്ടിൻ ആ മുറിയിൽ പ്രവേശിച്ച ഉടനെ അഖിമോഫ് വളരെ വിഷമിച്ചു് ഭിത്തിയിൽനിന്നു് തലയുയർത്തി അയാളെ നോക്കി. തന്റെ സീറ്റിൽ എഴുന്നേറ്റിരിക്കുവാനും അയാൾ ശ്രമിച്ചു.

"അന്തോനീ" അയാൾ ആരംഭിച്ചു. ആ നാവിന്റെ ചലനത്തിലുള്ള വിഷമത വ്യക്തമാക്കുന്ന തരത്തിലായിരുന്നു അതിന്റെ ഉച്ചാരണം. "അന്തോനി മാർട്ടിൻ..... എന്റെ സ്നേഹിതാ..... നിങ്ങളുവളെ കാണാൻ പോകുകയാണോ..... അങ്ങനെയല്ലേ? നിവർന്നിരിക്കുവാൻ

അയാളൊന്നുകൂടി ശ്രമിച്ചു പരാജിതനായി. "നിങ്ങൾ അവളുടെ മുറിയിലിപ്പോൾ.....പോകുന്നുണ്ടോ?"

"നിങ്ങൾക്കെന്തുവേണം?" വിദ്വേഷത്താൽ മാർട്ടിന്റെ സ്വരം തണുത്തുറഞ്ഞതായിരുന്നു.

"അന്തോനീ" അഖിമോഫ് പ്രയാസപ്പെട്ട് തന്റെ സംസാരം തുടർന്നു. "നിങ്ങളെന്റെ.....മിത്രമാണ് അല്ലേ?"

അഖിമോഫിനെപ്പോലെ എത്ര മദ്യം കഴിച്ചാലും ഇളകിപ്പോകാത്ത ഒരു വ്യക്തി മൂന്നോ നാലോ തംബ്ളർ വോഡ്കായാൽ ഇത്ര നിലകെട്ട പോകുമോയെന്നു മാർട്ടിനത്ഭുതപ്പെട്ടു. മദ്യം മാത്രം വീഴ്ത്തുവാനാകുന്ന പ്രശസ്ത നടൻ! മാർട്ടിൻ അല്പം മുന്നോട്ടു നീങ്ങി.

"ഞാൻ നിങ്ങളുടെ സ്നേഹിതനല്ല." മാർട്ടിൻ സാവധാനം പറഞ്ഞു. ആ പദങ്ങൾ സ്പുടമായിരുന്നു. "നിങ്ങൾക്കതു് നന്നായറിയാം."

"ഇല്ല...നിങ്ങളെന്റെ സ്നേഹിതനല്ല.....അതെനിക്കറിയാം.....നിങ്ങളെന്റെ ശത്രുവാണ്...അതുമെനിക്കറിയാം. എല്ലാവരും ശത്രുക്കൾ തന്നെ....എന്റെ ശത്രു, അവരെന്നെ ബഹുമാനിക്കുന്നുവെന്നും ഇഷ്ടപ്പെടുന്നുവെന്നും നടിക്കുന്നു. പക്ഷേ അതല്ല സത്യം...എല്ലാവരും എന്നെ ഭയപ്പെടുകയും വെറുക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. എന്തുകൊണ്ടെന്നെനിക്കറിഞ്ഞുകൂടാ. ഞാനൊരു മനുഷ്യനാണ്. ഒരുവന്റെയും ശത്രുവല്ലഞാൻ....നിങ്ങളെന്നെ വെറുക്കുന്നുവോ അന്തോനീ."

"നിങ്ങൾക്കാശ്വാസമാകുമെങ്കിൽ പറഞ്ഞേക്കാം. ഞാൻ നിങ്ങളെ വെറുക്കുന്നില്ല. ഞാൻ നിങ്ങളെ നിന്ദിക്കുന്നു." മാർട്ടിൻ സാവധാനം നിർത്തി നിർത്തി മറുപടി നൽകി.

"ഹാ, അതാണ് സത്യം." അഖിമോഫിന്റെ കണ്ണിൽ രണ്ടു തുള്ളി കണ്ണുനീർ പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ടു. അവയെ ഇടതുകൈയാൽ തുടച്ചുകൊണ്ടയാൾ തുടർന്നു: "അതാണ് സത്യം.....നിങ്ങളെന്നെ വെറുക്കുകയല്ല നിന്ദിക്കുക

യാണ്.....ഞാനൊരു ശുദ്ധ പുഴുവാണ് എന്നു നിങ്ങൾ കരുതുന്നു, അല്ലേ?''

''വളരെ ശരിയാണ്'' മാർട്ടിൻ ഉത്തരം നൽകി. ''ഒരു കൃമി തന്നെ.''

എഴുന്നേൽക്കുവാൻ അഖിമോഫ് ഒരിക്കൽകൂടി പരിശ്രമിച്ചു പരാജിതനായി. തന്റെ ശരീരം നേരെ നിർത്തുവാൻ അയാൾ പരിശ്രമിച്ചു. അയാളുടെ കരങ്ങൾ വിറയ്ക്കുന്നതു് മാർട്ടിൻ കണ്ടു. ''അന്തോനീ'' അഖിമോഫ് യാചിച്ചു. ''നിങ്ങൾ എന്നോട് ക്രൂരനാണെന്നു മനസ്സോട്ടുകൂടി പ്പെരുമാറുന്നു. അതെന്നെ വേദനിപ്പിക്കുന്നുണ്ടെങ്കിൽത്തന്നെ നിങ്ങളെ ഞാനിഷ്ടപ്പെടുന്നു. ഞാനൊരു ചീത്ത മനുഷ്യനല്ല. ഞാനൊരു നല്ല മനുഷ്യനാണ്.''

''നിങ്ങൾ മദ്യപിച്ചിട്ടുണ്ട്.''

''അതെ. ഞാൻ മദ്യപിച്ചിട്ടുണ്ട്. എങ്കിലും ഞാനൊരു നല്ല മനുഷ്യനാണ്. ഞാൻ ഒരു മഹാനായ നടനാണ്. അവരെന്നെ ഭയപ്പെടുന്നതിലും കാര്യമുണ്ട്. ഞാൻ ഒരു വലിയ വ്യക്തിയും ബന്ധിക്കുവാൻ അറിയാവുന്ന വനുമാണെന്നു് അവർക്കറിയാം.....എനിക്കൊരു ഭീകരമനുഷ്യനാവാൻ കഴിയും. നിങ്ങളെന്നെ നിന്ദിക്കുന്നതിലും തെറ്റില്ല. ഞാൻ നെറിയുള്ളവനാണ്. നിങ്ങളോട് കാര്യങ്ങൾ പച്ചയായി പറയുവാൻ എനിക്കാഗ്രഹമുണ്ട്.''

''എനിക്കു തിരക്കുണ്ട്.'' രാക്ഷസീയമായ ഒരു പരിശ്രമത്തിന്റെ ഫലമായി അഖിമോഫിനു സോഫായിൽ നിന്നെണീറ്റു കതകിനരികിലേക്കു നടന്നു് അതടച്ചിട്ട്, അതിൽ ചാരി നിൽക്കുവാൻ കഴിഞ്ഞു. ''ഞാൻ നിങ്ങളോട് ക്രൂരനാണെന്നു സംസാരിക്കുന്നതു് ഞാൻ നിങ്ങളെ ഇഷ്ടപ്പെടുന്നതിനാലത്രെ. ഞാൻ നിങ്ങളുടെ സ്നേഹിതനാണ്. നിങ്ങളുടെ ഭാര്യയെ ഞാൻ മോസ്കോയിലേക്കു് കൊണ്ടുപോകുകയാണ്. നിങ്ങളതറിഞ്ഞുകാണും. അതു് നിങ്ങളെ വളരെയേറെ വേദനിപ്പിച്ചുവോ?''

''വഴിവിട്ടു മാറിനിൽക്കൂ. എനിക്ക് തിരക്കുണ്ട്.''

''നിങ്ങളെന്റെ വാക്കുകൾ ശ്രദ്ധിക്കണം, അന്തോനീ.

നിങ്ങൾ വ്യസനിക്കുന്നുവെന്നും ഞാൻ സന്തോഷിക്കുന്നുവെന്നും എനിക്കറിയാം. ഞാൻ നിങ്ങളോട് സഹതപിക്കുന്നു. എന്തെന്നാൽ ഞാനൊരു നല്ല മനുഷ്യനാണു്. പക്ഷേ എനിക്കൊന്നും ചെയ്യുവാൻ കഴിയുകയില്ല. നമ്മിൽ ഒരുവൻ വ്യസനിച്ചേ തീരൂ എന്നുണ്ടെങ്കിൽ അതേറെറടുക്കുവാൻ ഞാൻ തയ്യാറില്ല. ഈ നശിച്ച ജീവിതത്തിൽ ഞാൻ വളരെയേറെ കഷ്ടപ്പെട്ടവനാണു്. അന്തോനീ, ഞാൻ കഷ്ടപ്പെട്ടിടത്തോളം നിങ്ങൾ കഷ്ടപ്പെട്ടിട്ടില്ല. നിങ്ങൾക്കാവശ്യമുള്ളതെല്ലാം എല്ലാക്കാലത്തും നിങ്ങൾക്കു് കിട്ടിയിട്ടുണ്ടു്. വിശപ്പു് എന്താണെന്നു് നിങ്ങൾക്കറിഞ്ഞുകൂടാ. മലിനതയും ദാരിദ്ര്യവും നിങ്ങളെ സ്പർശിച്ചിട്ടില്ല. പക്ഷേ ഞാനവ അനുഭവിച്ചിട്ടുണ്ടു്. എനിക്കതൊന്നും അന്നില്ലായിരുന്നു... പെണ്ണുങ്ങളും! ഞാൻ രസകരമായ ഒരു കാര്യം പറയാം... ശ്രദ്ധിക്കു.''

അസ്പഷ്ടമായുള്ള തന്റെ സംസാരം തെല്ലിട നിർത്തി അയാളൊരു ദീർഘനിശ്വാസംവിട്ടു. ''കേൾക്കു അന്തോനീ. എനിക്കന്നു പതിനേഴു വയസ്സായിരുന്നു... നമ്മുടെ മഹത്തായ വിപ്ലവത്തിനു രണ്ടു വർഷം മുമ്പാണതു്. ഞാനന്നു ജീവിച്ചതു് ലനിൻഗ്രാഡിലായിരുന്നു. അവരന്നതിനെ പെട്രോഗ്രാഡെന്നും സെൻറു് പീറേഴ്സ് ബർഗ്ഗെന്നും വിളിച്ചിരുന്നു. ഞാനന്നു വളരെ ദരിദ്രനായിരുന്നു. ഒരു കുതിരലായത്തിലെ ജോലിക്കാരനായിരുന്നു ഞാനന്നു്. വെളുപ്പിനു മൂന്നു മണിമുതൽ വൈകുന്നേരം പത്തുമണിവരെയായിരുന്നു ജോലി. അതിനുശേഷം ലായത്തിനു മുകളിലുള്ള ഒരു പെട്ടിപ്പുറത്തു ഞാൻ കിടന്നുറങ്ങുമായിരുന്നു. ഞായറാഴ്ചദിവസങ്ങളിൽ തെരുവീഥികളിൽ പെണ്ണുങ്ങളെയും നോക്കിക്കൊണ്ടു് ഞാൻ ചുറ്റിക്കറങ്ങുമായിരുന്നു. എന്തൊരു പെണ്ണുങ്ങളാണവർ! പ്രഭുക്കന്മാരുടെയും ഉന്നതരായ സർക്കാർ ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരുടെയും ഭാര്യമാരും പുത്രിമാരും! എല്ലാം പരമസുന്ദരികൾ തന്നെ! പക്ഷേ അതിലൊരുവളും എന്നെ ഒന്നു തിരിഞ്ഞുനോക്കുവാൻ കൂട്ടാക്കിയില്ല. കെട്ട തേവിടിശ്ശികൾ! ഒന്നാംതരം ചരക്കുകൾ! അവർ മറ്റു പുരുഷന്മാരുടെ

കിടക്കയിൽ കിടന്നുറങ്ങും. പക്ഷേ എന്നെ നോക്കുന്നതു കൂടി അവർക്കിഷ്ടമല്ല!'' അയാളൊരു നിമിഷം നിശ്ശബ്ദനായി. തന്റെ കരങ്ങളാൽ ചില ആംഗ്യങ്ങൾ കാട്ടിക്കൊണ്ടയാൾ തുടർന്നു. ''അക്കാലം എന്നെന്നേക്കുമായി അവസാനിച്ചു കഴിഞ്ഞു. ഇന്നെനിക്കാവശ്യമുള്ളതെല്ലാം തന്നെ—പണം, പ്രശസ്തി, പെണ്ണ്—കിട്ടുവാൻ അർഹതയുണ്ട്. അവ നേടുവാൻ എനിക്കു മാർഗ്ഗങ്ങളുണ്ട്. എനിക്കു നിങ്ങളുടെ ഭാര്യയെവേണം... ഞാനവളെ... പ്രേമിക്കുന്നു. ഞാനവളെ സ്വന്തമാക്കും.''

''നിർത്തൂ!'' മാർട്ടിൻ പറഞ്ഞു: ''നിങ്ങൾ നാടകരംഗത്തല്ല. ആ കതകിനടുത്തു നിന്നു മാറൂ. എന്നെ പോകാനനുവദിക്കൂ.''

''നിങ്ങൾക്കറിയാം, അന്തോനീ'' അകമ്പിതഭാവത്തിൽ, സംഗീതസാന്ദ്രതകലർന്ന ശബ്ദത്തിൽ, അഖിമോഫ് തുടർന്നു: ''പല സ്ത്രീകളെ പ്രേമിക്കുന്ന, വളരെ കൂടുതൽ സ്ത്രീകളുമായി പ്രണയബന്ധം പുലർത്തുന്ന, ഈ ലോകത്തിലുള്ള പല പുരുഷന്മാരെയും: എന്നാൽ അവരുടെയെല്ലാം ജീവിതത്തിൽ ഒരു സ്ത്രീയെ, സ്ത്രീയെന്നതിൽ കവിഞ്ഞു് മറ്റു യാതൊരു രീതിയിലും കാണാൻ കഴിയാത്ത ഒരു നിമിഷം ഉണ്ടാകും. അതിനെ രോഗമെന്നു നിങ്ങൾ വിളിച്ചേക്കാം. പക്ഷേ എന്റെ കാഴ്ചപ്പാടിൽ അതു സമ്പൂർണ്ണതയാണു്. അതെന്റെ സ്വപ്നങ്ങളുടെ സാക്ഷാത്ക്കരണമാണു്. എന്നെ സംബന്ധിച്ചു പറഞ്ഞാൽ അവൾ നിങ്ങളുടെ ഭാര്യയാണു്. അതാണു് വ്യത്യാസം ഉളവാക്കുന്നതു്. നിങ്ങൾ അവളെ പ്രേമിക്കുന്നുണ്ടെന്നും എനിക്കറിയാം. എന്നാൽ നിങ്ങളെ സംബന്ധിച്ചിടത്തോളം അവളൊരു സ്ത്രീയാണു്. എനിക്കോ അവൾ മാത്രമാണു് സ്ത്രീ.''

മാർട്ടിൻ തന്റെ ചെന്നിക്കു ചുറ്റും ഒരു സമ്മർദ്ദം അനുഭവപ്പെട്ടു. ഇവനെ കുത്തിക്കൊന്നാലെന്തു്? കൃപാതനായ മാർട്ടിൻ ചിന്തിച്ചു. അയാളുടെ ശരീരം നഖശിഖാന്തം വിറയ്ക്കുകയായിരുന്നു. പക്ഷേ അതൊരു നിമിഷമേ നീണ്ടു നിന്നുള്ളൂ. ഒരു കഠിനശ്രമത്താൽ അയാൾ

സ്വയം നിയന്ത്രിച്ചു. താനിന്നു കൊല്ലും—ഒരു മനുഷ്യനെ. ഒരു കൃമിയെയല്ല. താൻ തന്റെ ശത്രുവിനെ കൊല്ലും—കൂടിയനായ ഒരു പെൺകൊതിയനെയല്ല. ഒരു ജീവിതം നശിപ്പിച്ചതിനയാൾ തന്റെ ജീവിതം പകരം നൽകും. സ്വയം നിയന്ത്രണശക്തി നശിച്ചതിനല്ല. "വീട്ടിൽപോയി അല്പം കിടന്നുറങ്ങൂ." കുറേനേരം കഴിഞ്ഞയാൾ താഴ്ന്ന സ്വരത്തിൽ പറഞ്ഞു.

അഖിമോഫ് അടക്കിച്ചിരിച്ചു. "എന്തു്? ഉറങ്ങുവാനും, സാധിക്കുമെങ്കിൽ കുറെ സ്വപ്നം കണ്ടുകൊള്ളുവാനും, അല്ലേ?" അയാൾ തന്റെ നിന്ദാസ്തുതിനിറഞ്ഞ പ്രസംഗം പുനരാരംഭിച്ചു. "ഇല്ല. സുഹൃത്തേ, എനിക്കിനിയും സ്വപ്നം കാണുക സാദ്ധ്യമല്ല. ഈ ശപിക്കപ്പെട്ട എന്റെ ജീവിതത്തിൽ ഞാൻ ജാഗ്രൽകനായിരിക്കുകയാണു്—ഈ അവസരത്തിൽ മാത്രം. ഞാൻ ഒരു ചെന്നായുടെ കുട്ടിയാണെന്നു് നിങ്ങൾ പറഞ്ഞേക്കാം. ഞാനൊരു ചെന്നായുടെ, നെറിയുള്ള ഭ്രൂജുബുദ്ധിയായ, മകനാണു്. കേൾക്കൂ, അന്തോനീ...?" അയാൾ എക്കിൾ ബാധയാൽ ഒരു നിമിഷം നിശ്ശബ്ദനായി. "നിങ്ങളുടെ ഭാര്യയെ എനിക്കറിയാം. ഒരു സ്ത്രീക്കെന്താണു് വേണ്ടതെന്നു് നിങ്ങൾക്കറിയാമല്ലോ—യഥാർത്ഥത്തിൽ—ചീത്തവശത്തിൽ. നാം ഇരുവരെയും ഒന്നു താരതമ്യപ്പെടുത്തിനോക്കൂ. നിങ്ങൾ ശാരീരികമായി വാർദ്ധക്യത്തിന്റെ ഒരു ദൃഷ്ടാന്തമാണു്. ഞാൻ നിങ്ങളെക്കാൾ പ്രായം കുറഞ്ഞവനല്ല. പക്ഷേ എന്റെ ശരീരത്തിലിന്നും യൗവ്വനം നിലനിൽക്കുന്നുണ്ടു്. ഞാൻ കുറഞ്ഞതു് അരയടി പൊക്കം കൂട്ടതല്ലുള്ളവനാണു്..."

മാർട്ടിന്റെ ഹൃദയം വേദനിക്കുന്നുണ്ടായിരുന്നു. കരോളാ ഈ കുടിയൻപന്നിയുടെകൂടെ ജീവിക്കേണ്ടിവരുമല്ലോ. താൻ അഖിമോഫിനെ കൊല്ലും—അവളുടെ രക്ഷയ്ക്കു വേണ്ടി. പ്രതികാരത്തിനു വേണ്ടിയല്ല—ധർമ്മത്തിന്റെ രക്ഷയ്ക്കു വേണ്ടി.

"കേൾക്കൂ അന്തോനീ." അഖിമോഫ് വീണ്ടും സംസാരം ആരംഭിച്ചു. "എന്റെ വാക്കുകൾ ശ്രദ്ധിക്കണേ.

എനിക്കെന്നെയും നന്നായറിയാം. അവൾ മോസ്സോയിൽ വന്നതുകൊണ്ടോ എന്നോടൊത്തു ശയിച്ചതുകൊണ്ടോ ഞാൻ തൃപ്തിപ്പെട്ടുകയില്ല. എന്തെന്നാൽ അതു ചെയ്യുവാൻ അവൾ നിർബന്ധിതയാണ്. അതിൽനിന്നൊഴിഞ്ഞുമാറുവാൻ അവൾക്കു നിവൃത്തിയില്ലാത്തതാണതിനു കാരണം. അതെന്നെ സംബന്ധിച്ചിടത്തോളം തുച്ഛമായ ഒരു കായ്മ മാത്രമാണ്. സഹോദരാ, നിങ്ങൾക്കതറിയാം....'' അയാൾ തന്റെ വലതുകൈയിലെ ചൂണ്ടുവിരൽ ഒരു ബഹളിക്കുട്ടിയെപ്പോലെ അധരങ്ങളോടടുപ്പിച്ചു. ''കുറെക്കാലം ഞാൻ ചിന്തിച്ചിരുന്നു, ഈ കായ് എനിക്കുപൊട്ടിക്കുവാൻ വിഷമതരമാംവിധം ദുഃഖതയുള്ളതാണ് എന്നു്. അതാണു് കുഴപ്പംപററിയതു്. അതു നടക്കുമെന്നു് ഞാനാശിച്ചിരുന്നു. ഞാൻ കാത്തിരുന്നു. എന്തു സംഭവിക്കുമെന്നു കാണുവാൻ ഞാൻ കാത്തിരുന്നു. എന്താണു സംഭവിച്ചതെന്നു് നിങ്ങൾക്കറിയാം. അതു നടന്നില്ല.'' മിക്കവാറും അപരാധാരോപണവും അതേ സമയം വ്യാകുലതയും പ്രതിഫലിക്കുന്ന ചലനത്തോടെ അയാൾ തന്റെ ഹൃദയത്തിലേയ്ക്കു് കൈചൂണ്ടി. ''ഇതു നരകംപോലെ ആളിക്കത്തുകയാണു്. ലജ്ജയെന്ന ചെകുത്താൻ അതിനെ ഛിന്നഭിന്നമാക്കിത്തീർക്കുകയാണു്. എനിക്കു നിങ്ങളെയും അവളെയും കുറിച്ചു് ചിന്തിച്ചുനിൽക്കുവാൻ സാദ്ധ്യമല്ല. എന്റെ ജീവിതം വിലയായി നൽകേണ്ടിവന്നാല്യം ഞാനി കായ് പൊട്ടിക്കും. ഞാനവളെ സ്വന്തമാക്കും. മനസ്സിലായോ? ഒന്നോ രണ്ടോ മാസക്കാലം എന്നോടൊപ്പം കഴിച്ചുകൂട്ടിയതിനുശേഷം തിരിച്ചു നിങ്ങളുടെ വീട്ടിൽ മടങ്ങിയെത്തി, എന്നിൽനിന്നുളവായ കളങ്കം ചൂടുവെള്ളത്തിലെ കുളിയാൽ കഴുകിക്കളഞ്ഞു് ശുദ്ധശരീരയായി യാതൊന്നും സംഭവിച്ചില്ലെന്ന മട്ടിൽ നിങ്ങളോടൊപ്പം കഴിഞ്ഞുകൂട്ടുവാൻ ഞാൻ സമ്മതിക്കുകയില്ല. ഇല്ല സഹോദരാ, ഞാനവളെ കൈയ്യൊഴിക്കുന്നതു് എന്നെന്നേയ്ക്കുമായിട്ടാണ്. അവളെന്നെ മറ്റാരേക്കാളും കൂടുതലായി സ്നേഹിക്കും, നിങ്ങൾക്കറിയാമോ?''

മാർട്ടിന്റെ കൺമുമ്പിൽ രക്തകണികകൾ നൃത്തം

ചെയ്യുകയായിരുന്നു. അയാളുടെ ശരീരം വിറച്ചു. അടുത്ത നിമിഷം നിയന്ത്രണശക്തി തന്നെ വിട്ടുപോകുമെന്ന യാൾക്കു തോന്നി. പക്ഷേ അങ്ങനെ സംഭവിക്കുവാൻ പാടില്ല. ഒരു കാര്യത്തിനുവേണ്ടി—ഒരു കാരണത്തിന്റെ പേരിൽ—താൻ കൊല്ലുവാനും മരിക്കുവാനും തയ്യാറായി രിക്കുമ്പോൾ ഇതിനുവേണ്ടി കൊല്ലുകയും മരിക്കുകയും ചെയ്യുവാൻ പാടില്ല. അതു കുറുകരമാണു്. അതു് അപ ഹാസ്യമാണു്. താൻ ആ വികാരത്തെ ഉള്ളിൽവച്ചുതന്നെ അടിച്ചൊതുക്കും. അയാൾ ഒരടി പിന്നോക്കം മാറി. അപ കടം സൃഷ്ടിക്കാവുന്ന ചലനത്തെ തടയുവാനെന്നപോലെ അയാൾ തന്റെ കൈയ്പത്തി ചുരുട്ടി കീശയിലേ യ്ക്കു ശക്തിയായി തള്ളി. "ഞാൻ ഒരിക്കൽകൂടി നിങ്ങൾക്കു മുന്നറിയിപ്പു നൽകുന്നു, എന്നെ തടയുവാൻ ശ്രമിക്കരുതു്." മാർട്ടിൻ മുറുമുറുത്തു.

"നിങ്ങളെന്നെ മർദ്ദിക്കുമോ?" അമ്പരപ്പുകൊണ്ടു് തുറിച്ച നേത്രങ്ങളോടെ അഖിമോഫ് ചോദിച്ചു. "ഒരു സോവ്യറ്റു പൗരനെ വിരൽത്തുമ്പുകൊണ്ടുപോലും സ്പർശി ക്കുവാൻ പാടില്ലെന്ന വിവരം നിങ്ങൾക്കറിഞ്ഞുകൂടെ?" തന്റെ കനത്ത കൈകൾ ഭീഷിണിപ്പെടുത്തുന്ന മട്ടിൽ അയാളുയർത്തിയെങ്കിലും അടുത്ത നിമിഷം അതു താഴ്ത്തി. അയാളുടെ സ്വരം വ്യാകുലനിർഭരമായി. അയാൾ ഏങ്ങലടിക്കുവാൻ തുടങ്ങി. "എന്റെ വാക്കുകൾ ശ്രദ്ധിക്കുവാൻ നിങ്ങളിഷ്ടപ്പെടുന്നില്ല, അതോ നീ. നി ങ്ങളെന്റെ അരികിലേയ്ക്കു് വന്നപ്പോൾ ഞാൻ നിങ്ങ ളുടെ കണ്ണുകളിൽ കൊലപാതകദ്യുതി കണ്ടതാണു്. ഞാൻ ഭയപ്പെടുന്നുവെന്നു് എന്നെക്കൊണ്ടു് സമ്മതിപ്പി ക്കുവാനോ നിങ്ങളാഗ്രഹിക്കുന്നതു്? ശരി. ഞാൻ സമ്മ തിക്കുന്നു. നിങ്ങളുടെ കൈവശം തോക്കോ, കഠാരയോ കാണുമെന്നും നിങ്ങളെന്നെ പന്നിയെപ്പോലെ കുത്തിക്കൊ ല്ലുവാൻ പോകുകയാണെന്നും ഞാൻ കരുതി. എന്നാൽ അ ങ്ങനെ ഉണ്ടാവുകയില്ല. നിങ്ങളൊരു മാന്യനാണു്, എന്നെ ക്കാൾ മികച്ച വ്യക്തിയാണു് എന്നു നിങ്ങൾ വിചാ രിക്കുന്നു. നിങ്ങളെന്നെ നിന്ദിക്കുന്നു—അങ്ങനെയല്ലേ

നിങ്ങൾ പറഞ്ഞതു്? അതു ശരി, സഹോദരാ. ഞാനതു് സ്വീകരിക്കുന്നു. നിങ്ങളെന്നെ കൊന്നില്ല അല്ലേ? നന്നു്, നന്ദി.''

ഏതാണ്ടസുഖബാധിതനെന്നപോലെ അഖിമോഫിന്റെ മുഖം വിളറിയിരുന്നു. ''നിങ്ങളുടെ ഭാര്യയെ എനിക്കു തരൂ, സഹോദരാ, എനിക്കു ബന്ധനങ്ങൾ സൃഷ്ടിക്കുവാൻ കഴിയും. പക്ഷേ എല്ലാം ചെയ്യുവാൻ എനിക്കു പ്രാപ്തിയില്ല. അവഗണിക്കപ്പെടാൻ വയ്യാത്തതരം ഒരാളാണു് നിങ്ങൾ. നിങ്ങളെന്നെ സഹായിക്കുന്നില്ലെങ്കിൽ എനിക്കവളെ വച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുക സാദ്ധ്യമല്ല. നിങ്ങളവൾക്കു വിമോചനം നിഷേധിച്ചാൽ എനിക്കവളെ വിവാഹം ചെയ്യുവാൻ സാദ്ധ്യമല്ല. അതിനു നിങ്ങളെ നിർബന്ധിക്കുവാനും എനിക്കു കഴിയുകയില്ല. എന്നാൽ അതുപോരാ. നിങ്ങളെന്നോടു് സഹകരിക്കണം അന്തോനീ, അവൾ മോസ്കോവിൽ വസിച്ചുകൊണ്ടു് തനിക്കീശപിക്കപ്പെട്ട ഭൂമിയിൽ വസിക്കുവാനിഷ്ടമില്ലെന്നു് നിങ്ങളെ അറിയിക്കും. അപ്പോൾ നിങ്ങളവൾക്കൊരു വിവാഹമോചനം നൽകണം. ആ നടപടികൾക്കു് അല്പവും താമസം നേരിട്ടുകയില്ലെന്നു് ഞാനുറപ്പു തരാം. അന്തോനീ വാക്കുതരൂ. നിങ്ങളങ്ങനെ...''

പെട്ടെന്നു് ഇടിമുഴക്കംപോലെയൊരു കരഘോഷം ഉപശാലയുടെ വാതിലിൽക്കൂടി അകത്തു് കേൾക്കായി. നാടകം കഴിഞ്ഞു. പാഴാക്കുവാൻ മാർട്ടിനു സമയമോ മനക്കരുത്തോ ഇല്ലായിരുന്നു. അഖിമോഫിന്റെ കൈകളിൽ പിടിച്ചയാളെ ബലമായി വാതിലിനരികിൽനിന്നു തള്ളിമാറ്റി. ആ ഭീമാകാരം വഴങ്ങിക്കൊടുത്തു. അഖിമോഫ് രണ്ടു പാദങ്ങൾ വേച്ചുവേച്ചു ചുവട്ടിയതിനു ശേഷം സോഫായിലേക്കു കുഴഞ്ഞു വീണു. മാർട്ടിൻ അയാളെ നോക്കിയതേ ഇല്ല.

അഴിവരിയിൽ നിന്നു തന്റെ കോട്ടും തൊപ്പിയുമെടുത്തണിഞ്ഞുകൊണ്ടു് മാർട്ടിൻ ഉപശാലയിൽനിന്നു പുറത്തിറങ്ങി. ഇടനാഴിയിൽ കതകിനഭിമുഖമായി രണ്ടുപേർ നിന്നിരുന്നു. സെക്യൂറിറ്റി വകുപ്പിലെ രണ്ടു് അപസർപ്പക

ന്മാരാണവരെന്നു് മാർട്ടിൻ മനസ്സിലാക്കി. അഖിമോഫിന്റെ സംരക്ഷണത്തിനു വേണ്ടി നിയോഗിക്കപ്പെട്ടവരായിരിക്കണം. അയാൾ വാതിൽ കടന്ന വേളയിൽ ബഹുമാനപൂർവം അവർ അഭിവാദനം ചെയ്തു. അവർക്കു പ്രത്യഭിവാദനം ചെയ്യാതെ ഇടനാഴിയിൽക്കൂടി മാർട്ടിൻ വസ്ത്രധാരണമുറിയിലേക്കു് നയിക്കുന്ന വളഞ്ഞ ഗോവണിയിലൂടെ പാഞ്ഞു. കരോളായുടെ മുറിയിലേയ്ക്കു് എത്തിയപ്പോൾ ഒരു വൃദ്ധ പൂക്കൂടകൾ അട്ടക്കിവെച്ചുകൊണ്ടവിടെ നിന്നിരുന്നു. കരോളാ നാടകശാലയിൽ പ്രവേശിച്ച നാൾതൊട്ടവർതന്നെ ആയിരുന്നു അവളുടെ വേഷവിധാനത്തിന്റെ ചുമതല വഹിച്ചിരുന്നതു്.

"ഹാ, പ്രൊഫസർ" അവർ മാർട്ടിനെ സ്വാഗതം ചെയ്തു. "നിങ്ങളെ വീണ്ടും കണ്ടുമുട്ടിയതിലെനിക്കെത്ര സന്തോഷമുണ്ടെന്നോ. നാമിഷ്ടപ്പെട്ടന്ന ആളുകളെ ദുർല്ലഭമായേ നാം കണ്ടുമുട്ടാറുള്ളൂ. ആ കസേരയിൽ ഇരിക്കൂ. എന്റെ ജോലി അവസാനിച്ചുവെന്നു് അവരൊരു ദിവസം പറയുമെന്നെനിക്കറിയാം. 'ഇന്നു പോകൂ; നാളെ രാത്രി വരേണ്ടതില്ലെ'ന്നും ഈശ്വരനറിയാം. അതു ചിലപ്പോൾ എന്റെ നന്മയ്ക്കായിരിക്കും...പക്ഷേ അതു വളരെ കഷ്ടമാണു്." അവൾ പൂക്കളുടെ നേരെ കൈചൂണ്ടിക്കൊണ്ടു തുടർന്നു. "ആ മനുഷ്യനിൽ നിന്നാണിവയെല്ലാം." അവളുടെ സ്വരത്തിൽ വിദ്വേഷം കലർന്നിരുന്നു. "അവളയാളെ വെറുക്കുന്നു. ദൈവമേ! അവൾ അയാളെ വെറുക്കുന്നു." മൂന്നു പൂക്കൂടകൾ അവർ മൂലയിലുള്ള ഒരു മേശപ്പുറത്തു വെച്ചു. "അവരെ —എല്ലാവരെയും— പുറത്തു ചാടിക്കണമെന്നാണെന്റെ ആഗ്രഹം." അവൾ അയാളോടു് ചേർന്നു നിന്നു. "പുതിയ ഒരു മേക്കപ്പുകാരൻ വന്നിട്ടുണ്ടു്. ഒരു മാസത്തിലധികമായി അയാൾ ഇവിടെ കറങ്ങി നടക്കുകയാണു്. അവരെല്ലാം പറയുന്നതയാളൊരു ചാരനാണെന്നാണു്."

ആരോ കതകു് തുറന്നകത്തേക്കു നോക്കിയിട്ടു് പിൻവലിഞ്ഞു. ഒരു മിനിറ്റു കഴിഞ്ഞപ്പോൾ കരോളാ അകത്തു പ്രവേശിച്ചു. അവൾ വളരെ ഉദ്വേഗഭാവം അവലംബി

ച്ചിരുന്നു. കതകിൽ മുട്ടുവാൻ കൂട്ടാക്കാതെ രണ്ടുപേർ അവളുടെ തൊട്ടുപിന്നാലെ അകത്തേക്കു കടന്നു.

"കുട്ടികളെ" അവൾ പറഞ്ഞു: "ഇപ്പോഴല്ല, ഇപ്പോൾ നിങ്ങളെ കാണാനെനിക്കു സാദ്ധ്യമല്ല."

"സ. ലോണ്ടേ" അവരിലൊരുവൻ പറഞ്ഞു. അയാളുടെ കൈയിലൊരു ബുക്കും പെൻസിലും ഉണ്ടായിരുന്നു. "നിങ്ങൾ വേദിയിൽ ആഗതയായതു് ഒരു പുതിയ വ്യാഖ്യാനവും..."

"കേൾക്കൂ." കരോളാ ഇടയ്ക്കു കയറിപ്പറഞ്ഞു. "നിങ്ങളോടിപ്പോൾ സംസാരിക്കുവാൻ ഞാൻ പ്രാപ്തയല്ല. ഞാൻ വളരെ ക്ഷീണിതയാണു്. നാടകം കഴിഞ്ഞു വീട്ടിലേക്കു വരൂ. പാതിരാത്രിയിൽ."

"പത്തും പാതിരാവാകുമ്പോൾ അച്ചടിതീരും. ദുർല്ലഭമായ ഈ അവസരം..."

"പുറത്തു പോകൂ." കരോളാ അലറി. "അതിവേഗം പുറത്തു കടക്കൂ."

അവർ പരസ്പരം മുഖത്തോടു മുഖം നോക്കിയിട്ടു് സ്ഥലം വിട്ടു. അവർ കതകടയ്ക്കുന്നതിനു മുമ്പു് മറ്റൊരാൾ അകത്തു കടന്നു. അയാളും കതകിൽ മുട്ടിയില്ല. അതു് വേട്ടക്കാരനായിരുന്നു.

"ക്ഷമിക്കണേ" മാർട്ടിനെ കണ്ടതിലുള്ള വിഷമതയോടെ അയാൾ പറഞ്ഞു. "സ. ലോണ്ടേ..."

"എനിക്കറിയാം, ടോം." കരോളാ മറുപടി നൽകി. "എന്നെ ഇപ്പോൾ ശല്യപ്പെടുത്തരുതേ."

"സ. ലോണ്ടേ, റിപ്പോർട്ടു തയ്യാറാക്കുന്നതിനു മുമ്പു് നിങ്ങളെ കാണേണ്ടിയിരിക്കുന്നു..."

"അരുതു് ടോം. നാളെ പ്രഭാതംവരെ നിങ്ങളാ റിപ്പോർട്ടയയ്ക്കരുതു്. നാടകം കഴിഞ്ഞെന്നെ വന്നൊന്നു കാണൂ." ഉദ്വേഗം കൊണ്ടവളുടെ സ്വരം തിക്ഷ്ണമായി. "ഇപ്പോൾത്തന്നെ അതു കൊടുക്കണമെന്നുണ്ടെങ്കിൽ അങ്ങനെ ചെയ്തോളൂ. പക്ഷേ ഇപ്പോൾതന്നെ ഇവിടെ നിന്നു നിങ്ങൾ പോകേണ്ടിയിരിക്കുന്നു." അവളുടെ സ്വരം ദൃഢതയുള്ളതായിരുന്നു. 'വേട്ടക്കാര'ന്റെ നേത്രങ്ങൾ

അതിനു മറുപടി നൽകി. അതു ശരി. കുറെമെന്നേറെതായിരിക്കില്ല എന്നായിരുന്നു സൂചന. അയാൾ സ്ഥലംവിട്ടയുടനെ കരോളാ വൃദ്ധയുടെ നേരെ തിരിഞ്ഞു. "പ്രിയപ്പെട്ട മേരീ, ഒരഞ്ചുമിനിട്ടു നേരം എന്നെയും എന്റെ ഭർത്താവിനെയും തനിച്ചിരിക്കുവാൻ അനുവദിക്കു. ദൂരെപ്പോകരുതേ. ആ കതകിനപ്പുറത്തു് നിൽക്കണേ. ആരുമില്ലെന്നു്..... നിങ്ങൾക്കറിയാം."

"ശരി, ഓമനേ" വൃദ്ധ പ്രതിവചിച്ചു. "ഞാനകത്തു വരേണ്ട സമയം കതകിൽ മുട്ടണേ."

അവർ പുറത്തിറങ്ങിയ ഉടനെ കരോളാ മാർട്ടിനു നേരെ തിരിഞ്ഞു. "ടോണീ, ഞാൻ തീരുമാനിച്ചുകഴിഞ്ഞു. ഞാൻ മോസ്കോവിലേയ്ക്കു് പോകുകയില്ല." അവൾ ആവേശത്തോടുകൂടിയാണിതു് പറഞ്ഞതു്.

"ങേ?"

"ഞാനില്ല, ഞാനില്ല, ഞാനില്ല." അവൾ അയാളെ ആലിംഗനം ചെയ്തു. വേർപെട്ടുനിൽക്കുവാൻ വിസമ്മതിച്ചുകൊണ്ടവളയാളോടു് ചേർന്നുനിന്നു. "എനിക്കു് അങ്ങയെ വേർപെടുവാൻ സാദ്ധ്യമല്ല. ഞാനങ്ങയെ വിട്ടുപോകുകയില്ല." അവൾ കരയുകയായിരുന്നു. "അവരെന്നെ കൊല്ലട്ടെ. ഞാനതു കാര്യമാക്കുന്നില്ല. ഞാൻ അങ്ങോടു പോകുന്നില്ല."

ഈ തീരുമാനം നന്നല്ല. മാർട്ടിൻ ചിന്തിക്കുകയായിരുന്നു. ഞാനവളെ വഞ്ചിക്കേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. ഞാനവളോടു് കള്ളം പറയണം! "ഓമനേ ഇതൊരു ഗൗരവാവഹമായ പ്രശ്നമാണു്." അയാൾ പറഞ്ഞു. "നമുക്കതിനെപ്പറ്റി രാവിലെ ആലോചിക്കാം. ഏതാണു നന്നെന്നു് നമുക്കപ്പോൾ തീരുമാനിക്കാം. അല്ലാതെ....." അയാൾക്കു് ആ ആത്മവഞ്ചന തുടരുവാൻ കഴിഞ്ഞില്ല. ഈ രീതിയും പറ്റുകയില്ല. അവളോടു സത്യം തുറന്നു പറയുവാൻ സാദ്ധ്യമല്ല. എന്നാൽ അവളെ വഴിതെറ്റിക്കുവാനും പാടില്ല. ശ്രദ്ധാപൂർവ്വം അയാളവളുടെ കരങ്ങളിൽനിന്നു വിമോചിതനായി. "ഈ ക്ഷണഭംഗുരമായ പരിതഃസ്ഥിതി സൃഷ്ടിക്കുന്ന ധാരണയെക്കുറിച്ചു് നിനക്കു നാളെ രാവിലെ

ചിന്തിക്കുമ്പോൾ മനസ്സിലാക്കുവാൻ കഴിയും.'' അയാൾ സാവധാനം പറഞ്ഞുതീർത്തു.

അവരുടെ കരങ്ങൾ ആ സമയം പരസ്പരബന്ധിതങ്ങളായിരുന്നു. ''ഇല്ല ടോണീ'' അവൾ ദൃഢസ്വരത്തിൽ പറഞ്ഞു. ''ഇതെന്റെ തീരുമാനമാണ്. ഞാൻ പ്രവർത്തിക്കുന്നതു് ഒരു ധാരണയനുസരിച്ചാണ്. ആ ധാരണതന്നെയാണു് എന്റെ ഭാവിയെ സംബന്ധിച്ചു് ഒരു തീരുമാനം എടുക്കുവാൻ എനിക്കുള്ള പ്രചോദനവും. എനിക്കങ്ങനെ വിട്ടുപോകുവാൻ സാദ്ധ്യമല്ല. ഞാനതിനു പ്രാപ്തയല്ല, ടോണീ.''

ഇതു പററില്ല. മാർട്ടിൻ ആലോചിച്ചു. തന്നെ അവൾക്കു് നേരത്തെതന്നെ നഷ്ടപ്പെട്ടിരിക്കുകയാണെന്നു് അവൾ അറിയുവാൻ പാടില്ല. തന്റെ ശബ്ദത്തെ നിയന്ത്രിക്കുവാനായാൾ ശ്രമിച്ചു. ''വർഷങ്ങൾക്കു മുമ്പു് നാം യാഥാർത്ഥ്യങ്ങളെ വസ്തുനിഷ്ഠമായി നേരിടണമെന്നു് നീ പറയുകയുണ്ടായി. ഈ പ്രശ്നത്തിലും അതു ബാധകമാണു്. യാഥാർത്ഥ്യവാദിയാകുവാൻ ഞാനിപ്പോൾ നിന്നോടാവശ്യപ്പെട്ടുകയാണു്.''

''ജീവിതം എന്റേതല്ലെങ്കിൽ ആ ജീവിതത്തിനു് യാതൊരു വിലയുമില്ലെന്നതാണു് എന്നെ സംബന്ധിച്ചിടത്തോളം യാഥാർത്ഥ്യം. എന്റെ ജീവിതം.....''

''നിന്റെ കലയും കലാജീവിതവുമായിരിക്കണം.''

''അങ്ങാണെന്റെ ജീവിതം. അങ്ങില്ലെങ്കിൽ ഞാൻ യാതൊന്നുംതന്നെയല്ല. അവമാനത്തെയും മാനസികക്ഷതങ്ങളെയും ഞാനതിജീവിച്ചതു് അതു നമ്മുടെ രക്ഷയ്ക്കാവശ്യമായതിനാലത്രെ.'' മേക്കപ്പണ്ടായിരുന്നിട്ടും അവളുടെ മുഖത്തിന്റെ വിളർച്ച മാർട്ടിൻ മനസ്സിലാക്കി. ''അയാളുടെ ഇടയിൽ ഉണ്ടായിരുന്നു. നമ്മുടെ ബന്ധം വേർപെടുത്തി ഞാനയാളെ വിവാഹം കഴിക്കണമെന്നയാൾ പറഞ്ഞു. ഞാനയാളെ പരിഹസിച്ചു. അയാളെ ഞാൻ ഒരു വിഡ്ഢിയെന്നു വിളിച്ചു. പക്ഷേ അയാളൊരു വിഡ്ഢിയല്ല; അയാളൊരു ഭ്രാന്തനാണു്. അയാളോടൊപ്പം മോസ്ക്കോസ്സു് പോകുവാനും അയാളിൽനിന്നു് രക്ഷനേടുവാനു

ായി അയാൾക്കാവശ്യമുള്ളതെന്തായാലും അതു് അയാൾക്കു നൽകുവാനും ഞാൻ തീരുമാനിച്ചിരുന്നു. അയാൾക്കു് എന്തു വേണമെങ്കിലും—അതെന്റെ ശരീരമാണെങ്കിൽ പോലും—നൽകുവാനും ഞാനുറച്ചിരുന്നു, ഇന്നു രാവിലെ വരെ. അയാളെ ഈ വിധത്തിൽ തൃപ്തനാക്കുക സാദ്ധ്യമല്ലെന്നു് ഇന്നു ഞാനറിയുന്നു. അയാൾക്കാവശ്യമുള്ളതു് നൽകുവാൻ ഞാനപ്രാപ്തയാണു്. ഞാൻ മോസ്ക്കോവിൽ പോയാൽ അവിടെ താമസിക്കുവാൻ അയാളെന്നെ നിർബന്ധിച്ചേക്കും.''

''നി പോകുന്നില്ലെങ്കിൽ അയാൾ നിന്നെ ഉപദ്രവിക്കും. പരിഹാരമില്ലാത്ത ദ്രോഹം ചെയ്യുവെന്നും വരാം.''

''അയാളെന്നെ കൊല്ലിക്കുകയോ നാടുകടത്തിക്കുകയോ, ചെയ്തേക്കാം. അയാളെന്നെ നശിപ്പിച്ചേക്കാം, പക്ഷേ എന്നെ അങ്ങിൽനിന്നും വേർപെടുത്തുവാൻ അയാൾക്കു സാദ്ധ്യമല്ല.'' അവൾ ഒരുനിമിഷം നിശ്ശബ്ദയായി. ''ഞാൻ മുമ്പത്തേക്കാളിന്നു് എന്നെത്തന്നെ മനസ്സിലാക്കുന്നു. എനിക്കെന്തുചെയ്യുവാൻ കഴിയുമെന്നും എനിക്കെന്തുചെയ്യുവാൻ കഴിയുകയില്ലെന്നും ഇന്നറിയാം. പരിധികളെക്കുറിച്ചും ഞാൻ ബോധമുള്ളവളാണു്. എന്റെ ജീവിതകാലം മുഴുവൻ ഞാൻ വെറുക്കേണ്ട മനുഷ്യരെയും വസ്തുക്കളെയും സ്നേഹിച്ചു പാഴാക്കിക്കളഞ്ഞു. തികച്ചും തുറന്ന കണ്ണുകളോടെയാണു് ഞാനതു ചെയ്തതു്. അതെന്നെ പിന്നീടൊരിക്കലും ബാധിക്കുകയില്ലെന്നു് ഞാനന്നു കരുതിയിരുന്നു. ചിലപ്പോൾ വേണ്ടത്ര ചിന്തിക്കാതെയോ നിസ്സഹായത കൊണ്ടോ ആണവ ചെയ്യാൻ മുതിർന്നതു്. പക്ഷേ ഞാനങ്ങയെ കണ്ടെത്തി.....ഞാൻ വളർന്നു.....അങ്ങയെ ഉപേക്ഷിക്കുവാൻ പാടില്ലെന്നു് ഞാനിന്നുരാത്രി മനസ്സിലാക്കി. നാമൊന്നാണു്.'' അവളുടെ സ്വരം വ്യത്യാസപ്പെട്ടു. ''ദൈവത്തെ ഓർത്തെങ്കിലും ഞാൻ പറയുന്നതു ശ്രദ്ധിക്കൂ.''

''നാം ജീവിക്കുന്നതു ഭീകരയുഗത്തിലാണു്.'' ''മാർട്ടിൻ പിറുപിറുത്തു. അവൾ വളർന്നുപോയി. മാർട്ടിൻ ഞെട്ടലോടുകൂടി ചിന്തിച്ചു, ഞങ്ങളൊന്നാണു്. പക്ഷേ അതു

കൊണ്ടുള്ള ഫലമെന്താണു്? എനിക്കു രക്ഷപെടുവാൻ കഴിയുകയില്ല. പക്ഷേ അവൾ രക്ഷപെടണം. അതിനുള്ള ഏകമാർഗ്ഗം അവളോടു് നണപറയുകയാണു്. അയാളുടെ ശബ്ദം ദുഃഖനിർഭരമായി "നമുക്കിരുവർക്കും ഏതു നിമിഷവും എന്തും സംഭവിക്കാം."

അയാളുടെ കൈകളിൽനിന്നു് വിട്ടിട്ടു് അവൾ വസ്ത്രധാരണമേശയുടെ അടുത്തു കിടന്ന കസേരയിൽ ഇരുന്നു. "അങ്ങേക്കെന്നോടു് പറയുവാനുള്ളതു് ഇതു മാത്രമാണു്, അല്ലേ?"

രണ്ടു വിരുദ്ധവികാരങ്ങൾ മാർട്ടിന്റെ ഹൃദയത്തെ മഥിച്ചിരുന്നു. അവളെ വഴിതെറ്റിക്കുന്നതു് ക്രൂരവും മൃഗീയവുമായ ഒരു പ്രവൃത്തിയാണു്. തനിക്കു് തന്റെ അഭിനയം ഇനി മേലിൽ തുടരേണ്ടതില്ല. തങ്ങളിരുവരും ഒന്നാണെന്നയാൾക്കവളോടു് പറയാം. മറുവശം ചിന്തിച്ചാൽ അയാളവളെ വഞ്ചിക്കണം. അതവൾ അറിയുവാൻ പാടില്ല. അവളെ അയാൾ നശിപ്പിക്കരുതു്. അവൾ തന്റെ കായ്യങ്ങൾ അറിഞ്ഞാൽ തന്റെ പദ്ധതി നടക്കുകയില്ലെന്നൊരു തോന്നൽ മാർട്ടിന്റെ മനസ്സിൽ ഉദിച്ചുയർന്നു.

"നമ്മുടെ സ്വന്തം ജീവിതങ്ങളുടെ നിയന്ത്രണംപോലും നമുക്കവകാശമില്ലാത്തതാണു്." അയാൾ സാവധാനം പറഞ്ഞു.

"ടോണീ അങ്ങേക്കെന്തുപറ്റി? എന്നോടിതുവരെ പറയാതിരുന്ന എന്തെങ്കിലും സംഭവിച്ചുവോ?"

അതിനു മറുപടി പറയുവാൻ മാർട്ടിനു തന്റെ സർവ്വശക്തിയും സംഭരിക്കേണ്ടിവന്നു. "വേദിയിലേക്കു് പോകുവാൻ നിനക്കിനിയും പത്തു മിനിറ്റുകൂടിയെയുള്ള. ഇപ്പോൾത്തന്നെ ഹൃദയം തകർക്കേണ്ട ആവശ്യമില്ല. ഒന്നോ രണ്ടോ ദിവസങ്ങൾക്കുള്ളിൽ കാര്യങ്ങൾ വ്യക്തമായേക്കും. ഒരുപക്ഷേ കുറെ നാഴികകൾക്കുള്ളിൽ. നമ്മുടെ മസ്തിഷ്കങ്ങൾ തെളിമയോടുകൂടി സൂക്ഷിക്കേണ്ടിയിരിക്കുന്നു."

പെട്ടെന്നൊരു ഭയം കരോളായുടെ നേത്രങ്ങളിൽ

തെളിഞ്ഞു. "എനിക്കങ്ങയെ മനസ്സിലാക്കുവാൻ കഴിയുന്നില്ല. ആ വിധത്തിലൊരു അസാധാരണമട്ടിലാണങ്ങയുടെ സംസാരം. എന്തുപറ്റി, ടോണി? എന്റെ ചോദ്യങ്ങൾക്കുത്തരം പറയാതെ അങ്ങൊഴിഞ്ഞുമാറുകയാണു്. അങ്ങേക്കെന്തെങ്കിലും സംഭവിച്ചുവോ?

എല്ലാം തെറ്റുകളാണു്. അവളോട്ടു കരുണ കാണിക്കുന്നതിനുപകരം താൻ അവളെ വേദനിപ്പിക്കുകയാണു്. മാർട്ടിൻ ചിന്തിച്ചു. ഇതവളുടെ പാത കൂടുതൽ സുഖകരമാക്കിയേക്കാം. പിന്നീടവൾ അറിയുകയും ചിന്തിക്കുകയും ചെയ്യട്ടെ: അഥവാ അവൾ തന്നെ വെറുത്തേക്കാം. ചിലപ്പോളവൾ തന്നെ വെറുക്കാതിരുന്നേക്കാം. അതൊന്നും നിശ്ചയമില്ല. അവളെ വേദനിപ്പിക്കുവാൻ തനിക്കു സാദ്ധ്യമല്ല.

"നമുക്കു ജീവിതത്തിൽ ചില ഉദ്ദേശങ്ങളും കർത്തവ്യങ്ങളും ഉണ്ടെന്നു നാം വിശ്വസിക്കുന്നുവെങ്കിൽ," മാർട്ടിൻ പറഞ്ഞു: "അതൊരു മഹാത്യാഗമാണെങ്കിൽത്തന്നെ നാമതു പൂർത്തിയാക്കേണ്ടിയിരിക്കുന്നു."

എനിക്കൊരു കടമയുണ്ടു്. മാർട്ടിൻ ചിന്തയാരംഭിച്ചു. അന്ത്യവും ഏകവുമായ കടമ. താനതു പൂർത്തിയാക്കുവാൻ പോവുകയാണു്. ഇതു് ഏകമുഖമായ ഒരു ആവേശമാണു്. താൻ ഭ്രാന്തനാവുകയാണു്. ഇല്ല. ശാന്തമായും വ്യക്തമായും താൻ തന്റെ ലക്ഷ്യം കാണുന്നുണ്ടു്. അതു തന്റെ ധർമ്മമാണു്.

സാവധാനത്തിൽ, യാന്ത്രികമായ ഒരു ചലനത്തോട്ടുകൂടി കരോളാ കസേരയിൽ നിന്നെഴുന്നേറ്റു. "അങ്ങയാളെ ഭയപ്പെടുന്നുവോ?"

"നിന്നെക്കുറിച്ചോർക്കുമ്പോൾ എനിക്കു ഭയമുണ്ടു്."

"എനിക്കൊരു കടമയുണ്ടു്." അവൾ പറഞ്ഞു. "ഞാൻ ആർക്കുവേണ്ടിയെങ്കിലും ആയിരിക്കണം ജീവിക്കുന്നതു്. അതു് അങ്ങേയ്ക്കുവേണ്ടിയാണു്. നമ്മെ അതു രക്ഷിക്കുമെങ്കിൽ ഞാനെന്തും ബലികഴിക്കുവാൻ തയ്യാറാണു്. പക്ഷേ അതു സഹായിക്കുകയില്ലെന്നു ഞാനറിയുന്നുവെങ്കിൽ..." അവൾ തന്റെ സംസാരം വീണ്ടും

നിത്തി. അയാളുടെ മനസ്സ് ദൂരെയെങ്ങോ വ്യാപരിക്കുകയാണെന്ന് അവൾക്കു തോന്നിയിരുന്നു. അയാളുടെ മനസ്സിൽ മറെറന്തോ ചിന്ത കടന്നുകൂടിയിട്ടുണ്ടെന്നും അതു തന്നെപ്പററിയല്ലെന്നും അവൾ ഊഹിച്ചു. "എത്ര വിചിത്രതരം" അവൾ സാവധാനം തുടർന്നു. "നാമിരുവരും ഒന്നാണെന്ന ചിന്ത എനിക്കനുഭവപ്പെട്ടുന്നുണ്ട്. പക്ഷേ എൻെറ കണ്ണുകളുടെ മുമ്പിൽ അങ്ങൊരപരിചിതൻെറ വേഷത്തിൽ പ്രത്യക്ഷനായിരിക്കുന്നതായെനിക്കു തോന്നുന്നു."

മാനസിക നിയന്ത്രണത്തിൽ പരാജയപ്പെടരുതെന്നയാളറച്ചു. അയാൾ ധീരതയോടെ ഒരു തീരുമാനത്തിലെത്തി. "നീ പറയുന്നു നീ വളർന്നിരിക്കുന്നുവെന്ന്. അതു ശരിയാണ്. എന്തിനെയും നേരിടുവാൻ തക്കവണ്ണം നീയിന്നു ധീരയായിത്തീർന്നിരിക്കുന്നു. എന്താണു വേണ്ടതെന്നു നിനക്കറിയുകയും ചെയ്യാം."

"ഹാ ടോണി, നമ്മെ ഇരുവരെയും നശിപ്പിക്കുവാൻ അതു കാരണമാക്കിയാൽതന്നെയും അങ്ങയെ വേർപെടുവാൻ ഞാൻ ആഗ്രഹിക്കുന്നില്ലെന്നു മാത്രം എനിക്കറിയാം." ശാന്തവും മൃദുലവുമായ സ്വരത്തിൽ അവൾ തുടർന്നു. "എന്താണുവേണ്ടതെന്ന് എനിക്കറിയാം. അങ്ങ്... ... അങ്ങയെ വിഷമിപ്പിക്കുന്ന കാര്യമെന്താണെന്ന് എനിക്കറിഞ്ഞുകൂടാ. അങ്ങ് അക്കാര്യം എന്നെ അറിയിക്കുന്നില്ല. ഏതായാലും എന്നെ സഹായിക്കുവാൻ അങ്ങാഗ്രഹിക്കാത്തതെന്തുകൊണ്ടാണെന്നും എനിക്കറിഞ്ഞുകൂടാ. അങ്ങേക്കു മറെറന്നെ സഹായിക്കുവാൻ സാദ്ധ്യമല്ല. ഞാനതു കാര്യമാക്കുന്നില്ല. മരണമോ...എന്തു തന്നെയായിരുന്നാലും ഞാൻ ഭയപ്പെട്ടുന്നുമില്ല. എനിക്കങ്ങയെ വേർപെടുവാൻ മാത്രം സാദ്ധ്യമല്ല."

പ്രതിസന്ധിയോ പ്രശ്നപരിഹാരമോ? മാർട്ടിൻ ചിന്തിച്ചു. അസത്യമോ കൂടുതൽ സത്യങ്ങളോ ഇവിടെ പ്രയോജനപ്പെടുകയില്ലെന്നയാൾക്കു മനസ്സിലായി. പക്ഷേ അയാൾ നിരാശനായില്ല. എന്തായാലും തങ്ങൾ ഒരുമിച്ചു കഴിയണം. അയാളവളുടെ കരങ്ങൾ ഗ്രഹിച്ചു. സാവധാ

നത്തിൽ അവളെ തന്നിലേക്കടുപ്പിച്ചു ഗാഢമായി ആലിംഗനം ചെയ്യുവാനും ചുംബിക്കുവാനും അയാൾ മുതിർന്നു.

"നാം മരിക്കേണ്ടി വന്നേക്കാം." അവളുടെ അധരങ്ങളോടു ചേർന്നിരുന്ന അയാളുടെ അധരങ്ങൾ മന്ത്രിച്ചു. "നമുക്കെന്തു സംഭവിച്ചാലും നാം പരസ്പരം പിരിയുകയില്ലെന്നു് എനിക്കുറപ്പുണ്ടു്. നാം ജീവിക്കുന്ന കാലത്തോളം ഒന്നായിരിക്കും. അതിനു ശേഷം..."

അതാണു സത്യമെന്നയാൾക്കറിയാമായിരുന്നു. അയാളുടെ ആലിംഗനചുംബനങ്ങൾക്കു് അവൾ വഴങ്ങിനിന്നു.

വാതിൽ പെട്ടെന്നു തുറക്കപ്പെട്ടു. വറീദിയും ടോമും അകത്തു കടന്നു. വറീദി ആ കതകു് തട്ടിയടച്ചു.

"എന്തു്? ഹൃദയസ്പർശിയായ ഒരു കൂട്ടംബരംഗം! നിങ്ങളെ ശല്യപ്പെടുത്തിയതിൽ ഖേദിക്കുന്നു. പക്ഷേ..."

കരോളാ ഞെട്ടിത്തിരിഞ്ഞു. "നിങ്ങൾ എന്താണു് ഈ ചെയ്തതു്....." അവൾ നിന്ദിച്ചു. "ക്ഷമിക്കണം സഖാക്കളേ." അവളതു പറയുമ്പോൾ ആ അധരങ്ങൾ അമർഷം കൊണ്ടു വിറയ്ക്കുന്നുണ്ടായിരുന്നു. "നിങ്ങൾക്കുവേണ്ടി ചിലവഴിക്കുവാൻ എനിക്കു സമയമില്ലതന്നെ. അടുത്ത രംഗത്തിനുവേണ്ടി എനിക്കു വസ്ത്രധാരണം ചെയ്യേണ്ടിയിരിക്കുന്നു."

"കരോളാ," വറീദി ആരംഭിച്ചു: "അതു നിന്നതനേ. നിങ്ങൾക്കിതിനുമുമ്പു് വസ്ത്രധാരണം തീർക്കാമായിരുന്നു എന്നു് ഞാൻ പറയുന്നില്ല. പക്ഷേ ഇതൊരു ഗൗരവാവഹമായ കാര്യമാണു്. അന്തോനീ, നിങ്ങൾ ക്ഷമിക്കുമല്ലോ. പക്ഷേ എന്റെ വാദം ശരിയാണെന്നു് നിങ്ങളും സമ്മതിച്ചേക്കും. കരോളാ, നിങ്ങൾ നാടകഭാഗത്തിൽ വരുത്തിയ വ്യതിയാനം ശ്രദ്ധിച്ചതു ഞാൻ മാത്രമായിരുന്നില്ല. ആ വിധ സംഗതികൾ സംഭവിക്കുവാൻ പാടില്ലെന്നു് നിങ്ങൾക്കറിയാം."

"അതിലെന്താണു് തെറ്റു്? പൊതുജനങ്ങളതിഷ്ടപ്പെട്ടില്ലേ?" കരോളാ പ്രതിവചിച്ചു. "നിങ്ങൾക്കിരുവർക്കും

എന്നെ ശല്യപ്പെട്ടത്തണമെന്ന ആഗ്രഹമേയുള്ളെന്നുണ്ടോ? എന്തെന്നാൽ...''

''കരോളാ,'' വറീദി ഇടയ്ക്കുകയറി പറഞ്ഞു. ''പാർട്ടി സെക്രട്ടറി മുഴവൻ സംഭവങ്ങൾക്കും വിശദീകരണം ആവശ്യപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. മൂന്നാമത്തെയും ആറാമത്തെയും രംഗങ്ങളിൽ നിങ്ങൾ ചെയ്ത...''

''ഞാനെന്താണു ചെയ്തതെന്നെനിക്കറിയാം.''

''അറിയാമെന്നു് തീർച്ച. എന്തുകൊണ്ടങ്ങനെ ചെയ്തുവെന്നാണദ്ദേഹത്തിനറിയേണ്ടതു്, മനസ്സിലായോ? പ്രേക്ഷകരിൽ റഷ്യൻ സന്ദർശകസംഘാംഗങ്ങളും ഉൾപ്പെട്ടിരുന്നു. പെട്ടെന്നുണ്ടായ ഒരസുഖഫലമായിട്ടാണങ്ങനെ ചെയ്തതെന്നാണു് ഞാനദ്ദേഹത്തോടു പറഞ്ഞതു്. നിങ്ങളേയോ നാടകത്തേയോ തകരാറിലാക്കണമെന്നു് അദ്ദേഹത്തിനാഗ്രഹമില്ലെന്നും പക്ഷേ അച്ചടക്കം അച്ചടക്കം തന്നെയാണെന്നും അദ്ദേഹം പറയുകയുണ്ടായി. ഞങ്ങൾക്കൊരു തൃപ്തികരമായ വിശദീകരണം നൽകുവാൻ ഇച്ഛിക്കുകയും അതിനു നിങ്ങൾ പ്രാപ്തയാകുകയും ചെയ്യാത്തപക്ഷം ഈ വസ്തുത സമഗ്രമായ അന്വേഷണത്തിനു വിധേയമാക്കണമെന്നു് അദ്ദേഹം കരുതുന്നുവത്രേ. ഈ കായ്യം തീർച്ചയാക്കാതെ നാടകം തുടരേണ്ടതില്ലെന്നാണദ്ദേഹം പറഞ്ഞതു്. കാലതാമസംകൂടാതെ പ്രവർത്തിക്കുവാൻ അദ്ദേഹം എന്നോടാവശ്യപ്പെട്ടു. പക്ഷേ നിങ്ങൾ എന്റെ വിശദീകരണപ്രസ്താവന അംഗീകരിക്കുമെങ്കിൽ—അതൊരു നൈമഷികമായ അസുഖത്തിന്റെ ഫലമാണെന്നു് നിങ്ങൾ ഏറ്റുപറയുമെങ്കിൽ—ഈ നശിച്ച കായ്യം അവസാനിപ്പിക്കുവാനും ഇതു സംബന്ധിച്ച കുഴപ്പങ്ങൾ തീർന്നതായി പരിഗണിക്കുവാനും എന്നെ അദ്ദേഹം ചുമതലപ്പെട്ടത്തിയിട്ടുണ്ടു്. ഇതെന്റെ ചുമതലയാണു്. എന്നെ തകരാറിലാക്കരുതു്. എന്നോടു സഹകരിക്കു. ഒരു സുപ്രധാന സാംസ്കാരിക സന്ദർശകസംഘത്തിന്റെ അംഗമെന്നനിലയിൽ നിങ്ങളിങ്ങനെ പ്രവർത്തിക്കരുതെന്നു്... നിങ്ങൾക്കാവിധം ചെയ്യാൻ പാടില്ലാത്തതാണു്....''

"എന്തു ചെയ്യാൻ സാദ്ധ്യമല്ലെന്നു്." കരോളാ ഇടയ്ക്കു കയറി ചോദിച്ചു.

"ഓമനേ, ബുദ്ധിപൂർവ്വം സംസാരിക്കു." സൂചന നൽകുന്ന മട്ടിൽ മാർട്ടിൻ പറഞ്ഞു. അയാൾ കരോളായുടെ കരങ്ങൾ തലോടിയിട്ടു് വാതിൽക്കലേയ്ക്കു് സാവധാനം നടന്നു.

"ടോണീ, നാടകം കഴിയുമ്പോൾ മടങ്ങിവരണം. അങ്ങനെ ചെയ്യുകയില്ലേ?"

മാർട്ടിൻ അവളെ നോക്കി പുഞ്ചിരിക്കുവാൻ ശ്രമിച്ചു. അയാൾ പുറത്തേയ്ക്കു നടന്നു. കരോളായുടെ ശബ്ദം വാതിലിനിടയിലൂടെ അയാൾക്കു കേൾക്കാമായിരുന്നു. "ശരി, നിങ്ങൾക്കു് എന്താണു വേണ്ടതു്? അതു ശരി, എനിക്കപ്പോളസുഖമായിരുന്നുവെന്നു് പറയണമല്ലേ? അതല്ലേ ആവശ്യം? എന്തു വേണമെങ്കിലും ആകട്ടെ. ഞാനിപ്പോൾ വസ്ത്രം ധരിക്കട്ടെ."

"ഇതു വായിച്ചൊപ്പിടൂ." അടഞ്ഞുകിടന്ന വാതിലിനപ്പുറത്തുനിന്നു വറീദിയുടെ ശബ്ദം കേട്ടു. "തിരശ്ശീല ഉയരുവാൻ അല്പം താമസിക്കും. അതു സാരമില്ല."

മാർട്ടിൻ വേഷം ധരിപ്പിക്കുന്ന വൃദ്ധയെ വീണ്ടും കണ്ടുമുട്ടി. ആ ഇടനാഴിയിൽ അവരിരുവരും മാത്രമേ ഉണ്ടായിരുന്നുള്ളൂ. ഇതുതന്നെ മാർഗ്ഗമെന്നയാൾ കരുതി. "മേരീ" അയാൾ മന്ത്രിച്ചു. "നാം തമ്മിൽ പരിചിതരായിട്ടു് വളരെ നാളുകളായി. നിങ്ങളെനിക്കൊരുപകാരം ചെയ്യുമോ?" അവൾ സമ്മതാർത്ഥത്തിൽ തല കുലുക്കി. "ആ കായ്യം നിങ്ങൾക്കെന്തു കുഴപ്പമുണ്ടാക്കിയാലും?"

"എന്തു കുഴപ്പം വരാൻ?" മേരി ചോദിച്ചു.

"നിങ്ങളുടെ സ്വാതന്ത്ര്യമോ, ഒരുപക്ഷേ ജീവിതമോ നഷ്ടപ്പെട്ടേക്കാം."

"അപ്പ രണ്ടും അവർ നിശ്ചയിക്കുമ്പോൾ എന്നിൽ നിന്നെടുക്കുവാൻ കഴിയും. എന്താണു വേണ്ടതു്?"

തന്റെ അകത്തെ കീശയിലേയ്ക്കയാളുടെ കരങ്ങൾ ആഞ്ഞിറങ്ങി. അവ ആ തമിരിനെ സ്പർശിച്ചു. പക്ഷേ അല്പവും മടിക്കുടാതെ അയാൾ കത്തു് പുറത്തെടുത്തു.

"ആരുമറിയാതെ എന്റെ ഭാര്യയുടെ കയ്യിലെത്തിക്കുവാൻ കഴിയുന്നതുവരെ ഇതു നിങ്ങൾ സൂക്ഷിച്ചുവയ്ക്കണം. ഇന്നു രാത്രിയല്ല, പിന്നീടൊരിക്കൽ. അമേരിക്കയിലുള്ള എന്റെ പുത്രന് എത്തിച്ചുകൊടുക്കാനുള്ള ഒരു കത്താണതു്."

"ങാ" ഒരു നിമിഷത്തെ ഭയംനിറഞ്ഞ മൗനത്തിനു ശേഷം അവൾ മന്ത്രിച്ചു. "നിങ്ങൾ കുഴപ്പത്തിൽപ്പെട്ടിരിക്കയാണോ?"

മാർട്ടിന്റെ ഹൃദയത്തിൽ ഒരു പ്രത്യേക ചൂട് അനുഭവപ്പെട്ടു. തന്നോടു് ഒരു കാലത്തും അടുത്തു പെരുമാറിയിട്ടില്ലാത്ത ഒരു മനുഷ്യജീവി—ഒരു വെറും സ്ത്രീയാണെങ്കിലും—ഈ നിമിഷത്തിൽ തനിക്കു വിശ്വസിക്കാവുന്ന ഏക ജീവി അവർ മാത്രമാണു്. "അതെ മേരീ." അയാൾ പ്രതിവചിച്ചു.

വൃദ്ധ ആ കത്തു് തന്റെ കുത്ത ബ്ലൗസിനടിയിലേയ്ക്കു് തിരുകി. "ഇക്കാലത്തു നല്ല മനുഷ്യരെല്ലാംതന്നെ കുഴപ്പത്തിലാണു്."

"അതു കൈവശം വയ്ക്കുവാൻ നിങ്ങൾക്കു ഭയം തോന്നുന്നുവെങ്കിൽ അതു നശിപ്പിച്ചേക്കൂ. എന്റെ ഭാര്യയ്ക്കതു നൽകുവാൻ നിങ്ങൾക്കു കഴിഞ്ഞാൽ. അവളിഷ്ടപ്പെടുന്നുവെങ്കിൽ ഈ കത്തു വായിക്കുവാനും അതു സൂക്ഷിക്കുന്നതപകടകരമാണെന്നു തോന്നുന്ന നിമിഷത്തിൽ അതു നശിപ്പിക്കുവാനും പറയണം. അവൾക്കു സാധിക്കുമെങ്കിൽ അതു മറ്റൊരാളെ കാണിക്കാം. ആ വ്യക്തിയോടു പറയുവാനുള്ള സംഗതി അവൾക്കറിയാമായിരിക്കും. ആ മാഗ്ഗത്തിലൂടെ ജോജ്ജിന്റെ ജനങ്ങൾക്കതെത്തിച്ചുകൊടുക്കുവാൻ അവൾക്കു കഴിഞ്ഞേക്കും."

"ശരി" അവൾ പറഞ്ഞു. അനിയന്ത്രിതമായ ആവേശത്തോടെ അവൾ മാർട്ടിന്റെ കരങ്ങൾ ഗ്രഹിച്ചു. അല്പ സമയം കഴിഞ്ഞവളതിൽ നിന്നു വിട്ടു. കരോളായുടെ വസ്ത്രധാരണ മുറി അല്പം ദൂരെ കിടന്നിരുന്നു.

"അതു നന്നായി ഓമനേ," വിടവിൽക്കൂടി വറീദിയുടെ ശബ്ദം കേൾക്കാമായിരുന്നു. "ടോം നമുക്കു പോകാം."

''ഞാൻ പോകട്ടെ''എന്നു മന്ത്രിച്ചിട്ട് വൃദ്ധ നടന്നു. മാർട്ടിൻ ഏതാനും ചുവട്ട മുമ്പോട്ട വെച്ചതിനു ശേഷം മുകൾത്തട്ടിലേക്കു നയിക്കുന്നവശത്തേക്കു തിരിഞ്ഞു. വറീദിയും ടോമും കരോളായുടെ മുറിയിൽ നിന്നു പുറത്തു വന്നപ്പോൾ മാർട്ടിനവിടെ ഉണ്ടായിരുന്നില്ല.

* * * *

മുമ്പു കരുതിയിരുന്നതിനെക്കാൾ അഞ്ചു മിനിറ്റു നേരത്തെ അയാൾ പൂമുഖത്തെത്തി. തന്റെ കാർ വിളിക്കുന്നതിനു് കാവൽക്കാരനെ ശല്യപ്പെട്ടത്തേണ്ടെന്നു കരുതിയ മാർട്ടിൻ കാവൽക്കാരനഭിവാദനം നൽകിയിട്ട് മുമ്പോട്ട നടന്നു. സെക്യൂരിറ്റി ആഫീസറുടെ കണ്ണാടി മുറിയിലേയ്ക്കയാൾ കണ്ണോടിച്ചു. പക്ഷേ ആഫീസറുടെ പുഞ്ചിരിക്കു പകരം പുഞ്ചിരി തൂകാനയാൾ കൂട്ടാക്കിയില്ല. മന്ത്രിസഭാമന്ദിരത്തിലെത്തുവാൻ പത്തുമിനിറ്റു ധാരാളം മതി. വദാസിന്റെ മുറിയിൽ നേരത്തെ എത്തുവാനും വരാന്തയിൽ കാത്തിരിക്കുവാനും അയാളിഷ്ടപ്പെട്ടില്ല. താഴെ കാറിനടുത്തുനിന്നിരുന്ന ബെറീസ് വേദിക്കടുത്തുള്ള വാതിൽവഴി വരുന്ന മാർട്ടിനെ കണ്ടില്ല. കാറുപയോഗിക്കുവാൻ മാർട്ടിനു വെറുപ്പു തോന്നി. അതുപയോഗിക്കുവാൻ തനിക്കിനിമേൽ അവകാശമില്ലെന്നയാൾ കരുതി. പക്ഷേ മന്ത്രിസഭാമന്ദിരത്തിൽ നടന്നോ ടാക്സിയിലോ ചെന്നെത്താൻ പാടില്ല. അതു കൂടുതൽ സംശയത്തിനു വഴി തെളിച്ചേക്കും. ഏതൊരു മാർഗ്ഗത്തിലൂടെയും ഉണ്ടാകാവുന്ന സംശയം ഒഴിവാക്കണം. അതിനാൽ തന്റെ ജീവിതത്തിൽ അവസാനമായി ആ കാറിൽ സഞ്ചരിക്കേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. അയാൾ മതിലിനരികിലൂടെ വലത്തേക്കു തിരിഞ്ഞു നടന്നു. ആ കെട്ടിടം ചുറ്റിച്ചെല്ലാൻ അഞ്ചു മിനിറ്റു വേണ്ടിവന്നേക്കും.

കരോളാ അതു ചെയ്തേക്കും. സാവധാനത്തിൽ ഉലാത്തുന്ന രീതിയിൽ നടക്കുമ്പോൾ മാർട്ടിൻ ചിന്തിച്ചു. നാടകം നടക്കുന്ന വേളയിൽ അവരാ വാർത്തയുമായി അവ

ളുടെ നേരെ ചാടി വീഴുകയില്ല. പക്ഷേ മേരി ആ കത്ത് ഇന്ന രാത്രിയിലോ പിന്നീടോ കരോളാസ്സ് എത്തിച്ചു കൊടുക്കുമ്പോൾ മാർട്ടിന്റെ അന്ത്യമായ ആഗ്രഹം ആ കത്ത് ജോർജ്ജിനെത്തിച്ചു കൊടുക്കുകയാണെന്നവൾ മനസ്സിലാക്കുകയും തദനുസരണം പ്രവർത്തിക്കുകയും ചെയ്യും.

അയാളുടെ ഉള്ളിൽ വളർന്നുവന്ന ശാന്തത മിക്കവാറും അയാൾക്കുതന്നെ അത്ഭുതമുളവാക്കുമാറുള്ളതായിരുന്നു. എല്ലാ കാര്യങ്ങളും അതിന്റെ അനുയോജ്യസ്ഥാനങ്ങളിൽ എത്തിച്ചു കഴിഞ്ഞു. യാതൊരു ചിന്തയും അയാളെ അലട്ടുന്നില്ല. വികാരങ്ങൾ ശാന്തത അവലംബിച്ചു നിശ്ചയമായും അയാളുടെ മനസ്സിൽ നിൽക്കുകയാണ്. കുറെ നേരം മുമ്പു നിറഞ്ഞു നിന്നിരുന്ന കാർമേഘങ്ങളപ്രത്യക്ഷമായിക്കഴിഞ്ഞു നക്ഷത്രങ്ങൾ ആകാശത്തെ പ്രകാശധാരയിൽ കുളിപ്പിക്കുകയാണ്. ആത്മാവ്! ആ പദം അയാളുടെ മനസ്സിൽ ഒരു നിമിഷം തങ്ങിനിന്നു. താൻ ജോർജ്ജിനെഴുതിയ കത്തിൽ ആത്മാവിനെപ്പറ്റി—മനുഷ്യാത്മാവിനെപ്പറ്റി— തന്റെ ആത്മാവിനെപ്പറ്റി –എന്തെങ്കിലും എഴുതിയിട്ടില്ലേ? തനിക്കൊരാത്മാവുണ്ടെന്നും താൻ വിശ്വസിക്കുന്നുവെന്നും അതുമല്ലെങ്കിൽ അങ്ങനെയൊന്നുണ്ടാകുവാൻ താനാശിക്കുന്നുവെന്നും ആ കത്തിൽ താൻ എഴുതിയിട്ടുണ്ടോ? ആ പദങ്ങളിനിമേൽ അയാൾ ഓർക്കുകയില്ല. പക്ഷേ സംശയത്തിലാണതെഴുതിയതെങ്കിൽ താൻ തെറ്റാണ്, ചെയ്തതെന്നയാൾക്ക് നന്നായിപ്പോളറിയാം. തനിക്കൊരാത്മാവുണ്ടെന്നും അതു ഭദ്രമാണെന്നും അയാൾ വിശ്വസിച്ചു. താനതെപ്പോഴെങ്കിലും നഷ്ടപ്പെട്ടുത്തിയിരുന്നുവെങ്കിൽത്തന്നെ താനതു വീണ്ടെടുത്തു കഴിഞ്ഞു. ഈശ്വരസഹായത്താൽ അതു തന്നിലേക്കു തിരിച്ചെത്തിക്കഴിഞ്ഞു. താനദ്ദേഹത്തിൽ നിന്നൊന്നു വേർപിരിഞ്ഞിരിക്കുകയോ അദ്ദേഹത്തിന്റെ നേത്രങ്ങളിൽ നിന്നൊഴിഞ്ഞുമാറി നിൽക്കുകയോ ആയിരുന്നു. എന്നാൽ താനൊരിക്കൽക്കൂടി അദ്ദേഹത്തിന്റെ സന്നിധിയിലെത്തിയിരിക്കുന്നു. താനദ്ദേഹത്തോടു ചേർന്നിരിക്കുകയാണ്, താഴ്മയോടുകൂടി–പക്ഷേ

അഭിമാനത്തോട്ടുകൂടിത്തന്നെ — പക്ഷേ ഔദ്ധത്യത്തോട്ടു കൂടിയല്ല. തന്റെ ആത്മാവിലുള്ള ആ ശാന്തത ആ ആത്മാവുതന്നെ ജനിപ്പിച്ചതാണ്. ആ ശാന്തത ഈശ്വരനു തന്നോടുള്ള സന്ദേശമാണ്. ഒരുപക്ഷേ ആ ശാന്തത ഈശ്വരൻ തന്നെയാണ്.

വഴി വിജനമായിരുന്നു. പക്ഷേ താനിനി ഒറ്റപ്പെട്ടവനല്ലെന്നു് മാർട്ടിനു തോന്നി.

തന്റെ പ്രതീക്ഷയ്ക്കു വിരുദ്ധമായി എതിർവശത്തു നിന്നു മാർട്ടിൻ വരുന്നതു കണ്ട ബറീസ് ഒന്നു ഞെട്ടി. അയാൾക്കുവേണ്ടി കാറിന്റെ വാതിൽ തുറന്നുകൊടുക്കുവാനായാൾ പാഞ്ഞു. കാറിൽ കയറിയശേഷം അയാൾ ചോദിച്ചു: "മന്ത്രിസഭാമന്ദിരത്തിലേയ്ക്കല്ലേ, സ. മാർട്ടിൻ?"

"അതെ, നിങ്ങളവിടെ എന്നെ പത്തു മിനിറ്റിനുള്ളിൽ എത്തിക്കുമെന്നെനിക്കറിയുണ്ട്."

"ആറു മിനിറ്റു മതി, സ. മാർട്ടിൻ. ഗതാഗത വകുപ്പിന്റെ വല്ല ഉദ്യമാലും ഉണ്ടായാൽ ഞാൻ അത്യാവശ്യകാര്യം സൂചിപ്പിക്കുന്ന സൈറൻ മുഴക്കും. ഇതു് സർക്കാർവക കാറാണു്; അതുകൊണ്ടുതന്നെ."

എൻജിൻ അല്പനേരം ഇരച്ചു. അതിന്റെ ശബ്ദം വ്യത്യാസപ്പെട്ടു. കാർ തെരുവീഥിയിലൂടെ നീങ്ങി.

മാർട്ടിൻ നിശ്ചലനായി ഒരു നിമിഷം ആ കാറിൽ ഇരുന്നു. അയാളുടെ കൈകൾ യാന്ത്രികമായി കീശയ്ക്കുള്ളിലേക്കു് താഴ്ന്നിറങ്ങി. തമരവിടെ ഉണ്ടെന്നയാൾക്കു തോന്നി. അയാളതു് പുറത്തെടുത്തു് അതിൽ അല്പനേരം തലോടി. തന്റെ കൈപ്പത്തി അയാൾ താഴ്ത്തി സീറ്റിൽ വെച്ചു. ബറീസിനു തന്റെ പ്രവർത്തനം കണ്ണാടിയിലൂടെ കാണാൻ കഴിയുകയില്ലെന്നതിൽ മാർട്ടിൻ സന്തുഷ്ടനായി. തന്റെ കൈത്തലങ്ങൾക്കുള്ളിൽ അതെടുത്തു് തന്റെ മുഷ്ടിക്കുള്ളിൽ വെച്ചമർത്തി അയാൾ.

തകരാറില്ലാത്ത ഒരായുധംതന്നെ. ഒരു യന്ത്രത്തെപ്പോലെ അതു് തന്റെ കൈയിൽ ശക്തിയോടെ പ്രവർത്തിക്കും. എത്രതായാലും ഒരു നിമിഷത്തിനുള്ളിൽ—ഒരു നിമിഷാംശത്തിനുള്ളിൽ—അക്കാര്യം നടക്കണം! അതു് നടക്കുകയും ചെയ്യും. ഭയമില്ല, മറ്റു യാതൊരു തകരാറുകളുമില്ല. അയാളുടെ വലതുകരം ആ തമരിനെ ഉയർത്തി. തന്റെ കോട്ടിന്റെ രണ്ടു ബട്ടനുകൾക്കിടയിലുള്ള ഒരു വിടവിലൂടെ അയാൾ അതു് കീശയിലിട്ടു.

ഭയപ്പെടേണ്ടതില്ല. എല്ലാം ഭംഗിയായി പര്യവസാനിക്കും.

10

"സോഷ്യലിസത്തിന്റെ സൃഷ്ടാക്കളുടെ കൈകളിലെ ഏറ്റവും പ്രധാന ആയുധങ്ങളിലൊന്ന കാലമാണ്." ദുർജ്ഞേയമായ ഈ മുദ്രാവാക്യത്തിന്റെ നിർമ്മാതാവ് വദാസ് ആയിരുന്നു. മന്ത്രിമന്ദിരത്തിലെല്ലായിടത്തും ഈ വാക്യം മുദ്രണം ചെയ്യപ്പെട്ടിരുന്നു. പക്ഷേ അതു് മന്ത്രിമന്ദിരത്തിലെ ജോലിക്കാരെ ഉത്തേജിപ്പിക്കുവാനുതകിയില്ലെന്നു മാത്രമല്ല അതവരെ ശ്വാസംമുട്ടിക്കുകകൂടി ചെയ്തു. താത്വികമായി അതിനൊന്നിൽ കൂടുതൽ അർത്ഥം കണ്ടെത്തുക്കാം. പക്ഷേ തങ്ങൾക്കു ലഭിച്ചിരുന്ന തുച്ഛമായ വേതനത്തിനു നിശ്ചയിക്കപ്പെട്ടിരുന്ന നാഴികകളോടൊപ്പം പ്രതിഫലമില്ലാതെ പ്രവർത്തിക്കേണ്ടിവന്ന ചില നാഴികകളുംകൂടി കൂട്ടിച്ചേർത്തുവെന്നാണു് ഈ മുദ്രാവാക്യത്തിന്റെ പ്രായോഗിക രൂപമായി തൊഴിലാളികൾക്കനുഭവപ്പെട്ടതു്.

വളരെ ചുരുക്കം സന്ദർഭങ്ങളിൽ ചില കീഴ്ജീവനക്കാരുമായി വദാസ് എട്ടുമണിക്കാഫീസിലെത്താറുണ്ടു്. തന്റെ കീഴിൽ ജോലി ചെയ്യുന്നവരെല്ലാം എട്ടുമണിക്കെത്താറുണ്ടോയെന്നു് പരിശോധിക്കുവാനായിരിക്കും ആ അവസരങ്ങൾ വദാസ് ഉപയോഗിക്കുന്നതു്. ഈ ദുർല്ലഭാവസരങ്ങളൊഴിച്ചാൽ അയാൾ സാധാരണ ആഫീസിൽ വരുന്നതു് ഉച്ചയ്ക്കു ശേഷം മാത്രമാണു്. ചില ദിവസങ്ങളിൽ അയാൾ രാത്രി രണ്ടുമണിവരെ ആഫീസിൽ ഇരിക്കാറുണ്ടു്. ഉറക്കംതൂങ്ങിയും പരിക്ഷീണഗാത്രരായും സോവ്യറ്റ് ഹംഗറി കെട്ടിപ്പടുക്കുവാൻ ആ നിർഭാഗ്യവാന്മാരും അന്നു് രണ്ടുമണിവരെ ആഫീസിൽ കഴിച്ചുകൂട്ടണം!

മന്ത്രിസഭായോഗങ്ങൾ ചില രാത്രികളിൽ നടക്കാ

റുണ്ട്. ആ രാത്രികളിൽ ഒരു സാധാരണ സർക്കാരാഫീസിന്റെ മട്ടൊന്നുമല്ല, അവിടെക്കാണാറു്. പ്രധാന ഗേറ്റിങ്കൽ കമ്പളിക്കോട്ട ധരിച്ച കാവൽക്കാരനു പകരം ഒരു രാഷ്ട്രീയപ്പോലീസുദ്യോഗസ്ഥനായിരിക്കും അന്നു് കാവൽ നിൽക്കുക. അയാളെ നിയന്ത്രിച്ചുകൊണ്ടു് മേജറെക്കാൾ താഴ്ന്നപടിയിലല്ലാത്ത ഒരുദ്യോഗസ്ഥനും കട്ടികൂടിയ ഇരുമ്പു കമ്പികളാൽ മറ്റു ഗേറ്റുകൾ ബന്ധിക്കപ്പെട്ടിരിക്കും.

അന്നു ജോലിയിലിരുന്ന സെക്യൂരിറ്റി ഉദ്യോഗസ്ഥൻ മാർട്ടിനെ ഉറ്റുനോക്കിക്കൊണ്ടു ചോദിച്ചു:

"പാസോ ക്ഷണക്കത്തോ ഉണ്ടെങ്കിൽ എടുക്കു."

"എന്റെ കൈവശം പാസുമില്ല, ക്ഷണനപത്രവുമില്ല. എന്റെ പേർ മാർട്ടിനെന്നാണു്."

മേശയുടെ ഡ്രോ തുറന്നു് ഒരു ലിസ്റ്റും പുറത്തെടുത്തു പരിശോധിച്ചിട്ടയാൾ ചോദിച്ചു: "സഖാവു് പ്രൊഫസർ അന്തോണി മാർട്ടിൻ?"

"അതേ."

ആ മേശപ്പുറത്തുള്ള നാഴികമണിയിൽ സമയം നോക്കിയതിനുശേഷം ലിസ്റ്റിൽ പറയുന്ന സമയവുമായി അയാൾ താരതമ്യപ്പെടുത്തി. "നിങ്ങൾ മൂന്നു മിനിറ്റു നേരത്തെയാണു്." അതു താൻ ഇഷ്ടപ്പെടുന്ന കാര്യമല്ലെന്നു് കാവൽക്കാരന്റെ പുരികക്കൊടികൾ വ്യക്തമാക്കി. മാർട്ടിൻ ആ സൂചന വളരെ പണിപ്പെട്ടു സഹിച്ചു. ബെറിസ് ആ യാത്ര ഏഴു മിനിറ്റുകൊണ്ടു് നിർവ്വഹിച്ചുവെന്നതാണു് സത്യം. "നിങ്ങളെ തിരിച്ചറിയുന്നതിനുള്ള കടലാസ്?"

പ്രഥമദർശനത്തിൽത്തന്നെ മാർട്ടിൻ അയാളെ തിരിച്ചറിഞ്ഞു. അയാൾ മാർട്ടിനെയും തിരിച്ചറിഞ്ഞിരിക്കണം. പക്ഷേ തന്റെ മുൻപരിചയത്തെ സംബന്ധിച്ചു് യാതൊരു പരാമർശനങ്ങളും നടത്തുവാനയാൾ കൂട്ടാക്കിയില്ല. മാർട്ടിൻ തന്നെ തിരിച്ചറിയുവാനുള്ള കടലാസ് അയാൾക്കു നൽകി. സൂക്ഷ്മപരിശോധനയ്ക്കുശേഷം അയാളതിലെ ചില വിവരങ്ങൾ കുറിച്ചെടുത്തിട്ടു്

മാർട്ടിനു തിരിച്ചുകൊടുത്തു. "നിങ്ങൾക്കു കടന്നുപോകാം, സഖാവു് പ്രൊഫസർ.മന്ത്രിയുടെ ആഫീസിലേയ്ക്കു് പോകുവാൻ പ്രൈവറ്റു എലിവേറ്റർ ഉപയോഗിക്കുവാൻ ദയവുണ്ടാകുമോ?"

പൂമുഖത്തിന്റെ പിൻവശത്തുള്ള എലിവേറ്റർ ഉപയോഗിക്കുവാനായി മാർട്ടിൻ നടന്നു. ഏതു നിമിഷവും കൊലയാളികൾ പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ടേക്കാമെന്ന ചിന്തയാലാണു് ആ ഉദ്യോഗസ്ഥന്റെ പെരുമാറ്റം! ഈ വസ്തുത മാർട്ടിനു് ഭയജനകവും വിനോദകരവുമായിത്തോന്നി. സോഷ്യലിസ്റ്റുസമയക്കിഴി പാലിച്ചുകൊണ്ടു് കൊലയാളി എത്തേണ്ട സ്ഥലത്തെത്തിയിട്ടുണ്ടു്. പക്ഷേ മുകളിൽ താനെത്തുമ്പോൾ അവർ തന്റെ ശരീരം പരിശോധിക്കുമോ? 'കഠാര! തമർ! സെക്യൂരിറ്റി വകുപ്പു് പ്രവർത്തനത്തിന്റെ പശ്ചാത്തലം മാർട്ടിനറിയാം. അതിന്റെ അടിസ്ഥാനം ഭയമാണു്! വെടിയുണ്ടകളെപ്പറ്റിയുള്ള ഭയം! സ്ഥിരമായ ഭീഷണിക്കിരയായിരിക്കുന്ന സ്വന്തം ജീവിതത്തോടുള്ള നേതാക്കളുടെ പ്രേമം! ഭരണകൂടത്തിന്റെ – അതിലധിഷ്ഠിതമായിരിക്കുന്ന തത്വസംഹിതയുടെ—അടിസ്ഥാനത്തിലാണു് തകരാറു്. അതിന്റെ നേരെ കണ്ണടച്ചുകൊണ്ടവർ ഭാവനയിൽ നിലനിൽക്കുന്ന ചില രൂപങ്ങൾക്കെതിരായി, നിഴൽയുദ്ധം ചെയ്യുകയാണു്. സെക്യൂരിറ്റി വകുപ്പിലെ സകല ഗുണ്ടാകളും കായികാഭ്യാസികളും തങ്ങളുടെ നേതാക്കന്മാർക്കുവേണ്ടി ശത്രുക്കളായ അമേരിക്കൻ ചാരന്മാർ, അഞ്ചാംപത്തി പ്രവർത്തകർ, കൊലയാളികൾ മുതലായവക്കെതിരായി എല്ലായ്പ്പോഴും, യുദ്ധം ചെയ്യുവാൻ തയ്യാറായി നിൽക്കുകയാണു്. അങ്ങനെയാരുമില്ലെന്നിരിക്കിലും ഉണ്ടെന്ന ദൃഢവിശ്വാസത്തിലാണവർ വർത്തിക്കുന്നതു്. സെമിൻഡോക്കിലെ വിദ്യാലയത്തിൽവച്ചു് അവരുടെ വിചാരവികാരങ്ങളിൽ അലിഞ്ഞുചേരുവാൻ തക്കവണ്ണം പഠിപ്പിക്കപ്പെട്ട വസ്തുതയും ഇതു തന്നെ. ആ വിദ്യാഭ്യാസത്തിന്റെ ഫലമായി അവരെല്ലാംതന്നെ മാനസികരോഗികളായിത്തീർന്നിരിക്കുന്നു!

എന്നാൽ കൊല്ലണമെന്ന ഏകോദ്ദേശത്തോടുകൂടി അവിടേയ്ക്കു ചെന്നിരിക്കുന്നവനെ അവരിപ്പോൾ തിരിച്ചറിഞ്ഞെന്നു വരുമോ?

എലിവേററിൽ നിന്നേഴാമത്തെ നിലയിലേയ്ക്കിറങ്ങിയപ്പോൾ തന്റെ ഉള്ളിലൊരു വിറയൽ ബാധിച്ചിരിക്കുന്നതായി മാർട്ടിനു തോന്നി. പകലിനെ നരകമാക്കിത്തീർക്കുന്ന, രാവിനെ പേക്കിനാക്കളാൽ നിറയ്ക്കുന്ന യാഥാർത്ഥ്യത്തെ അവ്യക്തവും വിചിത്രവുമാക്കി രൂപാന്തരപ്പെടുത്തുന്ന, മിഥ്യയെ യാഥാർത്ഥ്യമായി പരിവർത്തനം ചെയ്യിക്കുന്ന ഭീകരവികാരം—ഭയം—മാർട്ടിനെ ആവേശിച്ചിരുന്നു. പക്ഷേ മാർട്ടിനിപ്പോൾ മരണത്തെ ഭയമില്ല. തന്റെ ഉദ്ദേശം നടക്കാതെ വന്നാലോ എന്നു മാത്രമാണ് ഭയം. അഞ്ചുദ്യോഗസ്ഥന്മാരാൽ നിയന്ത്രിക്കപ്പെട്ടുന്ന, സൈക്യാരിറ്റി വകുപ്പിന്റെ മേശയ്ക്കരികിലേയ്ക്കു നടന്നപ്പോൾ സ്വയം നിയന്ത്രിക്കുവാൻ മാർട്ടിൻ പണിപ്പെടുകയായിരുന്നു. തിരിച്ചറിയുവാനുള്ള കടലാസ് കീശയിൽനിന്നയാൾ യാന്ത്രികമായ രീതിയിൽ പുറത്തെടുത്തു. സംഘത്തിന്റെ നേതാവായ ക്യാപ്റ്റൻ അയാളെ പുഞ്ചിരിയോടുകൂടി സ്വീകരിച്ചു.

"സമാധാനവും സ്വാതന്ത്ര്യവും നീണാൾ വാഴട്ടെ. സ. പ്രൊഫസർ. താങ്കൾക്കു സുഖം തന്നെയോ?"

"സുഖം തന്നെ" മാർട്ടിൻ പ്രതിവചിച്ചു. അയാളുടെ വികാരങ്ങൾ തണുത്തു. പക്ഷേ അതു് അയാൾക്കാശ്വാസം നൽകിയില്ല. മൂർച്ഛയേക്കാൾ കൂടുതലായെന്തോ ഒന്ന് അയാൾക്കനുഭവപ്പെട്ടു. വ്യാജവും സൂത്രവും അവരുടെ ആയുധങ്ങളിൽ ഉൾപ്പെട്ടുന്നുണ്ട്. സംശയത്തിനു നിവൃത്തിയിട്ടു തട്ടിയിടുക! ദൈവമേ, ഇതൊരു ഭ്രാന്താലയംതന്നെയാണ്. തനിക്കു തന്റെ മനസ്സിനെ നിയന്ത്രിക്കുവാൻ കഴിയുന്നില്ലെങ്കിൽ താൻ നശിച്ചതു തന്നെ. "കാര്യങ്ങൾ എങ്ങനെയിരിക്കുന്നു ക്യാപ്റ്റൻ?" പുഞ്ചിരിതൂകുവാൻ ശ്രമിച്ചുകൊണ്ടു മാർട്ടിൻ ചോദിച്ചു.

"പതിവുപോലെ തിരക്കുതന്നെ." തന്റെ മുമ്പിൽ കിടക്കുന്ന കാര്യപരിപാടിയെഴുതിയ കടലാസ്സിലേക്ക്

കൈച്ചൂണ്ടിക്കൊണ്ടയാൾ പറഞ്ഞു. "ഇപ്പോൾ ഒമ്പതു മണിയായി. ഈ ദിനം— അഥവാ രാവു്— തീരുന്നതിനു മുമ്പുതന്നെ സ. വദാസിനു എട്ടു സന്ദർശകരെക്കൂടി കാണേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. മറ്റുദ്യോഗസ്ഥന്മാർ കത്തവ്യങ്ങളനുഷ്ഠിക്കുന്ന മട്ടിൽ പൊട്ടിച്ചിരിച്ചു. "നിങ്ങളെ പ്രതീക്ഷിക്കപ്പെടുന്നുണ്ടു് സ. പ്രൊഫസർ." ക്യാപ്റ്റൻ തന്റെ സംസാരം ഉപസംഹരിച്ചുകൊണ്ടു് മന്ത്രിയുടെ മുറികളിലേക്കു നയിക്കുന്ന ഇടനാഴിയിലേക്കു് കൈചൂണ്ടി.

"നന്ദി." മാർട്ടിൻ പറഞ്ഞു. അവർ തന്നെ സൂക്ഷ്മനിരീക്ഷണം ചെയ്യുന്നുവെന്നു് മനസ്സിലാക്കിയ അയാൾ സാവധാനം ശാന്തമായി നടന്നുപോകുവാൻ ശ്രമിച്ചു. വദാസിന്റെ സെക്രട്ടറിയുടെ കണ്ണുകളിൽ മുട്ടിയ സമയം അയാളുടെ ഹൃദയം ശക്തിയായി മിടിക്കുന്നുണ്ടായിരുന്നു.

"അകത്തു വരൂ, ഓ, അന്തോനിയോ?" ഭരണകൂടത്തിന്റെ നേതാക്കന്മാരിലൊരുവനുമായി താൻ ബന്ധപ്പെട്ടവനാണെന്നു് ബോദ്ധ്യമുണ്ടായിരുന്ന ആ യുവാവു് തന്റെ പ്രാധാന്യം വെളിപ്പെടുത്തുവാനായി തന്നോടു ബന്ധപ്പെട്ടാരുള്ള സുപ്രധാനരായ വ്യക്തികളെ അവരുടെ പേരിന്റെ ആദ്യപദത്താൽ സംബോധന ചെയ്യുകപതിവായിരുന്നു. "നിങ്ങളെ നിരാശപ്പെടുത്തേണ്ടി വന്നേക്കുമെന്നു് ഞാൻ ഭയപ്പെടുന്നു." അയാൾ തന്റെ കസേരയിൽനിന്നെഴുന്നേറ്റു ചെന്നു് മുറിയുടെ മദ്ധ്യത്തിൽവെച്ചു് മാർട്ടിനെ സ്വീകരിച്ചു.

ഹസ്തദാനത്തിനു നീട്ടിയ മാർട്ടിന്റെ കൈ തണുത്തുമരവിച്ചതായിരുന്നു. "എന്തു പറ്റി?" മാർട്ടിൻ സെക്രട്ടറിയോടു് ചോദിച്ചു. ആ സന്ദർശനം അവസാന നിമിഷത്തിൽ മാറ്റിവെക്കപ്പെട്ടുവെന്നും അതിന്റെ കാരണം.....അവസാന നിമിഷത്തിൽ കിട്ടിയ അറിവായിരിക്കുമെന്നുമുള്ള ചിന്ത മാർട്ടിനെ മഥിച്ചുതുടങ്ങി. അവർ എന്തോ അറിഞ്ഞിട്ടുണ്ടു്. എല്ലാം ഒരു മരണക്കെണിയാണു്. തന്നാൽ പീഡിപ്പിക്കപ്പെടുന്ന ഒരുവനെ തന്റെ മുറിയിലേക്കു് പ്രവേശിപ്പിക്കത്തക്കവിധം ഭ്രാന്തനാണോ വദാസ്?

"ഞാൻ അലക്സിനുവേണ്ടി ക്ഷമ ചോദിക്കുന്നു." മസൃണമായ സ്വരത്തിൽ സെക്രട്ടറി പറഞ്ഞു. "നിങ്ങളെ ഇപ്പോൾ പതിനഞ്ചു മിനിറ്റോ അതിൽ കൂട്ടതലോ സമയത്തേക്കു് കാണുവാൻ അദ്ദേഹത്തിനു സാധിക്കുകയില്ല. അദ്ദേഹത്തെ നിങ്ങൾക്കറിയാമല്ലോ. എന്തെങ്കിലും പ്രവൃത്തി ചെയ്യാതെ ഒരു മിനിറ്റുപോലും കഴിച്ചുകൂട്ടുന്നതദ്ദേഹത്തിനിഷ്ടമല്ല. എപ്പോഴും ഉഗ്രവേഗതയോടെ പ്രവർത്തിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുവാനുള്ള ആ കഴിവിലും വിശ്രമിക്കുവാനുള്ള അപ്രാപ്തിയിലും എനിക്കസൂയയുണ്ടു്."

ആവേശവും ആശ്വാസവും മാർട്ടിനെ ഒരേ സമയം തന്നെ സ്വാധീനിച്ചു. വദാസ് രക്ഷപെട്ടിട്ടില്ല. അയാൾ ചിന്തിച്ചു. യാതനനിറഞ്ഞ, സുപ്രധാനമായ പതിനഞ്ചോ അതിലല്പം കൂട്ടതലോ മിനിറ്റുകൾ. അവസാനമായി അനുവാദം നിഷേധിക്കപ്പെടാം. പതിനഞ്ചു മിനിറ്റിനുള്ളിലെന്തും സംഭവിക്കാം. അഥവാ...

"അങ്ങനെ പറ്റി." ഉയർന്നവന്റെ ഉദാരഭാവത്തിൽ സെക്രട്ടറി ആരംഭിച്ചു. "നിങ്ങളെ ഒൻപതു മണിക്കു് അലക്സ് പ്രതീക്ഷിച്ചതിനാൽ മുൻപരിപാടി അല്പം ഭേദഗതി ചെയ്തു. 8. 55 വരെ നിശ്ചയിച്ചിരുന്ന ഒരു കൂടിക്കാഴ്ച 8. 30-നു തന്നെ തീർന്നുപോയി." അയാൾ ഖേദം ഭാവിച്ചുകൊണ്ടു തുടർന്നു: "ഇതൊരാശയറ്റ കേസ്സാണു്.....നാം രണ്ടു പേർ മാത്രമുള്ളതിനാൽ എന്തു രഹസ്യവും പറയാമല്ലോ." തന്റെ സ്വന്തം വിജ്ഞാനത്തിൽ സംതൃപ്തനെന്നപോലെ അയാളൊന്നടക്കിച്ചിരിച്ചു. "ശരി, നിങ്ങൾ നാഷനൽ തീയറ്ററിലാണെന്നു് ഞങ്ങളറിഞ്ഞു. നിങ്ങളെ ശല്യപ്പെടുത്തേണ്ടതില്ലെന്നു് അലക്സ് കരുതി. അക്കാര്യം നിങ്ങൾക്കു് സന്തുഷ്ടിയേകുമെന്നു് ഞാൻ കരുതുന്നു....അദ്ദേഹം ജീവിക്കുന്ന കാലഘട്ടത്തിന്റെ ഭീമമായ സമ്മർദ്ദത്തെ പരിഗണിക്കുമ്പോൾ. ശരി, നിങ്ങളെ വിളിക്കുന്നതിനു പകരം അദ്ദേഹം ബോദോക്കിസ്സാളയച്ചു. അയാളെ നിങ്ങൾക്കറിയാമല്ലോ—നമ്മുടെ സോഷ്യലിസ്റ്റും സ്വാംസ്കാരിക

പ്രസ്ഥാനത്തിന്റെ പ്രധാന സംഘാടകനാണയാൾ. 'സോക്–കൾട്ട്' (സോഷ്യലിസ്റ്റും സംസ്കാരം) അടുത്ത കാലത്ത് സൃഷ്ടിച്ചതാണ്. ബോദോക്കി വന്നെത്തുകയും ചെയ്തു. അങ്ങനെയാണ് കായ്ത്തിന്റെ കിടപ്പ്. പക്ഷേ സംഭാഷണം ഇനിയൊരു കാൽ മണിക്കൂറിൽ കൂടുതൽ നിണ്ടുപോകുകയില്ല. നിങ്ങൾ അല്പം വിശ്രമിക്കൂ.''

അതിഥികൾക്കുവേണ്ടിയുള്ള ഇടമുറിയിൽ മാർട്ടിൻ തന്റെ കോട്ടും ഹാറ്റും തൂക്കി. ''എനിക്ക് നിങ്ങളെ ഉപദ്രവിക്കാതിരിക്കുവാനാണാഗ്രഹം.'' തനിക്കു ലഭിച്ചിരിക്കുന്ന കാൽ മണിക്കൂർ 'വിനോദകരമാക്കുവാനുള്ള' സെക്രട്ടറിയുടെ യത്നത്തെ തടയുവാനുള്ള കരുതലോടെ മാർട്ടിൻ പറഞ്ഞു. ''ഞാൻ വെയിറ്റിംഗ് റൂമിലിരിക്കട്ടെയോ?''

''നിങ്ങളുടെ ഇഷ്ടംപോലെ.'' ആ യുവാവ് തന്റെ നീരസം വ്യക്തമാക്കി. ''നിങ്ങളെന്നെ ഉപദ്രവിക്കുകയല്ല, അന്തോനി. പക്ഷേ നിങ്ങൾക്കതാണിഷ്ടമെങ്കിൽ.....''

ടെലിഫോണിന്റെ മണിയടി മുഴങ്ങി. സെക്രട്ടറി ചാടിയെഴുന്നേറ്റു. ''അദ്ദേഹം'' എന്നു പറഞ്ഞിട്ടയാൾ ഫോൺ കൈയിലെടുത്തു. ''ഉവ്വ്. അലക്സ്...'' അടുത്ത നിമിഷത്തിൽ അയാളുടെ മുഖത്തുനിന്നു പുഞ്ചിരി അപ്രത്യക്ഷമായി. വലിയ സൗഹാർദ്ദഭാവത്തിൽനിന്നയാളുടെ സ്വരം പൂർണ്ണമായ കീഴടക്കത്തിലേക്ക് രൂപം മാറി. ''അയാൾ ഇവിടെ ഉണ്ട്....അതെ. സുഖവു വദാസ്..... ഉടൻ തന്നെ.''

ഫോൺ താഴെ വെച്ചിട്ടയാൾ മാർട്ടിന്റെ നേരെ തിരിഞ്ഞു. ''സുഖവു വദാസ് നിങ്ങളെ കാണുവാൻ തയ്യാറായിരിക്കുന്നു. അദ്ദേഹമിന്നൊരു.....'' അയാളാവാചകം പൂർത്തിയാക്കിയില്ല. അപ്പോൾ വദാസിന്റെയും അയാളുടെ സെക്രട്ടറിയുടെയും മുറികൾ തമ്മിൽ വേർതിരിക്കുന്ന ചെറുമുറിയുടെ കതകു തുറന്നൊരു മനുഷ്യൻ ധൃതഗതിയിൽ പുറത്തേക്കു വന്നു. അയാളുടെ മുഖം വിളറിയിരുന്നു. അയാളുടെ ഇടതുനേത്രം കോച്ചിവലിക്കുന്നുണ്ടാ

യിരുന്നു. മാർട്ടിനെയൊ സെക്രട്ടറിയെയൊ അഭിവാദ്യം ചെയ്യുവാൻപോലും കൂട്ടാക്കാതെ അയാൾ മുറിയിൽകൂടി നടന്നു പുറത്തുകടന്നു. പരാജയവും നിരാശയും ആ മുഖത്തു വ്യക്തമായി നിഴലിച്ചിരുന്നു.

"കുഴപ്പമാണെന്നു തോന്നുന്നു" എന്നു് ബോദോക്കിയെ പരാമർശിച്ചു പറഞ്ഞതിനുശേഷം സെക്രട്ടറി "നമുക്കു പോകാ"മെന്നു മാർട്ടിനോടു് മൊഴിഞ്ഞു. മാർട്ടിനെ അയാൾ ഒരു ചെറുമുറിയിലേക്കു്ക്ഷണിച്ചു. വദാസിന്റെ മുറിയുടെ കതകിലയാൾ മുട്ടിനോക്കി. യാതൊരു മറുപടിയുമുണ്ടായില്ല. കുറെ നിമിഷങ്ങൾ കാത്തുനിന്നിട്ടയാൾ ആ കതകല്പം തുറന്നിട്ടു് ആ വിടവിലൂടെ അകത്തേക്കു നോക്കി. "ശരി." എന്നോ "അകത്തു വരാം" എന്നോ അർത്ഥത്തിൽ ധരിക്കാവുന്ന കോപം നിറഞ്ഞ ഒരു മുരളൽ അവർ കേട്ടു. ഉപചാരഭാവത്തിൽ സെക്രട്ടറി കതകു് മാർട്ടിനുവേണ്ടി തുറന്നു.

"സഖാവു് മാർട്ടിൻ" അയാൾ അറിയിച്ചു.

വദാസു് അയാളെ തടഞ്ഞു. "ഞങ്ങളെ ശല്യംചെയ്യാനിടയാകരുതു്. നേതാവിൽ നിന്നോ മോസ്കോവിൽ നിന്നോ അല്ലാതെ ഫോൺ വിളികളും ഉണ്ടാകരുതു്. മനസ്സിലായോ?" താൻ നിന്നിരുന്ന വാതായനത്തിനടുത്തുള്ള സ്ഥലത്തുനിന്നു നടന്നു് വദാസു് തന്റെ ചാരുകസേരയിലെത്തി അതിലേക്കു ചാഞ്ഞു. തന്റെ ഇടതുവശത്തുകിടന്ന സന്ദർശകർക്കുള്ള ചാരുകസേര ചൂണ്ടിക്കാട്ടിയിട്ടയാൾ മാർട്ടിനോടുപറഞ്ഞു "ഇരിക്കു അന്തോണീ." വദാസിന്റെ സ്വരത്തിൽ നിറഞ്ഞുനിന്ന ധൃതഗതിയും മാനസികക്ഷോഭവും സെക്രട്ടറിയെ ചകിതനാക്കി. അയാൾ രംഗത്തുനിന്നു പിൻവലിഞ്ഞു് കതകു് ശബ്ദരഹിതമായി അടച്ചു. വദാസു് സംസാരം ആരംഭിക്കുവാൻ മാർട്ടിൻ കാത്തിരുന്നു.

"ഒരു കാര്യം നന്നായി നടക്കണമെങ്കിൽ" അല്പനേരത്തെ മൗനത്തിനുശേഷം വദാസു് ആരംഭിച്ചു: "ഏറ്റവും നല്ല വ്യക്തികളെ അതേല്പിക്കുകയാണു് നന്നു്, അല്ലേ? നിങ്ങളും അങ്ങനെയല്ലേ കരുതുന്നതു്? പക്ഷേ അതു ശരി

യല്ല. ഞാൻ കിട്ടാവുന്നവരിലേറ്റവും നല്ല വ്യക്തികളെ യാണ് തിരഞ്ഞെടുത്തത്. ബോദോക്കി തന്നെയാണ് ദുഷ്ടാത്മാ. പട്ടവിഡ്ഢി!" നിരാശയും കോപവും നിറഞ്ഞ രീതിയിലയാൾ ഒരു ദീർഘനിശ്വാസം ചെയ്തു. "എന്തെങ്കിലും കാര്യം നടന്നുകാണണമെങ്കിൽ അവനവൻതന്നെ അതു ചെയ്തേക്കുക; അതില്ലെങ്കിൽ അക്കാര്യം നടക്കുകയില്ല. ഇക്കാര്യം ശ്രദ്ധയിൽ വെക്കുക, സ്നേഹിതാ."

മാർട്ടിന്റെ വലതുകരം മടിയിലിരുന്ന് അല്പമൊന്നു ചലിച്ചു. വദാസിന്റെ നേത്രങ്ങൾ കട്ടികൂടിയ കണ്ണടച്ചില്ലുകൾക്കിടയിൽ നീരസത്താൽ ജ്വലിക്കുന്നതു മാർട്ടിനു കാണുവാൻ കഴിഞ്ഞു.

"ബോദോക്കിയെന്ന ഈ മനുഷ്യൻ," വദാസ് തുടർന്നു: "— അയാൾക്കറിയാം സോക്—കൾട്ട് ഞാനെത്ര പ്രധാനമായി പരിഗണിക്കുന്ന ഒരു പ്രസ്ഥാനമാണെന്ന്. അതിന്റെ സംവിധാന പരിപാടി ആവിഷ്ക്കരിക്കുവാൻ ഞാൻ കുറഞ്ഞതു് ആറാഴ്ചയെങ്കിലും ചെലവഴിച്ചതാണ്. കുറഞ്ഞതു് ഇരുപത്തിയഞ്ചു പേരെയെങ്കിലും ഇക്കാര്യത്തിനു നേരിൽ പരിശോധിക്കയും ചെയ്തു. ഈ മനുഷ്യനതിനു് പ്രാപ്തനാണെന്നു് ഞാൻ കരുതി. ശരി. ഒരു കമ്യൂണിസ്റ്റെന്ന നിലയിലയാളവിശ്വസ്ഥനല്ലെന്നു് ഞാനറിഞ്ഞിരുന്നില്ലെങ്കിൽ പ്രതിലോമപ്രവർത്തനമെന്ന കുറ്റം അയാളിൽ ആരോപിക്കപ്പെട്ടമായിരുന്നു. പക്ഷേ അയാളൊരു വിഡ്ഢിയാണ്. എന്റെ തെറ്റാണതു്. ഈ വിഷയം ഞാൻതന്നെ കൈകാര്യം ചെയ്യേണ്ടിവന്നിരിക്കുന്നു. കൊള്ളാവുന്ന ഒരു പന്ത്രണ്ടുപേരെ കിട്ടിയിരുന്നെങ്കിൽ—"

നിങ്ങൾ നായിന്റെ മോനാണ്. മാർട്ടിൻ വെറുപ്പോടുകൂടി ആത്മഗതം ചെയ്തു. എന്റെ സിരാവ്യൂഹത്തെ തകർക്കാനുള്ള വളഞ്ഞ വഴി! ആ മാർഗ്ഗം അടഞ്ഞുകഴിഞ്ഞു. നിങ്ങൾ വിഷയത്തിലേക്കു വരേണ്ടിവരും. വദാസ് ഇളം ചാരനിറത്തിലുള്ള ഷർട്ടും ചാരനിറമാർന്ന പുറംചട്ടയുമാണ് ധരിച്ചിരുന്നതു്. അയാൾ അടിച്ചട്ട ധരിച്ചിരുന്നില്ല. മാർട്ടിനല്പം ആശ്വാസം തോന്നി. എനിക്കയാളെ

കൃത്തിക്കൊല്ലുവാൻ കഴിയും! പക്ഷേ ഇപ്പോഴല്ല. വദാസിന്റെ ആജ്ഞ നിരസിക്കപ്പെട്ടന്നതു് അയാൾ കാണണം. അതിനുശേഷം അയാളീലോകത്തിൽനിന്നു പിരിഞ്ഞാൽ മതി. തന്റെ ആജ്ഞ നിരസിക്കപ്പെട്ട കണ്ടതിനുശേഷം മാത്രം!

"നിരാശ പ്രതിദിന പരിപാടികളിൽപ്പെട്ടവയാണു്." സ്വയം ആശ്വാസംതേടുന്ന മട്ടിൽ വദാസു് പറഞ്ഞു. അയാളുടെ ദൃഷ്ടികൾ മാർട്ടിനിൽ തറച്ചുനിന്നു.

"ഇന്നു രാത്രി നിങ്ങൾ കർക്കശഭാവം കൈക്കൊണ്ടുവെന്നു തോന്നുന്നു." മാർട്ടിൻ പറഞ്ഞു. ഏറ്റവും അടുത്ത ജനാലയും വദാസിരിക്കുന്ന കസേരയും തമ്മിലുള്ള അകലം അയാൾ മനസ്സിൽ കണക്കുകൂട്ടി. ആറോ ഏഴോ ചുവടു വന്നേക്കും. പക്ഷേ താൻ ചുറ്റിത്തിരിഞ്ഞു് അവിടെയെത്തണം. ആകെക്കൂടി പത്തു ചുവടു വന്നേക്കും.

"നിങ്ങൾക്കങ്ങനെ തോന്നുന്നുവോ?" ക്ഷതമേറ്റവനെപ്പോലെ വദാസു് ചോദിച്ചു. തന്റെ ഭാവങ്ങൾ മറ്റൊരുവൻ മനസ്സിലാക്കുന്നതയാളിഷ്ടപ്പെട്ടിരുന്നില്ല. തന്റെ കൃത്രിമത്വം വെളിവായേക്കുമെന്നയാൾ ഭയപ്പെട്ടിരുന്നു. "ഞാനിന്നു കലുഷചിത്തനാണെങ്കിൽ" അയാൾ പറഞ്ഞു. "അതിനു മതിയായ കാരണവുമുണ്ടു്. കായ്ങ്ങളെല്ലാം--മനുഷ്യരും—ചില ദിവസം തല തിരിഞ്ഞ മട്ടാണു്." അത്ഥവത്തായ ഒരു നോട്ടം മാർട്ടിനിൽ പതിപ്പിച്ചിട്ടയാൾ തുടർന്നു: "അന്തോനീ. നിങ്ങൾക്കെന്താണിത്ര വിഷാദം? ക്ഷീണം തോന്നുന്നുണ്ടോ? അഥവാ മറ്റേതെങ്കിലും തരത്തിലുള്ള വിഷമം തോന്നുന്നുണ്ടോ?"

"ഇന്നെനിക്കു നല്ല ജോലിത്തിരക്കായിരുന്നു." മാർട്ടിൻ മറുപടി നൽകി. ഒരു സാവധാനചലനത്താൽ അയാൾ തന്റെ ഇടതുകൈ കീശയിലേയ്ക്കു താഴ്ത്തി കൈലേസിൽ സ്പർശിച്ചു.

തമരിന്റെ സ്പർശനമാണയാളാഗ്രഹിച്ചിരുന്നതു്.

"കായ്ങ്ങൾ ശരിയായിട്ടതന്നെ നടക്കുന്നുവോ?" വദാസു് ചോദിച്ചു. "നിങ്ങൾ വല്ല നല്ല വാർത്തയും കൊണ്ടുവന്നിട്ടുണ്ടെന്നു ഞാൻ കരുതുന്നു."

മാർട്ടിന്റെ ഇടതുകൈ അപ്പോഴും കീശയിലൂടെ സഞ്ചരിക്കുകയായിരുന്നു. കീശയിൽ തമരില്ലെന്നയാൾക്കു് തോന്നി.

"ഉവ്വ്." ഗദ്ഗദസ്വരത്തിൽ മറുപടി പറഞ്ഞ വേളയിൽ അയാളുടെ കൈ മാറിടത്തിൽ അമർന്നിരുന്നു. അയാൾ കൂടുതൽ ശക്തിയായി തന്റെ കൈയമർത്തി. അവിടെയെങ്ങും തമരില്ല. കൂടുതൽ നിശ്ചയം വരുത്തുവാൻ അയാളൊന്നുകൂടി കീശയിൽ തപ്പിനോക്കി. അതവിടെയില്ല.

"ശരി" വദാസ് പറഞ്ഞു. "ഒരു നല്ല വാർത്തനമുക്കിരുവർക്കും സന്തോഷകരമാണു്."

മാർട്ടിൻ തലകുലുക്കി. തമർ തന്റെ കീശയിലില്ലെന്നയാൾക്കു് നിശ്ചയമായി. കീശയുടെ തുണി കീറിഷർട്ടിലൂടെ താഴെ വീണുപോ? അതസാദ്ധ്യമാണു്. താനവിടെയിരുന്നപ്പോഴുമതിന്റെ സ്പർശനം ഉണ്ടായതാണു്. ശരീരത്തിന്റെ മറ്റു ഭാഗങ്ങളിലും അയാൾ പരിശോധിക്കാതിരുന്നില്ല. അസാധാരണമായ ആ അംഗചലനങ്ങൾക്കൊരു വിശദീകരണമെന്നോണം അയാൾ തന്റെ കീശയിൽനിന്നു സിഗററ്റുകേസ് പുറത്തെടുത്തുതുറന്നു. അതു ശൂന്യമായിരിക്കുന്നു.

"ഇതാ" എന്നു പറഞ്ഞുകൊണ്ടു വദാസ് കരിന്തോലിത്തടികൊണ്ടു നിർമ്മിച്ച ഒരു സിഗററ്റ് കേസ് മാർട്ടിനരികിലേയ്ക്കു് നീക്കിവച്ചു. "സ്നേഹിതാ, ഇവ ഇന്നു് മോസ്ക്കോവിൽനിന്നു് കിട്ടിയതാണു്." ഒരു നീണ്ട റഷ്യൻ സിഗററും പൈപ്പും വദാസ് എടുത്തു. മാർട്ടിനും ഒരു സിഗററ്റ് എടുക്കാതിരുന്നില്ല. മാർട്ടിന്റെ വിരലുകൾ വിറയ്ക്കുന്നുണ്ടായിരുന്നു.

എന്താണു സംഭവിച്ചതു്? അയാൾ സ്വയം ചോദിച്ചു. അതു തന്റെ കീശയിലുണ്ടായിരുന്നുവെന്നതിലയാൾക്കു സംശയമുണ്ടായിരുന്നില്ല. കാറിൽ വീണുപോയോ? താനതവിടെവച്ചു പുറത്തെടുത്തു നോക്കിയതാണു്. ലക്ഷ്യം—തള്ളൽ, കൂത്തു്—തിരിവു്! അതു കീശയ്ക്കു പുറത്തുകൂടി താഴെ വീണുപോ? ഇല്ല. താനതിന്റെ ശബ്ദം

കേൾക്കേണ്ടതാണ്. അല്ല, അതു കേൾക്കണമെന്നില്ല. കാറിൽ പരവതാനി വിരിച്ചിട്ടുണ്ട്. അതു സംഭവിക്കാനുമിടയില്ല. തന്റെ വലതുകരത്താൽ സൂക്ഷ്മതയോടെ അതു കീശയിലിട്ടതയാൾ വ്യക്തമായി ഓർക്കുന്നുണ്ട്. ഇടതുവശത്തെ കീശയിൽ. അതൊരുപക്ഷേ പുറംകോട്ടിലായിരിക്കുമോ?

വിരുദ്ധവികാരങ്ങൾ മാർട്ടിനെ ആക്രമിച്ചു. തന്റെ നിയന്ത്രണശക്തി ഇല്ലാതാകുമെന്നയാൾ ഭയന്നു. താൻ വിളറിപ്പോകുമെന്നും അയാൾക്കു ഭയമുണ്ടായിരുന്നു. ഏതെങ്കിലും ശാരീരികാസ്വാസ്ഥ്യത്തിനു താൻ വിധേയനായിപ്പോകുമെന്നു് ചിന്തിച്ചയാൾ വ്യസനചിത്തനായി. ഒരു നിമിഷം തന്റെ കണ്ണുകളടച്ചുകൊണ്ടയാൾ കാറിൽ നടന്ന പ്രവൃത്തികൾ സ്വയം സങ്കല്പിച്ചുനോക്കി. അതെ, അതു് ഓവർ കോട്ടിന്റെ കീശയിലാണു്. സെക്രട്ടറിയുടെ മുറിയിലാണതിപ്പോൾ. അതു കണ്ടുപിടിക്കപ്പെട്ടേക്കാം. തന്റെ കീശയിലെന്താണെന്നു നോക്കുവാൻ ആർക്കെങ്കിലും കൗതുകം തോന്നിയാൽ? അതല്ലെങ്കിൽ പതിവുപോലെയുള്ള പരിശോധന നടത്തിയാൽ? ഒരു തമർ! ഒരു കാരി! പ്രൊഫസർ മാർട്ടിന്റെ കീശയിൽ! അതെന്തിനു വേണ്ടി? തന്റെ നെറ്റിത്തടം വിയർക്കുന്നതായി മാർട്ടിനു തോന്നി.

മാനുഷികവികാരമെന്ന വിഭവത്തിൽ താൻ സമ്പന്നനാണെന്ന മട്ടിൽ വദാസ് ആരംഭിച്ചു. "നിങ്ങൾക്കു വിഷമം ഉണ്ടെങ്കിൽ അതു സ്വാഭാവികമാണു്. നിങ്ങളെ സംബന്ധിച്ചിടത്തോളം അതു വിഷമകരമായ നിശ്ചയമാണു്. എങ്കിലും അതിനോടു ബന്ധപ്പെട്ടവർക്കു് ഗുണകരമായ ഒന്നുമാണു്. വേർപാടു് എന്ന പ്രശ്നത്തിൽ —എന്നു ഞാൻ പറയും—കമ്യൂണിസത്തിന്റെ പൂർണ്ണവും വ്യക്തവുമായ ചിന്ത ആരംഭിക്കുന്നിടത്തു്— സമീപിക്കുവാൻ അതു നിങ്ങളെ സഹായിക്കുന്നു. കൂടാതെ കാലാകാലങ്ങളിൽ നമുക്കെല്ലാം ആവശ്യമായ വിശ്വാസ പരീക്ഷയും ആണതു്."

ആരോടുള്ള വിശ്വസ്ഥതാ പരീക്ഷ? മാർട്ടിൻ

ചിന്തിച്ചു. തനിക്കിന്നു വിശ്വാസപരമായി കടപ്പാട്ടള്ളതു് തന്നോട്ടു് മാത്രമാണു്. അതിന്റെ പരീക്ഷയാകട്ടെ വധിക്കുവാനും മരിക്കുവാനുമുള്ള തന്റേടമാണു്. കൊല്ലപ്പെട്ടുവാനനുവദിക്കുകയല്ല അതു്: പ്രത്യുത മരിക്കുക മാത്രമാണു്. താൻ മരിക്കുമെന്നതു നിശ്ചയമാണു്. തന്റെ കീശയിൽ മാരകായുധം കണ്ടെടുക്കുമെന്നതിൽ ഇനി മേലിൽ താൻ ഭയപ്പെടുകയില്ല. ഇനിമേലിൽ താൻ മരണത്തെയോ ചിത്രവധത്തെയോ സൈബീര്യൻ ക്യാമ്പിലെ പട്ടിണി മരണത്തിലൂടെയുള്ള ദണ്ഡനത്തെയോ ഭയപ്പെടുകയില്ല. പക്ഷേ അവർക്കു തന്നെ കിട്ടുകയില്ല. എന്തു സംഭവിച്ചാലും ആ എട്ടു ചുവടുകൾ നടക്കുവാൻ തനിക്കു സമയം കിട്ടാതിരിക്കുകയില്ല. 'ഇല്ല നിങ്ങൾക്കു തെറ്റി പ്പോയി' എന്നു പറയുകയാണുത്തമം. തന്റെ മറുപടി നിഷേധാത്മത്തിലായിരിക്കുമെന്ന കാര്യത്തിൽ മാർട്ടിനു് സംശയമുണ്ടായിരുന്നില്ല.

വദാസിന്റെ കായ്മോ? അയാൾ തകരാറേർപ്പെടാതെ രക്ഷപ്പെടുകയോ? അങ്ങനെ അയാൾ രക്ഷപ്പെടുവാൻ പാടില്ല. തമർ...അതു കൈയിലില്ല. ഏറ്റവും കുറഞ്ഞപക്ഷം...ശ്രമിക്കണം. എനിക്കിനിയും സമയം ഉണ്ടു്. അവരതിപ്പോൾ കീശയിൽ കണ്ടെത്തിയിരുന്നെങ്കിൽ ഇവിടെ എത്തിക്കഴിയുമായിരുന്നു.

"അവസാനമായി" ഉപദേശിക്കുന്ന രീതിയിൽ മിതമായ വാക്കുകളിൽ വദാസ് പറഞ്ഞു. "ഇന്നു നിങ്ങൾ ചെയ്ത ഒരു തെറ്റിനു പരിഹാരമായും അതുപകരിക്കുന്നു."

ഒരു തെറ്റു്! ആ പദം മാർട്ടിനിൽ കൗതുകകരമായ പ്രതികരണമാണുളവാക്കിയതു്. മുഷിച്ചിലും ജാഗ്രതയും ഒരേ സമയം മാർട്ടിനെ ആവേശിച്ചു. ഒരു തെറ്റു്! മറ്റൊരു തെറ്റു്!

നാം മനുഷ്യജീവികളെന്ന നിലയിൽ അനിവാര്യമായി ചെയ്തുപോകുന്ന കുറെങ്ങളുടെ ഘോഷയാത്ര! അവിരാമമായ ആവർത്തനവും സ്ഥിരോപയോഗവും ആ പദത്തെ അതിന്റെ യഥാർത്ഥമായ അർത്ഥത്തിൽനിന്നു തരംതാഴ്ത്തി

യതായി മാർട്ടിനു തോന്നി. പക്ഷേ ആ സാധാരണപദത്തിനു് ഇപ്പോഴെന്തേ ഒരു പ്രത്യേക അർത്ഥപ്രതീതി തോന്നാൻ?

"നാമെല്ലാം തെറ്റു ചെയ്യുപോകും."മാർട്ടിൻ എണ്ണം തൊടാത്ത രീതിയിൽ പ്രതിവചിച്ചു. അയാൾക്കറിയാവുന്ന എന്റെ കുറ്റമെന്താണു്? ആ ആത്മഹത്യക്കാരന്റെ സന്ദേശം പോലീസിനു നൽകുവാൻ വിസമ്മതിച്ചതാണോ? അതോ കരോളായും അഖിമോഫും തമ്മിലുള്ള ബന്ധത്തെക്കുറിച്ചാണോ? അതോ... ആ തമർ ലാബറററിയിൽ നിന്നു കാണാതെപോയ വിവരം കണ്ടുപിടിച്ചുവോ?

"അതൊരു താത്വികമായ കാഴ്ചപ്പാടാണു്." തന്റെ മുഖത്തു ഹാസ്യരസം പ്രകാശിപ്പിച്ചുകൊണ്ടു് വദാസു് പറഞ്ഞു. "താത്വികമായ കാഴ്ചപ്പാടിലതു ശരിയായിരിക്കാം."

"അങ്ങനെയാവാം." മാർട്ടിനും സമ്മതിച്ചു. അയാൾ ജനാലയും കസേരയും തമ്മിലുള്ള ദൂരം വീണ്ടും കണക്കുകൂട്ടി. അതിനിടയിൽ ആ നേത്രങ്ങൾ മേശയുടെ ഇടതുവശത്തു സ്ഥിതിചെയ്യുന്ന സ്റ്റാലിന്റെ പ്രതിമയിൽ ഒരു നിമിഷം തറച്ചുനിന്നു. "ഒരു കാര്യം വ്യക്തമായി നിർവ്വചിക്കുവാൻ നാമപ്രാപ്യരായ കാലത്തോളം താത്വികമായ കാഴ്ചപ്പാടുകളെ ആശ്രയിക്കേണ്ടിവരുന്നു."

മാർട്ടിൻ ചെയ്ത തെറ്റെന്താണെന്നു് വ്യക്തമാക്കുവാൻ വദാസപ്പോഴും തയ്യാറായിരുന്നില്ല. മാർട്ടിനെ നിഗമനങ്ങളിലിട്ടു വട്ടം തിരിക്കുക രസകരമായി വദാസിനു തോന്നി. "നിങ്ങളുടെ മനസ്സിനെ എന്തോ ചില ചിന്തകൾ മഥിക്കുന്നുണ്ടു്. നിങ്ങളുടെ മാനസികഘടനയുമായി ബന്ധപ്പെട്ട—ഏതോ പരീക്ഷണത്തെ ചുറ്റിപ്പറ്റിയ— ഒന്നാണെന്നു് തോന്നുന്നു."

മാർട്ടിന്റെ ദൃഷ്ടികൾ വീണ്ടും പ്രതിമയിലെത്തി. അതിനൊരു ഇരുപതു റാത്തൽ തൂക്കം കാണുമെന്നയാൾക്കു തോന്നി. "എനിക്കു പരീക്ഷണങ്ങളിഷ്ടമാണു്. പക്ഷേ നിങ്ങളെന്താണു സൂചിപ്പിക്കുന്നതെന്നെനിക്കറിഞ്ഞുകൂടാ."

വളന്നുവന്ന ഉദ്വേഗം മാർട്ടിന്റെ ഹൃദയമിടിപ്പുകളെ ദ്രുതഗതിയിലാക്കി. അതിനു കുറഞ്ഞതൊരു മുപ്പതുറാത്തൽ തൂക്കം കാണും. അയാൾ ചിന്തിച്ചുകൊണ്ടു മുമ്പോട്ടു ചാഞ്ഞു് തന്റെ കൈമുട്ടുകൾ മേശയിലൂന്നി.

"ശാരീരികമായ പരീക്ഷണമല്ല; മനഃശാസ്ത്രപരമായ ഒന്നു്. തകരാറിലായ മറെറാരുവന്റെ പ്രഥമപ്രതികരണ ദർശനം?"

മാർട്ടിന്റെ മുഖത്തു് അരുണിമ പരന്നു. "ഞാൻ തകരാറിലായതായെനിക്കു് തോന്നുന്നില്ല." അയാൾ തട്ടിവിട്ടു. സ്വയം പ്രതിരോധത്തിന്റെ യാന്ത്രികവൃത്തി അയാൾ അനുഷ്ഠിക്കുകയായിരുന്നു. കുറഞ്ഞസമ്മതം, പശ്ചാത്താപം, തെറുതിരുത്തൽ എന്നിവയുടെ ആത്മാഭിമാനഭംഗത്തിനു വഴങ്ങുവാനുള്ള വിസമ്മതംമൂലം ഉണ്ടായ പ്രതിരോധവാസനയും അതിനൊരു കാരണമായിരുന്നു. "ഞാൻ മറുള്ളവരുടെ കായ്ങ്ങളിൽ തല്പരനല്ല." പക്ഷേ സംശയം വെടിയുണ്ടപോലെ അയാളുടെ മനസ്സിൽ പാഞ്ഞു കയറി. കരോളായുടെ മുറിയിലെ വൃദ്ധ തന്നെ വഞ്ചിച്ചുവോ? ഇല്ല, അതസാദ്ധ്യമാണു്.

"ഞാൻ കൂടുതൽ വ്യക്തമാക്കാം." ക്രൌര്യകരുണരസങ്ങൾ ഇടകലർന്ന ഭാവത്തിൽ വദാസു് പറഞ്ഞു. "നിങ്ങൾ ഒരു തെറു ചെയ്യുവെന്നു പറഞ്ഞപ്പോൾ ഞാൻ വളരെയേറെ ഉദാരതയാണു് കാട്ടിയതു്. പക്ഷേ ഞാൻ അതു് മനഃപൂർവ്വമാണു് പറഞ്ഞതു്. നിങ്ങൾ ഒരു പരീക്ഷണത്തിൽ വിജയിച്ചു. പക്ഷേ മറെറാന്നിൽ നിങ്ങൾ പരാജിതനായി. ചെയ്യരുതാത്ത ഒരു കുറ്റം ചെയ്തു നിങ്ങൾ. കാസ്സേയ്ക്കു് നിങ്ങൾ താക്കീതു നൽകി. ഞാൻ നിങ്ങൾക്കൊരവസരം തന്നു. നിങ്ങളുടെ ഉദ്ദേശ്യം മനസ്സിലാക്കുവാനായിരുന്നു അങ്ങനെ ചെയ്തതു്. പക്ഷേ അതംഗീകരിക്കുവാനോ സ്വീകരിക്കുവാനോ നിങ്ങൾ വിസമ്മതിച്ചു. അതിലേക്കു് പ്രവേശിക്കുവാൻ നിങ്ങൾക്കാഗ്രഹമില്ലെങ്കിൽ അതു് നല്ലതുതന്നെ. പലതരം പരിതഃസ്ഥിതികളിൽ ഇതിനുള്ള പ്രതിഫലം നിങ്ങളുടെ ശിരസ്സു് മാത്രമാണെന്നു് നിങ്ങൾക്കറിഞ്ഞുകൂടെ? പക്ഷേ

ഇതൊരു വൻപ്രശ്നമാക്കി മാറ്റുവാൻ ഞാനുദ്ദേശിക്കുന്നില്ല. നിങ്ങളുടെ മകനെ തിരിച്ചുകൊണ്ടുവരുവാനുള്ള ഞങ്ങളുടെ യത്നത്തിൽ നിങ്ങൾ നൽകുന്ന സഹകരണം മറ്റെല്ലാ കുറ്റങ്ങളെയും ഇല്ലാതാക്കുന്നു. ഇതു വളരെ നല്ല ഒരു തീരുമാനമാണെന്നു് ഞാൻ കരുതുന്നു. ഇതിൽ നിന്നും യാതൊരു രക്ഷാമാർഗ്ഗവുമില്ലെന്നു നിങ്ങൾക്കറിയാമല്ലോ?''

എവിടെനിന്നോ വന്ദാസിന്റെ കൈയിൽ സിഗരറ്റു ഹോൾഡർ പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ടു. ''ആ കത്തിനു് ഒരു നക്കൽ ഞാൻ തയ്യാറാക്കിയിട്ടുണ്ടു്.'' ഒരു ദ്രുതചലനത്താൽ വന്ദാസു് ഡ്രോ തുറന്നൊരു കടലാസു് പുറത്തെടുത്തു. അതു് മാർട്ടിനു നേരെ നീട്ടിയിട്ടു് പുഞ്ചിരിതൂകിക്കൊണ്ടയാൾ പറഞ്ഞു. ''ഇതു വായിക്കൂ. നിങ്ങളുടെ ഭാഷാശൈലി കുറെ കാലമായി ഞാൻ ശ്രദ്ധിക്കുകയായിരുന്നു. ഇതു് തൃപ്തികരമാണെന്നു നിങ്ങൾ കരുതുമെന്നു് ഞാൻ ആശിക്കുന്നു.''

മാർട്ടിൻ കടലാസ്സെടുക്കുവാനാഞ്ഞെങ്കിലും അതയാൾ കൈയിലെടുത്തില്ല. തന്റെ കൈയതിന്മേൽ വെച്ചുകൊണ്ടയാൾ ചിന്തിച്ചു. കാസ്സെ! അവരതൊളിച്ചുനിന്നു കേട്ടുകാണും. എങ്ങും നിറഞ്ഞ ശബ്ദരേഖായന്ത്രം! അതിലൊന്നു മേശയുടെ ചുവട്ടിലുണ്ടായിരുന്നിരിക്കണം. അതോ കാസ്സെ വിവരങ്ങൾ വെളിപ്പെടുത്തിയതാണോ? നാശോന്മുഖനായ ഒരു മനുഷ്യൻ! പക്ഷേ രക്ഷപെടുവാനായാഗ്രഹിച്ചു. അതിനുള്ള പ്രത്യക്ഷമാർഗ്ഗം സ്വീകരിക്കുകയും ചെയ്തു. അതോ അയാളൊരു ചാരനാണോ? മാർട്ടിനൊന്നു നടുങ്ങി. പക്ഷേ അടുത്ത നിമിഷം അയാൾ പൂർവ്വസ്ഥിതി അവലംബിച്ചു.

''ഞാൻ വിഷയത്തിൽനിന്നു ഒഴിഞ്ഞുമാറുവാനാഗ്രഹിക്കുന്നില്ല. അലക്സ്, നിങ്ങളതു കണ്ടുപിടിച്ചു. പക്ഷേ എനിക്കെന്റെ കാര്യം വിശദീകരിക്കാമല്ലോ.''

ചിന്താക്കുഴപ്പം ബാധിച്ച മട്ടിൽ വന്ദാസു് മാർട്ടിനെ നോക്കി. ''നിങ്ങൾ എന്തിനെക്കുറിച്ചാണു് സംസാരിക്കുന്നതു്?''

"കാസ്സെയെക്കുറിച്ചു്. നിങ്ങൾ എന്നെ തെറ്റായ രീതിയിലാണു് കണ്ടിരിക്കുന്നതു്."

"പറഞ്ഞോളൂ." തന്റെ മൃദുലസ്വരത്തിൽ പരിഹാസധ്വനി കലർത്തിക്കൊണ്ടു വദാസു് പറഞ്ഞു. "ശരിയായ രീതി എന്നെ മനസ്സിലാക്കു."

മാർട്ടിന്റെ നേത്രങ്ങൾ ലാളനാഭാവത്തിൽ പ്രതിമയെ തഴുകി. "സത്യം! വിചിത്രമായ രീതിയിലാണതു് നിങ്ങൾ കാണുന്നതു്." വദാസിന്റെ നിന്ദനിറഞ്ഞ ചിരിയാൽ ചകിതനാകാതെ സജീവമായ സ്വരത്തിൽ മാർട്ടിൻ തുടർന്നു: "എന്റെ സ്നേഹിതാ, സത്യത്തെക്കുറിച്ചു് ചില വാക്കുകൾ ഞാൻ പറയട്ടെയോ?"

"കേൾക്കു." വദാസു് അല്പം പരുങ്ങലോടെ ആരംഭിച്ചു. പക്ഷേ മാർട്ടിനയാളെ തടഞ്ഞു.

"നിങ്ങൾ തിരക്കുപിടിച്ച ഒരു മനുഷ്യനാണെന്നെനിക്കറിയാം. ഞാനധികനേരം നിങ്ങളെ മുഷിപ്പിക്കുകയില്ല. ഞാൻ പറയുന്നതെന്താണെന്നറിയുവാൻ നിങ്ങൾക്കു താല്പര്യമുണ്ടെന്നു ഞാൻ കരുതുന്നു, ശരി. എന്താണു് സത്യം? അലക്സു്, എനിക്കറിഞ്ഞുകൂടാ. നിങ്ങളുമക്കായ്ത്തിലജ്ഞനാണെന്നാണെന്റെ സംശയം. തത്വശാസ്ത്രത്തിൽ ജ്ഞാനിയായ നിങ്ങൾക്കു പല നിർവ്വചനങ്ങളുമറിയാമല്ലോ." തികച്ചും വിദഗ്ദ്ധമായി തയ്യാറാക്കപ്പെട്ടുകുറിക്കുകൊള്ളുന്ന ആ വാചകം ശരിയായ ഫലമുളവാക്കി. വളരെയേറെ ശ്രദ്ധയോടുകൂടി വദാസു് മാർട്ടിന്റെ സംസാരം ശ്രദ്ധിക്കുന്നതായിക്കാണപ്പെട്ടു. "പൗരാണികതത്വശാസ്ത്രം സത്യത്തെ ആപേക്ഷികവും ആത്മനിഷ്ഠവുമായി പരിഗണിക്കുന്നു. ഒന്നിൽ ഒഴികെ; ഈശ്വരനെന്ന ഏകമായ ഒന്നിൽ ഒഴികെ. ആത്മാവിന്റെയും പ്രകൃതിയുടെയും പ്രപഞ്ചത്തിൽ അപ്രതിരോധ്യവും അഗമ്യവുമായിട്ടുള്ള പരമോന്നത ശക്തിയായ അതിനെ നിങ്ങളെന്തു പേരും വിളിച്ചോളൂ. മാർക്സും—" പ്രതിമയുടെ നേരെ കൈചൂണ്ടിക്കൊണ്ടു് മാർട്ടിൻ സംസാരം തുടർന്നു. "-മഹാനായ സ്റ്റാലിനും സത്യം അനിവാര്യമായി സമ്പൂർണ്ണവും വസ്തുനിഷ്ഠവുമാണെന്നും—എനിക്കങ്ങനെ പറയാ

മെങ്കിൽ; സ്പൃശ്യതയുടെ പരിധിവരെ ഭൗതികമാണെന്നും വിശ്വസിക്കുകയും അതനുസരിച്ചു പഠിപ്പിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. ഞാൻ പ്രകൃതിശാസ്ത്രം പഠിച്ചവനാണു്. എനിക്കു യഥാർത്ഥ നിയമങ്ങളിലതിയായ വിശ്വാസം ഉണ്ടു്. ദ്രവ്യത്തിന്റെ യാഥാർത്ഥ്യത്തോടു ബന്ധപ്പെട്ടതാണു് എന്റെ കാഴ്ചപ്പാടിൽ സത്യത്തോടു് ഏറ്റവും അകന്ന തത്വം പോലും. എന്തെങ്കിലും ഒരു ശക്തിയാൽ ചലിപ്പിക്കപ്പെടുന്നില്ലെങ്കിൽ നിശ്ചേതനമായ ദ്രവ്യത്തിന്റെ ഉപയോഗരഹിതമായ രൂപങ്ങളാണു് മനുഷ്യരും മറ്റുമെന്നു വിശ്വസിച്ചില്ലെങ്കിൽ...അതു് ഒരു... തെറ്റായിരിക്കും. ആ ചലിപ്പിക്കുന്ന ശക്തിയെ നമുക്കു് ആത്മാവെന്നു വിളിക്കാം.''

മാർട്ടിൻ ഒരു നിമിഷം നിശ്ശബ്ദത അവലംബിച്ചു. വദാസിന്റെ കൈയിൽ സിഗററ്റു ഹോൾഡർ ഉയർന്നു പൊന്തി. ''ഹാ, നിങ്ങളൊരു യോഗാത്മകവാദിയാണു്.''

''ഞാനൊരു പ്രകൃതിശാസ്ത്രജ്ഞൻ കൂടിയാണു്.'' മാർട്ടിന്റെ അനുസ്യൂതമായ വാഗ്പ്രവാഹം വീണ്ടും അതിന്റെ മാഗ്ഗത്തിലൂടെ ദ്രുതഗമനം ആരംഭിച്ചു. ''ഒരു ശാസ്ത്രജ്ഞൻ എന്ന നിലയിലും ഒരു മനുഷ്യജീവിയെന്ന നിലയിലും ഞാൻ നടത്തിയ സത്യാന്വേഷണചിന്തകളെ ഒരു 'പ്രായോഗിക പരിഹാരമാഗ്ഗ'മെന്നു ഞാൻ വിളിക്കുകയാണു്. അതിന്റെ രണ്ടു ഫലങ്ങൾ ഞാൻ പറയാം. നിങ്ങളുടെ കാഴ്ചപ്പാടിൽ നിങ്ങൾക്കു നല്ലതാണെന്നു തോന്നുന്ന എന്തും എനിക്കും നന്നാണു്. നിങ്ങൾക്കു ചീത്തയായതു് എനിക്കും ചീത്തതന്നെ. എന്റെ കാഴ്ചപ്പാടിതിൽനിന്നു വ്യത്യസ്തമാണു്. നിങ്ങൾക്കു നല്ലതോ ചീത്തയോ ആയതെന്തും — മറ്റുള്ളവർക്കു നല്ലതോ ചീത്തയോ ആയതെന്തും—എനിക്കു നല്ലതോ ചീത്തയോ —അതിനു വിപരീതമോ ആകാം.''

''അതു് അധമ്മാനുസാരിയുടെ സത്യമാണു്'' വദാസ് അസുഖസ്വരത്തിൽ അഭിപ്രായപ്പെട്ടു. ''നിങ്ങളൊരു ചുവ്യക്തിസ്വാതന്ത്ര്യവാദിയാണു്. അക്കാര്യം ഞാനെന്നും പരിഗണിച്ചിട്ടുണ്ടു്.''

"സമൂഹത്തിന്റെ നന്മയ്ക്കു വേണ്ടി സ്വയം അർപ്പിക്കുന്നതിലും സഹകരിക്കുന്നതിലും ഞാൻ കാട്ടിയ ആത്മാർത്ഥമായ താല്പര്യം നിങ്ങൾ വിസ്മരിക്കുകയില്ലെന്നു ഞാനാശിക്കുന്നു. ഞാൻ ഈ പരിധിവരെ — ഇനി മുമ്പോട്ടു വയ്ക്കുന്ന ഓരോ പാദവും എന്റെ... വ്യക്തിത്വത്തെ—ആത്മാവിനെ നശിപ്പിക്കുമെന്നു് വിശ്വസിക്കുന്നതുവരെ—ഞാൻ മുമ്പോട്ടുപോയി."

മാർട്ടിൻ അല്പനേരം നിശ്ശബ്ദത പാലിച്ചു. വദാസ് ആ സമയം സംസാരം തുടങ്ങി. "നിങ്ങളുടെ മകനെക്കുറിച്ചു നിങ്ങളെടുത്ത തീരുമാനം ഉന്നതമായ ഒരു ത്യാഗമാണെന്നു മനസ്സിലാക്കുവാൻ നിങ്ങൾ സ്വീകരിച്ച വളഞ്ഞ മാർഗ്ഗം ഞാനിഷ്ടപ്പെടുന്നു. പക്ഷേ നിങ്ങളുടെ ചിന്താഗതികൾ നാമിരുവരും മാത്രം അറിയുന്ന ഒരു രഹസ്യമായി സൂക്ഷിക്കുന്നതു് നിങ്ങളുടെ രക്ഷയ്ക്കാവശ്യമാണു്."

"എന്റെ ഉന്നതമായ ത്യാഗത്തെ അതേ അർത്ഥത്തിൽ നിങ്ങളംഗീകരിക്കുന്നു, ഇല്ലേ?"

"അതു നമ്മുടെ ആവശ്യത്തിനു വേണ്ടിയാണു്. അതു ജനങ്ങൾക്കു വേണ്ടിയാണു്."

"ആരുടെ സത്യത്തിലധിഷ്ഠിതമാണാ വാദം?"

വദാസിന്റെ കൈയിൽ ആ സിഗററു ഹോൾഡർ വീണ്ടും ഉയർന്നു. "നിങ്ങളുടെ സംസാരം ഞാൻ ക്ഷമാപൂർവം കേൾക്കുകയായിരുന്നു. നിങ്ങൾ തെറ്റായ പാതയിലൂടെയാണു് ചരിക്കുന്നതെന്നു് അറിഞ്ഞിട്ടും ഞാൻ നിങ്ങളെ തടഞ്ഞില്ല. എന്നാൽ ഞാനൊരു കാര്യം പറയാം. ഇവിടെ ഒരു സത്യം മാത്രമേയുള്ളൂ. ഒരു സത്യം മാത്രം. സത്യമാണെന്നു ഞാൻ പ്രഖ്യാപിക്കുന്നതും സ്വീകരിക്കുന്നതും മാത്രമാണിവിടെ സത്യം." മേശപ്പുറത്തിരുന്ന വൈദ്യുത നാഴികമണിയിലേക്കു് ഒന്നു കണ്ണോടിച്ചുകൊണ്ടയാൾ തുടർന്നു. "സമയം വളരെ കഴിഞ്ഞുപോയി. എന്റെ സത്യത്തെയും അതിന്റെ സാരാംശത്തെയും സ്വീകരിക്കുവാനാണു നിങ്ങൾ വന്നതു്. മറ്റു പ്രായോഗികലക്ഷ്യങ്ങളും ഉദ്ദേശങ്ങളും നിങ്ങളുടെ സ്ഥിതിയെ വ്യത്യാസപ്പെടുത്തുന്നില്ല. മാനസികമായ ചില വിഷമത

കൾമൂലമാണ് നിങ്ങളെന്റെ നിർദ്ദേശം സ്വീകരിച്ചതെന്നു പറയുന്നതു വിഡ്ഢിത്തം മാത്രമാണ്!''

''ഞാൻ മുമ്പധികമറിഞ്ഞിട്ടില്ലാത്ത മതവിശ്വാസമാണ് മിക്കവാറും എന്റെ തീരുമാനങ്ങളെ നയിക്കുന്നതു്.'' മാർട്ടിൻ പ്രതിവചിച്ചു.

''നിങ്ങളുടെ സമയം കഴിഞ്ഞുപോകുന്നു. എന്റേതും. എനിക്കധികം സമയമില്ല. ഞാൻ എന്തുകൊണ്ട് കാസ്സെയോട്ട് സംസാരിച്ചുവെന്നു് പറയാം. അലക്സ് നിങ്ങൾ പറഞ്ഞതു് ശരിയായിരുന്നു. ഞാനയാളെ പരീക്ഷിക്കുകയായിരുന്നു. എന്റെ പ്രൊജക്ട് ഡി-112 എന്താണെന്നോർക്കുന്നില്ലേ? ആ പദ്ധതിയുടെ പേർ നിങ്ങൾ ഓർക്കുന്നുവോ? നിങ്ങളതിൽ വളരെ തല്പരനായിരുന്നു.''

''നോക്കൂ.....''

മാർട്ടിൻ പുഞ്ചിരിതൂകി. ''അല്പംകൂടി ക്ഷമിച്ചിരിക്കണേ. ഞാൻ എന്റെ സിഗരറ്റു ഹോൾഡർ ഇതേവരെ പുറത്തെടുത്തിട്ടില്ല.''

വദാസ് ചാടി എഴുന്നേറ്റു. ''നിങ്ങളെന്താണീ പറയുന്നതു്.....''

''ദയവായി ശ്രദ്ധിക്കൂ.'' മാർട്ടിന്റെ ദൃഷ്ടികൾ സ്റ്റാലിന്റെ പ്രതിമയിൽ ഒരു നിമിഷം തങ്ങിനിന്നിട്ട് വദാസിന്റെ മുഖത്തു് തിരിച്ചെത്തി. തനിക്കയാളെ കൊല്ലുവാൻ ഒരായുധമുണ്ടു്. അയാൾ ചിന്തിച്ചു. പക്ഷേ ആദ്യമായി അയാളെ നിന്ദിക്കണം. ''ധീരത—മാനുഷികമായ ധീരത ഒരു ശുദ്ധലോഹംപോലെയാണു്. സ്ഥിരതയും സഹിഷ്ണുതയുമുള്ള അതു് സാഹചര്യങ്ങളുടെ താപത്തിൽ വ്യത്യാസപ്പെടാം. ഉദാഹരണമായി യാഥാർത്ഥ്യത്തെ നേരിടുന്നതു് ഒരു തരം ധീരതയാണു്. പക്ഷേ അവമാനം സ്വീകരിക്കുന്നതും ഒരുതരം ധീരതതന്നെ. നാം തെറ്റു ചെയ്യുവെങ്കിൽ അതു മനസ്സിലാക്കുന്നതും അതിന്റെ ഫലങ്ങൾ സ്വീകരിക്കുന്നതും ധീരതയല്ലേ? ഇല്ല ഞാനനന്തരഫലങ്ങളെ സ്വീകരിക്കുകയില്ല എന്നു പറയുന്നതും ധീരതകളുടെ ഗണത്തിലുൾപ്പെടുന്നുണ്ടു്.''

മാർട്ടിന്റെ തത്വശാസ്ത്രംനിറഞ്ഞ പ്രഭാഷണം വദാസ് ഇഷ്ടപ്പെട്ടു. സിഗരറ്റു ഹോൾഡറിനെക്കുറിച്ചു മാർട്ടിൻ നൽകിയ സൂചന അയഥാർത്ഥമായ ഒന്നായി വദാസ് പരിഗണിച്ചു. അക്ഷമ അയാൾക്കല്പംപോലും ഉണ്ടായില്ല. അയാൾ സജീവഭാവത്തിൽ ശ്രദ്ധിക്കുവാൻ ആരംഭിച്ചു. ''കാസ്സെയുടെ ധീരത പരീക്ഷിക്കുവാൻ നിങ്ങളാഗ്രഹിച്ചു, അല്ലേ? അയാളുടെ ധീരതയാകുന്ന ലോഹത്തിനു് അത്യാഹിതത്തിന്റെ താപത്താലുളവാകുന്ന വ്യത്യാസമെന്താണെന്നറിയുവാൻ?''

''അല്ലല്ല. ഞാനയാളെ സഹായിക്കുവാൻ ശ്രമിച്ചു. അയാളൊരു ഭീരുവോ, വിളിച്ചുപറഞ്ഞു നടക്കുന്നവനോ ആണെന്ന കാര്യം എനിക്കു് അജ്ഞാതമായ വസ്തുതയായിരുന്നു. എന്റെ ധീരത പരീക്ഷിക്കുവാൻ മാത്രമാണു് ഞാനാഗ്രഹിച്ചതു്.''

വദാസ് ദാക്ഷിണ്യഭാവത്തിൽ പുഞ്ചിരിതൂകി. ഒരു കൂറസമ്മേളനത്തിന്റെ പ്രാരംഭംപോലെ തോന്നി. ''നിങ്ങളുടെ പ്രവൃത്തികൾ'' സൗന്ദര്യഭാവം അവലംബിച്ചുകൊണ്ടയാൾ പറഞ്ഞു. ''നിങ്ങളുടെ അവിവേകത്തെ മാത്രമാണു് കാണിക്കുന്നതു്.''

''നിങ്ങൾക്കു തെറ്റിപ്പോയി. അതെന്റെ ധീരതയെയാണു് കാണിക്കുന്നതു്. ആ നിമിഷം ഞാനാക്കാര്യം മനസ്സിലാക്കിയിരുന്നില്ല. പക്ഷേ ഞാൻ ഇന്നതു് തിരിച്ചറിഞ്ഞിരിക്കുന്നു.'' അപ്രതിരോധ്യമായ ഒരു സമ്മർദ്ദം അയാളുടെ പേശികളെ ബാധിച്ചു. സാവധാനം എഴുന്നേറ്റിട്ടയാൾ ആ കത്തിന്റെ നക്കൽ കൈയിലെടുത്തു തുണ്ടം തുണ്ടങ്ങളായി പിച്ചിച്ചീന്തി വദാസിന്റെ മുമ്പിലേയ്ക്കെറിഞ്ഞു. ''ഇല്ലായെന്ന ഉത്തരം വ്യക്തമായോ?''

ഒരു നിമിഷം ഇടിവെട്ടേറ്റതുപോലെ വദാസ് മാർട്ടിനെ തുറിച്ചുനോക്കി. അയാളുടെ മുഖം വിളറിപ്പോയി. വെറുപ്പും ഗദ്ഗദവുംനിറഞ്ഞ വാക്കുകളാൽ അയാൾ പറഞ്ഞൊപ്പിച്ചു. ''ധീരത അനന്തരഫലങ്ങളെ അഭിമുഖീകരിക്കലാണെന്നു് നിങ്ങൾ പറഞ്ഞുവല്ലോ.....''

''ധീരത പ്രവർത്തിയിലാണു്.''

മാർട്ടിന്റെ നേത്രങ്ങളിൽ വെട്ടിത്തിളങ്ങിയ അപകടസൂചന വദാസ് കണ്ടു. അയാൾ ഭയചകിതനായി തന്റെ കസേര പിന്നിലേയ്ക്കു വലിച്ചുകൊണ്ടെഴുന്നേൽക്കുവാൻ ശ്രമിച്ചു. ഹതാശനായ അയാൾ മേശയുടെ വക്കിൽ പിടിച്ചു. അയാളുടെ തല മുമ്പോട്ടു കുനിഞ്ഞു. മാർട്ടിൻ ആ പ്രതിമ മേശപ്പുറത്തുനിന്നു കൈയിലെടുത്തു. അതിനു നല്ല ഭാരം തോന്നിയെങ്കിലും അതിശക്തിമത്തായ വികാരാവേശം അയാളെ എന്തും ചെയ്യുവാൻ ശക്തനാക്കിക്കഴിഞ്ഞിരുന്നു. മനസ്സിനോടനുവാദം ചോദിക്കാതെ അയാളുടെ കരങ്ങൾ കർത്തവ്യാനുഷ്ഠാനം ആരംഭിച്ചു. പ്രതിമയുടെ മൂർച്ചയേറിയ വശം വദാസിന്റെ തലയുടെ ഇടതുവശത്തു് ചെന്നിടിച്ചു. തവളയുടെപോലൊരു കരച്ചിൽ! ഒരു ഞരക്കം! വദാസിന്റെ തല മേശയിലേയ്ക്കു താണു. അവിടെ മുഴുവനും ഒരു രക്തപ്പുഴ! അയാളുടെ വായും മൂക്കും രക്തമൊഴുകുവാനുള്ള രണ്ടു ദ്വാരങ്ങളായി മാറി. അയാളുടെ കണ്ണുകൾ തുറന്നു. ശൂന്യതയിലേയ്ക്കയാൾ തുറിച്ചുനോക്കി. പിന്നീടയാൾ ചലിച്ചില്ല. അയാൾ മരിച്ചുകഴിഞ്ഞിരുന്നു. സോവ്യറ്റു ഹംഗറിയുടെ സുപ്രധാനനായ നേതാവു് തന്റെ ഭീകരഭീഷണിയാൽ ഒരുവനെയും ഇനിമേലിൽ ഭയപ്പെടുത്തുകയില്ല. അതൊരു നിമിഷത്തിൽ—ഒരു നിമിഷാംശത്തിനുള്ളിൽ—നടന്നു കഴിഞ്ഞു.

മാർട്ടിൻ തന്റെ കൈയിൽനിന്നാ പ്രതിമ ദൂരത്തേയ്ക്കു വലിച്ചെറിഞ്ഞു. പൊള്ളയായ ധ്വനി വ്യക്തമാക്കുന്ന ശബ്ദത്തോടെ അതു പരവതാനിയിൽ പതിച്ചു. രക്തകലുഷിതമായ ഗുരുപ്രതിമ മരണമടഞ്ഞ സേവകന്റെ കാൽക്കൽ വീണുകിടന്നു. ആ മരിച്ച മനുഷ്യനെയും സ്ഥാനഭ്രഷ്ടമായ ആ പ്രതിമയേയും നോക്കിക്കൊണ്ടൊരുനിമിഷം മാർട്ടിൻ ചലനരഹിതനായിനിന്നു.

ഏഴാം ദൂതൻ ഏഴാം കാഹളമൂതി. മാർട്ടിൻ അതിന്റെ ശബ്ദവും കേട്ടു. ന്യായവിധിയുടെ ദിനം കാണുവാൻ മാർട്ടിനു കഴിഞ്ഞില്ല. പക്ഷേ അയാളതിന്റെ ഒരു

നിമിഷഭാഗം കണ്ടു. അയാൾ ഒരു പൂർണ്ണജീവിതം നയിച്ചു കഴിഞ്ഞു.

കതകിനപ്പുറത്തുനിന്നു് ചില ശബ്ദങ്ങൾ ഉയരുന്നതായി മാർട്ടിനു മനസ്സിലായി.

മാർട്ടിൻ ചുറ്റും നോക്കി. തന്റെ കസേര ദൂരത്തേയ്ക്കു തള്ളിമാറ്റിയിട്ടയാൾ ജനാലയ്ക്കരികിലേക്കു പാഞ്ഞു. അയാളതു തള്ളിത്തുറന്നു. രാവിന്റെ ശീതളവായു അയാളുടെ മുഖത്തു് ശക്തിയായി അടിച്ചു. ജനാലയുടെ പടികൾ കുറെ ഉയരത്തിലായിരുന്നു. രാക്ഷസീയബലം പ്രയോഗിച്ചുകൊണ്ടുള്ള ഒരു കുതിപ്പിനാൽ അയാളതിൽ കയറിപ്പറ്റി.

അയാളതിൽ മുട്ടുകുത്തി നിന്നിട്ടു് മുമ്പോട്ടു കുനിഞ്ഞു. താഴെ വലതുഭാഗത്തൊരു തെരുവുവിളക്കു് നീലയും വെള്ളയും കലർന്ന പ്രകാശത്തെ അന്തരീക്ഷത്തിൽ വ്യാപിപ്പിക്കുന്നുണ്ടായിരുന്നു.

അവിടെ ഒരു കനത്ത നിശ്ശബ്ദത നിലനിന്നു. അയാളുടെ ഉള്ളിലും നിശ്ശബ്ദതതന്നെ— വിസ്തൃതമായ ആകാശത്തിന്റെ നിശ്ശബ്ദതതന്നെ. മാർട്ടിൻ തന്റെ നേത്രങ്ങളടച്ചുകൊണ്ടതിൽ മുട്ടുകുത്തിയിരിക്കുകയായിരുന്നു.

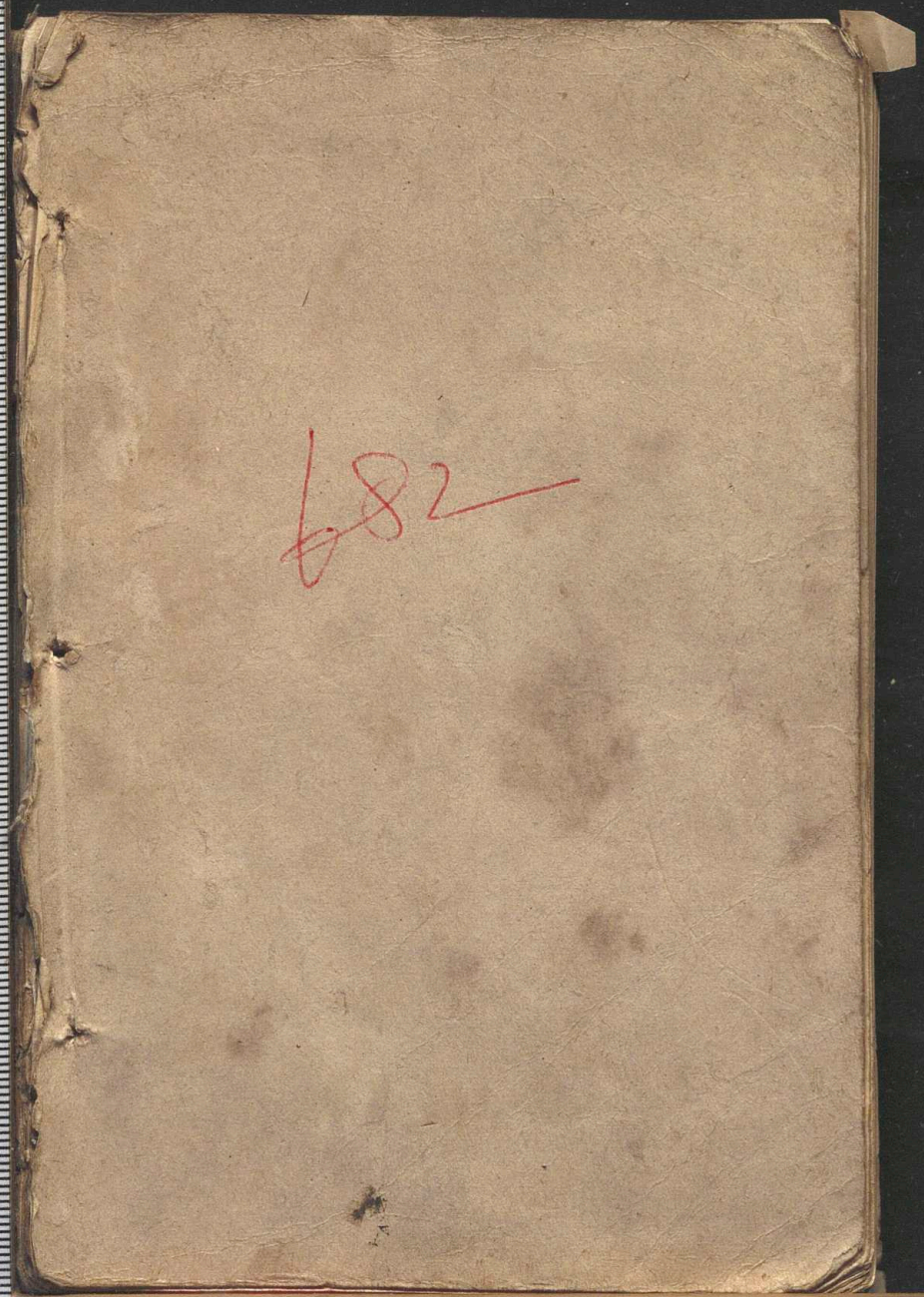
പിന്നിലെ മുറിയിൽ ശബ്ദകോലാഹലംതന്നെ. ഭീകരാരവങ്ങൾ! വിവിധതരം ശബ്ദങ്ങൾ! ബഹളങ്ങൾ! ഇരപ്പുകൾ! അലാറം മണികളുടെ നാദങ്ങൾ!

ജോർജ്ജിനെപ്പറ്റിയാണു് മാർട്ടിൻ ചിന്തിച്ചതു്. അയാൾ കണ്ണുകൾ തുറന്നു. അതിനുശേഷം അയാൾ മുൻവശത്തേയ്ക്കു ചാടി.

പ്രകാശം തന്നോടടുത്തു വരുന്നതായി ആ നിമിഷത്തിൽ അയാൾക്കു തോന്നി. മാർട്ടിൻ താഴോട്ടു പോകുകയായിരുന്നില്ല..... ഉജ്ജ്വലമായ, മഹത്തായ ഒരു നക്ഷത്രത്തിലേയ്ക്കയാൾ ഉയർന്നുയർന്നു പോകുകയായിരുന്നു.

SMARAKA GRANTHASALA
Reg: No. 3273
VENJANOOR P.O.

682

Indic Digital Archive Foundation
gpura.org